

שבוע פרשת שלח

(7 - 13 June 15)

כ' - כ"ז סיון תשע"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משוחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאַהֲבַת אֱת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּל לְבָבְךָ וְכָל נַפְשְׁךָ וְכָל מַאֲדְךָ. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוה היום, על לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִעֻנוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּל לְבַבְכֶם וְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבִהְמֹתֶךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִפֹּי כָכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אִתָּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אִתָּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּפֶת, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתָּם זִנִּים אֲחֵרִיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךְ מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲדָּ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו: **מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהָעֶרֶב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תיבות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בָּצַאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיטָה יְהוּדָה לְקַדְּשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו:
ג הֵימָּה רָאָה וַיִּגַּם הִירְדֵּן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאִילִים גְּבְעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מִה־לֶּךָ
הֵימָּה כִּי תִגֹּם הִירְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאִילִים גְּבְעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
חֹלִי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מִים חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מִים:

קמו.

תפילה על אריכות תגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אֲמַתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אִי־הָיָה אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם כָּל־אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִנֵּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
וְלֹא יִרְחֹוּ: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְיָשׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: ח כְּמוֹתָם יִהְיוּ
עֹשִׂיהֶם כָּל־אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: י בֵּית אֶהֱרֹן בָּטַחוּ
בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יא יֵרָאִי יְהוָה בָּטַחוּ בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרָךְ
יִבְרָךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ אֶת־בֵּית אֶהֱרֹן: יג יִבְרָךְ יֵרָאִי יְהוָה הַקָּטָנִים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסָּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו כְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמָּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יִרְדֵּי רוּמָה:
יח וְאֶנְחֵנוּ | נִבְרָךְ יְהוָה מְעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ וכו' הרב ידידי' שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני בקשתו ברכה פ"ג שבעת רצון יקרא על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ויהי רצון שיבשר טוב בתוכנו.

והרי נמצאים אנו בחדש השלישי אשר אף שלכאורה בששי בו ניתנה תורה, הרי מקשרים כל
החדש בנתינת התורה ובסגנון ירחא תליתאי אורין תליתאין עמא תליתאי, והרי התורה היא המביאה
ברכה והצלחה לבני ובנות ישראל בכל ענייניהם ומתחיל בבנות ישראל וכמובא במכילתא ומדרשים, כה
תאמר (בלשון רכה) לבית יעקב, אלו הנשים, ואח"כ ותגיד גו'.

בברכה לבשו"ט בטוב האמיתי שהוא טוב לשמים טוב לבריות וטוב העושה פירות וביחד עם
זה גם טוב הנראה והנגלה.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב) עין יעקב מסכת יומא	קנא
ב) מזמורי תהלים קיד, קטו	ג) מסכת נדרים עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה ראשית עריסותיכם	מדף יד עד דף כ	קנב
ה) שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ח	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) שיחת יום ה' פרשת שלח, כ"ד סיון, ה'תשכ"ח	כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	
ה) שיחת שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ח	אדמו"ר הזקן	קפ
ו) לקוטי שיחות – פרשת שלח (בלה"ק) כרך ח	כב) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי	
ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	אדמו"ר הזקן	קפא
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שלח	כג) תורה אור	
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת שלח	אדמו"ר הזקן	קפג
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח	כד) שערי אורה	
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת שלח	אדמו"ר האמצעי	קפד
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שלח	כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	אדמו"ר ה"צמח צדק"	קפה
שיעורי רמב"ם		
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שלח	כו) תורת שמואל תרל"ב	
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שלח	אדמו"ר מוהר"ש	קפה
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת שלח	כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
יז) נביאים וכתובים	אדמו"ר מוהר"ש"ב	קפו
ישעיה פרק ז, משלי פרק יג	כח) ספר המאמרים תשי"י	
יח) משניות – מסכת נגעים	אדמו"ר מוהר"י"צ	קפז
ביאור קהתי	כט) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק	
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי	אדמו"ר מוהר"י"צ	קפז
	ל) אגרות קודש	
	אדמו"ר מוהר"י"צ	קפח
	לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ג	קפט
	לב) חומש לקריאה בציבור לשבת פרשת שלח	קצ
	לג) לוח זמנים לשבוע פרשת שלח	קצח
	לד) סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק וחגה"ש	קצט

ביאור בדרך אפשר

על המצווה להפריש חלה מהעיסה נאמר בפרשת השבוע:

1 **רֹאשִׁית עֲרִסְתִּיכֶם חִלָּה תְּרִימוּ תְּרוּמָה¹, וּבִיחְזָקָא² כְּתִיב**
 2 **עַל מִצְוֹה זוֹ וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהַנִּיחַ בְּרֻכָּה אֶל**
 3 **בֵּיתֶךָ. וְצִירֶיךָ לְהַכִּין³, מֵהִי הַשְּׂיִכּוֹת הַמְּיוֹחֶדֶת דְּמִצְוֹת חִלָּה**
 4 **לְעִנְיַן לְהַנִּיחַ בְּרֻכָּה אֶל בֵּיתֶךָ,**
 5 **שְׁעִנְיָן זֶה שֶׁל הַבְּרֻכָּה בֵּית יְהוָה**
 6 **עַל-יְדֵי מִצְוֹת חִלָּה דְּוָקָא וְהִי**
 7 **כָּל מִצְוֹה מִבֵּינָה לְאִדָּם הַמְּקִימָה**
 8 **טוֹבָה וּבְרֻכָּה?**
 9 **גַּם צִירֶיךָ לְהַכִּין מֵהַמִּצְוֹת**

בס"ד. שבת פרשת שלח, מברכים החורש תמוז, התשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

1 **רֹאשִׁית עֲרִסְתִּיכֶם חִלָּה תְּרִימוּ תְּרוּמָה¹,**
 2 **וּבִיחְזָקָא² כְּתִיב וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם**
 3 **תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהַנִּיחַ בְּרֻכָּה אֶל בֵּיתֶךָ. וְצִירֶיךָ**
 4 **לְהַכִּין³, מֵהִי הַשְּׂיִכּוֹת דְּמִצְוֹת חִלָּה לְעִנְיַן לְהַנִּיחַ**
 5 **בְּרֻכָּה אֶל בֵּיתֶךָ, שְׁעִנְיָן זֶה יְהוָה עַל-יְדֵי מִצְוֹת**
 6 **חִלָּה דְּוָקָא. גַּם צִירֶיךָ לְהַכִּין מֵהַמִּצְוֹת חִלָּה**
 7 **הֵיא מֵהַמִּצְוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שְׁנָצְטוּ בְּגִי יִשְׂרָאֵל**
 8 **לְקַיֵּם בְּכִנְיֻסָּתָם לְאַרְצָן, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב⁴ בְּבִאָכֶם אֶל**
 9 **הָאָרֶץ גּוֹ' תְּרִימוּ תְּרוּמָה לַה', רֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם**
 10 **וְגו'.**

11 **וְיוֹכֵן בְּהִקְדָּיִם כָּלִּלוֹת תּוֹכֵן עֲנִין הַכְּנִיסָה לְאַרְצָן**
 12 **יִשְׂרָאֵל, אָרֶץ עַל שֵׁם שְׂרָצְתָהּ לַעֲשׂוֹת**
 13 **רְצוֹן קוֹנָה⁵, וְיִשְׂרָאֵל עַל שֵׁם כִּי שְׂרִיתָ עִם**
 14 **אֱלֹקִים וְעַם אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל⁶, שֶׁהוּא עֲנִין עֲשִׂית**
 15 **דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַחְתּוֹנִים⁷, וְעַל-יְדֵי-זֶה**
 16 **מִחְזִירִים אֶת הָעוֹלָם לְמַעֲמָד וּמַצָּב כְּפִי שֶׁהָיָה**
 17 **בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, שְׁעוֹלָם עַל מִלּוּאוֹ נִבְרָא⁸,**
 18 **שָׂאז הָיָה אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּגֶן-עֵדֶן, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב⁹**
 19 **וַיִּנְיַחְהוּ בְּגֶן-עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ, אֲלָא שְׁעַל-**
 20 **יְדֵי חֲטָא עַץ-הַדַּעַת וְהַחֲטָאִים שְׁלֹא-חֲרִי-זֶה הָיָה**
 21 **יְרִידָה בְּעוֹלָם כּו', וְאַחֲרֵי-כֵן בְּמִתְן-תּוֹרָה פִּסְקָה**
 22 **זוֹהֶמֶתִן¹⁰, וְאַחֲרֵי-כֵן חֲזָרָה¹¹ עַל-יְדֵי חֲטָא הָעֶגְלָה**
 23 **וְחֲטָא הַמְּרָגְלִים, שָׂאז נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה שִׁישְׁאָרוּ**
 24 **בְּמִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא יָכִנסוּ לְאַרְצָן¹², וּמִזֶּה מוֹכֵן שְׁעִנְיַן הַכְּנִיסָה לְאַרְצָן**
 25 **הוּא לְהַחֲזִיר אֶת הָעוֹלָם לְמַעֲמָד וּמַצָּב כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, קוֹדֵם**
 26 **הַחֲטָא. וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁמִּיד בְּכִנְיֻסָּתָם לְאַרְצָן נִצְטוּ עַל מִצְוֹת חִלָּה, דִּהְיָה אֲמָרוּ**

10 **גַּם צִירֶיךָ לְהַכִּין מֵהַמִּצְוֹת**
 11 **חִלָּה הֵיא מֵהַמִּצְוֹת**
 12 **הָרִאשׁוֹנוֹת שְׁנָצְטוּ בְּגִי**
 13 **יִשְׂרָאֵל לְקַיֵּם בְּכִנְיֻסָּתָם**
 14 **לְאַרְצָן, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב⁴ בְּפִסְקִים**
 15 **אלה בְּבִאָכֶם אֶל הָאָרֶץ גּוֹ'**
 16 **תְּרִימוּ תְּרוּמָה לַה', רֹאשִׁית**
 17 **עֲרִיסוֹתֵיכֶם וְגו' וְיֵשׁ לַהֲכִין מֵהַ**
 18 **הַקֶּשֶׁר (הַפְּנִימִי) הַמְּיוֹחֶד שֶׁל מִצְוֹת**
 19 **חִלָּה לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל?**
 20 **וְיוֹכֵן בְּהִקְדָּיִם כָּלִּלוֹת תּוֹכֵן**
 21 **הַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי שֶׁל עֲנִין הַכְּנִיסָה**
 22 **לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל, "אָרֶץ יִשְׂרָאֵל" הוּא**
 23 **שֵׁם הַמּוֹרָה עַל מַעֲלָה מִיּוֹחֶדֶת כִּי הֵשֵׁם**
 24 **אָרֶץ הוּא כְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִדְרַשׁ**
 25 **עַל שֵׁם שְׂרָצְתָהּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן**
 26 **קוֹנָה⁵, וְיִשְׂרָאֵל הוּא כְּמִפּוֹרֵשׁ**
 27 **בְּתוֹרָה לְגַבִּי תְּנִיתָ שֵׁם זֶה לִיעֲקֹב אֲבִינוּ**
 28 **עַל שֵׁם כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים**
 29 **וְעַם אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל⁶, לִשּׁוֹן**
 30 **שִׁרָה וְגִדּוּלָה הַקֶּשֶׁר בְּנִיצְחוֹנוֹת**
 31 **בְּמַלְחָמוֹת גַּם עַל דְּרוֹגוֹת גְּבוּהוֹת**
 32 **שֶׁהוּא "אָרֶץ יִשְׂרָאֵל" עַל-פִּי חֲסִידוֹת**
 33 **הוּא עֲנִין עֲשִׂית דִּירָה לּוֹ**
 34 **יִתְבָּרַךְ בְּתַחְתּוֹנִים⁷, כְּמֵאמֹר**
 35 **חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִדְרַשׁ שְׁתַּכְלִית בְּרִיאַת**
 36 **הָעוֹלָם הִיא כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת**
 37 **הַתַּחְתּוֹנִים הַנְּחוּתִים וּבְמִיּוֹחֶד אֶת**
 38 **הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה**
 39 **מִמֶּנּוּ לְ"דִירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ", מְקוֹם רֹאוּ**
 40 **לְגִילּוֹי וְהַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה וְעַל-יְדֵי-**
 41 **זֶה עַל-יְדֵי מִלּוּי וְהַשְׁלֵמָה הַכוֹנוֹה שֶׁל**

1) פרשתנו טו, כ. כ. (2 מד, ל. 3) ראה גם רד"ה זה תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' שלב ואילך). תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ס"ע רמב).
 תר"ן (סה"מ תר"ן ע' שסח). תשכ"ט (סה"מ תשכ"ט ע' רמו). (4 פרשתנו שם, יח. 5) ב"ר פ"ה, ח. 6) וישלח לב, כט.
 7) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. 8) ראה ב"ר פ"ד, ז. וראה שם
 פ"ב, ו. פ"ג, ג (וביפ"ת שם). 9) בראשית ב, טו. 10) שבת קמו, א. זח"א נב, ב. 11) זהר שם. 12) פרשתנו יד, כט ואילך.

1) פרשתנו טו, כ. כ. (2 מד, ל. 3) ראה גם רד"ה זה תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' שלב ואילך). תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ס"ע רמב).
 תר"ן (סה"מ תר"ן ע' שסח). תשכ"ט (סה"מ תשכ"ט ע' רמו). (4 פרשתנו שם, יח. 5) ב"ר פ"ה, ח. 6) וישלח לב, כט.
 7) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. 8) ראה ב"ר פ"ד, ז. וראה שם
 פ"ב, ו. פ"ג, ג (וביפ"ת שם). 9) בראשית ב, טו. 10) שבת קמו, א. זח"א נב, ב. 11) זהר שם. 12) פרשתנו יד, כט ואילך.

42 "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים", מחזירים את העולם הזה הנחות
 43 למעמד ומצב כפי שהיה בתחילת הבריאה, קודם חטא עץ הדעת
 44 והחטאים הבאים שגרמו ירידה במצב העולם שבתחילת הבריאה היה במצב
 45 נעלה כמאמר חכמינו ז"ל במדרש שעולם על מילואו נברא⁸, כלומר
 46 שבתחילה העולם נברא כדבר 'מלא'
 47 ושלם שאז בתחילת הבריאה הייתה
 48 אדם הראשון נמצא בגן-עדן,
 49 כמו שכתוב⁹ בתורה בסיפור
 50 בריאת האדם ויניחיהו הקדוש ברוך
 51 הוא את האדם בגן-עדן לעבדה
 52 ולשמרה, לעבוד את ה' בגן-עדן,
 53 אלא שעל-ידי חטא עץ-
 54 הדעת והחטאים שלא-חרי-זה
 55 הייתה ירידה בעולם כו' לגבי
 56 מצבו הנעלה בתחילת הבריאה,
 57 ואחר-כך במתן-תורה פסקה
 58 זוהמתן¹⁰ של בני ישראל, הטומאה
 59 שהייתה בהם בעקבות הגלות במצרים,
 60 והדבר מוכיח על זיכרון מסויים בכללות
 61 העולם ואחר-כך חזרה¹¹ וזהמתן
 62 של בני ישראל על-ידי חטא
 63 העגל וחטא המרגלים, שאז
 64 נגזרה הגזירה שישארו
 65 במדבר ארבעים שנה ולא
 66 יכנסו לארץ¹², ומזה שהתוצאה
 67 של החטא המוריד וזהמת לעולם וגורם
 68 ירידה במצבו היא מניעת הכניסה לארץ
 69 מוכן שענין הכניסה לארץ
 70 והמטרה והתכלית של הדבר לפי
 71 פנימיות הענינים הוא להחזיר
 72 את העולם למעמד ומצב
 73 כמו שהיה בתחילת הבריאה,
 74 קודם החטא. וזהו הטעם
 75 שמיד בכניסתם לארץ כדי לזכר
 76 את העולם ולהביא אותו למצב שבו
 77 היה לפני הוועמה שגרם החטא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נָצִטוּ עַל מַצּוֹת חֻלָּה שיש לה קשר מיוחד לעניין זה, כפי שממשיך.
 2 דִּהְיָה אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ו"ל (בירושלמי שבת¹³ ובמדרש
 3 תנחומא¹⁴) שְׁאָדָם הָרָאוּשׁוֹן הָיָה חֻלָּתוֹ הַחֶלֶק הַמּוּבָחַר שֶׁל
 4 עוֹלָם, דְּכָשֶׁם שֶׁהָאִשָּׁה מְקַשְׁקֶשֶׁת לָשֶׁה וּמַעֲרַבֶּת חֻלָּתָה עִיסַת
 5 הַבֶּצֶק בְּמַיִם וְאַחֲרֵיכֵן הִיא
 6 מְגַבֶּהֶת חֻלָּתָה וּמַפְרִישָׁה חֶלֶק
 7 מִמֶּנָּה לַמַּצּוֹת הַפְּרִשָׁת חֻלָּה, כֵּן
 8 עָשָׂה הַקֶּב"ה לְאָדָם הָרָאוּשׁוֹן,
 9 דְּכִתִּיב¹⁵ וְאָדָם יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ
 10 וְהִשְׁקָהּ יָגוֹ', עֲנִיִּן הַמַּיִם בְּרוּמָה
 11 לַמַּיִם שְׁבַעִיסָה, וְאַחֲרֵיכֵן וַיִּיצֹר
 12 ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָה גו',
 13 בְּרוּמָה לִקְחָה שְׁבַעִיסָה, וּבְחֻטָּא
 14 עַץ-הַדַּעַת נִטְמָאָה חֻלָּתוֹ שֶׁל
 15 עוֹלָם, שִׁירְדָה זוּהַמָּה לְעוֹלָם, כַּאֲמֹר
 16 לַעֲלֹל, וְהִתְקוֹן עַל זֶה הוּא עַל-
 17 יָדֵי מַצּוֹת הַפְּרִשָׁת חֻלָּה מַעִיסַת
 18 הַבֶּצֶק, וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לַכֵּן
 19 שֶׁמַּצּוֹת חֻלָּה נִתְּנָה לַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 20 בְּכִנְיֹסָה לְאָרֶץ אֶךְ בְּעוֹדֵם בְּמִדְבָּר
 21 לֹא הִתְחַיְּבוּ בָּהּ, שֶׁעֲנִינָהּ שֶׁל מַצּוֹת
 22 חֻלָּה הוּא לִתְּקוֹן אֶת הָעוֹלָם מִהוּזוּהָמָה
 23 שִׁירְדָה בּוֹ בְּחֻטָּא עַץ הַדַּעַת וְעַל יָדֵי זֶה
 24 לְהַחֲזִיר אֶת הָעוֹלָם לְמַעֲמָד
 25 וּמַצֵּב הַטּוֹב וְהַמְעוֹלָה כְּפִי שֶׁהָיָה
 26 קוֹדֵם הַחֻטָּא.
 27 וְזֶהוּ גַם עֲנִין מַצּוֹת חֻלָּה עַל
 28 דֶּרֶךְ הָרָמְזוֹ (כִּפְּלָל עֲנִינֵי
 29 הַתּוֹרָה, שִׁישְׁנָם גַּם כְּפִי שֶׁהֵם
 30 עַל דֶּרֶךְ הָרָמְזוֹ שֶׁהוּא אֶחָד
 31 הָאוֹפְנִים שֶׁל לִימוּד הַתּוֹרָה, כִּידוּעַ
 32 שְׂדֵבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם בְּדֶרֶךְ פְּרִדָּה –
 33 פֶּשֶׁט, רִמְזוֹ, דְּרוֹשׁ, סוּד), דִּהְיָה
 34 אֵיתָא מוּבָא ב'תַּקּוּנֵי זִהְרִי¹⁶
 35 שֶׁחֻלָּה הוּא אוֹתִיּוֹת חֵל ה',
 36 שֶׁזֶּהוּ¹⁷ הַעוֹבְדָה שֶׁהַמִּילָה חֻלָּה
 37 מִכִּלְהָ אֶת הָאוֹתִיּוֹת חִי"ת וּה"א הִיא
 38 כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת אוֹדוֹת
 39 הַהֶפְרָשׁ בֵּין ח' לֵה', חֲמִין
 40 (בַּח'') וּמַצָּה (בַּה'')¹⁸, הַמִּילִים
 41 "חֲמִין" ו"מַצָּה" שׁוֹת בִּכְךָ שֶׁבִּשְׁתִּיהֶן
 42 יֵשׁ אֶת הָאוֹתִיּוֹת מ"ם וְצִדִּיק וְחֻלּוֹקוֹת בִּכְךָ שֶׁבְּ"חֲמִין" מוֹפִיעָה הָאוֹת חִי"ת
- וב"מצה" מופיעה האות ה"א, וההבדל ביניהם הוא שְׁחֲמִין המכיל את האות
 חִי"ת מוֹרָה וּרְמוֹז עַל הַיִּצְרֵי-הָרַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁹ בְּתַהֲלִים בְּקִשָּׁה
 לַהֲנַחַל מִכָּפֹךְ מַעְוֵל וְחֻמָּץ. וְעֲנִין הַמַּצָּה, מְלִשׁוֹן מַצָּה
 וּמְרִיכָה²⁰, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "כִּי יִנְצוּ אֲנָשִׁים" הוּא עֲנִין מֶה שֶׁאָמְרוּ
 רַבּוּתֵינוּ ו"ל²¹ לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ
 אָדָם יִצְרֵי-טוֹב עַל יִצְרֵי-הָרַע
 כו', הֵינּוּ לִרְיָב' וְלַהֲלָחֵם עִם הַיִּצֵּר
 הָרַע (חִי"ת) בַּאֲמַצְעוֹת הַיִּצֵּר הַטּוֹב
 (ה"א) וְכִדְאֵיתָא כְּמוּבָא
 בְּגִמְרָא²² בְּנוֹגַע לְאוֹת ה',
 מֵאִי-טַעְמָא תְּלִיָא כְּרַעֲיָה מִפְּנֵי
 מֶה הָרַגְל שֶׁל הָאוֹת ה' תְּלוּיָה (רַגְל
 הַפְּנִימִי שֶׁל ה' תְּלוּיָה בְּאוֹר
 וְאֵינוֹ דְּבוּק לְגִגּוֹ), דְּאִי הָדָר
 בְּתִשְׁבּוּכָה מַעֲלִילִי לִיָּה שֶׁאִם יַחֲזוּר
 (הָאָדָם) בְּתִשְׁבּוּכָה יִכְנִסוּ אוֹתוֹ
 (בְּפִתְחַת הָעֵלְיוֹן בֵּין רַגְל
 שֶׁבְּתוֹכּוֹ לְגִגּוֹ), וְהָרִי עֲנִין
 הַתִּשְׁבּוּכָה הוּא תְּקוֹן הַחֻטָּא,
 שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה הָעוֹלָם
 כְּפִי שֶׁהָיָה בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה
 קוֹדֵם חֻטָּא עַץ הַדַּעַת. וְזֶהוּ גַם
 עֲנִין חֵל ה', אוֹתִיּוֹת חֻלָּה, חֵל
 הוּא מְלִשׁוֹן חוּלִין²³, שֶׁהוּא
 עֲנִין קְלִיפַת נֹגֶה, כְּמוּבָא
 בְּקַבְלָה וְחֲסִידוֹת שֶׁהַכּוֹחַת שֶׁל הַיִּפֹּךְ
 הַקְדוּשָׁה נִקְרָאִים 'קְלִיפּוֹת' כִּי הֵם
 מַכְסִּים עַל אֹר הַקְדוּשָׁה כְּשֶׁם
 שֶׁהַקְלִיפָה מַכְסֶּה עַל הַפְּרִי וְעֲנִינֵי הַחוּל
 שֶׁמַּצֵּד אֶחָד אֵינֶם קְדוּשִׁים וּמַצֵּד שְׁנֵי
 אֵינֶם טַמְאִים וְאִסּוּרִים קְשׁוּרִים בְּקְלִיפַת
 נֹגֶה שֶׁהִיא תַּעֲרֻבַת שֶׁל טוֹב וְרַע,
 וְעַל-יְדֵי מַצּוֹת חֻלָּה
 מְמַשְׁכִּים הֵה' הַיִּצֵּר הַטּוֹב, צַד
 הַקְדוּשָׁה בְּחֵל, הַיִּצֵּר הָרַע, צַד
 הַקְלִיפּוֹת, דִּהְיָנוּ, הַמְּשַׁכֶּת
 הַקְדוּשָׁה בְּחוּלִין²³, שֶׁהוּא עֲנִין קְלִיפַת נֹגֶה, וְעַל-יְדֵי
 אֶת הַחוּלִין שֶׁזֶּהוּ כְּלָלוֹת הָעֲנִין
 דְּהַמְּשַׁכֶּת וְהַתְּגַלּוֹת אֱלֹקִיּוֹת
 בְּעוֹלָם, כְּפִי שֶׁהָיָה בְּתַחֲלַת
 הַבְּרִיאָה שֶׁהוּא הָאֱלֹקִי הִיָּה בְּעוֹלָם
 בְּגִלּוֹי וְהָעוֹלָם לֹא הִיָּה הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר עַל הָאֱלֹקוֹת.

(13 פ"ב ה"ו. 14 ר"פ נח. 15 בראשית ב, וזו. 16 תיקון טז (לא, א). 17 דרושים שבהערה 3. וראה סידור עם דא"ח מה, א. ובכ"מ. 18 ראה זח"ג רנב, א (ברע"מ). 19 תהלים עא, ד. 20 ראה זח"ג רנא, ב. לקו"ת צו יג, ד. 21 ברכות ה, א. 22 מנחות כט, ב (ובפירש"י). 23 ראה גם מגלה עמוקות פרשתנו טו, כ (ד"ה גמרינן).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) וְהָיָה עַל-פִּי הַיָּדוּעַ שְׂכָל עֲנִיְי הָעוֹלָם יִשָּׁנָם וְהָם מִשְׁתַּקְפִּים
2 גַּם בִּישְׂרָאֵל, הָרִי פֶן הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ לְמַצּוֹת חֻלָּה שְׁעִינָה
3 מִשְׁתַּקֵּף וְבֹא לִידֵי בִטּוּי גַם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלִהְיֶיר גַּם מִהֶמְכַּבֵּאָר
4 בְּסִפְרֵי מוֹסֵר בְּפִרוּשׁ הַכְּתוּב בְּתוֹרָה הַמְדַּבֵּר עַל מִצְוֹת חֻלָּה רִאשִׁית
5 עֲרִסְתִּיכֶם גּו', שְׁעֲרִסְתִּיכֶם'
6 הוּא גַם מְלִשׁוֹן עֲרִיסָה²⁴,
7 מִיִּתּוֹת הַשִּׁנָּה, וְקָאִי הַכוּוֹנָה הִיא עַל
8 הַזְמַן שֶׁהָאָדָם קָם מִמִּיטָתוֹ
9 בְּכָל בֹּקֶר, שְׁאֵז נִשְׁמָתוֹ הִיא
10 רַק בְּאַפּוֹ²⁵, אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל:
11 "כָּל הַנּוֹתֵן שְׁלוֹם לַחֲבִירוֹ קוֹדֵם
12 שִׁיתְפַּלֵּל, כָּאִלוּ עֲשָׂאָו בְּמֵה שְׁנֵאִמְרוּ
13 'חֲדָלוּ לָכֶם מִן הָאֵדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה
14 בְּאִפּוֹ' כִּי בְמֵה נִחְשָׁב הוּא אֶל תִּקְרִי
15 בְּמֵה אֵלָּא בְּמֵה", וּמוֹסֵבֵר עַל כֵּךְ
16 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׁבִלִילָה הַנִּשְׁמָה
17 עוֹלָה לְמַעְלָה וְכִשְׁהָאָדָם מִתְעוֹרֵר
18 בְּבֹקֶר, בְּהַתְחַלָּה הַנִּשְׁמָה נִמְצָאָת רַק
19 'בְּאִפּוֹ' וְלֹא בְּכָל הַגּוֹף, חוֹמְרוֹת וַיִּשּׁוֹת
20 הַגּוֹף לֹא מֵאִפְשָׁר לְאוֹר הַנִּשְׁמָה
21 לְהַתְפַּשֵּׁט, אֶךְ לְאַחַר הַתְּפִילָּה שְׁבָה
22 הָאָדָם מִבְּטֵל אֶת יִשּׁוֹתוֹ אֶל הַקְּדוֹשׁ
23 בְּרוּךְ הוּא הַנִּשְׁמָה מֵאִירָה בְּכָל הַגּוֹף
24 וְכָל הַמִּצִּיאוֹת שְׁלוֹ (וְכִמְבֹּאֵר בְּלִקְוִטִי
25 תוֹרָה: "קוֹדֵם הַתְּפִילָּה הִיא עֲדִיין רַק
26 בְּאִפּוֹ דִּהְיִינוּ שֶׁרַק בְּמוֹתוֹ וְשִׁכְלוֹ מוֹדָה
27 לָהּ' אֲבָל לֹא נִתְפַּשְׁטָה עֲדִיין בְּלִבּוֹ..."),
28 וּמִיד בְּתַחֲלִיל הַיּוֹם, לְפָנֵי עֲבוֹדַת
29 הַתְּפִילָּה, הָאָדָם נִמְצָא בְּרֵמָה רוּחָנִית
30 נִמּוּכָה כְּתִינוּק שְׁנוּלָד, שְׁזָהוּ
31 גַּם דִּיּוּק הַלְשׁוֹן עֲרִיסָה,
32 שֶׁהִיא מִיִּטַּת הַתִּינוּק, הִנֵּה עַל
33 הַמִּצְבָּה הַזֶּה שֶׁל הַתְּחַלָּת הַיּוֹם נִאֲמָר
34 הַצִּיּוֹר רִאשִׁית עֲרִסְתִּיכֶם חֻלָּה
35 תְּרִימוֹ תְּרומָה, שֶׁהוּא עֲנִין
36 אֲמִירַת מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ כו'
37 תִּיכֶף וּמִיד כְּשֶׁנִּעֲוֵר הָאָדָם
38 מִשְׁנָתוֹ²⁶, וְלִמּוֹת שְׁעִינָן אֵין לוֹ
39 הַבְּנָה וְהַשְׁגָּה בְּאִלּוּקוֹת הוּא מוֹדָה
40 וְאַחֲרֵיכֶן כְּלָלוֹת עֲנִין עֲבוֹדַת
41 הַתְּפִילָּה, שְׁעַל-יָדָה עֲבוֹדַת הַתְּפִילָּה שְׁבָה הָאָדָם מִבְּטֵל
- לִאֱלֻקוֹת, כִּאֲמֹר מִתְּפַשְׁטָת וּמֵאִירָה נִשְׁמָתוֹ בְּגִילּוּי, וְאֵילוּ
קוֹדֵם לָזֶה לְפָנֵי הַתְּפִילָּה אֲסוּר לְעֲשׂוֹת שׁוּם דְּבָר מִעֲנִיְי
הָעוֹלָם²⁷.
וְהָעֲנִין בָּזָה, דִּהְיָה הַחַיּוֹב דְּחֻלָּה הוּא בְּעִיסָה
שְׁנַעֲשִׁית עַל-יָדֵי עָרוֹב הַמִּים עִם
הַקָּמָח. וּבְעֲנִין הַקָּמָח אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁸ אִם אֵין
קָמָח אֵין תּוֹרָה, דִּהְפִּרוּשׁ הַפְּשׁוּט בָּזָה הוּא
הַפְּשׁוּט בָּזָה הוּא כְּמֵאֲמָר
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁹ יָפָה תְּלִמּוּד
תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ עֲבוֹדָה
מִפְּרִנְסָת כו', וְכָל תּוֹרָה שְׁאֵין
עִמָּה מְלָאכָה הַמְּפִרְנֶסֶת אֶת בְּעִלְיָה
סוּפָה בְּטִלָּה. וְהֵינּוּ, שְׁמֵלֶבֶד
עֲנִין הַתּוֹרָה - צִרִיף לְהִיּוֹת
גַּם עֲנִין הַקָּמָח, שֶׁהוּא עֲנִין
הַמְּלָאכָה. וַיֵּשׁ בָּזָה ב' פְּרוּשִׁים,
מְלָאכָה כְּפִשּׁוּטָה בְּגִשְׁמִיּוֹת,
כְּמִקּוֹר פְּרִנְסָה כְּדִי
שֶׁתִּהְיֶה לְאֹדָם אִפְשָׁרוֹת לְעֹסֵק
תּוֹרָה וְגַם מְלָאכָה בְּרוּחָנִית, שֶׁהוּא
עֲנִין הַתְּפִילָּה, שְׁעִינָנָה הוּא
בְּקִשְׁתְּ צִרְכֵינוּ³⁰ מֵאֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא. וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי לָכֵךְ
שֶׁהַתְּפִילָּה נִקְרָאת חַיִּי שְׁעָה³¹,
כִּמְאֹר חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁרַבָּא רָאָה אֶת רַב
הַמְּנוּנָא מֵאֲרִיךְ בַּתְּפִילָּה (וּמִקְדִּישׁ
לְתְּפִילָּה זְמַן שֶׁהִיא יָכוֹל לְהִיּוֹת מוֹקֵדֶשׁ
לְלִימּוּד הַתּוֹרָה) וְאָמַר "מִנִּיחִין חַיִּי
עוֹלָם (לִימּוּד הַתּוֹרָה) וְעוֹסְקִים בְּחַיִּי
שְׁעָה (תְּפִילָּה)" לְהִיּוֹתָהּ כִּיּוֹן
שֶׁהַתְּפִילָּה הִיא עַל צוּרֶךָ חַיִּי
שְׁעָה, לְרִפּוּאָה לְשִׁלּוּם
וְלְמִזְוֹנוֹת³², שֶׁהִם צֹרִכִים חוֹלָפִים
וְעוֹבְרִים וְלֹא נִצְחִיִּים מֵהַשְּׁאֵין-פֶּן
הַתּוֹרָה הִיא חַיִּי עוֹלָם³¹,
וְהַעֲסִיק בְּתוֹרָה הוּא בְּדַבְרִים נִצְחִיִּים
כְּמוֹ שְׁאֹמְרִים³³ בִּיחֹס לְלִימּוּד
הַתּוֹרָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לָנוּ אֶת
הַתּוֹרָה וְחַיִּי עוֹלָם נִטַּע בְּתוֹכָנוּ.
וְלָכֵן, מִי

(24) ראה גם מגלה עמוקות שם (ד"ה ע"ד האמת). סה"מ תרצ"א ע' יז. ע' רה. (25) ע"פ ישע"י ב, כב. וראה ברכות יד, א. לקו"ת פינחס עט, ד. סה"מ תרפ"ט ע' 84 ואילך. (26) ראה שו"ע אדה"ז או"ח מהדו"ק סימן א סעיף ה. מהדו"ב סימן א סעיף ד. סידור אדה"ז קודם "מודה אני". (27) ראה ברכות שם. (28) אבות פ"ב מ"ז. (29) שם פ"ב מ"ב. (30) ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב. (31) שבת יו"ד, א. (32) פירש"י שם. (33) נוסח הברכה שלאחרי עלי' לתורה. ב"ובא לציון גואל".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **שְׁתוּרְתוֹ אוֹמְנוּתוֹ** ואין לו עיסוקים אחרים שבגללם הוא מפסיק מלימוד
2 **הַתּוֹרָה פֶּטוּר מִן הַתַּפְלָה**³⁴, **לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חַיִּי עוֹלָם**,
3 **וְהַתַּפְלָה הִיא חַיִּי שְׁעָה בְּלִבֵּר** ועדיף לעסוק בחיי עולם מאשר בחיי
4 **שְׁעָה**, וממשיך ומבאר את המשמעות הפנימית של ההבדל בין "חיי שעה"
5 **ל"חיי עולם".**
6 **וְהִינֵנִי, שְׁעָנִין (חַיִּי) שְׁעָה הוּא**
7 **עָנִין הַזְּמַן שֶׁהוּא בְּסִפִּירַת**
8 **הַמַּלְכוּת, הַאֲחֵרוֹנָה** והתחתונה
9 **מֵעֵשֶׂר הַסִּפִּירוֹת** העליונות
10 **שֶׁבַּמִּצְעוּתָהּ הָאֹרֶךְ הָאֱלֹקִי הַמֵּאִיר**
11 **בְּסִפִּירוֹת עוֹבֵר צִמְצוּם וְהִסְתָּר לְבִרְוֹא**
12 **עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים מוֹגְבִּלִים בְּגִדְרֵי הַזְּמַן**
13 **וְהַמָּקוֹם שֶׁהִיא שְׂרָשׁ עָנִין**
14 **הַזְּמַן**³⁵ **(וְגַם שְׂרָשׁ עָנִין**
15 **הַמָּקוֹם, בִּידוּעַ**³⁶ **שְׁזַמַּן**
16 **וְהַמָּקוֹם קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה,**
17 **כַּמְבֹּאֵר בַּסֵּפֶר הַתִּנְיָא: "... תְּכִלִּית**
18 **בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא בְּשִׁבְלֵי הַתְּגֻלּוֹת**
19 **מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ... וְשֶׁם הַמּוֹרָה עַל מֵדָה**
20 **מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא שֶׁם אֲדוֹנָת כִּי הוּא**
21 **אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ וְנִמְצָא כִּי מֵדָה זֹאת וְשֶׁם**
22 **זֶה הֵן הַמְּהוּרָן וּמִקִּיּוּמֵי הָעוֹלָם לְהִיּוֹת**
23 **עוֹלָם כְּמוֹת שֶׁהוּא עֹשֶׂה יֵשׁ גָּמוּר**
24 **וְדִבֵּר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ וְאִינוּ בְּטָל**
25 **בְּמִצְאוֹת מִמֶּשׁ כִּי בַּחֲסִלְקוֹת מֵדָה זֹאת**
26 **וְשֶׁם זֶה חֲסִירוֹשׁוֹלָם הִיָּה הָעוֹלָם חֲדָר**
27 **לְמִקְוֵרוֹ דְּבִרְבִּי ה' רוּחַ פִּיּוֹ יִתְבָּרַךְ וּבְטָל**
28 **שֶׁם בְּמִצְאוֹת מִמֶּשׁ וְלֹא הִיָּה שֶׁם עוֹלָם**
29 **עָלִיו כָּלִל. וְהִנֵּה גִדְרָה וּבַחֲנִינָה שֶׁם עוֹלָם**
30 **נּוֹפֵל עַל בַּחֲנִינָה מִקּוֹם וּבַחֲנִינָה זְמַן**
31 **דּוּקָא, בַּחֲנִינָה מִקּוֹם הוּא מִזְרָח וּמַעֲרָב**
32 **צִפּוֹן דְּרוֹם מַעֲלָה וּמַטָּה בַּחֲנִינָה זְמַן**
33 **עֲבַר הוּוֹה וְעֵתִיד. וְהִנֵּה כָּל בַּחֲנִינֹת אֱלֹהִים**
34 **אֵין אֵין שְׂיִיכוֹת בְּמִידוֹת הַקְּדוּשׁוֹת**
35 **הָעֲלִיּוֹנוֹת כִּי אִם בְּמִידַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ**
36 **לְבַדָּה שִׁיךְ לִזְמַר שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מֶלֶךְ**
37 **לְמַעֲלָה עַד אֵין קֶץ וּלְמַטָּה עַד אֵין**
38 **תְּכִלִּית וְכֵן לְד' סְטִרִין וְכֵן בְּבַחֲנִינָה זְמַן**
39 **ה' מֶלֶךְ ה' מֶלֶךְ ה' יִמְלֹךְ וְנִמְצָא שְׁחִיּוֹת הַמָּקוֹם וְכֵן חַיּוֹת הַזְּמַן וְהַתְּהוּוֹתָם**
40 **מֵאֵין לִישׁ וְקִיּוּמָם כָּל זְמַן קִיּוּמָם הוּא מִמִּידַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ), אֲבָל**
41 **הַתּוֹרָה הִיא בַּחֲנִינָה זְעִיר-אַנְפִּין** המידות העליונות (הנקראות 'פנים
42 **קְטָנוֹת' כִּי בִּיחַס לְאוֹר הַמֵּאִיר בְּמוֹחִין, וּבִפְרָט בִּיחַס לְאִרְיָךְ אֲנִפִּין שְׁלֵמַעֲלָה**
- מֵעֵשֶׂר הַסִּפִּירוֹת, הָאֹרֶךְ הַמֵּאִיר בְּמִידוֹת הוּא מוֹעֵט וּמִצְוֹמֶצֶם) **שְׁמִמְנוֹ**
מִבְּחִינַת 'זְעִיר אֲנִפִּין' מְקַבֵּלַת סִפִּירַת הַמַּלְכוּתוֹת אֵת אֹרְחָהּ, וְלִכְנֹן
פּוֹטֵרַת הַתּוֹרָה אֵת הַתַּפְלָה, וְכִי שְׁתוּרְתוֹ אוֹמְנוּתוֹ לֹא צָרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל
שֶׁהִי "בְּכָלִל מְאֻתִּים - מְנָה"³⁷ כִּשֶּׁם שֶׁבְּמֵאֻתִּים נִמְצָאוֹת וְנִכְלָלוֹת
מִמִּילָא הַמַּעֲלוֹת וְהִתְרוֹנוֹת שֶׁבְּמֵאֻתִּים,
כֵּן הַמַּעֲלוֹת וְהִתְרוֹנוֹת שֶׁבְּתַפִּילָה
נִמְצָאוֹת וְנִכְלָלוֹת כִּכֵּר בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה.
(ג) **אֲךָ צָרִיךְ לְהִבִּין**, לְפִי הָאִמּוֹר
לְעֵיל מִזֶּה הַטַּעַם לְפִי פְּנִימִיּוֹת
הָעֲנִיּוֹת שֶׁרָק מִי שְׁתוּרְתוֹ
אוֹמְנוּתוֹ וְאִינוּ מִפְּסִיק מִלִּימוֹד
הַתּוֹרָה לְדַבְּרִים אֲחֵרִים פֶּטוּר מִן
הַתַּפְלָה, דְּלִכְאוּרָהּ, בִּיּוֹן
שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁהִיא חַיִּי עוֹלָם,
יֵשׁ בְּכֹחָהּ לְפֶטוּר אֵת הַתַּפְלָה
(שְׁכָּלִילָה בָּהּ, כִּשֶּׁם שֶׁ"בְּכָלִל
מְאֻתִּים - מְנָה"), הִיָּה גַם מִי
שֶׁאֵין תּוֹרָתוֹ אוֹמְנוּתוֹ הִיָּה לוֹ
לִיפְטֵר מִתַּפְלָה עַל-יְדֵי לִימוֹד
הַתּוֹרָה שֶׁהִי מַעֲלָה הַתַּפִּילָה נִכְלָלָה
בְּמַעֲלַת הַתּוֹרָה?
וְהִינֵנִי, דָּאִף שֶׁבְּמִשְׁפָּחָה הַיּוֹם יֵשׁ
זְמַנִּים שֶׁבָּהֶם עוֹסֵק בְּעֲנִינֵי
הָעוֹלָם, שֶׁהִי מְדוּבָר בְּמִי שֶׁאֵין
'תּוֹרָתוֹ אוֹמְנוּתוֹ' מְכַל-מְקוֹם בִּיּוֹן
שֶׁבְּשְׂעָה זֹאת עַל-כֵּל-פְּנִינִים
עוֹסֵק בְּלִימוֹד תּוֹרָה, הִיָּה לוֹ
לִיפְטֵר מִתַּפְלָה, בִּיּוֹן שֶׁנִּכְלָלָה
בְּתוֹרָה וּמְדוּעַ מִי שֶׁאֵין תּוֹרָתוֹ
אוֹמְנוּתוֹ צָרִיךְ לְהַפְסִיק אֵת לִימוֹד
הַתּוֹרָה וְלַהֲתַפְלֵל?
אֲךָ הָעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה אֲךָ
שֶׁנִּכְלָלָה מַעֲלַת הַתּוֹרָה לְגַבִּי
תַּפְלָה, וְאִכֵּן הַתּוֹרָה הִיא "חַיִּי עוֹלָם"
לְעוֹמַת הַתַּפִּילָה שֶׁהִיא "חַיִּי שְׁעָה",
מְכַל-מְקוֹם יֵשׁ גַם מַעֲלָה
בְּתַפְלָה לְגַבִּי תּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ
בְּתַפִּילָה עָנִין הַתְּמִידִיּוֹת וְהָעֵדֶר
הַשִּׁנּוּי, שֶׁהִי תַפְלָה אֵינָה כְּמוֹ הַתּוֹרָה שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת בָּהּ
עָנִין הַחֲדִידוּשׁ, לְאַפְשָׁא לָהּ³⁸, לְהַרְבּוֹת בָּהּ וּלְהוֹסִיף עֲלֶיהָ, אֲלֵא
אֲדַרְבָּהּ, נּוֹסַח הַתַּפְלָה הוּא בְּשִׁוְהָ בְּכָל יוֹם (הֵן נּוֹסַח
הַתַּפְלָה דִּימּוֹת הַחֹל, וְהֵן נּוֹסַח הַתַּפְלָה דִּשְׁבַּת וְיּוֹם טוֹב'
הַתַּפְלָה דִּשְׁבַּת וְיּוֹם טוֹב') וְהִינֵנִי, שֶׁהַשִּׁנּוּי

(34 שבת יא, א. 35) ראה תניא שעה"ה פ"ז (פב, א. 36) ראה תניא שם. לקו"ת ברכה צח, א. 37) ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב. (38) זח"א יב, ב. וראה ת"א מקץ לט, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כו' שכולם קבועים ולא משתנים מיום ליום ומשבת לשבת ומחג לחג,
 - 2 וְהִנֵּנוּ, שְׁהַשִּׁנּוּי וְהַחֲדוּשׁ שבעבודות התפילה הוא רק
 - 3 בְּנִיצוּצוֹת של האור האלוקי הַמְתַּבָּרְרִים כו' באמצעות עבודת התפילה
 - 4 הטוב שבניצוצות נפרד מהרע שבו הם מעורבים ומתברר ועולה למקורו
 - 5 באלוקות, ובעניין זה יש גם בתפילה
 - 6 שינוי וחדוש כי לא תמיד מתבררים
 - 7 אותם ניצוצות אֲבָל הַתַּפִּלָּה
 - 8 עֲצָמָה הִיא בְּשׁוּהָ ואין בה
 - 9 שינויים (בשונה מלימוד התורה שבו
 - 10 צריך להיות עניין החדוש, כאמור).
 - 11 וְעִנֵּן זֶה הוּא עַל־דֶּרֶךְ מַה
 - 12 שֶׁתִּבְרָא³⁹ לגבי החיות האלוקית
 - 13 שהקדוש ברוך הוא משפיע לעולם
 - 14 הַמְחִידֵשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם
 - 15 תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית,
 - 16 שֶׁתָּמִיד נִמְשָׁכֶת בַּחֲנִינָה זֶה
 - 17 כלומר, אותה בחינה עצמה נמשכת
 - 18 תמיד ללא שינויים. וְהָרִי יָדוּעַ
 - 19 הַכֶּלֶל, שֶׁכָּל הַמְשָׁכָה הארה
 - 20 והשפעה אלוקית מלמעלה למטה
 - 21 שֶׁהִיא בְּתַמִּידוֹת, ואין בה הפסק
 - 22 ושינויים, הָרִי הִיא נִמְשָׁכֶת
 - 23 מִבְּחִינַת אֲנִי הָרִי לֹא שְׁנִיתִי⁴⁰
 - 24 הקדוש ברוך הוא בעצמו שאין בו
 - 25 שינויים. וּמִצָּד מַעֲלָת
 - 26 הַתַּמִּידוֹת שֶׁבְּתַפִּלָּה
 - 27 שֶׁנִּמְשָׁכֶת מִבְּחִינַת אֲנִי הָרִי
 - 28 לֹא שְׁנִיתִי, הִנֵּה אֵף שֶׁהַתּוֹרָה
 - 29 הִיא לְמַעַלָּה מִתַּפִּלָּה, כמבואר
 - 30 לעיל, מִכָּל־מָקוֹם חֲבִיבִים גַּם
 - 31 בְּתַפִּלָּה בגלל מעלת התפילה שלא
 - 32 קיימת בתורה, עניין התמידות.
 - 33 אֲמָנָם, מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ,
 - 34 שְׁאִינֹו מִפְּסִיק מְלִימוֹד
 - 35 הַתּוֹרָה אֲלֵא לֹוֹמֵד תָּמִיד, הָרִי
 - 36 אֲצִלוֹ יִשְׁנָה גַּם מַעֲלָת
 - 37 הַתַּמִּידוֹת (שֶׁהִיא מַעֲלָת
 - 38 הַתַּפִּלָּה, כַּנִּל) בְּלִימוֹד
 - 39 הַתּוֹרָה (שֶׁלְמַעַלָּה מִתַּפִּלָּה),
 - 40 וְלִכְּן צִוּוּן שֶׁהַתַּמִּידוֹת קִיִּמַת
 - 41 בתורתו עצמה, פֶּטוּר מִתַּפִּלָּה (כְּמִבְּאָר כָּל זֶה בְּמִאֲמָרֵי אֲדָמוֹר
- ה'צִמַח צֶדֶק'⁴¹ וְאֲדָמוֹר מְהֵרָ"ש⁴², שְׁמִיּוֹסָדִים מְבוסָסִים עַל
- מִאֲמָר אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן בְּסִידוֹר סִידוֹר תַּפִּלָּה עִם מִאֲמָרֵי חֲסִידוֹת עַל
- סֵדֶר הַתַּפִּלוֹת הַמְכּוּנָה "סִידוֹר עִם דָּא"ח (דְּבָרֵי אֱלֻקִּים חַיִּים) שֶׁעַר
- ה'קְרִיאַת שְׁמַע'⁴³).
- (ד) וְעִנֵּן צָרִיף לְהַבִּין דִּיוֹק הַלְשׁוֹן שְׁבוּ נִקְטוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
- בְּאִמְרָם שֶׁהַלּוֹמֵד תּוֹרָה תָּמִיד לֵלֵא
- הַפֶּסֶק פֶּטוּר מִתַּפִּלָּה תּוֹרָתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ,
- כְּמוֹ הַמְקַצֵּעַ, הַעֲיִסוֹק הַעֲיָקְרִי שְׁלוֹ,
- דְּלִכְאֻרָּה, כְּדִי לְהַדְגִּישׁ עִנֵּן
- הַתַּמִּידוֹת, הֵינֵנוּ שֶׁהַכּוּנָה הִיא
- בַּעֲיָקֵר לִכְן שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה שְׁלוֹ הוּא
- תָּמִיד, לֵלֵא הַפֶּסֶק (וּלְכֵן אֵינוֹ צָרִיף
- לְהַתְפַּלֵּל כִּי בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה שְׁלוֹ יֵשׁ
- כְּבָר אֵת מַעֲלַת הַתַּמִּידוֹת שֶׁנִּמְצָאֵת
- בַּתַּפִּלָּה), מִתְּאִים יוֹתֵר לְשׁוֹן
- שֶׁל קְבִיעוּת, עַל־דֶּרֶךְ מִאֲמָר
- הַמְשָׁנָה⁴⁴ עֲשֵׂה תוֹרָתְךָ קִבֵּעַ
- (וּמִלֹּאכְתָּךְ עֲרֵא), וְמֵהוּ דִּיוֹק
- הַלְשׁוֹן אוֹמְנוֹת דְּיוֹקָא לִשׁוֹן
- שֶׁלְכֹאֲוֵרָה לֹא מִדְּגִישׁ אֵת הַקְבִיעוּת
- וְהַתַּמִּידוֹת אֵלֶּא עִנֵּן אַחֵר?
- אֵף הָעִנֵּן יוֹכֵן עַל־פִּי הַמְבָּאָר
- בְּמָקוֹם אַחֵר⁴⁵ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
- בְּפֶרֶשׁ מִאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁶
- הַתּוֹרָה אוֹמְרַת אֲנִי הֵייתִי כְּלִי
- אוֹמְנוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה כו', בַּעַת
- בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְכֵשׁ שֶׁהִבְנִי בּוֹנָה אֵת
- הַבְּנִיין כֹּאשֶׁר הוּא מְבִיט בְּחִנֵּית
- כְּתוּבָה וּפּוֹעֵל עַל פִּיה כֶּף הָיָה
- הַקֶּבֶ"ה מְבִיט בְּתוֹרָה וּבּוֹרָא
- אֵת הָעוֹלָם, וְעַל כֵּךְ מְבֹאֵר
- בַּחֲסִידוֹת שְׁזוּהֵי מְדֻרְגָּת הַתּוֹרָה
- כְּפִי שִׁישׁ לָהּ שִׁיכּוֹת לְעוֹלָם,
- וְלֹא מְדֻרְגָּת הַתּוֹרָה כְּפִי
- שֶׁהִיא מִצָּד־עֲצָמָה שְׁאִין לָהּ
- שִׁיכּוֹת לְעוֹלָם כָּלֵל אֵלֶּא הִיא
- לְמַעַל מֵהָעוֹלָם לְגַמְרִי.
- וְכֵדִי לְבֹאֵר בְּפֶרֶטִיּוֹת יוֹתֵר אֵת הַהִבְדָּל
- בֵּין הַתּוֹרָה כְּפִי שִׁישׁ לָהּ שִׁיכּוֹת
- לְעוֹלָם וּבֵין הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא לְמַעַל מֵהָעוֹלָם, מוֹסִיף וּמְמַשֵּׁךְ:

(39 ברכת יוצר. 40 מלאכי ג, ו. 41 אוה"ת ואתחנן ע' שצה ואילך. 42 ראה הנסמן בהערה 3. 43 ד"ה להבין ההפרש בין ק"ש לתפלה ובין תפלה לתורה (עג, ג ואילך. 44 אבות פ"א מט"ו. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ו. 45 ראה סה"מ תרכ"ז ע' רצה ואילך. 46 ב"ר בתחילתו.

ש"פ שלה, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּבְמוֹכֵן מִהַמְבֹאֵר בְּאַגְרֵת הַקּוֹדֶשׁ שֶׁבִסְפֹּר הַתְּנִיא דְּבוּרֵי
2 הַמִּתְחִיל דְּדוֹר זְמִירוֹת קָרִית לְהוֹדוֹ⁴⁷, אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שְׁדוּר הַמֶּלֶךְ
3 נֶעֱשֶׂה עַל כֵּךְ שֶׁאִמְרוּ עַל הַתּוֹרָה "זְמִירוֹת הֵיוּ לִי חֻקִּים בְּבֵית מְגוּרִי" (וְהַעֲנוּשׁ
4 הֵיכָא שְׁכָאשֶׁר חֲזוּר אֶת אֲרוֹן הַבְּרִית מֵהַפִּלְשְׁתִּים הֵנִיחַ אוֹתוֹ עַל עֵגְלָה וְשָׁכַח
5 אֶת הַצִּיּוּר לְשֵׁאת אֶת הָאֲרוֹן בַּכֶּתֶף)
6 וְאִם שְׁלֹכָאוּרָה דוֹר אִמְרוּ שְׁבָחִים עַל
7 הַתּוֹרָה, בְּכָל זֹאת נֶעֱשֶׂה כִּי הַתּוֹכֵן שֶׁל
8 "זְמִירוֹת הֵיוּ לִי חֻקִּים" עַל-פִּי חֲסִידוֹת
9 הוּא אִמִּירַת הַתְּחִילוֹת וְהַשְׁבָּחִים עַל
10 הַתּוֹרָה מִתּוֹךְ הַתְּבוֹנָנוֹת בְּמַעֲלַת הַתּוֹרָה
11 בְּעֵינֵינוּ זֶה שֶׁמַּעֲלַת הַתּוֹרָה שֶׁכָּל
12 הַעוֹלָמוֹת בְּטָלִים לְגַבִּי דְּקָדוֹק לְגַבִּי דְּקָדוֹק
13 אֶחָד מִמֶּנָּה (וּבְלִשׁוֹן סֵפֶר הַתְּנִיא:
14 "וְכִנּוּדָה מִמָּה שֶׁכָּתוּב בְּזוֹהַר הַקֹּדֶשׁ
15 מִעֵינֵינוּ עֲלִיּוֹת עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים
16 בְּאַתְעֲרוּתָא דְלִתְתָא בְּהִקְרַבַת עוֹף אֶחָד
17 בֶּן יוֹנָה אוֹ תוֹר עַל גְּבִי הַמְּזוּבָה אוֹ
18 קוֹמֵץ מִנְחָה. וְכֵן הוּא בְּכָל הַמְּצוּוֹת
19 מִעֲשִׂיּוֹת כְּנוּדָה מֵהָאֲרִיז"ל), אֲבָל מַעֲלָה
20 זוֹ הִיא מִבְּחִינַת אֲחֻרִּים שֶׁל
21 עוֹמֵק הַמִּתְחַשְּׁבָה הָעֲלִיּוֹנָה, מִקּוֹר
22 הַתּוֹרָה כּו', וְעֵינֵינוּ חִיצוֹנִי לְגַבִּי
23 הַמַּעֲלָה הָאִמִּיתִית שֶׁל הַתּוֹרָה וְהוּא
24 שִׁיךְ רַק אֲחֵר שֶׁהַתּוֹרָה יִרְדָּה
25 וְנִתְלַבֶּשֶׂה בְּעֵינֵינוּ הָעוֹלָם אֲכָל
26 פְּנִימִיּוֹת שֶׁבְּעוֹמֵק שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה
27 הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
28 הִיא מְאֻחָדֶת לְגַמְרֵי בְּאוֹר
29 אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא כּו',
30 וְלְגַבִּי אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא כָּל
31 הַעוֹלָמוֹת כֹּלָּא מִמֶּשׁ וְאֵין
32 וְאֶפְסָּ מִמֶּשׁ, וְהִלְכָּךְ אֵין
33 לְשִׁבְחָה כָּלָּל אֶת עוֹמֵק פְּנִימִיּוֹת
34 הַתּוֹרָה בְּתֵהִלַת חַיִּית כָּל
35 הַעוֹלָמוֹת, מֵאַחֵר דִּלָּא מִמֶּשׁ
36 חֲשִׁיבִי, כִּיּוֹן שֶׁלְּגַבִּי הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
37 הַתּוֹרָה אֵין לַעוֹלָמוֹת שׁוּם עֵרֶךְ
38 וְחֲשִׁיבוֹת, וְלִכּוֹן הָאִמִּירָה שֶׁכָּל קִיּוֹם
39 הָעוֹלָמוֹת תְּלוּי בְּדִקְדוֹק אֶחָד שֶׁל
40 הַתּוֹרָה הִיא לֹא שִׁבַּח (וְכַפִּי שֶׁמְבַּאֵר בְּחִסְדוֹת, כִּיּוֹן שְׁדוּר שִׁיבַח אֶת הַתּוֹרָה
41 בְּעֵינֵינוּ שֶׁהוּא הַחִיצוֹנִיּוֹת וְהָ"אַחֲרִיִּים" שֶׁל הַתּוֹרָה, לִכּוֹן נֶעֱשֶׂה בְּשִׁבְחָה הַבֵּאָה
42 מִ"אַחֲרִיִּים" וְהִדְבֵּר שְׁאוֹתוֹ שֶׁכָּח קֶשֶׁר לַמַּעֲלַת הַתּוֹרָה מִצַּד הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלָּה
43 — הַמְּצוּוֹה שֶׁל נְשִׂיַּת הָאֲרוֹן בַּכֶּתֶף כֵּךְ שֶׁהַכּוֹהֲנִים הִלְכוּ עִם הַפָּנִים כְּלָפִי
- הָאֲרוֹן). וּבְבִחִינַת פְּנִימִיּוֹתָהּ שֶׁל הַתּוֹרָה הִיא לַמַּעֲלָה מֵהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי
אֵינָה אֲלֵא שְׁמִיחַת לֵב וְשִׁעְשׁוּעַ הַמֶּלֶךְ הַקָּב"ה שֶׁמִּשְׁתַּעֲשָׂע
בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁴⁸ וְאֵהִיָּה אֲצִלּוֹ גו' שֶׁעֲשׂוּעִים גו', אֲצִל
הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּפִי שֶׁהוּא נִעְלָה לְגַמְרֵי מֵהַבְּרִיאָה כּוֹלָה אֲכָל נִעְלָמָה
מִעֵין כָּל חַיִּי⁴⁹ וְלַמַּעֲלָה מְגִלּוֹי
לְנִבְרָאִים.
וּמִזֶּה מֵהַבְּיָאוֹר הָאִמְרוּ לְגַבִּי שְׁתִּי
הַבְּחִינּוֹת בְּתוֹרָה, כְּפִי שִׁירְדָה לַעוֹלָם
וְכַפִּי שֶׁהִיא לַמַּעֲלָה מֵהָעוֹלָם מוֹכֵן
גַּם בְּעֵינֵינוּ הַהִגְדָּה תּוֹרָתוֹ
אוּמָנוּתוֹ, שְׂזוּהִי מִדְּרַגַּת
הַתּוֹרָה שִׁישׁ לָהּ שְׂיָכוֹת
לַעוֹלָם (כָּלִי אוּמָנוּתוֹ שֶׁל
הַקָּב"ה בְּבְרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁל
זֶה נִאֲמַר הַמֶּשֶׁל מְבַנְיָה הַבּוֹנֶה בֵּית
עַל-פִּי תַכְנִית), וְעַל זֶה לִימּוֹד
הַתּוֹרָה כְּפִי שִׁישׁ לָהּ שְׂיָכוֹת לַעוֹלָם
שִׁיךְ לֹמַר שְׁמִי שְׂתוֹרָתוֹ
אוּמָנוּתוֹ פְּטוֹר מִן הַתְּפִלָּה,
לְפִי שֶׁ"בְּכָלִּל מְאֻתִּים -
מְנָה". הֵינּוּ, שֶׁעֵינֵינוּ הַתְּפִלָּה
שְׁבָה מְבַקְּשִׁים צָרָכֵי הָעוֹלָם,
כְּמוֹ רְפוּאָה וּפְרִנָּסָה, כְּאִמּוֹר לַעֲלִיל,
הוּא כְּמוֹ מְנָה מֵאֵה שֶׁנִּכְלָל
בְּמֵאֻתִּים, בִּיּוֹן שֶׁגַם הַתּוֹרָה
הִיא בְּמִדְרַגָּה שְׂשִׁיכָת
לַעוֹלָם, וּבְדִרְגָּה זוֹ יֵשׁ מִקּוֹם לִיחֹס
וְהַשׁוּאָה בִּין לִימּוֹד הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה,
מֵה-שְׂאִין-כֵּן בְּנוֹגֵעַ לְמִדְרַגַּת
הַתּוֹרָה שְׂאִין לָהּ שְׂיָכוֹת
לַעוֹלָם כָּלָּל, הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא
ה"שִׁעְשׁוּעַ" שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּעַצְמוֹ, כְּבִיכּוֹל, לֹא שִׁיךְ לֹמַר
שֶׁכּוֹלֵל גַּם אֶת עֵינֵינוּ הַתְּפִלָּה
כְּשֶׁם שֶׁ"בְּכָלִּל מְאֻתִּים -
מְנָה", כִּי מְנָה וּמְאֻתִּים הֵם
בְּאוֹתוֹ גְּדָר, וְשִׁנְיָהּ מֵאוֹתוֹ עֵינֵינוּ
וְאוֹתוֹ סוּג וְאֵילּוּ תְּפִלָּה שֶׁעֵינֵינוּ
בְּקִשְׁת צָרָכֵי הָעוֹלָם, וְתוֹרָה
כְּפִי שֶׁהִיא בְּמִדְרַגָּה שְׂאִין לָהּ שְׂיָכוֹת לַעוֹלָם כָּלָּל, הֵם שְׁנֵי
עֵינֵינוּ בְּפָנֵי-עַצְמָם וְתוֹרָה בְּמִדְרַגָּה נִעְלִית זוֹ לֹא כּוֹלֵלַת תְּפִלָּה אֵלָּא
נִעְלִית מִמֶּנָּה, וְלִכּוֹן הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּדִרְגָּה שְׁכּוֹלֵלַת תְּפִלָּה נִקְרָא "תּוֹרָתוֹ"
אוּמָנוּתוֹ.

ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁעַל-פִּי הָאָמֹר שְׁתּוֹרְתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ הִינּוּ
 - 2 מְדֻרְגָּת הַתּוֹרָה שְׁשִׁיכָת לְעוֹלָם, תְּתוֹרֵץ הַתְּמִימָה בְּעֵנֶן מִי
 - 3 שְׁתּוֹרְתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ שְׁפָטוֹר מִן הַתְּפִלָּה, דְּלִכְאוּרָה יִפְלֹא
 - 4 הַדְּכָר, יֵשׁ לְהַתְּפִלָּה מְדוּעַ בִּאֲמַת מִי שְׁלֹמֹד תּוֹרָה תְּמִיד פְּטוֹר מִתְּפִילָּה,
 - 5 הָרִי מְצוֹת-עֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה
 - 6 שְׁיֵהָ אָדָם שׂוֹאֵל מִבְּקֵשׁ
 - 7 מִהֶקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צָרְכּוֹ שְׁהוּא
 - 8 צָרִיף לָהֶם⁵⁰, וְאִיךָ אֶפְשָׁר
 - 9 שְׁמִי שְׁתּוֹרְתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ יִפְטֹר
 - 10 מִזֶּה?
 - 11 אֵף הָעֵנֶן הוּא, שְׁנוֹסֵף לָזֶה
 - 12 שְׁגָם מִי שְׁתּוֹרְתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ
 - 13 שְׁפָטוֹר מִן הַתְּפִלָּה, הִנֵּה
 - 14 מְזֻמָּן לְזִמְן צָרִיף לְהִיּוֹת אֶצְלוֹ
 - 15 גַּם עֵנֶן הַתְּפִלָּה, וְלֹאמִיתוֹ שֶׁל
 - 16 דְּבַר אִינוּ פְּטוֹר מִתְּפִילָּה לְחֻלוּטִין,
 - 17 וְכִמּוֹ שֶׁכָּתֹב רַבֵּינוּ יוֹנָה⁵¹
 - 18 שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי שְׁחִייתָה
 - 19 תּוֹרָתוֹ אוֹמְנָתוֹ בִּאֻפְנִי שְׁלֹא פֶסֶק
 - 20 מִהִלְמוּד אֵף פֶּעַם הָיָה מִתְּפִלָּה
 - 21 מִשְׁנָה לְשָׁנָה, וְכֵן מְצִינוּ
 - 22 בְּגִמְרָא⁵² גַּבִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 - 23 יוֹחָאִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ,
 - 24 בְּעֵידָן צְלוּיִי כו' וּמְצָלוֹ
 - 25 כְּמוֹסֵפֶר בְּגִמְרָא שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן בְּרִי יוֹחָאִי
 - 26 וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ הָיוּ בְּמַעֲרָה כִּשְׁהֶם
 - 27 מְכֻסִּים עַד צְוֹאֲרֵם בְּחֹל, כֹּל הַיּוֹם
 - 28 עֹסְקִין בְּתוֹרָה וּבַעֲת הַתְּפִילָּה לְבַשׁוּ
 - 29 בְּגָדִים וְהִתְכַּסּוּ וְאַחֲרַיִם מִכֵּן הוֹרִידוּ
 - 30 אוֹתָם שְׁלֹא יִבְלוּ, הָרִי מְפֹרֵשׁ שְׁגָם הֵם
 - 31 הָיוּ מִתְּפִלָּלִים (וְאֵף
 - 32 שְׂבִי'תוֹסְפוֹת⁵³ פִּרְשׁוּ
 - 33 שְׂמִצְלִי' הִינּוּ קְרִיאַת-שְׁמַע,
 - 34 הָרִי הַפְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט דְּמִצְלִי'
 - 35 הוּא תְּפִלָּה⁵⁴), הִנֵּה בְּמִדְרַגָּה זוֹ
 - 36 שֶׁל 'תּוֹרָתוֹ אוֹמְנָתוֹ' גַּם הָעֶסֶק
 - 37 בְּתוֹרָה גּוֹפֵא עֲצֻמוֹ הוּא בְּאֻפְנִי
 - 38 שְׁקָשׁוֹר גַּם עִם הָעוֹלָם
 - 39 (כַּנִּ"ל), הִינּוּ, שְׁעַל-יָדֵי
 - 40 לִימּוּד הַתּוֹרָה נִמְשָׁכִים גַּם
- צָרְכֵי הָאָדָם בְּעֵנֶינִי הָעוֹלָם כְּמוֹ עַל-יָדֵי בְּקִשְׁת צָרְכֵי
- בְּתִפְלָה, וְהַחִילוּק אִינוּ אֶלָּא
- שֶׁהַמְּשָׁכָה שְׁעַל-יָדֵי הַתְּפִלָּה הִיא בְּדֶרֶךְ מִלְמָטָה לְמַעְלָה,
- שֶׁתְּחִילַת הַהֲתַעֲוִרוֹת הִיא מִצַּד הָאָדָם, מִלְמָטָה וְהַהֲתַקְרְבוֹת לֵאלּוּקוֹת הִיא
- בְּדֶרֶךְ הָעֲלָא מִלְמָטָה לְמַעְלָה וְאֵילּוֹ
- הַהֲמָשְׁכָה שְׁעַל-יָדֵי הַתּוֹרָה
- הִיא בְּדֶרֶךְ הַמְּשָׁכָה מִלְמָטָה
- לְמָטָה⁵⁵ אֲבָל מֵעַבֵּר לְהַבְדִּיל זֶהוּ יֵשׁ
- בְּהַחֲלֹט דְּמִיוֹן בֵּין הַתּוֹכֵן וְהַפְּעוּלָה שֶׁל
- לִימּוּד הַתּוֹרָה לְתוֹכֵן וְלַפְּעוּלָה שֶׁל
- הַתְּפִילָּה.
- וְזֶהוּ גַם מָה שְׁמַצִּינוּ גַּבִּי רַבִּי
- שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, שְׁתּוֹרְתוֹ
- אוֹמְנָתוֹ⁵⁴, שְׁפַעֲלִי יִרְדֵּת
- גְּשָׁמִים הִינּוּ צוּרֵךְ גְּשָׁמֵי שֶׁל הָעוֹלָם
- עַל-יָדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה,
- כְּדֹאִיתָא כִּפִּי שְׁמוּבָא בְּזִהָרָא⁵⁶
- זִמְנָא חֲדָא הָוָה צָרִיכָא
- עֲלָמָא לְמִיטְרָא, פֶּעַם אַחַת הִיָּה
- הָעוֹלָם צָרִיךְ לְגֶשֶׁם אֲתָנוּ לְקַמִּיָּה
- כּו' לִפְנֵי דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי
- כּו' פִּתַּח וְאָמַר שִׁיר הַמַּעֲלוֹת
- הִנֵּה מָה טוֹב וְמָה נָעִים שְׁכָת
- אַחִים גַּם יָחִיד⁵⁷, וְעַל-יָדֵי-זֶה
- שְׁדָרְשׁ בְּתוֹרָה עַל פְּסוּק זֶה -
- יָרְדוּ גְּשָׁמִים. וּמִבְּאֵר בְּזִהָרָא⁵⁸,
- בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, שְׁהַטְעַם
- שְׁפַעוּלַת יִרְדֵּת גְּשָׁמִים הִיָּתָה
- עַל-יָדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה עַל
- פְּסוּק זֶה "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת..." דְּוָקָא
- הוּא, לְפִי שְׁפַסּוּק זֶה שִׁיף
- לְתוֹכֵן הָעֵנָן דִּירְדֵּת גְּשָׁמִים
- עַל-פִּי חֲסִידוֹת, כִּי 'שְׁכָת אַחִים
- גַּם יָחִיד' הוּא עֵנָן יָחִיד חִיבּוֹר
- זִמְנָא חֲדָא הָוָה צָרִיכָא עֲלָמָא לְמִיטְרָא, אֲתָנוּ
- לְקַמִּיָּה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי כּו' פִּתַּח וְאָמַר שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה מָה טוֹב וְמָה
- נָעִים שְׁכָת אַחִים גַּם יָחִיד⁵⁷, וְעַל-יָדֵי-זֶה שְׁדָרְשׁ בְּתוֹרָה - יָרְדוּ גְּשָׁמִים. וּמִבְּאֵר
- בְּזִהָרָא⁵⁸, שְׁהַטְעַם שְׁפַעוּלַת יִרְדֵּת גְּשָׁמִים הִיָּתָה עַל-יָדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה עַל פְּסוּק
- זֶה דְּוָקָא הוּא, לְפִי שְׁפַסּוּק זֶה שִׁיף לְתוֹכֵן הָעֵנָן דִּירְדֵּת גְּשָׁמִים, כִּי 'שְׁכָת

(50) רמב"ם הל' תפלה שם. (51) לרי"ף - ברכות ח, א. (52) שבת לג, ב. (53) ד"ה כגון רשב"י - שם יא, א. (54) ראה גם לקו"ש ח"י"ז ע' 357 בשוה"ג להערה 17. (55) ראה לקו"ת ואתחנן סע"ד ואילך. אוה"ת ויקרא ע' רנד ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רצב ואילך. (56) ח"ג נט, ריש ע"ב. (57) תהלים קלג, א. (58) ראה אוה"ת ויקרא שם. סה"מ תרכ"ז שם (ע' חצור).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והתאחדות, היינו המשכה והשפעה פנימית, של זְעִיר־אֲנָפִין המידות
2 העליונות ומלכות, שָׁזָהוּ שְׂרָשׁ עֲנִין יְרִידַת גְּשָׁמִים, כמבואר
3 בקבלה וחסידות שכאשר יש 'יחודים' למעלה הדבר גורם תוספת שפע למטה,
4 ומִזָּה נִמְשַׁכֶּת יְרִידַת גְּשָׁמִים כְּפִשּׁוּטָם.
5 ונִמְצָא, שְׁגָם אֶצֶל מִי
6 שְׁתוּרָתוֹ אוֹמְנוּתוֹ, צָרִיף
7 לְהִיּוֹת לִימוּד הַתּוֹרָה בְּאוֹפֶן
8 שְׁקָשׁוּר גַּם עִנְיָי הָעוֹלָם,
9 שְׁעַל־יְדֵי־זָה יִתְמַלֵּא צוּרָף
10 הָעוֹלָם (בְּעֵנִין הַגְּשָׁמִים
11 וְכִיּוֹצֵא בָּזָה), כְּמוֹ עַל־יְדֵי
12 תְּפִלָּה, ואי אפשר לעסוק בתורה רק
13 כפי שהיא למעלה מהעולם ומתוך
14 נִתּוּק מִכָּל צָרֵי הָעוֹלָם.
15 וְכִלְלוֹת הָעֵנִין בָּזָה, כלומר,
16 המשמעות של לימוד התורה באופן
17 של שייכות לעולם בעבודת ה' היא
18 שְׁגָם מִי שְׁעִיקָר עֲבוּדָתוֹ הִיא
19 בְּלִימוּד הַתּוֹרָה, ולכן הוא מוגדר
20 בגדר תוֹרָתוֹ אוֹמְנוּתוֹ והוא פטור
21 מתפילה, הָרִי זֶה צָרִיף לְהִיּוֹת
22 בְּאוֹפֶן שְׁעַל־יְדֵי־זָה פּוֹעֵל גַּם
23 בְּעֵנִי הָעוֹלָם לְכָרֶם
24 ולהעלותם לקדושה כו'.
25 וְכִזָּה יוֹכֵן גַּם מֵה שְׁמַצִּינוּ
26 בדברי חכמינו ז"ל שָׂרֵב יְהוּדָה
27 כּוֹלִי תְּנוּי בְּנִזְיָקִין הָיָה⁵⁹, כל
28 משנתו היתה בסדר נזיקין
29 דִּלְכָּאוּרָה, כִּינֹן שְׂאֶצֶל רֵב
30 יְהוּדָה הִיָּתָה תּוֹרָתוֹ
31 אוֹמְנוּתוֹ⁶⁰, לְמֵאִי נִפְקָא־מִיָּנָה
32 מֵה הַחֲבֹדֶל בְּאִיָּה חֵלֶק בַּתּוֹרָה
33 הִיָּה לִימוּדוֹ והרי בכל אופן עסק
34 רק בתורה ולא בדברים אחרים?
35 אֵף הָעֵנִין הוּא, שְׁבִזָּה מוֹדָגֵשׁ
36 שְׁגָם אֶצֶל מִי שְׁתוּרָתוֹ
37 אוֹמְנוּתוֹ, צָרִיף לְהִיּוֹת לִימוּד
38 הַתּוֹרָה בְּאוֹפֶן שְׁשִׁיף לְעוֹלָם,
39 שָׁזָהוּ שְׂעֵנִין הַתּוֹרָה הוּא
40 לִפְסוּק הַלְכָה לַמַּעֲשֶׂה וְלַהֲשִׁפֵּעַ עַל
41 הָעוֹלָם כְּמוֹ שְׁנֹאֵר בַּתּוֹרָה שְׁחוּקִי
- התורה ניתנו כדי לְהַבְדִּיל בֵּין הַקָּדֵשׁ וּבֵין הַחֹל, וּבֵין הַטָּמֵא
וּבֵין הַטָּהוֹר⁶¹, ולברר את הטוב מהיפך הטוב וְכַמּוֹדָגֵשׁ בְּעִיקָר
בְּלִימוּד דְּנִזְיָקִין⁶², שעוסקים גם בדברים גשמיים נחותים וגם בדברים
לא רצויים ומעלים גם אותם וְזָהוּ שָׂרֵב יְהוּדָה כּוֹלִי תְּנוּי בְּנִזְיָקִין
הָיָה והוא עסק בעיקר בחלק זה
בתורה, כדי שללימוד התורה שלו
תהיה פעולה והשפעה על העולם.
(ו) וְזָהוּ עֲנִין הַקָּמָח, הנוכר לעיל
בביאור התוכן הפנימי של מצוות חלה
הבאה מעיסה העשויה ממים וקמח
כְּמֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל אִם אֵין
קָמָח אֵין תּוֹרָה, וְכָל תּוֹרָה
שְׂאִין עֲמָה מְלֹאכָה סוּפָה
בְּטָלָה, וְהֵינּוּ, בנוסף לפירוש
הפשוט שהכוונה לפרנסה כפשוטה,
התוכן הפנימי של החיבור בין לימוד
התורה וענייני העולם הוא שְׁלִימוּד
הַתּוֹרָה צָרִיף לְהִיּוֹת בְּאוֹפֶן
שְׁיִוְמָשׁף גַּם בְּעוֹלָם, הֵן עַל־
יְדֵי מְלֹאכָה כְּפִשּׁוּטָה, שכאשר
היא נעשית על ידי לומד תורה היא
חדורה בענייני התורה וְהֵן עַל־יְדֵי
מְלֹאכָה רִוְחָנִית שֶׁהוּא עֲנִין
עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה כמבואר לעיל
באריכות.
וְלַהֲעִיר גַּם מִדְּבָרֵי כ"ק מו"ח
אֲדָמוֹ⁶³ ר"ר הרבי הרי"צ אודות
תורת הרב הצדיק רבי לוי
יִצְחָק מְבַאֲרֵיטְשׁוֹב בְּפִירוּשׁ
הַמֵּאֵמֶר הנוכר לעיל כִּל תּוֹרָה
שְׂאִין עֲמָה מְלֹאכָה סוּפָה
בְּטָלָה, שְׁמְלֹאכָה הוּא (לא רק
מלאכה כפשוטה ועבודת התפילה אלא
גם) עֲנִין הַהֲתַעֲסָקוֹת בְּאַהֲבָה
יִשְׂרָאֵל [שְׁזוּהִי תוֹכֵן הַמַּצָּה
הָרִאשׁוֹנָה שְׁבַת־תּוֹרָה, פָּרוּ
וּרְבּוֹ⁶⁴, כְּפִי שֶׁהִיא בְּרוּחָנִיּוֹת
תורת הרב הצדיק רבי לוי יצחק מְבַאֲרֵיטְשׁוֹב בְּפִירוּשׁ הַמֵּאֵמֶר כִּל תּוֹרָה
שְׂאִין עֲמָה מְלֹאכָה סוּפָה בְּטָלָה, שְׁמְלֹאכָה הוּא עֲנִין הַהֲתַעֲסָקוֹת בְּאַהֲבָה
יִשְׂרָאֵל [שְׁזוּהִי תוֹכֵן הַמַּצָּה הָרִאשׁוֹנָה שְׁבַת־תּוֹרָה, פָּרוּ וּרְבּוֹ⁶⁴, כְּפִי שֶׁהִיא

(59 ברכות כ, א. 60) רא"ש כתובות יז, א. 61) שמיני יו"ד, יו"ד. וראה סה"מ תרכ"ט ע' רמז. 62) ראה אוה"ת ויקרא ס"ע רנה ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' א.סד. 63) ספר השיחות קיין ה'ש"ת ע' 115. 64) בראשית א, כח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

23 של מצוות חלה לכניסה לארץ כיוון ששעל-ידי-זה מצוות חלה מתקנים
24 הקלוקל שנעשה על-ידי חטא עץ-הדעת בחלתו של עולם,
25 אדם הראשון ומחזירים את העולם למעמד ומצב הנעלה כפי
26 שהיה קודם החטא. וזהו מצוות חלה והעבודה הפנימית שבה,
27 כמבואר לעיל באריכות, גם ההקנה
28 הרוחנית הראויה לפניסה לארץ -
29 ובלשון רש"י על הפסוק⁷¹
30 כי תבאו אל ארץ מושבתיכם
31 גוי, בישר להם שיכנסו
32 לארץ - על-ידי משיח צדקנו, שיבא ויגאלנו
33 ויוליכנו קוממיות לארצנו,
34 בקרוב ממש.

1 הענינים, אז מ'דארף מאכן נאך א אידן⁶⁵ שצריך 'לעשות' עוד
2 יהודי, היינו לקרב עוד יהודי ליהדות], ויהי המלאכה דאחבת
3 ישראל קשורה גם עם המלאכה דעבודת התפלה, פמיון
4 מפתגם רבנו הגון⁶⁶, במענה לשאלה איזו משתי האהבות, אהבת ה'
5 ואהבת ישראל, עדיפה שאחבת
6 ישראל, ואחבת לרעך
7 פמוד⁶⁷, היא הפלי לאחבת
8 ה', ואחבת את הוי' אלקיך⁶⁸
9 הרי שאחבת ישראל ואחבת ה', התוכן
10 הפנימי של התפילה, קשורות זו בזו,
11 (וכב' הפרושים שפזזה, בביאור
12 הלשון "ואחבת", לשון ציווי חובה
13 עליך להאוב ולשון הבטחה⁶⁹
14 בוודאי תגיע לידי אהבה), שזהו
15 אחבת ה' ענינה הפנימי של
16 עבודת התפלה, כמאמר⁷⁰
17 הוזהר לית פולחנא כפולחנא
18 דרחימותא אין פולחן (עבודה)
19 כפולחן האהבה.
20 וזהו ענין מצות חלה שנצטוו
21 ישראל בכניסתם לארץ, ולפי
22 המבואר לעיל מוכן גם הקשר המיוחד

1 ברוחניות הענינים, אז מ'דארף מאכן נאך א
2 אידן⁶⁵], ויהי המלאכה דאחבת ישראל קשורה
3 גם עם המלאכה דעבודת התפלה, פמיון
4 מפתגם רבנו הגון⁶⁶, שאחבת ישראל, ואחבת
5 לרעך פמוד⁶⁷, היא הפלי לאחבת ה', ואחבת את
6 הוי' אלקיך⁶⁸ (וכב' הפרושים שפזזה, לשון ציווי
7 ולשון הבטחה⁶⁹), שזהו ענינה של עבודת
8 התפלה, כמאמר⁷⁰ לית פולחנא כפולחנא

9 דרחימותא. וזהו ענין מצות חלה שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ, שעל-ידי-
10 זה מתקנים הקלוקל שנעשה על-ידי חטא עץ-הדעת בחלתו של עולם,
11 ומחזירים את העולם למעמד ומצב כפי שהיה קודם החטא. וזהו גם ההקנה
12 לפניסה לארץ - ובלשון רש"י על הפסוק⁷¹ כי תבאו אל ארץ מושבתיכם גוי,
13 בישר להם שיכנסו לארץ - על-ידי משיח צדקנו, שיבא ויגאלנו ויוליכנו
14 קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

(65) ראה ספר השיחות תרצ"א ע' 262. וש"נ. 66) ראה ספר השיחות תרפ"ט ע' 56. אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב ע' קלד ואילך. ח"ג ע' תכו. ד"ה בראשית תרצ"א (סה"מ תרצ"א ע' צג ואילך). 67) קדושים יט, יח. 68) ואתחנן ו, ד. 69) תו"א תשא פו, ג-ד. 70) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת פרשתנו מב, ג. 71) פרשתנו טו, ב.

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שני עמ' א

16 אותה משנה, אם הלכה לבית אביה אחר חג הפסח, עברה בכל יחל
17 דבר, כיון שעל ידי הליכתה לבית אביה התקיים התנאי וחל הנדר,
18 ונמצא שעברה למפרע על הנדר במה שנהנתה ממנו קודם חג
19 הפסח. ואי דלא איתתני לפני הפסח - ואם מדובר במשנה שהיא
20 לא נהנתה מהבעל קודם חג הפסח, קשה, מי איכא כל יחל - וכי
21 כשלא נהנתה משלו היא עוברת באיסור כל יחל, הרי אף שהלכה
22 לבית אביה וחל הנדר למפרע, הרי לא עברה על הנדר, אלא
23 פשיטא שהמשנה מדברת באופן דאיתתני - שנהנתה משל בעלה
24 קודם הפסח, ובאופן כזה שייך לומר שהיא באיסור 'כל יחל', מפני
25 שבוה שהלכה לבית אביה מתברר שחל הנדר ועברה בכל יחל
26 למפרע. ואם כן קשה, אלא - רואים ממשנה זו שמייתתני -
27 שיותר ליהנות כל עוד לא התקיים התנאי, ואין אנו חוששים
28 שמה אחרי שיהנו לא יזהרו בתנאי, ונמצאו עוברים למפרע בלא
29 יחל,

1 שעברה בכל יחל למפרע במה שנהנתה משלו לפני הפסח, ואף
2 שמה שאמר 'שאת נהנית לי' הוא עיקר האיסור, ואם תלכי לבית
3 אביך עד החג' הוא רק תנאי, הרי שאדם נוהר אף בתנאי, ואם כן
4 קשה מכאן על רב יהודה הסובר שהתולה נדרו בתנאי אסור לו
5 לעבור על הנדר שמה אחר כך לא יזהר בתנאי ומשום שאדם אינו
6 נוהר בקיום התנאי, אלא נוהר רק מלעבור על עיקר האיסור,
7 ונמצא שעבר למפרע על הנדר.
8 מתרצת הגמרא, אמר רבי אבא, כך הוא פירושה של המשנה, אם
9 הלכה לפני חג הפסח לבית אביה, הדין שהיא אסורה באיסור גמור
10 מן התורה ליהנות משלו עד חג הפסח, ואם עברה ונהנתה משלו
11 עד חג הפסח, לזקה משום 'לא יחל', שהרי עברה על הנדר, אבל
12 כל עוד שלא הלכה לבית אביה, אינה אלא אסורה בפלגא -
13 אסורה מדרבנן ליהנות משלו, שחוששים שמה תלך לבית אביה,
14 ונמצא שנאסרה למפרע, אבל אינה לוקה אם נהנתה.
15 הגמרא מקשה מהמשך משנה זו על רב יהודה: אימא סיפא של

בס"ד. שיחת יום ה' פרשת שלח, כ"ד סיון, ה'תשכ"ח.

– לתלמידות המסיימות ד"ר בית רבקה" ולמדריכות דמחנה "אמונה" תחיינה –

בלתי מוגה

- 1 א. נהוג לקשר כל פגישה עם פרשת השבוע - הפרשה שקראו בשבת שעברה או הפרשה שקורין בשבוע זה.
- 2 ובכן: בפרשת שבוע זה מסופר שהקב"ה רצה שבני ישראל יכנסו לארץ ישראל, אבל היו המרגלים שטעו בחשבון ובהבנת הענין, ולא כיוונו לכוונה של הקב"ה, ורצו שישאר המצב כמו שהוא - שישארו במדבר, ומזה באה הגישה וההבנה הבלתי־נכונה שנקראת בשם "חטא המרגלים".
- 3 ולכאורה אינו מובן - כפי ששואל רבינו הזקן¹: כיון שמדובר אודות אנשים שנבחרו על־ידי משה רבינו, שמזה מובן ש"באותה שעה כשרים היו" (כדברי רש"י²) - איך יתכן שהיתה אצלם טעות כזו?!
- 4 ועל כן צריך לומר, שיש מקום בשכל - שכל אמיתי - לטעות כזו.
- 5 והביאור בזה - שכאשר בני ישראל היו במדבר, היו יכולים להתמסר ללימוד התורה והנהגה כרצון הקב"ה, ללא הפרעות מצד עניני העולם, כמו התעסקות בפרנסה, שהתבטאה אז בעיקר בעבודת האדמה, חרישה וזריעה וקצירה, וכיוצא בזה בשאר הענינים שהיו קשורים אז עם ענין הפרנסה, כי בהיותם במדבר, קיבלו מן המוכן את ה"מן" שנתן להם הקב"ה מן השמים, והיו להם מים מבארה של מרים, וכן כל שאר הדברים הנצרכים. ולכן טענו שמוטב להמשיך באורח־החיים שבמדבר מאשר להכנס לארץ ישראל. כי שם, הרי אפילו במצב הטוב ביותר, יצטרכו להקדיש חלק מהזמן, מסירות ואנרגיה עבור ענינים שאינם מצוות באופן ישיר, או לימוד התורה בנוגע למצוות אלו.
- 6 אך על־פי־זה נשאלת השאלה לאידך גיסא - כפי שממשיך ושואל רבינו הזקן: הרי זו טענה צודקת - מדוע להקדיש חלק מהזמן עבור עבודת האדמה ושאר עניני פרנסה, בה בשעה שיש אפשרות ובחירה להמשיך לחיות במקום שבו מקבלים את כל הצרכים מן המוכן, ויכולים להקדיש את כל הזמן עבור לימוד התורה וקיום המצוות?!
- 7 והביאור בזה - כפי שאמר להם משה בשם הקב"ה: "טובה הארץ מאד מאד"³, והיינו, שאף־על־פי ששם יצטרכו להתעסק בעבודת האדמה וכל הענינים הקשורים בה, הרי זו הטובה האמיתית עבור כל אלו שיעברו מאורח־החיים שהיה במדבר לאורח־החיים שהיה אחר־כך בארץ ישראל, כי רצונו של הקב"ה הוא שלא ישארו בלימוד התורה וקיום המצוות כשלעצמם, אלא שעל־ידי־זה ישנו ויבנו את העולם להיות כפי רצונו של הקב"ה - "ארץ ישראל", שיהיה ניכר שזהו מקום שחדור עם תורה ומצוותיה.
- 8 ב. והנמשל מזה בנוגע לזמנינו זה:
- 9 אצל כל אדם, יש זמן במשך חייו שבו מקבל מן המוכן את כל צרכיו, וביכלתו להתמסר ללימוד והכנה להתנהג בגדלותו כרצון הקב"ה.
- 10 וכיון שכן, יש מקום לומר שהדרך הטובה ביותר למלא רצונו של הקב"ה היא - להמשיך ללמוד תורה ולקיים מצוות לעצמו, ללא צורך להתערב בעניני העולם מתוך השתדלות לפעול בעולם.
- 11 ועל זה באה ההוראה (בנוגע לרצונו של הקב"ה) מפרשת שלח - שהשגת המטרה של הלימוד בשלימותה היא, בשעה שיהודי מראה שלא זו בלבד שהוא עומד על רגליו מבלי להתפעל מהעולם, אלא הוא נעשה כח אקטיבי בעולם לפעול בו שיהיה בהתאם לרצונו של הקב"ה.

(2) פרשתנו (שלח) יג, ג.
(3) שם יד, ז.

(1) ראה לקו"ת ריש פרשתנו (שלח). וראה גם שיחת ש"פ שלח בתחילתה (תורת מנחם חנ"ג ע' 132 ואילך). וש"נ.

- ג. וכן הוא אצל כל אחד בחייו הפרטיים, ולדוגמא, שכאשר מסיימים תקופה מסוימת ושלב מסויים בלימודים (כפי שנקרא כאן: "גראדואירט"), הנה התכלית היא - לנצל זאת באופן אקטיבי כדי להתעלות ולשגשג הן בנוגע לעצמו והן בנוגע להשפעה על אלו שמסביבו שנמצאים תחת השפעתו והדרכתו, כך שהלימוד שלו יומשך במעשה בפועל, בלימוד והדרכת אלו שנמצאים מסביבו, שחייהם והנהגתם יהיו על-פי התורה שלמד משך זמן (יום, חודש או שנה) לפני-זה.
- ועניו זה שייך במיוחד לקבוצה שמתאספת כאן - אלו שסיימו תקופה מסוימת בלימודם, וכן אלו שמתכוננים לנצל את זמן הקיץ ללימוד ולהדריך בדרך היהדות והתורה את אלו שיהיו תחת השפעתם - שינצלו את כל מה שלמדו והשיגו במשך הימים והשבועות והחדשים שלפני-זה, כדי להתעלות ולשגשג בנוגע לעצמם, ובאופן שיתבטא גם בהדרכה והשפעה על כל אלו שנמצאים בסביבתם ותחת השפעתם, כך שהלימוד שלהם יבוא לידי ביטוי במעשה בפועל, ובאופן שלאחרי מספר השבועות שידריכו אותם וישפיעו עליהם, יצאו מה"קצמפ" עומדים על רגליהם, מתוך מציאת הדרך הנכונה (מבלי לתעות) שבה ילכו ילדי הקייטנה ("קצמפערס") במשך החדשים והשנים שלאחרי-זה.
- ד. וזכות ההשפעה על ילד יהודי, צעיר או לא כל-כך צעיר, להתנהג כפי שהורנו הקב"ה בתורה, שנקראת "תורת חיים", הוראה בחיים, והוראה כיצד לחיות חיים אמיתיים ("א ריכטיקער לעבן"), שכדאי לחיותו לאורך ימים ושנים טובות - גדול כוחה להמשיך את ברכתיו של הקב"ה לכל אחד בהמצטרך לו בגשמיות וברוחניות.
- ולכל-לראש, להצליח בעצמה בלימוד ובהנהגה, ולגרום נחת-רוח אמיתי להורים ולבני ישראל בכלל.
- ועד שנזכה כולנו, יחד עם משיח צדקנו, ללכת לארץ ישראל, בקרוב ממש, בגאולה האמיתית והשלימה, אמנ.
- שיהיה לכן קיץ בריא, קיץ שמח וקיץ מוצלח.

21

בס"ד. שיחת שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ח.

- בלתי מוגה
- א. בנוגע להמסופר בפרשת השבוע אודות שילוח המרגלים - מצינו ב' ענינים שלכאורה אינם מתאימים זה לזה¹:
- מחד גיסא - כיון שמשה עצמו בחר בהם לשליחות זו, בהכירו אותם [להיותו רועה ישראל, רועה נאמן, והרי ענינו של רועה הוא שיודע ומכיר את צאן מרעיתו לא רק בחיצוניות, אלא בפנימיותם ("דורך-און-דורך")], הרי בוודאי ידע שהם ראויים ויכולים למלא את השליחות "לתור את הארץ"².
- ובפרט על-פי מה שכתוב³ "כולם אנשים", ופירש רש"י: "כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו".
- ועד כדי כך, שנשאלת השאלה: כיצד יתכן שבמשך ארבעים יום ירדו מן הדרך ונשתנו מן הקצה אל הקצה, עד שנכשלו בחטא המרגלים, שפעל גם על כל בני ישראל, שנשארו במדבר ארבעים שנה!
- ולאידך גיסא, מצינו בפירוש רש"י על הפסוק⁴ "וילכו ויבואו", "להקיש הליכתו לביאתו, מה ביאתו בעצה רעה, אף הליכתו בעצה רעה".

34

(2) פרשתנו יג, טז.
(3) שם, ג.
(4) שם, כו.

(1) בהבא לקמן - ראה לקו"ש חל"ג ע' 78 ואילך. וראה גם שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז תשכ"ו ס"ז ואילך (תורת מנחם חמ"ז ע' 118 ואילך). תורת מנחם חנ"ג ע' 123. וש"נ.

- 1 ב. ובהקדים המבואר ב'לקוטי תורה'⁵ אודות שיטת המרגלים שלא רצו ליכנס לארץ ישראל - מפני
2 שלא רצו להתעסק בעניני העולם כו'.⁶
- 3 וענין זה צריך להיות בהתאם למה שכתוב בפשטות הכתובים, שהרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁷
4 - שאמרו "אפס כי עז העם גו' והערים בצורות גו'",⁸ ולכן "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו"⁹,
5 "כביכול כלפי מעלה אמרו"¹⁰, שהיה זה ענין של כפירה בה':
- 6 המרגלים טענו, שכיון שארץ ישראל היא ארץ ל"א מלכים¹¹, ובכללות יותר - ארץ שבעה עממין,
7 שלכל אחד מהם יש סוג הנהגה בחיים משלו, הנה כאשר צריך לכבוש אותם, ולשנות את סדר החיים
8 שהיה עד אז, ולקבוע סדר חיים של קדושה על-פי ממשלת התורה - אזי יש צורך בענין של מלחמה.
9 ובענין המלחמה רואים שגם כאשר לפועל מנצחים בה, לא יתכן שלא יהיו אבידות, ובהכרח שיהיה
10 ענין של חסרון כו'.
- 11 ואפילו כאשר המלחמה היא באופן נסי, למעלה מדרך הטבע, כמו במלחמת מדין, שהיתה באופן
12 ש"לא נפקד ממנו איש"¹² - גם אז צריך לבזבז זמן ומרץ כו', ובאותה שעה צריך לנתק את עצמו משאר
13 הענינים.
- 14 כלומר: תכלית המלחמה היא אמנם בשביל הנצחון, אבל המלחמה מצד-עצמה היא בבחינת מלאכה
15 שאינה צריכה לגופה.
- 16 וגם אחר-כך, כשיכנסו כבר לארץ ישראל, אזי יצטרכו לעסוק בחרישה וזריעה וכל שאר הענינים
17 הקשורים עם עבודת הארץ, ולא לאחר משך זמן, אלא תיכף ומיד בכניסתם לארץ, כפי שכבר נאמר
18 לפני-זה¹³: "כי תבואו אל הארץ גו' תזרע שדך גו'", ורק אחר-כך "שבת לה"; ונוסף על הקדימה, הנה
19 גם בנוגע לכמות הזמן, הרי זה באופן שרוב הזמן - "שש שנים" - עוסקים ב"תזרע שדך", ורק מיעוט
20 הזמן - "בשנה השביעית" - "שבת לה", ואז יכולים להתמסר לגמרי לעניני תורה ומצוות.
- 21 וכיון שכן - טענו המרגלים - למה צריך להכנס לארץ ישראל?! מוטב להשאר במדבר, ששם אין
22 ענין של מלחמה, שהרי עמוד הענן היה מפסיק בין בני ישראל לשאר העמים, וגם אין צורך להתנתק
23 מעניני קדושה כדי להתעסק בעניני העולם, כיון שישנו "לחם מן השמים"¹⁴, ומים מבארה של מרים.
- 24 ועל זה מבואר ב'לקוטי תורה'⁵, שהמרגלים "טעו בזה טעות גדול", ושיטתם היתה היפך האמת;
25 ואילו השיטה האמיתית היא שיטת משה רבינו, שאדרבה - יש לירד ולעסוק בעניני העולם, כדי לבררם
26 ולזככם כו', שעל-ידי-זה ממלאים את הכוונה העליונה.
- 27 ובכן: משה רבינו סמך על המרגלים שידעו את אמיתית הכוונה, אבל לפועל נכשלו המרגלים בזה.
28 ולאחרי שסרו מהדרך האמיתית - הרי זה כמשל¹⁵ ההולך בדרך המלך, שכאשר סר ממנה אפילו כחוט
29 השערה בלבד, אזי ילך ויתרחק ממנה יותר ויותר, ועד שימצא את עצמו במעבה היער, מקום החיות,
30 שבן-אדם אינו יכול להיות שם; וכך היה אצל המרגלים, שלבסוף באו למעמד ומצב של מרידה בה'
31 (שלכן אמרו יהושע וכלב: "אך בה' אל תמרודו")¹⁶.
- 32 ג. וההוראה מזה - שהרי התורה היא תורת חיים, שכל עניני התורה הם הוראה בחייו של כל איש
33 ישראל, בכל זמן ובכל מקום:

(11) יהושע יב, כד. ברכות לב, א. סנהדרין קיא, סע"א. הובא
בפירש"י פרשתנו יד, טז. ואתחנן ג, כד. ברכה לג, יז.
(12) מטות לא, מט.
(13) ר"פ בהר.
(14) בשלח טז, ד.
(15) ראה תורת מנחם חמ"ד ע' 84. וש"נ.
(16) פרשתנו שם, ט.

(5) ריש פרשתנו.
(6) לשלימות הענין - ראה גם שיחת ש"פ קרח ס"ט (תורת
מנחם חנ"ג ע' 169 ואילך). וש"נ.
(7) שבת סג, א. וש"נ.
(8) שם, כח.
(9) שם, לא.
(10) פירש"י עה"פ.

בכללות ישנן שתי שיטות: שיטת דור המדבר - שצריך להתנתק מהעולם ולעסוק רק בתורה, "דעה" את ה'", עד לאופן ד"כמים לים מכסים"¹⁷, כפי שהיתה הנהגת דור המדבר, "דור דעה"¹⁸, שרצו להשאר בעולם המחשבה, ולכלל היותר - בעולם הדיבור¹⁹, אבל לא לירד לעולם המעשה; ושיטת משה רבינו - שהלימוד כשלעצמו אינו מספיק, אלא צריך גם לצאת ולפעול בעולם, והיינו, שלא זו בלבד שהעולם לא ישפיע עליו, אלא אדרבה, שהוא ישפיע ויפעל על העולם - להפוך מקום שהיה בשליטת ל"א מלכים, ל"ארץ נושבת" עבור בני ישראל.

ובכללות החילוק בין שתי השיטות הנ"ל - שלפי שיטת דור המדבר העיקר הוא ענין הלימוד, ולא נוגע ענין המעשה; ואילו לשיטת משה רבינו צריך הלימוד לבוא למעשה דוקא - "המעשה הוא העיקר"²⁰.

וכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"²¹ - מצינו ב' שיטות אלו גם בעולם: יש כאלו שעיקר עסקם בענייני הבנה והשגה, ועל יסוד הבנתם והשגתם באים למסקנות, מבלי להתחשב במבחן המציאות, וכאשר המציאות אינה בהתאם למסקנותיהם, אזי מסיקים שהמציאות אינה נכונה ומחפשים לשנות את המציאות²²; ויש כאלו שבוחנים את אמיתת הבנתם והשגתם אם היא מתאימה אל המציאות, ואם המציאות אינה כן, אזי מחפשים לשנות את הבנתם והשגתם.

ולהעיר, שבעבר (בימי הביניים) היתה השיטה שצריך לבנות על השכל, ולא נוגע ענין המעשה, ורק בדורות האחרונים - החל משנת שש מאות לאלף הששי, כמבואר בזהר²³ (בשייכות לפסוק²⁴ "בשנת שש מאות ג' נבקעו כל מעיינות תהום רבה, וארובות השמים נפתחו") שאז ניתוסף ריבוי בחכמת העולם (והיינו לפי שניתוסף ריבוי בחכמת התורה, שהרי באותו זמן היתה התגלות תורת החסידות - "דע את אלקי אביך"²⁵, ולכן ניתוסף ריבוי חכמה גם בעולם) - מדגישים את הצורך שכל ענין יתבטא בענין המעשה דוקא.

ונקודת הענין⁶ - שגם מי שהוא בעל שכל נעלה ביותר, ובא לידי הבנה והשגה (כולל גם השקלא-וטריא והפלפול עם חבריו, שזהו הענין ד"דיבוק חברים" ו"פלפול התלמידים"²⁶), אין זה מספיק עדיין, אלא יש צורך שההבנה וההשגה תומשך להיות בהתאם אל המעשה, ואז יודעים שהשכל הוא אמיתי; ובלאו-הכי - חסר לא רק בענין המעשה, אלא גם בהבנה והשגה, וכנ"ל בנוגע למרגלים, שבאו למעמד ומצב של מרידה בה' - שזהו היפך ענין השכל, שגם הוא נברא על-ידי הקב"ה, בורא העולם ומנהיגו, כך שהוא מקור השכל. ואילו הם מרדו בהקב"ה, שלא האמינו ביכולתו יתברך כו', "כביכול אפילו בעל-הבית אינו יכול להוציא כליו"²⁷.

וכידוע הסיפור²⁸ שהובא בספרי מוסר בנוגע לאריסטו, שפעם תפסו אותו בעשיית דבר שפל, וכאשר שאלו אותו: מאי האי, הרי אתה אריסטו שיצאת עם שיטה חדשה במוסר, ואיך אתה עושה דבר שפל

(אפילו אלו שהיתה להם שייכות חלשה לפנימיות התורה), שע"י פס"ד בתורה פעלו שינוי במציאות העולם. ואין זה ענין של נס, אלא כך הטביע הקב"ה שהתורה היא בעה"ב על מציאות העולם, וכדאיאתא בזהר (שם) "קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא", ועד שע"י לימוד התורה נעשים "שמים חדשים וארץ חדשה" (ישעי' סה, יז. וראה זח"א ד, ב ואילך), והיינו, שבכח התורה לפעול שינוי, ועד למציאות חדשה בעולם (משיחת ש"פ קרח שנה זו).

(23) ח"א קיז, א. וראה לקי"ש חט"ו ע' 42 ואילך. וש"נ.

(24) נח ז, יא.

(25) דברי הימים"א כח, ט.

(26) אבות פ"ו מ"ו.

(27) סוטה לה, א.

(28) ראה גם תורת מנחם חמ"ז ע' 158. וש"נ.

(17) ישעי' יא, ט.

(18) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדבר"ר פ"ט, ג. וש"נ.

(19) ראה לקו"ת שם לז, א. לח, א.

(20) אבות פ"א מ"ז.

(21) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(22) ולהעיר, שאף שמוכן בפשטות ששיטה זו היא היפך האמת, וכמ"ש הרמב"ם במר"ג (ח"א פ"א) שהדעות נמשכות אחר המציאות, ולא המציאות אחר הדעות, יש לזה מקור בתורה (כמדובר כמ"פ שגם ענין שהוא היפך האמת, בהכרח שתהי' לו אחיזה בקדושה) - שהרי מצינו שכאשר לימוד התורה הוא כדבעי, שמתאחד עם התורה עד ש"נקראת על שמו" (ע"ז יט, א), אזי יכולים לשנות את מציאות העולם, כדאיאתא בירושלמי (כתובות פ"א סה"ב. וש"נ) על הפסוק (תהלים נז, ג) "לא-ל גומר עלי", "בת שלש שנים ויום אחד ונמלכין ב"ד לעבר את השנה, הבתולין חוזרין". וכפי שראינו אצל רבותינו נשיאנו ושאר גדולי ישראל

- 1 כזה, מבלי להתיירא שיתפסו אותך?! - השיב: עכשיו אינני אריסטו!... בשעה שעוסק בחכמה אזי הוא
2 חכם וכו', אבל אחר-כך הרי הוא אדם אחר!
- 3 אבל שיטת התורה אינה כן, אלא כמו שכתב הרמב"ם²⁹ "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו.. כך
4 צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ובמשקלו וכו'". - הן אמת שאמרו³⁰ "קבל את האמת ממי שאומרה",
5 אבל אף-על-פי-כן צריכה גם הנהגתו להיות בהתאם לכך.
- 6 וכידוע הפתגם³¹ שגם ההשכלה היותר נעלית בתורת החסידות צריכה להתבטא בענין של "בכך" בנוגע
7 לפועל.
- 8 ו"מכלל הן אתה שומע לאו"³² - שאם הלימוד אינו בא לידי מעשה, הנה גם בשעת הלימוד אינו
9 חכם, כי כשחסר ברגל - חסר גם בראש.
- 10 ד. אך עדיין יכול לטעון, שכיון שהתייגע בשכלו, אינו מוכן לוותר, ורצונו לבנות על שכלו ("בויען
11 אויף דעם אייגענעם שכל") בנוגע לעצמו בתור יחיד.
- 12 ועל זה באה הוראה נוספת מענין המרגלים שסמכו על שכלם (ומה גם שהיתה להם "דיפלומה" ממשה
13 ש"כשרים היו") - שאף שהיו עשרה בלבד, מכל-מקום גרמו לכל בני ישראל, יחד עם משה רבינו,
14 שנשארו ארבעים שנה יתירות במדבר, "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"³³.
- 15 וטעם הדבר - דכיון שכל אחד מהם היה נשיא של שבט בישראל, לכן היתה להם השפעה על בני
16 ישראל, כך, שלמרות שיהושע וכלב לא הסכימו עמהם, ומשה רבינו - שהיה גדול מהם - לא הסכים
17 עמם, מכל-מקום גרמו לכל בני ישראל להשאיר במדבר ארבעים שנה.
- 18 וזוהי גם הוראה לכל אחד מישראל - שעם היותו יחיד, יש לו אחריות גם עבור הזולת, החל מבני
19 ביתו ומשפחתו וסביבתו, ובפרט אם הוא בעל השפעה על חוג מסויים, שמכבדים אותו - ללא נפקא-מינה
20 מהי הסיבה לכך, אפילו אם זה בגלל שלימדם מהו "זוהמא ליסטרוון" (כף גדולה שמסלקין בו זוהם
21 הקדירה והקלחת לצדדין)³⁴ - ובמילא מכבדים גם את מעשיו, ולכן אם לא יתקן את מעשיו, הרי זה
22 ישפיע באופן בלתי רצוי גם על אחרים, כפי שהיה אצל המרגלים³⁵.
- 23 ועל-דרך-זה לאידך גיסא - שעל-ידי הנהגה טובה (כפי שהיה אצל יהושע וכלב ש"חיו מן האנשים
24 ההם"³⁶) פועל יהודי לא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע לאחרים.
- 25 ואשרי חלקם של אלו שמתנהגים כדבעי, וזכות הרבים תלוי בהם.
- 26 והעיקר - שעל-ידי-זה ממהרים את ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, ובאופן דנשמה בגוף דוקא, שאז
27 יהיה הענין ד"מעשה גדול"³⁷ דוקא, וביחד עם זה "יהיו פנויין בתורה וחכמתה"³⁸, כיון שיקויים היעוד³⁹
28 "ועמדו זרים ורעו צאנכם"⁴⁰.
- * * *
- 29
- 30 ה. בהמשך הפרשה⁴¹ נאמר "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם", ומפרש רש"י: "בישר להם שיכנסו
31 לארץ".

עשרה - "עדה" (ראה לקו"ש חל"ג ע' 85. וש"נ), שזהו הפרסום
הכי גדול ע"פ תורה (ראה גם תורת מנחם חנ"ג ע' 84. וש"נ).
(36) פרשתנו שם, לח.
(37) ראה תורת מנחם סה"מ טבת ע' רטז ואילך. וש"נ.
(38) רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ד.
(39) ישע"י סא, ה.
(40) חסר הסיום (המול").
(41) טו, ב.

(29) הל' דעות רפ"ה.
(30) ראה רמב"ם בהקדמה לשמונה פרקים. רמ"א בהקדמה
לספרו מחיר יין.
(31) ראה תורת מנחם חנ"ב ע' 253. וש"נ.
(32) פירש"י פ' שופטים יז, כ. ועוד.
(33) עקב ח, טו.
(34) ב"מ לג, א (ובפירש"י).
(35) נזכר גם שאצל המרגלים ה' ענין של פרהסיא, שהרי היו

כלומר: למרות חטא המרגלים, שהיה מרידה בה', ועד ש"ויבכו העם"⁴², "ויאמרו גו' נשובה מצרימה"⁴³, כך שיש הוה-אמינא שהמצב כבר אבוד ("ס'איז שוין פאָרפאַלן") - בישר להם הקב"ה שיכנסו לארץ.

וכיון שבהמשך לזה נתן להם הקב"ה שתי מצוות: מצות נסכים, ומצות חלה - הרי מובן, שעל-ידן נעשה התיקון לחטא המרגלים.

ו. ויש לבאר הקשר והשייכות דתיקון חטא המרגלים למצות חלה⁴⁴ - "ראשית עריסותיכם חלה תרימו גו'"⁴⁵, שעל זה נאמר⁴⁶ "להניח ברכה אל ביתך" - שנוהגת גם בזמן הזה⁴⁷:

חטא המרגלים היה בכך שהעמידו על שכלם הם, ולא רצו לקיים דבר ה' שנאמר להם על-ידי משה. ולכן, התיקון לזה הוא על-ידי ענין האמונה שהיא באופן שכולו להו', ללא עירוב שכלו האישי.

וזוהו גם תוכנה של מצות חלה - "ראשית עריסותיכם חלה תרימו גו'" - שהתחלת כל ענין צריכה להיות באופן של נתינה לה' [ולא רק בנוגע לחלה, אלא גם בנוגע לכל צרכי האדם (שנכללים בענין המזון)⁴⁸, שנקרא בכללות בשם "לחם"⁴⁹], כמו שכתב הרמב"ם⁵⁰ ש"כל דבר שהוא לשם הא-ל" צריך "שיהיה מן הטוב והנאה.. וכן הוא אומר⁵¹ כל חלב לה'", כולל גם בנוגע לענין השכל, שלפני שמבין בשכלו ומתנהג לפי חיוב שכלו, צריך להיות ענין האמונה כו'.

ובאותיות פשוטות - שקודם שמתעסק במושכלות (שהם בדוגמת ענין האכילה שנעשית דם ובשר כבשרו), הנה לכל-לראש צריך להיות מודגש אצלו ענין האמונה בה', בורא העולם (ולא רק לפני כמה אלפי שנים, אלא גם בכל יום ובכל רגע), כולל גם השכל שנברא על-ידי הקב"ה, ואז יכול להיות בטוח שהתעסקותו במושכלות לאחר-יזה תהיה באופן שלא ירד מן הדרך כו'.

ז. וההוראה מזה: גם אם היה מעמד ומצב שסמך על דעת עצמו ("שטעלן אויף זיך"), עד כדי מרידה בה' - אין זה מקרה אבוד, כאמור שגם לאחר חטא המרגלים, "בישר להם שיכנסו לארץ".

אלא שצריך לבוא ולומר בנוגע להנהגתו הקודמת: "טעות היא ביד", ועכשיו הוא מוכן לשנות את הנהגתו, ובלשון הכתוב⁵²: "הננו ועלינו גו'" (אף שגם בענין זה נכשלו כו').

ולא די בכך שרוצה להשתנות (למרות שמצד השוחד של אהבת עצמו היה יכול גם שלא להבחין בטעות), אלא בהכרח שהרצון יבוא לידי פועל - לשנות הנהגתו בפועל, ולהתנהג על-פי "תורת אמת", שאז רואה בבירור את האמת, ואין אצלו מעמד ומצב ד"ויתורצו"⁵³, מבלי לדעת כיצד להתנהג כו'⁴⁰.

* * *

ח. בין הדברים שסיפרו המרגלים בנוגע לארץ ישראל - ש"עז העם.. וגם ילידי הענק ראינו שם"⁸, ובתור ראיה לזה - "ויראום את פרי הארץ"⁴, "כשם שפריה משונה, כך עמה משונה"⁵⁴. ואף-על-פי שכל זה היה אמת - אמרו יהושע וכלב "טובה הארץ מאד מאד"⁵⁵, והיינו, שזה גופא שבארץ ישראל ישנם בני ענק, ופירות גדולים ביותר, מהווה הוכחה שזוהי ארץ טובה ביותר, וכמובא בפירוש רש"י⁵⁶: "יש ארץ מגדלת גיבורים כו'".

(48) ראה גם תורת מנחם חמ"ט ע' 350. וש"נ.

(49) ראה תורת מנחם חמ"א ריש ע' 147. וש"נ.

(50) סוף הל' איסורי מזבח.

(51) ויקרא ג, טז.

(52) פרשתנו יד, מ.

(53) תולדות כה, כב ובפירש"י.

(54) פירש"י פרשתנו יג, כג.

(55) שם יד, ז.

(56) שם יג, יח.

(42) שם יד, א.

(43) שם, ד.

(44) ראה גם ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. - הובא ונתבאר בשיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז תשכ"ד ס"א ואילך (תורת מנחם ח"מ ע' 139 ואילך).

(45) שם טו, כ.

(46) יחזקאל מד, ל.

(47) ראה אנציק' תלמודית (כרך טו) ערך חלה ס"ג (ס"ע רטו

ואילך). וש"נ.

- 1 ונקודת הענין - שכל דבר שבעולם, כיון שנברא על-ידי הקב"ה שהוא תכלית הטוב, לא יתכן שיש
- 2 בו רק רע, ובוודאי שאין רע בלא טוב⁵⁷, אלא שצריכים לגלות את הטוב, וכל זה תלוי באופן השימוש
- 3 בדבר.
- 4 וזהו החילוק בין שיטת המרגלים, שראו את הדבר כפי שהוא בחיצוניותו בלבד, ליהושע וכלב
- 5 שהתבוננו וראו את פנימיות ואמיתית הדבר, שיכולים לנצל את כל התכונות של הארץ לקדושה, להפוך
- 6 אותה – על-ידי ההנהגה כרצון הקב"ה - לארץ ישראל, באופן ש"טובה הארץ מאד מאד" (לא רק ארץ
- 7 טובה סתם, כפי שנאמר גם בנוגע לארץ מצרים⁵⁸, אלא "טובה הארץ מאד", ו"מאד מאד").
- 8 ט. וההוראה מזה⁵⁹:
- 9 אלו שעוסקים עם הנוער, באים בטענה, שכיון שנמצאים בדרא דעקבתא דמשיחא, ש"חוצפא יסגא",
- 10 ו"נערים פני זקנים ילבינו"⁶⁰, הנה במצב כזה אי-אפשר לדרוש מהם קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול
- 11 מצוות, במכל-שכן וקל-וחומר מזה שלא הסכימו לקבל על עצמם מה שתבעו מהם אתמול ושלשום דבר
- 12 שאינו קשה כל-כך, ועל-אחת-כמה-וכמה שלא יסכימו לקבל על עצמם עול מלכות שמים ועול מצוות,
- 13 שזהו עול קשה, שהרי קיום התורה ומצוות צריך להיות לא רק בראש-השנה ויום הכיפורים, בשבת ויום
- 14 טוב', אלא גם בימי החול של כל השנה כולה, ובימי החול גופא - במשך כל היום מתחילתו ועד סופו.
- 15 ומובן, שמי שאינו מוכן לשאת משא קל, בוודאי לא יהיה מוכן לשאת משא כבד.
- 16 ולכן - טוען הוא - מוטב שלא לדבר עמהם על זה, דכיון שבלאו-הכי לא יצייתו אליו. הנה לכל-לראש
- 17 הרי זה דברים בטלים... ולא עוד אלא שזה יגרום שבכלל לא ירצו לשמוע את דבריו, ובגלל זה הרי הוא
- 18 עלול גם לאבד את משרתו...
- 19 ועל זה באה ההוראה מסיפור המרגלים - שדווקא העובדה שיש שם ענקים כו', מהווה הוכחה
- 20 ש"טובה הארץ מאד מאד":
- 21 דוקא בגלל שהנוער הם חוצפנים ועזי פנים, ואינם מתפעלים משום דבר, לא מהעולם, לא מההורים
- 22 ובני המשפחה, וגם לא ממה שהם בעצמם הבינו אתמול... אלא מכריזים: היום אנחנו בני חורין לעשות
- 23 מה שאנחנו רוצים (ובפרט כפי שרואים בשבועות האחרונים, שעורכים שביתות וכו') - דוקא בגלל זה
- 24 נקל יותר להביא אותם לדרך האמיתית של קיום התורה ומצוות!
- 25 י. וזוהי ההוראה לכל אלו שעוסקים עם נערים ונערות - שצריכים לבוא ולומר להם: למרות שעד
- 26 עתה לא דיברנו אתכם אודות עול התורה ומצוות, מצד איזו סיבה שתהיה - הנה כל זה היה עד עתה,
- 27 ואילו עתה מודיעים אנו לכם את האמת, שיש תורה ומצוות; שש מאות ושלש עשרה מצוות!... וצריך
- 28 לקיימן לא רק שלש פעמים בשנה, אלא בכל יום ויום מימות השנה.
- 29 ודוקא מצד גודל התוקף שלהם - כמו התוקף שבכללות בני ישראל שהם "עזין באומות"⁶¹ - יכולים
- 30 לדרוש מהם מיד קבלת עול תורה ומצוות בשלימות:
- 31 כשמדובר אודות תלמידים חלשים או בינונים - מוכרחים ללכת עמהם בעניני תורה ומצוות "לאט
- 32 לאט", כי בני ישראל בכלל הם "המעט מכל העמים"⁶², ואצל בני ישראל גופא אין עדיין תשעים ותשעה
- 33 אחוז שומרי תורה ומצוות... ולכן אי-אפשר לדרוש מיד עבודה קשה; אבל כשמדובר אודות תלמידים
- 34 ששום דבר לא נוגע להם, ואינם מתפעלים משום דבר, לא מהמלמד ולא מההורים וכו' - יש לנצל תכונה
- 35 זו כדי להודיע להם ולדרוש מהם לקבל על עצמם את העול של כל תרי"ג מצוות, מתוך הכרה שזוהי
- 36 דרך האמת.
- 37 וכאשר יפעלו זאת על הנוער, הנה לא זו בלבד שהם עצמם יהפכו להיות שומרי תורה ומצוות, אלא
- 38 עוד זאת, שמצד טבעם שאינם מתפעלים מאף אחד, ומסתכלים על כולם מלמעלה למטה... - יפעלו גם

(60) סוטה בסופה.

(61) ביצה כה, ב.

(62) ואתחנן ז, ז.

(57) ראה לקו"ד ח"א פז, א.

(58) ראה פירש"י שם, כב.

(59) ראה גם תורת מנחם חנ"א ע' 341 ואילך. וש"נ.

על אחרים, ועד שיהפכו את כל העולם כולו להיות על-פי היושר והמשפט כו', ועד למעמד ומצב של "ארץ ישראל", "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁶³, שבכל העולם כולו תשלוט קדושה ואלקות, וכמו שכתוב⁶⁴ "כי לה' המלוכה ומושל בגוים".

יא. ואז יהיה גם המלמד והמשפיע במעמד ומצב ש"זכה וזיכה את הרבים"⁶⁵, ועד ש"גדול מרבן שמו"⁶⁶.

ואין לך נחת-רוח גדול יותר למלמד ומשפיע, בראותו שהתלמיד והמושפע אינו זקוק עוד לקבל ממנו, ואדרבה, הוא בעצמו נעשה מלמד ומשפיע לאחרים.

והעיקר – שעל-ידי הנהגה זו מעמידים "צבאות הוי"⁶⁷, ויחד עמהם יוצאים לקבל פני משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בגאולה האמיתית והשלימה.

* * *

יב. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ראשית עריסותיכם וגו'.

* * *

יג. על הפסוק⁶⁸ "ועשיתם אשה", מפרש רש"י: "אין זה ציווי [ולא כמו מה שכתב בפרשת בהעלותך]⁶⁹ "ויעשו בני ישראל את הפסח", שזהו ציווי, אלא כשתבואו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה". וצריך להבין: מהו טעם אריכות הדברים בפירוש רש"י, "כשתבואו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה" – לכאורה היה יכול לומר בקיצור, שאין זה ציווי אלא רשות, ולמה מוסיף: (א) "כשתבואו שם", (ב) "ותעלה על לבבכם", (ג) "לעשות אשה לה"?

יד. ומשיך רש"י לפרש מה שכתוב בהמשך הפסוק: (א) "ריח ניחוח", (ב) "לפלא נדר או בנדבה וגו'".

ולכאורה: בכתוב נאמר "לפלא נדר או בנדבה וגו' לעשות ריח ניחוח לה", ולמה משנה רש"י הסדר ומקדים לפרש תחילה "ריח ניחוח", ואחר-כך "לפלא נדר או בנדבה וגו'?"

ולהעיר: בכמה דפוסים מופיע תחילה דיבור-המתחיל "לפלא נדר או בנדבה וגו'", ולאחר-יזה דיבור-המתחיל "ריח ניחוח", כסדר הכתוב.

ובכן, יש הכרח בשכל הפשוט שהדפוס שלפנינו – כברוב הדפוסים – הוא היותר נכון, כיון⁷⁰: לא יתכן לומר שרש"י כתב פירושו כסדר הכתוב, והמדפיס הפך את הסדר – שהרי זה היפך השכל; ומסתבר בפשטות, שרש"י דייק לכתוב פירושו שלא כסדר הכתוב, והמדפיס שרצה להראות שהוא "תלמיד חכם", "סאם"⁷¹ סאפאזשניק... "תיקן" והפך את הסדר בפירוש רש"י שיהיה בהתאם לסדר הכתוב.

וכבר עמדו מפרשי רש"י על דיוק זה, כמו שכתב הרא"ם: "ומה שפירש מלת ריח ניחוח קודם או במועדיכם [שמזה גופא מוכחת הכרעתו שזוהי הגירסא הנכונה בפירוש רש"י], היא אגב גררא, דאגב שפירש ועשיתם אשה, שאיננו ציווי רק פירושו כשתבואו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה בעבור ריח ניחוח, פירש ריח ניחוח".

אבל לכאורה קשה לומר כן, כי על-פי ביאור זה, נמצא שמה שכתוב "ריח ניחוח" קאי רק על "לפלא נדר או בנדבה", היינו, שהסיבה לכך שתעלה על לבבכם לפלא נדר או בנדבה היא בעבור ריח ניחוח, ולא

(68) פרשתנו טו, ג.

(69) ט, ב.

(70) ראה גם תורת מנחם חנ"א ע' 41. ורש"י.

(71) ראה סה"ש תרח"צ ע' 264. וראה גם תורת מנחם חנ"א ע'

134. ורש"י.

(63) עקב יא, יב.

(64) תהלים כב, כט.

(65) אבות פ"ה מ"ח.

(66) ראה תוספתא עדיות בסופה (ובחסדי דוד). ערוך מערכת

אביי.

(67) בא יב, מא.

- 1 קאי על "או במועדיכם", שאז ישנו חיוב לעשות האשה; והרי בכתוב נאמר "לפלא נדר או בנדבה או
2 במועדיכם לעשות ריח ניחוח לה", היינו ש"ריח ניחוח" קאי גם על "או במועדיכם".
- 3 טו. גם צריך להבין בפירוש רש"י "ריח ניחוח" - "שיהיה נחת רוח לפניי"⁷²;
4 ידוע הכלל שרש"י אינו סומך על ענין שיפרש לאחריו, אבל בנוגע לענין שכבר פירש לפניו -
5 מצינו לפעמים שרש"י סומך שה'בן חמש למקרא' יזכור מה שלמד בפרשיות שלפניו, ולכן אינו צריך
6 לפרש זאת פעם נוספת.
- 7 ובנוגע לענינו⁷³;
8 הפירוש ד"ריח ניחוח", "נחת רוח לפניי" - פירש רש"י בפרשת ויקרא⁷⁴, ועוד לפניו בפרשת תצוה⁷⁵.
9 [ובנוגע⁷⁶ לפעם הראשונה שמוזכר בתורה הענין דניחוח - "וירח ה' את ריח הניחוח"⁷⁷ - יש לומר
10 שהפירוש ד"ריח הניחוח" הוא על-דרך שפירש רש"י לפניו על הפסוק⁷⁸ "ויקרא את שמו נח לאמר זה
11 ינחמנו", "יניח ממנו את עצבון ידינו, עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחרישה, והוא הכין להם, והיתה
12 הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים, מקללתו של אדם הראשון, ובימי נח נחמה", ועל-דרך-זה
13 בנידון-דין, שעל-ידי הקרבנות גרם נח ענין של מנוחה, "ניחוח", שהקב"ה אמר "לא אוסיף לקלל עוד
14 את האדמה גו"⁷⁹].
- 15 ובכן: אם בפרשת ויקרא לא סמך רש"י על פירושו בפרשת תצוה (לפני פרשיות אחדות בלבד), וחזר
16 ופירש זאת עוד פעם, הרי בוודאי שבפרשתנו אינו יכול לסמוך על מה שפירש בפרשת תצוה ובפרשת
17 ויקרא (לאחרי הפסק של ספר שלם, ועוד כמה פרשיות).
- 18 ואם-כן, צריך להבין מדוע בפרשתנו מפרש רש"י רק "שיהיה נחת רוח לפניי", ואינו מוסיף ומסיים
19 "שאמרתי ונעשה רצוני", כבפרשיות שלפניו?
20 טז. וגם צריך להבין בפירוש רש"י "לפלא נדר או בנדבה וגו'" - "או שתעשו האשה בשביל חובת
21 מועדיכם שחייבתי אתכם לעשות במועד":
22 א) מהי אריכות הלשון "בשביל חובת מועדיכם שחייבתי אתכם לעשות במועד"?
23 ב) כיון שרש"י מפרש כאן מה שכתוב בהמשך הפסוק "או במועדיכם", "או שתעשו האשה בשביל
24 חובת מועדיכם כו'" - אינו מובן, מדוע מעתיק מהכתוב את התיבות "לפלא נדר או בנדבה", שאינו
25 מפרשם כלל. ואילו התיבות שאותן מפרש, "או במועדיכם", אינו מעתיק, אלא רק מרמז ב"וגו"?
26 וכמדובר כמה פעמים שכל ענינים אלו צריכים להיות מובנים בפשטות הכתובים, שלכן לא צריך
27 רש"י להוסיף דבר בפירושו⁷⁹.
- 28 * * *
- 29 יז. המשך הביאור בפרקי אבות⁸⁰ (דשבוע שעבר⁸¹), "רבי שמעון אומר הוי זהיר בקריאת-שמע
30 ובתפילה כו",

(79) הביאור בפירוש רש"י - אינו מופיע ברשימת ההנחה שתח"י (המור"ל).
וראה לקו"ש חל"ב ע' 4 הערה 27: בפ' שלח, שצ"ק חידושו של רש"י שגם ב"לפלא נדר או בנדבה" יש "נחת רוח לפניי" (כמשנ"ת בארוכה בשיחת ש"פ שלח תשכ"ח), מדייק רש"י "שיהיה נחת רוח לפניי", ומשמיט "שאמרתי ונעשה רצוני", כיון שאין המדובר בקיום ציווי ה' (כמשנ"ת שם).
(80) פ"ב מ"ג.
(81) שיחת ש"פ בהעלותך בסופה (תורת מנחם חנ"ג ע' 121 ואילך). וש"נ.

(72) ויש גירסא: "נחת רוח" (בהשמטת התיבות "שיהי" לפניי).
(73) בהבא לקמן - ראה לקו"ש חל"ב בתחלתו (גם משיחה זו).
(74) א, ט.
(75) כט, יח. שם, כה.
(76) קטע זה - משיחת ש"פ פינחס, במענה להשואלים (המור"ל).
(77) נח, ח. כא.
(78) בראשית ה, כט.

1 - אודות השייכות של רבי שמעון בן נתנאל לענין דתורתו אומנתו (בדוגמת רבי שמעון בן יוחאי)⁸²,
 2 כי עיקר הענין דתורתו אומנתו הוא לא רק בכמות הזמן, ובלימוד נגלה דתורה (שבזה היה עיקר עסקו
 3 של רבי שמעון בן יוחאי אפילו בהיותו במערה⁸³), אלא גם באיכות ההתקשרות לנותן התורה⁸⁴, ובלימוד
 4 פנימיות התורה ("מארי קבלה"), כדאיתא בזהר⁸⁵ ש"תורתם אומנתם" הם אלו ש"לא זזת שכינתא מנהון
 5 כל יומיהון", והם "דירה לשכינתא"⁸⁶;

6 ומצינו בגמרא⁸⁷ שכאשר רבי אלעזר בן ערך אמר לרבן יוחנן בן זכאי "תרשיני לומר לפניך דבר אחד
 7 שלמדתי.. פתח רבי אלעזר בן ערך במעשה המרכבה, ודרש וירדה אש מן השמים וכו'", "וכיון ששמעו
 8 רבי יוסף הכהן ורבי שמעון בן נתנאל, אף הם פתחו במעשה המרכבה.. ורעשה הארץ ונראתה הקשת
 9 בענן כו'". ובזה גופא יש עילוי מיוחד אצל רבי שמעון בן נתנאל, שאף שלא היתה אצלו ענין הכהונה
 10 (שהרי רק רבי יוסי נקרא "רבי יוסי הכהן") שבא בירושה, הרי הפתיחה שלו במעשה מרכבה היתה בכח
 11 עצמו לגמרי (ולא כמו רבי אלעזר בן ערך שאמר דבר שלימדו רבן יוחנן בן זכאי). ובזה מודגש יותר
 12 שאצל רבי שמעון בן נתנאל היה העילוי דתורתו אומנתו באופן של "דירה לשכינתא"⁸⁸ -

13 נכלל בשיחה שהוגהה על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה ב'לקוטי שיחות' חלק יז, עמוד 356
 14 ואילך.

15 יח. המשך הביאור בפירוש רש"י "את הקישואים"⁸⁹, "שהם קשים למניקות כו'" - נכלל בשיחת שבת
 16 פרשת בהעלותך סעיף יב⁹⁰.

17 * * *

18 ט. במסכת אבות פרק שלישי (שלומדים ביום השבת-קודש הזה) שנינו⁹¹: "רבי שמעון (סתם רבי
 19 שמעון הוא רבי שמעון בן יוחאי)⁹² אומר, שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה,
 20 כאילו אכלו מזבחי מתים וכו', אבל שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו
 21 משולחנו של מקום כו'".
 22 וצריך להבין:

23 א) מה בא רבי שמעון להשמיענו במשנה זו - וכי יש צורך במסכת אבות, "מילי דחסידותא"⁹³,
 24 להשמיענו אודות החיוב דלימוד התורה, בה בשעה שזהו דבר ידוע לכל אחד מישראל, גם אם עדיין
 25 אינו במדרגת חסיד?!

82

שבת יא, א.

83 ראה תניא אגה"ק סכ"ו (קמג, א): "עיקר עסקיהם במערה
 הי' תורת המשניות.. דאילו ספר הזהר והתיקונים הי' יכול לגמור
 בבי' וג' חדשים, כי בוודאי לא אמר דבר אחד ב' פעמים".

84 ודווקא על זה אמר ר"ע לרשב"י "דיין שאני ובוראך
 מכירין את כחך" (ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב), כי בנוגע לענינים
 הקשורים עם נגלה דתורה, בוודאי לא הי' "מונע בר" (משלי יא,
 כו. וראה סנהדרין צא, סע"ב), אלא הי' מגלה לתלמידיו (ועכ"פ
 לר' אלעזר בנו).

85 ח"ג רלח, ב. תקו"ז בהקדמה (א, ב).

86 ושם, שעליהם נאמר (תשא לא, טז) "ושמרו בני ישראל
 את השבת ג' לדורותם", "לדרתם חסר, לשון דירה", ועליהם
 נאמר (תצא כב, ו) "לא תקח האם על הבנים"; משא"כ אלו
 שלומדים רק נגלה דתורה, נקראים אפרוחים או ביצים, "אפרוחי
 לית גרפיין דלהון שלמין דפרחין בהון... כ"ש ביצים, ובגין דא
 איתמר עלייהו לגבי אימא (שכינה) שלח תשלח את האם" (שם,
 ז), ועליהם נאמר (שם, ו) "כי יקרא קן צפור לפניך", "בהון
 שכינתא באורח מוקרה, זמנין שריא עלייהו ואשתכחת עמהון (ואז

נאמר "לא תקח האם"), וזמנין לא אשתכחת עמהון" (ואז נאמר
 "שלח תשלח את האם").

ומסיים שם, ש"הא סבא" שאל "והא כתיב (שם, ז) ואת
 הבנים תקח לך", היינו, שגם הבנים נפרדים מהשכינה? ומתרץ,
 "כל אתין לרבוויי, ובגין דא לא אמר והבנים תקח לך, אלא ואת,
 לרבות אפרוחים כו'".

87 חגיגה יד, ב. ירושלמי שם פ"ב ה"א.

88 ולכן, המאמר "הוי זהיר בק"ש ובתפילה כו'", ששייך
 להענין דתורתו אומנתו - אמרו רבי שמעון בן נתנאל דוקא, ולא
 ר' יוסי הכהן. והטעם שרשב"י לא אמר מאמר זה - כי כבר אמרו
 רשב"ג, שהי' ג' דורות לפניו.

89 בהעלותך יא, ה.

90 תורת מנחם חנ"ג ע' 118 ואילך. וש"נ.

91 מ"ג.

92 פירש"י שבועות ב, ב (ד"ה משמו). רמב"ם בהקדמתו
 לפיהמ"ש (ד"ה הפרק הששי). סדה"ד ע' רשב"י. וש"נ. ועוד.

93 ב"ק ל, א.

- 1 (ב) בדברי רבי שמעון שאם "לא אמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו מזבחי מתים" - לא מודגש
2 הפלאת חומר הענין דביטול תורה, והרי זה שלא-בערך לגבי מאמר רבותינו ז"ל⁹⁴ שעל זה נאמר⁹⁵ "כי
3 דבר ה' בזה גו'"!
- 4 (ג) מהו הדיוק "שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כו'" - שלשה דוקא,
5 מה-שאינ-כן שנים או אחד?
- 6 (ד) וכן בצד החיוב, "שלשה שאכלו.. ואמרו.. דברי תורה כאילו אכלו משולחנו של מקום" - הרי
7 השכר של לימוד התורה הוא שלא בערך יותר מאשר ענין האכילה משולחנו של מקום, ובפרט לאחר
8 ששינו במשנה שלפני-זה⁹⁶ ש"אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה, הקב"ה קובע לו שכר", ועל-אחת-
9 כמה-וכמה "שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה", ש"שכינה שרויה ביניהם, שנאמר⁹⁷ אז נדברו יראי
10 ה' גו' ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו וגו'", ואחר-כך בא רבי שמעון - שתורתו אומנתו⁹⁸ -
11 ומוסיף ש"שלשה שאכלו.. ואמרו.. דברי תורה" אזי השכר אינו אלא "כאילו אכלו משולחנו של מקום"!
12 כ. והביאור בזה:
- 13 במשנה זו לא בא רבי שמעון לבאר את העונש על ביטול תורה, והשכר על לימוד התורה כשלעצמו
14 (כמו במשנה שלפני-זה ש"הקב"ה קובע לו שכר"), אלא לומר דבר חידוש בנוגע לפעולת לימוד התורה
15 בגשמיות העולם - שגם ענין זה שייך במיוחד לרבי שמעון בן יוחאי שתורתו אומנתו, כמדובר לעיל⁹⁸
16 שעל-ידי תורתו פעל גם בעולם הזה - שהדיבור בדברי תורה בעת האכילה על השולחן פועל שיהיה זה
17 "כאילו אכלו משולחנו של מקום".
- 18 כלומר: אין זה רק באופן שמקבל שכר על לימוד התורה כשלעצמו, אבל לימוד התורה נשאר ענין
19 בפני-עצמו והאכילה נשארת ענין בפני-עצמו, אלא באופן שלימוד התורה פועל גם על האכילה.
- 20 כא. וענין זה שייך דוקא ל"שלשה שאכלו על שולחן אחד":
21 לכל-לראש מדגיש רבי שמעון שלא די בכך שמכניס אורח להאכילו על שולחנו, וכדי שהאורח לא
22 יהיה עצוב לישוב לבדו, מתיישב גם הוא אל השולחן, ומזמין אל השולחן עוד יהודי כדי שיוכלו לומר
23 "הב לן ונבריק", אלא נוסף לזה צריך לומר על השולחן דברי תורה, ואז נחשב "כאילו אכלו משולחנו
24 של מקום".
- 25 וענין זה שייך במיוחד ל"שלשה שאכלו על שולחן אחד" (מה-שאינ-כן שנים, וכל-שכן אחד) - כי
26 "שלשה שאכלו" הוא ענין של קביעות, ואז מודגשת הפעולה בעולם שעל-ידי "תורתו אומנתו" - שגם
27 זה קשור עם ענין הקביעות - שלימוד התורה פועל על האכילה שנעשית "כאילו אכלו משולחנו של
28 מקום"⁹⁹.
- 29 ולאידך גיסא, "שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו מזבחי מתים"
30 (תקורות עבודה-זרה¹⁰⁰) - "זבחי מתים" דייקא, ולא שאר לשונות שנאמרו בעבודה-זרה - כי עיקר
31 ההדגשה כאן היא על חסרון פעולת התורה בעולם, כך שהעולם נשאר ללא פעולת התורה, שהיא "תורת
32 חיים", ולכן האכילה היא "כאילו אכלו מזבחי מתים"¹⁰¹.

ואילן).

99) ראה גם שיחת ש"פ קרח הערה 57 (תורת מנחם חנ"ג ע' 170).

100).

100) פ"י הרע"ב.

101) ע"כ נמצא ברשימה שתח"י (המו"ל).

94) סנהדרין זט, סע"א. הובא בתניא פ"א.

95) פרשתנו טו, לא.

96) מ"ב.

97) מלאכי ג, טז.

98) שיחת ש"פ בהעלותך סי"ד (תורת מנחם חנ"ג ס"ע 120).

לקוטי שיחות פרשת שלח כרך ח

מתורגם ללשון הקודש

חידושו בפירוש "השתיק", אפשר היה, לכאורה, 28
להשיב: 29

תרגום אונקלוס, הקרוב לפשוטו של מקרא², 30
ושבמקומות רבים מביא רש"י הוכחה מתרגום זה, 31
מתרגם "ויהס כלב - ואצית כלב". כלומר, גרם 32
לעם להקשיב. גם רש"י יכול לבאר כך, כפי שאנו 33
מוצאים בדומה לכך - "הסכת ושמע"³. כן אפשר 34
לבאר את המילה "ויהס" מלשון הסתה⁴, שכלב 35
שכנע אותם ודיבר אל לבם. לפי שני פירושים 36
אלו מובן, שמשמעות המלים "את העם" היא 37
כפשוטו: כלב גרם לכך שהעם (כולו) יאזין למשה, 38
או שהוא שכנע את (כל) העם להיות בצדו של 39
משה. 40

אך לפי פירוש רש"י "ויהס - השתיק", הכרחי, 41
לכאורה, להסביר, שהמלים "ויהס כלב" אינן מכוונות 42
כלפי "את העם", שהרי בפסוקים הקודמים מסופר על 43
כך, שרק המרגלים דיברו, ואין מוזכר שהעם דיבר, 44
ולפיכך היינו מבינים, שכלב השתיק רק את המרגלים. 45
והמלים "את העם" אינן קשורות למילה "ויהס" עצמה, 46
אלא למטרה של "ויהס" - כלב השתיק את המרגלים 47
כדי שה"עם" יאזין לדבריו⁵. לפיכך אומר רש"י 48
"השתיק את כולם", שכלב לא השתיק רק את 49
המרגלים, אלא את העם כולו⁶, כפשוטו לשון הפסוק 50
"ויהס כלב את העם"⁷. 51

אך אין להשיב כך:

(א) רחוק מאד מדרך הפשט להסביר שב"ויהס כלב 53
את העם" הכוונה היא שהוא השתיק מישהו אחר 54
למען, "את", העם, ורש"י אינו צריך לשלול זאת. 55

(ב) אם במלים "את כולם" מתכוון רש"י לכל העם, 56
מתחזקת השאלה שהוזכרה לעיל, בסעיף א': מדוע אין 57
הוא מצטט מן הפסוק גם את המלים "את העם"? 58

א.

"ויהס כלב"

1 מן הפסוק "ויהס כלב את העם אל משה..."¹, מצטט
2 רש"י את המלים "ויהס כלב", ומפרש: "השתיק את
3 כולם".

4 במבט ראשון נראה, שרש"י מתכוון לבאר
5 בפירושו, שמשמעות המילה "ויהס" היא "השתיק".
6 אך לפי זה קשה:

7 (א) מדוע מצטט רש"י את המילה "ויהס" כלב",
8 כאשר ברצונו לבאר רק את המילה "ויהס"?

9 (ב) בסיום כל פירושו לפסוקנו מצטט רש"י שוב
10 את המילה "ויהס" ומפרש: "לשון שתיקה", ומביא
11 דוגמאות ממקומות אחרים, שבהם המשמעות של
12 "הס" היא שתיקה. כיצד אפשר, אפוא, לומר,
13 שבפירושו בהתחלה "ויהס כלב - השתיק את כולם"
14 הוא מתכוון לבאר את המילה "ויהס", אשר הוא
15 מפרשה רק בסוף?

16 (ג) מדוע מוסיף רש"י, לאחר פירושו "ויהס -
17 השתיק", את המלים "את כולם"? והשאלה כפולה:
18 (א) מה מחדש רש"י בדבריו "את כולם". גם ללא
19 פירוש רש"י היה הדבר מובן, שהרי המשמעות הפשוטה
20 של "ויהס כלב את העם" היא, שהוא השתיק את כל
21 העם? (ב) אף אם נאמר, שללא פירוש רש"י לא היה
22 מובן שבמלים "את העם" הכוונה היא לכל העם,
23 ומשום כך צריך רש"י לפרש זאת, עדיין קשה: פירוש
24 זה, "את כולם", מבאר את המלים "את העם", ולא את
25 המלים "ויהס כלב". מדוע אומר זאת רש"י על "ויהס
26 כלב", כהמשך לביאורו "השתיק"?

ב.

"את העם" - כפשוטו?

27 לגבי חידושו של רש"י "את כולם", ולגבי המשך

(6) ואף שאינו מסופר בכתובים הקודמים שדיברו העם - ו"ל, שזה מובן
מעצמו (ועד שלא הוצרך הכתוב לפרשו) שכשבאו המרגלים ואמרו "אפס כי
עו העם גו" (ובפרט ששילוח המרגלים הי' "לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה
אנשים לפנינו" - רש"י ריש פרשתנו) - דיברו מזה כל העם. וראה רמב"ן
(סוף פסוק כט): "ואז החלו כל העם להתאונן וזה טעם ויהס כלב כו". וראה
עד"ז ספורנו כאן.

(7) בש"ח כאן, שכוונת רש"י ב"את כולם" היא, שהשתיק רק את
המרגלים. אבל בפשטות, הלשון "את כולם" בא לדבות ולא למעט.

(1) פרשתנו יג, ל.

(2) משא"כ תרגום יב"ע שמביא - ואפילו במפורש ובכו"כ מקומות -
מדחיל ומתרגם כאן: ושתיק כלב. עיי"ש.

(3) תבא כז, ט (וראה פרש"י שם).

(4) ראה סוטה לה, א: שהסיתן בדבריהם. וראה גם "דקדוקי רש"י",
שמפרש שכוונת רש"י בפירושו "השתיק כו" היא - לשלול הפירוש
ד"הסיתן".

(5) וכפירוש הש"ח כאן (ומפרש כן בכוונת רש"י. אבל ראה להלן
הערה 7).

ג.

"אל משה" - דברי כלב על משה

1 לאחר מכן מצטט רש"י את המלים "אל משה",
2 ומפרש: "לשמוע מה שידבר במשה", שבמלים "אל
3 משה" אין הכוונה למשה עצמו, שהרי לפי זה אין לכך
4 קשר ל"ויהס" - השתיק", אלא על משה - דברי כלב
5 אודות משה.
6 אף כאן אין מובן, בהמשך לאמור לעיל: מדוע
7 צריך רש"י לפרש שהמשמעות של "ויהס" היא
8 "השתיק", ועקב זאת עליו להסביר שבמלים "אל
9 משה" הכוונה היא: לדברי כלב על משה. הוא הרי יכול
10 היה לבאר שהמשמעות של "ויהס" היא "ואצית", או
11 "והסית", ואז אפשר היה להסביר את המלים "אל
12 משה" כפשוטן ממשה?
13 אף אם נאמר, שלדעת רש"י, הפירוש האפשרי
14 היחיד למילה "ויהס" הוא מלשון שתיקה, אפשר היה
15 אף לפי פירוש זה להסביר את המלים "אל משה"
16 כפשוטן, שכלב השתיק אותם כדי שיאזינו למשה.
17 אמנם, אין התורה מספרת כאן שמשה אמר אז משהו,
18 אך אפשר להסביר, שכלב השתיקם בטענה שיאזינו
19 למשה, כפי שמסבירים מפרשי המקרא האחרים⁹. או:
20 אל משה - שיאזינו למשה¹⁰ של משה, אשר הוא (כלב)
21 יאמר להם - "ויאמר עלה נעלה..." והמשמעות של
22 "ויהס... אל משה" תהיה: "ויהס (השתיק)" על ידי
23 טענתו "אל משה", ולאחר מכן - "ויאמר (כלב) עלה

(8) אף שגם כפי "אל משה" - במשה" נמצא בכ"מ: וארא (ו, יג) אל בני ואל פרעה גר. ועוד.

(9) וע"ד פירוש הספורנו כאן. וראה גם אה"ח ובמ"ח כאן.

(10) ועפ"י מתורצת תמי' גדולה, דלכאוי: איך זה שתק משה ולא אמר דבר כל היום ההוא שהוציאו המרגלים דיבת הארץ וכל הלילה שלאחריו והיום? וגם דברי משה בזה שבפ' דברים (א, כט) - פשטות הכתובי' שם מוכיחה שבאו לאחר "ותרגנו באהליכם ותאמרו גו'" - שזה ה' לאחר "לילה ההוא" - כמפורש בפרשתנו (דלא כמש"כ בספורנו כאן באופן "אולי"). וראה במד"ר ותנחומא כאן עה"פ אשתוללו אבירי לב.

(11) ראיית רש"י שכלב אמר "בן עמרם" ולא "משה" ובפרט שבקרא כאן מפורש "משה", וכדברי רש"י ע"ז "במשה": אסור לקרוא לרבו בשמו בלי קדימת תואר של כבוד - כמו "מורי", "רבי" וכיו"ב (סנה' ק, א ורש"י שם). וגם הבן חמש למקרא יודע מזה שהרי למד כבר את הכתוב "אדוני משה כלאם" (בהעלותך יא, כח), שבפשטות מה שהוסיף יהושע "אדוני" הוא מטעם זה וגם בודאי חינוכו אותו שלא יקרא את רבו בשמו בלי קדימת "רבי".

(*) אבל אין לומר שמ"ש רש"י "בן עמרם" ולא "משה" הוא רק בכדי שישמעו שכוונתו לגנאי (ראה רא"ס כאן) - שהרי גם מהלשון "וכי זו בלבד נעשה לנו" (גם באם ה' אומר "משה") היו טוברים שבא לספר בגנותו, ומנ"ל לרש"י שאמר דלא כנאמר במקרא זה "משה" כ"א "בן עמרם"? ולכן נראה שרוכזת רש"י היא - לפי שאסור לקרוא לרבו בשמו, ככפנים ההעדר.

(**) משא"כ בסוטה שם י"ל שמונה הטובות, שלכן חשיב "הוציאנו ממצרים" (אף שאי"ו הוכחה על ידושת הארץ - ראה להלן ס"ו) - כי היא טובה הכי גדולה (ראה רש"י יתרו יח. ט).

נעלה וירשנו אותה". מדוע צריך רש"י להסביר,
שבמלים "אל משה" הכוונה היא לדברי כלב על משה,
ולא אל משה?

ד.

"וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם..."

27 כאשר מפרש רש"י "לשמוע מה שידבר במשה",
28 שכלב השתיק את כולם כדי שיאזינו לדבריו על משה,
29 הוא מסביר את האמצעי שבו נקט כלב: "צווח ואמר
30 וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם". השומע היה סבור
31 שבא לספר בגנותו, ומתוך שהיה בלבם על משה
32 בשביל דברי המרגלים, שתקו כולם לשמוע גנותו¹².
33 אמר והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגזי
34 לנו את השליו".

35 אף כאן יש להבין: מניין מסיק רש"י, שכלב ציין
36 דוקא שלוש ענינים אלו, אשר משה עשה עבורם (קרע
37 את הים, הוריד את המן והגזי את השליו), והרי משה
38 עשה עבור בני ישראל פעולות רבות, החל בעיקר -
39 יציאת מצרים. במה קשורים לעניננו דוקא שלושה
40 דברים אלו¹³?

41 שאלה זו אף קשה יותר: פירושו של רש"י מבוסס,
42 לכאורה, על הנאמר בגמרא¹⁴. ושם כתוב שכלב אמר
43 "הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והאכילנו את
44 המן". אך רש"י משנה מדברי הגמרא: הוא משמיט את
45 "הוציאנו ממצרים" ומוסיף "והגזי לנו את השליו"¹⁵?

ומכיון שא"א ה' לכלב לקרוא את משה בתואר של כבוד (כי אז לא ה' בכחו להשתיקם), בהכרח לומר שאמר "בן עמרם". ובפרט שלשון זה משתמע לתרי אפי: הם סברו שאומר "בן עמרם" לפי שאינו מחשיבו*, וכאילו שכל המעלה שלו היא רק שהוא בן עמרם (ראה סנה' מא, ריש ע"ב); ואלכא דאמת, באמירת "בן עמרם" כבוד עוד יותר מזה שה' קורא אותו בשמו ובתואר של כבוד, שהרי י"א (ש"ך יו"ד סרמ"ב סקכ"ד) שבפניו אין להזכיר שמו כלל.

(12) ומה שכתב רש"י (לקמן יד, כד) "אמר אני עמכם בעצה... וע"י כן ה' בו כח להשתיקם" - אני עמכם בעצה" היינו תוכן אמירתו (שבמקומה - היינו בקרא דידן - פירשה במילואה).

(13) ובפרט שבפרש"י האזינו (לב, מח) שמונה טובות שעשה משה לבני מוסיף גם יצי"מ, העלאת הבאר ונתינת התורה.

(14) סוטה שם.

(15) הטעם למ"ש רש"י "והוריד לנו את המן" ומשנה מלשון הגמרא "והאכילנו כו'" - י"ל בפשטות: א) כוונת כלב היתה בעיקר [לא למנות הטובות שעשה משה, כ"א] להוכיח את כחו של משה (שיכול לעשות נפלאות כו' ולכן ע"י משה יכול נוכל לה). ולזה ראי' מהורדת המן** (ב)

ה.

"עלה נעלה" - "אפילו בשמים..."

- 1 לאחר מכן מצטט רש"י את המלים "עלה נעלה",
- 2 ואומר: "אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו
- 3 שם, נצליח בכל דבריו".
- 4 גם בכך אין מובן: המשמעות הפשוטה של "עלה
- 5 נעלה" היא, לכאורה, עליה לארץ ישראל, בדומה
- 6 לדברי המרגלים "לא נוכל לעלות"¹⁶, שהתכוונו בכך
- 7 לעליה לארץ ישראל. מנין מסיק רש"י, שהמשמעות
- 8 של "עלה נעלה" היא "אפילו בשמים..."?
- 9 יש המפרשים¹⁷, שההכרח של רש"י לפירושו "אפילו
- 10 בשמים..." נובע מכפל הלשון "עלה נעלה". אילו התכוון
- 11 כלב לעליה לארץ ישראל, די היה באומרו פעם אחת
- 12 "נעלה".
- 13 אך אין להסביר כך, כי במקומות רבים אנו
- 14 מוצאים, שכדי להדגיש דבר, אין אומרים רק את
- 15 ה"פועל" אלא גם את ה"מקור", כפי שנאמר בפרשה
- 16 הקודמת¹⁸ "ירק ירק", וכן בפסוקנו עצמו "יכול
- 17 נוכל"¹⁹. ואם כך, אפשר להסביר כאן בפשטות,
- 18 שב"עלה נעלה" הכוונה היא לארץ ישראל, וכפילות
- 19 הלשון היא לצורך הדגשת הענין. מדוע מפרש רש"י
- 20 שהכוונה היא "אפילו בשמים..."?

ו.

"ויהס - לשון שתיקה" - בסוף?

- 21 בסוף פירושו לפסוק זה, אומר רש"י: "ויהס - לשון
- 22 שתיקה", והוא מביא לכך דוגמאות.
- 23 אין מובן מדוע כותב רש"י את פירושו "ויהס לשון
- 24 שתיקה" רק לאחר פירושו על "עלה נעלה": לגבי
- 25 הקדמת פירושו על "אל משה" אפשר להסביר, שפירוש
- 26 זה מהווה המשך לפירושו "השתיק את כולם", שהוא
- 27 השתיק את כולם כדי "לשמוע מה שידבר במשה",
- 28 ומשום כך כותב רש"י שני פירושים אלו זה בסמוך לזה.

מה שעשה משה הוא הורדת המן (שהרי אכלו אותו בעצמם ולא שמשו האכילים*). שלכן, גם ב'פ' האוינו שם (אף שמונה הסובות שעשה משה) – כותב רש"י "והוריד את המן".
(16) יג, לא.
(17) ש"ח כאן.
(18) בהעלותך יב, יד.
(19) שהרי בודאי גם לפרש"י "אפילו בשמים" – המשך הכתוב "וירשנו אותה" מדבר בארץ ישראל (ונלמד במכש"כ מעל"י בשמים), וע"ז

- 29 אך מדוע הוא מפרש גם את המלים "עלה נעלה" לפני
- 30 "ויהס לשון שתיקה"?

ז.

השאלות המתעוררות על הפסוק

- 31 ההסבר לכל האמור לעיל הוא, שבפירושו על
- 32 "ויהס כלב" ועל "אל משה", מיישב רש"י בדרך
- 33 ממילא שתי שאלות המתעוררות בלימוד פסוק זה:
- 34 (א) מהי כוונת התורה בסיפור "ויהס כלב..."? והרי,
- 35 אפשר היה לפתוח מיד ב"ויאמר כלב עלה נעלה
- 36 וירשנו אותה". לשם מה מסופר בפסוקנו ענין נוסף,
- 37 שלפני אומרו "עלה נעלה" השתיקם כלב²⁰?
- 38 (ב) המרגלים לא אמרו באופן סתמי שלא יוכלו
- 39 לכבוש את ארץ ישראל. יותר מכך, הם כלל לא אמרו
- 40 שלא יוכלו לכבוש את ארץ ישראל, אלא רק אמרו
- 41 "אפס כי עז העם היושב בארץ...", ומכך הובן שאי
- 42 אפשר להיכנס לארץ ישראל. לפיכך צריך היה כלב
- 43 להפריך תחילה את טענותיהם, ורק לאחר מכן לומר
- 44 "עלה נעלה"?
- 45 לשתי שאלות אלו משיב רש"י בפירושו על "ויהס
- 46 כלב" ועל "אל משה", כפי שיוסבר להלן.

ח.

דברי כלב הפריכו את טענות המרגלים

- 47 כשמפריכים טענה של מישוה, ובמיוחד כאשר הלה
- 48 בטוח בתוקף בטענתו, הרי אין הוא מעוניין, בדרך
- 49 כלל, להאזין לדברים ולבדוק אם הם צודקים. ואף
- 50 כאשר הוא מקשיב להפרכת הטענה, הרי הוא עושה
- 51 זאת ללא תשומת לב.
- 52 על כך אומר רש"י, שהחידוש של "ויהס כלב" הוא
- 53 בכך ש"השתיק את כולם": הוא לא השתיק רק את
- 54 המרגלים, אלא גם את כל בני ישראל שסברו כמותם,
- 55 ואף את המרגלים עצמם, אשר רצו לשכנע את העם
- 56 ש"לא נוכל לעלות". כולם השתתקו והאזינו לדברי

בא הטעם "כי יכול נוכל לה".

(20) ואין לומר שכוונת הכתוב ב"ויהס כלב" היא, לבאר איך הי' כלב יכול לומר "עלה נעלה גו'" לאחר טענות המרגלים (כי מסתמא הי' אז רעש במחנה ישראל, ולא הי' אפשר לשמוע קולו) – שהרי אפילו לאחר ש"ויתנו את קולם גו' וילונו גו'", אמרו יהושע וכלב "טובה הארץ מאד מאד גו'" וכל העדה שמעו מה שאמרו (כדמוכח ממה שרצו לרגום אותם), אף שלא היתה אז ההקדמה ד"ויהס".

(* ו"מ"ש (בהעלותך יא, ד. יח) "מי יאכילנו בשר" (ולא "מי יתן לנו" וכי"ב) – כי מכיון שהתאוו תאוה (לאכול), אמרו מי יאכילנו, שזה הענין להם. (ולא העיר, שבדברי משה – שם, יג – מפורט "תנה לנו בשר ונאכלה").

34 ארץ ישראל מפני גבורת האנשים ועוצמת וגודל הערים
35 בארץ ישראל. אך הם לא הסתפקו בטענה זו. המרגלים
36 ידעו, שישראל הם מאמינים בני מאמינים, והם בטוחים
37 שכיון שהקדוש-ברוך-הוא הורה להם להיכנס לארץ
38 ישראל, הוא בודאי יעשה להם ניסים - והרי הם כבר
39 ראו בעצמם את ניסיו של הקדוש-ברוך-הוא - והם
40 נכבשו גם עם חזק.

41 לכן התחכמו והזכירו את עמלק, כדי לציין, שכשם
42 שבמלחמת עמלק נכו בני ישראל, כדלעיל, משום
43 שהם נתנו מקום לאפשרות ש"הכלב בא ונושך אתכם",
44 בכך שהיה אצלם פסוק "היש ה' בקרבנו אם אין" 22 -
45 ובכך רמזו המרגלים, שייתכן שכך יהיה גם עתה:
46 כיון ששוב קיים אצל ישראל ספק דומה, וההוכחה לכך
47 היא בקשתם ממשה "נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו
48 את הארץ", ולא סמכו על דברי הקדוש-ברוך-הוא
49 "אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה" 23.
50 כלומר, היה להם ספק לגבי הבטחת הקדוש-ברוך-
51 הוא, בדומה לספק "היש ה' בקרבנו אם אין". וייתכן,
52 שמפני חטא זה לא יעשה הקדוש-ברוך-הוא להם
53 ניסים.

54 אך גם בטענה זו הם לא הסתפקו: כיון שאף לאחד
55 בקשתם "נשלחה אנשים לפנינו..." הסכים לכך
56 הקדוש-ברוך-הוא והורה "שלח לך אנשים ויתורו...",
57 ומובן, ששליחת המרגלים היתה הכנה לכניסתם לארץ
58 ישראל 24 - בודאי יתן להם הקדוש-ברוך-הוא כוח
59 להיכנס לארץ ישראל,

60 לפיכך הם הוסיפו טענה שלישית - "והחתי
61 והיבوسی והאמורי... והכנעני... על יד הירדן", אשר
62 משום כך - "ולא תוכלו לעבור". בכך הם התכוונו
63 להדגיש, שאף אם הקדוש-ברוך-הוא אכן יעשה ניסים
64 בניבוס ארץ ישראל, כיון שהורה לישראל לכבוש
65 אותה, הרי אין הוכחה לכך שהוא יעשה ניסים גם
66 בהכנה לכיבוש ארץ ישראל.

67 ועל כך ציין כלב שלושה ענינים שעשה משה: קרע
68 לנו את היסוד, והוריד לנו את המן, והגיד לנו את השליו
69 - בהפריכו בכך את שלושה הטענות הללו של המרגלים.

1 כלב על מעלות משה, בסוברים שהוא ידבר בגנותו.
2 לכן מצטט רש"י את המלים "ויהס כלב", ולא רק
3 את "ויהס", כי הוא איננו מתכוון לבאר את משמעות
4 המילה "ויהס" - שאותה הוא מפרש בעיקר בסוף
5 פירושו - אלא את החידוש שהיה ב"ויהס כלב", שכלב
6 השתיק את כולם, אף את אלו שרצו לשמוע את גנותו
7 של משה, שאף הם האזינו ל"מה שידבר במשה" -
8 לדברי כלב על מעלות משה 21!

9 אך עדיין אין מובן: אילו היו המרגלים מדברים
10 בגנותו של משה, מובן, שעל ידי דבריו על מעלות
11 משה הוא היה סותר את טענות המרגלים. אך המרגלים
12 לא דיברו כלל על משה, אלא רק טענו "אפס כי עז
13 העם היושב בארץ...", וכיצד השפיעו דבריו על מעלות
14 משה, כאשר הוא לא עסק כלל בטענותיהם?

15 לפיכך מסביר רש"י, שהוא דיבר על מעלות
16 מסויימות של משה אשר הפריכו את טענות המרגלים,
17 כפי שיוסבר להלן.

ט.

שלוש הטענות של המרגלים

18 טענות המרגלים היו, באופן כללי, לגבי שלושה
19 ענינים: (א) גבורת התושבים וחוזק הערים בארץ
20 ישראל עצמה - "עז העם היושב בארץ והערים בצורות
21 גדולות מאד וגם ילידי הענק ראינו שם". (ב) גם בדרך,
22 לפני הכניסה לארץ ישראל, נמצאים שבעת העמים -
23 "החתי והיבوسی והאמורי יושב בהר, והכנעני יושב על
24 הים ועל יד הירדן" - שלא יאפשרו להיכנס לארץ
25 ישראל. (ג) כשהזכירו את האומות שבדרך לארץ
26 ישראל, הם אמרו בראש ובראשונה "עמלק יושב בארץ
27 הנגב", למרות שאין הוא משבע האומות, כדברי רש"י
28 "לפי שנכו בעמלק כבר הזכירוהו מרגלים כדי
29 ליראם".

30 שלושה ענינים אלו עוררו דעות וטענות שונות
31 שהובילו למסקנה "לא נוכל לעלות". ומובן, שסדר
32 הטענות היה מן הקל אל החמור:

33 בתחילה טענו המרגלים, שלא יוכלו לכבוש את

(22) רש"י בשלח יז, ח.

(23) ראה רש"י ריש פרשתנו. וראה גם רש"י דברים א, כג.

(24) ואף שברש"י ריש פרשתנו "חיהם שאני נותן להם מקום לטעות כו", הרי [נוסף לזה שהוא רק נתינת מקום] פשוט שהם לא ידעו שזהו נתינת כו'.

(21) אבל אין לפרש שהכוונה בהתיבות "ויהס גו' אל משה" היא, שהשתיק אותם ע"י שחשבו שיספר בגנותו של משה (וכדמשמע קצת בגו"א כאן) - כי לפי, אמירתו "קרע לנו את היסוד וכו'" לא נרמזה כלל בפשוטו של מקרא, ואין יתכן זה (ובפרט לפי המבואר להלן סו"ט ט'). ולכן מוכרח כפנים. (או י"ל שב"אל משה" נרמזו ב' הענינים).

י.

שלושה ענינים בדברי כלב כנגד שלש הטענות

1 על טענתם "עז העם היושב בארץ..." הוא השיב:
2 "קרע לנו את הים" - גם בקריעת ים סוף היתה צריכה
3 להתנהל מלחמה, אשר באופן טבעי הם לא יכלו לנצח
4 בה, ובכל זאת ראו, ש"קרע לנו את הים", ולא הגיעו
5 כלל לידי מלחמה. הקדוש-ברוך-הוא בעצמו נלחם
6 עבור ישראל. ואף עתה יילחם הקדוש-ברוך-הוא
7 עבורם נגד "עם היושב בארץ"²⁵.

8 לפיכך אמר כלב "קרע לנו את הים", ולא "הוציאנו
9 ממצרים": משום שרצה להשיב לטענתם "כי עז
10 העם..." טענה הקשורה למלחמה נגד "עם היושב
11 בארץ", הוא לא יכול היה להביא להם הוכחה מיציאת
12 מצרים, שהרי שם לא היה מצב של מלחמה, ואדרבה:
13 המצרים גירשו את בני ישראל ממצרים²⁶. ולכן הוא
14 אמר "קרע לנו את הים", שבקריעת ים סוף נאמר "ה'
15 נלחם להם..."²⁷.

16 על טענתם "עמלק יושב בארץ הנגב", השיב כלב
17 "הגזיז לנו את השליו"²⁸: גם הטענה "מי יאכילנו בשר"
18 היתה רק בבחינת "שמבקשים עליה"²⁹, ובכל זאת -
19 "הגזיז לנו את השליו". ומכך מובן, שגם לאחר שילוח
20 המרגלים יעשה להם הקדוש-ברוך-הוא ניסים.

21 ועל טענתם "והחתי והיבוסים... ועל יד הירדן"
22 היתה התשובה "הוריד לנו את המן": גם המן שירד

(25) וכמו שאמר להם משה (דברים א, ל) "הוא ילחם לכם ככל אשר
עשה אתכם במצרים".

(26) בא יב, לג. לט.

(27) בשלח יד, כה.

(28) ואף שגם בק"ס אמרו "המבלי אין קברים במצרים גר" (שם,
יא) וגם בירידת המן - "וילנו גר" (שם טז, ב ואילך) נוכן במרה (שם
טו, כד) ורפידים (שם יז, ב) ועוד] - מ"מ הוזהר כלב להביא רא" משליו
דוקא, כי לפני ק"ס "היו נתונים בצרה" (רש"י שם יד, טו), וכן במן
"הלחם שאלו כהוגן" (רש"י שם טז, דח), נועד"ז במרה שהכתוב מעיד
"ולא יכלו לשותות מים ממרה" (אלא שהו"ל למימר בקש עלינו רחמים
ולא להתלונן - שם טו, כג. רש"י שם, כה). ועד"ז ברפידים - "ואין מים
לשותות" (בשלח יז, א), ובמילא אין משם רא" לענין שילוח המרגלים.
ולכן הוזהר כלב להביא רא" משליו שביקשו עזילה.

(29) רש"י בהעלותך יא, א. ד.

ואפשר לומר, שב"הגזיז לנו את השליו" התכוון גם ל"ותעל השליו"
(בשלח טז, יג) - כי גם אז "בשר שאלו כהוגן" (רש"י שם, דח)
- אף שעיקר כוונתו היתה להשליח הנוכח ב' בהעלותך, לפי שביקשו
עזילה. וראה להלן הערה 31.

(30) אבל אין לומר יתירה מזו: גם בשביל הכניסה לא"י, לא ה' הכרח
גמור לירידת המן, שהרי ה' להם צאן ובקר וכו' ובמילא לא היו מתים

במדבר לא היה העיקר, שהרי כל ההליכה במדבר היתה
רק הכנה לכניסה לארץ ישראל³⁰, ובכל זאת "הוריד
לנו את המן". מכך מובן, שהקדוש-ברוך-הוא יעשה
ניסים גם בדרך, בהכנה לכיבוש ארץ ישראל³¹.

יא.

בתחילה - הסבר הקשר; ואחר כך - ביאור
המשמעות

27 אך לפי זה קשה: כיון שעל ידי "ויהם כלב את העם
28 אל משה", על ידי הזכרת מעלותיו של משה, כבר
29 הפריך כלב את טענות המרגלים - מדוע הוא היה צריך
30 להוסיף "עלה נעלה וירשנו אותה"?

31 אין להשיב, שלאחר שהפריך את כל טענות
32 המרגלים, כנרמז במלים "אל משה", הוא סיים
33 במסקנה הנובעת מכך: "עלה נעלה..." - כי מלשון
34 הפסוק "וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה..." מוכח, שהיתה זו אמירה
35 מיוחדת, ולא מסקנה מ"אל משה".

36 לפיכך מסביר רש"י, שב"עלה נעלה" אין הכוונה
37 לעליה לארץ ישראל, אלא לענין חדש: "אפילו בשמים
38 היא..." בכך הוסיף כלב ענין נוסף, שאפילו יאמר משה
39 "עשו סולמות ועלו שם" (בשמים), שלא זו בלבד שיש
40 בענין זה צורך בניסים, אלא³² זהו ענין שאינו קיים כלל
41 במציאות העולם - אפילו במקרה כזה "מצליח בכל
42 דבריו"³³.

ולאחר שרש"י מסביר את הקשר בין "ויהם כלב"

ברעב גם בלי מן. וא"כ מובן במכ"ש שהקב"ה יעשה ניסים בנוגע
להכנות המוכרחות בשביל הכניסה לא"י.

- שהרי מפורש בקרא (בשלח טז, ג) "להמית את כל הקהל הזה
ברעב" וע"ז נאמר ד"לחם שאלו כהוגן". ואף שהי' להם צאן ובקר הרי
מפורש "הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם" (בהעלתך יא, כב).

(31) ומה שרש"י מקדים "הוריד לנו את המן" ל"הגזיז לנו את השליו"

- כי כותב הענינים לפי סדר הזמנים (וראה לעיל הערה 29).

(32) גם בפשוטו של מקרא מצינו דרגות בניסים - ראה פרש"י וארא (ט,
כד).

(33) והשייכות לדבריו "אל משה": בזה בא לחזק דבריו שיוכלו
להכנס לא"י: מכיון ש"עלה נעלה" - אפילו באם יאמר משה "עשו
סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו" (אף שהו"ע של "נמנעות"), הרי
ודאי ש"ירשנו אותה" (שאי"ז פלא כ"כ כ"עלה נעלה". ראה לעיל הערה
19).

וי"ל, שמה שהוזהר כלב לזה הוא* - כי מכיון שראה שטענת
המרגלים היא (לא רק מצד שטויעם הם ודעתם שא"א להכנס לא"י, כ"א
גם) לפי שרוצים כן (וכדמוכח ממה שהשתמשו בדבר שקר בטענתם -
ראה רש"י לעיל פסוק כז), הרי אפשר שימצאו עוד טענות כאלו שלא
יהי' לו מה להשיב עליהם מראיות ע"פ שכל. ולכן אמר "עלה נעלה
אפילו בשמים" - אף שאין לזה שום מקום בשכל.

(* בגו"א כאן: "אפילו יש להם מזל גדול בשמים". עלה נעלה על המזל שלהם". ועד"ז הוא במשכיל לדוד כאן. אבל א) מלשון רש"י "עשו סולמות ועלו שם" מוכח, שכוונתו היא - עלי' בשמים כפשוטו. ובפרט שהרי עד"ז ממש הוא בפרש"י נח (יא, א). ב) ממה שמפרש (דברים א, כח) "דברו הכתובים לשון הבאי" - ולא פירש שבאמירתם "ובצורות בשמים" כיוון למזלן שבשמים (כבכ"ל יקר כאן פסוק כז) - משמע שלפי פירוש רש"י, לא דיברו המרגלים מענין מזלם.

28 "נמנעות", אשר אינו הגיוני כלל, "נצליח בכל דבריו".
 29 ויש לומר, ששלושה ענינים אלו כרוכים זה בזה,
 30 כפי שיוסבר להלן.

יג.

כלב - העלאה מלמטה למעלה

31 מהמעלות של "העלאה מלמטה למעלה" על פני
 32 "המשכה מלמעלה למטה": (א) "המשכה מלמעלה
 33 למטה", כיון שהיא באה מלמעלה, היא אינה חודרת כל
 34 כך אל ה"מטה". ואילו ב"העלאה מלמטה למעלה",
 35 הרי ה"מטה" עצמו מתעלה⁴¹. (ב) על ידי זיכרון והעלאת
 36 המטה משלימים, כביכול, את הכוסף והתשוקה
 37 שלמעלה, אשר "למעשה ידיך תכסוף"⁴², ועל ידי כך
 38 נמשך אור נעלה הרבה יותר מהאור שנמשך מלמעלה
 39 מצד עצמו⁴³.

40 ולכן, דוקא כלב, שניצול מהמרגלים בתפילתו שלו
 41 - העלאה מלמטה למעלה⁴⁴, דוקא בכוחו היה להשתיק
 42 את כולם: לגרום להתבטלות ולעליה גם במטה, ואף
 43 למרגלים. ועל ידי שהוא רומם גם את ה"מטה", הוא
 44 המשיך לעולם אור בלתי מוגבל כלל⁴⁵, שאין בו אף
 45 ההגבלה של "נמנעות"⁴⁶ - "עלה נעלה אפילו בשמים".

יד.

כל יהודי - שליח להפוך את סביבתו ל"ארץ ישראל"

46 ההוראה הנלמדת מכל האמור לעיל לעבודתנו:
 47 כל יהודי, בכל מקום שהוא נמצא - והרי כל מקום
 48 שאליו מגיע יהודי הוא "מהוי" מצעדי גבר כוננו⁴⁷,
 49 הוא שליח של הקדוש-ברוך-הוא להפיכת מקום זה
 50 ל"ארץ ישראל"⁴⁸: שבסביבה שבה הוא נמצא יהיה

1 לבין טענת המרגלים, שבפסוקים הקודמים, שלשם כך
 2 אין חשובה כל כך המשמעות המדויקת של המילה
 3 "ויהס", הוא מבאר את משמעות המילה "ויהס" -
 4 "לשון שתיקה"³⁴, בדומה לפירוש רש"י אשר בתחילת
 5 פרשתנו: בתחילה הוא מצטט "שלח לך (וגם את
 6 המילה) אנשים", ומפרש "למה נסמכה..." לענין
 7 הקודם, ולאחר מכן הוא מצטט שוב "שלח לך" (ולא
 8 את המילה "אנשים"), ומפרש את פרטי המשמעות.

יב.

מעלותיו של כלב

9 בין הענינים של "יינה של תורה" בפירוש רש"י זה:
 10 אמנם, הן יהושע והן כלב לא היו בעצת המרגלים,
 11 אך בכל זאת יש מעלות שונות לכל אחד מהם על-פני
 12 האחר. מעלותיו של כלב על פני יהושע הן:

13 (א) יהושע ניצל מעצת המרגלים בזכות תפילתו של
 14 משה³⁵, ואילו כלב זכה לכך בתפילתו שלו, אשר
 15 "הלך"³⁶ ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת
 16 לחבריו להיות בעצתם³⁷.

17 (ב) כאשר אמרו יהושע וכלב שיוכלו להיכנס לארץ
 18 ישראל, רצו "כל העדה", אף אלו שלא הושפעו כל כך
 19 מטענות המרגלים³⁸, "לרגום אותם באבנים"³⁹. ואילו
 20 כאשר "ויהס כלב", השתיק את כולם, האזינו לו כל בני
 21 ישראל, אף המרגלים עצמם, כדלעיל בסעיף ח'.

22 (ג) כאשר אמרו יהושע וכלב "ואתם אל תיראו את
 23 עם הארץ", הם הסבירו זאת לפי ההגיון - "סר צלם -
 24 כשרים שבהם מתו"⁴⁰. ואילו כלב, בנוסף לטענותיו
 25 ההגיוניות "והלא קרע לנו...", שסתרו את טענות
 26 המרגלים, הוא הוסיף ואמר "עלה נעלה אפילו
 27 בשמים", שאפילו כאשר משה יאמר דבר שנחשב

אתעדל"ת, היא מבחי' פנימיות יותר מההשפעה הנמשכת מצד כי חפץ חסד הוא. וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 18 ואילך.

(44) ובפרט לפי המבואר באוה"ח הנ"ל (הערה 34), שמה שהלך להשתטח כ"ו הוא לפי "שנכנס בגדר סכנת יצה"ר וחברתו הרשעה".

(45) בפרטיות - ב' ענינים בזה: (א) מצד תנועת ההעלאה עצמה, הרי ענינה היא - היציאה מגדרי העולם ולהתעלות (בלי גבול). וראה תו"א יז, ג: "ממטה למעלה אשר בחי' זו אין קץ ותכלית כו". (ב) מכיון שלמעשה ידיך תכסוף, נמשך ע"ז מבחי' אור הבל"ג, כבפנים.

(46) ראה עד"ז לקו"ש ח"ה ע' 126, שמצד האומדן למעשרות דיצחק - ענין ההעלאה, נתרבתה התבואה מאה פעמים ככה לאחר הצמיחה ולאחרי המדידה למעשרות. ע"ש.

(47) תהלים לו, כג. וראה תורת הבעש"ט ע"ז (הובא בהיום יום ע' פח).

(48) ראה עד"ז מענה הצ"צ (אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"א ע' תפח. לקו"ש ח"ב ס"ע 621).

(34) ראה בספר זכרון על רש"י.

(35) רש"י פרשתנו יג, טז.

(36) רש"י שם, כב.

(37) ראה גם אוה"ח פרשתנו יד, כד.

(38) כמובן בפשטות, שא"א אשר ששים רבוא מיראל ויותר יהיו כולם מושפעים מטענות המרגלים באותה המדה.

ו"ל, שאלו שהעפילו (אח"כ) לעלות אל ראש ההר (יד, מד), גם מקודם לא היו בעצת מרגלים כ"כ. וראה לקו"ש ח"ח ע' 178 ואילך.

(39) פרשתנו יד, י"ד.

(40) שם, ט ופרש"י שם.

(41) ראה לקו"ש ח"ה ע' 71-72. וש"נ.

(42) איוב יד, טז. וראה בדרושים (ד"ה ועבדתם את ה"א אוה"ת פ' משפטים. צאינה וראינה עזר"ת. לא תהי' משכלה תשי"ב. ועוד) המבארים הענין דעבודה צורך גבוה.

(43) ראה עד"ז לקו"ת (שה"ש כב, ג. ובכ"מ) שההשפעה הבאה ע"י

29 הוא, לכאורה, כ"נמנעות" (52) - תמיד נותן הקדוש-
 30 ברוך-הוא כוח להתגבר על כל הקשיים ולבצע את
 31 השליחות.

טו.

אין להירתע מקשיים

32 אך היצר הרע הוא "פיקח", ובפיו אמתלא חדשה:
 33 אמנם, היהודי, בשליחותו של הקדוש-ברוך-הוא,
 34 שהוא "כל יכול" ו"היפלא מה" דבר" (53), מסוגל
 35 להתגבר על כל הקשיים, אך הרי הקדוש-ברוך-הוא
 36 בעצמו אומר ש"האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב
 37 לביתו" (54), שהרי כדי לנצח במלחמה יש ללכת בתוקף
 38 ובבטחון גמור בנצחון" (55), וכיון שמדי פעם מתעורר
 39 אצלך ספק אם תוכל להצליח בשליחות, מוטב ש"ילך
 40 וישוב לביתו"

41 - על כך באה ההוראה מכלב: כלב עצמו חשש
 42 "שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם". ובכל זאת
 43 הוא לא נמנע מהשליחות ששלחו משה, אלא "נשתטח
 44 על קברי אבות" (בדרך העלאה מלמטה למעלה, על ידי
 45 עבודתו של), ועל ידי כך הוא השפיע, שלא רק הוא
 46 ניצול בעצת המרגלים, אלא גם "השתיק את כולם" -
 47 הוא הפך אף את המרגלים, שיאזינו לדבריו "עלה
 48 נעלה וירשנו אותה".

49 ועל ידי הדרך שלא להיבהל מקשיים, שלא
 50 להתחשב בשום שיקולים (56) ולפעול להפיכת העולם
 51 כולו למקום תורה - "ארץ ישראל" (ברוכניות) - נזכה
 52 לקיום היעוד "עתידה ארץ ישראל (בגשמיות)
 53 שתתפשט לכל הארצות" (57), בביאת משיח צדקנו, יבוא
 54 ויגאלנו בקרוב ממש.

(ממאמר ושיחת ש"פ שלח תשכ"ו)

1 ניכר הענין שהוא כשלעצמו מהווה את מעלתה של
 2 ארץ ישראל, ש"תמיד עיני ה' אלקיך בה" (49) - לא רק
 3 בשבת וביום טוב, אלא "מראשית השנה ועד אחרית
 4 שנה" (46).

5 וכיון שיהודי יודע ש"אין הקדוש-ברוך-הוא בא
 6 בטרוניא עם בריותיו" (50), ובמיוחד בראותו שרבים
 7 מחבריו הצליחו בשליחות זו והפכו את סביבתם
 8 לסביבה יהודית, "ארץ ישראל", הרי הוא מאמין שגם
 9 בכוחו להפוך את הסביבה ל"ארץ ישראל".

10 אך בא היצר הרע וטוען כנגדו, שאצלו יש קשיים
 11 מיוחדים, ולכן אין הוא יכול להביא הוכחות מחבריו
 12 שהצליחו בשליחותם. וכיון שהיצר הרע אומן
 13 במלאכתו (51), הוא מוצא לכל אחד טענות מיוחדות לו:

14 כלפי האחד הוא טוען, שסביבה זו, אשר בה הוא
 15 נמצא, גרועה מכל האחרות - "עז העם היושב
 16 בארץ...", החומריות במקום זה שולטת יותר מבכל
 17 העולם.

18 כלפי השני הוא טוען, שהלה, היהודי שצריך לבצע
 19 את השליחות, אינו ראוי למשימה כה נעלית.

20 כלפי השלישי הוא טוען, שעד שיגיע לעצם
 21 השליחות, יש עיכובים צדדיים, שאינם מאפשרים
 22 להגיע לשליחות ולהפוך את סביבתו למקום תורה.

23 על כך ניתנת ההוראה "קרא לנו את הים והוריד
 24 לנו את המן והגז לנו את השליו". אף כאשר עליו
 25 להכניע בסביבתו את עוצמת החומריות, אף כאשר
 26 היהודי שצריך לבצע את השליחות נכשל בחטא, ואף
 27 כאשר יש בנוסף לכך עיכובים צדדיים (ואפילו במקרה
 28 שהקשיים כה עצומים, עד שנדמה שמילוי השליחות,

(49) עקב יא, יב.

(50) ע"ז ג, א.

(51) ראה שבת קה, ב: כך אומנתו של יצה"ר כו'. וראה ד"ה וידעת
 תרצ"ג (בסה"מ קונטרסים ח"א) פ"ה.

(52) דוגמת עלי' לשמים.

וע"פ דרך העבודה י"ל, שמה שהזקק כלב להוסיף "עלה נעלה
 אפילו בשמים כו'" (ראה לעיל הערה 33 הביאור בזה ע"פ דרך הפשט):
 בכדי לנצח את המלחמה כו' צריך להניח כל החשבונות ולהיות מסור
 ונתון למשה רבינו ואתפשטותי שכל דרא, שבאם יצוה לו אפילו לעשות

סולמות לעלות לשמים יעשה גם זה, ודוקא אז יכול להצליח.

(53) וירא יח, יד.

(54) שופטים כ, ח.

(55) ראה סה"ש תש"ה ע' 59. סה"מ תש"י ע' 104.

(56) להעיר מהרמב"ם הל' מלכים ספ"ז: ולא יחשוב לא באשתו ולא
 בבניו אלא כו' - אף שעליהם נאמר הוא אמר ויהי הוא ציווה ויעמוד
 (שבת קנב, א), שעד"ז הוא גם במלחמה רוחנית (תניא פמ"ט).

(57) ראה פס"ר פיסקא דשבת ור"ח (ב). ילקוט ישע"י רמז תק"ג.

קעו

ביותר צריך לכוון בתפלת המנחה להמתיק הדינים, בזמן מנחה נחרב הבית וגלו ישראל מעל אדמתם וכו', ומבאר הזוהר עה"פ (תהלים עט, ח) "אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו רחמין כי דלוננו מאוד"

רבי חזקי¹ ורבי יוסי ורבי יהודה הוו אזלי בארשא, אמר רבי יוסי, כל חד וחד מינן לימא מלי דאורייתא.

פתח² רבי יהודה ואמר, (תהלים עט, ח) אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו וגו', תא חזי, קודשא בריך הוא ברחימותא דרחים לון לישראל, דאינון עדבי ואחסנתי לא מסתכל אחרא בדינייהו בר איהו בלחודי, וכיון דאיהו כאב דרחים על בנים, כמה דאת אמר (שם קג, יג) כרחם אב על בנים רחם יהוה וגו', וכיון דאשתכח לון חובין, מעבר לון ראשון ראשון, עד דאעבר לון לכלהו מקמי, וכיון דאעבר לון מקמי, לא אשתאר עלייהו חובין למיהב שלטנו לסטרא אחרא דינא עלייהו.

אתי³ למיחב קמי' כדבקדמיתא, אינון חובין קדמאי דאעבר מקמי' חשיב עלייהו, ועל דא כתיב אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו רחמין וגו', דאי רחמין לא יקדימו עלייהו לישראל, לא יכלין לקיימא בעלמא, בגין דכמה אינון מארי דינא קשיא, מארי תריסין, וכמה דלטורין דקיימי עלייהו לישראל לעילא, ואלמלא דאקדים קודשא בריך הוא רחמים עלייהו לישראל עד לא ישגח

בדיניהון, לא יכלין לקיימא בעלמא, ועל דא מהר יקדמונו רחמין כי דלוננו מאד, דלותא דעובדין* טבין, דלותא דעובדין* דכשרן (קמי קודשא בריך הוא) וכו'.

רבי יוסי⁴ פתח ואמר, (תהלים ב, יא) עבדו את יהוה ביראה וגילו ברעדה, וכתוב (תהלים ק, ב) עבדו את יהוה בשמחה באו לפניו ברננה, תא חזי, כל בר נש דאתי למפלח לי' לקודשא בריך הוא, בצפרא ובפניא בעי למפלח לי' לקודשא בריך הוא.

בצפרא⁵ כד סליק נהורא, ואתערותא דסטר ימינא אתער בעלמא, כדין בעי בר נש לאתקשרא בימינא דקודשא בריך הוא, ולמפלח קמי' בפולחנא דצלותא, בגין דצלותא אחסין תוקפא לעילא, ואמשיך ברכאן מעומקא עלאה לכלהו עלמין, ומתמן אמשיך ברכאן לתתאי, ואשתכחו עלאין ותתאין מתברכאן בההוא פולחנא דצלותא.

פולחנא⁶ דצלותא דקא בעי בר נש למפלח קמי קודשא בריך הוא בשמחה וברננה, לאכללא לכנסת ישראל בינייהו וכו'.

ואלין⁷ תרין שמחה ורננה, לקבל תרין אלין תרין צלותין, תרין קורבנין ליומא לקבל תרין אלין דאינון שמחה ורננה, שמחה בצפרא ורננה ברמשא, ועל דא (במדבר כח, ד) את הכבש אחד תעשה בבקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים.

ועל⁸ דא צלותא דערבית רשות איהו, בגין דההיא המשך בעמוד פו

(4) [תרגום ללה"ק] רבי יוסי פתח ואמר לפרש מה שכתוב עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה הרי שהעבודה צריכה להיות ביראה, וכתוב עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה הרי העבודה צריך להיות בשמחה וברננה, ומקדים ואמר, בא וראה כל אדם שבא לעבוד להקדוש ברוך הוא בעבודת התפלה, בבקר ובערב צריך לעבוד להקדוש ברוך הוא. (5) [תרגום ללה"ק] ומפרש, בבקר כשעולה אור הבקר והתעוררות של צד הימין שהוא חסד מתעורר בעולם, אז צריך האדם להתקשר במדת חסד שהוא ימינו של הקדוש ברוך הוא, ולעבוד לפניו בעבודת התפלה של שחרית, לפי שהתפלה מנחלת ונותנת כח למעלה, וממשיכה ברכות מעומק העליון לכל עולמות, ומשם ממשיכה הברכות להתחתונים, נמצא שהעליונים והתחתונים מתברכים על ידי עבודת התפלה של שחרית.

(6) [תרגום ללה"ק] ואמר כי פולחנא דצלותא עיקר עבודת התפלה היא דקא בעי בר נש למפלח קמי קודשא בריך הוא בשמחה וברננה שצריך האדם לעבוד לפני הקדוש ברוך הוא בשמחה (חסד) וברננה (גבורה), ולכלול את כנסת ישראל (מלכות) ביניהם.

(7) [תרגום ללה"ק] ואלו השני דברים שמחה ורננה, כנגד אלו השני דברים תיקנו שתי תפלות שחרית ומנחה, וגם השני קרבנות ליום הם כנגד שני דברים אלו שהם שמחה ורננה, ומפרש שמחה בצפרא ורננה ברמשא השמחה בבקר והרננה בערב, ועל דא ועל זה כתוב את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים.

(8) [תרגום ללה"ק] ועל כן תפלת ערבית היא רשות, לפי שבאותה השעה השכינה מחלקת טורף לכל צבאותי, ואין השעה אז להתברך, אלא בערב עלי' לתת מזון, כי ביום היא מתברכת מב' בחינות, היינו

(1) [תרגום ללה"ק] רבי חזקי ורבי יוסי ורבי יהודה הלכו בדרך, אמר רבי יוסי כל אחד ואחד מאתנו יאמר דבר תורה.

(2) [תרגום ללה"ק] פתח רבי יהודה ואמר לפרש מה שכתוב אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו רחמין וגו' בא וראה מחמת גודל אהבה שאוהב הקדוש ברוך הוא את ישראל לפי שהם גורלו ונחלתו, לא מסתכל בית דין אחר בדיניהם אלא הוא לבדו, וכיון שהוא מסתכל בדיניהם מתמלא עליהם ברחמים, לפי שהוא כאב המרחם על בנו, כד"א כרחם אב על בנים רחם ה' על יראיו, כי הוא ידע יצרנו וגו', וכשנמצא להם עונות הוא מעביר אותם ראשון ראשון עד שמעביר את כולם מלפניו, וכיון שהעביר אותם מלפניו לא נשאר עליהם עונות לתת ממשלה לצד הדין לשלוט עליהם.

(3) [תרגום ללה"ק] ואמר עוד, ואם באו לחטוא לפניו בתחילה (ר"ל אם חזרו לסורם הרע), אז אותם העונות הראשונים שהעביר אותם מלפניו חוזר וחוב עליהם, ועל דא כתיב אל תזכר לנו עונות ראשונים פ' אותם העונות הראשונים שהעביר אותם מלפניו אל תזכרם עוד (ועיין במס' ראש השנה דף יז עמוד א), מהר יקדמונו רחמין וגו' פירושו שאם רחמין לא יקדמו לרחם על ישראל לא יכולים להתקיים בעולם, לפי שכמה בעלי דינים קשים וכמה בעלי מגינים וכמה מקטרגים שעומדים לקטרג על ישראל למעלה, ואם לא הי' הקדוש ברוך הוא מקדים לעורר רחמין על ישראל עד שלא ישגיח בדיניהם לא היו יכולים לקיים בעולם, ועל כן אנו מבקשים מהקדוש ברוך הוא מהר יקדמונו רחמין כי דלוננו מאד פירושו דהיינו דלות מעשים טובים ודלות מעשים כשרים.

הארץ תרימו תרומה לה". (בפסוק טו, כ) "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אתה". (בפסוק כא) "מראשית עריסותיכם תתנו לה" תרומה לדתיתכם".

ויש לדייק למה בפסוק יט ובפסוק כא כתוב "לה" ובפסוק כ' כתוב סתם "חלה תרימו תרומה" מבלי הדגשה שהוא לה'. עוד יש לדייק שבפסוק כא מוסיף "לדורותיכם" משא"כ בהשאר.

ויש לומר דבא לרמז הג' תקופות בחיוב תרומה וחלה, דברמב"ם הל' תרומה פרק א הלכה כו מבאר דחיוב תרומה וחלה יש ג' זמנים בחיובם: (א) בירושה ראשונה בזמן יהושע דהי' ביאת כולכם וכמ"ש "כי תבואו" ונתחייבו מן התורה, (ב) בזמן עזרא שהיתה ביאת מקצתן ונתחייבו רק מדרבנן, (ג) לע"ל דעתידין לחזור בירושה שלישיית דיהי' ביאת כולכם ויהי' חיוב מה"ת, ע"ש בדברי הכסף משנה על הרמב"ם, דלומדים תרומה מחלה דצריך ביאת כולכם לחייב מן התורה. (ועיין רמב"ם הל' ביכורים פרק ה).

ובזה מדויק הפסוקים, דפסוק יט הוא מרמז לביאת יהושע ואז "תרומה תרומה לה" דהוא חיוב מן התורה, ומפני דהי' חורבן בסוף, ע"כ לא כתוב בפסוק זה לדורותיכם, ובפסוק כ מרמז להזמן עזרא דלא הי' ביאת כולכם והחיוב הוא רק מדרבנן, ע"כ כתוב רק "חלה תרימו תרומה" ולא כתוב "לה" דהחיוב הוא רק מדרבנן, ובפסוק כא דמרמז להזמן דלעתיד לבוא ויהי' ביאת כולכם חיוב מן התורה ע"כ כתוב "תתנו לה", דמדאורייתא חייב, ולכן מסיים בפסוק זה דווקא "לדורותיכם", דלא יהי' עוד גלות, דבית השלישי יהי' בית נצחי, ויהי' נשאר החיוב דחלה ותרומה מן התורה לעולם ועד, "לדורותיכם".

בית יצחק

טו, יח"ט – דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'

א. והי' באכלכם מלחם הארץ וגו'. שמא תאמרו במדבר הי' יורד לנו לחם מן השמים ובבואנו לארץ אנו צריכים לטרוח לחרוש ולזרוע עד שנאכל, יותר טוב הי' לנו ישיבת המדבר מביאת הארץ, לזה אמר בבואכם שמיד בבואכם יפסק המן ותאמרו הלואי היתה ישיבתכם עוד במדבר, לזה אמר והי' באכלכם, אם אתם עושים רצונו של מקום היא תוציא לכם לחם חם, כמו שאמרו (שבת ל:): עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות ואין כל חדש, זהו באכלכם כאילו אמר בא אכלכם, שאין אתם צריכין לטרוח אלא הי' יזמין לכם, זהו והי' הוי"ה הוא מביא ומזמין אכלכם. שפתי כהן

טו, כא – מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם

ב. מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם. נראה כלפי שאמר בפסוק הראשון כתרומת גורן כן תרימו אותה הנה כבר הורם בשעת מירוח תרומת גורן ועתה בשעת עריסה ירימו חלה, אמר עכשיו אמנם לדורותיכם הבאים במהרה בימינו אמן תוציא ארץ ישראל גלוסקאות נגמרים (כבשבת ל:): ואז עדיין לא הורם תרומה על כן מראשית עריסותיכם שהיא הגלוסקא שהוציא הארץ תרימו תרומה וגם חלה.

חתם סופר

ג. בפרשת שלח כתוב (טו, יט) "והי' באכלכם מלחם

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שני עמ' ב

מה שלא יאכל לא יהיה קרבן אבל מה שיאכל יהיה קרבן, ואסור לו לאכול משל חבירו, אבל לדעת התנא במשנתנו אין אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן, וכיון שלא פירש שמה שיאכל יהיה קרבן אינו אסור'.

שהנשבע בשום דבר אינו כלום אלא הנשבע בשם. או שאמר 'לא קרבן לא אוכל לך' מותר. לפי שאומר 'לא יהיה קרבן מה שלא יאכל' וזה אינו כלום. (והחידוש בזה, שאין אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן', כי אילו היינו מדקדקים בדבריו 'מכלל לאו אתה שומע הן', הרי יש במשמעות דבריו שרק

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שישי עמ' א

לפי שאין אנשי הגליל מכירים את תרומת הלשכה, שכיון שהיו רחוקים מירושלים לא היו רגילים בתרומת הלשכה ואינם קוראים לה תרומה סתם, אלא תרומת הלשכה, ולכן המתפיס בתרומה סתם בגליל, תולים שנתכוין להתפיס בתרומת גורן שאינה דבר הנדר. ומדייקת הגמרא, מַעֲמָא – הטעם שסתם מתפיס בתרומה בגליל מותר משום דאין מכירים את תרומת הלשכה, ולכן ברור לנו שנתכוונו לתרומת גורן, ולא לתרומת הלשכה,

מכניס עצמו לספק, ולכן בנדר נזירות בתנאי ונגנב או נאבד הכרי אינו נזיר מספק, ויְמִינֵהּ – אקשה לך על כך מדבריו במשנה, רַבִּי יְהוּדָה אֵמַר קָתָם תְּרִימָה – המתפיס בתרומה סתם ולא פירש באיזו תרומה אם בתרומת הלשכה שהיא דבר הנדר וחל הנדר, או בתרומת גורן שהיא דבר האסור ואינו נדר, הדין הוא שאם היה הנדר נמצא בַּיהוּדָה, אֲסוּרָה – חל הנדר, כי תולים שנתכוין להתפיס בתרומת הלשכה, וּבְגָלִיל – אבל אם היה הנדר בגליל, תולים שנתכוין להתפיס בתרומה סתם, וּמוֹתֶרֶת – הנדר אינו חל,

♦ יום ראשון כ' סיון ♦

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אָנִי
נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה
אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כָּל נָשִׂיא בָהֶם:

ב שלח לך גברים ויאללו ית ארעא דכנען
די אנא יחב לבני ישראל גברא חד גברא
חד לשבטא דאבהותיהי תשלחון כל רבא
דבהון:

כס"י שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים • (במדבר רבה) למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקחה על עסקי דבה, שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר. שְׁלַח־לְךָ • (במדבר רבה. סוטה לו) לדעתך, אני אני מצוה לך, אם תרצה - שלח. לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א): "נשלחה אנשים לפנינו", כמה שנאמר (שם): "ותקרבון אלי בלכם וגו'". ומשה נמלך בשכינה, אמר: אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר (שמות ג): "אעלה אתכם מעני מצרים וגו'", חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(ב) שְׁלַח לך אנשים - למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים - אף שכן היה סדר המאורעות, שמעשה המרגלים היה לאחר מעשה מרים (ראה רש"י דברים א, ב), אם כן מה השאלה "למה נסמכה"? יש לומר שהשאלה היא: למה התורה לא עשתה הפסק בין שתי פרשיות אלו (העוסקות בעון לשון הרע). כדי שלא לתת מקום לטעות שהמרגלים ומרים הם באותה דרגה ח", או שהם דומים זה לזה (הרבי). כלומר, התורה יכלה לעשות הפסק בין שתי הפרשיות בכתיבת מצוות התורה, בשם שעשתה הפסק בין פרשת המרגלים לפרשת קרח, ולמה לא עשתה כן אף כאן.

ראו ולא לקחו מוסר - והוציאו דבת הארץ רעה. וראה רש"י דברים א, א: "אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחרצות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם במקום", וכתב ה"גור אריה" שם שהפונה למה שאמרו (לקמן פסוק לא): "כי חזק הוא ממנו".

שְׁלַח לך - לדעתך - לומד כן מיתור תיבת "לך" (גו"א).

אני אני מצוה לך, אם תרצה - "שלח" - ראה גם רש"י סוטה לד, ב: "מדעתך - אני אני מצוה אותך, אבל ישראל הם אומרים לך, בדיכתיב ותקרבון אלי בלכם וגו', אני אני מעכב על ידך". ובהמשך שם: "כלומר אם הקדוש-ברוך-הוא צוה, כלום היה אומר לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה?"

לפי שבאו ישראל ואמרו - דברים א, כב.

"נשלחה אנשים לפנינו", כמה שנאמר - דברים שם.

"ותקרבון אלי בלכם וגו'" - וראה שם פסוק כג: "וייטב בעיני הדבר", וברש"י שם: "בעיני ולא בעיני המקום. ואם בעיני משה היה טוב, למה אמרה בתוכחות? משל לאדם שאומר לחבירו: מכור לי חמורה זו, אמר לו: הן. נותנו אתה לי לנסיון? אמר לו: הן. בקרים וגבעות? אמר לו: הן. בין

שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח בלבו: בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום, מיד אמר לו: טול מעותיך ואיני מנסהו. מעתה אף אני הודיתי לדבריהם [וזהו "וייטב בעיני"]. שמוא תחזרו בכם בשתראו שאני מעכב, ואתם לא חזרתם בכם. ומשה נמלך בשכינה - ואמר לו הקדוש-ברוך-הוא: "אם תרצה שלח". אמר - הקדוש-ברוך-הוא. נראה שזהו טעם למה הקדוש-ברוך-הוא לא צוה אותו לשלוח, ולא שזהו מענה הקדוש-ברוך-הוא למשה. אני אמרתי להם שהיא טובה - ואינם מאמינים בדבר.

שנאמר - שמות ג, יז.

"אעלה אתכם מעני מצרים וגו'" - וסיום הפסוק: "אל ארץ זבת חלב ודבש".

חיייהם, שאני נותן להם מקום לטעות - כלומר, נותן להם את האפשרות ואת הסיוע לטעות, ולא שהטעה אותם בפועל ועל דרך (שבת קד, א) "הבא ליטמא פותחין לו".

בדברי המרגלים, למען לא יירשוה - ראה רש"י לקמן טז, יד: "אמרתי לנו: אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ וגו', משם הוצאתנו, ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו, אלא גזרת עלינו להמיתנו במדבר". תורה ג

(הרבי).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 147)

ורשעים הללו ראו (רש"י יג, ב) המרגלים שמעו על גבורתם של יושבי הארץ עוד לפני שלוחם. אף כל זמן שהדבר היה בגדר שמיעה בלבד, לא התרשמו מכך; ואלו פשראו זאת בזמן עיניהם, הגיעו למסקנה ש"לא נוכל לעלות". לכן מדיק רש"י שהמרגלים **ראו** את ענשה של מרים, וראיה זו היתה צריכה להעניק להם את הכח לא להתפעל מראית גבורת יושבי הארץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

במה חטאו המרגלים

שלח-לך אנשים

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה, שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר (יג, ב. ובפרש"י)

הקשה הרמב"ן "מה עשו המרגלים, כי משה אמר להם "וראיתם את הארץ מה היא, ואת העם היושב עליה" כו', ועכ"פ היו צריכין להשיבו על מה שצוה אותם. ומה פשעם ומה חטאתם כשאמרו לו "אפס כי עז העם" כו', וכי על מנת שיעידו לו שקר שלח אותם?"

וי"ל שרש"י בדבריו אלו תרץ קשיא זו. דהנה גם מרים לא דברה שקר אודות משה, ואפי' "לא נתכונה לגנותו" (רש"י בהעלותך יב, א), וזה שלקתה היה "על עסקי דבה, שדברה באחיה", היינו, עצם הדבור אודות משה. דגם אם לא הבינה איזה דבר בהנהגתו של משה, לא היה עליה לדבר על זה ברבים, כי עצם ההתעסקות בדבור – "דבה" אודות משה, יכול להביא לדבור בהפך שבחו של משה ח"ו, והיה עליה לדבר ע"ז עם משה בעצמו, בחשאי. וזה היה גם חטאם של המרגלים, דאף שהיה קשה להם איך יכבשו את הארץ כש"עז העם היושב עליה", היו צריכים לדבר ע"ז בקצור, או למשה לבדו. וחטאם היה שדברו ע"ז באריכות ובכל הפרטים – "עסקי דבה". וזה הביא למרידת בני ישראל בהקב"ה, עד שאמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (יד, ד).

(ג) **וישלח אתם משה ממדבר פארן על-פי יהוה בלם אנשים ראשי בני ישראל המה:**

ה' על-פי ה' • ברשותו, שלא עכב על ידו. בלם אנשים • כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו.

(ד) **ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן-זכור:**

(ה) **למטה שמעון שפט בן-חורי:**

(ו) **למטה יהודה כלב בן-יפנה:**

(ז) **למטה יששכר יגאל בן-יוסף:**

(ח) **למטה אפרים הושע בן-נון:**

ד ואליז שמותיהן לשבט ראובן שמוע בן זכור:

ה לשבט שמעון שפט בן חורי:

ו לשבט יהודה כלב בן יפנה:

ז לשבט דיששכר יגאל בן יוסף:

ח לשבט דאפרים הושע בן נון:

אשל אברהם – הרב אלעזר

גבורים ויראי חטא".
ואותה שעה כשרים היו – ראה גם רש"י דברים א, כג: "ואקח מהם – מן הגבורים שבכם, מן המסתלמים שבכם". ודיק לכתוב "באותה שעה", והפנה בזמן שנבחרו להשלח, אבל מיד אחר-כך בשעת הליכתם היו בעצה רעה, בדלקמן ברש"י פסוק כו (רא"ם וגר"א). תורה ד

או יש לומר: בכל מקום שמזכירים בלשון חשיבות כותב "אנשים", ולא שקל "אנשים" הם חשובים. והלימוד הוא מיתור תיבות "בלם אנשים". וראה רש"י שמואל א א, יא: "אנשים – חשובים, כמה דאף אמר (דברים א, טו) אנשים חכמים וירועים". וברש"י לקמן לא, ג: "אנשים – צדיקים". וברש"י שמות יז, יט: "בחר לנו אנשים –

(ג) **על פי ה' – ברשותו** – ולא בצווי, וכדלעיל.
שלא עכב על ידו. בלם אנשים – כל "אנשים" שבמקרא לשון חשיבות – צריך לומר שהפנה בשווא נכתב בשם התואר, כמו כאן "בלם אנשים", אבל סתם אנשים, לשון אנשים ממש הן, ולכן אינו לומר ממה שאמר "שלח לך אנשים" (רא"ם).

(ט) לַמַּטֵּה בְּנִימָן פִּלְטִי בֶן־רְפוּא:

ט לַשִּׁבְטָא דְּבְנִימָן פִּלְטִי בֶר רְפוּא:

(י) לַמַּטֵּה זְבוּלֹן גִּדְיָאֵל בֶּן־סוּדִי:

י לַשִּׁבְטָא דְּזְבוּלָן גִּדְיָאֵל בֶּר סוּדִי:

(יא) לַמַּטֵּה יוֹסֵף לַמַּטֵּה מְנַשֶּׁה גָּדִי בֶן־סוּסִי:

יא לַשִּׁבְטָא דְּיוֹסֵף לַשִּׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה גָּדִי בֶר סוּסִי:

(יב) לַמַּטֵּה דָן עַמִּיאֵל בֶּן־גַּמְלִי:

יב לַשִּׁבְטָא דְּדָן עַמִּיאֵל בֶּר גַּמְלִי:

(יג) לַמַּטֵּה אֲשֵׁר סִתּוּר בֶּן־מִיכָאֵל:

יג לַשִּׁבְטָא דְּאֲשֵׁר סִתּוּר בֶּר מִיכָאֵל:

(יד) לַמַּטֵּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־וּפְסִי:

יד לַשִּׁבְטָא דְּנַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶר וּפְסִי:

(טו) לַמַּטֵּה גָד גִּאֲוָאֵל בֶּן־מְכִי:

טו לַשִּׁבְטָא דְּגָד גִּאֲוָאֵל בֶּר מְכִי:

(טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שַׁלַּח מֹשֶׁה לְתוֹר
אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן־נּוֹן יְהוֹשֻׁעַ:

טז אֵלֶּיךָ שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שַׁלַּח מֹשֶׁה לְתוֹר
לְאֵלֶּיךָ יְת אֲרַעַא וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּר
נּוֹן יְהוֹשֻׁעַ:

כ"ט וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ וְגו' • הַתְּפִלָּה עָלָיו: יְהוֹשֻׁעַ מַעֲצַת מְרָגְלִים. (במ"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 320 – מתוך 'לקראת שבת')

תפלת משה על יהושע

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן־נּוֹן יְהוֹשֻׁעַ:

הַתְּפִלָּה עָלָיו יְהוֹשֻׁעַ מַעֲצַת מְרָגְלִים (יג, טז. ובפרש"י)

צריך להבין: הרי 'באותה שעה פִּשְׁרִים היו', דבאם לא היו פִּשְׁרִים לא היה שולחם, ומדוע הצרף להציל את יהושע מעצתם? ומאידך, באם היה צרף בתפלה, מדוע התפלל רק על יהושע ולא על שאר המרגלים?
והבאור בזה:

מבאר בחסידות (לקו"ת במדבר לו, ד) בטעם טענת המרגלים, שרצונם להשאיר במדבר נבע מקר, שבהיותם במדבר יכלו לחיות בקדושה ובהתנתקות מפל עניני העולם. ואכן, יתכן שמוצד דרגתם היתה נתינת מקום לטענה כזו. משא"כ יהושע, כיון שעתיד הוא למלאות את מקום משה כרוצה ישראל, הרי עבדו אין לטענה זו מקום, כיון שצריך הוא להתחשב בצורך הפללי דעם ישראל להפגס לארץ ישראל ולעשותה דירה לו ית'. ולכך, על אף שפִּשְׁרִים היו המרגלים, הצרף מרע"ה להתפלל על יהושע דייקא, שעבדו אין טענתם טענה.

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

משום שיהושע הוא תלמידו, וגבאי גדול הוא למשה אם היה תלמידו מתפתה לעצת מרגלים. וה"משכיל לדרור" כתב, שקריאת השם יהושע לא נעשתה לפני שילוח המרגלים, שהרי גם לפני כן מצינו שנקרא יהושע, אלא שבשעה שמשח קרא להושע יהושע, צפה שעתיד להיות בקברת רשעים בשליחות, והוסיף לו אות יו"ד בשמו כדי שיה' יצילו מעצתם. תורה יו

יהושע" הוא כפשוטו, שהוסיף לו אות יו"ד על שמו, וכמוכא ברש"י בראשית יז, ה: "שאף יו"ד של שרי נהרעמה על השכינה עד שנתוספה ליהושע, שנאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע". אלא שרש"י מפרש שהמשמעות של שינוי שמו מהושע ליהושע היא, שהתפלל עליו שה' יושיע אותו מעצת מרגלים. ובטעם הדבר שרק על יהושע התפלל משה ולא על כלב, כתב ה"גור אריה",

(טז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ וְגו' – הַתְּפִלָּה עָלָיו: יְהוֹשֻׁעַ מַעֲצַת מְרָגְלִים – פירוש "ויקרא" לשון תפילה, כמו (בראשית יג, ד): "ויקרא שם אברהם בשם ה'". ופירוש "יהושע" – יְהוֹשֻׁעַ, והלמ"ד של "להושע", פירושו: על הושע, כלמ"ד של "אמרי לי" (בראשית כ, יג), כאילו אמר: ויתפלל על הושע יְהוֹשֻׁעַ, שיושיעו ה' יתברך מעצת המרגלים (ראם). או יש לומר: "ויקרא משה להושע בן נון

(יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים עָלָיו זֶה בְּנֹגֵב וְעַלִּיתֶם אֶת־הָהָר:

וְשִׁי' עָלָיו זֶה בְּנֹגֵב. הוא הִיה הפסלת של ארץ־ישראל, שכן דרך התגרים מראין את הפסלת תחלה ואחר כך מראין את השבח.

(יח) וּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מִה־הָוָה וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֹזֵק הוּא הֲרַפָּה הַמַּעֲט הוּא אִם־רַב:

וְשִׁי' אֶת־הָאָרֶץ מִה־הָוָה. (במ"ד) יֵשׁ אָרֶץ מְגִדֶּלֶת גְּבוּרִים, וְיֵשׁ אָרֶץ מְגִדֶּלֶת חֲלָשִׁים, יֵשׁ מְגִדֶּלֶת אוֹכְלוֹסִין, וְיֵשׁ מְמַעֲט אוֹכְלוֹסִין. הַחֹזֵק הוּא הֲרַפָּה. סימן מסר להם: אם בפרזים יושבין - חזקים הם, שפומכין על גבורתם, ואם בערים בצורות הם יושבין - חלשים הם.

(יט) וּמִה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הוּא אִם־רָעָה וּמִה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמִחְנִים אִם בְּמִבְצָרִים:

וְשִׁי' הַבְּמִחְנִים. תרגומו: הַבְּפִצְחִין. כרפין פצוחין ופתוחין מאין חומה. הַטּוֹבָה הִיא. בְּמַעֲיָנוֹת וּתְהוֹמוֹת טוֹכִים וּבְרִיאִים.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לשתנה מזג הבריות אשר בה (משכיל לדח). אלא שבשמהמרגלים שבו, הם ספרו ש"עו העם היושב בארץ והערים בצורות מאד", לומר שהסימן שמשנה מסר להם אינו נכון.

הַבְּמִחְנִים - ה"א זו משמשת לשון תמיהה (רש"י בראשית כו, לח). וכל תמיהה, הפולה הראשונה בה"א והשניה ב"אם", כגון "הבמחנים אם במבצרים" [צריך עיון, שהרי "החזק הוא הרפה" אינו כן] (רש"י ירמיה יד, כב). שיש "אם" במקום או, וכן כל "אם" הסמוכים לתמיהה: "הבמחנים אם במבצרים, הטובה היא אם רעה".

תרגומו: "הבפצחין", כרפין פצוחין ופתוחין מאין חומה - ראה גם רש"י ויקרא כה, לא גבי "בתי החצרים". ו"הבמחנים" הוא מלשון מחנה, והינו שהעירות יושבות כמו מחנות בלא חומה מסביבן (באר רחובות).

הַטּוֹבָה הוּא - בְּמַעֲיָנוֹת וּתְהוֹמוֹת טוֹכִים וּבְרִיאִים - אִמָּנִים מְצִינוּ לְשׁוֹן "אָרֶץ טוֹבָה" גְּבִי מַעֲיָנוֹת וּתְהוֹמוֹת - ראה דברים ח, ז: "אָרֶץ טוֹבָה, אָרֶץ נְחִלֵי מִים, עֲיִנוֹת וּתְהוֹמוֹת יוֹצְאִים

אחר־כך "הרפה", אף כאן נקט תחילה "מגדלת אכלוסין", ואחר־כך "ממעט אכלוסין", ואילו הכתוב כיון ששים ב"הרפה", פתח ב"המעט".

הַחֹזֵק הוּא הֲרַפָּה - סימן מסר להם - שֶׁאִם לֹא כֵן, אִיךָ יִדְעוּ לַהֲבָחִין בְּדָבָר.

אִם בְּפָרוּזִים - ערים פרוזות, בלא חומה.

יֹשְׁבֵינָם - חֹזְקִים הֵם, שְׁפֹמֵכִין עַל גְּבוּרָתָם, וְאִם בְּעָרִים בְּצוּרוֹת הֵם יֹשְׁבֵינָם - חֲלָשִׁים הֵם - וְזֶהוּ מֵה שְׁמִמְשִׁיר בְּפִסּוֹק שֶׁלֹּאֲחֲרָיו "הבמחנים אם במבצרים", שאין זו שאלה חדשה, אלא זהו סימן שמסר להם פיצד יכולים להבחין אם "החזק הוא או רפה". כלומר, "ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים", מוסב על "החזק הוא הרפה", ולא שנה המשך ל"ומה הארץ וגו'" (רא"ם), ומשום כך מפרש רש"י את תיבת "הבמחנים" מיד לאחר דבור זה. ומה שהפסיק באמצע בענין "הטובה היא אם רעה", זהו כדי ללמדם הסבה שבשבילה יפעל טבע הארץ אם לגדלם גבורים או חלשים, כי כפי איכות המים כך

(יז) עָלָיו זֶה בְּנֹגֵב - הוּא הִיה הפסלת של ארץ ישראל - כלומר "נגב" הכתוב פה, אינו נגב העולם, אלא נגב ארץ ישראל, שהוא הפסלת של ארץ ישראל (רא"ם).

שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַתַּגֵּרִים, מִרְאִין אֶת הַפְּסִלָּה תַּחֲלָה וְאַחֵר כִּךְ מִרְאִין אֶת הַשֶּׁבַח - לכן אמר להם לעלות תחילה בנגב דוקא (גרא). ואפשר שבזה מישב מה שאמר להם "זה בנגב", דהינו שהראה באצבעו ואמר להם את הנגב תראו תחילה, כדרך התגרים. תורה יח

(יח-יט) אֶת הָאָרֶץ מִה הוּא - יֵשׁ אָרֶץ מְגִדֶּלֶת גְּבוּרִים, וְיֵשׁ אָרֶץ מְגִדֶּלֶת חֲלָשִׁים - וְכֵמוּ שֶׁאֹמֵר הַכְּתוּב מִיד: "הַחֹזֵק הוּא הֲרַפָּה". וְהִינוּ שֶׁיֹּאֵת הָעָם הַיּוֹשֵׁב עָלֶיהָ וְגו', וְזֶה פִירוֹשׁ שֶׁל "וְרִאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מִה הִיא", וְהוּאִי שֶׁל "וְאֵת" וְתִרָה הִיא (רא"ם). הִינוּ שֶׁטִּיב הָאָרֶץ יִכָּר בִּ"עַם הַיּוֹשֵׁב עָלֶיהָ" (חריב).

יֵשׁ מְגִדֶּלֶת אֲכָלוֹסִין, וְיֵשׁ מְמַעֲט אֲכָלוֹסִין - וּבִלְשׁוֹן הַכְּתוּב "הַמַּעֲט הוּא אִם רַב". וְרִשִּׁי הַפָּךְ אֶת לְשׁוֹן הַכְּתוּב, מִשּׁוּם שֶׁנֶּקֶט כְּלָשׁוֹן הַכְּתוּב הַקּוֹדֵם שֶׁנֶּקֶט תַּחֲלָה "הַחֹזֵק" וְרַק

(ב) וַיֹּאמֶר הָאֱרֶץ הַשְּׂמֹנֶה הִוא אִם־רָחֹב הִישִׁיבָה עֵץ אִם־אֵין וְהִתְחַזְקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאֲרֶץ וְהַיִּמִּים יְמֵי בְּפוּרֵי עֲנָבִים:

וַיֹּאמֶר הָאֱרֶץ עֵץ • אִם יֵשׁ בָּהֶם אָדָם כָּשֶׁר שִׁיגֵן עֲלֵיהֶם בְּזֻכּוֹתוֹ. בְּפוּרֵי עֲנָבִים • יְמֵים שֶׁהָעֲנָבִים מִתְבַּשְּׁלִין בְּכֹכּוֹר.

♦ יום שני כ"א סיון ♦

(כא) וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת־הָאֲרֶץ מִמִּדְבַּר־צֶן עַד־רָחֹב לְבָא חֲמַת:

וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת־הָאֲרֶץ מִמִּדְבַּר־צֶן עַד־רָחֹב לְבָא חֲמַת • הֵלְכוּ בְּגִבּוּלֶיהָ בְּאֶרֶץ וּבְרָחֹב כְּמִין גֹּא־ם: הֵלְכוּ רוּחַ גָּבוֹל דְּרוֹמִית – מִמִּקְצוֹעַ מִזְרָח עַד מִקְצוֹעַ מַעֲרָב, כְּמוֹ שֶׁצִּוְּהָ מֹשֶׁה: "עֲלוּ זֶה בְּנֶגֶב", דֶּרֶךְ גָּבוֹל דְּרוֹמִית־מִזְרָחִית עַד הַיָּם, שֶׁהַיָּם הוּא גָּבוֹל מַעֲרָבִי, וּמִשָּׁם חֲזְרוּ וְהֵלְכוּ כָּל גָּבוֹל מַעֲרָבִי עַל שְׂפַת הַיָּם עַד לְבָא חֲמַת, שֶׁהוּא אֶצֶל הַר הָהָר בְּמִקְצוֹעַ מַעֲרָבִית־צְפוֹנִית, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּגִבּוּלוֹת הָאֲרֶץ בְּפֶרֶשׁת "אֵלֶּה מִסְעֵי".

(כב) וַיַּעֲלוּ בְּנֶגֶב וַיָּבֹאוּ עַד־חֶבְרוֹן וַשֵּׁם אַחִימֶן שִׁשִּׁי וְתַלְמִי יְלִידֵי הָעֵנָק וַחֲבֵרֹן שִׁבְעַ שְׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֶעֶן מִצְרַיִם:

כַּב וסליקו בדרומא ואתא עד חברון ותמן אחימן ששית ותלמי בני גבריא וחברון שבע שנים אתבניאת קדם טנס דמצרים:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

[שורות] שתי וערב. ונתחבטו המפרשים אם פירוש זה סותר את דברי רש"י כאן או לא. וידוע הכלל שרש"י מפרש בכל מקום בהתאם למשמעות הכתובים באותו מקום אף אם זה סותר את פירושו במקום אחר. הֵלְכוּ רוּחַ גָּבוֹל דְּרוֹמִית מִמִּקְצוֹעַ מִזְרָח עַד מִקְצוֹעַ מַעֲרָב - כְּלֹמֶר הֵלְכוּ כָּל צֶד דְּרוֹם מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב. כְּמוֹ שֶׁצִּוְּהָ מֹשֶׁה - לְעֵיל פְּסוּק יז. "עֲלוּ זֶה בְּנֶגֶב", דֶּרֶךְ גָּבוֹל דְּרוֹמִית מִזְרָחִית עַד הַיָּם, שֶׁהַיָּם הוּא גָּבוֹל מַעֲרָבִי, וּמִשָּׁם חֲזְרוּ וְהֵלְכוּ כָּל גָּבוֹל מַעֲרָבִי עַל שְׂפַת הַיָּם עַד "לְבָא חֲמַת", שֶׁהוּא אֶצֶל הַר הָהָר - וְאוּלַּי זֶה מֵה שֶׁאָמַר לָהֶם "וְעֲלִיתֶם אֶת הָהָר", שֶׁתִּגְּעוּ לָהֶר הַיָּדוּעַ שֶׁהוּא הָר עַל גְּבֵי הָר (מִשְׁכִּיל לְדָד). אֵף לְכַאֲרֵה בְּפִשְׁטוֹת הַכֹּהֵנָה לְהַר הָאֱמוּרִי הַנֶּזֶקֶר לְקֶמֶן פְּסוּק כט.

בְּמִקְצוֹעַ מַעֲרָבִית צְפוֹנִית, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּגִבּוּלוֹת הָאֲרֶץ בְּפֶרֶשׁת "אֵלֶּה מִסְעֵי" - לְקֶמֶן לְד, ג־ח. תוֹרָה כב

בְּשָׂרִים שֶׁבָּהֶם מֵתוּ, אִיּוֹב שֶׁהָיָה מִגֵּן עֲלֵיהֶם. בְּפוּרֵי עֲנָבִים - יְמֵים שֶׁהָעֲנָבִים מִתְבַּשְּׁלִין בְּכֹכּוֹר - מִשְׁמַע שֶׁ"בְּפוּרֵי" הוּא שֵׁם דָּבָר וְלֹא תוֹאֵר, וְלִכֵּן כָּתַב "בְּכֹכּוֹר" (רא"ס). אֵף צִרִּיף עֵיוֹן מֵהוּ לְשׁוֹן "בְּכֹכּוֹר", וְאוּלַּי פִּירוּשׁוֹ "בְּתַחֲלִילָה". וְרָאָה רִש"י שְׁמוֹת לְד, יח: "חֲדָשׁ הַבִּיכּוֹר, שֶׁהִתְבּוּאָה מִתְבַּכֶּרֶת בְּבִישׁוּלָהּ". וְלִפִּי זֶה אֵף כֵּאֵן הָיָה לוֹ לֹמֵר כֵּן: יְמֵים שֶׁהָעֲנָבִים מִתְבַּכְּרִים בְּבִישׁוּלָם. וְרָאָה רִש"י דְּבָרִים א, ב שֶׁהִמְרָגְלִים נִשְׁלְחוּ בְּכ"ט בְּסִינ. תוֹרָה כא

(כא) מִמִּדְבַּר צֶן עַד רָחֹב לְבָא חֲמַת - הֵלְכוּ בְּגִבּוּלֶיהָ בְּאֶרֶץ וּבְרָחֹב כְּמִין "גֹּא" - הִיא גִּימֵל וְיִנִּית (רש"י פסחים ה, ב). עֲשׂוּיָה כְּ"ף פְּשׁוּטָה (רש"י זבחים נג, ב). [אז] כְּמִין רִי"ש הַפּוּכָה, וּמִפְּנֵי שֶׁאֵין בְּכַתִּיבָתָהּ רִי"ש הַפּוּכָה הִשְׁתַּמְשׁוּ בְּאוֹת יִנִּית (רא"ס). כְּזֶה: L. אֶכָּל רָאָה רִש"י דְּבָרִים א, כד: "וַיִּרְגְּלוּ אוֹתָהּ - מִלְמַד שֶׁהֵלְכוּ בָּהּ אֶרְבָּעָה אֹמֵנִין

בְּבִקְעָה וּבְהָר", אֵלֶּה שֵׁשׁ נִזְכָּר שֶׁהָאֲרֶץ הִיא טוֹבָה בְּעֵצִים הַעוֹבְדָה שְׁוִיָּצָאִים מְעִינּוֹת וְהַדּוּמּוֹת, אֵף כֵּאֵן הַשְּׂאֵלָה הִיא בְּמַעֲיָנוֹת וּבְתַדּוּמּוֹת עֲצָמָם אִם הֵם טוֹבִים וּבְרִיאִים, כִּינֵן שֶׁכֵּאֵן הַשְּׂאֵלָה הִיא לֹא עַל טִיב הָאֲרֶץ עֲצָמָה, אֵלֶּה אֵיךְ זֶה מְשַׁפֵּיעַ עַל הָעָם "אֲשֶׁר הוּא יוֹשֵׁב בָּהּ", לְכֵן מוֹסִיף "טוֹבִים וּבְרִיאִים". תוֹרָה כ

(כ) הִישִׁיבָה עֵץ - אִם יֵשׁ בָּהֶם אָדָם כָּשֶׁר - שֶׁאִם הַשְּׂאֵלָה הִיא אִם יֵשׁ בָּהּ רַבּוּי עֲצִים, דְּבָר הַמּוֹרָה שֶׁהָאֲרֶץ הִיא שְׂמִנָּה, הָרִי כְּבֵר שֶׁאֵל תַּחֲלִילָה "הַשְּׂמִנָּה הִיא אִם רָוָה" (ע"פ רא"ס), וְגַם מִזֶּה שֶׁאָמַר בְּלִשׁוֹן יְחִיד "הִישִׁיבָה עֵץ", מִשְׁמַע שֶׁאֵין הַכֹּהֵנָה לְעֵץ כְּפִשְׁטוֹ, אֵלֶּה לְאָדָם כָּשֶׁר (מִשְׁכִּיל לְדָד). וְהֵ"בָאָר בְּשִׁדָּה" כָּתַב שֶׁפִּירוּשׁ "עֵץ" הוּא מִלְשׁוֹן עֲצָה, כְּלֹמֶר הָאֵם יֵשׁ אָדָם כָּשֶׁר שֶׁמִּדְרִיף אוֹתָם לְלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה. שִׁיגֵן עֲלֵיהֶם בְּזֻכּוֹתוֹ - כְּמוֹ הָעֵץ הַמִּגֵּן בְּצִלּוֹ מִפְּנֵי הַשֶּׁמֶשׁ. וְרָאָה לְקֶמֶן יד, ט: "סֵר צִלָּם", וּבְרִש"י שָׁם: "מִגִּנָּם וְחֻזְקָם,

רש"י • **וַיָּבֹא עַד-חֲבֵרוֹן** (סוטה לד) פֶּלֶב לְבָדוֹ הֵלֶךְ שָׁם וְנִשְׁתַּטַּח עַל קִבְרֵי אֲבוֹת, שְׁלֵא יֵהָא נֶסֶת לְחֻבְרֵי לְהִיּוֹת בַּעֲצָתָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים א): "וְלֹא-אֶתֶּן אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְךָ-בָּהּ". וְכַתִּיב (שופטים א): "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת-חֲבֵרוֹן".

שִׁבְעַת שָׁנִים נִבְנְתָה • (סוטה לד) אֶפְשָׁר שֶׁבְּנָה חֵם אֶת חֲבֵרוֹן לְכַנְעֵן בְּנוֹ הַקָּטָן קָדָם שֶׁיִּבְנֶה אֶת צֶעַן לְמִצְרַיִם בְּנוֹ הַגָּדוֹל? אֲלֵא שֶׁהִיָּתָה מְבֻנָּה בְּכָל טוֹב עַל אֶחָד מִשְׁבַּעַת בָּצֵעַן, וְכֵן לְהוֹדִיעַ שֶׁבַחָהּ שֶׁל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל: שָׁאִין לָךְ טְרַשִׁין בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִחֲבֵרוֹן, לְפִיכָךְ הַקְצוּהָ לְקִבְרוֹת מַתִּים; וְאִין לָךְ מַעֲלָה בְּכָל הָאֲרָצוֹת, כְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמָר (בראשית יג): "כִּגְן-ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם", וְצֶעַן הִיא הַמַּעֲלָה שֶׁבְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם מוֹשֶׁה הִמְלִיכֵם, שֶׁנֶּאֱמָר: (ישעיה ל): "כִּי-הָיוּ בָצֵעַן שָׂרִיו", וְהִיָּתָה חֲבֵרוֹן טוֹבָה מִמֶּנָּה שֶׁבַעַת חֲלָקִים.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לְקַמֵּן טו, טו. קִהְלַת יֵא, ה. אָבֵל בְּרַש"י בְּרֵאשִׁית שָׁם פִּירַשׁ בְּאֻפּוֹן אַחֵר.

וְצֶעַן הִיא הַמַּעֲלָה שֶׁבְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם מוֹשֶׁה הִמְלִיכֵם, שֶׁנֶּאֱמָר - יִשְׁעִיָּה ל, ד.

"כִּי הָיוּ בָצֵעַן שָׂרִיו" - עַל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר לְגַנְאִי, שֶׁמְדַרְדֵּר בְּקִדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְסִמְכוֹ עַל מַלְכֵי מִצְרַיִם, וְתַמִּיד הָיוּ שָׂרֵיהֶם וְשִׁלּוּחֵיהֶם מִצִּוּיִן בְּצוּעַן שִׁלּוּחִים לְמַלְךְ מִצְרַיִם מְבִיאִין תְּשׁוּבָה (רש"י כְּתוּבוֹת קִיב, א). אֲלֵמָּא פִּרְעֵה בְּצוּעַן יוֹשֵׁב, וְשָׁם הוֹלְכִין לְבָקֶשׁוּ (רש"י סוטה שם).

וְהִיָּתָה חֲבֵרוֹן טוֹבָה מִמֶּנָּה שֶׁבַעַת חֲלָקִים - וְרֵאָה רש"י דְּבָרִים יא, י בְּפִירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן שֶׁמְפָרֵשׁ בְּפִשׁוּטוֹ: "וְחֲבֵרוֹן שִׁבְעַת שָׁנִים נִבְנְתָה - אֲדָם אֶחָד בְּנָא, וְחֵם בְּנָה צֶעַן לְמִצְרַיִם בְּנוֹ, וְחֲבֵרוֹן לְכַנְעֵן. דִּרְךְ אֶרֶץ אֲדָם בּוֹנָה אֶת הַנָּאָה וְאַחֲרֶיךָ בּוֹנָה אֶת הַכְּעוֹר, שֶׁפִּסְלָתוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן הוּא נוֹתֵן בְּשָׁנִי וּבְכָל מְקוֹם, הַחֲבִיב קוֹדֵם. הָא לְמַדָּת שֶׁחֲבֵרוֹן יָפָה מִצוּעַן, וּמִצְרַיִם מְשׁוּבַּחַת מִכָּל הָאֲרָצוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר כֵּן ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְצוּעַן שְׂבַח מִצְרַיִם הִיא, שֶׁהִיָּתָה מְקוֹם מַלְכוּת, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר כִּי הָיוּ בְּצוּעַן שָׂרִיו וְחֲבֵרוֹן פִּסְלָתָהּ שֶׁל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְכָךְ הַקְצוּהָ לְקִבְרוֹת מַתִּים, וְאֵף עַל כֵּן הִיא יָפָה מִצוּעַן. וְאַחֲרֶיךָ כְּתֹב בְּקִצְרָה הַפִּירוּשׁ שֶׁהִבִּיא כָּאן: "וּבְמִסְכַּת כְּתוּבוֹת (קִיב, א) דִּרְשׁוּ בְּעִנְיָן אַחֵר, אֶפְשָׁר אֲדָם בּוֹנָה בֵּית לְבָנוֹ הַקָּטָן וְאַחֲרֶיךָ לְבָנוֹ הַגָּדוֹל, אֲלֵא שֶׁמְבּוֹנָה עַל אֶחָד מִשְׁבַּעַת בָּצוּעַן". תוֹרָה כג

ש"ה אֶרֶץ אֲשֶׁר דִּרְךָ בָּהּ" הִיא חֲבֵרוֹן. **שִׁבְעַת שָׁנִים נִבְנְתָה** - אֶפְשָׁר שֶׁבְּנָה חֵם אֶת חֲבֵרוֹן לְכַנְעֵן - שֶׁהָרִי חֲבֵרוֹן הִיא מֵאֶרֶץ כְּנָעַן. אָבֵל רֵאָה רש"י בְּרֵאשִׁית יב, ו שֶׁאָרֶץ יִשְׂרָאֵל נִפְלָה בְּחֻלְקוֹ שֶׁל שָׁם כְּשֶׁחִלַּק נָח אֶת הָאָרֶץ לְכַנְיָו, וְהַכְּנַעֲנִי הָיָה הוֹלֵךְ וְכוּבֵשׁ מִזְרְעוֹ שֶׁל שָׁם. וְרֵאָה רש"י בְּרֵאשִׁית א, א.

בְּנוֹ הַקָּטָן קָדָם שֶׁיִּבְנֶה אֶת צֶעַן לְמִצְרַיִם בְּנוֹ הַגָּדוֹל - כְּפִתּוּב (בראשית י, ו) "וּבְנֵי חֵם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוֹטִי וְכַנְעֵן". רֵאָה גַּם רש"י דְּבָרִים יא, י. וְגַם אִם הַכְּנַעֲנִי כְּפִשׁוּטוֹ, מֵה בֵּא הַכְּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּזוֹהָ (בֵּאֵר בַּשּׁוּדָה). **אֲלֵא שֶׁהִיָּתָה מְבֻנָּה בְּכָל טוֹב** - בְּנוּיָה בְּכָל טוֹב (רש"י כְּתוּבוֹת שם). וְכַרְש"י סוטה לד, ב: "מִיּוֹשֻׁבַּת בְּפִירוֹת".

עַל אֶחָד מִשְׁבַּעַת - כְּלוֹמֵר פִּי שִׁבְעָה. וּלְפִי זֶה "שִׁבְעַת שָׁנִים" פִּירוּשׁוֹ "שִׁבְעַת פְּעָמִים", וּבִסּוֹף דְּבָרָיו כּוֹתֵב רש"י "שִׁבְעָה חֲלָקִים".

בָּצֵעַן. וְכֵן לְהוֹדִיעַ שֶׁבַחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שָׁאִין לָךְ טְרַשִׁין - סְלָעִים [=יִבְשִׁים] שָׁאִין עוֹשִׂין פִּירוֹת בְּאֶרֶץ לְחָה (רש"י שם ורא"ם).

בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִחֲבֵרוֹן, לְפִיכָךְ הַקְצוּהָ לְקִבְרוֹת מַתִּים - כִּיּוֹן שֶׁאִינָה רֵאִוִּיהָ לְפִירוֹת בְּכָל שָׂאֵר הָאֲרָץ, לְפִיכָךְ יִחְדּוּהָ לְקִבְרוֹת מַתִּים (רש"י שם).

וְאִין לָךְ מַעֲלָה בְּכָל הָאֲרָצוֹת כְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמָר - בְּרֵאשִׁית יג, י. **"כִּגְן ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם"** - הָרִי שֶׁנִּמְשָׁלָה לָגֵן ה' (רש"י כְּתוּבוֹת קִיב, א). וּפִירוּשׁוֹ: כִּגְן ה' כֵּן אֶרֶץ מִצְרַיִם (רש"י

(כב) **וַיָּבֹא עַד חֲבֵרוֹן** - פֶּלֶב לְבָדוֹ הֵלֶךְ שָׁם - שָׁאֵם לֹא כֵן, הִיָּה צִרִיף לְאוֹמֵר "וַיָּבֹאוּ" (סוטה לד, ב).

וְנִשְׁתַּטַּח עַל קִבְרֵי אֲבוֹת - אֲמַר לָהֶן: אֲבוֹתִי, בְּקֶשׁוֹ עָלֵי רַחֲמִים שֶׁאֲנִיצֵל מִמַּעַצַּת מְרַגְלִים (סוטה שם).

שְׁלֵא יֵהָא נֶסֶת לְחֻבְרֵי לְהִיּוֹת בַּעֲצָתָם - אָבֵל יְהוֹשֻׁעַ לֹא הוֹצִרָךְ לִילָךְ, שֶׁכָּבֵר בִּיקֶשׁ עָלָיו מִשָּׁה רַחֲמִים [כְּמוֹכָא לְעִיל פְּסוּק טז] (רש"י סוטה שם).

וְכֵן הוּא אוֹמֵר - דְּבָרִים א, לו. **"וְלֹא אֶתֶּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְךָ בָּהּ"** - וְכַרְש"י שָׁם: "אֲשֶׁר דִּרְךָ בָּהּ - חֲבֵרוֹן, שֶׁנֶּאֱמָר וַיָּבֹא עַד חֲבֵרוֹן". וְרֵאָה רש"י סוטה שָׁם שֶׁמְבִיא הוֹכָחָה מִהַפְּסוּק הָאֲמוּר לְקַמֵּן יד, כד: "וְהִבִּיאֹתִיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בֵּא שְׁמֹה", וְכַרְש"י לְקַמֵּן שָׁם: "חֲבֵרוֹן תִּתֵּן לוֹ". וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁהַפְּסוּק לְקַמֵּן שָׁם מְדַבֵּר בְּהִבְטָחַת ה' לְכָלֵב, וְאֵילּוֹ הַפְּסוּק בְּדְבָרִים מְדַבֵּר בְּהִבְטָחַת מִשָּׁה לְכָלֵב, וְהַעֲדִיף רש"י כָּאן לְהִבִּיא פְּסוּק זֶה, מִשּׁוֹם שֶׁבִּשְׁוֹפְטִים א, כ נֶאֱמָר "בְּאֶשֶׁר דָּבַר מִשָּׁה". וְרֵאָה עוֹד בְּהַעֲרָה מֵה. **וְכַתִּיב** - שׁוֹפְטִים א, ב.

"וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֲבֵרוֹן" - מִשְׁמַע מִזֶּה שֶׁכָּלֵב הוּא שֶׁהֵלֶךְ לְחֲבֵרוֹן (רש"י סוטה שם). לְהַעִיר שֶׁכַּרְש"י שָׁם הִבִּיא אֶת הַפְּסוּק מִיְּהוֹשֻׁעַ יד, יג: "וַיִּתֵּן אֶת חֲבֵרוֹן לְכָלֵב", וְאֵילּוֹ רש"י כָּאן מְבִיא אֶת הַפְּסוּק הָאֲמוּר בְּשׁוֹפְטִים. וְיֵשׁ לוֹמֵר, מִשּׁוֹם שֶׁבְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק שָׁם נֶאֱמָר "בְּאֶשֶׁר דָּבַר מִשָּׁה", דִּהְיִנּוּ זֶה שֶׁנִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֲבֵרוֹן הוּא בְּגִלָּל הִבְטָחַת מִשָּׁה לְכָלֵב: "וְלֹא אֶתֶּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְךָ בָּהּ", שֶׁמִּזֶּה מוֹכַח עוֹד יוֹתֵר

(כג) וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֲשַׁפֵּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זִמּוֹרָה
וְאֲשַׁפֹּל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׁאַהוּ בַּמוֹט בַּשָּׁנִים וּמִן-
הָרְמָנִים וּמִן-הַתְּאֵנִים:

כ"ג - זמורה • שוכת גפן ואשכול של ענבים תלוי בה. וישאָהוּ בַּמוֹט בַּשָּׁנִים • ממשמע שנגאמר "וישאָהוּ בַּמוֹט", איני יודע שהוא בשנים? מה תלמוד לומר "בשנים"? - (סוטה לד) בשני מוטות. הא כיצד? שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה, ואחד רמון, יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתפנו: כשם שפריה משנה, כך עמה משנה. ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם, צא ולמד מאבנים שהקימו בגלגל (יהושע ד): "הרימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל", ושקלום רבותינו משקל כל אחת ארבעים סאה - וגמירי: טונא דמידלי אניש על כתפה אינו אלא שלישי משאוי, ממשאוי שמסיעין אותו להרים.

(כד) לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁפֹּל עַל אֲדוֹת
הָאֲשַׁפֹּל אֲשֶׁר-כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כה) וַיָּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:
כ"ה - וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום:

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

על שכמו - בכמה כתבי יד ודפוסים ראשונים הגירסא (בשלשון הפסוק שם ד, ה): "הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו".
והקימוה בגלגל - ראה שם פסוק כ. בכמה כתבי יד ודפוסים ראשונים לא גורסים תיבות אלו.
ושקלום רבותינו משקל כל אחת ארבעים סאה - סוטה לד, א. במשקל של ימינו שזה כ-400 ק"ג (ראה שם אבן ישראל).

וגמירי: טונא דמידלי אניש על כתפה - שהאדם עצמו מגביהו על כתיפו ואין אחר מסיעו (רש"י סוטה שם).
אינו אלא שלישי ממשאוי שמסיעין אותו להרים - נמצא שהיה כל אחד מהם נושא מאה ועשרים סאין. ומכאן אתה מחשב כמה היה באשכול שנגאווה שמונה אנשים, והיו מסיעין זה את זה כשמרימין אותו על כתיפן (רש"י שם). תורה כד
(כה) וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום - והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא - מגילה ג, א.
ומחלה אדם בינוני עשר פרסאות

וכלב לא נשא כלום, פשו להו תמניא לאשכול. ואם לאו מדרש הראשון המלמדנו דלאו מוט אחד קאמר קרא, לא היינו יודעים לכיין שמונה בני אדם למשאוי, אלא דשמעינן מיניה דשני מוטות היו, ואתא רבי יצחק לאשמעינן דשני משאות היו שם, וכל אחד שני מוטות.
אחד נטל תאנה, ואחד רמון - בדפוס ראשון: אחד נטל רמון ואחד נטל תאנה. וכן הוא בגמרא שם. וכן הוא בפסוק "מן הרימונים ומן התאנים". ולפי הגירסא שבפנים יש לומר שרש"י נקט הסדר כפי שכתוב בפרשת עקב (ח, ח) "ותאנה ורמון".
יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתפנו - ברש"י סוטה שם: "שהמרגלים לרעה נתפנו".
כשם שפריה משנה כך עמה משנה - שהם גבורים וגבוהים (רש"י סוטה שם).
ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם - צא ולמד מאבנים שהקימו בגלגל: הרימו להם איש אבן אחת - ראה יהושע ד, ה, ח.
מן הירדן - ראה שם פסוקים: ח, כ.

(כג) זמורה - שוכת גפן, ואשכול ענבים תלוי בה - ובאילו אמר: זמורה עם אשכול ענבים אחד, ולא שזמורה לחוד ואשכול לחוד (רא"ם).
וישאָהוּ בַּמוֹט בַּשָּׁנִים - ממשמע שנגאמר "וישאָהוּ בַּמוֹט" איני יודע שהוא "בשנים" - שנגאמר "וישאָהוּ בַּמוֹט", משמע שבא להשמיענו שנגאוו אותו שני אנשים, שכן דרך נשיאת המוט בשנים (רא"ם). אכל ברש"י סוטה לד, א ממשמע שהלימוד הוא מזה שנגאמר "וישאָהוּ" לשון רבים, ומיעוט רבים שנים.
מה תלמוד לומר: "בשנים"? בשני מוטות. הא כיצד? שמונה נטלו אשכול - והוא בדעת רבי יצחק בסוטה לד, א שהיו שני משאות. ומפרש שם רש"י: "כיצד? שני מוטות הולכין זה אצל זה וארבעה נושאים אותם, ושני מוטות אחרים וארבעה בני אדם נושאים אותם, והם באלכסון מתחת שנים העליונים, מוט אחד לראש האחד, ומוט אחד לראש השני, והולכין באלכסון. ורבי יצחק לא מקרא שמיע ליה, אלא דפשיטא ליה דרימון ותאנה סגי בשנים, ויהושע

מלא

ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב, והם הלכו ארצה ורחבה? אלא שגילוי לפני הקדוש-ברוך-הוא שיגזר עליהם יום לשנה, קצר לפניהם את הדרך.

כַּוְּאֶזְלוּ וְאָתוּ לֹת מֹשֶׁה וּלְוֹת אֶהֱרֹן וּלְוֹת
כָּל כְּנֹשְׁתָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַדְבָּרָא דְּפֶאֱרֹן
לְרָקָם וְאֵתִיבֵי יִתְהוֹן פִּתְגָמָא וְיֵת כָּל כְּנֹשְׁתָא
וְאֶחְזִיאֲנֹן יֵת אָבָא דְּאַרְעָא :

(ב) וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּאֵרָן קְדֹשָׁה וַיֵּשְׁבוּ אֹתָם
דָּבָר וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיֵּרְאוּם אֶת־פְּרֵי הָאָרֶץ:

חֲסִי וְיִלְכּוּ וְיִבְאוּ • (סוּטָה ל"ד) מֵהוּ "וְיִלְכּוּ" ? לְהַקִּישׁ הַלִּיכְתָּן לְבִיאָתָן: מֵה בִּיאָתָן בְּעֶצֶה רָעָה, אֲךָ הַלִּיכְתָּן בְּעֶצֶה רָעָה. וַיֵּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר. אֵת מֹשֶׁה וְאֵת אֹהֲנָן.

כַּזְוֹאֲשִׁעִיאוּ לֵהּ וְאָמְרוּ אֲחִינָא לְאַרְעָא דִּי
שְׁלַחְתָּנָא וְאַף עֲבָדָא חֲלָב וְדִבְשׁ הִיא וְדִין
אָבָה :

(כו) וַיִּסְפְּרוּ לֹא וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
שָׁלַחַתָּנוּ וְגַם זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה־פְרִיָּהּ:

רש"י • זֶבֶת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ הִיא • (במדבר רבה) כָּל דְּבַר שֶׁקָּר שְׂאִין אוֹמְרִים בּוֹ קֶצֶת אִמֶּת בְּתַחֲלָתוֹ, אֵין מִתְקִים בְּסוֹפוֹ.

כח לַחֲדוּד אֲרֵי תִקְיֹף עֲמָא דִּיתֵב בְּאַרְעָא
וְקוֹרְיָא פְּרִיכֵן רַבְרִיכֵן לַחְדָּא וְאַף בְּנֵי גְבַרְיָא
חֲזִינָא תַּמּוּז :

(כח) אָפּס פֿי־עוּ הָעַם הָיִשָּׁב בָּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצִוְרוֹת
גְּדִלְת' מְאֹד וְגַם יִלְדֵי הָעֵנָק רָאִינוּ שָׁם:

הש"י בצרות • לשון חזק. ותרגומו: כריכן. לשון בירניות עגלות, ובלשון ארמי: כריך עגל.

כֹּסֶם עֲמֻלָּהָ יִתֵּב בְּאֶרֶץ דְּרוֹמָא וְחִתָּהָ
וְיִבְסָהָ וְאִמְרָהָ יִתֵּב בְּטוֹרָא וְכִנְעָנָה
יִתֵּב עַל יָמָא וְעַל פִּיָּה יִרְדְּנָא :

(כט) עֲמַלְק יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי וְהַיְבוֹסִי
וְהָאֱמֹרִי יֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יֹשֵׁב עַל-הַיָּם וְעַל יַד
הַיַּרְדֵּן:

אשל אברהם - הרב אלאשויילי

בתחלתו, אין מתקנים במופו -

שִׁמְחוּקִין אוֹתָן הַשּׁוֹמְעִין בְּבִדְאִין,
לְפִיקָה אוֹמֵר דְּבַר אֲמַת תַּחִּילָה בְּדִי
שִׂיאֵמִינוּ, וְאִף מִרְגְּלִים לְכָךְ פִּתְחוּ
בְּשִׁבְחַ הָאֶרֶץ תַּחִּילָה (רש"י טו"ט לה. א.).
וְיִבְנֶה מִתְרָץ מֵה שֶׁאֲמָרוּ תַּחִּילָה "זִבְתָּ
חֶלֶב וּדְבַשׁ הִיא", אִף שֶׁלְפִי סֵדֶר
הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁבִּקֵּשׁ מֵהֶם מִשֶּׁה לְבָדוֹק,
שֶׁאֵלָה זוֹ הִיְתָה אַחֲרֹנָה, בְּאִמּוֹר "וּמֵה
הָאֶרֶץ הַשְּׂמֵנָה הִיא אִם רִוּהָ", וְהֵם עָנוּ
עָלֶיהָ תַּחִּילָה, בְּדִי לֹאמַר קִצַּת אֲמַת

לזה, רע"א).
לְחַקֵּשׁ הַלִּיכָתָן - שֶׁהֵלְכוּ לְתוֹר (רש"י
(שם).
לְבִיאָתָן, מִה בִּיאָתָן בַּעֲצָה רָעָה -
אִם הַלִּיכָתָן בַּעֲצָה רָעָה - שְׁמוֹתֵהֶם
לְהוֹצִיא דְבָרָה נִתְבַּנְּנוּ (רש"י שם). וּמִזֶּה
שֶׁבָּתָב רִש"י לְעֵיל פֶּסוֹק ג': "וְאוֹתָהּ
שָׁעָה בְּשָׂרִים הָיוּ", הֵינּוּ בְּשָׁעָה
שֶׁנִּבְחָרוּ לְשִׁלְיחוֹת, אֲבָל בְּשָׁהֲחִילוֹ
בְּשִׁלְיחוֹת מִיַּד נִהְפָּךְ לָבֶם לְרָעָה (ע"פ
מַשְׁכִּיל לְדָוִד).

בְּתַחִילָתוֹ (משכיל לדוד). תורה כח

(כח) בְּצִרּוֹת - לְשׁוֹן חֹק - רְאֵה גַם
רש"י ישעיה כב, י.

וְתִרְגְּמוּ: "כְּרִיכָן", לְשׁוֹן כִּירָנוּת -
מִגְזֵרַת בִּירָה, מִגְדָּלִים גְּדוֹלִים לְחוּץ
(רש"י דב"ה"י ב יז, יב).

עגלות ובלשון ארמי: "כרד" - עגל.
- ומגדלים עגולים הם חזקים יותר
ממרובעים. תורה כט

וַיִּשְׁיבוּ אֹתָם דָּבָר - אֵת מִשֶּׁה
וַיָּאֶת אֶהָרֹן - בְּלוּמֶר, אִף שֶׁכְּתוּב
בַּתְּחִילָה "וַיָּבֵאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהָרֹן
וְאֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", הָרִי
שֶׁ"וַיִּשְׁיבוּ אוֹתָם" מוֹסֵב רַק עַל מִשֶּׁה
וְאֶהָרֹן, וְלֹא עַל כָּל הָעֵדָה, שֶׁהִרִי
בַּבְּמִשָּׁף אוֹמֵר "וַיָּאֶת כָּל הָעֵדָה" (רא"ס
וַיִּרְאָה). תּוֹרָה כּו

(כז) זָכַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא - כָּל דְּבַר
 יִשְׁקַר שֶׁאֵין אוֹמְרִים בּוֹ קֶצֶת אֱמֶת

לְיוֹם - מַעֲלוֹת הַשֶּׁחַר עַד יְצֵאת
הַפּוֹכְבִּים - פִּסְחִים צָג, ב.

הָרִי מִהֶלֶךְ אֲרָבָעִים יוֹם מִן הַמּוֹרָח
לְמַעַרְב, וְהֵם הִלְכוּ אֲרָבָה וּרְחֵבָה -
הֵינּוּ מִהֶלֶךְ שְׁמוֹנִים יוֹם בְּהַלּוֹךְ, וְכֵן
בְּחֻזָּר (נחלת יעקב).

אֵלֶּא שְׁנֵלוֹי לִפְנֵי הַקְדּוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא
שִׁינּוֹר עֲלֵיהֶם "יוֹם לִשְׁנָה" - קֶצֶר
לִפְנֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ - וְהִלְכוּ בַּמִּדְבָּר
 אֶרְבָּעִים יוֹם דֶּרֶךְ שֶׁל מֵאָה וְשִׁשִּׁים
 יוֹם (נִחַל עֵיבֶב). וְרָאָה גַם רִשִׁי דְבָרִים
 ב, טו: "יָד ה' הִתְיָתָה בָּם - לְמַהֲרָה
 וְלִהְיוֹתָם בְּתוֹךְ אֶרְבָּעִים שָׁנָה, שְׁלֹא
 יִגְרֻמוּ לִבְנֵיהֶם עוֹד לְהִתְעַצֵּב בַּמִּדְבָּר".
 וְרָאָה רִשִׁי לִקְמוֹן לֵד, לֵג, הַשָּׁעִם
 שְׂקָצָר לָהֶם דּוֹקָא לְאֶרְבָּעִים
 וָס. תוֹרָה כו

(כו) וַיִּלְכּוּ וַיִּבְאוּ - מָהוּ "וַיִּלְכּוּ" -
 "וַיִּלְכּוּ" יִתִּירָא הוּא, בִּיּוֹן דִּקְתִּיב
 [לְעֵיל] "וַיִּשׁוּבוּ", לֹא הָיָה לִיהָ לְמִימֵר
 אֵלָּא "וַיִּבְאוּ" אֶל מֹשֶׁה וְגו' (רש"י סוטה

כ"א • עמלק יושב וגו' • לפי שנכוו בעמלק כפר, הזכירוהו מרגלים כדי ליראם. על יד הירדן • יד"ב כמשמעו, אצל הירדן ולא תוכלו לעבור.

(ל) ויהם כלב אתהעם אלמשה ויאמר עלה נעלה לורשנו אתה בייכול נוכל לה: לואצית כלב ית עמא למשה ואמר מיסק גיסק ונירת יתה ארי מיכל גיכול לה:

כ"א • ויהם כלב. השתיק את כלם. אלמשה • (במדבר רבה) לשמע מה שינדבר במשה, צוח ואמר: וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם? השומע היה סבור שבא לספר בגנותו, ומתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים, שתקו כלם לשמע גנותו. אמר: והלא קרע לנו את הים, והוריד לנו את הפן, והגיו לנו את השליו. עלה נעלה. אפלו בשמים, והוא אומר: "עשו סלמות ועלו שם" - נצליח בכל דבריו. ויהם • לשון שתיקה, וכן (זכריה ב): "הם כל בשר" (עמוס ו): "הם כי לא להזכיר", בן דרף בגי' אדם: הרוצה לשחק אגדת אנשים, אומר שי"ט (ס"א ה').

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מצליח להשתיקם (הר"ב). ועוד יש לומר שכן הבינו גם מאופן הדבור, וכלשון רש"י "צוח ואמר", דהינו שאמר זאת באופן שפאילו הוא צוח על משה (וכן משמע מלשון גור אריה). ומתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים, שתקו כלם לשמע גנותו. אמר: והלא קרע לנו את הים - מה שלא הזכיר שהוציאם ממצרים, יש לומר משום שעל זה גופא היו מלינים עליו על שהוציאם ממצרים. והוריד לנו את הפן, והגיו לנו את השליו. עלה נעלה - אפלו בשמים - ראה גם רש"י סוטה לה, א: "עלה נעלה אף לשמים אם יצוה עלינו".

והוא אומר: עשו סלמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו - נראה שמפרש כך: אפילו משה אומר "עלה", בלשון מקור, עליה אחר עליה, שמשמעו: עשו סלמות ותעלו לשמים - "נעלה", "נצליח בכל דבריו". וב"תורת מנחם" כתב שהלימוד הוא מזה שכתוב "ויאמר עלה נעלה", שמשמע שזו אמירה מיוחדת, שלא אמר לפני כן, שלפני כן אמר שמשה עשה להם נסים, וקצת הוסיף שלא רק זו, אלא אפילו יאמר: עשו סלמות ותעלו לשמים, שהו דבר בלתי אפשר כלל במציאות העולם, גם בזה אנו נצליח, ולכן בודאי ש"ינרשנו אותה" (את הארץ). "כי יכול נוכל לה". ויש מפרשים שמה שאמר להם "אפילו

ורש"י פירש "השתיק את כלם", ונראה שרוצה לכלול בזה הן את המרגלים שדברו, שאותם השתיק ממש מדבורם, והן את העם שלא דברו, שהשתיקם מלהרעיש (שהרי מסתמא היה רעש במחנה ישראל), כדי שישמעו את דבריו על משה (ע"פ הר"ב). אלא שאת המרגלים השתיק לפני שהתחיל לדבר, כדי שיתנו לו לדבר, במפורש ברש"י לקמן יד, כד: "למרגלים אמר, אני עמכם בעצה, ובבלו היה לומר האמת, ועל-ידי כן היה בו פח להשתיקם, כמו שנאמר ויהם כלב, שהיו סבורים שיאמר במוותם", ואילו העם שתקו רק כשהתחיל לדבר, כמו שמפרש רש"י בדבור הבא.

אל משה - לשמע מה שינדבר במשה - ברש"י סוטה לה, א: "אל משה" - בדברים שהתחיל לדבר במשה, והיו סבורים שבגנותו רוצה לספר.

צוח ואמר - וזהו "ויאמר". וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם? השומע היה סבור שבא לספר בגנותו - שכן הבינו מהלשון "וכי זו בלבד עשה לנו". או שכן הבינו ממה שקרא לו "בן עמרם" ולא בשמו, כדי שיטעו ויחשבו שבגנותו לגנאי (רא"ס), שכל מעלתו היא שהוא הבן של עמרם. אבל האמת היא שקרא לו בן עמרם משום כבוד רבו, שהרי לא יכול היה להזכיר את שמו של משה בתואר כבוד כמו "אדוני משה", שאז לא היה

(כט) עמלק יושב וגו' - לפי שנכוו בעמלק כפר, הזכירוהו מרגלים כדי ליראם - שהרי עמלק אינו משבע אומות, ולא את ארצו שהיא "ארץ הנגב" רוצים לירש, ולמה הזכירו אותו [יחד עם שאר האומות היושבות בארץ ישראל], ולא עוד אלא שהקדימו להזכירו, ואין זה אלא כדי ליראם (ע"פ גר"א).

ועל יד הירדן - יד"ב כמשמעו - ראה גם רש"י שמות ב, ה: "והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו". אצל הירדן, ולא תוכלו לעבר - שהרי רצו להכנס לארץ דרך נהר הירדן, כפי שהיה בפועל, וגם בני ישראל ידעו מזה, כמו שמשמע מלשון הכתוב לקמן לב, ה: "אל תעבירו את הירדן". וכזה רש"י מבאר מה שהוסיפו "ועל יד הירדן", שהרי תחילה הזכירו ש"הכנינו יושב על הים", והינו במערב ארץ ישראל, ואם כן איך אפשר שיושבים גם "על יד הירדן" שהוא במזרח. וכדי שלא נטעה לפרש ש"על יד" לאו דוקא סמוך, לכן מפרש רש"י ש"יד כמשמעו, אצל הירדן", שהם נמצאים גם סמוך לירדן, כדי לשמור על גבול המזרחי של ארץ ישראל, וממילא "לא תוכלו לעבור". וראה גם "אור החמה". תורה ל

(ל) ויהם כלב - השתיק את כלם - ראה גם רש"י סוטה לה, א (שיתקן). סנהדרין סד, ריש עמוד א (השתיקם). והנה, בפסוק כתוב "ויהם את העם"

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח' עמ' 85)

והוריד לנו את המן (רש"י יג, ל) רש"י משיגה מלשון הגמרא (סוטה לה, א) – **"והאכילנו את המן"**. וטעמו ונמוקו: עקר פונתו של כלב היה להוכיח את כחו של משה, שבידו לעשות נפלאות ועל ידו "יכול נוכל לה"; והראיה לכך היא מהורדת המן, לא מהאכלתו. זאת ועוד: משה הוריד את המן לישראל, אבל לא האכילם אותו – הם אכלוהו בעצמם.

(לא) והאנשים אשר-עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל-העם כי-חזק הוא ממנו:

השי"ח חזק הוא ממנו • (במדבר רבה) כביכול כלפי מעלה אמרו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ל עמ' 39 – מתוך 'לקראת שבת')

חטא המרגלים ביחס היהודי לטבע

והאנשים אשר-עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל-העם כי-חזק הוא ממנו: (יג, לא)

במהות חטאם של המרגלים בדברם על הארץ, על אף שלכאורה בדיק לשם כך הם נשלחו – ידוע הבאור, שעליהם היה מוטל לומר רק את התרשומתם ממצב הארץ, אף בהוסיפם את המסקנא "לא נוכל לעלות", חטאו בכפירה ביכלת השי"ת.

אף עדיו יש להבין:

לכא' עצם שליחותם לתור אחר הארץ והדריש בה, הוכיחה למרגלים כי אכן מחשיב השי"ת את טבע העולם ונותן מקום למצבו – דבלעדי זה למה בכלל נשלחו, בשעה שרצונו של ה' לכבושה למעלה מדרך הטבע. ולפי זה, צדקו לכאורה באמרם "לא נוכל לעלות", כי על פי הטבע אכן לא נתן לעלות!?

והבאור בזה, שבחטאם טמונה הוראת נצח הנוגעת לכללות קיום התורה והמצוות:

יהודי צריך להאמין ולדעת, שבאם צוה עליו השי"ת לקיים מצוה, הרי אין שום ספק וספק ספיקא שיש באפשרותו לקיימה, כי "איני מבקש אלא לפי כחו". ומה שצריך לעשות פלים בדרך הטבע, ולטרוח לחפש את האפשרויות הנחות על פי הנהגות העולם וכו', וכמאמר חז"ל "אין סומכין על הנס" – אין זה ח"ו ששליטתו של השי"ת מגבלת ויש מקום אמיתי להנהגות הטבע, להשפיע אם יקים המצוה אם לאו.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

לעיל "אפס כי עז העם", ומה הוסיפו בטענתם עכשיו "כי חזק הוא ממנו", ולכן מפרש שיש כאן טענה חדשה, שחזק הוא אף "ממנו" כביכול. וה"גור אריה" כתב, שאין לפרש "ממנו" על ישראל, כי לשון "חזק הוא ממנו" משמע שישראל חזקים, והם חזקים מישראל, וזה לא יתכן שהרי הם דמו עצמם אליהם לחגבים, ואם כן בודאי לא חשבו שבני ישראל חזקים, לכן יש לפרשו שהכונה כביכול כלפי מעלה. וכתב ה"לבוש", ועל-דרך זה ב"תורת מנחם", שבזה הם ענו לדברי כלב שאמר, שבין שמושה עשה לנו נסים לכן אפילו יאמר לנו לעלות לשמים נעלה, ועל כך ענו שהם חזקים יותר ממנו כביכול, וממילא אפילו על-ידי נסים לא יצליחו לעלות אל הארץ. וראה רש"י לקמן יד, יא. תורה לב

וראה רש"י שופטים ג, יט שהביא את שני הפירושים ב"הס", ומסיים: "ואף על פי כן הס לשון שתוק". וראה רש"י חבקוק ב, כ: "הס – לשון שיתוק ודמימת חורבן".

בן דרך בני אדם הרוצה לשתק אנדת אנשים, אומר: (שי"ט) – כן הגירסא ברוב הדפוסים.

[הס]. – כן גירסת הרא"ם. ולפי זה "ויהס" פירושו: אמר להם הס. וכן הוא ב"במדבר רבה" טו, יט: "ויהס כלב – עמד על הספסל והיה משתקן ואומר: הס הס, ושותקין". תורה לא

(לא) **חזק הוא ממנו – כביכול** – כאלו יכולין לומר דבר זה כלפי מעלה (רש"י סנהדרין צו, א).

בשמים", וזה כנגד טענת המרגלים שהערים בצורות מאד, וכלשון הכתוב (דברים א, כח): "ערים גדולות ובצורות בשמים", וכן כנגד מה שאמרו ויגם לידי הענק ראינו שם", שעל זה ענה להם שאף אם יאמר עלו לשמים יצליחו בכך. וב"משפיל לדרך" כתב שהכונה שאפילו יאמר לנו לעלות לשמים כדי להלחם עם שרי אומות אלו (כידוע שכל אומה יש לה את השר שלה בשמים). נצליח בכך.

ויהם – לשון שתיקה – תחילה פירש הענין, ועכשיו מפרש התיבה עצמה. וראה גם רש"י נחמיה ח, יא. רש"י ברכות סג, ב.

ובן: הם כל בשר – זכריה ב, יז. **"הם כי לא להזכיר"** – עמוס ו, י. אבל ברש"י שם כתב: "הס, השלף וסלק הכל, כי זאת להם על אשר לא רצו להזכיר בשם ה', וכן תרגם יונתן".

אֶלָּא שְׁכָן רָצָה הַקֹּב"ה, שְׁקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לֹא יִשְׁבֹּר אֶת הַטִּבְע, אֶלָּא - חֵלֶק מִהַכּוֹנֵן הִיא - שְׂיִתְבַּצֵּעַ תּוֹךְ גְּדֻרֵי וְהַהֲגוּת הַטִּבְע, עַל־מִנֵּת לְזַכֵּכְם וְ"לַעֲשׂוֹת לוֹ יֵת" דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים".
וּבְזֶה חֲטָאוּ הַמִּרְגָּלִים, שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶם לְדַעַת שֶׁכָּל שְׁלִיחוֹתָם הִיא אֶף וְרַק לְבַדֵּק בְּדִרְכֵי הַטִּבְע, אֶת הָאִפֶּן הַכִּי קָל לְהִבְיֹא אֶת הַבְּטָחַת הַקֹּב"ה לְהִבְיָאֵם אֶל הָאֶרֶץ - הַבְּטָחָה שְׂבֻדָּאִי תְּבוּא לִידֵי פֶעַל.

לב וְאַפִּיקוּ שׁוּם בִּישׁ עַל אֶרְעָא דִּי אֵלִילוּ
יְתֵה לְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֶרְעָא דִּי
עֲבָרְנָא בָּהּ לֹאֲלֵלָא יְתֵה אֶרְעָא מְקַטֶּלֶת
יְתִבְהָא הִיא וְכָל עֲמָא דִּי חֲזִינָא בְּגוּיָה
אַנְשֵׁין דְּמִשְׁחָן:

(לב) וַיֵּצִיאוּ דִבְתַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ
אָרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ
בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מְדוּת:

יט"א אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ • בְּכָל מְקוֹם שֶׁעָבְרָנוּ, מִצָּאנוּם קוֹבְרֵי מַתִּים. וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עָשָׂה לְטוֹבָה, כְּדִי
לְטַרְדֵּם בְּאֲכָלֶם וְלֹא יִתְּנוּ לָב לֵאמֹר. אַנְשֵׁי מְדוּת • גְּדוּלִים וּגְבוּהִים וְצָרִיד לְתַת לָהֶם מִדָּה, כְּגוֹן גְּלִית (שְׂמוּאֵל
א יז): "גָּבְהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וָזֶרֶת", וְכֵן (שְׂמוּאֵל ב כא): "אִישׁ מְדוּן", (ד"ה א יא): "אִישׁ־מִדָּה".

לג וּמִמֶּן חֲזִינָא יֵת גְּבֻרָא בְּנֵי עֲנָק מִן גְּבֻרָא
וְהוֹינָא פְּעִיגֵי נִפְשָׁנָא קְמַצִּין וְכֵן הוֹינָא
בְּעִינֵיהֶם:

(לג) וְשֵׁם רָאִינוּ אֶת־הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן־הַנְּפִילִים
וְנָהִי בְּעִינֵינוּ כַּחֲגֻבִים וְכֵן הֵיִינוּ בְּעִינֵיהֶם:

יט"ב הַנְּפִילִים • עֲנָקִים מְבִנֵי שְׂמִחְזָאִי וְעֲזָאֵל שֶׁנִּפְּלוּ מִן הַשָּׁמַיִם בִּימֵי דוֹר אָנוּשׁ (יזמא ט). וְכֵן הֵיִינוּ בְּעִינֵיהֶם •
שֶׁמַּעֲנוּ אוֹמְרִים זֶה לָזֶה: "נִפְּלִים (רא"ם וּבס"א: חֲגֻבִים) יֵשׁ בְּכַרְמִים כַּאֲנָשִׁים" (סוטה לה). עֲנָק • שְׂמַעֲנִיקִים
חֲמָה בְּקוֹמָתָן.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

הִרְאִישׁוֹן, אֶלָּא הִרְאִישׁוֹן מִלְשׁוֹן עֲנָקִים
הַנִּפְּלִים "נִפְּלִים", כְּדִכְתִּיב (בראשית ה'
ד: "הַנְּפִילִים הָיוּ כְּאֶרֶץ", וְהַשְּׁנֵי מִלְשׁוֹן
נִפְּלִיָּה, שֶׁנִּפְּלוּ מִן הַשָּׁמַיִם, כְּאִילוּ אָמַר:
וְשֵׁם רָאִינוּ אֶת הָעֲנָקִים, שֶׁהָיוּ [מִבְּנֵי]
אוֹתָם שֶׁנִּפְּלוּ, שֶׁהֵם שְׂמִחְזָאִי וְעֲזָאֵל
(רא"ם). וְכִי "תּוֹרַת מִנְחָם" כְּתִב שֶׁהַהֲכָרָה
שֶׁל רִש"י לְפָרֵשׁ שְׂמִדוּבָר כְּאֵן מְבִנֵי
הָעֲנָקִים שֶׁנִּפְּלוּ מִן הַשָּׁמַיִם הוּא, מִפְּנֵי
שֶׁכָּבֵד הוֹכִירוּ לְעִיל "וְגַם זִלְדִּי הָעֲנָק
רָאִינוּ שֵׁם", וְמֵה מוֹסִיפִים כְּאֵן "וְשֵׁם
רָאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק"? לָכֵן
מִפְּרֵשׁ שֶׁבְּנִתָּם לְסוּג אַחֵר שֶׁל עֲנָקִים,
הֵינּוּ עֲנָקִים שְׂמוּצָאֵם מִמְּלָאכִים שֶׁנִּפְּלוּ
מִן הַשָּׁמַיִם. וּמִצִּין רִש"י שְׂמִלָּאכִים
אֵלוּ נִפְּלוּ בִּימֵי דוֹר אָנוּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁבָּזָה
כָּא לְבָאֵר שֶׁדְּבָרֵי הַמִּרְגָּלִים בְּעִנְיָן
עֲנָקִים אֵלוּ הֵם בְּהִמְשָׁךְ לְדִבְרֵיהֶם "כִּי
חָזַק הוּא מִמֶּנּוּ", כְּכִיכּוֹל אֶפִּילוּ
מִהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁכִּינֵן שְׂמִדוּבָר
בְּמִלָּאכִים שֶׁנִּפְּלוּ בִּימֵי דוֹר אָנוּשׁ,
שֶׁמֶרְדּוּ אֶז בְּקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא (ראח רש"י
ה טו), וְעֲנָקִים אֵלוּ שְׂרָדִי אֶת הַמְּבוּל
(ראח רש"י בראשית יד יג), הָרִי שְׁנִיתָנָה לָהֶם

מִדְתּוֹ (רש"י שם).

"אִישׁ מִדָּה" - דְּבָרֵי הֵימָּיִם א יא, כג.
שֵׁם כ, ו. כְּלוּמַר, אִישׁ גְּדוֹל, וְלִפִּי
שֶׁהוּא גְדוֹל כָּל כָּךְ שֶׁצָּרִיד לְמַדּוֹ,
קוֹרְאוֹהוּ אִישׁ מִדָּה (רש"י שם). תּוֹרָה לג
(לג) הַנְּפִילִים - עֲנָקִים, מְבִנֵי
שְׂמִחְזָאִי וְעֲזָאֵל - שְׁנֵי מְלָאכִים (רש"י
נדה סא, א). וְהַמִּרְגָּלִים אָמְרוּ שְׂמוֹתָם כְּדִי
לְהַפְחִיד בָּזָה אֶת הָעָם עוֹד יוֹתֵר, שֶׁכֵּן
"שְׂמִחְזָאִי" פִּירוּשׁוֹ: שֵׁם חֲזָאִי -
כְּשֶׁמְסַתְּכִילִים עָלָיו רֹאִים שְׂמִמּוֹן,
וְעֲזָאֵל פִּירוּשׁוֹ: צוּק גְּבוּהָ וְקִשָּׁה, הֵינּוּ
מְקוֹם שְׂמִמָּה, שֶׁבָּזָה אָמְרוּ לָהֶם
שֶׁעֲנָקִים אֵלוּ בִּיכְלָתָם לְהִבְיֹא שְׂמִמָּה
וְחוֹרְבָן לְעוֹלָם (הר"ב). וּבִיוֹמָא סז, ב:
"עוֹזָא וְעֲזָאֵל", וּבְרִש"י שֵׁם: "מְלָאכִי
חֲבָלָה שֶׁיִּרְדּוּ לְאָרֶץ בִּימֵי נַעֲמָה אַחוֹת
תּוֹכֵל קִין".

שֶׁנִּפְּלוּ מִן הַשָּׁמַיִם - בְּרִש"י בְּרִאשִׁית
ו, ד: "הַנְּפִילִים - עַל שֵׁם שֶׁנִּפְּלוּ וְהִפִּילוּ
אֶת הָעוֹלָם, וּבִלְשׁוֹן עֲבָרִית לְשׁוֹן
עֲנָקִים הוּא".

בִּימֵי דוֹר אָנוּשׁ - שְׁאִין פִּירוּשׁ
הַנְּפִילִים הַשְּׁנִי, כְּפִירוּשׁ הַנְּפִילִים

(לב) אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ - בְּכָל מְקוֹם
שֶׁעָבְרָנוּ מִצָּאנוּם קוֹבְרֵי מַתִּים - וְנָהִיו
מֵה שְׂאֲמֵרו "הָאֶרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ",
שֶׁלְכַאֲוֶרָה מִיּוֹתֵר הוּא, שְׁאִין צוֹרֵךְ
לְהוֹדִיעַ עַל אֵיזֶה אֶרֶץ מְדוּבָר, אֶלָּא
כְּוִנְיָתָם שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁעָבְרוּ בְּאֶרֶץ
הַיְתָה "אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ", שֶׁמַּצָּאוּ אוֹתָם
קוֹבְרִים מִתֵּיהֶם (שפ"ח).
וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עָשָׂה לְטוֹבָה,
כְּדִי לְטַרְדֵּם בְּאֲכָלֶם וְלֹא יִתְּנוּ לָב
לֵאמֹר - וְהַמִּרְגָּלִים חֲשָׁבוּ לְרַעָה (סוטה
לה, א).

אַנְשֵׁי מְדוּת - גְּדוּלִים - וְכֵן תִּרְגֵּם
אוֹנְקֵלוֹס "גְּבֻרֵי דְּמִשְׁחָן", וְהוּא לְשׁוֹן
גוֹדֵל (ע"פ רש"י יחזקאל כח, יד).

וּגְבוּהִים - גְּדוּלִים בְּרוֹחַב וּגְבוּהִים
בְּגוּבָה (באר בשדה).

וְצָרִיד לְתַת לָהֶם מִדָּה - בְּרִש"י
יְרֵמְיָה כב, יד: "שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מֵה לְמַדּוֹד".
כְּגוֹן גְּלִית "גָּבְהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וָזֶרֶת" -
שְׂמוּאֵל א יז, ד. שְׂמִתוֹךְ שֶׁהָיָה גְבוּהָ
מֵאֵד כְּתִב הַכְּתוּב אֶת מִדְתּוֹ.

וְכֵן "אִישׁ מְדוּן" - שְׂמוּאֵל ב כא, כ.
כְּלוּמַר גְּבוּהָ מְאֹד, שְׂאֻמְדִין כְּמֵה

א וַיֹּאמְרוּ כָּל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ יָת קָלְהוֹן וּבְכֹ
עֲמָא בְּלִילָה הָהוּא :

יד (א) וַתֵּשֶׁא כָּל־הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכוּ הָעָם
בְּלִילָה הָהוּא :

השי"א < כל־העדה • סנהדראות.

ב וַיִּלְנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ
אֱלֹהִים כָּל־הָעֵדָה לֹא־מֵתְנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּר
הַזֶּה לֹא־מָתְנוּ :

(ב) וַיִּלְנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ
אֱלֹהִים כָּל־הָעֵדָה לֹא־מֵתְנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּר
הַזֶּה לֹא־מָתְנוּ :

השי"א < לֹא־מָתְנוּ • הָלֹאִי וּמָתְנוּ.

ג וַיִּלְמָא יִי מַעַל וַתֵּנָא לְאַרְעָא הָדָא לְמִנְפַּל
בְּחֶרֶב נַשִּׁינוּ וּטְפָנוּ וַיְהִי לָכֵן הָלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב
לְמִצְרַיִם :

(ג) וַיִּלְמָא יְהוָה מִבֵּיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל
בְּחֶרֶב נַשִּׁינוּ וּטְפָנוּ וַיְהִי לָכֵן הָלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב
מִצְרַיִם :

ד וַיֹּאמְרוּ גְבֵר לְאַחֵהִי נִמְנִי רִישָׁא וַתָּבוּ
לְמִצְרַיִם :

(ד) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֲחֵיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה
מִצְרַיִם :

השי"א < נִתְּנָה רֹאשׁ • כְּתַרְגוּמוֹ : "נִמְנִי רִישָׁא". נָשִׁים עָלִינוּ מֶלֶךְ. וְרַבּוֹתֵינוּ פִּירְשׁוּ לְשׁוֹן עֲבוּדַת אֱלִילִים.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

הוֹצֵרָךְ לְפָרֶשׁ ש"עֲנֹק" פִּירוּשׁוֹ
"שְׁמַעְנִיקִים חֲמָה בְּקוּמְתֵן", מִשׁוּם
שֶׁכְּדִי שְׁבִנִי אָדָם יֵרָאוּ בְּעֵינֵיהֶם כְּגוֹדֵל
נְמָלִים, לֹא יִתְּנוּ לְפָרֶשׁ עֲנֹק בִּיחָס
לְסֹתָם אָדָם, אֲלֹא צְרִיכִים לְהִיּוֹת
גְּבוּהִים בְּיוֹתֵר לְאִין שִׁיעוּר, לָכֵן
הוֹצֵרָךְ לְפָרֶשׁ שְׁמִדוּבָר בְּעֵנִיקִים כְּאֵלֶּה
שְׁנֵרָאִים שְׁכָאֵלֵי הֵם מַעְנִיקִים חֲמָה
בְּקוּמְתֵן (תורה א)

(א) כָּל הָעֵדָה – סְנֵהֲרָאוֹת – שְׁהָרִי
בְּהַמְשֹׁךְ נֹאמַר "וַיִּבְכוּ הָעָם", אִם כֵּן
"כָּל הָעֵדָה" אֵינוֹ הָעָם, אֲלֹא
סְנֵהֲרָאוֹת, שְׁמַצִּינוּ סְנֵהֲרִין
שְׁנֵקְרָאִים בְּשֵׁם עֵדָה, רָאֵה וַיִּקְרָא ד, יג
וּבְרַשִׁי שֵׁם. וְלִהְיוֹת שְׁבֵהֲרֵבָה כְּתָבִי
יְד וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים דְּבוּר
זֶה. תורה ב

(ב) לֹא מָתְנוּ – הָלֹאִי – "לֹא" מִשְׁמַשׁ
כָּאֵן בְּלִשׁוֹן בְּקֶשֶׁה וּלְשׁוֹן הָלֹאִי (רשי"י
בראשית ג, טו).

וּמָתְנוּ – הָלֹאִי וְהִינּוּ מֵתִים (רשי"י שְׁמוֹת
טו, ג). תורה ג

(ד) נִתְּנָה רֹאשׁ – רָאֵה רַשִׁי תְּהִלִּים
קִיח, ב שְׁבִנִי לֹאִי גִלְחָמוֹ עִם יִשְׂרָאֵל
כְּשֶׁאֲמָרוּ "נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה

– נְמָלִים). שְׁבַת עו, ב (בִּפְרוּשׁ הַשֵּׁנִי
שֶׁל "קִמְצָא": "וְלִי נִרְאָה נְמָלָה").
יְכָמוֹת קְכָא, ב (קִמְצָא – חֲגֵב אוֹ
נְמָלָה). וְעִדִּין צְרִיר עִיין.

יֵשׁ בְּכַרְמִים – בְּכָמָה כְּתָבִי יְד
וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים: בְּכָרָם.

כְּאֵנְשִׁים. עֲנֹק – שְׁמַעְנִיקִים חֲמָה
בְּקוּמְתֵן – מְרֹב גּוֹבָה קוּמְתֵן דּוּמִין
כְּאֵילוֹ צִנְאָרָם נֹקֵב וְעוֹנֵק בְּנֹקֵב
שֶׁהַחֲמָה יוֹצֵאָה בּו (רשי"י סוּטָה לז, ב),
וּבְרַשִׁי יוֹמָא י, א: "דּוּמָה שְׁצִנְאָרוֹ
נֹקֵב וְעוֹלָה בְּחִלּוֹן הֶרְקִיעַ". כְּלוּמַר,
שֶׁהַנֹּקֵב שְׁמַצִּנוּ הַחֲמָה נִרְאִית, נַעֲשֶׂה
עֲנֹק לְצִנְאָרָם (רא"ס), כְּמִין תְּכָשִׁית וְהָב
הַתְּלוֹי בְּצִנְאָר. שְׁאִין לֹאֵר שֶׁהַכּוֹנֵה
כְּפִשׁוּטוֹ שְׁאֲבִיהֶם הִיָּה עֲנֹק, שְׁאֵם כֵּן
הִיָּה לוֹ לֹאֵר "בְּנֵי הָעֲנֻקִּים" בְּלִשׁוֹן
רַבִּים, כְּמוֹ שְׁאֲמָר בְּהַמְשֹׁךְ "מִן
הַנְּפִילִים", וְכִמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רַשִׁי לְעִיל
"מִבְּנֵי שְׁמִחְזוּי וְעִנְזָאֵל", אֲלֹא וְדָאִי
"בְּנֵי עֲנֹק" זֶהוּ שֵׁם הַתּוֹאֵר שֶׁלָּהֶם
עֲצָמָם, כְּמוֹ "בְּנֵי תְּמוּתָה" (וראה מִשְׁכִּיל
לדוד). וְמָה שְׁבִיָּאֵר רַשִׁי תִּיבָה זוֹ
לְבִסּוּף, יֵשׁ לֹאֵר, שֶׁרַק אַחֲרֵי שֶׁפִּירֵשׁ
שֶׁהֵם נִרְאוּ בְּעֵינֵיהֶם כְּמוֹ נְמָלִים,

הַיְכוּלָת לְמִרּוֹד בְּקָדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
וְלִהְשָׁאֵר בְּחַיִּים, וְאִם כֵּן גַּם בְּנֵי עֲנֻקִּים
אֵלוֹ יֵשׁ לָהֶם יְכוּלָת זו, וְלָכֵן אֲמָרוּ "כִּי
חֹזֵק הוּא מִמֶּנּוּ".

וְכֵן הֵינִי בְּעֵינֵיהֶם – שְׁמַעְנוּ
אוֹמְרִים זֶה לָזֶה: נְמָלִים (חֲגֻבִים) –
כְּתָבִי יְד וּבְדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים הִגִּירְסָא
נְמָלִים. אִף הָרָאִים כְּתָב שְׁצִירָה
לְגִרוּס: "חֲגֻבִים", אוֹ "נְמָלִים", שְׁגָם
הֵם סוּג שֶׁל חֲגֻבִים (וראה רַשִׁי תְּהִלִּים עח, מז),
שְׁהָרִי כֵּן מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב "וְכֵן הֵינִי
בְּעֵינֵיהֶם", שֶׁפִּירוּשׁוֹ שְׁכָמוֹ שְׁהֵינִי
בְּעֵינֵינוּ כְּחֲגֻבִים, כֵּן הֵינִי גַּם כֵּן
בְּעֵינֵיהֶם. וְכֵן מְפֹרֶשׁ בְּגִמְרָא סוּטָה
לז, א וּבְרַשִׁי שֵׁם: "דִּיאִנְהוּ שְׁמַעִינְהוּ
לְאֹמְרוּיִים שְׁקוּרִין אוֹתֵן חֲגֻבִים".
וְכִּדְבָק טוֹב" כְּתָב שֶׁהַרְוָאָה מִלְּמַעְלָה
לְמַטָּה דּוּמָה בְּעֵינֵינוּ כֵּל דְּכָר יוֹתֵר קָטָן
מִמָּה שֶׁהוּא, וְלָכֵן כְּאֶשֶׁר הַמְרַגְלִים
אֲמָרוּ "וְנִהְיָ בְּעֵינֵינוּ כְּחֲגֻבִים", בְּוֹדָאִי
הִיו נִרְאִים בְּעֵינֵי הָעֲנֻקִּים כְּנְמָלִים.
וְלִהְיוֹת שֶׁהַתְּרַגּוּם מִתְּרַגְּמוּ "כְּקִמְצָאִין",
וְכֵן בְּסוּטָה שֵׁם נֹכַח "קִמְצָאִין" וְרַשִׁי
מְפֹרֶשׁ בְּכָמָה מְקוֹמוֹת בְּש"ס שְׁ"קִמְצָאִין"
הֵם נְמָלִים – רָאֵה בְּרִכּוֹת נד, ב (קִמְצָאִין

(ה) וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל-פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל-קְהַל עֵדֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

הַנִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל אִפְּהֵיָם קִדְּם כָּל
קְהַל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ו) וַיְהִי־שָׁע בֵּינֵנוּ וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֶה מִן־הַתָּרִים אֶת־
הָאָרֶץ קִרְעוּ בְּגָדֵיהֶם:

וַיְהִי־שָׁע בֵּר נֹון וְכָלֵב בֶּר יִפְנֶה מִן מֵאֵלֵי
יֵת אֶרֶצָא בְּזַעו לְבוּשֵׁיהֶון:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ
אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד
מְאֹד:

וַיֹּאמְרוּ לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר
אֶרֶצָא דִּי עֲבַרְנָא בָּהּ לְאֵלְלָא יִתְה טָבָא
אֶרֶצָא לְחֵדָא לְחֵדָא:

♦ יום שלישי כ"ב סיון ♦

(ח) אִם־חָפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת
וְנִתְּנָה לָנוּ אָרֶץ אֲשֶׁר־הִיא זֹבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

ח אִם רַעוּא בְּנָא קִדְּם יִי וְיַעַל יִתְנָא לְאֶרֶצָא
הַדָּא וְיִתְּנָה לָנָא אֶרֶצָא דִּי הִיא עֲבָדָא חֶלֶב
וְדָבָשׁ:

(ט) אַךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי־תִמְרֹדוֹ וְאַתֶּם אֱלֹהֵי־רָאוּ אֶת־עַם
הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם סָר צֵלָם מֵעֲלֵיהֶם וַיְהוָה
אֹתָנוּ אֱלֹהֵי־רָאוּ:

ט בְּרַם בְּמִימַרָא דִּי לֹא תִמְרְדוּן וְאַתֶּון לֹא
תִדְחִלוּן מִן עַמָּא דְּאֶרֶצָא אֲרִי בִידְנָא מְסִירִין
אֲנוּן עֲדָא תִקְפְּהוּן מִנְהוּן וּמִימַרָא דִּי
בְּסַעֲדָנָא לֹא תִדְחִלוּן מִנְהוּן:

כ"ב אֱלֹהֵי־תִמְרֹדוֹ • וְשׁוּב — וְאַתֶּם אֱלֹהֵי־רָאוּ. כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם • נֹאכְלִם כְּלָחֶם. סָר צֵלָם • מִגִּנָּם וְחֹזְקָם;
כְּשָׂרִים שְׂבָהֶם מֵתוֹ: אִיּוֹב שֶׁהָיָה מִגִּין עֲלֵיהֶם (סוּטָה לז). דְּבָר אַחֵר: צֵלוּ שֶׁל הַמָּקוֹם סָר מֵעֲלֵיהֶם.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מִצְרָיִם:

בְּתַרְגּוּמוֹ: "נִמְנֵי רִישָׁא" - נִמְנָה רִאשׁ.
כְּלוּמַר, "נִיתְּנָה" כָּאן פִּירוּשׁוֹ לְשׁוֹן
מִיבְנִי.

נָשִׁים עָלֵינוּ מִלֵּךְ. וְרַבּוּתֵינוּ פִּרְשׁוּ -
אוֹתוֹת דְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּבוֹר הַמִּתְחִיל
וְאַחֲרָיָהּ נִכְנַס. פְּסִיקְתָּא וּזְטַרְתָּא.
לְשׁוֹן - בְּדַפּוּס רִאשׁוֹן: לְשֵׁם.

עֲבוּדָה זָרָה - שָׂאֵם כְּמוֹשְׁמֵעוּ הָיָה
עֲלֵיהֶם לֹמֶר "מִלֵּךְ", וּמִנְהָ שְׂאֲמָרוּ
"רִאשׁ", מִשְׁמַע שְׂרָצוֹ לְעִשְׁוֹתוֹ רִאשׁ
וְעִיקָר תַּחַת הַקְּדוּשָׁתִי בְּרוּךְ־הוּא (גִּי'א).

אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ לֹמֶר "נִשְׁמִיחָה רִאשׁ", אֲבָל
לְשׁוֹן "נִתְּנָה" נֹפֵל עַל דְּבָר שְׂאִין בּוֹ
רוּחַ וְהוּא מִשְׁטָטֵל מִיָּד אֶל יָד, וְהוּא
עֲבוּדָה זָרָה (כֹּאֵר רַחוּבִת). וְרֹאֵה רִשׁ"י
דְּבָרִים י, ז: "שְׁהוּקְשָׁה לוֹ [לְקָדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא] מֵה שְׂאֲמָרוּ נִתְּנָה רִאשׁ
לְפָרוֹשׁ מִמֶּנּוּ, כִּיּוֹם שֶׁעָשׂוּ בּוֹ אֶת
הַעֲגָל". תוֹרָה ה

(ט) אֶל תִּמְרֹדוֹ - וְשׁוּב "וְאַתֶּם אֱלֹהֵי־

תִּירָאוּ" - שְׂאִין אֵלּוֹ שְׁנֵי דְּבָרִים
שׁוֹנִים, אֶלָּא הָאֶחָד נִמְשָׁךְ מִחֻבְרוֹ,
שָׂאֵם לֹא יִמְרְדוּ בְּקֹדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא,
שׁוּב אֵין לָהֶם לִירָא (רִאשׁ).

כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם - נֹאכְלִם כְּלָחֶם -
וּכְאִילוֹ אָמַר: כְּלָחֲמֵנוּ הֵם (רִאשׁ). וּכְמוֹ
שְׂנֵאֲמַר (דְּבָרִים ז, טו) "וְאֶכְלֶתָ אֶת כָּל
הָעֵמִים" (חֻזְקָה). וְכֵּן שְׂדֵמָה אֶכִּילַת
הָעֵמִים לְאֶכִּילַת לֶחֶם דְּוָקָא, הַכֹּנֶה
לְגַבִּי קְלוֹת הַנִּצְחוֹן, שְׂנִינְצָחוּ אוֹתָם
בְּאוֹתָהּ קְלוֹת כְּמוֹ שְׂאוּכָלִים לָחֶם וְרֹאֵה
תוֹרַת מִנְחָם, אוֹ שְׂרֹצָה לֹמֶר שְׂכֻמוֹ לָחֶם
שְׂנֵאֲכָל כּוּלּוֹ בְּאֶחָד, שְׂאִין נֹפֵל מִמֶּנּוּ
קְלִיפּוֹת וְלֹא גִרְעִינִים, כִּךְ גַּם יוֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ כּוּלָם לֹלֵא יוֹצֵא מִן הַכָּל וְיִפְּלוּ
לְפָנֵינוּ, כּוּלָל הַנְּפִילִים וְהַעֲנָקִים (אֲדָר
הַחֲמִשִּׁי).

סָר צֵלָם - מִגִּנָּם - מִפְּנֵי שֶׁהִמְגִּין עַל
הָאָדָם עוֹשֶׂה לוֹ צֵל, לְכָךְ נִקְרָא הִמְגִּין
צֵל (רִאשׁ).

וְחֹזְקָם - כִּי עֲנִין הַהֲגָנָה הוּא הַחֻזְקָה.

וְכֵן פִּירֵשׁ אֲוִנְקֵלוֹס: "עֲדָא תִקְפְּהוּן".
כְּשָׂרִים שְׂבָהֶם מֵתוֹ - וְהָיוּ הַפִּירוּשׁ
"סָר צֵלָם".

אִיּוֹב שֶׁהָיָה מִגִּין עֲלֵיהֶם - יֵשׁ לְהַעִיר,
שֶׁתִּחִילָה אֹמַר "כְּשָׂרִים שְׂבָהֶם מֵתוֹ",
וּמִסִּים "אִיּוֹב שֶׁהָיָה מִגִּין עֲלֵיהֶם". וְיֵשׁ
לֹמֶר שֶׁהָיוּ בְּהֵתָאֵם לְפִירוּשׁוֹ שֶׁ"צֵלָם"
הֵינוּ "מִגִּנָּם וְחֹזְקָם", דְּ"כְשָׂרִים שְׂבָהֶם"
הֵינוּ "חֹזְקָם", וְ"אִיּוֹב שֶׁהָיָה מִגִּין
עֲלֵיהֶם" הֵינוּ "מִגִּנָּם" (חֲרִבִּי). וְהַצִּירָף
רִשׁ"י לְהוֹסִיף "אִיּוֹב שֶׁהָיָה מִגִּין
עֲלֵיהֶם", מִשּׁוֹם שָׂאֵם הַכֹּנֶה רַק
לְ"כְשָׂרִים שְׂבָהֶם", עֲדִין לֹא מְבֹאֵר
מֵהוּ "מַעֲלֵיהֶם", הָיָה דִּי לֹמֶר "סָר
צֵלָם", וְלִכֵּן הוֹסִיף "אִיּוֹב שֶׁהָיָה מִגִּין
עֲלֵיהֶם", שְׂנִינְצָחוּ הָיָה מִגִּנָּה עֲלֵיהֶם,
וְזִכּוֹת זֹו סָרָה "מַעֲלֵיהֶם". וְהָיוּ מַעֲנָה
לְשִׂאֵלַת מֹשֶׁה (לַעֲלֵי יג, כ) "הֵינִי בְּהָ עֵץ",
וּכְרִשׁ"י שֵׁם "אִם יֵשׁ בָּהֶם אָדָם כְּשֵׁר
שִׁינְג עֲלֵיהֶם בְּזִכּוֹתוֹ". וְרֹאֵה גַם רִשׁ"י
סוּטָה לז, א: "שְׂכִיב אִיּוֹב - שְׁלֹא תִגֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 165 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

האם העפונים הם "מציאות" או "העדר"

אל-תִּירָאוּ אֶת-עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנֵי הֵם סָר צֶלֶם מַעֲלֵיהֶם

צֶלֶם – מַגֵּנָם וְחֻזְקָם, כְּשֶׁרִים שֶׁבָּהֶם מֵתוּ כו'. דָּבָר אַחֵר, צֵלוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם סָר מַעֲלֵיהֶם (י"ד, ט. ובפרש"י)

כתב הרמב"ם (הל' אבות הטומאה פ"ב ה"ו): "שחיתות עפונים נבלה ומטמאה במשא כו' מד"ס". והשיג עליו הראב"ד: "עפונים הם כבהמות, ואין מטמאין ואין מטמאין כו', והחושב אותם לכלום – אסף רוח בחפניו".

ובאר בזה הגאון הרוצ'בי (צפנת פענח עה"ת הפטרה לפ' בהר) דנחלקו הרמב"ם והראב"ד בגדר עפונים. דהראב"ד ס"ל דהם "בחינת העדר", ולכן אין שחיתות כלום. והבהמה ה"ה כמותה מאליה, ונבלה מה"ת.

משא"כ להרמב"ם דס"ל שהעפונים הם בגדר "מציאות", פועלת שחיתות על הבהמה שלא תהיה כ"מתה מאליה", כ"א כשחוטא [לגבי טמאה]. וזה שנעשית ע"ז נבלה, הוא מד"ס.

[ועיי"ש שמבאר עפ"ז שיטתם באם שיך גדר השגחה פרטית" על עפונים].

ועל פי זה י"ל דבמחלקת זאת תלוי החלוק בפרוש "סר צלם מעליהם":

דאם עפונים הם בגדר העדר, אי אפשר לפרש דב"סר צלם מעליהם" מדבר על "צלו של מקום", דעל "העדר" אי אפשר לומר שהיה עליו מקום "צלו של מקום". ועכ"ל דקאי על "מגנם וחזקם, כשרים שבהם".

משא"כ הפרוש השני ברש"י ס"ל שהעפונים הם בגדר מציאות, וא"כ ודאי יש לפרש ש"צלם" קאי על "צלו של מקום".

ויאמרו כל כנשתא למרגם יתהון באבנאי ויקרא דין אתגלי במשפן זמנא לכל בני ישראל:

(י) וַיֹּאמְרוּ כָל-הָעֵדָה לְרֹגֹם אֹתָם בָּאֲבָנִים וּכְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

רש"י לרֹגֹם אֹתָם • אֵת יְהוֹשֻׁעַ וְכָלכ. וּכְבוֹד ה' • (במדבר רבה) הֶעֱנָן יָרַד שָׁם.

ויאמר יי למשה עד אימתי יהון מרגזין קדמי עמא הדין ועד אימתי לא יהימנן במימרי בכל אתמא די עבדית בניהון:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנְהָ יִנְאַצְנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד-אַנְהָ לֹא-יֵאֱמִינוּ בִּי בְּכָל הָאֹתוֹת אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ:

רש"י עַד-אַנְהָ • עד היכן. יִנְאַצְנִי • ירגיזוני. בְּכָל הָאֹתוֹת • בשביל כל הנסים שעשיתי להם, היה להם להאמין שהיכלת בידי לקים הבטחתי.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

בענין זה. וב"אור החמה" מפרש שהפונה לגבולות במקום ממש, עד איזה מקום יגיעו שיהיו קרובים לארץ ישראל, שלא יחשבו עוד על חזרה למצרים.

יִנְאַצְנִי – ירגיזוני – וכן תרגם אונקלוס. וראה גם רש"י דברים לא, כ: "כל ניאוצ לשון כעס". וכן בישעיה א, ד. אבל ראה רש"י שמואל א ב, יז: "כי נאצו – לשון בזיון". וברש"י תהלים י, ג: "נאצ – כמו חרף, וכן כל לשון ניאוצ, כף פתר מנחם".

בְּכָל הָאֹתוֹת – בשביל כל הנסים שעשיתי להם – זהו הפירוש "בכל האותות אשר עשיתי בקרבם". כלומר, הבי"ת של "בכל" פירושו: בשביל. שאין לומר במשמעו, שלא יאמינו באותות, כי אז היה צריך לומר: "לא

באבנים? אלא הענין ירד שם, כדי לקבל האבנים שהיו זורקים עליהם. וכן מובא ב"במדבר רבה" (טו, כא): "מלמד שהיו זורקים בהם אבנים, והענין מקבולם". תורה יא

(יא) **עַד אַנְהָ – עד היכן** – כלומר, אין פירושו "עד מתי", כפי שהוא הפירוש בכל מקום שנאמר "עד אנה" (ראה שמות טז, כח שלא פירש רש"י כלום, כיון שפירושו פשוט: עד מתי), שהרי לקמן פסוק בו אומר: "עד מתי לעדה הרעה הזאת", ומזה מוכן שקאן אין פירושו "עד מתי" במשמעות זמן, אלא "עד היכן" במשמעות מקום וגבול (גבולות בנפש), עד היכן ימשיכו להרגיז אותי, כלומר היכן אצלם הגבול שממש ואילך לא ירגיזוני עוד, שכן מבחינתי כבר עברו כל גבול

וכותו עליהם, והינו דקאמר כלב סר צלם מעליהם".

דָּבָר אַחֵר: צֵלוֹ שֶׁל מָקוֹם – שהיה שומר ומגן עליהם.

"סר .. מעליהם" – ועל פי זה מבואר המשך הכתוב "וה' אתנו", דהינו שצלו של ה' סר מהם, והוא "אתנו", ולכן "אל תיראום" (באור סתומות רש"י). תורה י

(י) **לְרֹגֹם אֹתָם – אֵת יְהוֹשֻׁעַ וְכָלכ** – הנזכרים לעיל שקרעו בגדיהם (ויאמרו אל כל עדת בני ישראל וגו'), ולא משה ואהרן שנזכרו קודם לכן ("ויפול משה ואהרן"), שהרי הם לא דברו כלום, ולמה ירצו לרגמם? (רא"ם).

וּכְבוֹד ה' – הענין ירד שם – ולא "כבוד ה'" ממש, כי למה יראה עליהם "כבוד ה'" כשהם רוצים לרגום אותם

כ"י וְאִירְשָׁנוּ • כְּתִירוֹנוּ לְשׁוֹן "תְּרוּכִין", וְאִם תֹּאמַר: מָה אֶעֱשֶׂה לְשִׁבְעַת אָבוֹת? • וְאֶעֱשֶׂה אֶתְךָ לְגוֹי־גָדוֹל • שְׂאֵתָה מְזֻרְעִים (במדבר רבה) •

כִּי־יִשְׁמְעוּ מִצְרַיִם • וְשָׁמְעוּ אֶת אֲשֶׁר תַּהַרְגֵם. כִּי־הָעֵלִיתָ • מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר". וְהֵם רָאוּ אֶת אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ בְּכַתֵּךְ הַגְדוֹל אוֹתָם מִקְרָבָם, וּכְשִׁישְׁמְעוּ שְׂאֵתָה הוֹרְגֵם, לֹא יֹאמְרוּ שְׁחַטָּאוּ לָךְ, אֲלֹא יֹאמְרוּ: שְׁכַנְגְדִם יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, אֲבָל כִּנְגֵד יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לֹא יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, וְזוֹ הִיא.

רש"י: «וַאֲמָרוּ אֶל-יֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת • כְּמוֹ: "עַל-יֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת", וַיִּמָּה יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם? מֶה שֶּׁאֲמָרוּ

לְשׁוֹן תְּרוּבִין - לְשׁוֹן גִּירוּשִׁין, וְלֹא מִלְשׁוֹן יְרוּשָׁה, וְהַפְּנוּהָ **שִׁיגְרָשָׁם מִן הָעוֹלָם** עַל-יְדֵי שִׁשְׁמִידִים (וְרָאָה גַם רִש"י לְקַמֵּן כ"ב, ו'), וְאִינְקְלוֹס תִּרְגָּם בְּנֵת הַכְּתוּב וְלֹא הַמֶּלֶךְ עֲצֻמָּה (שְׁלֹא שִׁיף לְתִרְגָּם מִלְשׁוֹן גִּירוּשׁ כְּפֶשׁוּטוֹ, כִּי מִה שִׁיף גִּירוּשׁ עַל-יְדֵי הַכֹּהֵן בְּדִבְרֵי.

בסוף הענין: "מבלתי יכלת יי", בשביל ששמעו כי אתה ה' שוכן בקרבם, ועין בעין אתה נראה להם, והכל בדרך חבה, ולא הכירו בך שנתקה אהבתך מהם עד הנה.

טו ותקטל ית עמא הדין כגברא חד וימרון עממא די שמעו ית שמע גברתך למימר:

(טו) והמתה את העם הזה באיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר:

טז"א והמתה את העם הזה באיש אחד • פתאם, ומתוך כך: יאמרו הגוים אשר שמעו את שמעך וגו'.

טז מדלית יוכלא קדם יי לאעלא ית עמא הדין לארעא די קים להון וקטלון במדברא:

(טז) מבלתי יכלת יהוה להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר:

טז"א מבלתי יכלת וגו' • לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים, ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים; זאת יאמרו על יושב הארץ הזאת. מבלתי יכולת • מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם – שחטם. יכלת • שם דבר הוא.

יז ויכעז סגי כעז חילא קדם יי כמא די מלילתא למימר:

(יז) ועתה יגדל-נא כח אדני כאשר דברת לאמר:

טז"א יגדל-נא כח ה' • לעשות דבורך. כאשר דברת לאמר • ומהו הדבור.

יח יי מרחק רגז ומסגי למעבד טבון שבק לענין ולמרוד ולחובין סלח לדמבין לאוריתא ודלא תבין לא מזבי מסער חובי אבהן על בנין מרדיו על דר תליתי ועל דר רביעי:

(יח) יהוה ארך אפים ורחב חסד נשא עון ופשע ונקמה לא ינקח פלך עון אבות על-בנים על-שלשים ועל-רבעים:

טז"א ה' ארך אפים • לצדיקים ולרשעים. כשעלה משה למרום, מצאו משה להקדוש-ברוך-הוא שהיה

אשל אברהם - הרב אלאשולי

זאת יאמרו על יושבי הארץ הזאת - כדלעיל ברש"י פסוק יג"ד.

מבלתי יכלת - מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם, שחטם - והו הפירוש "וישחטם". והיה לו לומר "שחטם", אלא שכן דרך הכתוב בכמה מקראות (ראה רש"י שמות טו, טז).

יכלת - שם דבר הוא - ולא פועל לנקבה. ולפי זה היה צריך לומר: "יכולת לה", אלא שחסר הוא, ועל דרך מה שכתב רש"י בשמות יג, יח (רא"ם). תורה יז

(יז-יח) יגדל נא כח ה' - לעשות דבורך - שאני מבקש ממך בקשה חדשה, אלא לקדם מה שאמרת (רא"ם). וראה רש"י דברים ג, כד: "את גדלך - זו מדת טובך, וכן הוא אומר ועתה יגדל נא כח ה'".

כאשר דברת לאמר - ומהו

שנתקה אהבתך מהם עד הנה. - כפי שהכתוב מתאר בהמשך. תורה טו (טו-טז) והמתה - התי"ו מדגשת, לפי שתבא במקום שני תי"ו, האחת נשרשת, לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת (רש"י שמות כג, כז).

את העם הזה באיש אחד - פתאום - כלומר, בבת אחת, שרק אז יהיה חילול השם, אבל אם לא ימותו פתאום בבת אחת, אלא מעט מעט, אין בזה חילול השם, כי הגוים יאמרו שמתו בדרך הטבע (גרא). וכן עשה בפועל, כדלקמן ברש"י פסוק כא.

ומתוך כך יאמרו "הגוים אשר שמעו את שמעך": "מבלתי יכלת וגו'", לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים, ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים - שמלכו בארץ כנען, ראה יהושע יב, כד.

לא יאמרו שחטאו לך - כי אי אפשר שתבטל כל החבה שהיתה לך בעבור חטא (רא"ם).

אלא יאמרו שבגדו יכלת להלחם, אבל בגד יושבי הארץ לא יכלת להלחם. וזהו "ואמרו אל יושב הארץ הזאת, כמו "על - כלומר, "אל" במשמעות "על", משום שהפונה כאן שיאמרו בן על יושבי הארץ, שאין ביכולת ה' להלחם עמם (רא"ם).

יושב הארץ הזאת". ומה יאמרו עליהם? מה שאמור בסוף הענין - פסוק טז.

"מבלתי יכלת ה'", בשביל ששמעו כי אתה ה' שוכן בקרבם, ו"עין בעין" אתה נראה להם - הפך התיבות של הפסוק, והוסיף תיבת להם, כי רק כך יש לזה הבנה.

והכל בדרך חבה ולא הכירו בך

יושב וכותב: "ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם", אָמַר לוֹ: לְצַדִּיקִים? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אַף לְרָשָׁעִים! אָמַר לוֹ: רָשָׁעִים יֵאבְדוּ! אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: חַיִּיד, שְׂאֵתָה צְרִיד לְדָבָר. כְּשִׁחְטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגֹל וּבִמְרֹגְלִים, הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לִפְנֵי בִ"אֶרֶךְ אַפַּיִם". אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: וְהָלֹא אִמְרָתְךָ לִי לְצַדִּיקִים! אָמַר לוֹ: וְהָלֹא אִמְרָתְךָ לִי אַף לְרָשָׁעִים!. וְנִקְהָה. לְשָׁכִים. לֹא וְנִקְהָה. לְשֹׁאֲנִין שְׁכִים.

(ט) סִלַּח-נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כַּגְדֹּל חַסְדְּךָ וּכְבֹּדְךָ
נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמַּצָּרִים וְעַד-חַנּוּה:

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלַּחְתִּי בְדַבְּרְךָ:

כ"א בְּדַבְּרְךָ. בְּשִׁבִּיל מַה שְּׂאֵמְרָתְךָ "פֶּן יֹאמְרוּ מִבְּלִיתִי יָכַלְתָּ ה'".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

ובמרגלים, רק לאַחֲרֵי שְׁנֵי חֲטָאִים אֵלוּ, כִּי בַחֲטָא הִמְרֹגְלִים הָיָה כַּעַס גַּם עַל חֲטָא הַעֲגֹל, וְכִמוּ שִׁפְדִּישׁ רִשִׁי לְקֶמֶן פֶּסוּק לֵג.

אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: וְהָלֹא אִמְרָתְךָ לִי "לְצַדִּיקִים" - וְלֹא לְרָשָׁעִים

(רש"י שם).

אָמַר לוֹ: וְהָלֹא אִמְרָתְךָ לִי "אֶף לְרָשָׁעִים". וְנִקְהָה - לְשָׁכִים. לֹא וְנִקְהָה - לְשֹׁאֲנִין שְׁכִים - וְאֵף שֶׁכָּאֵן לֹא עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, יֵשׁ לֹמֵר שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה בְּטוֹחַ שִׁיעָשׂוֹ תְּשׁוּבָה, וְכִמוּ שֶׁכָּאֵן קָרָה, כְּמוֹכָא לְקֶמֶן פֶּסוּק מִשְׁאֲמָרוֹ "חֲטָאנוּ" (עיוני רש"י). וְרָאָה רִשִׁי שְׁמוֹת שֶׁם שְׁבַתְחִילָה פִּירֵשׁ: "וְנִקְהָה לֹא וְנִקְהָה - לְפִי פְּשׁוּטוֹ מִשְׁמַע שֶׁאֵינוֹ מוֹתֵר עַל הָעוֹן לְגַמְרִי, אֲלֵא נִפְרַע מִמֶּנּוּ מַעַט מַעַט", וְרַק אַחֲרֵיכֶּן כְּתֹב: "וְרִבּוֹתֵינוּ דָּרָשׁוּ, מִנְקָה הוּא לְשָׁכִים, וְלֹא וְנִקְהָה לְשֹׁאֲנִין שְׁכִים". וְמָה שֶׁכָּאֵן לֹא הִבִּיא הַפִּירוּשׁ לְפִי פְּשׁוּטוֹ, יֵשׁ לֹמֵר שֶׁכָּאֵן בִּקְשָׁת מֹשֶׁה הָיְתָה שִׁסְלַח לָהֶם לְגַמְרִי, וְלֹא שִׁפְרַע מֵהֶם מַעַט מַעַט. תוֹרָה יט

(כ) בְּדַבְּרְךָ - בְּשִׁבִּיל מַה שְּׂאֵמְרָתְךָ: שִׁיאֲמָרוּ "מִבְּלִיתִי יָכַלְתָּ ה'" - לְעִיל פְּסוּקִים טוֹרִטוֹ. וְכִדְלֶקֶמֶן בְּרִשִׁי פֶסוּק כֹּא-כֵג. וְלֹא בְּשִׁבִּיל מַה שֶׁבִּקְשָׁת "וְעַתָּה יִגְדֹּל נָא בְּחִי ה'", כִּי לִשְׁם כֶּךָ לֹא הָיָה צְרִיד לֹמֵר "בְּדַבְּרְךָ", אֲלֵא "סִלַּחְתִּי" בְּלִבְךָ (רא"ס). אוּ מִשּׁוֹם שֶׁאֵז הָיָה לוֹ לֹמֵר "סִלַּחְתִּי בְּדַבְּרִי", שֶׁכֵּן בִּקְשָׁת "וְעַתָּה יִגְדֹּל נָא בְּחִי ה'" הוּא "כֹּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ" שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלֹא "בְּדַבְּרְךָ" שֶׁל מֹשֶׁה. תוֹרָה כֹּא

אִפִּים" עֲלֵיהֶם (רש"י סנהדרין קיא, סע"א). וּבִטְעָם הַדָּבָר שֶׁמֹּשֶׁה אוֹהֲבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּיקָשׁ כֵּן, יֵשׁ לֹמֵר שֶׁמֹּשֶׁה רָצָה שֶׁכֵּנִי יִשְׂרָאֵל יִתְנַהֲגוּ כְּפִי רִצּוֹן ה' תָּמִיד, וְחָשַׁב שֶׁאֵם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יֹאמַר לָהֶם שֶׁאֵינוֹ מֵאֲרִיד אֵף לְרָשָׁעִים, וְהָעֲצָמוֹ יִרְתִּיעַ אוֹתָם מִלְּחֻטֹּא (הר"ב).

אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: חַיִּיד - לְשׁוֹן שְׁבוּעָה בְּחִינּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. שְׂאֵתָה צְרִיד לְדָבָר - וְכֹתֵב בִּ"מִשְׁכִּיל לְדוֹד" שֶׁיֵּשׁ לֹמֵר שֶׁזֶּהוּ הַפִּירוּשׁ "לֹאמַר", שֶׁאִמְרָתְךָ לִי שֶׁאֲצַטְרֵךְ לָכֶּךָ.

כְּשִׁחְטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגֹל וּבִמְרֹגְלִים, הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לִפְנֵי בִ"אֶרֶךְ אַפַּיִם" - אֵף שֶׁלֹּא מְפֹרֵשׁ בַּחֲטָא הַעֲגֹל שֶׁמֹּשֶׁה הִזְכִּיר "אֶרֶךְ אַפַּיִם" בְּתַפְלוֹתָיו, אֲבָל מִכֵּינּוֹ שֶׁמֹּשֶׁה בְּהִיוֹתוֹ בְּמִרוֹם עוֹד לִפְנֵי חֲטָא הַעֲגֹל לְמַד כֶּכֶר אֵת הָעֲנִיָּן שֶׁל "אֶרֶךְ אַפַּיִם", כְּנֹפֶר לְעִיל, וְדַאי הִזְכִּיר בְּתַפְלוֹתָיו גַּם אֵת "אֶרֶךְ אַפַּיִם", וְמָה שֶׁלֹּא נִזְכָּר שָׁם בְּמִפְרֹשׁ, יֵשׁ לֹמֵר מִפְּנֵי שֶׁעֲדִין לֹא נִכְתְּבוּ בְּתוֹרָה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַרְחָמִים, שֶׁאֶחָד מֵהֶם הוּא "אֶרֶךְ אַפַּיִם", לֹא הִזְכִּירָה הַתּוֹרָה בְּמִפְרֹשׁ בְּתַפְלוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה, לִפְנֵי שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּתוֹרָה עַל-יְדֵי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא בְּעֲצָמוֹ (הר"ב). אֲבָל צְרִיד עֵינֵינוּ לְשׁוֹן רִשִׁי בְּשְׁמוֹת לֹד, יט: "לְפִי שֶׁאֵנִי רוֹצֶה וְצְרִיד לְלַמְּדֶךָ סֵדֶר תַּפְלָה, שֶׁ כְּשֶׁנִּצְרַכְתָּ לְבָקֵשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל הִנֵּפְרָת לִי וְכֹתֵב אֲבוֹת, כְּסִבּוֹר אֵתָה שֶׁאֵם תִּמָּה וְכֹתֵב אֲבוֹת אֵין עוֹד תִּקְוָה". מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הִזְכִּיר שׁוּם עֲנִין מִלְּבַד וְכֹתֵב אֲבוֹת. וְכִסְפֶּר "דְּבָרֵי אֲבֹתָם" כְּתֵב שְׁכֹנֶת רִשִׁי כֹּאֵן בְּאֲמָרוֹ "בַּעֲגֹל

הַפִּירוּשׁ? ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם - כְּלוּמָר, "ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם", אֵינִי בִקְשָׁה נִסְפָּת, אֲלֵא זוּ הַבִּקְשָׁה עֲצָמָה שֶׁל "יִגְדֹּל נָא בְּחִי ה'". וּבִ"תּוֹרַת מִנְחָם" כְּתֵב, שְׁכֹנֶת רִשִׁי לֹמֵר שֶׁזֶּהוּ הַפִּירוּשׁ "לֹאמַר", דִּהְיוּ שֶׁמֹּשֶׁה עֲצָמוֹ אָמַר: מַה הָיָה הַפִּירוּשׁ, וְהוֹצִירָה לֹמֵר זֹאת בְּפִירוּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁבִ"אֶרֶךְ אַפַּיִם" עֲצָמוֹ הָיוּ שְׁנֵי אֲפָנִים, כְּמוֹ שֶׁמִּבִּיא רִשִׁי בְּהִמְשָׁךְ, וְלִכֵּן אָמַר מֹשֶׁה "כֹּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ", כִּפִּי שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲצָמוֹ אָמַר, וְלֹא כִּפִּי שֶׁמֹּשֶׁה בִקָּשׁ בְּתַחֲלִילָה.

לְצַדִּיקִים וְלְרָשָׁעִים - מֵאֲרִיד אִפּוֹ וְאֵינוֹ מְמַהֵר לִפְרַע, שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה (רש"י שְׁמוֹת לז, ו). וְרָאָה רִשִׁי עִירוּבִין כֵּב, א: "אִפִּים מִשְׁמַע פְּנִים, בֵּין שׁוֹחֲקוֹת בֵּין וְעוֹמּוֹת, אִפִּים שׁוֹחֲקוֹת מֵאֲרִיד וּמֵאֲחֵר לְצַדִּיקִים לְעַתִּיד לְבֹא, וְאִפִּים וְעוֹמּוֹת מֵאֲרִיד לְרָשָׁעִים, וּמֵאֲחֵר פּוֹרְעֵנוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא". וּבְרִשִׁי בְּכֹא קָמָא ג, ב: "אֶרֶךְ אֵף - מִשְׁמַע מֵאֲרִיד רוֹגֵז וּמִמַּתִּין מִלְּפָרַע, אֶרֶךְ אַפַּיִם מִשְׁמַע שְׁנֵי רְצוֹנִים, אֶחָת שֶׁל טוֹבָה וְאֶחָת שֶׁל רָעָה, לְצַדִּיקִים - מִלְּשָׁלִם שֶׁכֶּר טוֹב לֹאֲלֹתֵר, וְלְרָשָׁעִים - מִלְּפָרַע מִהֵן לֹאֲלֹתֵר".

כְּשִׁעֲלָה מֹשֶׁה לְמִרוֹם - בִּ"תּוֹרַת מִנְחָם" כְּתֵב שֶׁהַכְּנֶה בְּזִמְנוֹ מִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמָר (שְׁמוֹת כד, א) "וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה".

מִצָּאוּ מֹשֶׁה לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁחִיחָה יוֹשֵׁב וְכוֹתֵב: "ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם", אָמַר לוֹ: לְצַדִּיקִים? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אֶף לְרָשָׁעִים, אָמַר לוֹ: רָשָׁעִים יֵאבְדוּ - וְלֹא יִהְיֶה לָךְ "אֶרֶךְ

(כא) וְאוֹלָם חִי-אֲנִי וַיִּמְלֹא כְבוֹד-יְהוָה אֶת-כָּל-
כַּא וְבָרִים קִיָּם אָנָּה וּמִלֵּא יִקְרָא דִּי יָת כָּל
אַרְעָא:
הָאָרֶץ:

ה"י וְאוֹלָם • כְּמוֹ "אָבֵל זֹאת אֲעֲשֶׂה לָּהֶם". חִי-אֲנִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה: כִּשְׁם שְׁאֲנִי חִי וּכְבוֹדִי יִמְלֹא אֶת כָּל
הָאָרֶץ, כִּד אֲקִיָּם לָהֶם "כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים הָרְאִים וְגו'", אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ, הֲרִי זֶה מִקְרָא מִסֵּר. חִי-אֲנִי כִּי
כָל הָאֲנָשִׁים אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבוֹדִי יִמְלֹא אֶת כָּל הָאָרֶץ שְׁלֹא יִתְחַלֵּל שְׁמִי בַּמִּגְפָּה הַזֹּאת לֵאמֹר: מִבְּלַתִּי
יִכְלֹת ה' לְהִבְיָאֵם, שְׁלֹא אֲמִיתֵם פֶּתֶאם כְּאִישׁ אֶחָד אֲלֵא בְּאַחֲרֵי אַרְבָּעִים שָׁנָה; מַעֲט מַעֲט.

(כב) כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת-כְּבוֹדִי וְאֶת-אֲתֹתַי
אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסּוּ אֹתִי זֶה עָשָׂר
פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:
ה"י וַיִּנְסּוּ • כְּמִשְׁמָעוֹ. זֶה עָשָׂר פְּעָמִים • שְׁנֵים בָּיִם וּשְׁנֵים בְּמֶן וּשְׁנֵים בְּשָׁלוֹ וְכו' כְּדִאֲתָא בְּמִסְכַּת עֲרִכִין.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

פִּלְטֹן לִיבְשָׁה, דְּכָתִיב (שמות יד, ה) "וַיִּרְא
יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שִׁפְתֵי הַיָּם"
(ערכין טו, א). וְרָאָה גַם רִשִׁי תְהִלִּים שָׁם.
וְרָאָה גַם רִשִׁי דְּבָרִים א, א: "מִוֹל סוּף
– עַל מַה שֶּׁהִמְרוּ בָּיִם סוּף בְּבוֹאֵם לָיִם
סוּף, שְׁאֲמָרוּ הַמִּבְלִי אֵין קְבָרִים
בְּמִצְרַיִם, וְכֵן בְּנִסְעָם מִתּוֹךְ הַיָּם,
שְׁנֵאֲמָר וַיִּמְרוּ עַל יָם בָּיִם סוּף". אָבֵל
רָאָה לְשׁוֹן רִשִׁי שְׁמוֹת שָׁם: "שְׁפִלְטֹן
הַיָּם עַל שִׁפְתּוֹ, כִּדִּי שְׁלֹא יֵאמְרוּ
יִשְׂרָאֵל: כִּשְׁם שְׁאֲנִי עוֹלִים מִצַּד זֶה כִּד
הֵם עוֹלִין מִצַּד אַחֵר רְחוּק מִמֶּנּוּ,
וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵינוּ". מִשְׁמַע שְׁעִידִין לֹא
טַעֲנוּ כֵּן, וְאוֹלֵי הֵם מִדְּרָשׁוֹת חִלּוּקוֹת.
וּשְׁנֵים בְּמֶן – אֶחָד, שְׁאֲמָר לָהֶם אֵל
תִּצָּאוּ בְּשִׁבְתָּ לִלְקוּט, וַיִּצָּאוּ. וְהַשְּׁנִי,
שְׁאֲמָר לָהֶם שְׁלֹא יוֹתִירוּ, וְהוֹתִירוּ

(ערכין טו, א).

וּשְׁנֵים בְּשָׁלְיוֹ – אֶחָד בְּשָׁלְיוֹ רֵאשׁוֹן,
שְׁאֲמָרוּ (שמות טו, א) "בְּשִׁבְתָּנוּ עַל סִיר
הַבָּשָׂר", וְהַשְּׁנִי בְּשָׁלְיוֹ שְׁנִי, שְׁנֵאֲמָר
(לעיל יא, ה) "וְהִאֲסַפְסַף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ
הַתְּאוּרִי".

וְכו' – וּשְׁנֵים בְּמִיָּם: הָרֵאשׁוֹן בְּמִרְהַ
(וַיִּלְוֵנוּ הָעָם עַל מִשְׁה" – שְׁמוֹת טו,
כד), וְהַשְּׁנִי בְּרִפְיָדִים (וַיִּרְבֵּה הָעָם עִם
מִשְׁה" – שְׁמוֹת יז, ב). וּשְׁנֵים נוֹסְפִים:
אֶחָד בְּעֶגְלָה וְהַשְּׁנִי בְּמַעֲשֵׂה הַמִּרְגָּלִים.
כְּדִאֲתָא בְּמִסְכַּת עֲרִכִין – טו,

א"ב. תורה כג

כְּתִבִּי יָד שְׁמִבְיָאִים פִּירוּשׁ זֶה נִכְתָּב
בְּסוּף הַפִּירוּשׁ "מִפִּי רַבִּי יוֹסֵף" או "כִּד
לְמַדְנֵנוּ רַבִּי יוֹסֵף", וְהַכְּנָנָה לְרַבִּי יוֹסֵף
קָרָא תִלְמִידוֹ שֶׁל רִשִׁי.
"חִי אֲנִי .. כִּי כָל הָאֲנָשִׁים .. אִם
יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ", וּכְבוֹדִי יִמְלֹא אֶת
כָּל הָאָרֶץ – כְּלוֹמֵר, "וַיִּמְלֹא כְבוֹד ה'"
מִקּוֹמוֹ בְּסוּף, וְהַפְּסוּקִים "כִּי כָל
הָאֲנָשִׁים" וְ"אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ" בָּאִים
לְפָנָיו (גרא).

שְׁלֹא יִתְחַלֵּל שְׁמִי בַּמִּגְפָּה הַזֹּאת
"לֵאמֹר – שְׁיֵאמְרוּ.

מִבְּלַתִּי יִכְלֹת ה' לְהִבְיָאֵם", שְׁלֹא
אֲמִיתֵם פֶּתֶאם "כְּאִישׁ אֶחָד" אֲלֵא
בְּאַחֲרֵי אַרְבָּעִים שָׁנָה, מַעֲט מַעֲט). –
כְּדִלְעִיל פְּסוּק טו וּבְרִשִׁי שָׁם. תורה כב
(כב) וַיִּנְסּוּ – בְּמִשְׁמָעוֹ – מִלְּשׁוֹן
נִסְיוֹן, שֶׁהָיוּ מִנְסִים אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ
הוּא אִם יָכוֹל לְקִיָּם בְּקִשְׁתָּם, וְלֹא
מִלְּשׁוֹן כַּעַס כְּדַעַת כְּמֹה מִפְּרָשִׁים
(גרא).

זֶה עָשָׂר פְּעָמִים – שְׁנֵים בָּיִם – אֶחָת
בְּיִרְיָה וְאֶחָת בְּעֶלְיָה. בְּיִרְיָה, דְּכָתִיב
(שמות יד, יא) "וְהַמִּבְלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם
וְגו'". בְּעֶלְיָה, דְּכָתִיב (תהלים קו, ז) "וַיִּמְרוּ
עַל יָם בָּיִם סוּף", מִלְּמוֹד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל
מִמְרִים בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְאוֹמְרִים: כִּשְׁם
שְׁאֲנִי עוֹלִים מִצַּד זֶה כִּד מִצְרַיִם עוֹלִים
מִצַּד אַחֵר, אֲמָר לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
לְשֶׁר שֶׁל יָם: פְּלוֹט אוֹתָם לִיבְשָׁה, מִיד

(כא-כג) וְאוֹלָם – כְּמוֹ: אָבֵל – רָאָה
גַם רִשִׁי אִיּוֹב ב, ה. וְנִרְאָה שְׁאֵין רִשִׁי
כִּד לְבָאֵר כָּאֵן אֶת הַמִּלָּה "אוֹלָם",
שֶׁהָרִי לְפָנָי כֵּן נִזְכָּרָה כְּמֹה פְּעָמִים
תִּיבַת "אוֹלָם" וְלֹא פִּירְשָׁה, אֲלֵא כָּאֵן
כִּד לְבָאֵר אֶת הָעִנְיָן. וְלִפִּי זֶה תִּיבַת
"כְּמוֹ", אֵינָה מוֹסַכַת עַל תִּיבַת "אָבֵל",
אֲלֵא עַל כָּל הַמִּשְׁפָּט.

זֹאת אֲעֲשֶׂה לָּהֶם. חִי אֲנִי – לְשׁוֹן
שְׁבוּעָה – נִשְׁבַּע בְּחִיּוֹ. וְרָאָה גַם רִשִׁי
לְקִמָּן פְּסוּק כח.

כִּשְׁם שְׁאֲנִי חִי, וּכְבוֹדִי יִמְלֹא –
בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן: מִלֵּא.

אֶת כָּל הָאָרֶץ, כִּד אֲקִיָּם לָהֶם: "כִּי
כָל הָאֲנָשִׁים הָרְאִים וְגו'" אִם יִרְאוּ
אֶת הָאָרֶץ". (הֲרִי זֶה מִקְרָא מִסֵּר –
מִפְּרָשִׁי רִשִׁי הַתִּקְשׁוּ בְּהִבְנַת דְּבָרִי
רִשִׁי אֵלּוּ, שֶׁהָרִי לְפִי הַפִּירוּשׁ שֶׁפִּירֵשׁ
קוֹדֵם לְכֵן אֵין זֶה מִקְרָא מִסֵּר. אִף
ה' גּוֹר אֲרִיָּה" כְּתִב לִיִּשָׁב שְׁאֵין זֶה
סוּתֵר, עֵין שָׁם. וַיֵּשׁ שְׁכִתְבוּ (לבוש. מִשְׁכִּיל
לדח) שְׁצִרִיף לְהוֹסִיף כָּאֵן "דְּבָר אַחֵר",
דְּהִינֵנוּ שֶׁהוּא פִירוּשׁ נוֹסֵף. וּבְגִירֶסֶת
רִשִׁי שֶׁהוּבָא בְּרַמְבַּ"ן הַגִּירֶסָא הִיא:
"חִי אֲנִי – לְשׁוֹן שְׁבוּעָה. וַיִּמְלֹא כְבוֹד
ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ
– מִקְרָא מִסֵּר הוּא וְכו'. כְּלוֹמֵר אֵינִי
גּוֹרֵס כָּלֵל הַקְּטַע "כִּשְׁם שְׁאֲנִי חִי וְכו'".
וּבְהִרְבֵּה כְּתִבִּי יָד וְכֵן בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן
לֹא גּוֹרֵסִים כָּל הַקְּטַע הַזֶּה. וּבְכַמָּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 105)

שנים בנים, ושנים במו, ושנים בשליו, וכו' (רש"י יד, כב) יש לשאל, מדוע מעתיק בדבור המתחיל גם תבת "זה". ויש לומר, דהנה הרשב"ם מפרש "עשר פעמים" "הרבה פעמים" (כמו "עשרת מזנים", "ואפז עשר נשים", ועוד). וכדי לשלל פרוש זה מעתיק תבת "זה", המורה על דיוק.

(כג) **אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל־מנאצי לא יראוה:**
הש"א אם יראו • לא יראו • לא יראוה • לא יראו את הארץ.

(כד) **ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתו אל הארץ אשר־בא שמה וזרעו יורשנה:**

הש"א רוח אחרת • (במדבר רבה) שתי רוחות, אחת בפה ואחת בלב. למרגלים אמר: "אני עמכם בעצה", ויכלבו היה לומר האמת, ועל־ידי בן היה בו כח להשתיקם, כמו שנאמר: "ויהם כלב", שהיו סבורים שיאמר כמותם, וזהו שנאמר בספר יהושע (יהושע יד): "ואשב אותו דבר כאשר עם־לבבי" ולא "כאשר עם־פי". **וימלא אחרי •** וימלא את לבו אחרי, וזה מקרא קצר. **אשר־בא שמה •** חברון תנתן לו. **יורשנה •** כתרגמו: "יתרכנה", יורישו את הענקים ואת העם אשר בה. ואין לתרגמו "יתינה", אלא במקום יירשנה.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

אשר בא שמה - חברון תנתן לו - וזהו "אשר בא שמה", היא חברון, אשר בא כלב שמה להתפלל על קברי אבות כדי להנצל מעצת המרגלים [בדלעיל ברש"י יג, כב. וראה גם רש"י סוטה לה, א], שאם לא בן מה מוסיף בזה לאחר שכבר אמר "אל הארץ". וכתב ה"גור אריה" שכן פירוש הכתוב: "והביאתו אל הארץ", לאיזה חלק מן הארץ? "אשר בא שמה", והינו חברון, ומזה שאמר שביא אותו אל חברון, ממילא מובן שיתן לו אותה, שאם לא בן לאיזה ענין יביא אותו שם. והרא"ם כתב שהפירוש הוא כך: "והביאתיו" - "ונתתיו", "אל הארץ" - אל חברון, "אשר בא שמה" - בבואו לרגל את הארץ. וראה גם דברים א, לו: "וזלתי כלב בן יפנה, הוא יראנה, ולו אתן את הארץ אשר דרך בה", וברש"י שם: "חברון, שנאמר ויבא עד חברון". **יורשנה - כתרגמו: "יתרכנה" -** מלשון גירוש, בדלעיל ברש"י פסוק יב, והינו שיגרשם מן העולם. **יורישו את הענקים -** שבהכרח, כמסופר בספר יהושע טו, יד: "וירש

עם האמת (רא"ס). **ועל־ידי בן היה בו כח להשתיקם, כמו שנאמר -** לעיל יג, ל. **"ויהם כלב", שהיו סבורים שיאמר כמותם -** ראה גם רש"י לעיל שם. **וזהו שנאמר בספר יהושע -** יד, ז. **"ואשב אותו דבר כאשר עם לבבי", ולא כאשר עם פי -** ראה גם רש"י שם. **וימלא אחרי - "וימלא" את לבו אחרי,** וזה מקרא קצר - שחסר "את לבו", משום שלא שייך לומר על כלב "וימלא אחרי" סתם, שהרי בפיו היה עם המרגלים (רא"ס). ולפי זה גם בדברים א, לו ויהושע יד, יד (האמור בלבב): "יען אשר מלא אחרי ה'", גם שם הרי זה מקרא קצר. וה"גור אריה" כתב בטעם שזה מקרא קצר, מפני שלא יתכן לשון מילוי בלא לב [ראה קהלת ח, יא]. ולפי זה גם האמור במלכים א, יו גבי שלמה: "ולא מלא אחרי ה'", הוא מקרא קצר. וב"באר מים חיים" כתב ש"וימלא" בפתח תחת המ"ם הוא מלשון הפעיל, והינו שהוא מילא דבר אחר, ולכן בותב רש"י שהכונה שמילא את לבו.

(כג) **אם יראו - לא יראו -** שאין זה ספק אלא ודאי (גרא). שכן היתה השבועה, כשם שאני חי כך לא יראו (לבוש). **לא יראוה - לא יראו "את הארץ"** - כלומר "לא יראוה" מוסב על "הארץ" הנזכרת קודם לכן. ומה שחזר וציטט התיבות "לא יראו", יש לומר כדי שלא נפרש "יראוה" מלשון יראה. תורה כד (כד) **רוח אחרת - שתי רוחות -** שתי מחשבות (הר"ב). ואין לפרש רוח אחרת מהמרגלים, כי אם כן למה הנזכר את כלב דוקא, הרי גם ליהושע היתה רוח אחרת מהמרגלים, לכן פירש שהכונה שכלב עצמו היו שתי רוחות (שפי"ח). **אחת בפה ואחת בלב -** מחשבה אחת כפי שנתגלתה בדבורו, ומחשבה שניה כפי שהיתה בלבו (הר"ב). **למרגלים אמר: אני עמכם בעצה -** שהיה ירא לומר להם שלא יאמר כמותם (רש"י יהושע יד, ז). **ויכלבו היה לומר האמת -** וזהו "רוח אחרת", אחרת מרוח פיו, שרוח פיו היתה עם המרגלים, ורוח לבבו היתה

(כה) וְהַעֲמַלְקִי וְהַפְּנִעִי יוֹשֵׁב בְּעֵמֶק מִזְרַח פְּנֵי וְסָעוּ
אֶתְּפָנֵינוּ וְטוּלוּ לָכֵן לְמַדְבָּרָא אֲרֵחַ יִמְא
לְכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יַם־סוּף: פ

ש"י - וְהַעֲמַלְקִי וְגו' • אַם תִּלְכוּ שָׁם יִהְיֶה אֶתְכֶם, מֵאַחַר שְׂאִינִי עִמָּכֶם. מִזְרַח פְּנֵי • לְאַחֲרֵיכֶם וְסָעוּ לְכֶם וְגו'.

♦ יום רביעי כ"ג סיון ♦

כו ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

כו עד אימתי לכנשתא בישתא הדא די אנון
מתרעמין עלי ית תרעמת בני ישראל די
אנון מתרעמין עלי שמיע קדמי:

(כו) עַד־מָתִי לַעֲדָה הָרְעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים
עָלַי אֶת־תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים
עָלַי שְׂמַעְתִּי:

ש"י - לַעֲדָה הָרְעָה וְגו' • אֱלוֹ הַמְּרַגְלִים. (מגילה כ"ג ב') מִכָּאן ל"עֲדָה" שֶׁהִיא עֲשָׂרָה. אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים •
אֶת יִשְׂרָאֵל עָלַי. אֶת־תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים • הַמְּרַגְלִים מְלִינִים אוֹתָם עָלַי, שְׂמַעְתִּי.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(כו) לַעֲדָה הָרְעָה וְגו' - אֱלוֹ
הַמְּרַגְלִים - וְלֹא עֲדַת יִשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי
כְּתוּב בְּהַמְשָׁךְ "אֶת תִּלְנוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל".

מִכָּאן ל"עֲדָה" שֶׁהִיא עֲשָׂרָה - שְׁהָרִי
יֵצְאוּ מִנֵּהם וְהוֹשִׁיעַ וְכָלֵב (סנהדרין ב, א).
אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים - אֶת יִשְׂרָאֵל -
כִּי "מְלִינִים" הוּא פוֹעֵל יוֹצֵא לְשִׁלְשִׁי,
וְלֹא שֶׁהֵם עִצְמָם מְלִינִים. וְכַמְּפוֹרָשׁ
לְקַמֵּן פֶּסוּק לו': "וַיִּשְׁבּוּ וַיִּלְנוּ עָלָיו אֶת
כָּל הָעֲדָה" (רא"ס). וְרָאָה רַש"י שְׁמוֹת
טו, ז: "וְעַל כִּרְחִי אֲנִי זָקוּק לְפָרֵשׁ תִּלְנוּ
בְּלִשׁוֹן תַּפְעִילוּ, מִפְּנֵי דִגְשׁוֹתָיו וְקִרְיָתוֹ,
שֶׁאֵלֹו הָיָה רָפָה הֵייתִי מְפָרְשׁוֹ בְּלִשׁוֹן
תַּפְעִילוּ, כְּמוֹ (שְׁמוֹת יז, א) וַיִּלֵּן הָעָם עַל
מֹשֶׁה, אוֹ אִם הָיָה דְּגוּשׁ וְאִין בּוֹ יו"ד
וְנִקְרָא תִלְנוּ, הֵייתִי מְפָרְשׁוֹ לִשׁוֹן
תִּתְלַוְנוּ, עֲכָשִׁי הוּא מִשְׁמַע תִּלְנוּ אֶת
אַחֲרִים, כְּמוֹ בְּמִרְגָּלִים וַיִּלְנוּ עָלָיו אֶת
כָּל הָעֲדָה".

"עָלַי". אֶת תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
הִמָּה מְלִינִים - הַמְּרַגְלִים - וְהוּ
פִּירוּשׁ "הִמָּה", הַמְּרַגְלִים הַנּוֹזְכִּים
לְעֵיל (בְּתִיבוֹת "לַעֲדָה הָרְעָה").
"מְלִינִים" אוֹתָם "עָלַי, שְׂמַעְתִּי". -
אֶת "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". תורה כח

- לַעֲמֶק.
יִהְיֶה אֶתְכֶם, מֵאַחַר שְׂאִינִי עִמָּכֶם.
מִזְרַח פְּנֵי - לְאַחֲרֵיכֶם - כִּי כָל פְּנִיָּה
הִיא לְאַחֹר.

"וְסָעוּ לְכֶם וְגו'" - מִבְּאֵר בְּזֶה טַעַם
הַסְּמִיכוֹת שֶׁל "וְהַעֲמַלְקִי וְגו'" עִם
"מִזְרַח פְּנֵי וְסָעוּ", וְאָמַר: שֶׁאִם תִּלְכוּ
דֶּרֶךְ הָעֵמֶק, הִנֵּה הָעֲמַלְקִי וְהַפְּנִעִי
יוֹשְׁבֵי שָׁם וַיִּהְיֶה אֶתְכֶם, לָכֵן "מִזְרַח פְּנֵי
וְסָעוּ בְּמִדְבָּר דֶּרֶךְ יַם סוּף", לֹא דֶּרֶךְ
הָעֵמֶק. וְהוֹסִיף מֵלֵת "לְאַחֲרֵיכֶם", מִפְּנֵי
שֶׁבִּלֹא זֶה, נִרְאֶה שְׂשִׁיתִי דִּרְכִּים הֵיוּ
בְּהִלְכְּתֶם לְאַרְץ, הָאֶחָת דֶּרֶךְ הָעֵמֶק,
וְהָאֶחָת דֶּרֶךְ מִדְבָּר יַם סוּף, וְאָמַר
לָהֶם שִׁילְכוּ דֶּרֶךְ מִדְבָּר יַם סוּף, וְאִין
הַדְּבָר כֵּן, שְׁהָרִי מִדְבָּר יַם סוּף
לְאַחֲרֵיהֶם הוּא, שֶׁכָּבֶר עָבְרוּ אוֹתוֹ
וּבְאוּ סְמוּךְ לְאַרְץ, אֲלֵא אָמַר לָהֶם
שִׁשְׁבוּ לְאַחֹר, כִּי אִין ה' חִפְץ
לְהִבְיֵאם אֶל הָאָרֶץ (רא"ס). וְרָאָה רַש"י
דְּבָרִים א, מ: "פְּנֵי לְכֶם - לְאַחֲרֵיכֶם,
וְתִלְכוּ בְּמִדְבָּר לְצֵד יַם סוּף, שֶׁהַמִּדְבָּר
שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בּוֹ לְדְרוֹמוֹ שֶׁל הָר
שְׁעִיר, הָיָה מִפְּסִיק בֵּין יַם סוּף לְהָר
שְׁעִיר, עֲתָה הַמִּשְׁכּוֹ לְצֵד הַיָּם, וְהַסְבִּיבוּ
אֶת הָר שְׁעִיר כָּל דְּרוֹמוֹ מִן הַמַּעֲרֵב
לְמִזְרָח". תורה כו

מִשָּׁם כָּלֵב אֶת שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי הָעֵמֶק, אֶת
שִׁשִּׁי וְאֶת אֲחִימֶן וְאֶת תַּלְמִי וְלִידִי
הָעֵמֶק. וְאִף שֶׁשָּׁם כְּתוּב "וַיֵּרֶשׁ כָּלֵב",
הִנֵּה בְּסֹפֶר שׁוּפְטִים א, י נֶאֱמַר: "וַיִּלְךָ
יְהוֹדָה אֶל הַפְּנִיעִי הַיּוֹשֵׁב בְּחִבְרוֹן ..
וַיְכּוּ אֶת שִׁשִּׁי וְאֶת אֲחִימֶן וְאֶת תַּלְמִי".
וְאִם כֵּן מִשְׁמַע שֶׁכָּל יְהוֹדָה הִשְׁתַּתְּפוּ
בְּלְחִימָה בְּחִבְרוֹן, וְהוּ "וַיִּרְעוּ
וַיִּרְשְׁנֻה".

וְאֵת הָעָם אֲשֶׁר בָּה - בְּחִבְרוֹן. וְהוּ
"וַיִּרְשְׁנֻה", אֶת חִבְרוֹן, וְהַפְּנִיעִי אֶת
יֹשְׁבֵי חִבְרוֹן.

וְאִין לְתַרְנוֹמוֹ "וַיִּרְתִּינָה" - מִלְשׁוֹן
וַיִּרְשָׁה.

אֲלֵא בְּמָקוֹם "וַיִּרְשְׁנֻה" - כְּלוֹמַר,
הֵיכָן שְׁכֵתוֹב "וַיִּרְשָׁה", בְּלִשׁוֹן הַפְּעִיל,
עֲנִינוּ גִירוּשִׁין, וְהֵיכָן שְׁכֵתוֹב "וַיֵּרֶשׁ",
בְּלִשׁוֹן קַל, עֲנִינוּ יִרְשָׁה (באר רחובות).
וּכְתוּב פִּירוּט, רָאָה רַש"י דְּבָרִים כח,
מב: "וַיֵּרֶשׁ - יַעֲנִי. וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ
וַיֵּרֶשׁ לִשׁוֹן יִרְשָׁה, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לוֹ
לְכֵתוֹב וַיֵּרֶשׁ, וְלֹא לִשׁוֹן הוֹרְשָׁה
וְגִירוּשִׁין, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לְכֵתוֹב
וַיִּרְשָׁה". וְרָאָה רַש"י שְׁמוֹת טו, ט.
זְכַרְיָה ט, כד. וְאִין כָּאן

מְקוֹמוֹ. תורה כה

(כה) וְהַעֲמַלְקִי וְגו' - אַם תִּלְכוּ שָׁם

(כח) אָמַר אֱלֹהִים חִי־אֲנִי נֹאמְרֵיהֶּה אִם־לֹא פֶאֶשֶׁר
 כח אָמַר לַהוֹן קִנֵּם אָנָּה אָמַר יְיָ אִם לֹא קָמָא
 דִּי מַלְלִיתוֹן גְּדַמִּי בִּן אַעֲבִד לְכוּן:
 דְּבַרְתֶּם בְּאֲזִנִּי בִּן אַעֲשֶׂה לָכֶם:

ה"י חִי־אֲנִי לְשׁוֹן שְׁבוּעָה. אִם־לֹא וְגו' בִּן אַעֲשֶׂה • כְּכִיכּוֹל אֲנִי חִי. פֶּאֶשֶׁר דְּבַרְתֶּם • שְׂבַקְשְׁתֶּם
 מִמֶּנִּי: "אוּ בְּמִדְבַר הַזֶּה לֹא־תָנוּ".

(כט) בְּמִדְבַר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם וְכָל־פְּקֻדֵיכֶם לְכָל־
 כט בְּמִדְבַר הַדִּין יִפְּלוּן פִּגְרֵיכֶם וְכָל
 מִנְּגִיכֶם לְכָל חֲשַׁבְנוֹן מִכֹּר עֲשָׂרִין שָׁנִין
 וְלַעֲלֹא דִי אֲתַרְעֻמְתוֹן עָלֵי:
 מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה אֲשֶׁר הִלְוִיתֶם
 עָלֵי:

ה"י וְכָל־פְּקֻדֵיכֶם לְכָל־מִסְפָּרְכֶם • (ב"ב קכ"א ב') כָּל הַנִּמְנָה לְכָל מִסְפָּר שְׂאֲתֶם נִמְנִין בּוֹ, כְּגוֹן לְצֹאת וְלִבָּא
 לְצֹבָא וְלִתַּת שְׁקָלִים, כָּל הַמְּנוּיִים לְכָל אוֹתָן מִסְפֹּרוֹת יְמוּתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן "מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְגו'", לְהוֹצִיא
 שְׂבִטוֹ שֶׁל לִוִּי, שְׂאִין פְּקוּדֵיהֶם מִבֶּן עֲשָׂרִים.

(ל) אִם־אַתֶּם תִּבְּאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יְדֵי
 לִשְׁבֹּן אֶתְכֶם בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ
 לֹא־אֶתְכֶם תִּבְּאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יְדֵי
 בְּנִי־נוֹן:

(לא) וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אִמְרַתֶּם לְבֹן יִהְיֶה וְהִבִּיאתִי אֹתָם
 וַיַּדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאִסְתֶּם בָּהּ:
 לא וְטַפְלֶיכֶם דִּי אִמְרַתוֹן לְבָנָא יְהִי וְאֶעֱלֶה
 יְתֵיהוֹן וַיַּדְעוּן יֵת אֲרֻעָא דִּי קִצְתוֹן בָּהּ:

(לב) וּפִגְרֵיכֶם אִתֶּם יִפְּלוּ בְּמִדְבַר הַזֶּה:
 ה"י וּפִגְרֵיכֶם אִתְּם • כְּתַרְגוּמוֹ (דִּי לְכוֹן) לְפִי שְׂדִבֵּר עַל הַבָּנִים לְהַכְנִיסָם לְאָרֶץ, וּבִקֵּשׁ לוֹמַר: "וְאַתֶּם
 תָּמוּתוּ", נוֹפֵל לְשׁוֹן זֶה כָּאן לוֹמַר "אַתֶּם".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מוֹעֵד (ע"פ רש"י ב"ב קכ"א, ב). וְרָאָה רִשְׁי
 בְּמִדְבַר א, מִט שְׂמִטָּעִים זֶה לֹא נִמְנָה
 שְׂבִט לִוִּי בִּיחָד עִם שְׂאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 לְפִי שְׂצִפָּה הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא
 שְׂעִיתִידָה לְעִמּוּד גְּזִירָה עַל כָּל הַנִּמְנִין
 מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה שְׂיִמּוּתוֹ
 בְּמִדְבַר, אָמַר: אֵל יִהְיֶה אֵלּוֹ בְּכָל־לְפִי
 שְׂהֵם שְׂלִי, שְׂלֹא טַעוּ בְּעִגְלָה. תוֹרָה ל

(לב) וּפִגְרֵיכֶם אִתְּם - כְּתַרְגוּמוֹ: "דִּי
 לְכוֹן" - וּפִגְרֵיכֶם שְׂלֵכֶם. נִרְאָה
 שְׂמִיּוּב בָּזָה מֵה שְׂנֵאֲמֵר בְּהַמְשָׁךְ לְזֶה
 "יִפְּלוּ", וְכִיּוֹן שְׂאוּמֵר "אַתֶּם" הִיָּה צְרִיךְ
 לוֹמַר "תִּפְּלוּ", לְכֹן מִכְּרַשׁ שְׂ"אַתֶּם"
 פִּירוּשׁוֹ שְׂלֵכֶם, וְלְכֹן אָמַר "יִפְּלוּ" (דברי
 חז"ל). אִךְ בְּרִא"ם לֹא גִוַּרְס "כְּתַרְגוּמוֹ".

לְפִי שְׂדִבֵּר עַל הַבָּנִים לְהַכְנִיסָם
 לְאָרֶץ - כְּדִלְעִיל פְּסוּק לֹא.
 וּבִקֵּשׁ לוֹמַר: וְאַתֶּם תָּמוּתוּ, נוֹפֵל

כָּל הַנִּמְנָה לְכָל מִסְפָּר שְׂאֲתֶם נִמְנִין
 בּוֹ, כְּגוֹן לְצֹאת וְלִבָּא לְצֹבָא וְלִתַּת
 שְׁקָלִים, כָּל הַמְּנוּיִים לְכָל אוֹתָן
 מִסְפֹּרוֹת - בְּדַפּוּס שְׂנִי: מִסְפָּרִים.
 יְמוּתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: "מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
 וְגו'" - רָאָה רִשְׁי שְׂבִית פֹּט, ב: "שְׂלֹא
 עֲנֵשׁ הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא אֶלֹא מַעֲשָׂרִים
 שָׁנָה וְמַעְלָה".
 לְהוֹצִיא שְׂבִטוֹ שֶׁל לִוִּי - שְׂאֵם לֹא בֶן,
 לְמָה הוֹצֵרָה לְפִרְט "מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
 וְמַעְלָה", לְאַחֵר שְׂבִיבֵר אָמַר "וְכָל
 פְּקוּדֵיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם", שְׂמַמְלֵא
 יוֹדְעִים אֲנִי שְׂזָהוּ מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
 וְמַעְלָה.

שְׂאִין פְּקוּדֵיהֶם מִבֶּן עֲשָׂרִים - אֶלֹא
 אוּ מִבֶּן חֲדָשׁ וְמַעְלָה לְעִנְיֵן לְפִדּוֹת
 עֲלֵיהֶם הַכּוֹרוֹת, אוּ מִבֶּן שְׂלִשִׁים שָׁנָה
 וְמַעְלָה לְעִנְיֵן לְעֲשׂוֹת מִלְּאכָה בְּאֶהֱל

(כח) חִי אֲנִי - לְשׁוֹן שְׁבוּעָה -
 שְׂנִשְׁבַּע בְּחִיּוֹ, וּכְפִי שְׂמִטָּעִים. וְרָאָה גַם
 רִשְׁי לְעִיל פְּסוּק כֹּא.

"אִם לֹא .. בִּן אַעֲשֶׂה" - כְּכִיכּוֹל
 אֲנִי חִי - וְלֹא אָמַר בְּמִפּוֹרֵשׁ: "אֲנִי חִי
 אִם לֹא בֶן אַעֲשֶׂה", מִפְּנֵי שְׂאִין דְּרָךְ
 כְּבוֹד לְכָתוּב בֶּן כָּלְפִי מַעְלָה (רִא"ם). אוּ
 מִשּׁוֹם שְׂאִז לֹא הִיָּה זֶה "לְשׁוֹן שְׁבוּעָה",
 שְׂצִרִיךְ לְהִוִּית נִשְׁבַּע בְּשֵׁם, וְלְכֹן אָמַר
 בְּלְשׁוֹן "חִי אֲנִי", מֵה־שְׂאִין־כֶּן לְשׁוֹן
 "אֲנִי חִי", אֲנִי לְשׁוֹן שְׁבוּעָה. וְזָהוּ
 הַטַּעַם שְׂהַקְדִּים רִשְׁי לְכָתוּב "חִי אֲנִי,
 לְשׁוֹן שְׁבוּעָה" [אִךְ שְׂבִיבֵר פִּירֵשׁ בֶּן
 לְעִיל שְׂם] (גִּרָא).

פֶּאֶשֶׁר דְּבַרְתֶּם - שְׂבַקְשְׁתֶּם מִמֶּנִּי:
 "אוּ בְּמִדְבַר הַזֶּה לֹא־תָנוּ" - לְעִיל
 פְּסוּק ב. תוֹרָה כט
 (כט) וְכָל פְּקֻדֵיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם -

(לג) וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רָעִים בְּמִדְבַּר אֲרָבָעִים שָׁנָה וְנִשְׁאָו
אֶת־זִנּוּתֵיכֶם עַד־תָּם פְּגִרְכֶם בְּמִדְבַּר:
לג וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רָעִים בְּמִדְבַּר אֲרָבָעִים שָׁנָה וְנִשְׁאָו
אֶת־זִנּוּתֵיכֶם עַד־תָּם פְּגִרְכֶם בְּמִדְבַּר:
לג וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רָעִים בְּמִדְבַּר אֲרָבָעִים שָׁנָה וְנִשְׁאָו
אֶת־זִנּוּתֵיכֶם עַד־תָּם פְּגִרְכֶם בְּמִדְבַּר:

ה"י אַרְבָּעִים שָׁנָה • לא מת אחד מהם פחות מכן ששים, לכך נגזר ארבעים, כדי שיהיו אותם של בני
עשרים מגיעים לכלל ששים. ושנה ראשונה היתה בכלל, ואף-על-פי שקדמה לשלוש המרגלים, לפי
שמשעשו את העגל עלתה גזרה זו במחשבה, אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם, וזהו שנאמר (שמות
לב): "וביום פקדי" - במרגלים, "ופקדתי עליהם חטאתם". ואף כאן נאמר "תשאו את-זינותיכם" ולא
עונכם - שתי עונות: של עגל ושל תלויה, וחשב להם במנין חיייהם מקצת שנה ככלה, וכשנכנסו לשנת
ששים מתו אותם של בני עשרים. ונשאו את-זינותיכם • כתרגומו: "ויקבלון ית חוביכון".

(לד) בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תֵּרַתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
אֲרָבָעִים יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־
עֲוֹנוֹתֵיכֶם אֲרָבָעִים שָׁנָה וַיִּדְעֶתֶם אֶת־תְּנוּאַתִּי:
לד בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תֵּרַתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
אֲרָבָעִים יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־
עֲוֹנוֹתֵיכֶם אֲרָבָעִים שָׁנָה וַיִּדְעֶתֶם אֶת־תְּנוּאַתִּי:
לד בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תֵּרַתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
אֲרָבָעִים יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־
עֲוֹנוֹתֵיכֶם אֲרָבָעִים שָׁנָה וַיִּדְעֶתֶם אֶת־תְּנוּאַתִּי:

ה"י אֶת־תְּנוּאַתִּי • שהניאותם את לבבכם מאחרי. תנואה - לשון הסרה, כמו (במדבר ל): "כי-הניא אביה
אתה".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

יד-טו, שמואז חטא המרגלים עד שתמו
למות כל אנשי אותו הדור היה
שלשים ושמונה שנה, ומחטא העגל
עד שתמו למות היה שלשים ותשע
שנה, ואם בן חסרה להם שנה
להשלמת שנת הששים, אלא
שהקדוש-ברוך-הוא חישוב להם מקצת
שנה ככלה. וכל זה נעשה כדי שלא
לעבב עוד את ישראל מלהכנס לארץ.
וְנִשְׂאוּ אֶת זִנּוּתֵיכֶם - כתרגומו:
"ויקבלון ית חוביכון" - כלומר,

יענשו על חטאיכם. תורה לד

(לד) אֶת תְּנוּאַתִּי - שהניאותם את
לבבכם מאחרי - קרא הסרת לבבם
מאחרי ה' - הסרת ה' (תנואתי -
הסרת), מפני שבשהוטר לבבם מה' -
הוטר ה' מהם (רא"ס). או יש לומר,
שכיון ש"תנואה" הוא לשון הסרה,
ולא לשון סר, לא שיק לומר בן על ה',
לכן פירש על בני ישראל שהם הסירו
לבבם מעם ה'. אבל ראה רש"י לקמן
ל, ו: "את תנואתי, את אשר סרתם
מעלי", ונראה ששם רש"י מפרש את
הענין ולא את המלה עצמה.

תְּנוּאַה - וראה רש"י שמות יח, ח
שהתירו של "תנואה" הוא תיקון ויסוד
הנופל ממנו לפרקים.

לְשׁוֹן הַסֵּרָה - ראה גם רש"י לקמן לב,
ז.

בתמו של שנה ראשונה.
עֲלֵתָה גִזְרָה זוּ בְּמַחֲשָׁבָה, אֵלָּא
שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁתִּמְלֵא סֶאֱתָם
- מידתם.
וְהוּא שְׁנָאֵמַר - שמות לב, לד.

"וּבְיֹוֹם פְּקֻדִי" בְּמִרְגְּלִים - וראה
רש"י שם פירוש אחר.
"וּפְקֻדְתִּי עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם". וְאֵיךְ כָּאן
נֶאֱמַר - לקמן פסוק לד.

"תשאו את עונותיכם" - בדפוס ראשון
נוסף: ולא נאמר תשאו את עונכם.
שְׁתֵּי עֲוֹנוֹת, שֶׁל עֲגֹל וְשֶׁל תְּלוּיָה -
אבל שבט לוי שלא חטאו בעגל, לא
נגזרה עליהם גזירה, בדלעיל ברש"י
א, מט.

וְחִשְׁבָה לָהֶם בְּמִנְיָן חַיֵּיהֶם מְקַצֵּת
שָׁנָה כְּכֹלָה, וּכְשֶׁנִּכְנְסוּ לְשָׁנָה
שְׁשִׁים מֵתוֹ אוֹתָם שֶׁל בְּנֵי עֲשָׂרִים

- כלומר, אלו שהיו בני עשרים
ביציאתם ממצרים, ובשנת הארבעים
לשהותם במדבר נכנסו לשנת
הששים, מתו מיד בכניסתם לשנת
הששים, ולא המתין להם עד שיושלם
להם שנת הששים, אלא מנה להם
מקצת שנת הששים ככלה. והזקק
לכך מפני שעשית העגל היתה בחדש
תמוז של שנה ראשונה, וכל העם תמו
למות באמצע שנת הארבעים
לשהותם במדבר, ככתוב בדברים ב,

לְשׁוֹן זֶה כָּאן לֹאֵמַר "אתם" - שאתם
לא כמו הבנים שיכנסו לארץ (גרא),
ובאילו אמר: ואתם יפלו פגריכם
במדבר הזה (רא"ס). ולפי זה צריך עיון,
שאיך זה מתאים עם פירוש התרגום
שפירש "אתם" שלכם. ואולי משום כך
לא גזרס ברא"ס כתרגומו. תורה לג

(לג) אֲרָבָעִים שָׁנָה - לא מת אחד
מהם פחות מכן ששים, לכך נגזר
ארבעים - ואף שגזר ארבעים שנה
במספר הימים אשר תרו את הארץ,
במפורש לקמן פסוק לד, הרי כבר
כתב רש"י לעיל יג, כה שהקדוש-
ברוך-הוא קצר לפנייהם את הדרך,
כדי שלא יענשו יותר מדי, ואם בן
למה קצר להם דוקא לארבעים יום
ולא פחות מזה, ועל בן מבאר כאן
שעשה בן כדי שלא ימות אחד מהם
פחות מכן ששים (גרא).

כְּדִי שִׁיְהִיו אוֹתָם שֶׁל בְּנֵי עֲשָׂרִים
מְגִיעִין לְכֹלֵל שְׁשִׁים - שאף שנגזרה
עליהם גזירה שלא יכנסו לארץ, מפל
מקום לא נתחייבו ברת (רא"ס).
וְשָׁנָה רִאשׁוֹנָה הִיְתָה בְּכֹלֵל - המנין
של ארבעים שנה.

וְאֵיךְ עַל פִּי שֶׁקִּדְמָה לְשִׁלּוֹת
הַמִּרְגְּלִים - שהרי המרגלים נשלחו
בסוף חודש סיון של השנה השנית.
לְפִי שֶׁמִּשְׁעִשׂוּ אֶת הָעֲגֹל - בט"ז

(לח) אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי אִם-לֹא וְזֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל-
הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת הַנוֹעָדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה
יָתֵמוּ וְיָשֻׁם יָמָתוּ:

לוּ אֲנִי יְיָ גְזַרְתִּי בְמִימְרֵי אִם לֹא דָא אָעֲבִיד
לְכָל כְּנֻשְׁתָּא בִישְׁתָּא הָדָא דְאִזְדְּמִנֻן עָלַי
בַּמִּדְבָּרָא הַדִּין יְסוּפֻן וְתִמָּן יְמוּתֻן:

(לו) וְהֶאֱנַשְׁתִּים אֲשֶׁר-שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת-הָאָרֶץ
וַיָּשָׁבוּ וַיְלִינוּ עָלָיו אֶת-כָּל-הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה
עַל-הָאָרֶץ:

לוּ וְגִבְרִיא דִּי שָׁלַח מֹשֶׁה לְאַלְלָא יְת אַרְעָא
וְתָבוּ וְאַרְעִימוּ עֲלוּהִי יְת כָּל כְּנֻשְׁתָּא
לְאַפְקָא שׁוּם בִּישׁ עַל אַרְעָא:

כ"ג וַיָּשָׁבוּ וַיְלִינוּ עָלָיו וַיִּשְׁשָׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ הָרָעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה בְּהוֹצֵאת דָבָה, אוֹתָם אֲנָשִׁים – וַיָּמָתוּ. כָּל הוֹצֵאת דָבָה, לְשׁוֹן חֲנוּךְ דְּבָרִים שְׁמִלְכִיחִים לְשׁוֹנָם לְאָדָם לְדַבֵּר בּוֹ, כְּמוֹ (שִׁיר הַשִּׁירִים ו'): "דוֹכָב שְׁפָתַי יִשְׁנִים", וַיִּשְׁנֶה לְטוֹכָה וַיִּשְׁנֶה לְרָעָה, לְכַךְ נֶאֱמַר כָּאן: מוֹצִיאִי דַבְתָּ הָאָרֶץ רָעָה, שֶׁיֵּשׁ דָבָה שְׁהִיא טוֹכָה. דָבָה • פֶּרְלִיר"ש בְּלַע"ז.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9' לקו"ש ח"ג עמ' 44 ואילך - מרחוק 'לקראת שבת')

עונש המרגלים למרות כפרת כל העם

וְהֶאֱנַשְׁתִּים אֲשֶׁר-שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשָׁבוּ וַיְלִינוּ עָלָיו אֶת-כָּל-הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה עַל-הָאָרֶץ:
וַיִּשְׁשָׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ הָרָעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה (יד, לו. ובפרש"י)

כָּבֵד קִדְּם לָכֵן (יג, כו ואילך) הוֹבָא בְּאַרְיִכוֹת סְפוּר הַמְּרָגְלִים וְטַעֲנוּתֵיהֶם וְכוּ, וְאִ"כ הַמְּשִׁמְעוֹת הַפְּשׁוּטָה, לְכַאוּרָה, הִיא שְׁשָׁבוּ וְטַעֲנוּ עַל מֹשֶׁה שְׁנִית. אֶף רַשִׁי" כ' דָּאִין הַפְּשֻׁט כֶּף, אֶלָּא הַכּוֹנֶה בְּזֶה הִיא תַּלְוֵנָה הִרְאֻשָּׁה "כְּשָׁשָׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ" (ויעו"י בַּמְּפָרֵשׁ רַשִׁי הַהֲכָנָה לְפִירוּשׁ זֶה). וְלִפְ"ז צ"ב, לְמֵאִי כָּפַל הַכְּתוּב אֶת תַּלְוֵנַת הַמְּרָגְלִים שְׁנִית?
וְי"ל שְׁבִזָּה בָּא הַכְּתוּב לְיִשָּׁב שְׂאֵלָה. דְּהֵנָּה, כָּבֵד הַסִּיר מִרַעֲיָה בְּתַחֲנוּנָיו אֶת גְּזַרְתִּי הַשִּׁית מַעַל בְּנִי, וּפַעַל שְׂאֵל יְמוּת הָעַם תִּקְרָה, כִּי אִם בְּמִשְׁפָּח אֲרַבְעִים שָׁנָה, וּמִדּוּעַ אִ"כ, לֹא הוֹעִילוּ תַּחֲנוּנָיו לְהַסִּיר הַגְּזָרָה גַּם מַעַל הַמְּרָגְלִים עֲצָמָם?!

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שְׁהוּא לְשׁוֹן מִחְשָׁבָה שֶׁיִּשְׁנֶה לְטוֹכָה
וְלָרָעָה - רָאָה רַשִׁי תַּהֲלִים כּו, י.
לְכַךְ נֶאֱמַר כָּאן - פְּסוּק לֹא.
"מוֹצִיאִי דַבְתָּ הָאָרֶץ רָעָה" - וּמָה
שְׂאֵלָה בְּתוֹב "רָעָה" בְּפִסּוּק (לעיל יג, לב)
"וַיּוֹצִיאִי דַבְתָּ הָאָרֶץ", מִשׁוּם שְׁמִפּוּרֵשׁ
שֵׁם שְׁאֲמָרוּ "אָרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ וְכוּ",
לָכֵן לֹא הוֹצִירָה לְפָרֵשׁ "רָעָה" (באר מים
חיים). וּמָה שְׂכָאן בְּפִסּוּק לֹא לֹא נֶאֱמַר
"רָעָה", יֵשׁ לוֹמַר: א) מִשׁוּם שְׁמִפּוּרֵשׁ
"וַיְלִינוּ", וּמִמִּילָא מוֹכֵן שְׁהִיא דָבָה
רָעָה. ב) שֵׁם אֵינוֹ נוֹגֵעַ כָּל כֶּף אִם
הַדָּבָה הִיא רָעָה אוֹ לֹא, אֲבָל בְּפִסּוּק לֹא
שְׁנֶאֱמַר "וַיָּמָתוּ" .. בְּמַגְפָּה, צָרִיךְ
לְפָרֵשׁ שְׁמָתוֹ בְּגִלָּל שְׁהִיו "מוֹצִיאִי דַבְתָּ
הָאָרֶץ רָעָה".
שֶׁיֵּשׁ דָבָה שְׁהִיא טוֹכָה. דָבָה -
פֶּרְלִיר"ש - parlediz, מְכַלּוֹל דְּבוּרִים
(מעייני אגם).
בְּלַעֲז - וְרָאָה גַּם רַשִׁי בְּרֵאשִׁית לֹא,
ב. תוֹרָה לֹא

לו "וְהֶאֱנַשְׁתִּים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה", וּפְסוּק
לֹא הוּא סִימָנִת שֶׁל פְּסוּק לו. וּפִירוּשׁ
"וַיָּמָתוּ" - מָתוּ. וְרָאָה גַּם רַשִׁי שְׁמֹת
טו, ב: "וְהֶאֱנַשְׁתִּים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וְכוּ"
וַיָּמָתוּ, מָתוּ הֵיךְ לֹא לֹמַר, אֶלָּא שְׂכָן
דְּרַךְ הַמְּקַרְאוֹת לְדַבֵּר כֵּן לְפַעֲמִים
בְּתוֹסַפֶּת וַי"ו.
כָּל הוֹצֵאת דָבָה לְשׁוֹן חֲנוּךְ דְּבָרִים
- הֶרְגָּל דְּבָרִים.
שְׁמִלְכִיחִין לְשׁוֹנָם - שְׁמִלְמָדִים לְשׁוֹנָם
(רש"י ירמיה כג, לא).
לְאָדָם - עַל אָדָם.
לְדַבֵּר בּוֹ, כְּמוֹ "דוֹכָב שְׁפָתַי יִשְׁנִים"
- שִׁיר הַשִּׁירִים ז, י. וְכַרְשִׁי שֵׁם: דוֹכָב,
מְרַחֵשׁ, וְיִסְדּוֹ לְשׁוֹן דְּבוּר". וְרָאָה גַּם
רַשִׁי תַּהֲלִים לֹא, יד.
וַיִּשְׁנֶה לְטוֹכָה וַיִּשְׁנֶה לְרָעָה - וְעַל-
דְּרַךְ זֶה הוּא לְשׁוֹן קִילוּס שְׁפִירוּשׁוֹ
דְּבוּר יִתֵּר שֶׁיִּשְׁנֶה לְטוֹכָה וְגַם לְרָעָה -
רָאָה רַשִׁי חֲבִיקוּק א, י. סוּסָה כּו, א
דְּבוּר הַמִּתְחִיל דּוּמָה. וְכֵן לְשׁוֹן זְמָה

כְּמוֹ "כִּי הִנֵּיא אֲבִיָּה אֲתָה" - לְקַמֵּן
ל, ו. לְשׁוֹן מְנִיעָה וְהִסְרָה (רש"י שם).
וְרָאָה רַשִׁי אֵיבּוֹב לָג, י: "תְּנוּאוֹת -
עֲלִילוֹת, לְשׁוֹן תּוֹאגָה, לְשׁוֹב מִן
הַמִּקּוֹם". תוֹרָה לֹא
(לו-לו) וַיָּשָׁבוּ וַיְלִינוּ עָלָיו -
וַיִּשְׁשָׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ - כְּלוּמָר,
"וַיָּשָׁבוּ" מוֹסֵב עַל "לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ",
וְלֹא עַל "וַיְלִינוּ", וּפִירוּשׁוֹ: "וַיִּשְׁשָׁבוּ
מִתּוֹר הָאָרֶץ", וְלֹא שְׁשׁוּב שָׁבוּ וְהִלִּינוּ.
הָרַעֲיָמוּ - זֶהוּ פִירוּשׁ "וַיְלִינוּ".
"עָלָיו" - עַל מֹשֶׁה.
אֶת כָּל הָעֵדָה" - "וַיְלִינוּ" פִירוּשׁוֹ
הִלִּינוּ אֶת אֲחֵרִים (רש"י שְׁמוֹת טו, ז).
בְּהוֹצֵאת דָבָה - כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב:
"לְהוֹצִיא דָבָה עַל הָאָרֶץ".
אוֹתָם אֲנָשִׁים "וַיָּמָתוּ" - כְּלִשׁוֹן
הַכְּתוּב בְּפִסּוּק לו: וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים
מוֹצִיאִי דַבְתָּ הָאָרֶץ". כְּלוּמָר
הָאֲנָשִׁים" הַנּוֹכְרִים בְּפִסּוּק לו הֵם
אוֹתָם הָאֲנָשִׁים" הַנּוֹכְרִים בְּרִישׁ פְּסוּק

שיעור יומי ליום רביעי כ"ג סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת שלח
 נז
 ולקח, קדם שיספר הכתוב (בפסוק לו) אשר וימיתו האנשים מוצאי דבת הארץ, שנה וכתב את תלונת המרגלים, לומר שחומר במרגלים עצמם שנתפנו לחלק על משה עצמו, כמדק בלשון הכ' "וילינו עליו", ולקח לא הועילה להם תפלתו של משה, ד"אין קטגור נעשה סגור".

(לו) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה
 לז ומיתו גבריא דאפיקו שום ביש על
 ארעא במותנא קדם יי:
 לפני יהוה:

כ"י במגפה לפני ה' • באותה מיתה ההגונה להם, מדה כנגד מדה: הם חטאו בלשון ונשתרבו לשונם עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין לתוף טבורם, לכך נאמר "במגפה" ולא "במגפה". וזהו "לפני ה'", באותה הראויה להם על-פי מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא שהוא מודד מדה כנגד מדה.

(לח) ויהושע בן-נון וכלב בן-יפנה חיו מן-האנשים
 ההם ההלכים לתור את-הארץ:
 לז ויהושע בן נון וכלב בן יפנה אתקינו
 מן גבריא האנון דאזלו לאללא ית ארעא:

כ"י ויהושע וכלב חיו • מה תלמוד לומר "חיו מן-האנשים ההם"? אלא מלמד שנטלו (כ"ב ק"י) חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים.

(לט) וידבר משה את-הדברים האלה אל-כל-בני
 ישראל ויתאבלו העם מאד:
 לט ומליל משה ית פתגמא האלין לכל בני
 ישראל ואתאבלו עמא לחדא:

(מ) וישכמו בבקר ויעלו אל-ראש-ההר לאמר הננו
 ועלינו אל-המקום אשר-אמר יהוה כי חטאנו:
 מ ואקדימו בצפרא וסליקו לריש טורא
 למימר הא אנהנא סלקין לאתרא די אמר
 יי ארי חבנא:

כ"י אל-ראש-ההר • הוא הדרך העולה לארץ ישראל. הננו ועלינו אל-המקום • לארץ-ישראל. אשר-אמר ה' • לתתה לנו, שם נעלה. כי חטאנו • על אשר אמרנו: "הלא טוב לנו שוב מצרימה".

אשל אברהם – הרב אלאשולי

בהתאם לשיטת רש"י לקמן בו, נה, שרק לבאי הארץ נתחלקה הארץ, ואם בן כדי שיהושע וכלב יוכלו לישול את חלק המרגלים בארץ, הוא רק על-ידי "שקמו תחתיהם לחיים" (רבי). תורה לט (מ) אל ראש ההר – הוא הדרך העולה לארץ ישראל – ראש גם לעיל יג, יז: "עלו זה בנגב ועליתם את ההר". הננו ועלינו אל המקום – ראש רש"י דברים א, מא: "ותהינו – לשון הננו ועלינו אל המקום, זה הלשון שאמרתם, לשון הן, כלומר נודמנתם". לארץ ישראל – וזה מישב רש"י מהו שאמרו "הננו ועלינו", והרי כבר נאמר "ויעלו", לכן מפרש שהעליה הראשונה היתה אל ראש ההר, שהיא הדרך העולה לארץ, ואילו העליה השנייה שבלשון עתיד נאמרה אל ארץ

לה, א).
 והו "לפני ה'", באותה הראויה להם על פי מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא, שהוא מודד מדה כנגד מדה – ראש סנהדרין צ, א. וראה גם רש"י תהלים יח, כו: "שכן דרכיו לגמול מדה כנגד מדה". תורה לח (לח) ויהושע וכלב חיו וגו' – מה תלמוד לומר: "חיו מן האנשים ההם" – אילימא חיו ממשי, והא כתיב קרא אחרנא (לפני כו, סח) "ולא נותר מהם איש, כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון" (כ"ב ק"ה, ט).
 אלא מלמד שנטלו חלקם של מרגלים בארץ, וקמו תחתיהם לחיים – מה שמוסיף הכתוב "חיו מן האנשים", ומפרש רש"י "קמו תחתיהם לחיים", אף שהמדובר הוא רק "שנטלו חלקם .. בארץ", יש לומר שזהו

(לו) במגפה לפני ה' – באותה מיתה ההגונה להם, מדה כנגד מדה, הם חטאו בלשון ונשתרבו לשונם עד טבורם, ותולעים – ותולעים דוקא, כי תולעת אין לה גבורה אלא בפיה [ראה רש"י ישעיה מא, יד] (באר בשדה).
 יוצאין מלשונם ובאים לתוף טבורם – בטבורם דוקא, כי הטבור הוא אמצע האדם, והם הוציאו דבה על ארץ ישראל שהיא טבור העולם (באר בשדה). בגמרא סוטה לה, א מובא גם שמטבורם נכנסו ללשונם, אף רש"י השמיטו כאן.
 לכך נאמר "במגפה", ולא "במגפה" – מדל א קרינן במגפה [סתם]. אלא במגפה, שהפתי' שנתחת הבי'ת היא במקום ה"א הידיעה], משמע במיוחדת וראויה להם במדה כנגד מדה (רש"י סוטה

(מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְמֹה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תַצְלַח:
 רש"י: וְהוּא לֹא תַצְלַח. זו שְׁאֵתָם עוֹשִׁין, לֹא תַצְלַח.

(מב) אֶל־תַּעֲלֹוּ כִּי אִין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּפְּוּ לִפְנֵי אִיבֵיכֶם:
 מב לא תִסְקוּן אַרְי לִית שְׁכֵנְתָא דִינִי בִינִיכּוֹן וְלֹא תִתְּבִרִין קָדָם בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן:

(מג) כִּי הָעֲמַלְקִי וְהַפְּנִעִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וּנְפִלְתֶּם בַּחֲרֵב כִּי־עַל־כֵּן שִׁבַּתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם:
 מג אַרְי עֲמַלְקָא וּכְנַעֲנָא תִמָּן קְדָמִיכּוֹן וְתִפְלֹן בַּחֲרָב אַרְי עַל כֵּן תִּתְּבִין מִבְּתֵר פִּלְחָנָא דִינִי וְלֹא יְהִי מִימְרָא דִינִי בְּסַעֲדִיכּוֹן:

רש"י: כִּי־עַל־כֵּן שִׁבַּתֶּם. כְּלוּמַר: כִּי זֹאת תִּבָּא לָכֶם עַל אֲשֶׁר שִׁבַּתֶּם וְגו'.

(מד) וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשָׁו מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה:
 מד וְאַרְשַׁעוּ לְמַסַּק לְרִישׁ טוּרָא וַאֲרוֹן קִימָא דִינִי וּמֹשֶׁה לֹא עָדוּ מִגּוּ מְשִׁרִיתָא:

רש"י: וַיַּעֲפְלוּ. לְשׁוֹן חֲזָק, וְכֵן (חֲבִיקוּ ב): "הִנֵּה עֲפֹלָה". אינגרי"ש בְּלַע"ז. לְשׁוֹן עֲזוּת; וְכֵן (מִיכָה ד): "עֲפֹל בַת־צִיּוֹן" (ישעיה לב): "עֲפֹל וּבַחֲזָק". וּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא מְפָרֵשׁ: לְשׁוֹן אֶפֶל; הִלְכוּ חֲשָׁכִים שְׁלֹא בְרִשׁוֹת.

(מה) וַיִּירֶד הָעֲמַלְקִי וְהַפְּנִעִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא וַיַּכּוּם וַיִּתְּנוּם עַד־הַחֲרָמָה:
 מה וַנִּתַּח עֲמַלְקָא וּכְנַעֲנָא דִיתֵב בְּטוּרָא הַהוּא וּמַחֲנֵין וּטְרַדְנֵין עַד חֲרָמָה:

רש"י: וַיִּתְּנוּם. כְּמוֹ (דברים ט): "וְאַפַּת אֹתוֹ טַחֲוֹן" - מָכָה אַחֵר מָכָה. עַד־הַחֲרָמָה. שֵׁם הַמָּקוֹם נִקְרָא עַל שֵׁם הַמָּאֲרֶע.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בוללת בתוכה מובנים אלה.
 בְּלַעַז, לְשׁוֹן עֲזוּת, וְכֵן "עֲפֹל בַת צִיּוֹן" - מִיכָה ד, ח. מִגְדֵּל עוֹז (רש"י שם).
 "עֲפֹל וּבַחֲזָק" - יִשְׁעִיָּה לֵב, יד. שְׁנִיָּהם לְשׁוֹן מִבְּצָר (רש"י שם).
 וּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא - תַּנְחוּמָא יִשָּׁן שְׁלַח יט.
 מְפָרֵשׁ: לְשׁוֹן אֶפֶל - הַעֲיִין מִתְחַלֶּפֶת בְּאֶל־ף. וְרָאָה גַם רִש"י מִיכָה ד, ח בְּשֵׁם תַּרְגוּם יוֹנָתָן.
 הִלְכוּ חֲשָׁכִים - עַל פִּי לְשׁוֹן הַכְּתוּב יִשְׁעִיָּה נ, י.
 שְׁלֹא בְרִשׁוֹת - אֲבָל הִלִּיכְתֶּם הֵיחָה בְּאוֹר יוֹם. אֶךְ הִבְאָר בְּשִׁדְרָה בְּתֵב, שֶׁהַכּוֹנֵה שֶׁהִלְכוּ בְּשַׁעֲוֵת הַחֲשִׁכָה מִמֶּשׁ, כְּדִי שְׁלֹא יִמְחוּ בִּידֵיהֶם. תוֹרָה מֵה (מִדָּה) וַיִּתְּנוּם - כְּמוֹ "וְאַכַּת" - דְּבָרִים ט, כֵּא. מִלְשׁוֹן בְּתִיתָה - רָאָה רִש"י בְּרִאשִׁית ג, טו. אִיּוֹב ט, יז.

זֹאת תִּבָּא לָכֶם, "עַל" אֲשֶׁר "שִׁבַּתֶּם וְגו'". - בֵּן מִפְרָשׁ רִש"י בְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּכַתוּב "כִּי עַל כֵּן". רָאָה בְּרִאשִׁית יח, ה. שָׁם יט, ח. שָׁם לג, י. שָׁם לח, כו. לְעִיל י, לא. תוֹרָה מִד (מִדָּה) וַיַּעֲפְלוּ - לְשׁוֹן חֲזָק, וְכֵן "הִנֵּה עֲפֹלָה" - חֲבִיקוּ ב, ד. נִפֵּשׁ שְׁלֹו תְּמִיד הִיא בְּכַעַס וּבְתַאֲוָה, שׁוֹאֵף לְבָלוּעַ וְלֹא שִׁבַּע, עֲפֹלָה לְשׁוֹן עֲזוּת (רש"י שם).
 אינגרי"ש - engres, עֲזִי רוּחַ. מִשְׁמַעוֹת הִלְעוּ בְּרוּרָה וְהוֹלְמַת אֶת הַעֲנִין, רַק קִשָּׁה לְהַתְּאִים אֶת הַתַּרְגוּם, שֶׁהוּא תוֹאֵר, לְמִקּוֹר, שֶׁהוּא פוֹעֵל (אוֹרֵר לְעוֹ רִש"י). וְכִּי מִעֲנִי אָגַם בְּתֵב, שֶׁלְּמִלָּה אינגרי"ש יֵשׁ בְּמִלּוֹנִים לֹא פָחוֹת מִשְׁנַיִם עֶשֶׂר מוֹבְנִים וְכוּלָם לְרַעָה (וְהִנְקוּדָה הַמְּשׁוּתֶפֶת בִּינֵיהֶם הִיא עֲזוּת), וּמִשּׁוּם כֵּךְ הִבִּיא רִש"י אֶת הַמִּלָּה בְּלַעַז, לֹאמֹר שֶׁהַמִּלָּה עֲפֹל

יִשְׂרָאֵל עֲצָמָה. וְרָאָה אוֹנְקִלוֹס.
 אֲשֶׁר אָמַר ח' - לְתַתָּה לָנוּ - וְלֹא שֶׁאֲמַר לָנוּ לַעֲלֹת, שֶׁהָרִי אָמַר לָהֶם (לְעִיל פֶּסוּק כח): "מִקְרֵר פָּנָו וְסַעֲוֹ לָכֶם הַמִּדְּבָר וְגו' (בֹּאֵר בְּשִׁדְרָה).
 שָׁם נִעְלָה - וְזֶהוּ "וַעֲלִינוּ", שִׁפְירוּשׁוֹ "וַנִּעְלָה".
 כִּי חֲטִאנוּ - עַל אֲשֶׁר אָמַרְנוּ "הִלּוּא מוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרִימָה". - לְעִיל פֶּסוּק ג. תוֹרָה מֵה
 (מֵה) וְהוּא לֹא תַצְלַח - זוֹ שְׁאֵתָם עוֹשִׁין "לֹא תַצְלַח" - פִּירוּשׁ: מֵלֵת "הִיא" שְׁבָה אֶל הַפְּעוּלָה, כְּאִילוֹ אָמַר: זֹאת הַפְּעוּלָה שְׁאֵתָם עוֹשִׁים, לֹא תַצְלַח (רִאש"י). וְאִינָה מוֹסְבַת עַל "אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת פִּי ה'", כִּי אִזּוֹ הִיָּה צְרִיךְ לֹאמֹר: "לֹא תַצְלִיחוּ" לְשׁוֹן רַבִּים. תוֹרָה מֵב
 (מֵה) כִּי עַל כֵּן שִׁבַּתֶּם - כְּלוּמַר "כִּי"

א ומליל יי עם משה למימר:

טו (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי תעלון לארע מותבניכון די אנא יהב לכון:

(ב) דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל־ארץ מושבתיכם אשר אני נתן לכם:

טז"א כי תבאו • בשר להם שיפנסו לארץ.

ג ומעבדון קרבנא קדם יי עלתא או נקסת קודשיתא לאפרשא נדרא או בנדבתא או במועדיכון למעבד לאתקבלא ברעוא קדם יי מן תורי או מן ענא:

(ג) ועשיתם אשה ליהוה עלה או־זבח לפלא־נדר או בנדבה או במועדיכם לעשות ריח ניחח ליהוה מן־הבקר או מן־הצאן:

טז"ב ועשיתם אשה • אין זה צווי, אלא: כשתבואו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה'. לפלא־נדר או בנדבה • או שתעשו האשה בשביל חובת מועדיכם, שחיבתי אתכם לעשות במועד. ריח ניחח • שיהיה נחת רוח לפני.

ד ויקרב דמקרב קרבנה קדם יי מנחתא סלתא עשונא דפילא פרכעות הינא משחא:

(ד) והקריב המקריב קרבנו ליהוה מנחה סלת עשון בלול פרכעית ההין שמן:

טז"ג והקריב המקריב • תקריבו נסכים ומנחה לכל בהמה. המנחה כליל והשמן נבלל בתוכה והיין לספלים, כמו ששינינו במסכת ספח (סוכה מח).

אשל אברהם - הרב אלאשילי

דעתי זה המשך הדבור הקודם, וכדלקמן.

שהיה נחת רוח לפני - כלומר "שתעלה על לבבכם לעשות אשה לה" [בשביל] .. שיהיה נחת רוח לפני, מהקרבנות הקרבנות.

לפלא נדר - להפריש בדבורו (רשי ויקרא כב, כא).

או בנדבה וגו' - "או" - מפרש את המשך הכתוב "או במועדיכם".

שתעשו האשה בשביל חובת מועדיכם - כלומר "או במועדיכם" מוסב על "ועשיתם אשה לה", ולא על "לפלא", שכן "לפלא" שענינו שפירוש בפיו, אינו שיר במועדים, שאין הדבר תלוי בידי האדם, אלא הוא חובת המועד (רא"ם). ופירוש "במועדיכם" הוא: בשביל מועדיכם.

שחיבתי אתכם לעשות במועד - מבאר בזה, מה שלא מפרש הכתוב כאן חובת קרבנות המועדות, הוא מפני שכבר חייב אותם ונתפרשו במקום אחר (רא"ם). תורה ד

(ד) והקריב המקריב - תקריבו

לקמן כא, ג. תורה א

(ב) כי תבאו - בשר להם שיפנסו לארץ - והינו ש"כי תבאו" פירושו:

כאשר תבאו (ראה לשון רש"י בדבור הבא: "בשתבאו". וראה גם רש"י גיטין ז, א. אבל ברש"י ראש השנה ג, א מפרש: "אם תבאו"). וכונת רש"י

לומר, שלכן נסמכה פרשה זו לפרשת המרגלים. וכן כתב הרמב"ן: "אולי היה זה עתה, לנחמם ולהבטיחם, כי היו נואשים לאמר, מי יודע מה יהיה לאורף ימים לסוף ארבעים שנה, ואם יחטאו גם הבנים, ולכן ראה הקדוש ברוך הוא לנחמם, כי בצותו אותם במצות הארץ, הבטיחם שגלוי לפניו שיבואו ויירשו אותה". תורה ג

(ג) ועשיתם אשה - אין זה צווי - שהרי אומר מיד "לפלא נדר או בנדבה", הינו שזה תלוי ברצון האדם (שפ"ח).

אלא כשתבאו שם ותעלה על לבבכם לעשות "אשה לה" .. ריח ניחח - בכל הדפוסים "ריח ניחח" הוא דבור בפני עצמו, אך לעניות

אתו טחון", מכה אחר מכה -

וברש"י שם: "טחון - לשון הונה, כמו הלוח וכלות", כלומר כמו ששם הכתיבה נעשית על־ידי הכאה אחר הכאה בדמשמע מלשון "טחון", אף כאן כתתו אותם על־ידי שהכו אותם מכה אחר מכה. או יש לפרש שכונת רש"י לומר ש"ויבתום" הוא לשון מכה, ומביא הוכחה מ"נאבתי", שגם הוא לשון מכה (וראה גם רש"י שמות ט, לא). וכן שאומר כאן בכתוב כפל לשון "ויכום ויבתום", לכן מפרש שהכונה "מכה אחר מכה".

עד החרמה - שם המקום נקרא על שם המאורע - כיון שכתוב "החרמה", בה"א הדיעה משמע שמתאר את המאורע עצמו, שהכום עד החרמה, ואם כן חרמה אינו שם המקום עצמו, אלא שנקרא כן על שם המאורע (רא"ם).

או יש לומר להיפך, כיון שאמר "החרמה" בה"א הדיעה, משמע שהוא שם מקום, ואם כן בהכרח שנקרא כן על שם המאורע. וכתב החוקני שאין זה "חרמה" האמור

(ה) וַיֵּן לְנֹסֶף רִבְעִית הַחֵין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֵלָה אוֹ לִזְבַּח לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד:

כ"י - לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד • על כל האמור למעלה הוא מוסב: על המנחה ועל השמן ועל היין.

(ו) אוֹ לְאִיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֵלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלִשִׁית הַחֵין:

כ"י - אוֹ לְאִיל • ואם איל הוא. (מנחות צא) וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ: "או" לְרַבּוֹת אֶת הַפִּלְגָס לְנֹסֶפִי אֵיל (חולין כג).

(ז) וַיֵּן לְנֹסֶף שְׁלִשִׁית הַחֵין תִּקְרִיב רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:

וְיָחֲמָרָא לְנֹסֶפָא תַלְתּוֹת הֵינָא תִקְרַב לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְיוֹא קָדָם יי:

(ח) וְכִי־תַעֲשֶׂה בֶן־בָּקָר עֹלָה אוֹ־זֶבֶח לְפִלְא־נֹדָר אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה:

(ט) וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבָּקָר מִנְחָה סֵלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים בְּלוּל בַּשֶּׁמֶן חֲצִי הַחֵין:

(י) וַיֵּן תִּקְרִיב לְנֹסֶף חֲצִי הַחֵין אִשָּׁה רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:

כ"י - אִשָּׁה רֵיח • אינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין אינו אשה, שאינו נתן על האש.

אשל אברהם - הרב אלאשזילי

שנים לא במנחות ולא בנסכים, לכן פירש מלת "או" כמו אם, ופרשו: ואם היה איל, אז תעשה מנחתו ונסכו יותר ממנחת הכבש ונסכו (רא"ם).

וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ - מנחות צא, ב. "או", לְרַבּוֹת אֶת הַפִּלְגָס - פלגס יצא מקלל כבש ולכלל איל לא בא, והינו כל חדש שלשה עשר, כלומר בתוך חדש ראשון של שנה שניה, דכבש בן שנה הוא, כלומר בתוך שנה הראשונה, ומשעברו עליו שלשה עשר חדשים יום אחד, קרוי איל עד עולם (ע"פ רש"י פסחים מז, ב וחולין כג, ב ולקמן פסוק יא).

לְנֹסֶפִי אֵיל - שאם נדר איל או כבש והקריב פלגס, מביא עליו נספי איל (רש"י מנחות שם). תורה ז

(י) אִשָּׁה רֵיח - אינו מוסב אלא על המנחה והשמן אבל היין אינו "אשה", שאינו נתן על האש. - שהיא נקטרת בלה כליל, בדלעיל

סָכָה - מח, א. שני ספלים של כסף היו בראש המזבח אצל הקרן, אחד לצד מערב ואחד לפנים הימנו, אחד למים והשני ליין, של מים מונח במערבו של מזבח, ושל יין מונח במזרחו, ולכל ספל היה חוטם ובו נקב דק שהיון או המים יצאו מתוכו, ובחוטם של היין הנקב היה יותר גדול משל מים, כדי שיהיה הניסוף בלה מהם ביחד, כיון שהמים ממהרים לצאת יותר מהיין, והיין והמים מקלחים ויוצאים דרך חטמי הכלי ונשפכים על גג המזבח, ומשם יורדים לשיתין (גמרא ורש"י שם).

וְרָאָה גַם רַש"י שְׁמוֹת כט, מ. תורה ה (ה) לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד - על כל האמור למעלה הוא מוסב על המנחה ועל השמן ועל היין. - ולא רק על היין האמור בפסוק זה (גרא). תורה ו

(ו) אוֹ לְאִיל - ואם איל הוא - מפני שמלת "או" מורה שמנחת האיל ונסכו במנחת הכבש ונסכו, ובאמת אינם

נסכים - בכתוב בפסוק ה: "וַיֵּן לְנֹסֶף". וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה - כלומר כאן זה כבד ציווי (שלא כדעיל פסוק ג), וכך פירוש הכתוב: בשתעלה על לבבכם לעשות אשה לה, לפלא בנדר או בנדבה, או לעשות חובת מועדיכם, תִּקְרִיבוּ באותם הקרבנות מנחה ונסכים לכל בהמה כפי מה שהיא, ונקט "תקריבו" בלשון רבים, מפני שפתח תחלה וצעיתם אשה לה, לשון רבים, וצריך לסיים "תקריבו" לשון רבים (רא"ם, וראה גם גרא).

הַמִּנְחָה - שהיא באה עשרון סולת, כמוכא בכתוב.

כָּלִיל - נקטרת בלה. וראה גם רש"י שְׁמוֹת כט, מא: "לְרִיחַ נִיחֹחַ" - על המנחה נאמר, שמנחת נסכים בלה כליל". וראה גם רש"י לקמן פסוק י. וְהַשֶּׁמֶן נִבְלַל בְּתוֹכָהּ - בכתוב "בָּלוּל בְּרִבְעִית הַחֵין שֶׁמֶן".

וְחֵין לְסַפִּלִּים, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנֵּינוּ בַּמִּסְכָּה

(יא) **כָּכָה יַעֲשֶׂה לְשׁוֹל הָאֶחָד אוֹ לְאֵיל הָאֶחָד** יא כִּדִּין וְתַעֲבֹד לְתוֹרָא חַד אוֹ לְדַכְרָא חַד אוֹ לְאֵמֶר בְּאֶמְרִיא אוֹ בְּעִזִּיא:
אוֹ-לִשָּׁה בִּכְבָּשִׁים אוֹ בְּעִזִּים:

רש"י: אוֹ לִשָּׁה וְגו' • בֵּין שְׁהוּא בִּכְבָּשִׁים, בֵּין שְׁהוּא בְּעִזִּים. כָּכָה וְשֶׁה קְרוּיִם בְּתוֹךְ שְׁנָתָם. אֵיל • בֵּין שְׁלִשָּׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד.

(יב) **בְּמִסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כָכָה תַעֲשׂוּ לְאֶחָד** יב כְּמִנְיָן דִּי תַעֲבֹדוּן כִּדִּין תַּעֲבֹדוּן לְחַד כְּמִנְיָנְהוּן:
בְּמִסְפָּרָם:

רש"י: בְּמִסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ • בְּמִסְפָּר הַבְּהֵמוֹת אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לְקָרְבָן, כָּכָה תַעֲשׂוּ נִסְכִּים לְכָל אֶחָד מֵהֶם. בְּמִסְפָּרָם • בְּמִסְפָּר שֶׁל בְּהֵמוֹת – מִסְפָּרָם שֶׁל נִסְכִּים.

(יג) **כָּל-הָאִזְרַח יַעֲשֶׂה-כָכָה אֶת-אֵלֶּה לְהַקְרִיב אִשָּׁה** יג כָּל יִצְיִבָא יַעֲבֹד כִּדִּין יֵת אֵלֶיךָ לְקָרְבָא קָרְבָן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְיָא קָדָם יי:
רִיחֵ-נִיחֹחַ לַיהוָה:

(יד) **וְכִי-יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם** יד וְיִזְרִי יִתְגַּדֵּר עִמְכוֹן גִּיּוּרָא אוֹ דִּי בִינִיכוֹן לְדֹרִיכוֹן וְיַעֲבֹד קָרְבָן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְיָא קָדָם יי קָדָם דִּי תַעֲבֹדוּן בֵּין יַעֲבֹד:
וַעֲשֶׂה אִשָּׁה רִיחֵ-נִיחֹחַ לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֵּין יַעֲשֶׂה:

(טו) **הַקֹּהֵל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר חֻקַּת עוֹלָם** טו קֹהֵלָא קְנָמָא חַד לְכוֹן וּלְגִיּוּרָא דִּיתְגַּדֵּר קָדָם עוֹלָם לְדֹרִיכוֹן כְּוֹתִיכוֹן בְּגִיּוּרָא יְהִי קָדָם יי:
לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכָה בְּגֵר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה:

רש"י: כָּכָה בְּגֵר • כְּמוֹתְכֶם בֵּין גֵּר. וְכֵן דֶּרֶךְ לְשׁוֹן עֲבָרִית (בראשית יג): "כְּגֵן-ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם". (מ"א. כב): "כְּמוֹנֵי כְמוֹד כְּעַמִּי כְּעַמֶּךָ".

(טז) **תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר** טז אוֹרִיתָא חַדָּא וְדִינָא חַד יְהִי לְכוֹן וּלְגִיּוּרָא דִּיתְגַּדֵּר עִמְכוֹן:
אִתְּכֶם: פ

אשל אברהם - הרב אלאשילי

"כָּכָה יַעֲשֶׂה" נִסְכִּים לְכָל אֶחָד מֵהֶם "בְּמִסְפָּרָם" שֶׁל בְּהֵמוֹת, מִסְפָּרָם שֶׁל נִסְכִּים. - וְהוּא פִירוּשׁ "לְאֶחָד", לְכָל אֶחָד מֵהֶם. וּפִירוּשׁ בֵּין, מִפְּנֵי שֶׁבֵּן מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב "בְּמִסְפָּרָם", וּכְפִי שְׁמִבְּאָר מִדֶּ (ג"א). תורה יג.
(טו) **כָּכָה בְּגֵר - כְּמוֹתְכֶם בֵּין גֵּר.** וְכֵן דֶּרֶךְ לְשׁוֹן עֲבָרִית: "כְּגֵן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" - בְּרִאשִׁית יג, י.
בֵּין אֶרֶץ מִצְרַיִם - בְּלֹמֶר, "כְּגֵן ה'" - בֵּין אֶרֶץ מִצְרַיִם. וְרִאשָׁה גַם רִשִׁי לְעִיל יג, כב. דְּבָרִים יא, י. אֲבָל רִאשָׁה רִשִׁי לְעִיל בְּרִאשִׁית שֶׁם שְׁאִינוּ מְפָרֵשׁ בֵּין, אֲלֵא

בְּרִשִׁי פְסוּק ג. תורה יא
(יא) **אוֹ לִשָּׁה - בֵּין שְׁהוּא בִּכְבָּשִׁים** בֵּין שְׁהוּא בְּעִזִּים - בְּלֹמֶר, "בִּכְבָּשִׁים אוֹ בְּעִזִּים" הוּא פִירוּשׁ שֶׁל "אוֹ לִשָּׁה". וְרִאשָׁה רִשִׁי שְׁמוֹת יב, ה: "שְׂאֵף עֹז קְרוּיָה שֶׁה, שְׂנֵאֶמֶר (דברים יד, ד) וְשֶׁה עִזִּים".
כָּכָה וְשֶׁה קְרוּיִים בְּתוֹךְ שְׁנָתָם, אֵיל, בֵּין שְׁלִשָּׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד. - בְּלֹל שֶׁה עִזִּים. תורה יב
(יב) **בְּמִסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ** - "בְּמִסְפָּר" הַבְּהֵמוֹת "אֲשֶׁר" תִּקְרִיבוּ לְקָרְבָן - וְהוּא פִירוּשׁ "אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ".

"כָּכָה יַעֲשֶׂה" נִסְכִּים לְכָל אֶחָד מֵהֶם "בְּמִסְפָּרָם" שֶׁל בְּהֵמוֹת, מִסְפָּרָם שֶׁל נִסְכִּים. - וְהוּא פִירוּשׁ "לְאֶחָד", לְכָל אֶחָד מֵהֶם. וּפִירוּשׁ בֵּין, מִפְּנֵי שֶׁבֵּן מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב "בְּמִסְפָּרָם", וּכְפִי שְׁמִבְּאָר מִדֶּ (ג"א). תורה יג.
(טו) **כָּכָה בְּגֵר - כְּמוֹתְכֶם בֵּין גֵּר.** וְכֵן דֶּרֶךְ לְשׁוֹן עֲבָרִית: "כְּגֵן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" - בְּרִאשִׁית יג, י.
בֵּין אֶרֶץ מִצְרַיִם - בְּלֹמֶר, "כְּגֵן ה'" - בֵּין אֶרֶץ מִצְרַיִם. וְרִאשָׁה גַם רִשִׁי לְעִיל יג, כב. דְּבָרִים יא, י. אֲבָל רִאשָׁה רִשִׁי לְעִיל בְּרִאשִׁית שֶׁם שְׁאִינוּ מְפָרֵשׁ בֵּין, אֲלֵא

♦ יום שישי כ"ה סיון ♦

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז ומליל יי עם משה למימר:

(יח) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה:

יח מלל עם בני ישראל ותימר להון במעלכון לארעא די אנא מעל יתכון לתמן:

יט **בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ** • משנה "ביאה" זו מכל ביאות שבתורה, שבכלן נאמר: "כי־תבאו", לפיכך כלן למדות זו מזו, וכיון שפרט לך הכתוב באחת מהן, שאינה אלא לאחר ירשה וישיבה, אף כלן בן. אבל זו נאמר בה: "בבאכם", משונכנסו בה ואכלו מלחמה, נתחייבו בחלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 149)

שְׂבָכְלָן נָאֹמַר כִּי תְבֹאוּ (רש"י טו, יח) בספרי נאמר "שבכל ביאות שבתורה הוא אומר ויהי כי תבאו אל הארץ כו". ומשמע, לכאורה, שגם "ויהי" אין פרושו 'מיד'. והוא דלא כבספרי פרשת ראה: "אין ויהי אלא מיד". ולקעיר, שרש"י השמיט תבת "ויהי".

(יט) וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוֹתָהּ לִיהוָה:

יט ויהי במיכלכון מלחמא דארעא תפרשון אפרשותא קדם יי:

(כ) **רֵאשִׁית עֲרֶסְתְּכֶם חֲלָה תְּרִימוֹתָהּ תְּרוֹמַת** **גֶּרֶן בֶּן תְּרִימוֹתָהּ:**

כ ריש אצותכון חלתא תפרשון אפרשותא קמא די מפרשין מן אדרא בן תפרשון יתה:

יט **רֵאשִׁית עֲרֶסְתְּכֶם** • כשתלושו כדי עריסותיכם שאתם גילין ללוש במדבר, וכמה היא? (שמות טז):

אשל אברהם – הרב אלאשולי

אף כלן בן, אבל זו נאמר בה **"בבאכם"**, משונכנסו בה - דלשון **"בבאכם"** משמע משעת ביאה (גרא). וראה גם רש"י קידושין לו ב: "וכאן נאמר בבאכם, מפיון שבאו נתחייבו". וכן ברש"י נדה מז, א: "דכתיב בבאכם אל הארץ, והרי באו".

וְאָכְלוּ מִלֶּחֶמָה - כלשון הכתוב לקמן פסוק יט: "והיה באכילכם מלחם הארץ".

נִתְחַיְבוּ בַחֲלָה - ראה גם רש"י כתובות כה, א. קידושין מ, ב. תורה יט **(כ) רֵאשִׁית עֲרֶסְתְּכֶם** - כשתלושו **כדי** - כשיעור.

[עֲשֵׂתְכֶם] - בן הגירסא בהרבה כתבי יד ודפוסים ראשונים. וכן משמע מלשון רש"י לקמן פסוק כא. [ובדפוס שני: כדי עיסותיכם. וכן הוא בעירובין פג, ריש עמוד ב]. אבל בשאר דפוסים

שפרט לך הכתוב באחת מהן **שאינה אלא לאחר ירשה וישיבה** - לאחר ארבע עשרה שנה משונכנסו לארץ, שבע שבכשו ושבע שחלקו. וזהו בפרשת בכורים (דברים כו, א), שנאמר בה: "וירשתה וישבת בה". וברש"י שם: "מגיד שלא נתחייבו בבכורים עד שבכשו את הארץ וחלקוה". אמנם גם בפרשת מנוי מלך (דברים יז, יד) נאמר "וירשתה וישבת בה", ובקידושין לומדים מזה שלא נתחייבו במצנה זו אלא לאחר כיבוש וחילוק, כבר תרצו בגמרא שם: שהוצרכו שניהם, ולמדים מהם כל שאר ביאות שבתורה. ואף על פי שהם שני כתובים הבאים באחד, מפיון שצריכים אותם, ניתן ללמוד מהם (רא"ם בדברים כו, א), ולפי זה מה שכתב רש"י **"באחת מהן"**, הוא לא דוקא.

חרמון, כזה בן זה, כמו (ישעיה כד, ב) והיה כעם ככהן". וכן ברש"י פסחים כה, ב: "והכי קאמר: פרוצח פנצרה, שניהן שוין, כמו והיה כעם ככהן, ולא נאמר והיה העם ככהן". אבל ראה רש"י על הפסוק (בראשית יח, כה) **"בצדיק פרשע"**, שלא מפרש בן. וראה שם בביאור. תורה טז

(יח) **בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ** - משנה **ביאה זו מכל ביאות שבתורה, שבכלן נאמר: "כי תבאו"** - דברים יז, יד שם כו, א.

"כי תבאו" - שמות יב, כה. ויקרא יד, לד. שם יט, כג. שם כג, י. שם כה, ב. לעיל פסוק ב. וברש"י כתובות כה, א וקידושין לו, ב כתב במקום **"כי תבאו"**, **"והיה כי יביאך"**, והוא בשמות יג, ה. דברים ו, י. שם ו, א. שם יא, כט.

לפיכך כלן למדות זו מזו, וכיון

"וַיִּמְדוּ בַעֲמֹר", "עַמֹּר לְגִלְגָּלֹת" (ושעורו אַרְבָּעִים וְשָׁלֹשׁ בִּיצִים וְחֶמֶשׁ בִּיצָה) תְּרִימוּ מֵרֹאשִׁיתָהּ, כְּלוֹמֵר, קֹדֶם שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנָּה, רֹאשִׁית תִּלְקַח חֶלֶה אַחַת תְּרוּמָה לְשֵׁם ה'. חֶלֶה • טוֹרֵטִי"ל בְּלַע"ז. כְּתוּבָת גֶּרֶן • שְׁלֹא נֶאֱמַר בָּהּ שְׁעוֹר, וְלֹא כְתוּבָת מַעֲשֶׂר, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ שְׁעוֹר. אָבִל חֲכָמִים נִתְּנוּ שְׁעוֹר לְבַעַל הַבַּיִת – אֶחָד מַעֲשִׂים וְאַרְבָּעָה, וְלִנְחָתוֹם – אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה.

(כא) מֵרֹאשִׁית עֲרִסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְּרוּמָה כֹּא מֵרִישׁ אֲצוּתְכֶן תִּתְּנוּ קֹדֶם יְיָ אֶפְרָשׁוֹתָא לְדִרְיֹכֹן:

לְדִרְיֹכֶם: ם

כ"ה מֵרֹאשִׁית עֲרִסְתֵיכֶם • (ספרי) לָמָּה נֶאֱמַר? לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר: "רֹאשִׁית עֲרִסְתֵיכֶם" – שׁוֹמֵעַ אֲנִי רֹאשׁוֹנָה שֶׁבַעסוֹת, תִּלְמוּד לומר: "מֵרֹאשִׁית" – מִקְצָתָהּ וְלֹא כֻּלָּהּ. תִּתְּנוּ לָהּ תְּרוּמָה • (ספרי) לִפִּי שְׁלֹא שֶׁמַּעֲנֵנו שְׁעוֹר לְחֶלֶה, נֶאֱמַר "תִּתְּנוּ", שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדִי נִתְּיָנָה.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

וְלִנְחָתוֹם – מוֹכֵר כְּכֹרוֹת (רש"י עירובין פא, ב).

אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה – כְּדִי שְׁלֹא יִפְסִיד. תורה כא

(כא) מֵרֹאשִׁית עֲרִסְתֵיכֶם – לָמָּה נֶאֱמַר – שֶׁהָרִי כָּבֵד אָמַר לְעִיל "רֹאשִׁית עֲרִסְתֵיכֶם".

לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר "רֹאשִׁית עֲרִסְתֵיכֶם", שׁוֹמֵעַ אֲנִי רֹאשׁוֹנָה שֶׁבַעסוֹת – שְׁנוֹתֵן אֶת הָעֶסֶה הָרֹאשׁוֹנָה וְשֶׁאֵר הָעֶסֶת פְּטוּרוֹת.

תִּלְמוּד לומר "מֵרֹאשִׁית", מִקְצָתָהּ וְלֹא כֻּלָּהּ – מִקְצָת כָּל עֶסֶה וְעֶסֶה (רא"ם). וְיָמָה שֶׁכְּתוּב בְּפֶסֶק כ "רֹאשִׁית עֲרִסְתֵיכֶם", כָּבֵד פִּירֵשׁ רִש"י לְעִיל שֶׁפִּירוּשׁוֹ "קוֹדֶם שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנָּה". אָבִל לֹא הָפְסוּק "מֵרֹאשִׁית עֲרִסְתֵיכֶם", הִיָּה נִתְּנָה לְפָרֵשׁ אֶת הָפְסוּק "רֹאשִׁית עֲרִסְתֵיכֶם", רֹאשׁוֹנָה שֶׁבַעסוֹת (גרא"א).

תִּתְּנוּ לָהּ תְּרוּמָה – לִפִּי שְׁלֹא שֶׁמַּעֲנֵנו שְׁעוֹר לְחֶלֶה – כְּדִלְעִיל פְּסוּק כ.

נֶאֱמַר "תִּתְּנוּ", שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדִי נִתְּיָנָה – פִּירוּשׁ, שֶׁאֵף שְׁלֹא נֶאֱמַר שִׁיעוֹר לְחֶלֶה, אֵין לְהִסְתַּפֵּק בְּהִפְרָשָׁה שֶׁל מִשְׁהוּ, אֲלֵא צְרִיכָה לְהִיּוֹת הִפְרָשָׁה חֲשׂוּבָה, לְפָחוֹת "כְּדִי נִתְּיָנָה". אֵף גַּם לְאַחַר לִימוּד זֶה עֲדִין נִקְרָא שֶׁאֵין שִׁיעוֹר לְחֶלֶה, בִּיָּן שֶׁאֵין לִ"כְּדִי נִתְּיָנָה" שׁוּם יָחַס לְעֶסֶה שֶׁמִּמֶּנָּה הוּפְרָשָׁה, שֶׁכֵּן בִּ"כְּדִי נִתְּיָנָה" וְכֹל לְפִטוֹר אֶפִּילוּ עֶסֶה גְדוֹלָה בִּיּוֹתֵר, וְלָכֵן קָבְעוּ חֲכָמִים שִׁיעוֹר לְחֶלֶה, שֶׁיִּהְיֶה שִׁיעוֹר הִפְרָשָׁה בִּיחֹס לְגוֹדֵל הָעֶסֶה (דברי אברהם) תורה כב

וְאֵין פִּירוּשׁוֹ "רֹאשׁוֹנָה שֶׁבַעסוֹת", כְּדִלְקֶמֶן בְּרִש"י פְּסוּק הָבָא.

"חֶלֶה" אַחַת "תְּרִימוּ תְּרוּמָה" לְשֵׁם ה' – וְהוּא פִּירוּשׁ הָאִמּוֹר לְעִיל פְּסוּק יט "תְּרוּמָה לָהּ", הִיָּנוּ לְשֵׁם ה'. וְלֹא אָמַר לָהּ מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי אֵינָה נִשְׁרַפֶּת, אֲלֵא נֶאֱכָלֶת לְכַהֲנִים (באר בשדה).

חֶלֶה – טוֹרֵטִי"ל בְּלַעַז. tortel, עֲגָה עֲגָלָה. וְרָאָה גַּם רִש"י בִּיצָה ט, א. וְלִהְיֶיר מִמְחֻזָּר וְיִטְרִי הִלְכוֹת פְּסַח סִימָן לָהּ: "וּפּוֹשְׁטוּ בְּעֵין חֲרָרָה, מִדְּקָרִי לִיה קָרָא חֶלֶה".

כְּתוּבָת גֶּרֶן – שְׁלֹא נֶאֱמַר בָּהּ שְׁעוֹר – שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יח ד) "רֹאשִׁית דִּגְנְךָ", וְלֹא פִירֵשׁ בָּהּ שִׁיעוֹר (רש"י שם). וְרָאָה רִש"י לְקֶמֶן פְּסוּק כֹּא שֶׁאֵף שְׁלֹא נֶאֱמַר בָּהּ שִׁיעוֹר, צְרִיף שִׁיפְרִישׁ "כְּדִי נִתְּיָנָה". וְרָאָה שֵׁם בִּבְיֹאֵר.

וְלֹא כְתוּבָת מַעֲשֶׂר שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ שְׁעוֹר – שֶׁפִּירֵשׁ בּוֹ הַכְּתוּב אֶחָד מַעֲשֶׂרָה, כְּדִכְתִּיב (יה טו) "אֶת תְּרוּמַת ה' מַעֲשֶׂר מִן הַמַּעֲשֶׂר", לומר שֶׁמֶן הַמַּעֲשֶׂר שֶׁלֹּקַח הַלֹּוי מִיִּשְׂרָאֵל וּפִירֵשׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשֶׂר לְכַהֵן, וּמִפְּנֵי שֶׁתְּרוּמַת הַגֹּזֶן וְתְרוּמַת הַמַּעֲשֶׂר שֶׁתִּיָּהוּן נִקְרָאוּ תְרוּמָה, וְהַחֶלֶה גַּם כֵּן נִקְרָאת תְרוּמָה, וְלֹא יִדְעוּ אִם דִּין תְרוּמַת הַחֶלֶה כְּתוּבָת גֹּזֶן אוֹ כְּתוּבָת מַעֲשֶׂר, הוּצָרָה הַכְּתוּב לְפָרֵשׁ בָּהּ "כְּתוּבָת גֹּזֶן" (רא"ם).

אָבִל חֲכָמִים נִתְּנוּ שְׁעוֹר – חֶלֶה פֶּרֶק ב מִשְׁנָה ו.

לְבַעַל הַבַּיִת אֶחָד מַעֲשִׂים וְאַרְבָּעָה – מִהָעֶסֶה.

"כְּדִי עֲרִסְתֵיכֶם", וְכֵן הוּא בְּרִש"י פְּסָחִים מח, ב. חוֹלִין קֵלֶה, ב.

שֶׁאֲתֵם רִגִּילִין לְלוֹשׁ בְּמִדְבָּר – לומר כֵּן מִמָּה שֶׁכְּתַב "עֲרִסְתֵיכֶם", וְלֹא סָתֵם "עֲרִיסָה" (גרא"א). וְכֵן מְבֹאֵר בְּרִש"י חוֹלִין קֵלֶה, ב: "בְּמִדְבָּר נִתְּיָנָה לָהֶם תוֹרָה, וְשֵׁם נֶאֱמַר לָהֶם: כְּדִי עֲרִסְתֵיכֶם שֶׁל עֲכָשׁוּי קִיב בְּחֶלֶה". וְהִנֵּה מִלְשׁוֹן רִש"י שְׁבוֹתָב וְכּוֹפֵל "כְּשֶׁתְּלוּשׁוּ .. רִגִּילִין לְלוֹשׁ", מִשְׁמַע שֶׁ"עֲרִסְתֵיכֶם" פִּירוּשׁוֹ לִישָׁה שֶׁל עִיסָה. וְכֵן מִשְׁמַע מִלְשׁוֹן רִש"י בְּרִכּוֹת לו, ב שֶׁ"עֲרֶסֶן" פִּירוּשׁוֹ גִּיבּוּל וְלִישָׁה, וְהוּא מִלְשׁוֹן "עֲרִסְתֵיכֶם".

וְכִמָּה הִיא – מִהוּ שִׁיעוֹר הָעִיסָה שֶׁלֹּשׁוּ בְּמִדְבָּר.

"וַיִּמְדוּ בַעֲמֹר" – שְׁמוֹת טו, יח. "עַמֹּר לְגִלְגָּלֹת" – שֵׁם טו, טו.

(ושעורו: אַרְבָּעִים וְשָׁלֹשׁ בִּיצִים וְחֶמֶשׁ בִּיצָה) – רָאָה גַּם רִש"י שְׁמוֹת טו, לו. בְּהִרְבָּה כְּתִבִּי יָד וּדְפוּסִים רֹאשׁוֹנִים לֹא גּוֹרָסִים קָטַע זֶה. "תְּרִימוּ" מֵרֹאשִׁיתָהּ, כְּלוֹמֵר קֹדֶם שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנָּה – מְבַהֵיר בְּזֶה שֶׁיִּכּוֹל לְהִפְרִישׁ הַחֶלֶה גַּם אַחֲרֵי אֶפִּיָּה, הָעֵיקָר שֶׁיִּפְרִישׁ קוֹדֶם שִׁיאֲכַל.

"רֹאשִׁית" [חֶלֶקָה] – כֵּן הַגִּירָסָא בְּדְפוּסִים רֹאשׁוֹנִים. וּבְדְפוּסִים שֶׁלְפָנֵינוּ: "חֶלְבּוֹ", וּבְכִמָּה דְפוּסִים: "תִּלְקַח", וְכִנְרָאָה שֶׁהוּן מִשְׁבָּשׁוֹת. אֵף בְּכְתָב יָד תִּימָן: "חֶלְתָהּ", וְהִיא נִרְאִית גִּירָסָא מִתּוֹנָקֶת יוֹתֵר.

[– וְהוּא פִּירוּשׁ "רֹאשִׁית עֲרִסְתֵיכֶם", קוֹדֶם שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנָּה רֹאשִׁית חֶלְקָה.

לה' הארץ ומלואה

מראשית ערסתיכם תתנו ליהנה תרומה (טו, כא)

למה נסמכה פרשת חלה לפרשת ע"ז, לומר לה, שכל המקום מצות חלה כאלו בטל ע"ז (ויקרא רבה פט"ו, ו) אמרו חז"ל (שבת לא, א) "אמונת זה סדר זרעים", ופרש בתוס' (ד"ה אמונת) "שמאמין בחי העולמים וזרע". והחדוש בזה הוא, דהרי המשקיע בעבודת השדה, עלול לחשוב, שגדול התבואה וריוחיו שמקבל מעבודה זו, הם תוצאה מגדל גיעתו והשקעתו בשדהו, ו"כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" ח"ו. אף ישראל הזרע את שדהו יודע, שגדול התבואה ואיכותה אינם באים מ"כחו" של האדם ח"ו, כ"א הקב"ה הוא ה"נותן לה כח לעשות חיל", ו"ברכת ה' היא תעשיר". ולכן זריעתו אינה מפגי שבכח השדה להביא לו פרנסתו, כ"א ש"מאמין בחי העולמים", שביא לו את פרנסתו ע"י הזריעה. וזהו תכן מצות חלה, שהאדם מבין ומכיר שלא מיגיעתו ועבודתו עשה את החיל הזה, כ"א הקב"ה לבדו הביא לו את הברכה, וא"ה הרי אין התבואה והעסה שייכים לו, אלא להקב"ה. ולכן הוא נותן את "ראשית עריסותיכם" – תרומה לה", כי באמת שירת העסה להקב"ה. וזהו "כל המקום מצות חלה כאלו בטל ע"ז", כי בקיום מצות חלה מראה האדם שאין כח ושליוטה לשום דבר מבלעדי ה', ואפי' פרנסתו אינה מגיעה מעצמה ע"פ דרכי הטבע כ"א מהקב"ה לבדו.

(כב) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה כב וארי תשתלחו ולא תעבדו את כל אשר-דבר יהוה אל-משה:

ישי' וכי תשגו ולא תעשו • (ספרי) עבודת כוכבים היתה בכלל "כל המצות" שהצבור מביאין עליהם פר, והרי הכתוב מוציאה כאן מכללן, לדון בפר לעולה ושעיר לחטאת. וכי תשגו וגו' • (ש) בעבודת כוכבים הכתוב מדבר; או אינו אלא באחת מכל המצוות? תלמוד לומר: "את כל המצות האלה" – מצוה אחת שהיא בכל המצוות: מה העובר על כל המצוות, (כריתות ז) פורק על ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו

אשל אברהם – הרב אלאשילי

"מגלה פנים בתורה – בא על דברי תורה בחופפה ובגלוי עזות פניו". וברש"י סנהדרין צט, ב: "שכופר במה שכתוב בתורה". אף ב"תורת מנחם" כתב שמה שרש"י אינו מזכיר שזהו "בתורה", הוא משום שכאן הפונה שמגלה פנים בענין קיום המצות שלא לקימן, ועל פי זה מבאר שם ששלשה דברים אלו שנקט רש"י, הם כנגד חקים עדות ומשפטים שבמצוות: "פורק עול" כנגד החקים, "מפר ברית" כנגד עדות, שהם עדות וזכרון על חסדי המקום, והם בגדר שמירת ברית, וממילא מי שאינו מקים המצות הוא מפר ברית זו, ו"מגלה פנים" כנגד המשפטים, שהם מצות שכליות, והוא מעקם את טעמי המצות, ומשום כך אינו מקימן. אף מצוה זו – פורק בה על – מלכות שמים. ומפר ברית – שבין ישראל לקדוש

אלא עבודה זרה (ספרי). או אינו אלא באחת מכל המצוות – שמה שכתוב "נעשתה" בלשון יחיד, אינו משום יחודיותה של המצוה, אלא משום שמדבר בכל אחת מהמצוות בפני עצמה. תלמוד לומר: "את כל המצות האלה", מצוה אחת שהיא בכל המצוות – שכן רק כך יובנו שתי הלשונות: "תעשינה" בלשון יחיד, ו"כל המצות האלה", ואם כן בהכרח שמדובר במצוה כזו שיש בה אותו התכן שיש בכל המצות כולן. מה העובר על כל המצוות – פורק על – כופר בקדוש-ברוך-הוא (רש"י יומא פה, א). וראה רש"י בריתות ז, א: "פורק עול – של כל המצוות". ומפר ברית – בספרי שם מוסיף: ואין ברית אלא תורה. ומגלה פנים – בספרי שם מוסיף: בתורה. וראה רש"י שבועות יג, א:

(כב) וכי תשגו ולא תעשו – עבודה זרה היתה בכלל כל המצוות שהצבור מביאין עליהן פר – לחטאת. בכתוב בויקרא ה, יד: "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה.. והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת". וברש"י שם שמדובר ששגגו ב"אחת מכל פריטות שבתורה". והרי הכתוב מוציאה כאן מכללן – מזה שהתורה כתבה כאן בנפרד את דין העובר על עבודה זרה, הרי בקר הוציא הכתוב את עבודה זרה מכלל האמור בויקרא שם "אחת מכל מצות ה'". לדון בפר לעולה ושעיר לחטאת. וכי תשגו וגו' – בעבודה זרה הכתוב מדבר – שהרי כתוב בהמשך בפסוק כד "נעשתה לשגגה", והינו שמדובר במצוה אחת מיוחדת, ואין זו

פֹּרֶק עַל וּמִפֶּר בְּרִית וּמַגִּלָּה פָּנִים, וְאַיִזוּ? זֶה עֲבוּדַת כּוֹכְבִּים. אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה' אֶל-מֹשֶׁה • (הוריות ח) "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" – מִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעְנוּם (תהלים סב) : "אֶחָת דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתֵּים-זֵו שְׁמַעְתִּי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 57)

פֹּרֶק עַל, וּמִפֶּר בְּרִית, וּמַגִּלָּה פָּנִים (רש"י טו, כב)

פֹּרֶק עַל – כִּנְגֵד חֲקִים, שֶׁהֵם גְּזֵרוֹת הַמֶּלֶךְ, וּמִטְרָתָם קִבְּלַת עַל. **מִפֶּר בְּרִית** – כִּנְגֵד עֲדוֹת, שֶׁהֵם עֲדוֹת וְזִכְרוֹן לְחִסְדֵּי הַמִּקּוֹם וְכְדוּמָה, וְהֵם בְּגֵדֵר שְׁמִירַת 'בְּרִית' (בְּרִית הִיא אוֹת וְזִכְרוֹן בֵּין כּוֹרְתֵי הַבְּרִית). **מַגִּלָּה פָּנִים** – כִּנְגֵד מִשְׁפָּטִים, שֶׁהֵם מִצְוֹת שְׁכָלִיּוֹת, הֵינּוּ הַנְּהֻגוֹת יִשְׂרָאֵל. הָאֵדָם מִמְּצִיא אוֹפָנִים וְטַעֲמִים חֲדָשִׁים שֶׁעַל יָדָם הוּא 'מַעֲקָם' וּמַעֲשֵׂה אֶת שְׁכָל הַתּוֹרָה.

(כג) **אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד-מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְהִלָּאָה לְדֹרֹתֵיכֶם:**

רש"י **אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה וְהִלָּאָה** (ספרי) **מַגִּיד**, שֶׁכָּל הַמּוֹדָה בַּעֲבוּדַת כּוֹכְבִּים כְּכּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה וּבְכָל מַה שֶּׁנִּתְנַבְּאוּ הַנְּבִיאִים, שְׁנַאֲמַר: "לִמֵּן-הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּאָה".

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" כְּפִי שֶׁבִּנְי יִשְׂרָאֵל שְׁמַעְנוּ אוֹתוֹ מִה. וְלִהְיֶיר שְׁרָשִׁי בַּתְּהִלִּים שֶׁם וּבְשִׁמוֹת כ, ז, מִפְּרָשׁ אֶת הַפְּסוּק עַל "זְכוּר" וְ"שִׁמּוֹר" שֶׁנִּשְׁמַעְנוּ בְּדִבּוּר אֶחָד. תוֹרָה כג

(כג) **אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה וְהִלָּאָה** – **מַגִּיד** – מִזֶּה שֶׁאִמַּר "אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֲלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה", וְהַכּוֹנֵה לְמִצְוֹת עֲבוּדָה וְרָה בְּלָבָד, כְּפִי שֶׁנִּצְטָווּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי מֹשֶׁה בְּכִמְהָ פְּרָשִׁיּוֹת שִׁבְתוֹרָה, כְּגוֹן "לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאֵל אֲחֵר" (רש"י הוריות שם).

שְׁכָל הַמּוֹדָה בַּעֲבוּדָה וְרָה כְּכּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה – רָאָה גַם רִשִׁי דְּבָרִים יֵא, כח. וְרָאָה רִשִׁי שְׁמוֹת כג, יג "שֶׁשְׁקוּלָה עֲבוּדָה וְרָה כִּנְגֵד הַמִּצְוֹת כְּלָן, וְהַנִּזְהָר בָּהּ כְּשׁוֹמֵר אֶת כְּלָן". וְרָאָה גַם לִקְצוֹן בְּרִשִׁי פְּסוּק מֵא. וּבְכָל מַה שֶּׁנִּתְנַבְּאוּ הַנְּבִיאִים, שְׁנַאֲמַר "לִמֵּן" – כֵּן הוּא בְּכָל דְּפוּסִי הַרִשִׁי. וְכֵן הוּא בְּרִשִׁי הוֹרִיּוֹת ח, רִישׁ עֲמוּד ב. אֲבָל בְּפְסוּק "מִן". וְכֵן הוּא בְּרִשִׁי שְׁמוֹת יב, ב.

הַיּוֹם – וְרָאָה רִשִׁי שְׁמוֹת שֶׁם שְׁלּוּמִידִים מִתִּיבָה זֹו שֶׁה' הִיָּה מְדַבֵּר עִמּוֹ בִּיּוֹם.

אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּאָה – זֶהוּ כָּל מַה שֶּׁנִּתְנַבְּאוּ הַנְּבִיאִים. וְרָאָה סְפָרִי. תוֹרָה כד

"אֶחָת דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתֵּים זֵו שְׁמַעְתִּי" – תְּהִלִּים סב, יב. דִּהְיֵנוּ שְׁמַפְסוּק זֶה מוֹכַח שְׁתֵּי הַדְּבָרוֹת "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" שְׁמַעְנוּ מִה. הָרִא"ם מִפְּרָשׁ אֶת הַפְּסוּק כִּי: "אֶחָת דִּבֶּר אֱלֹהִים", הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא דִּבֶּר אֶת כָּל הַדְּבָרוֹת בְּדִבּוּר אֶחָד, וּמִתּוֹכָם שְׁמַעְנוּ מִמֶּנּוּ רַק שְׁנַיִם, "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ". וְיוֹתֵר נִרְאָה לְפָרֶשׁ: "אֶחָת דִּבֶּר אֱלֹהִים", הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמַר "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" בְּדִבּוּר אֶחָד, "וּשְׁתֵּים זֵו שְׁמַעְתִּי", וְאֵנּוּ שְׁמַעְנוּ אוֹתָם כְּמוֹ שְׁתֵּי דְבָרוֹת (רָאָה יְלָקוּט שְׁמַעְנוּ יְרֻמִּיָּה רָמֹז רסו. שְׁלִחַן עֲרוּךְ הַרֵב סִימָן תצד סע"ף ח. אֲבָל רָאָה רִשִׁי שְׁמוֹת כ, א). וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁבְּנוֹסֶף לְכָךְ שְׁרָשִׁי הִבִּיא מִפְּסוּק זֶה הוֹכֵחָה לְכָךְ שֶׁשְׁמַעְנוּ אֶת שְׁתֵּי הַדְּבָרוֹת מִה, בְּהוֹסָפָה זֹו גַם מִתְּרִץ רִשִׁי שֶׁאֵלָה, שֶׁהִרִי "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" הֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְאֵלּוּ הַפְּסוּק מְדַבֵּר בַּעֲבוּדָה וְרָה שֶׁהִיא מִצְוָה אֶחָת ("לֹא יִהְיֶה לָּךְ"). וְאֵם כֵּן אִיךְ אֲפֶשֶׁר לוֹמַר שֶׁ"דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה" הָאִמּוֹר כָּאֵן בְּאִיסוֹר עֲבוּדָה וְרָה בְּלָבָד, כּוֹלָל גַם "אֲנֹכִי", וְעַל כֵּךְ מִתְּרִץ רִשִׁי שֶׁ"אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה", הַכּוֹנֵה אֲכֵן לְדִבּוּר אֶחָד בְּלָבָד, אֵלָּא שֶׁבְּדִבּוּר זֶה נִכְלָלוּ יַחַד "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא נִיתֵן לְהַפְרִיד בֵּינֵיהֶם, אֲבָל כִּנְתַּת הַפְּסוּק הִיא בְּעִיקָר

בְּרוּךְ הוּא. רָאָה רִשִׁי דְּבָרִים יז, ב: "לְעִבּוֹר בְּרִיתוֹ – אֲשֶׁר כָּרַת אֶתְכֶם שֶׁלֹּא לְעִבּוֹד עֲבוּדָה וְרָה".

וּמַגִּלָּה פָּנִים – מַעֲזִי פָּנִים. וְאַיִזוּ? זֶה עֲבוּדָה וְרָה – שֶׁבַע עֲבוּדָה וְרָה לְבִדָּה יֵשׁ שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים אֵלּוּ.

אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה – "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" – שְׁמוֹת כ, ב-ג. דְּבָרִים ה, יז.

מִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעְנוּם – וְלֹא מִפִּי מֹשֶׁה, מִה-שֶׁאִין-כֵּן שֶׁאֵר הַדְּבָרוֹת שְׁמַעְנוּ מִמֹּשֶׁה (רָאָה רִשִׁי שְׁמוֹת יט, ט). כְּלוּמַר, מִה שֶׁכְּתוּב כָּאֵן "אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה" (אֵף שֶׁלֹּהֲלֵן פְּסוּק כד הוּא כּוֹתֵב: "אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֲלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה"), זֶהוּ מִשּׁוֹם שֶׁמִּצְוֹת עֲבוּדָה וְרָה ("אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ") שְׁמַעְנוּ יִשְׂרָאֵל מִפִּי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (בְּנוֹסֶף לְכָךְ שֶׁנִּצְטָווּ בָּהּ גַם עַל-יְדֵי מֹשֶׁה, כְּדִלְקִמֶן פְּסוּק כד). וְכִי פִירוּשׁ הַפְּסוּק: [וְכִי תִשְׁגוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת הַמִּצְוָה הָאֶחָת] אֲשֶׁר שְׁמַעְתֶּם אוֹתָהּ מִפִּי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּשֶׁדִּבֶּר עִם מֹשֶׁה (ע"פ הוריות ח, סע"א ורש"י שם). וְרָאָה גַם רִשִׁי לְקִמֵּן פְּסוּק לֹא. וְלִהְיֶיר שֶׁ"אֵל מֹשֶׁה" הוּא נוֹטְרִיקוֹן: "אֲנֹכִי לֹא [יִהְיֶה לָּךְ]

מִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעְנוּם (מִשְׁכִּיל לְדָר). [שְׁנַאֲמַר] – כֵּן הִגִּירָסָא בְּכִמְהָ כְּתִבִּי יְד וְדְּפוּס שְׁנִי. וְכֵן הוּא בְּרִשִׁי מִכּוֹת כד, א בְּשֶׁם הַמְּכִילָתָא.

(כד) וְהָיָה אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשֹׁנְגָה וְעָשׂוּ כָל־הָעֵדָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ בַמִּזְבֵּחַ וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת׃

כד ויהי אם מעיני העדה נעשתה לשונגה ועשו כל־העדה פר בן־בקר אחד לעולה לריח ניחוח ליהוה ומנחתו ונסכו במזבח ושעיר־עזים אחד לחטאת:

כ"ד אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשֹׁנְגָה • (הוריות ה' ב) אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה עֲבָרָה זו עַל־יְדֵי שׁוֹנֵג, כְּגוֹן שֶׁשֹּׁנֵגוֹ וְהוּרָו עַל אַחַת מִן הָעֲבֻדוֹת שֶׁהִיא מִתְּרַת לַעֲבֹד עֲבֻדַּת כּוֹכָבִים בְּכָף. לַחֲטָת • (הוריות יג, זכחים צ') חֶסֶר א', שְׁאִינוֹ כְּשֶׁאָר חֲטָאוֹת, שְׁכָל חֲטָאוֹת שֶׁבַּתוֹרָה הִבָּאוֹת עִם עוֹלָה, הַחֲטָאֹת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ה): "וְאֵת הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עוֹלָה", וְזו עוֹלָה קוֹדֶמֶת לַחֲטָאֹת.

(כה) וְכִפֹּר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שֹׁנְגָה הָיָה וְהֵם הִבִּיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אִשָּׁה לַיהוָה וְחֲטָאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שֹׁנְגָתָם׃

כה ויכפר הכהן על כל פנהא על כל פנשתא דבני ישראל וישתבק להון ארי שלותא היא ואנון איתאיו ית קרפנהון קרפנא קדם יי וחובתהון קדם יי על שלותהון:

כ"ה אִם הִבִּיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אִשָּׁה לַה' • (ספרי יבמות ט) זֶה הָאֱמֹר בַּפֶּרֶשֶׁה, הוּא פֶר הָעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִשָּׁה לַה'". וְחֲטָאתָם • זֶה הַשְּׁעִיר.

(כו) וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בִּשְׁנֹגָה׃

כו וישתבק לכל פנשתא דבני ישראל ולגיורא דיתגיר ביניהון ארי לכל עמא בשלותא:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֵת הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עוֹלָה", וְזו עוֹלָה קוֹדֶמֶת לַחֲטָאֹת. - וַיִּקְרָא ה, י. תורה כה
(כה) הִבִּיאוּ אֶת קָרְבָּנָם אִשָּׁה לַה' - זֶה הָאֱמֹר בַּפֶּרֶשֶׁה - פֶּסוּק כד. הוּא פֶר הָעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר "אִשָּׁה לַה'". וְחֲטָאתָם - זֶה הַשְּׁעִיר. - שֶׁהוּא עוֹלָה כָּלָה לַה'. וְלָכֵן אֵין לוֹמַר שֶׁ"קָרְבָּנָם" הֵם הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר הָאֱמֹרִים בַּפֶּרֶשֶׁה, "וְחֲטָאתָם" הוּא פֶר הַחֲטָאֹת הָאֱמֹר בְּוִיקְרָא (ובא הכתוב לומר שְׁחוּץ מִפֶּר הָעוֹלָה וּשְׁעִיר הַחֲטָאֹת הָאֱמֹרִים בַּפֶּרֶשֶׁה, מִבִּיָּאִים גַּם אֵת פֶּר הַחֲטָאֹת הָאֱמֹר בְּוִיקְרָא), שֶׁהֵרִי אֹמֵר כֹּאן "אִשָּׁה לַה'", וְאֵין "אִשָּׁה לַה'" אֵלָּא פֶר הָעוֹלָה וְלֹא שְׁעִיר הַחֲטָאֹת, וְלָכֵן בְּהִכְרַח שֶׁ"קָרְבָּנָם" הוּא פֶר הָעוֹלָה, "וְחֲטָאתָם" הוּא שְׁעִיר הַחֲטָאֹת

(רא"ם). תורה כו

כְּגוֹן שֶׁשֹּׁנֵגוֹ וְהוּרָו עַל אַחַת מִן הָעֲבֻדוֹת שֶׁהִיא מִתְּרַת לַעֲבֹד עֲבֻדַּת זֶרֶה בְּכָף - וְלֹא שֶׁשֹּׁנֵגוֹ בַּעֲבֻדַּת זֶרֶה עֲצָמָה, שֶׁאֱמֹרוֹ אֵין עֲבֻדַּת זֶרֶה בַּתּוֹרָה, שֶׁכֵּן בִּ"תוֹרַת כְּהֻנִּים" שֶׁנו (ויקרא ד, יא): "וְנִזְעַלְם דָּבָר - לֹא שֶׁתַּעֲלֵם הַמִּצְוָה כָּלָה" (רא"ם). אֲבָל בְּרִשְׁ"י וַיִּקְרָא שֶׁם לֹא הִבִּיאוּ דְרִשָּׁה זו. וְעַל פִּי פֶשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא מֵה שֶׁנֶּקֶט "אַחַת מִן הָעֲבֻדוֹת", וְהוּא מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא מִסְתַּבֵּר שְׂבִית דִּין יוֹרֶה שֶׁעֲבֻדַּת זֶרֶה בְּכָל־לַח מוֹתֶרֶת, אֵלָּא רַק טַעַם בְּאַחַת הָעֲבֻדוֹת לְהוֹרוֹת עָלֶיהָ בְּהִיתֵר. לַחֲטָת - חֶסֶר אֵל"ת, שְׁאִינוֹ כְּשֶׁאָר חֲטָאוֹת, שְׁכָל חֲטָאוֹת שֶׁבַּתוֹרָה הִבָּאוֹת עִם עוֹלָה הַחֲטָאֹת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה - רָאֵה רִשְׁ"י וַיִּקְרָא ה, ח: "לְמָה הִדְבַּר דּוֹמָה? לְפָרֶקְלִיט שֶׁנֶּכְנַס לְרִצּוֹת, רִצָּה פְּרִקְלִיט - נִכְנַס דּוֹרוֹן אַחֲרָיו".

(כד) אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשֹׁנְגָה וְעָשׂוּ כָל־הָעֵדָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ בַמִּזְבֵּחַ וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאתָם׃
לְשֹׁנְגָה - "אִם" מִפִּי - שֶׁהוּרָו בְּפִיָּהֶם, וְכַד לְקַמּוֹן.
"עֵינֵי הָעֵדָה" - הַסִּנְהֶדְרִין נִקְרָאִים "עֵינֵי הָעֵדָה", בִּיּוֹן שֶׁהֵם מֵאִירִים עֵינֵי הָעָם (ע"פ רש"י תענית כד, א).
נַעֲשֶׂתָה "עֲבָרָה זו" - אָמַר "עֲבִירָה זו" בַּעֲבוּר שֶׁלֹּא הוֹנֶכְרָה בְּכַתּוּב שׁוּם פְּעוּלָה שֶׁתַּפּוּל עָלֶיהָ מִלֵּת "נַעֲשֶׂתָה" (רא"ם).
עַל־יְדֵי שׁוֹנֵג - פִּירֵשׁ מִלֵּת "בִּשְׁנֹגָה" "עַל־יְדֵי שׁוֹנֵג", מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂתָה לְשֹׁנְגָה מוֹרָה שֶׁשֹּׁנְגָה הִיתָה בַּעֲשִׂיתָהּ, וְאִינוּ כּוֹ, אֵלָּא הַשֹּׁנְגָה הִיתָה בְּהוֹרָאת הַבֵּית דִּין, שֶׁהוּרָו בִּהּ הִקְיָתָהּ, לֹא לְקַהֵל שֶׁעָשׂוֹ אוֹתָהּ, שֶׁנֶּקֶהֱל לֹא עָשׂוֹ אֵלָּא עַל פִּי הוֹרָאת בֵּית דִּין (רא"ם). וְרָאֵה רִשְׁ"י הוֹרָיוֹת ה, ב: "שֶׁתַּעֲשֶׂה לְשֹׁנְגָה עַל־יְדֵי אַחֲרִים, דִּהְיָנוּ עַל־יְדֵי הוֹרָאת בֵּית דִּין".

♦ שבת קודש כ"ו סיון ♦

כז ואם אָנֹכִי חַד יָחֹב בְּשָׁלוֹ וַיִּקְרַב עֲזָא בַת
שְׁמֵה לְחַטָּאת:

(כו) וְאִם־נִפְשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עֹז
בַּת־שְׁנֵתָה לְחַטָּאת:

כז"י תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה • בַּעֲבוּדַת כּוֹכְבִּים • עֹז בַּת־שְׁנֵתָה • שָׂאָר עֲבֻרוֹת יָחִיד מְבִיא בְּשִׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, וּבְזוֹ
קָבַע לָהּ שְׁעִירָה.

כח וַיִּכְפֹּר כֹהֵנָא עַל אָנֹכִי דְאִשְׁתְּלִי בְּמַחֲבֵה
בְּשָׁלוֹ קָדָם יְיָ לְכַפֵּרָא עֲלוֹהֵי וַיִּשְׁתַּבֵּחַ לֵה:

(כח) וַיִּכְפֹּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשְּׁגֵגָה בַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה
לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ:

כט וַיִּצְיָבָא בְּכֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוֹרָא דִּיתְגִּיר
בִּיגִיּוֹן אוֹרִיתָא חֲדָא יְהִי לְכוֹן לְדִיעְבֵּד
בְּשָׁלוֹ:

(כט) הֶאֱזָרַח בְּכֵי יִשְׂרָאֵל וְלָגַר הָגֵר בְּתוֹכָם תּוֹרָה
אַחַת יִהְיֶה לָּכֶם לַעֲשֹׂה בְּשִׁגְגָה:

ל וַאֲנֹכִי דִיעְבֵּד בְּרִישׁ גָּלִי מִן נְצִיבָא וּמִן
גִּיּוֹרִיא קָדָם יְיָ הוּא מְרַגֵּז וַיִּשְׁתַּחֲצִי אֲנִשָּׂא
הֵהִיא מְגוֹ עֲמָה:

(ל) וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בִּיד רָמָה מִן־הָאֲזָרַח
וּמִן־הָגֵר אֶת־יְהוָה הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מִקִּרְבַּ עַמָּה:

כז"י בִּיד רָמָה • בְּמִזִּיד • מְגַדֵּף • מַחֲרֵף • כְּמוֹ: (יחזקאל ה) "וְהִיתָה חֲרָפָה וּגְדוּפָה", (ישעיה לו): "אֲשֶׁר גִּדְּפוּ וַעֲרִי
מִלֶּךְ־אֲשׁוּר". וְעוֹד דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: מִכָּאן לְמַכְרֵךְ אֶת הַשֵּׁם שֶׁהוּא בְּכֵרֶת (סנהדרין צ. כריתות ד).

לא אָרִי עַל מִימְרָא דִּי בְּסַר וִית פְּקוּדוֹהִי
אֲשֶׁנִּי אֲשַׁתְּצָאָה תַּשְׁחֲצִי אֲנִשָּׂא הֵהִיא חוּבָה
בָּה:

(לא) כִּי דְבַר־יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוֹתוֹ הִפָּךְ הַכֵּרֶת |
תִּכְרֶת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֹנָה בָּה: פ

כז"י דְּבַר־ה' • (סנהדרין צט) אֲזָהֲרַת עֲבוּדַת כּוֹכְבִּים מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְהַשָּׂאָר – מִפִּי מִלְשָׁה. עֹנָה בָּה • בְּזִמְן שְׁעוֹנָה
בָּה, שְׁלֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

כִּינּוּן שְׁעַל פִּי פִּשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא לֹא
מִיּוֹשֵׁב לְגִמְרֵי לְשֵׁם מִדָּה נֶאֱמַר כָּאן:
"אֶת ה' הוּא מְגַדֵּף" (הר"ב).
מִכָּאן לְמַכְרֵךְ אֶת הַשֵּׁם - הִינּוּ מְגַדֵּף.
שֶׁהוּא בְּכֵרֶת - שְׁלֹא נִתְפָּרֵשׁ בּוֹ כֵרֶת,
בְּוִיקְרָא כד, טוֹטו. אָבֵל רָאָה רִש"י
שָׁם: "חֲטָאוּ יִשְׂא - בְּכֵרֶת, בְּשִׁאִין
הַתְּרָאָה". וְאִפְשָׁר שְׁלֹאֲחַר שְׁנֵתְפָּרֵשׁ
כָּאן כֵרֶת, נִיתֵן לְפָרֵשׁ שָׁם "חֲטָאוּ יִשְׂא"
שֶׁהַכֵּנָה לְכֵרֶת. אוֹ שֵׁשׁ מִפְּרֵשׁ
כְּפִירוֹשׁ הָרֵאשׁוֹן כָּאן, שְׁלֹא מְדוּבָר
כָּאן בְּמִגְדֵּף. תוֹרָה לֹא
(לֹא) דְּבַר ה' - אוֹהֲרַת עֲבוּדָה זָרָה
מִפִּי הַגְּבוּרָה - וְהִנּוּ "דְּבַר ה'", דְּבוּר
שֶׁדְּבַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצֻמוֹ
לִישְׂרָאֵל, דְּ"אֲנִכִּי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" מִפִּי

בְּפִרְהֶסְיָא, כְּמִשְׁמַעוֹת הַפִּשְׁטוֹת שֶׁל
"בִּיד רָמָה", וְכִפִּירוֹשׁ רִש"י בְּשִׁמּוֹת יד,
ח: "בְּגִבּוּרָה גְבוּרָה וּמִפְּרִסְמֹת", שָׁאם
כֵּן הָרִי זֶה נֶעֱשָׂה בְּעֵדִים וְהַתְּרָאָה,
וְחִיּוּבוֹ אִזְּ אִינוּ כֵרֶת אֲלֵא מִיתַת בֵּית
דִּין, וְלָכֵן מִפְּרֵשׁ שֶׁהַכֵּנָה שְׁעָשָׂה
בְּמִזִּיד, וְהִנּוּ "בִּיד רָמָה" בִּיחֹס לְקִדּוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא, וְכִמוֹ שְׁאוּמֵר בְּהַמְשָׁךְ "כִּי
דְּבַר ה' בָּזָה" (הר"ב).
מְגַדֵּף - מַחֲרֵף - מְבִזָּה.
כְּמוֹ "וְהִיתָה חֲרָפָה וּגְדוּפָה" -
יְחֻזְקָאֵל ה, טו. בִּיּוֹן (רש"י שם).
"אֲשֶׁר גִּדְּפוּ וַעֲרִי מִלֶּךְ אֲשׁוּר" -
יְשַׁעְיָה לו, ו.
וְעוֹד דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ - כְּרִיתוֹת ז, ב.
הוֹצֵרֵךְ לְהִבְיָא אֶת דְּרָשׁת רַבּוֹתֵינוּ,

(כו) תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה - בַּעֲבוּדָה זָרָה
- שָׂאָף שְׁ"תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה" סְתָמָא
מִשְׁמַע, אִיזוֹ עֲבִירָה שְׁשִׁגְגָה בָּה, מִכָּל
מָקוֹם כִּינּוּן שֶׁלִּפְנֵי כֵּן מְדוּבָר עַל צְבוּר
שְׁחָטָאוּ בַּעֲבוּדָה זָרָה, וּבְהַמְשָׁךְ לָזֶה
נֶאֱמַר כָּאן "וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תַּחֲטָא",
מִסְתַּבֵּר שֶׁזֶּהוּ הַמְשָׁךְ לַעֲנִין הַקּוֹדֵם,
אֲלֵא שְׁלַעִיל דְּבַר בַּעֲבוּר וְכָאן בִּיחִיד.
וְגַם מִזֶּה שְׁכָאן קָבַע לָהּ שְׁעִירָה בְּלָבָד,
וְאִילוּ בְּשָׂאָר חֲטָאִים קָבַע לָהּ בְּשִׁבָּה
אוֹ שְׁעִירָה (גרי"א).
עֹז בַּת שְׁנֵתָה - שָׂאָר עֲבֻרוֹת יָחִיד
מְבִיא בְּשִׁבָּה - רָאָה וַיִּקְרָא ד, לב.
אוֹ שְׁעִירָה וּבְזוֹ קָבַע לָהּ שְׁעִירָה. -
רָאָה וַיִּקְרָא ד, כז־כח. תוֹרָה כח
(ל) בִּיד רָמָה - בְּמִזִּיד - וְלֹא

(לב) וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא בְּמִדְבַּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשֹׁשׁ
לִב וַהֲיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר וַאֲשַׁכְחוּ אֶת
פֶּד מִגִּבְבֹּת אֲעִין בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:
עֲצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:

נשי"א וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר וַיִּמְצְאוּ • (ספר) בְּגִנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל דָּבַר הַכְּתוּב, שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ אֶלָּא שַׁבָּת
רַשׁוּנָה, וּבִשְׁנֵיהֶם כָּא זֶה וְחֻלְלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ - מתוך 'לקראת שבת'

המעשה הוא העקר

וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת: (טו, לב)

מעשה המקושש היה כו' מיד אחר מעשה מרגלים, דאמר במדרש דלשם שמים נתפנו, שהיו אומרים ישראל, כיון שנגזר
עליהם שלא לנגס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחיבין במצות. עמד וחלל שבת, כדי שיהרגו ויראו אחרים (תוד"ה
אפילו, בבא בתרא קט, ב)

יש לעין, מהו הטעם לזה שחשבו בני ישראל דמשום שנגזר עליהם שלא לנגס לארץ, אינם מחיבים במצות, דמדוע
יפטרו מחיוב המצות בשביל זה?

ויוכן זה ע"פ המבאר בסה"ק (ראה לקו"ת ריש פרשתנו, ועוד) שהטעם לזה שרצו המרגלים לשאר במדבר הוא כי עקר עסקם
במדבר היה בלמוד התורה וקמחז"ל (מכילתא בשלח טו, ז) לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן, דעקר למוד התורה
הוא בהבנה והשגה, משא"כ בארץ ישראל עקר העבודה היא במעשה - מצות מעשיות, שש שנים תזרע שדך וגו'.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שמירת השבת של כלל ישראל, כיון
שסוף סוף השבת עצמה אינה שמונה
לגמרי, וממילא מחוללת היא, והרי זה
גנאי לכל כלל ישראל. כלומר יש שני
ענינים בשמירת השבת: א) חיוב על כל
אחד מישראל לשמור שבת, ובזה
חילול שבת של אחד אינו פוגם
בשמירת שבת של השני (וכן הוא
בשאר כל המצות. ועל דרך האמור
ברש"י על הפסוק (ויקרא כד, א): "ושם
אמו שלמית בת דברי" - "שבחן של
ישראל שפרסמה הכתוב לזו, לומר,
שהיא לבדה היתה זונה"). ב) חיוב
שהשבת עצמה תשמר, ובזה לא מועיל
שמירת השבת של רוב ישראל, שכן
אם יש אפילו יהודי אחד שמחלל את
השבת - השבת מחוללת ואינה
שמונה, והרי זו גנותן של כל ישראל
שהשבת לא נשמרה, כיון שניתנה להם
מתנה ששמה שבת לשמור עליה, ולא
שמורה. ויש לומר שמפני זה לא פרסם
הכתוב את שם המחלל את השבת
(כמו אצל שלומית בת דברי). כי אין זה
חטא פרטי שפגם רק במחלל עצמו,
אלא זהו פגם של כלל ישראל. ואפשר
שגם מזה עצמו שהכתוב לא פרסם את
שמו, שלא כמו אצל שלומית בת דברי,
למד רש"י שזהו גנותן של כל
ישראל. תורה לג

ולכן מתיחס מעשה חילול שבת גם
אליהם.
שלא שמרו אלא שבת ראשונה -
כמו שמעיד הכתוב בשמות טו, ז:
"וישבתו ה'עם ביום השביעי" (עמר נקא).
ובשניה כא זה - ראה רש"י לקמן כו,
ג שלדעה אחת היה זה צלפחד בן חפר.
וחללה - כי מהלשון "ויהיו ישראל
במדבר", משמע שהיה זה מיד שנגזר
למדבר [והיה זה כשבאו למדבר סין,
ראה שמות טו, א], ואת השבת
הראשונה בהגיעם לשם שמרו, כמוכא
לעיל, ואם כן בהכרח שהיה זה בשבת
שניה (עמר נקא). וכיון שהשבת
הראשונה היתה בכ"ב באיר של שנה
ראשונה (שהרי הם הגיעו למדבר סין
בט"ו באיר ביום השבת, ואותה שבת
לא נחשבת לשבת ששהו בה במדבר,
כיון שבאו ביום השבת גופא). אם כן
השבת השניה לשהותם במדבר היתה
כ"ט באיר [ולהעיר שבויקרא כד, יב
כותב רש"י שהמקלל והמקושש היו
בפרק אחד, ולפי זה המקושש היה
בשנה השניה לצאתם ממצרים, ונראה
שהם מדרשות חלוקות, ובכל מקום
מביא רש"י בהתאם לפשוטו של מקרא
באותו מקום]. והנה מדיק לשון רש"י
"כא זה וחללה" (ולא "וחלל"), מבואר
הטעם שחלול שבת של יחיד פוגם בכל

הגבורה שמענום (רש"י סנהדרין צט, א).
וראה גם רש"י לעיל פסוק כב.
והשאר מפי משה. עונה בה - בזמן
ש"עונה בה" - וכאילו כתוב: כשעונה
בה (רא"ם).
שלא עשה תשובה - וראה גם רש"י
סנהדרין צ, ב: "שעונה בה" - שלא שב
קודם מיתה, הוי בכרת, אבל שב -
לא". אלא ששם רש"י כותב לפי
הדעה ש"הכרת תכרת" מדבר על
הכרת הנשמה בעולם הבא, לכן
כותב "שלא שב קודם מיתה", אבל
לשיטת רש"י בפירושו על התורה
שכרת פירושו מיתה בקיצור ימים
ומיתת בגיו, צריך לומר שלא שב
בתשובה קודם עונש הכרת. תורה לב
(לב) וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר
וַיִּמְצְאוּ - בְּגִנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל דָּבַר
הַכְּתוּב - כי אם לא כן מהו שמזכיר
את "בני ישראל", ובפרט ש"וימצאו"
לא מתיחס על "בני ישראל", אלא על
אלו שמצאו אותו, ואם כן היה לו
לומר "וימצאו אנשים מישראל איש
מקושש עצים וגו'", ונראה שלכן
מעתיק רש"י גם את תיבת "וימצאו".
ועוד יש לומר להיפך: "וימצאו" מוסב
על "בני ישראל", שפיון שמצאו אותו
מחלל שבת, ולא העליחו למנעו
מלחלל השבת, הרי זהו גנאי להם.

ועפ"ז חשבו ישראל דמכיון ש"נגזר עליהן שלא לכנס לארץ", ה"ז סימן ש"אין מחיבים במצות", שהיא עבודת "ארץ ישראל" כנ"ל.

ועל זה בא ספור המקושש להורות, דאף ש"לשם שמים נתפנו", ומחשבתו ושכלו היו שלמים עם הקב"ה ותורתו, מ"מ מכיון שלפעל חלל את השבת במעשה, נתחייב סקילה. והוא הדבר בנוגע לאלו שנשארו ב"מדבר", דאף שרבו עסוקים היה בתורה ובהגנת השכל, מ"מ הרי הם "מחייבים במצות", ועקר ענין המצוה - צותא וחבור עם הקב"ה הוא ע"י מעשה המצוה.

(לג) וַיִּקְרִיבוּ אוֹתוֹ הַמִּצָּאִים אֹתוֹ מִקֹּשֶׁשׁ עֲצִים
אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל כָּל-הָעֵדָה:

כס"י - המצאים אתו מקשש • (ספרי. סנהדרין מ"א) שהתירו בו ולא הניח מלקושש, אף שמצאוהו והתירו בו.

(לד) וַיִּנָּיְחוּ אוֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מִהִיעָשָׂה
לוֹ: ׀ ׀

כס"י - כי לא פרש מהיעשה לו • (ספרי. סנהדרין עח) לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה.

(לה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מוֹת יוֹמָת הָאִישׁ רָגוֹם
אֹתוֹ בְּאֲבָנִים כָּל-הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

כס"י - רגום • עשה פשנ"ט בלע"ז, וכן: "הלוד" אלנ"ט, וכן: "זכור" ו"שמור".

אשל אברהם - הרב אלאשוייל

לומר ש"מות יומת האיש" זו רק הקדמה ל"רגום אותו באבנים", שפיון שחיבו במיתה, לכן מיתתו בסקילה, ככל מחלל שבת. תורה לה (לה) רגום - [כמו "עשה" - כן הוא בדפוס ראשון. וכן משמע מלשון הלעז שהביא שהוא תרגום של "עשה". כלומר, "רגום" הוא לשון הורה, כמו "עשה", המורה על התמדת הפעולה (ראם). ואינו בלשון ציווי, ולכן לא נכתב ש"א תחת הרי"ש, אלא הוא לשון פעול, והכונה שיש לרגום אותו באבנים עד שימות (גרא).

פישנ"ט - feisant, בעצתו (אוצר לעזי רש"י). ויותר נכון לתרגום: היה עושה, או הלוד ועשה, לשון שמורה על התמדת הפעולה (מעייני אגם) **בלעז, וכן "הלוד"** - לשון פעול (רש"י בראשית ח, יא. שמות כ, ח. ישעיה ד, ד). לשון הורה (רש"י דברים ג, ט, כא). וראה גם רש"י דברים לא, כו.

אלנ"ט - alant, בלכתו (אוצר לעזי רש"י). ויותר נכון לתרגום: היה הולך (מעייני אגם).

אבל לא היו יודעים מהו (רש"י סנהדרין עח, ב), אם בסקילה חמורה אם בחנק ורשעים ב"ב קט, א).

אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה - שנאמר (שמות לא, יד) "מחלליה מות יומת", אבל לא פורש להם באיזו מיתה (רש"י ויקרא כד, יב). ואף שפסוק זה נאמר לאחר מתן תורה, ואילו המקושש היה לפני מתן תורה, הרי כבר כתב רש"י בשמות טו, טו ש"במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהן", ואחת מהן שבת, וממילא בטח ידעו גם את עונש המחלל שבת. ויש לומר שזהו הטעם שרש"י אינו מביא פסוק זה כאן, מפני שבאן מפרש רש"י שהמקושש היה לפני מתן תורה, ואין זה מתאים להביא פסוק המדבר לאחר מתן תורה, ואילו בויקרא שם כותב רש"י שהמקושש היה בזמן המקלל והינו לאחר מתן תורה, ולכן שם מביא הפסוק הנאמר לאחר מתן תורה. אף קשה אם כן מהו שאומר ה' למשה "מות יומת האיש", הרי בזה לא היה להם ספק וצריך

(לג) **המצאים אתו מקשש** - **שהתירו בו ולא הניח מלקושש** - ראה שבת צו, ב שהובאו שלש דעות בפירוש מקושש: "אמר רב יהודה אמר שמואל: מקושש, מעביר ארבע אמות ברשות הרבים הורה, במתניתא תנא: תולש הורה, רב אחא ברבי יעקב אמר: מעמר הורה", אף רש"י כאן אינו טורח לפרש מהו. ויש לומר, משום שסומך על מה שכבר כתב בפרשת שמות (ה, ג) שהוא מלשון ליקוט ואסיפה, כלומר היה מלקט עצים שהיו מפוזרים על הארץ, ובלשון רש"י שבת שם: "תלושין ומפוזרין היו ועמרן". ואיסורו משום מעמר, כנזכר לעיל.

אף משמצאוהו והתירו בו - "שקשש עצים" לא נאמר אלא "מקושש", לאחר שראוהו ומצאוהו היה מקושש, ומה טעם תלוי בכך? אלא שהתירו בו ועדיין היה מקושש (רש"י סנהדרין מא, א). תורה לד

(לד) **כי לא פרש מה יעשה לו** - **לא היו יודעים באיזו מיתה ימות** - "מה יעשה לו", משמע בר עשייה הוא,

לו וַיִּצְאוּ אוֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה אֶל־מַחֲוֵי לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ בָּאֲבָנִים וַיָּמָת בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

כ"ו וַיִּצְאוּ אוֹתוֹ • מִבָּאֵן, שְׂבִית הַסְקִילָה חוּץ וְרַחוּק מִבֵּית דִּין (סנהדרין מב).

לו וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימָר:

לח מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִמָּר לַהוֹן וַיַּעֲבֹדוּן לַהוֹן כְּרוֹסְפָדִין עַל כִּנְפֵי כְסוּתֵהוּן לְדַרְיָהוּן וַיִּתְּנוּן עַל כְּרוֹסְפָדָא דְכִנְפָא חוּטָא דְתַקְלָתָא:

(לו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לְאָמֹר:

(לח) דִּבְרֵי אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנִתְּנוּ עַל־צִיצֵת הַכֹּהֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת:

כ"ז וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת • עַל שֵׁם הַפְּתִילִים הַתְּלוּיִים בָּהֶּ, כְּמוֹ (יחזקאל ח): "וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצֵת רֹאשִׁי". דְּבַר אַחֵר: צִיצֵת – עַל שֵׁם "וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ", כְּמוֹ (שיר ב): "מִצִּיץ מִן־הַחֲרָפִים". תְּכֵלֶת • (מנחות מד) צָבַע יָרֵק שֶׁל חֲלוּזָן.

לט וַיַּחֲוֶן לָכֹון לְכְרוֹסְפָדִין וְתַחֲזִיוֹן יִתָּה וְתִדְכְּרוּן יֵת כָּל פְּקוּדֵיָא דְּוִי וְעִבְדִּין יִתָּהוּן וְלֹא תִשְׁעֹנוּן בְּתֵר הִרְהוּר לְכֹון וְכִתּוּן חִיזוּ עֵינֵיכֹון דִּי אַתּוּן טַעֲנוּ בְּתִרְיָהוּן:

(לט) וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם וְלֹא־תִתְּנוּ אוֹתֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

כ"ח וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' • שְׁמַנִּין גִּימַטְרִיָא שֶׁל "צִיצֵת" – שֵׁשׁ מֵאוֹת, וּשְׁמוֹנֶה חוּטִים וְחֲמִשָּׁה קְשָׁרִים הָרִי תִרִי"ג. וְלֹא־תִתְּנוּ אוֹתֵי לְבַבְכֶם • כְּמוֹ "מִתּוֹר הָאָרֶץ". הֵלֵב וְהַעֲנִינִים הֵם מְרַגְלִים לַגּוֹף, וּמְסַרְסְרִים לוֹ אֶת הָעֵבֶרֹת: הָעֵין רוֹאֶה וְהֵלֵב חוֹמֵד, וְהַגּוֹף עוֹשֶׂה אֶת הָעֲבֵרוֹת.

אשל אברהם – הרב אלעזר שול

ב"ר ד (רא"ס).

וּשְׁמוֹנֶה חוּטִין וְחֲמִשָּׁה קְשָׁרִים – וְהוּא לְפִי הַמִּנְהַג, אֲבָל מִהַתּוֹרָה מִסְפִּיק שְׁנֵי קְשָׁרִים, וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב רִשִׁי מִנְחָחוֹת לט, סוֹף עֲמוּד א: "וְהֵאֵידָנָא דְעִבְדִּין חֲמִשָּׁה קְשָׁרִים, הֵינּוּ דְאִמְרִין (מנחות דף מג, ב) שֶׁקוֹלָה מִצְוֹת צִיצֵת כְּכֹל הַתּוֹרָה בְּלָה, הִלְכָּה עֲבָדִין שְׁנֵי קְשָׁרִים מְלַמְעֵלָה וּשְׁלֹשָׁה מְלַמְסָה". וְאֵין כּוֹנֵת רִשִׁי לוֹמֵר שֶׁהַתּוֹרָה כּוֹנֵה לָזֶה, שֶׁהָרִי מִן הַתּוֹרָה אֵין בּוֹ אֵלָא קְשֶׁר עֲלִיוֹן בְּלָבָד, אֵלָא שֶׁהַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹת חֲמִשָּׁה קְשָׁרִים הֵיחָה בְּשִׁבִּיל לְהַשְׁלִים לְתִרְי"ג, בְּשִׁבִּיל זְכִירַת תִּרְי"ג מִצְוֹת. וְרָאָה רִשִׁי מִנְחָחוֹת מג, ב בְּעֵנִין "שֶׁקוֹלָה מִצְוָה זוֹ כִּנְגֵד כָּל הַמִּצְוֹת", שֶׁתְּחִילָה כָּתַב הַשֵּׁעַם מִזֶּה שֶׁכָּתוּב "אֶת כָּל מִצְוֹת ה'", הֵינּוּ שֶׁבְּרָאִיתוֹ וְזָכוֹר אֶת כָּל מִצְוֹת ה', עַל דֶּרֶךְ הַסִּימָן, כְּאֵדָם שֶׁקוֹשֶׁר אֲצָבָעוֹ בְּחוּט כְּדִי שֶׁיִּזְכּוֹר מִזֶּה שֶׁצִּוָּה לַעֲשׂוֹת, וְאַחֲרֵי־כֵן כָּתַב: "וְעוֹד, דְּצִיצֵת בְּגִימַטְרִיָא .. תִּרְי"ג", וְהוּא לְאַחֲרֵי הַתּוֹקָנָה, שְׁאֵז תְּהִיָּה רִאִיתוֹ מוֹרָה עַל כָּל מִצְוֹת ה', אֲפִילוֹ בְּלֹא דֶּרֶךְ הַסִּימָן. וּמִפְּנֵי

כְּמוֹ "וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצֵת רֹאשִׁי" – יִחְזַקְאֵל ח, ג. בְּשֶׁעַר רֹאשִׁי (רש"י שם). וְרָאָה גַם יִרְמְיָה מִח, ט: "כָּל דְּבַר תְּלָאִי הַתּוֹלָה וּבֹלֵט מִן הָאָדָם וּמִן הַבְּהֵמָה קְרוֹי צִיץ, כְּמוֹ: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת, וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצֵת רֹאשִׁי". דְּבַר אַחֵר: צִיצֵת, עַל שֵׁם "וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ" – לְקַמֵּן פְּסוּק לט. כְּמוֹ "מִצִּיץ מִן־הַחֲרָפִים" – שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ט.

תְּכֵלֶת – צָבַע יָרֵק שֶׁל חֲלוּזָן – חֲלוּזָן הוּא דָג, וְעוֹלָה מִן הַיָּם פַּעַם אַחַת לְשָׁבָעִים שָׁנָה, וּמִרְאִית דָּמוֹ יָרוֹק, דּוֹמָה לָיִם, וּמִמֶּנּוּ צוֹבְעִין הַפְּתִיל שֶׁל צֶמֶר שְׁנוֹתֵינוּ בְּצִיצֵת (רא"ס). וְרָאָה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת כה, ד. רִשִׁי חוּלִין פט, א. וְרָאָה רִשִׁי לְקַמֵּן פְּסוּק מֵא בְּסוּפּוֹ שֶׁ"צָבַע הַתְּכֵלֶת דּוֹמָה לְרִקְעֵי הַמִּשְׁחִיר לַעֲת עָרֵב". תּוֹרָה לט

(לט) וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' – שְׁמַנִּין גִּימַטְרִיָא שֶׁל "צִיצֵת" שֵׁשׁ מֵאוֹת – וְאֵף שֶׁנִּכְתַּב "צִיצֵת" (חֲסֵר יו"ד), הַמְדְּרֵשׁ הֵיחָה הוּא אֵלִיבָא דְמֵאן דְאָמֵר (פסחים פה, ב) יֵשׁ אִם לְמִקְרָא, וּמִכִּין שֶׁהוּא נִקְרָא מְלָא, כְּאִילוֹ כְּתוּב

וְכֵן "זָכוֹר" וְ"שְׁמוֹר" – רָאָה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת שֵׁם. לְעִיל ו, כג. לְקַמֵּן כה, יז. דְּבָרִים א, טז. שֵׁם כז, א. שֵׁם לא, כו. וְשֶׁעִידָה לוֹ, יט. תּוֹרָה לו

(לו) וַיִּצְאוּ אוֹתוֹ – מִבָּאֵן שְׂבִית הַסְקִילָה חוּץ וְרַחוּק מִבֵּית דִּין – מִדִּיק רִשִׁי לְכָתוּב "חוּץ וְרַחוּק", כִּי מִמֶּה שֶׁכָּתוּב כָּאן "וַיִּצְאוּ אוֹתוֹ .. אֵל מַחֲוֵי לַמַּחֲנֶה", אֵין הַהֲדָגָשָׁה עַל "הַמַּחֲנֶה", שֶׁהָרִי עֲדִין לֹא הָיָה אֶז חִילּוּקֵי מִנְחָחוֹת, אֵלָא עֵינֵי הַכּוֹנֵה לְהוֹצִיאוֹ "רַחוּק" מִבֵּית דִּין, שֶׁאִם הַכּוֹנֵה הֵיחָה כּוֹנֵה רַק "מַחֲוֵי" לְבֵית הַדִּין, הֵיחָה לוֹ לְכָתוּב "מַחֲוֵי" לְבֵית הַדִּין". תּוֹרָה לו

(לח) וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת – עַל שֵׁם הַפְּתִילִים הַתְּלוּיִים בָּהֶּ – בְּצִיצֵת עֲצָמָה (וְלֹא בְּטִלִית). כְּלוּמֹר, הַחוּטִים שֶׁעַל כִּנֹּף הַבְּגָד מִתְחַלְקִים לְשְׁנֵי חֲלָקִים: א) הַגְּדִיל, הָעֲשׂוּי מַחֲוִלִּית וּקְשָׁרִים, וְהֵם שְׁלִישׁ מִהַחוּטִים, ב) הַפְּתִילִים הַיּוֹצְאִים מִהַגְּדִיל, שֶׁנִּקְרָאִים גַּם צִיצֵת, וְהֵם שְׁנֵי שְׁלִישִׁים מִהַחוּטִים, וְעַל שֵׁם פְּתִילִים אֵלּוֹ נִקְרָא גַם הַגְּדִיל צִיצֵת (משכיל לדח).

(מ) לַמַּעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קָדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 11 עמ' 98)

לַמַּעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי (טו, מ) המפרשים הקשו, מה מוסיף פסוק זה על הפסוק הקודם. ויש לומר, דהנה בפסוק הקודם נאמר רק שמצוות ציצית מביאה לאחר מכן לראיה, המביאה לידי זכירת כל המצוות ועשייתן. ואילו הפסוק שלנו, שבו לא נאמר ראיה, מחדש שמצוה זו שקולה כנגד כל המצוות, וכפי שכתב רש"י בפסוק הבא.

(מא) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

פ פ פ

רש"י א"י ה' • (ספרי) נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׁכָר. אֱלֹהֵיכֶם • נֶאֱמַן לְהַפְרַע. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם • (ספרי) עַל מִנַּת בֵּן פְּדִיתִי אֶתְכֶם שֶׁתִּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם גְּזֵרוֹתַי. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • (ספרי) עוֹד לָמָּה נֶאֱמַר? כִּדִּי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: מִפְּנֵי מָה אָמַר הַמָּקוֹם? לֹא שֶׁנַּעֲשֶׂה וְנִטַּל שְׁכָר? אָנוּ לֹא עוֹשִׂים וְלֹא נוֹטְלִים שְׁכָר! – (שבת פ"ח) עַל כִּרְחֻכְכֶּם אֲנִי מַלְכְּכֶם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל כ'): "אִם־לֹא בִיד חֲזָקָה וְגו' אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם". דָּבָר אַחֵר: לָמָּה נֶאֱמַר יִצִּיאַת מִצְרַיִם? אֲנִי הוּא שֶׁהִבְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם בֵּין טֶפֶה שֶׁל בָּכוֹר לְשִׁאינָה שֶׁל בָּכוֹר, אֲנִי הוּא עֲתִיד לְהִבְחִין וְלַהֲפָרַע מִן הַתּוֹלָה קָלָא אֵילָן בְּבִגְדוֹ, וְאוֹמֵר תִּכְלֶת הוּא (ב"מ ס"א). וּמִי־סוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן הֶעֱתֵקְתִּי: לָמָּה נִסְמְכָה פְּרִשְׁת מְקוֹשֶׁשׁ לְפָרֶשֶׁת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים? (חולין ה) לוֹמַר, שֶׁהִמְחִלֵּל אֶת הַשִּׁבְת כְּאִילוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדַת

אשל אברהם - הרב אלאשוייל

בָּכוֹר לְשִׁאינָה שֶׁל בָּכוֹר - רָאָה גַם רִש"י וַיִּקְרָא יֵט, לוֹ. שֵׁם כַּהֲ, לֹח (בֵּין בָּכוֹר לְשִׁאינָה בָּכוֹר). וְרָאָה רִש"י בָּבֶא מְצִיעָא שֵׁם: "שֶׁהִבְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם - הָרִי שִׁבְאוּ עֲשָׂרָה רוֹקִים עַל מִצְרַיִת אַחַת, וְנִתְעַבְּרָה מִדֶּן בַּעֲשֵׂר עֲבוּרֶיךָ, עֲשֵׂר בָּכוֹרוֹת שֶׁהֵן בָּכוֹרוֹת שֶׁל אֲבִיהֶן - כּוֹלֵן מִתּוֹ".

אֲנִי הוּא עֲתִיד לְהִבְחִין וְלַהֲפָרַע - וְהוּא "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" הַשֵּׁנִי, וּפִירוּשׁוֹ: נֶאֱמַן לְהִבְחִין וְלַהֲפָרַע.

מִן הַתּוֹלָה קָלָא אֵילָן - צִבְעֵה הַדּוּמָה לְתִכְלֶת, וְתִכְלֶת דְּמִי וְקָרִים, שֶׁצִּבּוּעַ בָּדָם חֲלוּזִין שִׁאינָה עוֹלָה מִן הַיָּם אֵלָּא אַחַת לְשָׁבָעִים שָׁנָה (רש"י ב"מ סא, ב).

בְּבִגְדוֹ וְאוֹמֵר: תִּכְלֶת הִיא - וְאָף עַל גֵּב דְּעוֹבֵר עַל מִצְוֹת צִיצִית, מִכָּל מְקוֹם אֵינְטֵרִיף קָרָא לְעוֹבֵר עָלָיו מִשְׁעַת תְּלִיָּה (חוס' ב"מ שס). אָף בְּפִירוּשׁ רִש"י כָּאֵן מִשְׁמַע שֶׁהָעוֹנֵשׁ אֵינוֹ (רַק) עַל בִּיטוּל מִצְוֹת צִיצִית, אֵלָּא (גַּם וּבְעִיקָר) עַל כֶּף שֶׁהוּא מְרַמֵּה אֶת הַבְּרִיּוֹת, שֶׁמִּרְאָה עֲצָמוֹ שֶׁהוּא לּוֹבֵשׁ תִּכְלֶת וּמִקְנִים מִצְוֹת צִיצִית כִּהְלַכְתָּהּ, וּבְפִועַל אֵינוֹ אֵלָּא קָלָא אֵילָן.

וּמִי־סוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן הֶעֱתֵקְתִּי: לָמָּה נִסְמְכָה פְּרִשְׁת

דִּין לִיפְרַע. שֵׁם כַּג, כַּב: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם - נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׁכָר". אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם - עַל מִנַּת בֵּן פְּדִיתִי אֶתְכֶם שֶׁתִּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם גְּזֵרוֹתַי - לֹא "לְהוֹת .. לֵאלֹקִים", כִּי אֶלְקוּתוֹ אֵינָה תְּלוּיָה בְּתַנְאִי, דְּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף אֶלְקִים הוּא, אֲבָל קִבְּלַת גְּזֵרוֹתָיו תְּלוּיָה בְּתַנְאִי, כִּי כְּנִי "אֱלֹהֵיכֶם" מוֹרָה עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב אַחֲרֵי זֶה "לְהוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים", כִּי לֹלָא שֶׁפְּדָאָם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא הָיוּ מְחַוְּבִים לְקַבֵּל גְּזֵרוֹתָיו (רא"ס).

אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם - עוֹד לָמָּה נֶאֱמַר - לָמָּה נֶאֱמַר פַּעַם שְׁנִית. כִּדִּי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: מִפְּנֵי מָה אָמַר הַמָּקוֹם - לָקִים הַמִּצְוֹת.

לֹא שֶׁנַּעֲשֶׂה וְנִטַּל שְׁכָר? אָנוּ לֹא עוֹשִׂים וְלֹא נוֹטְלִים שְׁכָר - עַל כִּרְחֻכְכֶּם אֲנִי מַלְכְּכֶם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר - יִחְזַקְאֵל כ, לג.

"אִם לֹא בִיד חֲזָקָה וְגו' אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם" - וְרָאָה רִש"י וַיִּקְרָא כו, מא. דָּבָר אַחֵר: לָמָּה נֶאֱמַר יִצִּיאַת מִצְרַיִם - בְּהִקְשָׁר לְמִצְוֹת צִיצִית דּוֹקָא (הרב).

אֲנִי הוּא - זֶהוּ הַפִּירוּשׁ שֶׁל "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" הָרִאשׁוֹן. שֶׁהִבְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם בֵּין טֶפֶה שֶׁל

שְׁהוֹרָאֵת הַגִּימְטְרִיָּא מוֹרָה עַל זְכִירַת כָּל הַמִּצְוֹת בְּרָאִיָּה יוֹתֵר מִהוֹרָאֵת הַסִּימָן בְּלִבְדִּי, לְכֹן בָּחַר לְפָרֵשׁ כָּאֵן אֶת הַפִּסּוּק "וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'" כְּמוֹ לְאַחַר הַתְּקִנָּה (רא"ס).

הָרִי תִרְיָג - וְרָאָה גַם רִש"י שְׁבוּעוֹת כַּט, א. מְנַחֵם מַג, ב.

וְלֹא תִתּוֹרֵי אַחֲרֵי לְכַבְּכֶם - כְּמוֹ "מִתּוֹרֵי אַחֲרֵי" - לְעֵיל יג, כה.

הֵלֶב וְהַעֲנִיִּים הֵם מְרֻגְלִים לְגוֹף, מְסֻרְרִים - מִתּוֹכֵם.

לֹא אֶת הַעֲבֻרוֹת, הָעֵין רוֹאָה וְהֵלֶב חוֹמֵד וְהַגּוֹף עוֹשֶׂה אֶת הַעֲבֻרוֹת. -

וְהַכְּתוּב מוֹהִיר תְּחִילָה שֶׁלֹּא לְהַגְרֵר אַחֲרֵי הֵלֶב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם הַקְּרוֹב יוֹתֵר לְגוֹף לַעֲשׂוֹת אֶת הַעֲבִירוֹת, וְרַק אַחֲרֵי־כֵן מוֹכִיר אֶת רְאִית הַעֲנִיִּים, כִּיּוֹן שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם הַרְחוֹק יוֹתֵר. תוֹרָה מ

(מא) אֲנִי ה' - נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׁכָר - לְמִקְנֵם מִצְוֹתַי, אוֹ שֶׁזֶה מוֹסֵב עַל מִי שֶׁמִּקְנֵם מִצְוֹת צִיצִית.

אֱלֹהֵיכֶם - נֶאֱמַן לְהַפְרַע - לְעוֹבֵר עַל מִצְוֹתָיו, אוֹ שֶׁזֶה מוֹסֵב לְמִי שִׁאינָה מִקְנֵם מִצְוֹת צִיצִית. שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֶלְקִים הוּא דִּיין (רא"ס וּגִיא).

וְרָאָה רִש"י וַיִּקְרָא יח, ב: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם .. דִּין לְהַפְרַע וְנֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׁכָר". שֵׁם יט, י: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם -

כוכבים, שאף היא שקולה ככל המצוות, וכן הוא אומר בעזרא: (נחמיה ט): "ועל הר-סיני ירדת [ותתן להם תורה ומצוות]. ואת שבת קדשך הודעת להם". ואף פרשת ציצית, לכה נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר: "ועשיתם את-כל-מצותי":

ר"י (לח) על כנפי בגדיהם • כנגד (שמות יט) "ואשא אתכם על-כנפי נשרים". על ארבע כנפות, ולא בעלת שלש, ולא בעלת חמש (ובחים י"ח ב) - (ר"ל שאין עושין ה' ציצית לחמש כנפות אלא ד' בד' כנפות המורחות ועין בטור אר"ח סי' י') כנגד ארבע לשונות של גאלה, שנאמר במצרים (שמות ו): "והוצאתי", "והצלתי", "וגאלתי", "ולקחתי". פתיל תכלת • (ספרי) על שם שכול בכורות. תרגום של שכול: "תכלא", ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב. ושמונה חוטים שבה – כנגד שמונה ימים ששהו ישראל, משיצאו מצרים עד שאמרו שירה על הים:

הפטרה לפרשת שלח לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קצה

אשל אברהם – הרב אלאשולי

מצרים הנזכרת במצות ציצית דוקא (ראה תורת מנחם באריכות).
פתיל תכלת – על שם שכול בכורות, תרגומו של שכול – "תכלא" – ראה אונקלוס שמות כג, כו.

ומכתם היתה בלילה – בחצות לילה. וכן צבע התכלת דומה לרקיע – בכמה כתבי יד ודפוסים ראשונים: לצבע רקיע.

המשחיר לעת ערב – שהוא זמן כניסת והתחלת הלילה.

ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו מצרים עד שאמרו שירה על הים – לפי זה נמצא שבני ישראל אמרו שירה ביום כ"ב בניסן, וזה לא כמו שכתב רש"י בשמות יד, ה: "ליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכן אנו קורין השירה ביום השביעי". וכן כתב רש"י בסוטה יב, ב שהשירה נאמרה בכ"א בניסן. ויש שכתבו (עמר נקא, גר"א, הרבי)

שכונת רש"י כאן שמונה ימים מי"ד בניסן זמן שחיתת הפסח, שזה נקרא התחלת הציצית, כיון שכבר אז לא היו ברשות מצרים, וזהו מזמן "הרקיע המשחיר לעת ערב", כמו שכתב רש"י לפני כן. וראה רש"י דברים טז, ו: "בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים – הרי שלשה זמנים חלוקים: בערב משש שעות ולמעלה ובהם, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד צאתך אתה שורפהו".

שאירבן הפסוק "וזכרתם את כל מצות ה' וגו'" משמעו, שראית הציצית מביאה לזכרון המצוות, וזכרון המצוות מביא לקיום המצוות (הרבי).

על כנפי בגדיהם – פסוק לח. בהא דלקמן (שגם הוא מיסודו של רבי משה הדרשן) מבאר הטעם שבמצות ציצית נזכרה יציאת מצרים (ע"פ תורת מנחם).

כנגד "ואשא אתכם על כנפי נשרים" – שמות יט, ד. ולכן נאמר "על כנפי", ולא "על כנפות" פלשון הנאמר על בגד – ראה דברים כב, יב, מה

שאירבן "כנפי" שיק בעופות (משכיל לדוד). וגם מבואר בזה מה שנאמר "על כנפי" [ולא "בכנפי"] (ע"פ תורת מנחם).

"על ארבע כנפות" – דברים כב, יב. ולא בעלת שלש – שטלית בת שלש כנפות פטורה מן הציצית, והיכי דמי? כגון שעגל אחת מארבע כנפיה רש"י (ובחים יח, ב).

ולא בעלת חמש – שחתך מקרן האחת באלכסון, והיו בה שתי קרנים (רש"י מנחות לו, ב). והוא פדעה הפוטרת בזבחים שם טלית בעלת חמש כנפות מציצית (רא"ם). ואף שלהלכה בעלת חמש כנפות חייבת בציצית (בארבע כנפות), הרי זהו מריבוי התיבות (דברים שם) "אשר תכסה בה", ראה מנחות מג, ב (הרבי).

כנגד ארבע לשונות של גאלה, שנאמר במצרים – שמות ו, יז. "והוצאתי .. והצלתי .. וגאלתי .. ולקחתי" – ועל פי זה מובן הקשר המיוחד בין מצות ציצית ליציאת

מקושה – לעיל פסוקים לב-לו. לפרשת עבודה זרה? – לעיל פסוקים כב-לא.

לומר שהמחלל את השבת כאלו עובר עבודה זרה, שאף היא – שבת. שקולה ככל המצוות – דהעובד עבודה זרה כופר בקדוש-ברוך-הוא, והמחלל שבת כופר במעשיו, ומעיד שקר, שלא שבת הקדוש-ברוך-הוא במעשה כראשית (רש"י חולין ה, סע"א). וכן הוא אומר בעזרא – נחמיה ט, יג-יד.

"ועל הר סיני ירדת, ותתן לעמך תורה ומצוות, ואת שבת קדשך הודעת להם" – בדפוס ראשון הובאו הפסוקים במלואם: ועל הר סיני ירדת ודבר עמקם משמים ותתן להם משפטים ישרים ותורות אמת חקים ומצוות טובים. ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות חקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך. ואם פן הרי שכתב המצוות בפני עצמן והשבת בפני עצמה, לומר לה ששקולות הן.

ואף פרשת ציצית לכה נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר "ועשיתם את כל מצותי" – מה שמביא הוכחה מפסוק זה דוקא ולא מהפסוק שלפניו "וזכרתם את כל מצות ה'" (וכמו שהביא הוא עצמו בפירושו לשבועות כט, א), והו משום שהדרש בפסוק זה הוא, שבפעשית מצות ציצית עצמה כאילו קים את כל המצוות, ובה מצות ציצית דומה לעבודה זרה ושבת, מה

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ' סיון מפרק צז עד סוף פרק קג	יום רביעי - כ"ג סיון מפרק קח עד סוף פרק קיב
יום שני - כ"א סיון מפרק קד עד סוף פרק קה	יום חמישי - כ"ד סיון מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שלישי - כ"ב סיון מפרק קו עד סוף פרק קז	יום שישי - כ"ה סיון מפרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
שבת קודש - כ"ו סיון פרק כ מפרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פב, והנה גדר ובחי'... עד עמ' פב, ולד' סטריין.

שער היחוד והאמונה

- 1 והנה, גדר ובחינת שם "עולם" נופל על – דבר שהוא בחינת
2 מקום ובחינת זמן דוקא. בחינת מקום – הוא: מרחק ומערכה,
3 צפון, דרום, מעלה ומטה. – אלה הם שש הקצוות המגדירות
4 ענין המקום, בחינת זמן – עבר, הווה ועתיד. – ודוקא על
5 הנבראים המוגבלים
6 ומחולקים בהגדרות של
7 מקום וזמן, נופל השם 1
8 "עולם". והנה, כל 2
9 בחינות אלו – של מקום 3
10 וזמן, אין להם שייכות 4
11 במדות הקדושות 5
12 העליונות, – בעולם 6
13 ה"אצילות", כי המדות הן 7
14 "אין סוף", במחבר לעיל, 8
15 שמדת החסד היא חסד 9
16 בבחינה של "אין סוף", וכך 10
17 שאר המדות – הרי שלא 11
18 שייך בהן כלל ההגבלות 12
19 של מקום או זמן, כיוון 13
20 שהן "אין סוף" ולמעלה 14
21 מכל הגבלה, כי אם 15
22 במדת מלכותו יתברך 16
23 לבדה שייך לו מדרגה 17
24 יתברך מלך למעלה עד 18
25 אין קץ ולמטה עד אין 19
26 תכלית, – שהקב"ה הוא 20
27 מלך על הנבראים
28 העליונים ביותר ועל הנבראים התחתונים ביותר – הרי שנאמר
29 כאן גדר מסויים של מקום, התחלקות של מקום מעלה ומטה וד'
30 רוחות, וכן – שייך לומר שהוא מלך לד' סטריין, – על ארבעה
31 צדדים של העולם. כלומר, ההתחלקות של מקום מעלה ומטה
32 וד' רוחות, וכן – שייך ענין המלכות שלמעלה, בבחינת זמן –
33 ה' מלך, – בהווה, ה' מלך, – בעבר, ה' מלך³. – בעתיד, הרי
34 שלבחינת מלכות שייכות לענין הזמן. ונמצא, שחיות המקום
35 וכן חיות הזמן, והתחיותם מאין ליש, וקיומם כל זמן
36 קיומם, הוא ממדת מלכותו יתברך ושם אדנות ברוך הוא.
37 – שהרי רק למדת המלכות ושם אדנות יש קשר למקום וזמן,
38 כאמור. ולפי שמדת מלכותו יתברך מיוחדת במהותו
39 ועצמותו יתברך בתכלית היחוד כמו שיתבאר, להלן,
40 הלכך – לכן, גם בחינת המקום והזמן – המתהווים ממדת
41 המלכות, בטלים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו
42 יתברך, כביטול אור השמש בשמש. – מדובר כאן במעמד
43 כאשר מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי
44 שהיא מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני
- 45 שהיא באה, על-ידי צמצומים, להתלבש בעולמות שלמטה
46 להוותם ולהחיותם; שכן, למרות שגם כמו שמלכות היא
47 במדרגה זו יש כבר בהם מקור למקום וזמן, אך "שם" בחינות
48 המקום והזמן בטלות במציאות לגמרי לגבי הקב"ה. זהו ענינו
49 של "יחודא עילאה",
50 האופן העליון יותר של
51 יחוד, כפי שהנבראים
52 מיוחדים עם הקב"ה באופן
53 שהם בטלים במציאות
54 ממש, שכן, מצד מקורם
55 (מדת המלכות ושם
56 אדנות, הפועלים את
57 מציאותם של הנבראים)
58 אין עדיין מקום כלל
59 ל"מציאות" שלהם. וזהו
60 שלוב שם אדנות בשם
61 הו"ה, – בשמות ישנו
62 ענין השילוב, כמו
63 שאותיות שם אחד
64 משתלבות באותיות שם
65 אחר – והשם שהוא של
66 באה בתחילה, שם זה הוא
67 בהתגברות (כלומר, השם
68 השני משולב בו),
69 שהתגלות היא כמו מצד
70 שם זה; אם הראשון
71 משמות השילוב הוא משם
72 של חסד (והשם של גבורה משולב בו) ההתגלות היא ענין של
73 חסד, וכך הלאה. האופן והמדרגה של מלכות ושם אדנ', מקור
74 הנבראים, כפי שהם עדיין מיוחדים עם מהותו ועצמותו יתברך
75 שלמעלה מלהיות מקור לנבראים, – נקרא שם אדנ' "בשילוב"
76 בשם הו"ה – שמצד ה"התגברות" של שם הו"ה בטלים הנבראים
77 במציאות, גם כפי שמלכות ושם אדנות הוא מקורם. כי שם
78 הו"ה מורה שהוא למעלה מן הזמן, שהוא הוה הוה ויהיה
79 – ביחד, ברגע אחד – שלש בחינות אלו, עבר, הווה ועתיד ביחד
80 "עומדות" בשם הו"ה, כלומר שם הו"ה מורה על למעלה מן הזמן.
81 כמו שכתוב [ברעיא מהימנא פרשת פינחס], וכן – כך גם,
82 למעלה מבחינת מקום, כי הוא מהוה תמיד את כל בחינת
83 המקום כלל מלמעלה עד למטה ולד' סטריין. – ולא רבע
84 רוחות. הרי ששם הו"ה הוא למעלה מזמן ומקום, ואילו, שם
85 אדנ', מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך,
86 מצד זה ששם אדנ' משולב בשם הו"ה, בטלה בחינת הזמן
87 והמקום במציאות ממש. – זהו כאמור ענין "יחודא עילאה".
88 להלן מוסבר ענין "יחודא תתאה".

יום שני כ"א סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פב, והנה אף על פי... עד עמ' 164, לתחתונים.

- 1 והנה, אף-על-פי – למרות, שהוא יתברך למעלה מהמקום
2 והזמן – אף-על-פירבן הוא נמצא גם למטה במקום וזמן,
3 גם כשהזמן והמקום הם למטה באופן של מציאות יש – גם
4 שם נמצא בהם הקב"ה שהוא למעלה מזמן ומקום, דהיינו
5 שמתיוחד במדת מלכותו
6 ששמונה נמשך ונתתיו
7 המקום והזמן, – מדת
8 המלכות כפי שהיא באה
9 למטה, אחרי צמצומים,
10 להיות ה"חיות" של זמן
11 ומקום למטה; אך גם
12 דרגה זו של מלכות,
13 מיוחדת עם הקב"ה, כך גם
14 בבחינת מקום וזמן, נמצא
15 הקב"ה שלמעלה ממקום
16 וזמן, אלא כאן מכסה על
17 כך מדת המלכות, באופן
18 שהנבראים יורגשו וייראו
19 כ"מציאות" עם הגבלות
20 והתחלקות של זמן ומקום.
21 וזהו יחודא תתא –
22 האופן התחתון יותר של
23 יחוד. שהנבראים אינם
24 בטלים במציאות ממש.
25 שכן, מקורם, מדת
26 המלכות, נותן מקום להיראותם כ"מציאות", וזהו [ש"לוב – שם
27 תו"ה ב' – שם אדנות ברוך-הוא], – שם הוי' משולב בתוך
28 שם אדנות, כלומר, שם הוי' הוא כאן בהעלם, ושם אדנות הוא
29 בהתגלות ונותן מקום למציאות של זמן ומקום. דהיינו – כלומר,
30 ששמותו ועצמותו יתברך, הנקרא בשם "אין-סוף" ברוך-
- הוא – מלא את כל הארץ ממש בזמן ומקום, כי בשמים
ממעל ובארץ ולד' סטריין – ארבע רוחות, הכל מלא
מאור-אין-סוף ברוך-הוא בשנה ממש, כי כך הוא בארץ
מתחת כמו בשמים ממעל ממש, כי הכל הוא בחינת
מקום, הבטל במציאות
פאור-אין-סוף ברוך-
הוא, המתלבש בו –
בבחינת מקום, על-ידי
מדת מלכותו המיוחדת
בו יתברך. – ולגבי אור
אין סוף ברוך הוא
שלמעלה לגמרי מזמן
ומקום, אין שום הבדל בין
שמים וארץ – הוא נמצא
בכל מקום בשווה. אלא,
כיוון שכך, הרי מצד אור
אין-סוף ברוך הוא היתה
צריכה בחינת המקום
והזמן להיבטל לגמרי? רק
– אין הם בטלים
במציאות, מפני ששמות
מלכותו היא מדת
הצמצום וההסתה,
להסתיר אור-אין-סוף
ברוך-הוא, – שהנבראים
לא ירגישו בו, וזאת כדי שלא יבטלו הזמן והמקום
ממציאותם לגמרי, ולא יהיה שום בחינת זמן ומקום
במציאות אפילו לתחתונים. – רק כיוון שבחינת מלכות
מסתירה על האור אין-סוף ברוך הוא, יכול להיות ענין הזמן
והמקום לנבראים.

יום שלישי כ"ב סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 164, והנה במ"ש יובן... עד עמ' פג, מהרמ"ק ז"ל:

- 61 והנה, כמה שנתבאר יובן מה שכתוב: "אני ה' לא
62 שנית", פרוש – לא שמשמעות מה שהקב"ה אומר "אני ה' לא
63 שנית" היא רק לומר שהוא לא שינה הנהגתו או אפילו את
64 רצונו לגבי אלה שעושים טוב לשלם להם שכר עבור זה וכך
65 הלאה, אלא הכוונה היא
66 שהקב"ה אומר: "אני לא
67 השתנית", שאין שום
68 שינוי חס-ושלום בהקב"ה.
69 הרי לא שייך כלל
70 להצביע על שום ענין שיפעול שינוי חס-ושלום בו יתברך! הדבר
- היחידי שיכול לתת מקום לחשוב שישנו חלילה שינוי – הוא
בנוגע לאחדותו יתברך מצד בריאת העולמות: לפני שהוא
יתברך ברא את העולמות, לא היתה שום מציאות, רק הקב"ה
בלבד. ואילו אחרי שהוא יתברך ברא את העולמות, יכולים הרי
לחשוב, שכאילו התווסף
עוד דבר (העולמות
והנבראים) ואשר ממילא
מהוה הדבר שינוי חס'
ושלום באחדותו
המוחלטת – כלפי כך נאמר "לא שנית", שאין שום שינוי כלל,

שער היחוד והאמונה

45 ה"ידוע" – הדבר שיודעים אותו, וישנה ה"דיעה" – כוח הדעת
 46 לדעת ולהבין; ואילו אצל הקב"ה, כותב הרמב"ם, כל זה "הוא"
 47 עצמו, הכל אחד, ודבר זה – ממשיך הרמב"ם, אין כח בפה
 48 – האדם, לאמרו, ולא באין לשמעו, ולא בלב האדם –
 49 ובהבנתו, להכירו על
 50 בוריו". – שתהיה לאדם
 51 הכרה יסודית בזה, להשיג
 52 איך זה ידיעה כזו שמי
 53 שידוע, ומה שהוא יודע,
 54 ובמה שהוא יודע – הכל
 55 דבר אחד, כי הקדוש
 56 ברוך הוא, מהותו
 57 ועצמותו ידעתו – הכל
 58 אחד ממש מכל צד
 59 ופנה, בכל דרך – של,
 60 יחוד, ואין דעת דבר
 61 נוסף על מהותו
 62 ועצמותו, כמו שהוא
 63 בנפש האדם, שדעתה
 64 דבר נוסף על מהותה
 65 ומרכב בה, – אצל
 66 האדם מהווה הדעת ענין
 67 נוסף על הנפש המורכב
 68 בה, שהרי כשהאדם
 69 לומד ויודע איזה דבר –
 70 כבר היתה בו נפש
 71 המשפלת במרש שלמד
 72 וידע, ואחר שלמד וידע נתוספה ידיעה זו בנפשו, – הרי
 73 שבאדם הידיעה היא דבר נוסף לנפש – נוסף בה הענין שנלמד.
 74 וכן מדי יום ביום "ימים ידברו, ורב שנים ידעו חכמה",
 75 – ה"ימים" מלמדים את האדם, והרבה שנים מוסיפים חכמה
 76 לאדם, ואין זו אחדות פשוטה אלא מרכבת, – כלומר,
 77 למרות שהידיעה באדם היא גם כן מיוחדת עם הנפש – הרי אנו
 78 אומרים שהנפש יודעת – אך יחוד זה של הידיעה עם הנפש אינו
 79 "אחדות פשוטה" ("אחדות פשוטה" היינו שלא שייך שתהיה לא
 80 מאוחדת), אלא זוהי אחדות מורכבת, הרי הם שני דברים
 81 המתאחדים. אבל הקדוש ברוך הוא הוא אחדות פשוט בלי
 82 שום מרכבה וצד רבוי כלל. – שנאמר שקודם לכן זה לא
 83 היה, דבר כזה לא שייך לומר חסידותו בו יתברך. ואם כן, –
 84 כיוון שאחדותו היא פשוטה, בלי הרכבה ובלי ריבוי, אי אפשר
 85 שדעתו תהיה דבר נפרד ממנו, שהרי אז היה משמע שלפני
 86 שידע היה אופן אחד ואחר כך נוספו ידיעה, ריבוי והרכבה
 87 חסידותו, אלא: על מרכב מהותו ועצמותו ידעתו – הכל
 88 דבר אחד ממש, בלי שום מרכבה. ולפיכך, כשם שאי

1 כמו שהיה לבדו קדם בריאת העולם – כך הוא לבדו אחר
 2 שנברא. – שהרי לכאורה לא מובן: כיצד הוא לבדו אחרי
 3 התהוות הבריאה – הרי התווסף עוד דבר, העולם? – אך כפי
 4 שהוסבר לעיל ענין היחוד, שהכוונה היא שהעולם בטל
 5 במציאות ומיוחד אתו
 6 יתברך – מובן, שהוא
 7 "לבדו" אחרי הבריאה,
 8 בדיוק כמו שהוא "לבדו"
 9 לפני הבריאה, שכן, כל
 10 הבריאה בטלה במציאות
 11 ומיוחדת אתו יתברך. מה
 12 שהבריאה נראית
 13 כ"מציאות" הרי זה רק
 14 לגבי הנבראים התחתונים,
 15 ואילו לגבי יתברך אין
 16 היא שום מציאות כלל,
 17 והרי הוא "לבדו" אחרי
 18 בריאת העולמות כמו
 19 שהוא לפני הבריאה. וזהו
 20 שאומרים: "אתה –
 21 ריבוננו של עולם, הוא עד
 22 שלא נברא העולם,
 23 אתה הוא כו", –
 24 משנברא העולם.
 25 לכאורה: היה מספיק
 26 בנאמר "אתה הוא עד
 27 שלא נברא העולם –
 28 ומשנברא", לשם מה נשנה עוד הפעם "אתה הוא משנברא" –
 29 אלא, נאמר עוד הפעם "אתה הוא", כדי להדגיש, שה"אתה
 30 הוא" שאחרי בריאת העולם, הוא אותו "אתה הוא" שלפני
 31 בריאת העולם, בלי שום שנוי בעצמותו, – וגם ולא בדעתו,
 32 – שלמרות שיש מקום לומר שבריאת העולם תהווה שינוי
 33 בדעתו, בחשבנו שבמה שהתווסף עולם התווסף משהו בידיעה
 34 שהוא יודע את העולם, וממילא מהווה הדבר שינוי בדעתו –
 35 לכן אומרים, שגם בידיעה שלו אין שום שינוי חסידותו, כי
 36 בידיעת עצמו יודע כל הנבראים, שהכל ממנו וכל
 37 במציאות אצלו, – וכיוון שבידיעת עצמו הוא יודע את כל
 38 הנבראים, לא התווסף שום חידוש ולא נתהווה שום שינוי
 39 בידיעתו: לפני הבריאה היתה ידיעת עצמו וכך אחרי הבריאה
 40 ישנה ידיעת עצמו, ידיעה שעל ידה הוא יודע את כל הנבראים
 41 המתהווים ממנו. וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל, ש"הוא היודע,
 42 והוא הידוע, והוא הידוע עצמו – כפי שהוסבר ביתר פירוט
 43 בפרק שני שבחלק הראשון – שאצל האדם, ישנם שלשה דברים
 44 נפרדים: ישנו ה"יודע" – נפש האדם שהיא זו היודעת, וישנו

5. בנוסח התפילה (ילקוט ואתחנן רמז תתלה). 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא תואר. ועד"מ להבדיל באלף כו" – באדם הרי ידיעתו למטה ביותר מעצמות נפשו – בנוגע לפשיטות, מציאות וכו'". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא אחד מתואריו – ואי"ז משנה בעצמותו ח"ר". 8. הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ו. ובכ"מ. מו"נ ח"א פס"ח. 9. איוב לב, ז.

1 אֶפְשָׁר לְשׁוֹם נִבְרָא בְּעוֹלָם לְהַשִּׁיג מֵהוּת הַבוֹרָא וְעֲצֻמוֹתוֹ
2 - כִּךְ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג מֵהוּת דְּעֵתוֹ, - שְׂכָן, דַּעְתוֹ וַיִּדְעֵתוֹ
3 הֵן דָּבָר אֶחָד אֲתוֹ יִתְבָּרַר, רַק לְהֶאֱמִין בְּאַמוּנָה, שְׁהִיא לְמַעְלָה
4 מִהַשְׁכָּל וּמִהַשְׁגָּה, - וּמִשׁוֹם כִּךְ יִכּוּלָה הִיא לִקְבֹּל עֲנִין
5 שְׁלֹמַעֲלָה מִזִּהְבֵּת אֲנוּשׁ,
6 שְׁתִּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא

שער היחוד והאמונה

7 יְחִיד וּמִיחָד - הוּא
8 וְדַעְתוֹ הַכֹּל אֶחָד מִמֶּשֶׁשׁ,
9 וּבִידְעֵת עֲצָמוֹ מִפִּיר
10 וְיִדְעַת כֹּל הַנִּמְצָאִים
11 עֲלִיוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים, -
12 ה'נִמְצָאִים" שֶׁל הַעוֹלָמוֹת
13 הַעֲלִיוֹנִים וְשֶׁל הַעוֹלָמוֹת
14 הַתַּתְּחוֹנִים, עַד שְׁלֹשׁ
15 קָמָן שְׁפִיטָה, וְעַד יְתוֹשׁ
16 קָמָן שְׁפִיטָה בְּטִיב
17 הָאָרֶץ - אִין דָּבָר נֶעְלָם
18 מִמֶּנּוּ, וְאִין יִדְעָה זֶה -
19 שְׁהוּא יוֹדַע אֶת כֹּל
20 הַנִּבְרָאִים, מוֹסִיפָה בּוֹ
21 רַבּוּי וְהִרְבָּה בְּלָל, -
22 שֶׁל דָּבָר נוֹסֵף, מֵאַחֵר
23 שְׁאִינָה רַק יִדְעֵת עֲצָמוֹ,
24 - וּבִידְעֵת עֲצָמוֹ הוּא יוֹדַע כֹּל הַנִּבְרָאִים הַמִּתְהוּוִים מִמֶּנּוּ
25 וּבִטְלִים אֵלָיו בְּמִצִּיאוֹת וּמִיּוֹחָדִים בּוֹ, וְעֲצֻמוֹתוֹ וְדַעְתוֹ הַכֹּל

אֶחָד.¹² וּלְפִי שְׁוָה קִשְׁה מְאֹד לְצִיר בְּשִׁכְלָנוּ, - יִדְעָה כּוֹז,¹³
עַל כֵּן - לִכּוֹן, אֲמַר הַנְּבִיא:¹⁴ "כִּי גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ - כֵּן
גִּבְהוּ דְרָכֵי - אֹמֵר הַקֹּב"ה, מְדַרְכֵיכֶם וּמִחֲשַׁבְתֵּי
מִמִּחֲשַׁבְתֵיכֶם", וּכְתִיב:¹⁵ "הַחֲקֹר אֱלֹהִים תִּמְצָא וְגו'",
וּכְתִיב:¹⁶ "הַעֲיֵנִי בְּשָׂר
לִךְ, אִם בְּרָאוֹת אֲנוּשׁ
תִּרְאֶה", שְׁהָאֲדָם רֹאֶה
וְיִדְעַת כֹּל הַדְּרָכִים -
שְׁהוּא יוֹדַע, בִּידְעָה
שְׁחִין מִמֶּנּוּ, - וַיִּדְעָה זֶה,
כִּיּוֹן שְׁהִיא חוּץ מִמֶּנּוּ
וּלְפָנֵי כֵן לֹא יִדַּע אוֹתָהּ,
הִרִי כְּשִׁהוּא יוֹדַע אֶת
הַיִּדְעָה, מִתּוֹסֵף בּוֹ דָּבָר
זֶה, וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא -
יוֹדַע הַכֹּל, בִּידְעֵת
עֲצָמוֹ, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ -
שֶׁל הַרְמַב"ם. [עֵינֵי שֶׁם
בְּחִלּוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה.
וְהַסְבִּיחוּ עִמּוֹ חֲכָמֵי
הַקְּבִלָה, בְּמִבְאָר
בְּפִרְדֵּם מִתְרַמ"ק וְכִרְזוֹ
לְכַרְבָּה]: - שְׂכָן, יִשְׁנֵם

גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל הַחוֹלְקִים עַל הַרְמַב"ם בַּעֲנֵין זֶה, בְּטַעֲנֵם שְׁאִי
אֶפְשָׁר לֹאמֹר עַל הַקֹּב"ה גִּדְרָה שֶׁל דַּעַת, גַּם לֹא בִידְעָה כּוֹז שְׁהִיא

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "קטן שבכל הבריות - רש"י חולין (מ, א) שבים [כן גירסת הטושו"ע יו"ד ס"ד]". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הפחות בצורה - חשיבות - שבכל הברואים - ראה רמב"ם יסוה"ת ב, ט - וראה ב"ר רפ"ח". 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כאן נסתים כל הענין. והרי אין ענינו לפרש כתבי התנ"ך: ע"כ אמר הנביא וכו' [משא"כ בפ"ב, דמוסיף ביאור בענין: ודבר זה כו', ורק מסתייע מהכתובים]. אלא שבא לתרץ קושיא שלכאורה סותרת כל הכתוב לעיל. דנקודתו - שהוא היודע כו' ובידיעת עצמו וכו' שכתב הרמב"ם - כ"ז הוא יחוד, עבודת כאו"א [ולא יחוד - דשייך לאנשי מעלה וכו']. דלכאורה סיום הענין ברמב"ם על אתר: ודבר זה אין בלב האדם (איזה שיהי') להכירו על בוריו - משמע דאפילו אנשי מעלה אין מכירים וכו'! ובפרט עפמש"כ בהל' תשובה ספ"ה "הוא שהנביא אמר כי לא מח' כו'". - וע"כ מבאר דע"כ אמר הנביא, מפני שקשה לצייר בשכל - אבל העבודה שייכת לכאו"א. וק"ל". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) ודייק בלשונו "לצייר" שאינו רגיל כלל. ובפרט בנוגע לשכל (שמורגל "להבין", "להשיג" וכיו"ב). (2) סתירה מיני' ובי', לכאורה: "קשה מאד" - מוכח דסו"ס אפשרי לצייר (לאחרי הקושי מאד) ותומ"י ממשיך - החקר גו' העיני גו' - משמע דא"א. וכן לעיל: ודבר זה אין כח כו' להכירו כו'. וי"ל: ציור בשכל - צ"ל בדוגמת ציור כפשוטו: (1) התאמתות ללא ספק (שהרי רואה הציור) - "אפליגי" בשכל בהחלט. (2) אף שאינו מבין כלל איך ציירו הציור ופרטיו - אין זה נוגע כלל בהתאמתות אצלו - שהרי למרות אי ההבנה - בשעת מעשה רואה הציור לכל פרטיו. ובנדו"ד יש: (1) להבין בשכל שאין מקום להקשות בחקר אלקה - שהרי הק' גם לפי הבנת השכל - ראה לקמן פ"ט - בל"ג והגבלות (2) א"א להבין בשכל (בידיעת החיוב) איך זה המציאות דאח"פ ובה יש "עצמות" ו"דעת" וידיעת המון נבראים שכאו"א פרט בפ"ע. (3) ע"י ההתעמקות שבה שאין מקום להקשות וכו' סו"ס נתאמת בשכלו (לאחרי קשה מאד עכ"פ) שכן הוא אף שאינו מבין (בידיעת החיוב) וכנ"ל בעניני הציור. ובה מתורצת ג"כ הסתירה: דחקר אלקה וכן להכירו בלב - א"א (היינו בידיעת החיוב) [אבל אפשר בידיעת השלילה (ולכן מדייק דהא דא"א - דוקא תמצא, על בוריו, וכן בפ"ב להבינו על בוריו - דוקא]. ועפ"י מתורצת ג"כ קושיית הרמב"ם בהשגותיו (הל' תשובה ספ"ה) על הרמב"ם "דמתחיל בקושיא ע"פ שכל (בנוגע לידיעת ה') ולא השלימה ע"פ שכל" כ"א "החזירו לאמונה" - וע"פ הנ"ל מתורץ - כי גם ברמב"ם שם מדייק "להשיג דבר זה על בוריו" (ידיעת החיוב והמהות דוקא - משא"כ בידיעת השלילה שאפשר - וה"ז הסברה וידיעה בשכל ולא באמונה) [ומתאים לשיטת הרמב"ם (מו"ח ח"א פנ"ח) בנוגע לתוארי ה' בכלל - שבה רק ענין השלילה. עיין לקו"ת פקודי ו, ב]. ובפרט ע"פ אדה"ז כאן ש"קשה מאד" אפשר גם "לצייר בשכל". - וראה שם בלקו"ת איך שעי' ריבוי בידיעות השלילה (בענינים הגשמיים) [קשה מאד] יוכל להגיע כמעט "לציור" הדבר - אפילו להרמב"ם. ועיין בהנסמן בע' השגת החיוב השלילה במפתחות מאמרי ארנ"ע". 14. ישע"י נה, ט. 15. איוב יא, ז. 16. שם, י, ד.

- 1 מופשטת לגמרי מגדרי הידיעה שלנו – וכיוון שאומרים, שהוא
- 2 יתברך עצמו הוא ה"מדע" והוא ה"יודע" וכו', יש בכך חס-
- 3 ושלוש משום הגדרה מסוימת לגבי הקב"ה, שהוא אין סוף.
- 4 ברם, על פי קבלה, צודק הרמב"ם: אלא (כפי שכתוב בהגהה
- 5 בפרק שני שבחלק הראשון, וכפי שכתוב להלן בהגהה בפרק

יום רביעי כ"ג סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פג, והנה מכאן יש להבין... עד עמ' 166, דממלא לון.

- 11 וְהֵנָּה, מִכָּאן¹⁸ – ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר
- 12 אחד עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה
- 13 חס־ושלום ענין של ריבוי והרכבה – ודבר זה לא שייך בהקב"ה,
- 14 כי הוא יתברך הוא אחד הפשוט – הנה מענין זה, יֵשׁ לְהִבִּין
- 15 שְׁנֵי מִקְצֵת חֲכָמִים
- 16 בְּעִינֵיהֶם, – וכיוון שגם
- 17 שוגג זקוק לכפרה, לכן ה' ¹
- 18 יִכְפֹּר בְּעַדָּם, – על ²
- 19 טעותם, שִׁשְׁנוּ וְיָמְעוּ ³
- 20 בְּעִינֵיהֶם ⁴
- 21 הָאֲרִיזָ"ל, וְהִבִּינוּ עֵינֵינוּ ⁵
- 22 הַצִּמְצוּם הַמְּזִכֵּר שֵׁם ⁶
- 23 בְּפִשּׁוּמוֹ, – בכתבי ⁷
- 24 האריז"ל מוזכר, ⁸
- 25 שבתחילת בריאת ⁹
- 26 העולמות, היה אור אין ¹⁰
- 27 סוף ממלא "מקום"
- 28 העולמות, ולא היה שום נתינת מקום למציאות העולמות, שכן
- 29 עולמות הם בבחינת גבול – ואור אין־סוף ברוך הוא, הוא הרי
- 30 אין סוף, בלי גבול. לכן, נאמר שם, היה ענין הצמצום, שאור
- 31 אין־סוף "נסתלק", כדי שיהיה מקום למציאות העולמות.
- 32 לאמיתו של דבר הכוונה במה שאור אין־סוף "נסתלק" היא,
- 33 שאור אין־סוף אינו מאיר בגילוי – "אין סוף" ו"בלי גבול" אינם
- 34 בהתגלות – רק מתגלה כוח הגבול, הנותן מקום למציאות
- 35 עולמות בעלי גבול. – ואילו ה"חכמים בעיניהם" טעו, בסברם
- 36 שענין הצמצום וההסתלקות הוא שם במובנם הפשוט –
- 37 שְׁתַּקְדּוּשׁ־פְּרוּד־הוּא סֵלֶק עֲצָמוֹ וּמְהוּתוֹ חִס־וְשָׁלוֹם מַעֲוֹלָם

- 38 הָיָה¹⁹, – שלא כפי האמת, שמשמעות "סילק" היא, כאמור,
- 39 שהעלים את האור ואת ההתגלות, שענין אור אין־סוף לא יהיה
- 40 בגילוי, אלא הם הבינו כפשוטו, שהוא סילק חס־ושלום את
- 41 עצמו מעולם הזה, רַק שְׁמִשְׁנֵיהֶם מְלַמְעֵלָה בְּהִשְׁתַּחֲוֶה פְּרִמִּית
- 42 עַל כָּל הַיְצוּרִים בָּלָם,
- 43 אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל
- 44 הָאָרֶץ מִתַּחַת. – על כל
- 45 אלה משגיח הקב"ה
- 46 מלמעלה בהשגחה
- 47 פרטית, אך כיצד מתבטא
- 48 הדבר? – לפי סגנונם הוא
- 49 למשל כמלך היושב
- 50 בהיכלו ומסתכל משם על
- 51 הדברים שמחוץ להיכל.
- 52 כלומר, המלך עצמו אינו
- 53 נמצא מחוץ להיכל,
- 54 למרות שהשגחתו היא גם
- 55 מחוץ להיכל. כך, הם אומרים, משגיח הקב"ה על כל הנבראים
- 56 שהם חס־ושלום מחוץ ל"היכל" שלו. וְהֵנָּה, מִכָּאן שֶׁאֵי אִפְשָׁר
- 57 בְּלֵל לֹמֵר עֵינֵינוּ הַצִּמְצוּם בְּפִשּׁוּמוֹ שֶׁהוּא מִמְקָרֵי הַגּוֹף – מי
- 58 שנתון תחת מקרי הגוף יכול להיות בו ענין הצמצום וההסתלקות
- 59 כפשוטו: בתחילה הוא היה כאן, ולאחר מכן הסתלק משם ואינו
- 60 נמצא שם יותר – דבר זה אי אפשר, אבל, לומר כלל עַל
- 61 הַקְדוּשׁ־פְּרוּד־הוּא, הַנִּבְדָּל מֵהֶם – ממקרי הגוף. רְבּוּא רַבְּבוּת
- 62 הַבְּדֻלוֹת עַד אֵין קֵץ; נוסף על כך, אֵף גַּם זֹאת, לֹא בְּדַעַת
- 63 יִדְבְּרוּ, מֵאַחֵר שֶׁהֵם מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים שֶׁהַקְדוּשׁ
- 64 בְּרוּךְ־הוּא יוֹדֵעַ כָּל הַיְצוּרִים שֶׁבְּעוֹלָם הָיָה הַשֶּׁפֶל וּמִשְׁנֵיהֶם

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת כ"ז בארוכה (דעת הרמב"ם, החולקים עליו וביאור אדה"ז בזה) בסהמ"צ להצ"צ במצ' האמת אלקות". 18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרבונו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי של רבנו הזקן ב"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי מפורש מכאן (ולא – מכללות כו') – דכיון שמאמינים שיודע כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)". 19. בתשובה על השאלה, מדוע מביא כאן דוקא רבנו הזקן עולם הזה, אף שלכאורה הידיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) – כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי אח"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), ולכל הידיעות בג"ע וביהמ"ק וכו' נאמר ושכנתי בתוכם, אף שבשעת הצמצום – הי' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ו ע' 472) כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א ביתר פירוט: "י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח הנ"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"א לומר דלא סילק עצמו"ה מעוה"ז דא"כ נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף הנבזים" – ותפס אדה"ז התחלת ויסוד שיטתם. (ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר הצמצום חזר והמשיך עצמו"ה, וא"כ אין להקשות מת"ו ומר"מ שמקשה לקמן, משא"כ בעוה"ז דא"א לומר דחזר והמשיך עצמו"ה כי א"א, לשיטתם, שימצא בגשמיים כו' כנ"ל. ולא מבעי דבעולם האצי' יוכלו לתרץ דחזר והמשיך, אלא אפילו בהעולמות שבהם אין איהו וחייוהי וגרמוהי חד י"ל כך, וע"ד שאנו אומרים כך בנוגע להארת הקו בעולמות ביי"ע".

49 הפכיים אחד לשני, כמו אש ומים, עד כאן לשונו – של הזהר
50 שם. ורצח לומר: – במה שהוא אומר, "לית מאן דתפס
51 ביה" – הכוונה היא, שאין מי שיחפס בחשנות שכלו מכל
52 שכלים העליונים, – גם בין השכליים העליונים, של
53 הנבראים מהעולמות
54 העליונים (שהם בעלי
55 שכל והשגה גדולים) אין
56 מי שיתפוס בשכלו
57 במהותו ועצמותו של
58 הקדוש ברוך הוא, כמו
59 שכתוב בתקונים: –
60 ב"תיקוני זוהר": "סתמא
61 דכל סתימין, – שגם
62 העולמות הסתומים
63 לגבינו, אין השגתם יכולה
64 "לתפוס" את הקב"ה והוא
65 "סתום" מהם, ולית
66 מהשקפה תפיסא בך
67 כלל". – אין שום מחשבה
68 (גם לא של "עלמין
69 סתימין") יכולה "לתפוס"
70 בהקב"ה עצמו. בענין של
71 "תפיסא", לתפוס בשכל
72 והשגה, הרבנות היא שגם

73 העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין
74 את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר
75 תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל
76 בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא
77 נתפס ביצירתו, הוא משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת.
78 ואילו פועלתו של הקב"ה בהתהוות והחייאת כל הנבראים,
79 אינה פועלת בו שום תפיסה ושינוי – בכך מתבטאת הרבנות של
80 העולמות התחתונים, שגם הם, שליצירתם נדרש יותר צמצום
81 והתלבשות, ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום
82 תפיסה ושינוי. וכדלהלן: וְהוּא שְׁכָתוּב בְּתַקְוִינִים, – אין אף אחד
83 שיתפוס בו, אִתְּעֵלְזָב דְּאִיהוּ מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין – למרות
84 שהוא יתברך "ממלא" את כל העולמות והנבראים, ומחיה
85 אותם בחיות מותאמת לכל נברא, והחיות מתלבשת בפנימיות
86 בנברא – הרי לכאורה יכול הדבר לפעול תפיסה ושינוי בו יתברך
87 מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד העולמות העליונים,
88 אין הדבר כך, שכן, האופן איך שהוא ממלא כל עלמין – אינו
89 בְּנִשְׁמַת הָאָדָם – המתלבשת תוך גופו, שְׁהִיא – הנשמה,
90 נִתְפַּסֶּת תֹּךְ הַגּוּף עַד שְׁמַתְפַּעֲלָתָּ וּמְקַבְּלָתָּ שְׁנוּיִים מְשֻׁנוּיִ
91 הַגּוּף וְצִדְדוֹ, מְהֻבָּאוֹת – שהגוף מקבל, או קרירות – שהגוף
92 סובל, או חמימות האש וכו' צא, – ששכל הגוף משפיע גם על
93 הנפש. מה שאין בן הקדוש ברוך הוא, – שלמרות שהוא
94 ממלא כל העולמות ומתלבש בהם, כפועלת הנשמה בגוף, אף
95 על פי כן שונה הדבר בהקב"ה, שאינו מקבל שום שנוי – ואינו
96 מושפע משנויי עולם הזה, מן השינויים המתהווים בקיץ

1 עליהם, – הרי שהם מודים שידעתו והשגחתו ישנן כאן בעולם
2 הזה השפל, ועל כרחק – מן ההכרח לומר שאין ידיעתו אותם
3 – את כל הנבראים, מוסיפה בו רבוי וחדוש, – וכל זה מדוע?
4 – מפני שידוע הכל בידעת עצמו – אילו ידיעתו את
5 הנבראים לא היתה
6 "בידיעת עצמו", היתה אז
7 בידיעה זו משום ריבוי
8 וחדוש: נוספה ידיעה זו,
9 והיא ענין של חידוש,
10 שהרי לפני כן לא היתה
11 ידיעה זו ועתה היא כן
12 ישנה; אך כיוון שמושכל
13 למעלה לגמרי ענין של
14 ריבוי וחדוש, מן ההכרח
15 שידעת הקב"ה את
16 הנבראים היא באופן
17 שהוא יודע אותם בידיעת
18 עצמו – וממילא, הרי
19 בְּכִיכּוֹל מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ
20 – הוא עצמו, וידעתו –
21 שידוע את הנבראים
22 שבעולם הזה, הכל אחד.
23 – כיוון שידעתו והשגחתו
24 ישנן בעולם הזה, וידעתו

25 היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו יתברך ישנו בעולם הזה.
26 אין זה, כמו שהם מודים, כמלך היושב בהיכלו ורק השגחתו
27 היא מחוץ להיכל, אלא המלך עצמו נמצא במקום שהשגחתו
28 נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפל, שמצד עצמו הוא נראה
29 ומורגש כ"יש" ו"מצאיות", ורק על-ידי עבודה צריכים לעשות
30 את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות לו יתברך, הרי
31 הוא עצמו ברוך הוא נמצא כאן בעולם הזה באותה מדה שהוא
32 נמצא בעולמות העליונים, וְהוּא שְׁכָתוּב בְּתַקְוִינִים תְּקוּן נז;
33 "דלית אתר פנוי מיניה, לא בעלאין ולא בתמאין"; – אין
34 מקום פנוי ממנו יתברך לא בעליונים ולא בתחתונים. הרי נאמר
35 בתיקוני זוהר, שהוא עצמו נמצא בעולמות התחתונים; וְכִרְעִיא
36 מְהִימְנָא פְּרִשְׁתָּ פִּינְחָם: – כתוב: "אִיהוּ תְּפִיס כְּבִלָּא וְלִית
37 מְאָן דְּתְּפִיס בִּיהּ כו', – הוא (הקב"ה) תופס בכל דבר ואין מי
38 שיתפוס בו, אִיהוּ סוּבְּב כָּל עֲלָמִין כו', – הוא (הקב"ה) "סובב"
39 ומקיף את כל העולמות כו', וְלִית מְאָן דְּנִפְיָק מְרֻשּׁוּתֵיהּ לְבָרַה,
40 – ואין מי שיוצא מחוץ לרשותו, אִיהוּ מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין כו',
41 – הוא (הקב"ה) ממלא את כל העולמות, ומחיה אותם בחיות
42 פנימית מותאמת לכל נברא, אִיהוּ מְקַשֵּׁר וּמַיְחֵד זִינָא לְזִינְיָה
43 עֲלָא וְתַתָּא, – הוא (הקב"ה) מקשר ומיחד מין אחד במין שני,
44 את העליון עם התחתון, וְלִית קוֹרְבָא בְּד' יְסוּדִין, אֲלָא
45 בְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּד' אִיהוּ בִּינְהוּ, – ואין שום קירבה
46 ואיחוד בארבעה היסודות (מהם מורכב כל נברא) אלא על-ידי
47 הקב"ה כשהוא נמצא ביניהם, על-ידי כוח האינסוף בארבעה
48 היסודות – מתהווה התחברות ביניהם, למרות שמצד עצמם הם

שער היחוד והאמונה

לפי שאינו נתפס כלל
תוך העולמות אף-על-
גב דמלא לון. – למרות
שהוא "ממלא" אותם.

שום שינוי משינויי עוה"ז מקיץ לחורף ומיום ללילה
כדכתיב גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר
לפי שאינו נתפס כלל תוך העולמות אע"ג דממלא
לון

1 לחורף ומיום ללילה,
2 כדכתיב: – כמו שכתוב²⁰;
3 "גם חשך לא יחשיך"
4 ממך, ולילה כיום יאיר",
לון

יום חמישי כ"ד סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 166, וזהו ג"כ ענין... עד עמ' פד, גבול ותכלית.

47 במדריגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה מלהצטמצם עד
48 שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו של הנברא – ובהיותה
49 במדריגתה, היא משפיעה בנברא את ענין ההתהוות והחיות.
50 ו"ממלא כל עלמין" – היא פחינת החיות המתלבשת
51 בפנימיות, תוך עצם
52 הנברא, שהיא – החיות

53 שמתחבנת "ממלא כל
54 עלמין", מצמצמת
55 פתוכו – של הנברא,
56 צמצום רב, כפי ערך
57 מהות הנברא, – שכן,
58 כיוון שעל החיות
59 להתלבש בפנימיותו של
60 הנברא ולהתאחד אתו, מן
61 ההכרח שהיא תצטמצם
62 לפי ערך מהותו של
63 הנברא – והנברא הוא הרי
64 בעל גבול, הרי מן ההכרח
65 שחיות זו תבוא באופן של
66 גבול, בצורה מוגבלת,
67 כדלהלן: שהיא – הנברא,
68 פעל גבול ותכלית
69 כפמלות ואיכותו, דהיינו
70 – המשמעות של "איכותו"
71 היא מעלתו וחישיבותו –
72 של הנברא, שגם האיכות

73 והחישיבות אינן החיות של הנברא, הן באות רק מצד גוף
74 הנברא, כגון השמש, שגופו יש לו גבול ותכלית כפמלותו,
75 – בגודל השמש, שהוא כמו קסו פעמים כגודל כדור
76 הארץ²², ואיכותו ומעלתו, – של השמש, הוא אורו, גם כן
77 יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר, כי לא יאיר לכלתי
78 תכלית, מאחר שהוא נברא – ונברא הוא הרי מוגבל – ואם
79 אמנם השמש מאירה למרחק רב, אבל בכל זאת בהגבלה. וכן
80 כל הנבראים הם פעלי גבול ותכלית, כי מהארץ לרקיע
81 מהלך ת"ק שנה כו'. – וכך בין רקיע לרקיע גם כן מהלך ת"ק
82 שנה. ואם כן – שלנבראים יש גבול ותכלית, החיות
83 המתלבשת בהם – בפנימיותם, היא פחינת צמצום רב
84 ועצום, כי צריכה תחלה להתצמצם צמצומים רבים

9 וזהו גם כן ענין "סובב כל עלמין", – שהוא מקיף וסובב את
10 כל העולמות, פרוש, – "סובב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא
11 נמצא חסדו שלם בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד, וכך
12 משפיע בו, אלא המשמעות של "סובב" היא: דרך משל,
13 כשאדם מתבונן באיזה
14 דבר חכמה בשכלו או
15 בדבר נשמי במחשבתו,
16 אזי שכלו ומחשבתו
17 מקיפים על הדבר ההוא
18 המצוי במחשבתו או
19 בשכלו, – שהרי הדבר
20 נמצא בשכלו ובמחשבתו,
21 אף אין – השכל
22 והמחשבה, מקיפים על
23 הדבר ההוא ממש
24 בפעל ממש; – הם
25 מקיפים את ה"ציור" בלבד
26 של הדבר, אבל לא את
27 הדבר עצמו. דבר זה מובן
28 במיוחד בדבר גשמי,
29 שהדבר הגשמי עצמו הרי
30 נמצא בפועל ממש במקום
31 אחר, לא במחשבתו, שבה
32 נמצא רק "ציורו" של
33 הדבר, ורק את ה"ציור"
34 בלבד מקיפה מחשבתו,

35 אבל הקדוש-ברוך-הוא דכתיב ביה – שלגביו כתוב²¹: "כי
36 לא מחשבתי מחשבותיכם וגו'" – שהמחשבה שלמעלה היא
37 באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה
38 מחשבתו וידענותו שיועד כל הנבראים, מקפת כל נברא
39 ונברא בפעל ממש, שהרי היא – המחשבה שלמעלה, היא
40 חיותו והתהוותו מאין ליט בפעל ממש. – שלא כפי שהדבר
41 אצל האדם, שהדבר המצוייר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין
42 מחשבתו משפיעה על הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא
43 במחשבתו. ואילו המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש,
44 והיא משפיעה בנברא להוותו מ"אין" ל"יש" ולהחיותו. אך אין
45 זה באופן שהחיות מצטמצמת בהתאם לנברא, שאז היא יכולה
46 להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא חיות זו נשאת

- 1 וְעֵצוּמִים, עַד שִׁיתְהוּהָ
- 2 מִכֶּחָה וְאוֹרָה – שֶׁל חַיִּית
- 3 זֶה, עֵצֶם הַנִּבְרָאִים כְּמוֹת 1
- 4 שֶׁהֵם, בְּעָלֵי גִבּוֹל 2
- 5 וְתַכְלִית – שֶׁהֵרִי הַחַיִּית
- 6 עֲצֻמָּה אֵינָה מוּגַבֶּלֶת וְלֹא בַעֲלַת תַּכְלִית, וְכֵדִי שִׁיתְהוּהָ מִמֶּנָּה

שער היחוד והאמונה

- 7 נברא מוגבל, מן ההכרח
- 8 שהיא תצטמצם
- 9 בצמצומים רבים, עד
- 10 שתוכל להתלבש בנברא
- 11 ולהתאחד אתו – כפי
- 12 שיוסבר להלן:

יום שישי כ"ה סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פד, כי מקור החיות... עד עמ' פה, עצמון:

- 13 כִּי מְקוֹר הַחַיִּית הוּא רוּחַ פִּיּו שֶׁל תְּקֻדַּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
- 14 הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּעֶשְׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, – בָּהֶם נִבְרָאוּ כָל
- 15 הַנִּבְרָאִים, וְרוּחַ פִּיּו יִתְבָּרַךְ הֵיחָד יָכוֹל לְהַתְפַּשֵּׁט לְאֵין קֵץ
- 16 וְתַכְלִית, וְלִבְרֹא עוֹלָמוֹת אֵין קֵץ וְתַכְלִית לְכַמוֹתָם
- 17 וְאֵיכוּתָם, וְלִהְיוֹתָם
- 18 עַדִּי עַד, – לֹא כִּפִּי שֶׁהֵם
- 19 כַּעַת, מוּגַבֶּלִים בְּכַמוֹת
- 20 וּבְאֵיכוּת וְקִיּוּמָם אֵינוֹ
- 21 נִצְחִי; וְאֵילוּ מִבְּחִינַת "רוּחַ
- 22 פִּיּו" הֵיוּ יְכוּלִים לְהִיבְרֹא
- 23 עוֹלָמוֹת בְּלִתי מוּגַבֶּלִים
- 24 בְּכַמוֹתָם וּבְאֵיכוּתָם וּבְעָלֵי
- 25 קִיּוֹם נִצְחִי, וְלֹא הֵיחָד
- 26 נִבְרָא עוֹלָם הֵיחָד כָּלֵל –
- 27 עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים
- 28 שָׁבוּ הֵם בְּעָלֵי גִבּוֹל
- 29 וְתַכְלִית.
- 30 הַצְטַמְצָמוֹת הַחַיִּית
- 31 שֶׁמִּן "רוּחַ פִּיּו" יִתְבָּרַךְ,
- 32 נִתְהוּוּהָ הָעוֹלָם הַזֶּה עִם
- 33 נִבְרָאִים בְּעָלֵי גִבּוֹל
- 34 וְתַכְלִית. טַעֲמוֹ שֶׁל דְּבַר,
- 35 מִדּוּעַ הֵיוּ יְכוּלִים לְהִיבְרֹא
- 36 עוֹלָמוֹת בְּלִי גִבּוֹל וְתַכְלִית
- 37 מִבְּחִינַת "רוּחַ פִּיּו" יִתְבָּרַךְ
- 38 (בְּלִי צִמְצוּמִים) – אֹמֵר
- 39 רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן בְּמוֹסָגְר: (שֶׁכְּמוֹ
- 40 שֶׁתְּקֻדַּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא

שער היחוד והאמונה

- נבנה עלידי מדת החסד. כיצד, איפוא, זה בא משניהם – מחדס
- ומדבר ה' (מלכות)? – אלא הכוונה היא שמדת החדס מתלבשת
- בדבר ה' ו"רוח פיו" – שההתהוות היא, בְּדִבְרֵי ה' וְרוּחַ פִּיּו
- הַנֶּעֱשֶׂה בְּלִי וְלִבּוֹשׁ לְחֶסֶד זֶה, – שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְרָא הָעוֹלָם, בְּתִדְרִין
- קִמְצָא דְלִבּוּשִׁיהָ מִיְנֶיהָ
- וְכִיָּה²⁵. – כִּאוֹתוֹ צֶב,

- 3 כִּי 3 שֶׁלבושו הוא ממנו ובו
- 4 עצמו. כך "רוח פיו" הוא
- 5 לבוש וכלי המאחד עם
- 6 מדת החדס, שממנה
- 7 מתהווה העולם – הרי,
- 8 שמהחיות שמ"רוח פיו"
- 9 הֵיוּ יְכוּלִים לְהִיבְרֹא
- 10 עוֹלָמוֹת בְּלִי גִבּוֹל וְתַכְלִית,
- 11 אֵלֶּא שֶׁצִּמְצָמָם תְּקֻדַּשׁ –
- 12 בְּרוּךְ הוּא הָאוֹר
- 13 וְהַחַיִּית
- 14 לְהַתְפַּשֵּׁט מִרוּחַ פִּיּו,
- 15 וְלִלְבִּישׁוֹ תוֹךְ צִרּוּפִי
- 16 אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֶשְׂרָה
- 17 מַאֲמָרוֹת
- 18 צִרּוּפִיהֶן
- 19 וְתַמּוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת
- 20 עֲצָמָן
- 21 וּמִסְפָּרָן. שֶׁכָּל חֲלוּף
- 22 וְתַמּוּרָה – שֶׁל האותיות,
- 23 מוֹרָה עַל יִירֵדֵת הָאוֹר
- וְהַחַיִּית
- לְמַדְרָגָה, דִּהְיִינוּ שְׂיוּכָל – האור והחיות, לְבָרָא וְלִהְיוֹת
- בְּרוּאִים – כֹּאֵלֶּה, שֶׁמִּדְרָגוֹת אֵיכוּתָם וּמַעֲלָתָם הִיא פְּחוּתָה
- מִמִּדְרָגוֹת אֵיכוּת וּמַעֲלָת הַבְּרוּאִים הַנִּבְרָאִים מְאוֹתִיּוֹת
- וְתִיכוּת עֲצָמָן שֶׁבְּעֶשְׂרָה מַאֲמָרוֹת, שֶׁבָּהֶן – ב"עשרה
- מַאֲמָרוֹת", מְתַלְבֵּשׁ תְּקֻדַּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ שֶׁהֵן
- מִדּוּתֵּי – שֶׁהֵן דָּבָר אֶחָד אֶתוֹ יִתְבָּרַךְ "בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ".
- וְהַחֲשָׁבוֹן – גַּם בְּלִי חִלּוּפֵי אוֹתִיּוֹת, אֵלֶּא חֲשׁוֹן הַמִּסְפָּר שֶׁל

- מקור החיות הוא רוח פיו של הקב"ה המתלבש
- בעשרה מאמרות שבתורה ורוח פיו ית' היה יכול
- להתפשט לאין קץ ותכלית ולברוא עולמות אין
- קץ ותכלית לכמותם ואיכותם ולהחיותם עדי עד ולא
- הי' נברא עוה"ז כלל (שכמו שהקב"ה נקרא א"ס כך
- כל מדותיו ופעולותיו דאיהו וגרמוהי חד היינו החיות
- הנמשכת ממדותיו שהן חסד ורחמים ושאר מדותיו
- הקדושות ע"י התלבשותן שמתלבשות ברוח פיו
- כי הוא אמר ויהי ועולם ע"י חסד יבנה בדבר ה'
- ורוח פיו הנעשה כלי ולבוש לחסד זה כהדין קמצא
- דלבושה מיניה וביה) אלא שצמצם הקב"ה האור
- והחיות שיוכל להתפשט מרוח פיו והלבישו תוך
- צירופי אותיות של עשרה מאמרות וצירופי צירופיהן
- בחילופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן
- שכל חילוף ותמורה מורה על ירידת האור והחיות
- ממדרגה למדרגה דהיינו שיוכל לברוא ולהחיות
- ברואים שמדרגות איכותם ומעלתם היא פחותה
- ממדרגות איכות ומעלת הברואים הנבראים מאותיות
- ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות שבהן מתלבש
- הקב"ה בכבודו ובעצמו שהן מדותיו והחשבון מורה
- למדרגה, דהיינו שיוכל – האור והחיות, לְבָרָא וְלִהְיוֹת
- בְּרוּאִים – כֹּאֵלֶּה, שֶׁמִּדְרָגוֹת אֵיכוּתָם וּמַעֲלָתָם הִיא פְּחוּתָה
- מִמִּדְרָגוֹת אֵיכוּת וּמַעֲלָת הַבְּרוּאִים הַנִּבְרָאִים מְאוֹתִיּוֹת
- וְתִיכוּת עֲצָמָן שֶׁבְּעֶשְׂרָה מַאֲמָרוֹת, שֶׁבָּהֶן – ב"עשרה
- מַאֲמָרוֹת", מְתַלְבֵּשׁ תְּקֻדַּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ שֶׁהֵן
- מִדּוּתֵּי – שֶׁהֵן דָּבָר אֶחָד אֶתוֹ יִתְבָּרַךְ "בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ".
- וְהַחֲשָׁבוֹן – גַּם בְּלִי חִלּוּפֵי אוֹתִיּוֹת, אֵלֶּא חֲשׁוֹן הַמִּסְפָּר שֶׁל
- כִּי כָּל מִדּוּתֵּי וּפְעוּלוֹתֵי, – הֵן אֵין סוּף.
- דִּאֵיחוֹ וְנִרְמּוּתֵּי חֵד, – הוּא וּמִדּוּתֵּי הֵם דָּבָר אֶחָד, הֵינּוּ –
- כְּלוּמֹר, הַחַיִּית הַנִּמְשָׁכֶת מִמִּדּוּתֵּי, שֶׁהֵן חֶסֶד וְרַחֲמִים וְשֶׁאֵר
- מִדּוּתֵּי תְּקֻדּוֹתָהּ, – נִמְשַׁכֶּת הַחַיִּית מִהֵן עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתָן
- שֶׁמְתַלְבְּשׁוֹת – הַמִּדּוּת בְּרוּחַ פִּיּו – בַּסְפִּירַת הַמַּלְכוּת,
- הַהִתְהוּוּת הִיא מִמֵּאֲמָר וְ"רוּחַ פִּיּו" יִתְבָּרַךְ, כְּתוּב²³: "כִּי הוּא
- אֵמֵר וְיִהְיִי", וְ"עוֹלָם" – עַל־יְדֵי – "חֶסֶד יִבְנֶה"²⁴, – שֶׁהָעוֹלָם

יכולים להתהוות עולמות בלי גבול ותכלית, ודוקא כשהיא
מתלבשת באותיות "עשרה מאמרות" ובחילופיהן וחילופי
חילופיהן, מתהווים אז מהן נבראים בעלי גבול ותכלית, כפי
שיוסבר להלן: וְכָל בְּחַ וּמְדֻרָּה – שאחרי הצמצומים, בבחינת
חשבון האותיות בלבד,
יכול לִכְרֹא בְּרֹאִים כְּפִי
בְּחִינַת מְדֻרָּה זוּ גַם בֵּן
לְאִין קִין וְתַכְלִית
כְּכַמוֹתָם וְאִיכוֹתָם,
לְהַחְיֹת – אותם, עַד עַה,
מֵאַחַר שֶׁהוּא בְּחַ ה'
הַמְתַּפְשֵׁט וְנֶאֱצַל –
ומפרש, מֵרוּחַ פִּי, וְאִין
מְעֻזָּר בּו', – אין מעצור
לפניו מלהתפשט בצורה
כזו, אֲךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה
אִיכוֹתָם בְּמַעֲלָה גְדוֹלָה
כָּל כֵּךְ, כְּאִיכוֹת וּמַעֲלָת
בְּרֹאִים שְׂיֻכְלוּ
לְהִבְרָאוֹת מִבְּחִינַת בְּחַ
וּמְדֻרָּה הָאוֹתִיּוֹת
עֲצָמָן; – ואילו הנבראים
המתהווים מחילופי
האותיות, ומה גם מחשבון
האותיות, הם למטה
באיכות ובמעלה.
פֶּרֶק ח. בפרק הקודם, פרק
ז, הסביר רבנו הזקן,
שמשמעות הכתוב "אני ה'

לא שנית" היא, שהתהוות העולם לא "פעלה" שום שינוי באחדותו של
הקב"ה – לא בו עצמו ולא בדעתו ובידיעתו. שהרי, למרות שיש מקום
לומר, שבמה שנתהוו נבראים שהקב"ה יודע אותם, נוסף בידיעה
שלמעלה – ידיעת הנבראים – הנה באמת אין הדבר כך, שכן, הידיעה
שלמעלה היא דבר אחד עם הקב"ה עצמו (אין זה כמו שהדבר אצל
האדם, שהידיעה היא דבר נוסף בנפשו, כי נפשו של האדם היא
מורכבת, ולא אחדות פשוטה). כיון שאחדותו יתברך היא אחדות
פשוטה, בלי שום הרכבה, מן ההכרח לומר שידעתו היא סוג ידיעה
אחר לגמרי: בידיעת עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו,
ו"ידיעת עצמו" הרי ישנה גם לפני שנתהוו הנבראים, כך שבידיעת
הנבראים לא נוסף בו שום דבר. אופן זה של ידיעה, הסביר, אין ביכולת
השכל האנושי להבין ולהשיג. בפרק זה, פרק ח, יסביר רבנו הזקן, שמה
שאומר הרמב"ם בנוגע לידיעה שלמעלה: "הוא המדע הוא הידוע בו"
הוא לא רק ביחס לדעתו של הקב"ה, אלא הדבר הוא כך גם ביחס לכל
מדותיו ושמותיו, וגם ביחס לחכמתו ולרצונו, שהם כולם דבר אחד עם
הקב"ה עצמו.

1 האותיות, מורה על מעוט האור והחיות, מעוט אחר מעוט,
2 עד שלא נשאר ממנו – מהחיות, אלא בחינה אחרונה,
3 שהוא בחינת החשבון ומספר, כמה מיני כחות ומדרגות
4 כלולות באור וחיות הנה המלבש בצורה זה של תבנה זו
5 – וכמה שנשאר מזה – על
6 כך מורה החשבון – הרי
7 שזו ירידה אחר ירידה
8 ומיעוט אחר מיעוט.
9 (ואחר כל הצמצומים
10 האלה וכיצא בהן,
11 כאשר נזרה חכמתו
12 יתברך, – כמה ואיזה
13 צמצומים יהיו, הוא,
14 שיהיה יכול האור
15 והחיות להתלבש גם
16 בתחתונים, כמו אנשים
17 ועפר הדומם, – ובהם
18 אינה נראית שום חיות
19 רוחנית, כלומר, בנבראים
20 התחתונים עצמם, הם
21 מהסוג הנחות ביותר, פי
22 "אבן", דרך משל, שמה
23 – שיש בה האותיות ב"ת
24 ונרין, מורה כי שרשה –
25 של האבן, משם העולה
26 פ"ן – חמשים ושנים,
27 כמספרו, – השם ב"ן בא
28 מאופן מילוי מסויים של
29 שם הוי', ועוד אלה –
30 במלה "אבן", נוספת משם אחר²⁶, (לישעם) [נראה דצריך
31 להיות: "למעם"] הידוע לידיעה. – מדוע נוסף למלה "אבן"
32 האלה, למרות ששרשה הוא משום ב"ן, בלי אלף. והנה, שם
33 פ"ן בעצמו הוא בעולמות עליונים מאד, – כיצד, איפוא,
34 מתהווה ממנו אבן גשמי? רק שעל ידי צמצומים רבים
35 ועצומים ממדרגה – עליונה יותר, למדרגה, – תחתונה יותר,
36 ירד ממנו – מהשם ב"ן שבעולמות העליונים, חיות מועט
37 במאד מאד, עד שיוכל להתלבש באבן. וזו היא נפש
38 הדומם – החיות המצומצמת, המהירה ומהירה אותו – את
39 האבן, מאין ליש בכל רגע, וכמו שנתבאר לעיל. – שגם
40 בדומם יש נפש רוחנית המחיה ומהווה אותו מאין ליש. וזו –
41 החיות המצומצמת ביותר להחיות ולהוות את הנבראים, היא
42 בחינת "ממלא כל עלמין", – ממלא כל העולמות. מה שאין
43 בן בחינת "מובב כל עלמין". – בה החיות אינה מצומצמת
44 בהתאם לנברא, אלא היא משפיעה בנברא כפי שהיא
45 במדריגתה העצמית, בלי צמצום. הרי שמבחינת החיות היו

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ עה"פ ויקח מאבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"ז בתו"א משפטים (עח, סע"ב). במאו"א (א, ד) מפרש באופן אחר. וראה ג"כ לקו"ת ש"ש (יג, ב) קה"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן ואית אבן (זח"ג רעט, ב)."

יום שבת קודש כ"ו סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פה, פרק ח והנה מ"ש... עד עמ' 170, ולצייר בשכלם.

40 כוחותיו, רצון וספירות, חב"ד ומדות, הם הכל אחדות פשוטה
41 ממש, שהיא היא עצמותו ומהותו, וכמו שכתב הרמב"ם
42 ו"ל, שדבר זה - שדעתו וכדומה של הקב"ה, הם דבר אחד
43 אתו, אין כח בפה לאמרו, ולא באזן לשמעו, ולא בלב
44 האדם להכירו על

45 בודיו. - וכל כך למה? כי

46 האדם מצייר בשכלו כל

47 המשפלות שרוצה

48 להשכיל ולהבין - הכל

49 כמות שהם בו, - כל

50 רעיון והבנה שהוא רוצה

51 להבין הוא מצייר אותו

52 לעצמו כפי שהוא בו

53 עצמו, כגון שרוצה -

54 האדם, לצייר בשכלו

55 מהות הרצון, או מהות

56 חכמה, או בינה, או

57 דעת, או מהות מדת

58 חסד ורחמים וכיוצא

59 בהן - שאר המדות, הוא

60 מצייר בלון כמות שהן

61 בו. - ולכן כשם שהדבר

62 הוא ביחס לשכל ומדות

63 סתם, כך גם כשרוצה

64 האדם להבין הענין של

65 שכל ומדות שלממלה,

66 שהוא מנסה להשיג אותם

67 על-ידי ציורו את מהות

68 השכל והמדות כפי שהם

69 בו. אבל באמת הקדוש

70 ברוך הוא הוא רם

71 ונשא וקדוש שמו,

72 כלומר שהוא - הקב"ה,

73 קדוש ומבדל רבוא

74 רבבות עד אין קץ

75 ותכלית מדרגות הבדלות, למעלה מעלה וסוג ומין

76 כל התשפחות והמעלות שיוכלו הנבראים להשיג ולצייר

77 בשכלם. - לכן הוא נקרא "הקדוש ברוך הוא", כי הוא קדוש

78 ומובדל מכל מדרגה ומעלה שבגדר השגתו של נברא;

1 והנה, מה שכתב הרמב"ם וברונו לברכה שהקדוש - ברוך

2 - הוא מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש, אחדות

3 פשוטה ולא מרכבת כלל - בן הענין ממש בכל מדותיו

4 של הקדוש - ברוך - הוא, ובכל שמותיו הקדושים

5 והכנויים ששנו לו

6 הנביאים והכמינו

7 וברונם לברכה, כגון -

8 מה שהנביאים והכמינו

9 ז"ל מכנים את הקב"ה

10 בתור: "תנון" ו"רחם"

11 ו"חסיד" וכיוצא בהן, -

12 מדות בהן מכנים את

13 הקב"ה, וכן מה שנקרא

14 - הקב"ה, "חכם",

15 דבתיב: - כמו שכתוב:

16 "וזה הוא חכם וגו'",

17 וכן - גם, רצונו - כמו

18 שכתוב: "כי רוצה ה'

19 את יראיו" ו"חפץ חסד

20 הוא" - לעשות חסד עם

21 נבראים, ו"רוצה

22 בתשובתם של רשעים

23 ואינו חפץ במיתתם

24 וברשעתם" - הרי יש

25 כאן שני הענינים, מה

26 שהוא רוצה ומה שהוא

27 לא רוצה ו"מהור עינים

28 מראות ברע" - דבר

29 שאין הוא רוצה בו. הרי

30 שמייתסים להקב"ה גם

31 מדות, גם חכמה ושכל

32 וגם רצון - אך אין רצונו

33 והכמתו ומדת חסדו

34 ורחמנותו ושאר מדותיו

35 מוסיפים בו רבוי

36 והרכבה חסד ושלוש במהותו ועצמותו, אלא עצמותו

37 ומהותו ורצונו והכמתו ובינתו ודעתו, ומדת חסדו

38 וגבורתו ורחמנותו, ותפארתו הכלולה מחסדו וגבורתו,

39 וכן שאר מדותיו הקדושות - הרי עצמותו ומהותו וכל

שער היחוד והאמונה

פרק ח והנה מ"ש הרמב"ם ז"ל שהקב"ה מהותו

ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש

אחדות פשוטה ולא מורכבת כלל בן הענין ממש

בכל מדותיו של הקב"ה ובכל שמותיו הקדושים

והכנויים שכינו לו הנביאים וחז"ל כגון חנון ורחום

וחסיד וכיוצא בהן וכן מה שנקרא חכם דכתיב

וגם הוא חכם וגו' וכן רצונו כי רוצה ה' את יראיו

וחפץ חסד הוא ורוצה בתשובתם של רשעים ואינו

חפץ במיתתם וברשעתם וטהור עינים מראות ברע

אין רצונו והכמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר

מדותיו מוסיפים בו ריבוי והרכבה ח"ו במהותו ועצמותו

אלא עצמותו ומהותו ורצונו והכמתו ובינתו ודעתו

ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו ותפארתו הכלולה

מחסדו וגבורתו וכן שאר מדותיו הקדושות הכל

אחדות פשוטה ממש שהיא היא עצמותו ומהותו

וכמו"ש הרמב"ם ז"ל שדבר זה אין כח בפה לאמרו

ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו

כי האדם מצייר בשכלו כל המושכלות שרוצה

להשכיל ולהבין הכל כמות שהם בו כגון שרוצה

לצייר בשכלו מהות הרצון או מהות חכמה או בינה

או דעת או מהות מדת חסד ורחמים וכיוצא בהן

הוא מצייר כולן כמות שהן בו אבל באמת הקדוש

ב"ה הוא רם ונשא וקדוש שמו כלומר שהוא קדוש

ומובדל ריבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות

הבדלות למעלה מעלה מערך וסוג ומין כל התשפחות

והמעלות שיוכלו הנבראים להשיג ולצייר בשכלם

יום ראשון

יום רביעי

כ סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: צוֹקֵג.
 תניא: פרק ז. ובוה . . . פב" עליו כלל.

מפתגמי אאזמו"ר: דער שכל און מדות געבוי פון א חסיד, איז לפי ערך זיין ערשטע יחידות בא זיין רבי'ן. די ערשטע יחידות איז לפי ערך מהות עצמו פון א חסיד, לפי אופן מהות עצמו אזא סדר עבודה גיט איהם דער רבי.

מפתגמי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: מבנה השכל והמדות של חסיד הוא לפי ערך היחידות הראשונה שלו אצל הרבי שלו. היחידות הראשונה היא לפי ערך מהות עצמו של החסיד. לפי אופן מהות עצמו - כזה סדר עבודה נותן לו הרבי.

יום שני

יום חמישי

כא סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: קד־קה.
 תניא: והנה גדר . . . פב" סטריין

רבינו בספר של בינונים פ"ג אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, וואס א איד ניט ער וויל און ניט ער קאן זיין ח"ו א נפרד מאלקות, זהו מעצמות א"ס ב"ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

רבנו בספר של בינונים פרק ג' אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, שיהידי אינו רוצה ואינו יכול להפרד חס ושלוש מאלקות, זהו מעצמות אין סוף ברוך הוא שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

יום שלישי

יום ששי

כב סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, ששי עם פירש"י.
 תהלים: קוֹקֵז.
 תניא: והנה אעפ"י . . . 164" לתחתונים.

לאמירת "והביאנו לשלום כו" מחברים תחלה ב' הציציות דלפניו, אחר כך מצרפים ציצית כנף השמאלי דלאחוריו, אחרי זה ציצית דכנף הימין ואחזים אותם בין קמיצה לזרת דיד שמאל. נושקים הציציות שש פעמים, הינו באמירת תבות: ציצית, ציצית, אמת, קימת, לעד.

יום רביעי

שבת

כג סיון

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש תמוז. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התעודות.
 שיעורים. חומש: שלח, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: קח־קיב.
 תניא: והנה כמ"ש . . . פג" מהרמ"ק ז"ל.

מענה אאזמו"ר לאאמו"ר ביחידות חורף תרל"ה: היצה"ר נקרא נה"ב לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנה"ב שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות הנה"ב למנוע מעבודת התפלה וכדומה.

ונקוט האי כללא בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותי' של הנה"ב.

וסיים אאמו"ר נ"ע: עד אז לא ידעתי אז עס קען זיין א פרומער הנה"ב, ווער רעדט נאך א חסידישער הנה"ב.

מַעֲנֵה אֲדֹנֵי אֲבֵי זַקֵּנֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מַהֲרַ"שׁ] לְאֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְשֵׁ"ב] בִּיחִידוֹת חֶרֶף תַּרְלִ"ה: הֵיכָר הָרַע נִקְרָא נֶפֶשׁ הַבְּהֻמָּה, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהֻמָּה דְּוָקָא, כִּי לִפְעָמִים הוּא שׁוֹעֵל פֶּקַח שְׂבָחִיּוֹת, וְצָרִיכִים לְחַכְמָה מְרֻבָּה לְהַבִּין תַּחְבּוּלוֹתָיו. וְלִפְעָמִים הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּלִבוֹשׁ צָדִיק תָּמִים עֵנֹו וּבַעֲלֵ מַדּוֹת טוֹבוֹת.

בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֻמָּה שֶׁלּוֹ הִיא לְפִי מַהוּתוֹ הַפְּרָטִי. וְיֵשׁ אֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר חֶשֶׁק גָּדוֹל לְלַמֵּד חֲסִידוֹת אוֹ לְהִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּאִיזָה הַשְׁכָּלָה, וּבְאַמֶּת הֵנָּה זֶהוּ רַק עֲצַת הַיֹּצֵר וּמִתְחַבּוּלוֹת נֶפֶשׁ הַבְּהֻמָּה לְמַנּוּעַ מִעֲבֹדַת הַתַּפְּלָה וְכַדּוּמָה.

וְנִקּוּט הָאֵי כָּלְלָא [נֶאֱחָזוּ כָּלֵל זֶה] בְּיָדְךָ וְזָכַר אוֹתוֹ תָּמִיד, כִּי כָּל דְּבַר הַמוֹעִיל אוֹ מְבִיא לְעִבּוּדָה בְּפִעֵל, הֵנָּה כָּל מְנִיעָה שֶׁתִּהְיֶה לְדְבָר זֶה – אֲפִלּוּ אִם הַמְנִיעָה הִיא מְדַבֵּר הֵיטֵר נִעְלָה – הוּא רַק מִתְחַבּוּלוֹתֶיהָ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֻמָּה.

וְסִיִּים אֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְשֵׁ"ב] נִשְׁמָתוֹ עֵדָן: עַד אֲזַי לֹא יָדַעְתִּי שֶׁתִּתְּכֵן נֶפֶשׁ בְּהֻמָּה [בְּלִבוֹשׁ] יֵרָא שָׂמִים, שֶׁלֹּא לְדְבַר עַל נֶפֶשׁ בְּהֻמָּה [בְּלִבוֹשׁ] "חֲסִידִי".

יום חמישי

יום ראשון

כד סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיג-קית.
תניא: והנה מכאן . . . 166- הכל א'.

השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכיר פנים.

..ההתקשרות האמתית היא על ידי למוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] ותלמידי התמימים יחיו, בלמודם ובמתעודותם, ומקיים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בזה היא ההתקשרות.

יום שישי

יום שני

כה סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש בתקונים . . . 166- דממלא לון.

"דאגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שני פרושים: יסחנה מדעתו, שישחנה לאחרים.

ופירש ה"צמח צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.

שבת קודש

יום שלישי

כו סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וזה ג"כ ענין . . . "פד" בפועל ממש.

"וַיֵּרְדּוּ חַיִּים שְׂאוֹלָה" – שְׁגִם בְּשָׂאוֹל חוֹשְׁבִים שֶׁהֵם חַיִּים.

הַבְּרָכָה בְּ"וַיֵּרְדּוּ חַיִּים שְׂאוֹלָה", כְּמוֹ "בְּנֵי קָרַח לֹא מָתוּ", מְקוֹם נִתְבָּצֵר לָהֶם וַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, כִּי תְּשׁוּבָה מוֹעֵלֶת רַק כָּל עוֹד שֶׁהוּא חַי, וְזוֹהִי הַבְּרָכָה, שְׁגִם בְּשָׂאוֹל יִהְיוּ חַיִּים וְיוֹכְלוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.

המשך מעמוד לב

ילקוט לוי יצחק על התורה

בההוא צלותא, דכתיב תכון תפלתי קטרת לפניך וכו', והאי צלותא דסליק יעבר רוגזא דדינא קשיא דשליט השתא בהאי זמנא, בההוא קטרת דדחי ואעבר קמי' כל רוגזא (דסליק השתא בהאי שעתא בההוא קטרת דאעדי כל רוגזא) וכל קטרוגא דעלמא היינו דכתיב (ס"א מ"ט בגין דאיהי) מנחת ערב דדינא תליא בעלמא.

תני¹² חזי כד אתחרב בי מקדשא, בשעתא דאתוקד זמן מנחה הוה, ועל דא כתיב (ירמ' ו, ד) אוי לנו כי פנה היום כי ינטלו צללי ערב, מאן צללי ערב, אינון מקטרגין דעלמא ורוגזי דדינין דזמינין בההוא שעתא, ועל דא תנינן דבעי בר נש לכוונא דעתי' בצלותא דמנחה, בכלהו צלותא בעי בר נש לכוונא דעתי', ובהאי צלותא יתיר מכלהו, בגין דדינא שריא בעלמא, ועל דא זמן צלותא דמנחה יצחק תקין לה והא אוקמיה.

ספר הוזהר חלק א דף רכ"ט ע"ב ואילך

שעתא מחלק טרפא לכל חילהא, ולא שעתא לאדכרא (נ"א לאתברכא), אלא למיהב מזונא, ביממא היא מתברכת מתרין סטרין אלין, בצפרא וברמשא מגו שמחה ורננה, ובליילא פליג ברכאן לכלא כדקא חזי, הדא הוא דכתיב (משלי לא, טו) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וכו'.

פתח⁹ רבי חזקי' ואמר, (תהלים קמא, ב) תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב, אמאי מנחת ערב, ולא צלותא דצפרא, דלא כתיב תכון תפלתי בבקר.

אלא¹⁰ הכי אתמר, תכון תפלתי קטרת לפניך, דקטרת לא אתיא אלא על חדוה, הדא הוא דכתיב (משלי כז, ט) שמן וקטרת ישמח לב וכו'.

ובשעת¹¹ דמנחה דדינא שריא בעלמא, אתכוין דוד

בבקר ובערב מתברכת מתוך שמחה ורננה, ובליילה היא מחלקת ברכות לכל כראוי להיות הה"ד ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וגו'.

(9) [תרגום ללה"ק] פתח רבי חזקי' ואמר לפרש מה שכתוב תכון תפלתי קטרת לפניך (תהי' תפלתי נכונה לפניך כהקטרת קטורת), משאת כפי מנחת ערב (מה שאני נושא כפי אליך בתפלה תחשב כמנחת ערב, כלומר שתקבל תפלתי כמו שאתה מקבל את תפלת המנחה שהיא בערב, ולכן מקשה) אמאי מנחת ערב למה אמר מנחת ערב ולא אמר כתפלת הבקר, ועוד שהרי לא כתוב תכון תפלתי בבקר שתהי' מנחת הערב דבר והפכו.

(10) [תרגום ללה"ק] ומתרץ, אלא הכי אתמר אלא כך למדנו תכון תפלתי קטרת לפניך נקט דוקא קטורת, שהקטורת לא באה אלא על שמחה דהיינו על המתקת הדינים הגורמת שמחה, הה"ד שמן וקטרת ישמח לב ריח שמן אפרסמון וריח קטורת משמחין לב.

(11) [תרגום ללה"ק] ובשעת המנחה כשהדין שורה בעולם, נתכוין דוד באותה התפלה דכתיב תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב, ותפלה זו שעלתה למעלה, תעבור ותבטל הרוגז של דין הקשה

השולט בזמן המנחה, בכח הקטרת הדוחה ומעברת מלפני' כל רוגז וכל קטרוג שבעולם, היינו דכתיב מנחת ערב לכן כתוב מנחת ערב שאז הדין תלוי בעולם.

(12) [תרגום ללה"ק] בא וראה כשחרב בית המקדש, בשעה שנשרף זמן מנחה היי, ועל זה כתוב אוי לנו כי פנה היום פיי' לעת פנות היום, כי ינטו צללי ערב כאשר פנה לעת ערב שאז הציתו האור בבית המקדש (רש"י), ושואל מי נקרא צללי ערב, ואמר אלו הם מקטרגי העולם ורוגזי הדינים שמזומנים באותו הזמן לקטרג ולהזיק, ועל זה למדנו שצריך האדם לכוין דעתו בתפלת המנחה, והגם שבכל התפלות צריך האדם לכוין דעתו, אבל בתפלת המנחה צריך לכוין יותר מכולם לפי שהדין שורה בעולם, ועל כן את זמן תפלת המנחה יצחק שהי' מורשש בגבורה תיקן אותו כאשר כבר פירשו כן חז"ל במקום אחר.

עבודת יום הכפורים בכהן גדול נשוי יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ה

של כל ישראל, אינה מועילה ליחיד אלא אם כן עשה תשובה.

וטעם הדבר הוא כי עם היות שהשעיר שייך לכל הציבור כולו וכל יחיד ויחיד נכלל בציבור, עם זאת הכפרה צריכה לחול על כל יחיד בפני עצמו (בתנאי שעשה תשובה).

ועל פי הדגשה זו – שכפרת השעיר צריכה לחול על היחיד בפני עצמו – מובן מדוע הביא הכהן הגדול פר נוסף לכפרת עצמו (לקמן פ"ד ה"ד) ואינו נכלל בכפרת הכלל, כי נוסף להיותו איש הציבור כשלוחם ובא כוחם של כל ישראל יש לו גם מציאות פרטית, ולכן עליו להביא פר נוסף לכפרת עצמו.

וזו גם הסיבה לכך שהכהן הגדול צריך להיות נשוי וכולל את 'ביתו' ('זו אשתו') בכפרת עצמו, כי בכך משתמע שאת הפר שמביא לכפרת עצמו איננו מביא כנציג הציבור אלא כאיש פרטי.

(לקוטי שיחות לב עמ' 110)

הלכות עבודת יום הכפורים פרק א, הלכה ב: עבודת כל חמש עשרה פהמות אלו הקרבין ביום זה... וכן שאר העבודות של יום זה... הכל עשוי ככהן גדול נשוי. שנאמר: וכפר בעדו ובעד ביתו; 'ביתו' – זו אשתו. לכאורה צריך להבין:

מדוע קבעה התורה שכל עבודות יום הכפורים צריכות להיעשות בכהן גדול נשוי דווקא, ובפרט שקודם לעבודות אלו "מפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו" [קודם ליום הכפורים] (להלן ה"ב)? ויש לבאר:

שעיר של יום הכפורים מכפר על כל ישראל (רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ב) והיודי שהכהן הגדול מתוודה הוא בשליחות כל ישראל. מצד שני, אין השעיר מכפר על כל עבירות שבתורה, אלא אם עשה תשובה (שם). כלומר, כפרת השעיר על הציבור כולו הנעשית על ידי הכהן הגדול שהוא שלוחם

הכניסה אסורה אפילו למלאכים יום שני כ"א סיון ה'תשע"ה

מוכה שזהו דין באופן העבודה שעליה להיעשות כאשר אין כל יצור אחר במקום. וכן ניתן ללמוד עיקרון זה ממיקומה של ההלכה ברמב"ם: אם מדובר באיסור המוטל על האדם הנכנס היה ראוי להביאו בהלכות 'ביאת המקדש' העוסקות בהיתר ואיסור הכניסה לבית המקדש, ומכך שהובאה בהלכות 'עבודת יום הכיפורים' מובן שזהו דין הנוגע לעבודה עצמה, שעליה להיעשות ללא נוכחות אדם זר.

לפי זה יובן גם מה התחדש באיסור השהייה בעת הקטרת הקטורת ביום הכיפורים, והרי בלאו הכי אסורה כל כניסה לקודש הקדשים שלא לצורך עבודה? אלא שאיסור זה נאמר כלפי העבודה בנוכחות אדם זר אפילו אם הכניסה עצמה אינה אסורה, כגון שנכנס שלא כדרך, ומכל מקום העבודה אסורה מחמת עצם נוכחותו במקום.

(ביאור הגר"פ לספר המצות לרס"ג ל"ח קפג. הררי קדם א סי' צא)

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ד, הלכה ב: בשעת הקטרת הקטרת בקדש הקדשים כל העם פורשים מן ההיכל. יש להסתפק: האם איסור השהייה בהיכל בעת הקטרת הקטורת מכון כלפי האדם השוהה או שהאיסור הוא כלפי הכהן, שאסור לו לעבוד בשעה שאדם שוהה במקום. ונפקא מינה: בין שני האופנים, אם הכהן עבר והקטיר כאשר אדם נמצא בהיכל: אם האיסור הוא על האדם השוהה, אין העבודה נפסלת בכך אך אם האיסור הוא על עשיית העבודה בנוכחות אדם זר והכהן עבד באופן האסור הרי העבודה פסולה.

ויש לפשוט ספק זה מכך שמהריב"ו ז"ל אדם לא יהיה באהל מועד' למדו בירושלמי (יומא פ"ה, ב) שאפילו מלאכים (שנאמר בהם 'ודמות פניהם פני אדם') לא יהיו שם ואם האיסור מופנה כלפי האדם השוהה, איך שייך לומר שהאיסור כולל גם מלאכים שאינם מחויבים במצוות? אלא

מעילה בדם קדשים לאחר שיצאו לנחל קדרון יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ה

שיצא לנחל קדרון מועלים בו מדרבנן (ואם נהנה אינו מביא קרבן ואינו מוסיף חומש), אבל מן התורה אין מועלים בו כי "אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו", וחכמים גזרו בו מעילה לאחר שיצא לנחל קדרון "אבל במקדש אין מועלין בו אפילו מדרבנן לפי שאין גוזרין גזירות במקדש" (מפרש' שם). ומהר"י קורקוס הביא דעת רבינו חיים כהן (בתוספות יומא שם ד"ה הוא) שהדם שיצא לנחל קדרון מועלים בו מן התורה, כי בית דין מקדישים אותו קדושת דמים. ולאחר פדיונו יכולים ליהנות ממנו, ולכן מותר למוכרו לגננים לזבל שדות כיון שהם פודים אותו כשאר קדשי בדק הבית הקדושים

הלכות מעילה פרק ב, הלכה יא: כל דמי שחיטת הקדשים – אין מועלין בו... עד שיצא לנחל קדרון. יצא לנחל קדרון – מועלין בו, מפני שהיה נמכר לנגות ודמיו הקדש. שנינו (מעילה יא, א): דם קדשים בתחילתו, לפני זריקתו על המזבח, אין מועלין בו (והנהנה מדם זה אינו חייב להביא אשם ולהוסיף חומש על התשלום), והגמרא לומדת דין זה מכמה פסוקים. אבל דם קדשים בטורף, לאחר זריקתו ויצאתו מהעזרה דרך אמת המים לנחל קדרון – מועלים בו.

ויש ראשונים (המפרש' ד"ה יצא ותוספות ד"ה מאי במעילה שם. הראב"ד כאן) המפרשים על פי המובא בגמרא (יומא נט, ב), שדם

בקדושת דמים בלבד. וכן דעת ה'תוספות ישי' (יומא שם, ד"ה עד כאן, בשם הר"י), שמועלים בו מדאורייתא. ומבאר שדברי הגמרא שקדושתו מדרבנן היינו שחכמים תיקנו שבית דין יקדשו את הדם שיצא לנחל קדרון בקדושת דמים, וכיון שחלה עליו קדושה מועלים בו מן התורה. ובדעת הרמב"ם כתבו אחרונים (מרכבת המשנה, אור שמח ועוד)

שדם קדשים שיצא לנחל קדרון מועלים בו מן התורה, ובספר 'תקנת עזרא' דייק כן מלשון הרמב"ם "יצא לנחל קדרון מועלין בו מפני שהיה נמכר לגנות, ודמיו הקדש". כלומר, כיון שנתפסת קדושה בדמי הפדיון (של הדם שנמכר) בהכרח שבית דין קידשוהו בקדושת דמים, וממילא מועלים בו מן התורה.

האם הנאת צל אסורה?

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ה

הקדישו ולבסוף חיברו לא מעל, כי מכל מקום לא נהנה הנאה ממשיית.

ולפי זה יש ללמוד מכאן גם לגבי הנאה מעצי הסוכה, שהנאת צל בלבד אינה אסורה (ראה דבר אליעזר סי' ד).

אך הגר"א ודנברג (דבר אליעזר שם) כתב שפירוש זה בדברי הרמב"ם אינו מתקבל, שהרי ההלכה עוסקת במעילה במחובר לקרקע, ומסתבר שזהו גם טעם הדין של הנהגה מאילן של הקדש.

ומדוע לא כתב הרמב"ם שאם הקדישו ולבסוף חיברו מעל? כי אילן המושרש בקרקע מחובר בחיבור גמור, ואפילו אם הקדישו אותו בתלוש, הרי בשעה שהתחבר לקרקע נעשה כקרקע ממש ופקע ממנו דין מעילה, ורק באבנים שבנו מהן בית שאינן מחוברות לקרקע בחיבור גמור, נשאר דין המעילה שחל בשעה שהקדישו אותו.

ולפי זה, מהלכה זו ניתן להוכיח להיפך שאכן יש איסור בהנאה מצל, שהרי כל ההיתר ליהנות מצל האילן הוא משום שאין מעילה במחובר לקרקע ואילו היה דין מעילה במחובר היה אסור ליהנות מהצל, הרי שאף הנאת צל נחשבת הנאה.

הלכות מעילה פרק ה, הלכה ה: הָדָר בְּמַעֲרַת הַקֹּדֶשׁ אוּ בְּצֵל אֵילָן. אֵף עַל פִּי שְׁנֵהֲנָה – לֹא מַעַל. וְכֵן הַמִּקְדָּשׁ בֵּית בְּנוֹי, הָדָר בּוֹ – לֹא מַעַל. אֲבָל הַמִּקְדָּשׁ עֲצִים וְאֲבָנִים וּבִנְיָן בֵּית, הָדָר שָׁם – מַעַל.

בימי חג הסוכות אסור ליהנות מעצי הסוכה (שלחן ערוך אור"ח סי' תרלח, א). ויש לדון: האם גם ישיבה בצד הסוכה כדי ליהנות מצילה אסורה או שהנאת צל אינה נחשבת הנאה ממשיית ומותרת?

וניתן לפשוט זאת מהלכה זו:

הרמב"ם כותב שהנהגה מצל אילן של הקדש לא מעל. ולכאורה הטעם הוא משום שאין מעילה בדבר המחובר לקרקע, כמבואר בתחילת ההלכה, אך לפי זה קשה: בהמשך ההלכה נאמר שהדר בבית של הקדש לא מעל, ואם בתחילה הקדישו את האבנים ואחר כך בנו מהן בית יש בו מעילה, כי בשעת ההקדש היו תלושות וכבר חל עליהן דין מעילה. ואם כן, מדוע לא כתב הרמב"ם גם לגבי אילן שאם הקדישו ולבסוף חיברו מעל?

ולכן מפרש השער המלך' (הל' יסוה"ת ה, ח) שטעם הדין הוא משום שהנאה מהצל אין בה ממש ולכן גם כאשר

קרבת התמיד קודם לפסח

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ה

אכן התמיד לא היה קודם לפסח.

ושואלים התוספות: הרי "תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם" ואם כן איך עולה מדברי הגמרא שלולא הכתובים ('בערב', ו'בין הערבים') פסח היה קודם לתמיד?

ועונים: אכן התמיד תדיר אבל ללא הלימוד המיוחד מהכפל של 'בערב' ו'בין הערבים' היה מקום לומר שהפסח קודם לתמיד משום 'עליה השלם'. כלומר:

מהפסוק 'וערך עליה [= על התמיד] העלה, והקטיר עליה השלמים' (ויקרא י, ה) למדים (יומא לג, א) – "עליה השלם כל הקרבנות כולם", היינו שהתמיד הוא הקרבן החותם את עבודת הקרבנות ביום ואין אחריו עוד קרבן ולכן היה מסתבר לומר שגם קרבן פסח יוקדם לפני התמיד, כדי שהתמיד יחתום את עבודת קרבנות היום במקדש וכדי לשלול סברא זו בא הלימוד מ'בערב' ו'בין הערבים' שהקרבן התמיד קודמת להקרבנות הפסח (תוס' שם ד"ה יאחר).

הלכות קרבן פסח פרק א, הלכה ד: שְׁחִיטַת הַפֶּסַח – אַחֵר הַצֹּאת; וְאִם שְׁחָטוּ קֶדֶם הַצֹּאת – פָּסוּל. וְאִין שֹׁחֲטִין אוֹתוֹ אֶלָּא אַחֵר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים.

בטעם הדבר אמרו בגמרא: "יאחר דבר שנאמר בו 'בערב' ו'בין הערבים' לדבר שלא נאמר בו 'בערב' אלא 'בין הערבים' בלבד" (פסחים נט, א). כלומר, "דין הוא שיאחר הפסח, שנאמר בו בערב ובין הערבים 'תזבח את הפסח בערב' וישחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים' לתמיד שלא נאמר בו אלא 'את הכבש השני תעשה בין הערבים'" (רש"י).

משמע מכך שקדימת קרבן התמיד לקרבן פסח היא בגלל שיש לאחר "דבר שנאמר בו 'בערב' ובין הערבים'", ולהקדים "דבר שלא נאמר בו בערב אלא בין הערבים בלבד" אך היה נאמר בשניהם אותו לשון (כלומר שגם בקרבן פסח היה נאמר 'בין הערבים בלבד' או שגם בקרבן התמיד היו נאמרים שני הכתובים 'ערב', ו'בין הערבים')

חיוב מילת בן גדול

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ה

אינו יכול לעשות פסח לא בגלל החיוב המוטל עליו למולם אלא מהעובדה שברשותו ובחסותו נמצא אדם ערל, אפילו אם החובה למולו אינה מוטלת עליו.

וראיה לדבר שהרי הדין נלמד מהכתוב 'וכי יגור איתך גר ועשה פסח לה' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו', הרי שהפסוק מדבר על גר שהתגייר שמן הדין נחשב כקטן שנולד ואין בניו מגויותו מתייחסים אחריו ואין עליו חיוב למולם בתור אב, ואף על פי כן הם מעכבים אותו מעשיית הפסח, ומכאן שהעיכוב תלוי בכך שתחת חסותו נמצא ערל. וזהו ההבדל בין עבדים לבנים, כי עבדים הם ברשותו גם אם הם גדולים, ואילו בניו נמצאים ברשותו רק בקטנותם ומשגדלו יצאו מרשותו, ולכן אפילו אם יש עליו חיוב למולם אין הם מעכבים אותו מעשיית הפסח, כי העיכוב אינו נובע מהחיוב למול אלא מכך שתחת רשותו נמצא ערל (צ"ח אליעזר ב, ס' י"א).

הלכות קרבן פסח פרק ה, הלכה ה: כָּשֶׁם שֶׁמִּילָת עֲצָמוֹ מְעַכְבֵּתוּ מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח, כִּךְ מִילָת בְּנָיו תִּקְטְנִים וּמִילָת כָּל עֲבָדָיו, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטָנִים, מְעַכְבֵּת אוֹתוֹ.

האחרונים דנו האם חיוב האב למול את בנו נמשך רק בעוד הבן קטן ומשהגדיל והתחייב בעצמו במצוות פוקע חיובו של האב, או שחיוב האב נמשך אף בגדלותו של הבן וחל על שניהם כאחד.

וכתב ה'מנחת חינוך' (מצוה ב) שיש להוכיח זאת מדברי הרמב"ם כאן: "מילת בניו הקטנים, ומילת כל עבדיו בין גדולים ובין קטנים מעכבת אותו". ומכך שמילת בניו מעכבת אותו מעשיית הפסח רק בקטנותם, ומילת עבדיו מעכבת אותו בכל אופן, מובן שמהגדיל הקטן פקע חיובו של האב, ולכן אינה מעכבת אותו מעשיית הפסח שלא כמילת עבדיו שהיא חובתו גם בעבדים גדולים.

ויש שדחו ראייה זו כי יתכן שמי שבניו או עבדיו ערלים

הפסח שבישלוהו בחמי טבריה

שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ה

ישראל (כמבואר בגמרא שם), ואפשר היה להוליכם גם לטבריה (מראה כהן).

וה'אגלי טל' (שם) כתב לבאר על פי שיטת ה"ט"ז (יו"ד ס' צב סק"ל) שכלי שהכניסוהו לתוך כלי שעל האש - שם 'כלי ראשון' עליו גם לאחר שהוציאוהו (ובשר הכבש מתבשל בו); ולפי זה יש לומר, ששאבו את המים בכלי ממעינות חמי טבריה והביאום לירושלים כשהם טמונים בבגדים כדי לשמור את חומם.

אך בספר 'פרי יצחק' (ח"א ס' כד) כתב שאפשרות זו תמוהה, כי "איך אפשר להביא רותחין דרך שלשה ימים לבשל בו בשר"?

ומבאר: 'חמי טבריה' המובא בהלכה זו נקטוהו לדוגמה למי מעיינות רותחים (אם ימצאו בירושלים), וכי "בשביל שאין חמי טבריה בירושלים אין צורך להשמיענו דין פסח שבישלו שלא על ידי תולדת האור". וכך דייק גם בלשון רש"י (פסחים שם ד"ה חמי) שפירש "חמי טבריה - מעיינות רותחים".

הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה י: צִלְּהוּ עַל גַּפֵּי סִיד...

או חֲמֵי טְבֵרְיָה — חֲרִי זֶה אִיסוֹר, שְׂאִין זֶה צִלִּי אֵשׁ.

איסור אכילת פסח שנתבשל בחמי טבריה הוא משום שנאמר "אל תאכלו ממנו..." כי אם צלי אש", ו"אין זה צלי אש" (פסחים מא, א).

והקשו אחרונים (אגלי טל מלאכת אופה אות כו. מראה כהן פסחים מא, א. ועוד):

איך תיתכן מציאות של בישול הפסח בחמי טבריה, הרי בשר הפסח אינו נאכל אלא בירושלים, ואם "יצא חוץ לחומת ירושלים נפסל ונאסר לעולם" (הל' מעה"ק פי"א ה"ו)? ואין לומר שהתורה באה להוסיף על איסור 'יוצא', וילקה גם משום "אל תאכלו..." כי אם צלי אש", שהרי אין איסור חל על איסור (הל' איסור"ב פי"ז ה"ח)?

ויש שתירץ:

מדובר בזמן שהותרו הבמות, "באו לגלגל... באו לנוב וגבעון הותרו הבמות" (ובחים ק"ב, ב). ואף שהקרבנות הפסח היתה בבמות עצמן - אכילת הפסח היתה מותרת בכל ערי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – כ' כ"ו סיון ה'תשע"ה

יום א' כ' סיון ה'תשע"ה

הלכות עבודת יום הכיפורים

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת. וְהָיָה: שִׁיעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה יוֹם הַכִּיפּוּרִים
כָּלוּ עַל הַסֵּדֶר כְּמוֹ שִׁכְתּוֹב בַּפְּרָשָׁה אַחֲרֵי מוֹת:
הַקִּרְבָּנוֹת, וְהַדּוּחַיִּין, וְשְׁלֹחַ הַשָּׁעִיר, וְשֶׁאֵר הָעֲבוֹדוֹת.
וּבְאֹר מִצְוָה זֹאת בַּפְּרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

א. בְּיוֹם הַצּוֹם מִקְרִיבִין² תָּמִיד בַּשַּׁחַר וְתָמִיד בֵּין
הָעֶרְבִים, כְּסֵדֶר כָּל יוֹם וְיוֹם. וּמִקְרִיבִין מוֹסֵף הַיּוֹם פֶּר
וָאֵיל וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים, כָּלֶם עוֹלוֹת, וְשֶׁעִיר חֹטָאת נֶעֱשֶׂה
בַּחוּץ³, וְהוּא נֶאֱכָל לְעֹרֵב. וְעוֹד מִקְרִיבִין יֵתֵר עַל מוֹסֵף
זֶה פֶּר בֶּן בָּקָר לְחֹטָאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְאֵיל לְעוֹלָה.
וְשְׁנֵיהֶם מִשָּׁל כֶּהֱן גָּדוֹל. וְאֵיל הַבָּא מִשָּׁל צִבּוֹר הָאָמּוֹר
בַּפְּרָשָׁה אַחֲרֵי מוֹת, וְהוּא הָאֵיל הָאָמּוֹר בַּחוּמָשׁ
הַפְּקוּדִים⁴ בְּכָלֶל הַמוֹסֵף, וְהוּא הַנִּקְרָא אֵיל הָעֵם. וְעוֹד
מִבִּיאִין מִשָּׁל צִבּוֹר שְׁנֵי שְׁעִירֵי עִזִּים: אֶחָד קָרֵב חֹטָאת,
וְהוּא נִשְׂרָף, וְהַשְּׁנִי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. נִמְצָאוּ כָּל הַבְּהֵמוֹת
הַקִּרְבָּיִם בְּיוֹם זֶה חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה: שְׁנֵי תָמִידִין, וּפֶר, וְשְׁנֵי
אֵילִים⁵, וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים – כָּלֶם עוֹלוֹת; וְשְׁנֵי שְׁעִירִים
חֹטָאת: אֶחָד נֶעֱשֶׂה בַּחוּץ וְנֶאֱכָל לְעֹרֵב, וְהַשְּׁנִי נֶעֱשֶׂה
בִּפְנִים וְנִשְׂרָף; וּפֶר כֶּהֱן גָּדוֹל לְחֹטָאת, וְהוּא נִשְׂרָף.

ב. עֲבוֹדַת כָּל חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה בְּהֵמוֹת אֵלּוּ הַקִּרְבָּיִן בְּיוֹם
זֶה אֵינָה אֵלָּא בִכְהֵן גָּדוֹל בְּלִבְדוֹ⁶, אֶחָד כֶּהֱן הַמְּשִׁיחַ
בְּשִׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוֹ הַמְּרֻבָּה בִּבְגָדִים⁷. וְאִם הָיְתָה שִׁבְתָּ –
אִף מוֹסֵף שִׁבְתָּ אֵין מִקְרִיב אוֹתוֹ אֵלָּא כֶּהֱן גָּדוֹל. וְכֵן
שֶׁאֵר הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל יוֹם זֶה, כְּגוֹן הַקְּטֹרֶת הַקְּטָנָה שֶׁל כָּל
יוֹם וְהַטֵּבַת הַנְּרוֹת – הַכֹּל עֲשׂוּי בִכְהֵן גָּדוֹל נָשׁוּי.
שְׁנֶאֱמַר: וְכָפַר בְּעֶדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ; 'בֵּיתוֹ' – זֶה אֲשֶׁתּוֹ.
ג. שִׁבְעַת יָמִים קִדְּם לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים מִפְּרִישֵׁין כֶּהֱן גָּדוֹל
מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכָּתוֹ שְׁבַמְקֻדָּשׁ. וְדָבָר זֶה קִבְּלָה מִמֶּשֶׁה רַבִּנּוּ.
וּמִפְּרִישֵׁין אוֹתוֹ מֵאֲשֶׁתּוֹ כָּל שִׁבְעַת יָמִים אֵלּוּ, שְׁמָא
תִּמְצָא אֲשֶׁתּוֹ נָדָה, וְנִמְצָא טָמֵא שִׁבְעַת יָמִים וְאֵינּוּ יָכוֹל
לְעֵבֵד. וּמִתְקִינִין לוֹ כֶּהֱן גָּדוֹל אַחֵר, שְׁמָא יֵאָרֵעַ בְּזָה
פְּסוּל – יַעֲבֹד אַחֵר תַּחְתָּיו. בֵּין שְׁאָרֵעַ בּוֹ פְּסוּל קִדְּם
תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר⁸ בֵּין שְׁאָרֵעַ בּוֹ פְּסוּל אַחֵר שֶׁהִקְרִיב
קִרְבָּנוֹ – זֶה שְׁנִכְנֵס תַּחְתָּיו אֵינּוּ צָרִיף חֲנוּף⁹, אֵלָּא
עֲבוֹדָתוֹ מִתְּנַכְתָּו¹⁰, וּמִתְחִיל מֵעֲבוֹדָה שְׁפִסָּק בָּהּ
הָרִאשׁוֹן. עֶבֶר יוֹם הַכִּיפּוּרִים – הָרִי הָרִאשׁוֹן חֲזוּר
לְעֲבוֹדָתוֹ, וְהַשְּׁנִי עוֹבֵר¹¹. וְכָל מִצְוֹת כֶּהֱנָה גָּדוֹלָה
עָלֶיהָ¹², אֵלָּא שְׁאֵינּוּ עוֹבֵד כִּכְהֵן גָּדוֹל. וְאִם עֶבֶד¹³ –
עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה¹⁴. וְאִם מֵת הָרִאשׁוֹן – זֶה הַשְּׁנִי מִתְּמַנָּה
תַּחְתָּיו.
ד. בְּשִׁבְעַת יָמִים אֵלּוּ מִזֵּין עָלָיו מֵאֲפֹר הַפֶּרֶה בְּשְׁלִישֵׁי
לְהַפְּרָשָׁתוֹ וּבְשִׁבְעֵי¹⁵ שֶׁהוּא עֹרֵב יוֹם הַכִּיפּוּרִים, שְׁמָא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר סדר הקרבנות שמקריבים ביום הצום ושאינן עבודתן אלא בכהן גדול. (2) כל הקרבנות האמורים כאן, מפורשים בתורה (ויקרא טז: במדבר כט, ח). (3) דמו נזרק על המזבח שבעזרה, ושעיר חטאת שני מזים דמו בקודש הקדשים ובהיכל – ונשרף. (4) במדבר שם. ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שתחילתו מפקד בני ישראל. (5) אחד של ציבור ואחד של כהן גדול. (6) מלשונו של רבינו כאן משמע, שאין כל הבדל בין קרבנות שהם עבודת היום ממש ובין עבודות של כל יום, כגון תמידים, קטורת על מזבח הזהב וכדומה, וכולן מן התורה זקוקות לכהן גדול. אולם הריטב"א (מביאו הכסף משנה כאן) כותב בשם רבינו, שמן התורה רק עבודות המיוחדות ליום הכיפורים חובתן בכהן גדול, אבל לא עבודות של כל יום. ראה בעל המאור ורמב"ן בתחילת מסכת יומא, וראה לקמן פרק ד הלכה א. ובסדר העבודה ליום כיפור, המיוחס להגאונים כתוב, שהיו פייסות (הגלות) מי יזכה בעבודות שונות. מזה מוכח שכשרות בכהן הדיוט. (7) שלובש שמונה בגדי כהונה, המפורשים בהלכות כלי המקדש פרק ח הלכה א, אבל לא נמשח בשמן המשחה. בכל תקופת בית שני וכן בזמן בית ראשון מימי יאשיהו המלך ואילך לא היה שמן המשחה (הוריות יב.). (8) לפני שהתחיל לעבוד. (9) מחלוקת בין אמוראים שם יב. אם כהן גדול חדש מחוייב להתחנך בתפקידו ככהן גדול לפני שהוא ניגש לעבודת היום. אם אירע פסול בכהן גדול לפני הקרבת תמיד של שחר ברור שהוא מתחנך בעבודת התמיד, שהוא עושה אותה בבגדי כהן גדול (רש"י שם), בעיית החינוך מתעוררת איפוא רק אם אירע הפסול אחרי העבודות היום-יומיות. (10) אף על פי שהיא נעשית בארבעה בגדים ככהן הדיוט. פסק כרב פפא שם: (11) מפסיק פעולותיו בבית המקדש ונקרא "כהן גדול שעבר" (ראה משנה מגילה ט: ויש גורסים "עובד", ראה כסף משנה ולחם משנה. (12) כל המצוות שהכהן הגדול חייב בהן מוטלות גם על זה שעבר, כגון איסור פריעה ופרימה על מת, אסור באלמנה וכדומה (שם עג.). (13) בשמונה בגדים. (14) כי מן התורה דינו ככהן גדול וחכמים גזרו שלא יעבוד ככהן גדול, כדי שלא תתעורר איבה בין שני הכהנים הגדולים. ואם עבד בארבעה בגדים ככהן הדיוט – עבודתו פסולה (רש"י שם). (15) ואף על פי שהתורה כתבה (במדבר יט, יט) "וזהה ... ביום השלישי וביום השביעי", ואם כן יש לחוש שמא נטמא שני ימים או יום אחד לפני הפרשתו ונצרכו הזאה כל שבעת הימים, סובר ר' יוסי שהתורה הקפידה רק שלא יקדים הזאה ראשונה לפני יום השלישי ושתהיה הפסקה של ארבעה ימים בין הזאה להזאה, אבל מותר לדחות

בית דין²¹ משביעין אנו עליך במי ששפך את שמו
בפית הזה שלא תשנה דבר שאמרנו לך. והוא פורש
ובוכה, על שחשדוהו במינות; והן פורשין ובוכין, לפי
שחשדו למי שמעשיו סתומין, שמא אין בלבו כלום.
ח. כל לילי יום הכפורים כהן גדול יושב ודורש, אם
היה חכם. ואם היה תלמיד - דורשים לפניו. אם היה
רגיל לקרא - קורא, ואם לאו - קורין לפניו, כדי שלא
יישן. ובמה קורין לפניו? בכתבי הקדש²². בקש
להתנמנם - פרחי לוי²³ מכין לפניו באצבע צרדה²⁴,
ואומרים לו: אישי כהן גדול, צמד והצטנן²⁵ מעט על
הרצפה, כדי שלא תישן. ומתעסקין צמוד²⁶ עד שמגיע
זמן שחיטה. ולא היו שוחטין עד שמפירין שעלה צמוד
השחר בודאי²⁷, שמא ישחטו בליה.

פרק שני

א. כל מעשה² התמידין והמוספין של יום זה כהן גדול
עושה אותן והוא לבוש בבגדי זהב, ועבודות המיוחדות
ליום זה - בבגדי לבן. ועבודה המיוחדת ליום זה היא
מעשה הפר של כהן גדול, ושני השעירים שאחד מהן
שעיר המשתלח³, והקטרת הקטרת בקדש הקדשים⁴. כל
אלו בבגדי לבן הם נעשים.
ב. כל עת שישנה הבגדים⁵ ויפשט בגדים ולובש
בגדים אחרים טעון טבילה⁶, שנאמר: ופשט את בגדי
הבד ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את
בגדיו. וחס משלוח⁷ ועשרה קדושים⁸ טובל כהן גדול
ומקדש בו ביום. כיצד? בתחלה פושט בגדי חל שעליו,
וטובל ועולה ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו
ורגליו. ושוחט את התמיד, ומקטיר קטרת של שחר של
כל יום, ומטיב את הנרות, ומקטיר איברי התמיד עם

נטמא במת ולא ידע. ואם חל יום שבת בשלישי או
בשביעי שלו - דוחין את ההנה¹⁶.
ה. כל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודות. זורק את
הדם, ומקטיר את הקטרת, ומטיב את הנרות¹⁷, ומקטיר
איברי תמיד על המזבח, כדי שיהיה רגיל בעבודה ביום
הכפורים. ומוסרין לו זקנים מזקני בית דין, וקוראים
לפניו ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה. ואומרים לו:
אישי כהן גדול, קרא אתה בפיו, שמא שכחת או שמא
לא למדת דבר זה. וערב יום הכפורים בשחרית היו
מעמידין אותו בשערי המזרח ומעבירין לפניו פרים
ואילים וכבשים, כדי שיהיה מכיר ורגיל בעבודה.
ו. כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל
ומשקה. ערב יום הכפורים עם השקה לא היו מניחין
אותו לאכל הרבה, שהמאכל מביא את השנה, ולא היו
מניחין אותו לישן, שמא יראה קרי. ולא היו מאכילין
אותו דברים המרגילין לשכבת זרע, כגון ביצים וחלב
חם וכיוצא בהן.
ז. בימי בית שני צין¹⁸ המינות בישראל, ויצאו
הצדוקין, מהרה יאבדו, שאינן מאמינן בתורה שבעל
פה, והיו אומרים, שקטרת של יום הכפורים מניחין
אותה על האש בהיכל חוץ לפרכת, וכשיעלה עשנה
מכניס אותה לפניו לקדש הקדשים. הטעם¹⁹: זה
שכתוב בתורה: כי בענן אראה על הכפרת, אמרו כי
הוא ענן הקטרת. ומפי השמועה למדו חכמים, שאין
נותן הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון, שנאמר:
ונתן הקטרת על האש לפני ה'. ולפי שהיו חוששין
בבית שני שמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו
משביעין אותו ערב יום הכפורים ואומרים לו: אישי²⁰
כהן גדול, אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו ושליח

את ההזאה הראשונה לזמן מרובה. (16) ואף על פי שהייתה בשבת היא שבות (=גזירת חכמים) וכלל בדינו "אין שבות
במקדש", לא התירו כאן, מפני שלשכת פלהדרין שבה נמצא הכהן הגדול באותם שבעת הימים, לא נתקדה בקדושת עזרה,
אלא בקדושת הר הבית, ובה לא התירו איסורי דרבנן (ראה שער המלך כאן). ובהלכות פרה אדומה פרק ב הלכה ד כתב
רבינו, שמזים שבעת ימים על הכהן השורף ומשמע שגם בשבת מזים, והטעם, מפני שבפרה אדומה עשו מעלות יתרות.
(17) מסיר את הפתילות שכבו, מנקה את המנורה ונותן פתילות חדשות ומדליקן. (18) צמחה. (19) נימוקם של הצדוקים.
(20) אדוני. (21) כלומר, אנו משביעים אותך על דעתנו ועל דעת בית דין (פירוש, לא לפי הכוונה שבדעתך להכניס לנוסח
השבועה, אלא לפי כוונתנו וכוונת בית הדין), אבל לא נתכונונו לומר שהוא שליח בית דין לעבודה, שהרי רבינו פוסק
בהלכות נדרים פרק ו הלכה ה והלכה ח שכהנים שלוחי הקדוש-ברוך-הוא הם. (22) במשנה שם אמרו: באיוב, דניאל,
עזרא ודברי הימים. ובירושלמי מוסיף, תהלים ומשלי. (23) לויים צעירים. במשנה שלפנינו הגירסה "פרחי כהונה".
(24) בגמרא מפרש אגודל. מקרבים אגודל לאצבע ושומטים אותה בכוח וזה משמיע קול. בירושלמי שם משמע שקול זה
שימש ליווי לומר שבעל פה. (25) הרצפה צוננת והעומד עליה רגליו מצטננות וזה מפיג את התרדמה. (26) במשנה
"ומעסיקים אותו" ופירשו בגמרא, שהיו מזמרים לפניו. (27) ונזהרו בזה מאוד, מפני שפעם אחת טעו, ראו אור הלבנה
וחשבו שזה צמוד השחר ושחטו את התמיד ונפסל. (1) יבאר סדר הבגדים שהיה משמש ביום זה, וכמה טבילות היה
טובל. (2) יומא לא: לב. ולד. (3) אבל שעיר החטאת השני מעשהו בבגדי זהב. (4) אבל הקטרת הקטרת בהיכל נעשית
בבגדי זהב. (5) מבגדי זהב לבגדי לבן או להיפך. (6) במקוה שיש בה ארבעים סאה מים. לא נתברר בדיוק שיעור הסאה.
על סמך הנתונים שבידינו, יש להניח שהסאה מכיל 10 עד 12 ליטר. (7) משנה שם ל. (8) רחיצת ידיים ורגלים מן הכיור
או מקיתון של זהב (ראה לקמן הלכה ה).

צב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום א' כ' סיון – ספר עבודה – הלכות עבודת יום הכיפורים

מתוך מהדורת וגשל

- 1 הַחֲבִיתִי⁹ וְהַנְּסָכִים, וּמִקְרִיב הַפֶּר וְשֹׁכְעָה כְּבָשִׁים שֶׁל
- 2 מוֹסֵף הַיּוֹם. וְאַחֵר כֶּף מִקְדָּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי
- 3 הַזֹּהֵב, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג¹⁰, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לָבָן,
- 4 וּמִקְדָּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו. וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת הַיּוֹם: כָּל הַיְּהוּדִים
- 5 עִם הַהִגְרָלָה¹¹, וְזִירְקַת הַדָּמִים בַּפָּנִים¹², וְהַקְטָרַת
- 6 הַקְטָרַת בִּקְדָּשׁ הַקְדָּשִׁים, וּמוֹסֵר הַשְּׁעִיר לְמִשְׁלַחוֹ
- 7 לְעִזְאֹזַל, וּמוֹצִיא אֲמוּרֵי הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר הַנִּשְׁרָפִים וּמוֹסֵר
- 8 שְׁאֵרָן לְשֹׁרֶפֶה. וְאַחֵר כֶּף מִקְדָּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט
- 9 בְּגָדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב,
- 10 וּמִקְדָּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו. וּמִקְרִיב שְׁעִיר חֲטָאֹת שֶׁל מוֹסֵף
- 11 הַיּוֹם, וְאֵילָו וְאֵיל הָעֵם, וְהֵם עוֹלוֹת, וּמִקְטִיר אֲמוּרֵי פֶר
- 12 וְשְׁעִיר הַנִּשְׁרָפִין, וּמִקְרִיב תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים¹³.
- 13 וְאַחֵר כֶּף מִקְדָּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל
- 14 וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לָבָן, וּמִקְדָּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו.
- 15 וְנִכְנָס לִקְדָּשׁ הַקְדָּשִׁים, וּמוֹצִיא מִשָּׁם אֶת הַכֶּף וְאֶת
- 16 הַמִּחְתָּה. וְאַחֵר כֶּף מִקְדָּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי
- 17 לָבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב, וּמִקְדָּשׁ
- 18 יָדָיו וְרִגְלָיו. וּמִקְטִיר קֶטֶר שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים שֶׁל כָּל
- 19 יוֹם, וּמִטֵּיב אֶת הַנְּרוֹת בֵּין הָעֶרְפִּים. וּמִקְדָּשׁ יָדָיו
- 20 וְרִגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי חָל וַיּוֹצֵא.
- 21 ג. כָּל הַטְּבִילוֹת¹⁴ הָאֵלוּ וְהַקְדוּשִׁין - כָּלָן בְּמִקְדָּשׁ,
- 22 שְׁנֵאמַר: וְרִחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. חוץ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(9) מנחה שהכהן גדול מקריב בכל יום (ראה פרק יג מהלכות מעשה קרבנות הלכה ב). (10) מתנבב. (11) הטלת הגורל, איזה משני השעירים יקרב חטאת ואיזה ישתלח לעזאזל (ראה לקמן פרק ג). (12) כאן לא הקפיד רבינו על הסדר המדויק, והקדים הזאת הדם לפני הקטורת. אבל לקמן בפרק ד הלכה א הקדים הקטורת, לפי הסדר הקבוע במשנה שם מז. ונג: (13) רש"י שם סז: ד"ה ה"ג כתב, שהוצאת כף ומחתה קודמת להקרבת תמיד של בין הערבים, וכדבריו משמע ב'תורת כהנים' פרשת אחרי פרק ו. אולם רבינו מסתמך על דעת ר' יוחנן בירושלמי יומא פרק ז הלכה ב: "הכל מודים בהוצאת כף ומחתה, שהוא לאחר תמיד של בין הערבים" (ראה רמב"ן על התורה פרשת אחרי). (14) משנה שם ל. (15) שישתדל להזכר, כר' יהודה בתוספתא שם פ"א. (16) גמרא שם ל: (17) וקשה לו לטבול במים קרים. (18) ר' יהודה בברייתא שם לר: (19) גושים. (20) שם אמרו שאיסור הטלת ברזל מלובן למים קרים הוא משום "מצרף" (מחזק ומקשה), וצירוף אינו איסור תורה אלא גזירת חכמים ("שבות" בלשון התלמוד). (21) חכמים לא גזרו בעבודות שבמקדש. [נימוק זה אמרו בגמרא שם. וכל מפרשי הרמב"ם שואלים, הלא רבינו עצמו אומר בהלכות שבת פ"ב הלכה ב: "המכבה גחלת של מתכת פטור, ואם נתכוון לצרף – חייב". משמע שמצרף הוא איסור תורה. ובמגיד-משנה שם מבאר בשם הרמב"ן, שצירוף ממש הוא איסור תורה, אבל צירוף של עששיות שהטילו למקווה כדי לחמם את המים, אינו צירוף ממש, מפני שהמים שמתחממים מחזקים את הברזל. ראה בלחם-משנה שם תירץ נפלא ביישוב סתירה זו]. (22) משנה שם מג: כתנא-קמא. בירושלמי יומא פרק ד הלכה ה, חולקים ר' יונה ור' יוסה אם קידוש ראשון גם כן היה מקיתון של זהב. רבינו כתב סתם: והיום בקיתון של זהב, ומשמע שגם קידוש ראשון כך. (23) קריש רחב שש עשרה אמה, מונח בצד דרום של המזבח ובו הכהנים עולים. בכל יום היו עולים בשפת המזרח מפני שעליהם לפנות לימין, שהרי אמרו: "כל פינות (פניות) שאתה פונה לא יהיו אלא לימין" ולפיכך עולים בשפת מזרח, כדי לקצר את הדרך, כי אם יעלו בשפתו המערבית יצטרכו לעבור את כל רחבו של הכבש (משנה שם וגמרא מ.). (24) אחרי שהקיפו את כל המזבח, מגיעים לשפתו המערבית של הכבש ושם יורדים. (25) במשנה שלפנינו הגירסא: "כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע, ר' יהודה אומר לעולם כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע", וגירסת רבינו כמו שכתב כאן. ובגמרא שם מה. משמע כגירסת רבינו, ראה לחם-משנה. (26) לכבד את הכהן הגדול שילך ברוב עם מלווים אותו. (27) לחתות בה גחלים מהמזרחה שעל המזבח, כדי להקטיר עליה את הקטורת. (28) "התורה חסה על ממונם של ישראל" (שם), כי המחיתה מתקלקלת קצת כשחותים בה תדיר באש. (29) שופך את הגחלים. (30) ובה היה מקטיר, משום כבוד המקדש. (31) בגמרא שם מד: מפרשים, שהמחתה היומיומית דפנותיה עבים, ושל היום דקים. (32) כדי שתתמוך את זרועו של כהן גדול. (33) במשנה שם מג: נחלקו ר' מאיר ור' יוסי ור' יהודה במנין המערכות, ופסק כר' יוסי "שהלכה כמותו מחבריו" (עירובין מו.).

30

פרק שלישי

א. שני הגורלות - אחד כתוב עליו להשם, ואחד כתוב עליו לעזאזל. והם פשרים מכל דבר: בין מן העץ, בין מן האבן, בין מן המתכת. אבל לא יהיה אחד גדול ואחד קטן, אחד כסף ואחד זהב, אלא שניהם שוין. ושל עץ היו. ובבית שני עשו אותם של זהב. ומניחין שני הגורלות בכלי אחד המחזיק שתי הידים, כדי שיכניס שתי ידיו ולא יתפון. וכלי זה חל הוא, ושל עץ היה, וקלפי שמו.

ב. היכן מגריל? במזרח העזרה בצפון המזבח. מניחין שם הקלפי, ומעמידין שני השעירים פניהן למערב ואחוריהם למזרח. וכהן גדול בא לשם, והסגן מימינו וראש בית אב משמאלו. ושני השעירים לפניו, אחד לימינו ואחד לשמאלו.

ג. טרף בקלפי והעלה שני הגורלות בשתי ידיו לשם שני השעירים ופותח ידיו. אם של שם עלה בימינו - הסגן אומר: אישי כהן גדול, הגבה זמין. ואם בשמאל עלה - ראש בית אב אומר לו: אישי כהן גדול, הגבה שמאלך. ונותן שני הגורלות על שניהם: של ימין על ימין, ושל שמאל על של שמאל. ואם לא נתן - לא עכב, אלא שחטר מצוה; שהנחה מצוה שאינה מעכבת. והנהגה מעכבת, אף על פי שאינה עבודה. לפיכך, הנהגה כשרה בזה, והעלית הגורלות מן הקלפי פסולה בזה.

ד. וקושר לשון של זהורית משקל שתי סלעים בראש שעיר המשתלח ומעמידו כנגד בית שלוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו. ושוחט את פר החטאת אשר לו ואת השעיר שעליו עליו הגורל לשם.

ה. ומכניס דמן להיכל, ומזה מדם שניהן ביום הזה

אש, והיום היו שם ארבע³⁴. מוסיפין מערכה, כדי להדר המזבח ולעשרו³⁵.

ו. זה שנאמר בתורה: וכפר בעדו וכעד ביתו וכעד כל קהל ישראל - מפי השמועה³⁶ למדו, שזה ודוי דברים³⁷. נמצאת למד, שהוא מתודה ביום זה שלשה ודוים: אחד - על ידי עצמו תחלה. ודוי שני - על ידי עצמו עם שאר הכהנים³⁸. ושניהם על פר החטאת אשר לו. והדוי שלישי - על ידי כל ישראל על שעיר המשתלח. ומזכיר את השם בכל ודוי מהן שלש פעמים. כיצד³⁹ הוא אומר? אָנָּה הָשֵׁם, חטאתי עויתי ופשעתי לפניך. אָנָּה הָשֵׁם, כָּפַר נָא לַחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעִים שְׁחַטָּאִי וּשְׁעוֹתִי וּשְׁפִשְׁעִי וכו'. שנאמר: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. הרי שלש פעמים הזכיר את השם. וכן בכל ודוי מהן. וכשהוא נותן את הגורל על שעיר החטאת, אומר: להשם חטאת. נמצא מזכיר את השם ביום זה עשר פעמים⁴⁰. ובכלם הוא מזכיר ככתבו⁴¹, שהוא השם המפרש. בראשונה היה מגביה את קולו בשם⁴². פיון שרבו פרוצין⁴³ - חזרו לאמרו בקול נמוך. ומבליעו בנעיצות⁴⁴, עד שלא יפירו בו אפלו חבריו הכהנים. ז. כל הכהנים⁴⁵ והעם העומדים בעזרה, כשהם שומעים את השם המפרש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. שנאמר: כי שם ה' אקרא, הבו גדל לאלהינו. ובשלישת הדוים היה מתפון לגמר את השם⁴⁶ כנגד המברכין, ואומר להן תטהרו. וכל היום כשר לדוי יום הכפורים⁴⁷ ולדוי הפרים הנשחרפים⁴⁸.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(34) שלוש מערכות שבכל יום הן: א. מערכה גדולה שעליה מקטירים את הקרבנות: ב. מערכה שניה של קטורת, שממנה לוקחים את הגחלים להקטרת הקטורת בהיכל: ג. לקיום האש, אם לא הספיקה אש המערכה הגדולה להתגבר על רוב הבשר מוסיפים עליה אש ממערכה זו. (35) וממערכה זו נוטלים גחלים להקטיר הקטורת שמכניסים לקודש הקדשים. (36) הלכה למשה מסיני. (37) סומך ידיו על הקרבן, ומתודה על עבירות המתכפרים, שם לא: מא: (38) משנה שם מא: ובגמרא שם מג: "יבוא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבוא חייב ויכפר על החייב". (39) כל הנוסחאות הן על פי המשניות שם. רבינו גורס "אנא השם חטאתי וכו' אנא השם כפר", וכן הגירסא במשנה שלפנינו. ורבינו חננאל (שם לה:): מביא דעת ר' חגי בירושלמי (פרק ג הלכה ז) "בראשונה היה אומר אנא השם, ובשניה אנא בשם", ודחה דבריו מפני נוסחת המשנה. אולם בסדר העבודה "אתה כוננת" הנקרא "נוסח ספרד" כתוב כדעת ר' חגי, וכן הוא בתוספתא. (40) שם לט: (41) ולא כמו שקוראים בכינוי "א-ד-י". בראש יומא פרק ח סימן יט מביא בשם רב האי גאון, שהיה מזכיר שם בן מ"ב אותיות. (42) כשהזכיר את השם. (43) שהתחילו לקרוא את השם ככתבו, כמו כהן גדול. (44) בזמרה. היה מאריך ומסלסל בזמרה ומבליע את השם. בגמרא קידושין עא. אמרו: "מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים". והמדובר שם בשם בן שתיים עשרה אותיות שנמסר רק לכהנים צנועים, והם הזכירוהו בנשיאת כפים בהבלעה. (45) משנה יומא סו. והמדרכי יומא פרק ח גורס רק "והם עונים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", וכן גם גירסת הגר"א שם. (46) לא נמצא בתלמוד אלא בפיוטים. (47) משנה מגילה כ: (48) פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח. ראה הלכות שגגות פ"ב ה"א, ופט"ו ה"א. (1) יבאר הגורלות שמגריל, אם צריך שיהיו שוין וממה היו והיכן מגריל וכיצד.

צד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ב' כ"א סיון – ספר עבודה – הלכות עבודת יום הכיפורים

מתוך מהדורת וגשל

45 זו בזה כמין קליעה, ואינו מפרק אותן, ומשלחן ביד
46 אחרים להוציאן לבית השרפה, ומנתחין אותן שם
47 בעורן, כמו שבארנו.
48 ח. כיון שהגיע שער למדבר יצא כהן גדול לעזרת
49 הנשים לקרות בתורה. ובזמן קריאתו שורפין הפר
50 והשעיר בבית הדשן. לפיכך, הוזהר כהן גדול כשהוא
51 קורא - אינו רואה פר ושעיר הנשרפין. ושורפתן כשרה
52 בזה, כמו שבארנו.
53 ט. קריאה זו אינה עבודה. לפיכך, אם רצה לקרות
54 בבגדי חל לכנים משלו - קורא. ואם רצה לקרות בבגדי
55 לכן - קורא; שבגדי כהנה נתנו להנות בהן שלא בשעת
56 עבודה, כמו שבארנו.
57 י. כיצד הוא קורא? יושב בעזרת הנשים, וכל העם
58 עומדין לפניו. וזמן הכנסת נטל ספר תורה ונותרו
59 לראש הכנסת, וראש הכנסת נותרו לסגן, והסגן נותרו
60 לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל. עומד וקורא אחרי
61 מות ואף בעשור שבפרשת מועדות עד סוף הענין,
62 וגולל את התורה ומניחה בחיקו ואומר: יותר ממה
63 שקראתי לפניכם כתוב כאן. ובעשור שבבחימה
64 הפקידים עד סוף הענין קורא אותו על פה. ולמה קורא
65 על פה? לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור. ולמה לא
66 יקרא בספר אחר? לפי שאין אחד קורא בשני ספרים,
67 משום פגם ראשון.
68 יא. בעת שקורא מברך לפניו ולאחריו כדרך
69 שמברכין בבית הכנסת, ומוסיף לאחריו שבע ברכות,
70 ואלו הן: רצה ה' אלהינו וכו'. מודים אנחנו לך וכו'.
71 סלח לנו אבינו כי חטאנו וכו', וחותרם בה: ברוך
72 אתה יי, מוחל עונות עמו ישראל ברחמים. הרי שלש
73 ברכות בתקנתו. ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה.
74 והיה ענינה, שיעמד המקדש ושכינה בתוכו. וחותרם
75 בה: ברוך אתה יי, שוכן בציון. ומברך על ישראל
76 ברכה בפני עצמה. ענינה, שיושיע ה' את ישראל ולא
77 יסור מהן מלך. וחותרם בה: ברוך אתה יי, הבוחר
78 בישראל. ומברך על הכהנים ברכה בפני עצמה.
79 ענינה, שירצה המקום מעשיהם ועבודתם ויברכם.
80 וחותרם בה: ברוך אתה יי, מקדש הכהנים. ואחר כך
81 אומר תפלה ותחנון ורנה ובקשה כפי מה שהוא רגיל,
82 וחותרם: הושע ה' עמך ישראל, שעמך ישראל צריכין
83 להושע. ברוך אתה יי, שומע תפלה.
84 **יום ב' כ"א סיון ה'תשע"ה**
85 **פרק רביעי**
86 א. סדר כל המעשים שבימים זה כן הוא: פתחות הלילה

1 ארבעים ושלש היות. ואלו הן: מזה תחלה מדם הפר
2 שמונה היות בקדש הקדשים בין בדי הארון קרוב
3 לפפרת בטפח, שנאמר: ולפני הכפרת יזה וגומר. ומזה
4 שם אחת למעלה ושבע למטה. מפי השמועה למדנו,
5 שזה שנאמר: שבע פעמים - יזה יתר על היות ראשונה.
6 וכך היה מונה: אחת. אחת ואחת. אחת ושתיים. אחת
7 ושלש. אחת וארבע. אחת וחמש. אחת ושש. אחת
8 ושבע. ולמה מונה ככה? שמה ישכח וימנה היות
9 ראשונה מכלל השבע. ואחר כך מזה מדם השעיר בין
10 בדי הארון שמונה, אחת למעלה ושבע למטה, ומונה
11 כדרך שמונה בדם הפר. וחוזר ומזה בהיכל על הפרכת
12 מדם הפר שמונה, אחת למעלה ושבע למטה, שכן
13 נאמר בדם הפר: על הכפרת ולפני הכפרת, ומונה כדרך
14 שמונה בפנים. וחוזר ומזה מדם השעיר כן על הפרכת
15 שמונה היות, אחת למעלה ושבע למטה, שנאמר בדם
16 השעיר: ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר, ומונה
17 כדרך שמונה בפנים. וכל אלו ההיות אינו מתפונן בהן
18 להיות לא למעלה ולא למטה, אלא כמצליף. ואחר כך
19 מערב שני הדמים, דם הפר ודם השעיר, ומזה משניהם
20 ארבע היות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל,
21 ושבע היות על אמצעו של מזבח זה.
22 ו. וכל אלו הארבעים ושלש היות טובל אצבעו בדם
23 טבילה על כל היות, לא שיהיה שתי היות מטבילה
24 אחת. ושני הדם שופך על יסוד מערכי של מזבח
25 החיצון.
26 ז. ואחר כך משלח את השעיר החי ביד איש המוכן
27 להוליכו למדבר. והכל כשרים להוליכו, אלא שעשו
28 כהנים גדולים קבע ולא היו מניחים את ישראל
29 להוליכו. וסכות היו עושין מירושלים עד תחלת
30 המדבר, ושוכת איש אחד או אנשים הרבה בכל ספה
31 וספה מהן, כדי שיהיו מלוין אותו מספה לספה. על כל
32 ספה וספה אומרים לו: הרי מזון והרי מים. אם נשל
33 כחו וצריך לאכל - אוכל. ומעולם לא הצריך אדם לך.
34 ואנשי הספה האחרונה עומדין בסוף התחום ורואין את
35 מעשיו מרחוק. כיצד היה עושה? חולק לשון של
36 זהורית שבקניו, חציו קושר בסלע וחציו קושר בין
37 שתי קרניו. ודוחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד. לא
38 היה מגיע לחצי הדרך עד שהוא נעשה איברים איברים.
39 ובא וישוב לו תחת ספה האחרונה עד שתחשף.
40 ודרכיות היו עושין, ומניפין בסודרין, כדי שיערו
41 שהגיע שער למדבר. ואחר שמשלח את השעיר ביד
42 מוליכו, חוזר אצל הפר והשעיר שהיה דמן לפנים,
43 וקורען ומוציא את אמוריהן ונותנם בכלי ומקטירן על
44 גבי המזבח. ומחתף שאר בשרן תחיתות גדולות מערות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ב' כ"א סיון – ספר עבודה – הלכות עבודת יום הכיפורים צה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 מפיסין? לתרומת הדשן¹. ומסדרין את המערכה,
- 2 ומדשנין את המזבח, כדרך שעושין בכל יום על הסדר
- 3 שבאננו, עד שיגיעו לשחיטת התמיד. כשיגיעו לשחט
- 4 את התמיד, פורסין סדין של בוץ⁴ בין כהן גדול ובין
- 5 העם. ולמה של בוץ? כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי
- 6 בוץ. ופושט בגדי חל, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש
- 7 ידיו ורגליו. ושוחט בתמיד רב שנים, ומניח אחר לגמר
- 8 השחיטה, ומקבל הדם וזורקו על המזבח כמצותו.
- 9 ואחר כך נכנס להיכל ומקטיר קטרת של שחר ומטיב
- 10 את הגרות. ומקטיר איברי התמיד והחבתין והנסכים,
- 11 ככל סדר התמיד של כל יום שבאננו. ואחר התמיד
- 12 מקריב הפר ושבעת הכפשים של מוסף היום. ואחר כך
- 13 מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש
- 14 בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ובא לו אצל פרו. ופרו
- 15 היה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו
- 16 למערב, והכהן עומד במזרח ופניו למערב. וסומך שתי
- 17 ידיו על ראש הפר ומתודה. וכך היה אומר: אָנָּה הָשֵׁם,
- 18 חֲטָאתִי עֲוִיתִי פִּשְׁעִי לִפְנֵיךָ אֱלֹהֵי וּבֵיתִי. אָנָּה הָשֵׁם, כִּפֹּר
- 19 נָא לְחַטָּאִים וּלְעֹנֹת וּלְפִשְׁעִים שְׁחָטָתִי וְשַׁעֲוִיתִי
- 20 וְשִׁפְשַׁעֲתִי לִפְנֵיךָ אֱלֹהֵי וּבֵיתִי. כְּכַתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ
- 21 לֵאמֹר: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטָהָר אֶתְכֶם, מִכָּל
- 22 חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ. ואחר כך מגריל על שני
- 23 השעירים, וקושר לשון של זהורית בראש המשתלח
- 24 ומעמידו כנגד בית שלוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו.
- 25 ובא לו אצל פרו שניה, וסומך שתי ידיו על ראשו
- 26 ומתודה ודוי שני. וכך הוא אומר: אָנָּה הָשֵׁם, חֲטָאתִי
- 27 עֲוִיתִי פִּשְׁעִי לִפְנֵיךָ אֱלֹהֵי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֶהְרֹן עִם קְדוֹשֶׁיךָ.
- 28 אָנָּה הָשֵׁם, כִּפֹּר נָא לְחַטָּאִים וּלְעֹנֹת וּלְפִשְׁעִים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(2) מטילים גורל. (3) אחר חצות הלילה מוריד כהן קצת מן הדשן שעל המזבח ומניחו לא רחוק מן המזבח וזה נקרא תרומת הדשן. מדברי רבינו יוצא, שתרומת הדשן כיום הכיפורים כשרה בכהן הדיוט (=לא כהן גדול) ומה שכתב למעלה בפרק א הלכה ב "הכל עשוי בכהן גדול" זה בעבודת היום בלבד, אבל לא בתרומת הדשן הנעשית בלילה (רמב"ן במלחמות בתחילת מסכת יומא ראה בעל המאור שם). (4) של פשתן, משנה שם. "ולמה של בוץ? כדי שיכיר, שעבודת היום בבגדי בוץ" (גמרא שם לא:). (5) בזמן שהוא מקטיר את הקטורת בקודש הקדשים, שהרי הקטרה זו מקומה בין שחיטת הפר ובין הזיית דמו. (6) שורת מרצפות (בלטות). (7) בזמן שכהן גדול מקטיר הקטורת אסור לכל אדם להכנס להיכל. (8) בערב יום הכיפורים כותשים שנית את הקטורת הדקה העומדת להקטרה למחרת (כריתות ו:). (9) ראשי אצבעות היד נוגעות בכף היד. (10) בין האצבעות וכף היד מפסיקה כמות ניכרת של קטרת. (11) האצבעות מרוחקות קצת מכף היד, כאילו צפות, (רש"י שם מח:), בערוך פירש: מידה נכונה ומדויקת. וכדבריו משמע במנחות ז. שאמרו "בביסה טפופה" ושם קשה לפרש כרש"י. (12) ואף על פי שהולכת דם בשמאל פוסלת מן התורה (שהרי רק בהולכת איברים לכבש אמר אביי בזבחים כד: ששמאל אינה פוסלת מן התורה), הולכת הקטורת בשמאל פסולה רק מדרבנן וביום הכיפורים לא גזרו, מפני חולשתו של כהן גדול (כסף משנה). (13) מקופלת קצת מן הצד והקיפולים מחוברים בקרסים, משנה שם נב: ותנא קמא אומר שהיו שתי פרוכות, וכן כתב רבינו בפרק ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. אולם שם המדובר בבית שני, אבל בבית ראשון הבדילה בין היכל לקודש הקדשים חומה שעובייה אמה, ונגד הפתח הייתה פרוכת אחת (שם נד:). ורבינו בבית ראשון מדבר, שהרי מסיים "עד שהוא מגיע לארון" ובבית שני לא היה ארון. (14) שנינו (שם נג:): "אבן הייתה שם (בקדש הקדשים) מימות נביאים ראשונים ושהייתה הייתה נקראת". (15) פירוש, אינו מפזר את הקטורת, אלא צובר שכבה עבה (ברייאת שם יט:). היינו קרובה יותר לארון.

צו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ב' כ"א סיון – ספר עבודה – הלכות עבודת יום הכיפורים

מתוך מהדורת וגשל

מתנות קרנותיו. ויוצא ושופך שני הדם על יסוד
מערבי של מזבח החיצון. ואחר כך בא אצל שער
המשפלה וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה. וכך הוא
אומר: אָנָּה הַשֵּׁם, חַטָּאוּ עוֹו וּפְשָׁעוּ לִפְנֵיךָ עַמְּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל. אָנָּה הַשֵּׁם, כִּפֹּר נָא לַחַטָּאִים וּלְעֹנֹוֹת וּלְפִשְׁעִים
שֶׁחַטָּאוּ וְשָׁעוּ וְשָׁפְשָׁעוּ לִפְנֵיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. בְּכַתוֹב
בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם וְגוֹמַר.
ואחר כך משלח את השעיר למדבר. ומוציא אמורי פר
ושעיר שהכניס דמן לפניו ונותן בקלי, ומשלח השאר
לבית הדשן לשרפה. ויוצא לעזרת הנשים וקורא שם
אחר שניע השעיר למדבר. ואחר כך מקדש, ופושט
בגדי לבן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו
ורגליו. ועושה השעיר הנעשה בחוץ, שהוא מכלל
קרבת מוסף היום, ומקריב אילו ואל העם; שניאמר:
ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם. ומקטיר האמורין
של פר ושעיר הנשרפין. ומקריב תמיד של בין הערבים.
ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל,
ולובש בגדי לבן, ומקדש. ונכנס לקדש הקדשים
ומוציא את הכף ואת המחתה. ואחר כך מקדש, ופושט
בגדי לבן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש. ומקטיר
קטרת של בין הערבים, ומטיב את הנרות של בין
הערבים, כשאר הימים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו,
ופושט בגדי זהב ולובש בגדי עצמו, ויוצא לביתו. וכל
העם מלוין אותו עד ביתו. ויום טוב היה עושה על
שניצא בשלום מן הקדש.

פרק חמישי

א. כל עבודות שיעובד בבגדי לבן בפנים בהיכל צריך
לעשותן על הסדר שבאננו, ואם הקדים בהן מעשה
לחברו - לא עשה כלום.
ב. קטרת שחפנה קדם שחיתת הפר - לא עשה כלום.

1 תפלה קצרה, שלא להכעית את העם, שמא יאמרו מת
2 בהיכל. וכך היה מתפלל: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו,
3 שאם תהיה שנה זו שחונה תהיה גשומה. ולא יסור
4 שבט מבית יהודה. ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין
5 לפתנסה. ואל תכנס לפניך תפלת עובדי דרכים.
6 ב. בשעת הקטרת הקטרת¹⁶ בקדש הקדשים כל העם
7 פורשים מן ההיכל בלבד, ואין פורשים מבין האולם
8 ולמזבח¹⁷; שאין פורשים מבין האולם ולמזבח אלא
9 בשעת הקטרה בהיכל בכל יום ובשעת מתן דמים
10 בהיכל, כמו שבארנו בהלכות תמידין. ואחר כך נוטל
11 דם הפר מזה שהוא מנדנדו, ונכנס בו לקדש הקדשים,
12 ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא
13 ומניחו בהיכל על פתח¹⁸ הזהב שהיה שם. ואחר כך יוצא
14 מן ההיכל, ושוחט את השעיר ומקבל את דמו, ונכנס
15 בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין
16 בדי הארון, ויוצא ומניחו על פתח הזהב שני שבהיכל.
17 ואחר כך נוטל דם הפר מעל הכף ומזה ממנו על הפרכת
18 כנגד הארון שמונה הזיות. ומניח דם הפר, ונוטל דם
19 השעיר ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה
20 הזיות. ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר,
21 ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר, כדי שיתערבו
22 יפה יפה. ועומד לפניו ממזבח הזהב בין המזבח
23 והמנורה, ומתחיל להזות¹⁹ מדם התערבת על קרנות
24 מזבח הזהב, והוא מסבב והולך ומזה על הקרנות
25 מבחוץ. ומתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית
26 מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית. ועל כלן
27 הוא נותן מלמטון למעלה²⁰, חוץ מן האחרונה שהיתה
28 לפניו שהוא נותן מלמעלה למטון, כדי שלא יתלכלכו
29 כליה²¹. וחזקה הגחלים והאפר שבמזבח הזהב הילך
30 והילך עד שמגלה זהב, ומזה מדם התערבת על טהרו
31 של מזבח שבע פעמים בצד הדרום, במקום ששלמו

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(16) כתוב בתורה (ויקרא טז, יז): "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", פירוש, שלא יהיה שם אדם בשעה שהכהן הגדול נמצא בקדשי הקדשים, והיכל בבית המקדש הוא כאוהל מועד שבמשכן. (17) בין האולם למזבח עשרים ושתיים אמות. והאולם עצמו, שהוא כעין פרוזדור להיכל, רחבו מן המזבח למערב אחת עשרה אמה. ומשמיענו רבינו שמה ששינו במסכת כלים פרק א משנה ט "פורשים מבין האולם למזבח בשעת הקטרה" הכוונה בשעת הקטרת הקטרת בכל יום בהיכל, אבל בהקטרה בקודש הקדשים פורשים רק מן ההיכל בלבד, ולא מבין האולם למזבח. (18) בסיס. (19) רצונו לומר לתת הדם באצבע ולא הזאה ממש מרחוק. וכן יש לפרש "וזמה" לקמן. (20) מתחיל להזות למטה וממשיך ועולה למעלה. (21) מכיוון שהקרן היא לפניו ממש אינו יכול לצדד אצבעותיו כלפי מטה כמו בהזיות המרוחקות ואוחזן כלפי מעלה ואם ימשוך את ההזאה מלמעלה למטה במצב זה, יזוב הדם לשרוול כותנתו. (1) יבאר אם הקדים מעשה לחבירו בבגד לבן בפנים, ודין הקדים דם השעיר לדם הפר. (2) משנה ימא ס. וכפירושו של ר' יהודה בברייתא שם. (3) בברייתא שם נאמר: "בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים". ופירש רש"י, שהכוונה לקודש הקדשים, אבל בדברים הנעשים בהיכל אין שינוי סדר פוסל. אולם מדברי רבינו כאן יוצא שהוא מפרש "מבפנים" היינו היכל. ובלחם-משנה הקשה, הרי בזבחים מ. אמרו שלר' יהודה סדר הזאות אינו מעכב, והרי אין הזאות בעזרה? (ובימא מ. אמרו, שלר' יהודה אם הקדים דם הפר במזבח לדם השעיר בהיכל – כשר). ולא מצא יישוב לקושיא זו, ואמר שטעות סופר בדברי רבינו, וצ"ל "לפנים מן ההיכל", כלומר, בקודש הקדשים. (4) אבל עבודות שמחוץ להיכל, או לקודש הקדשים, כגון הגרלה, וידוי ושפיכת שירי הדם, אע"פ שהם נעשים בבגדי לבן (בארבעה בגדים) אין הסדר מעכב. (5) מימרא של רב חנינא שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ב' כ"א סיון – ספר עבודה – הלכות עבודת יום הכיפורים צו

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אף על פי שהתפילה בעצרה, צריך פנים בעבודת פנים⁶
- 2 היא. וכן שיעור ששחט קדם מתן דמו של פר – לא
- 3 עשה כלום⁸. אף על פי שהשחיטה בעצרה, הרי דמו
- 4 נכנס לפנים⁹.
- 5 ג. איל ושיעור המוספין שעשה אותן קדם עבודת
- 6 היום¹⁰ – אינן כלום¹¹.
- 7 ד. הקדים דם השעיר¹² לדם הפר בקדש הקדשים קדם
- 8 שיגמור¹³ עבודתו – וזה מדם הפר כמזאת¹⁴, ואחר כך
- 9 יביא שיעור אחר וישחט אותו ויזה מדמו בקדש
- 10 הקדשים כמזאת, ויפסל הראשון. הקדים דם השעיר
- 11 לדם הפר במתנות שבהיכל על הפרכת – יחזור ויזה
- 12 מדם השעיר פעם שניה לאחר דם הפר¹⁵.
- 13 ה. נשפך הדם¹⁶ עד שלא גמר מתנות שבקדש הקדשים
- 14 – יביא דם אחר¹⁷ ויחזור ויזה בתחלה בקדש הקדשים.
- 15 ו. גמר¹⁸ מתנות שבקדש הקדשים והתחיל במתנות
- 16 שבהיכל ונשפך הדם עד שלא גמר – יביא דם אחר
- 17 ויתחיל מתחלת היות שבהיכל¹⁹.
- ז. גמר²⁰ מתנות שבהיכל והתחיל לתן על מזבח הזהב
- 18 ונשפך הדם עד שלא גמר – יביא דם אחר ומתחיל
- 19 מתחלת מתנות המזבח. שפך פירה בפני עצמן הן²¹.
- ח. גמר מתנות המזבח ואחר כך נשפך הדם – אינו
- 20 צריך להביא דם אחר; ששפכת השירים על מזבח
- 21 החיצון אינה מעבדת²². ואם דם הפר הוא שנשפך קדם
- 22 שיגמר כל המתנות²³ – הרי זה מביא פר אחר, ויחפן
- 23 קטרת פעם שניה קדם²⁴ שחיתת הפר, ויקטיר הקטרת,
- 24 ואחר כך יביא דמו ויזה ממנו²⁵.
- ט. ואין²⁶ מטמא בגדים²⁷ ואין נשך בבית הדשן²⁸
- 27 אלא הפר הזה האחרון שבו נגמרה הכפרה.
- 28 י. נתערב לו²⁹ דם הפר בדם השעיר קדם שיגמר
- 29 ההיות – נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פיר³⁰,
- 30 וחזור ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שיעור.
- 31 נתערבו במתנה אחרונה³¹ – נותן אחת למטה לשם
- 32 פר, וחזור ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שיעור.
- 33 יא. נתחלפו³³ הכוסות ולא ידע אי זה הוא כוס דם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(6) נימוק זה אמרו שם לפי דעת ר' יהודה, שרבינו פוסק כמותו. מכאן שדעת רבינו שהתורה הקפידה לא רק שלא יאחר עבודות פנים אלא גם שלא יקדימן, שאם לא כן היה עליו לנמק שהשחיטה היא צורך פנים. אבל בתוספות ישנים שם ס. ד"ה אבל, כתבו, שאם הקדימן – כשר. ולפי שיטתם, הפסול כאן הוא מפני שהשחיטה היא צורך פנים. (7) מימרא של עולא, שם סא. (8) כלומר, יזה דם הפר וישחוט שיעור אחר. (9) כלומר, ולפיכך השחיטה היא צורך פנים. בגמרא שם לא נמצא נימוק זה ואין אנו צריכים לו כאן, שהרי אפילו אם השחיטה דינה כעבודת חוץ לא עשה כלום, מפני שאחר מתן דם הפר בקודש הקדשים, כמו שאמרו ביומא, שאם הקדים מתנות דם הפר שבהיכל למתנות דם השעיר בקודש הקדשים – פסול, ואע"פ שמתנות הפר הם דברים הנעשים מחוץ (ראה למעלה הערה ב גירסת הלחם-משנה, וראה תוספות ישנים שם מ. ד"ה נהי). (10) פירוש, לפני הזאת דם הפר והשעיר, וזמנם אחר ההזאה ולפני הקטרת אימוריהם (ראה למעלה סוף פ"ד). (11) יעשה עבודות היום, וישחוט איל ושיעור מוסף אחרים. ואע"פ שהם דברים הנעשים בחוץ, נפסלו מפני שהזאת דם הפר והשעיר דברים הנעשים בפנים הם (ראה ההערה הקודמת). לפלא, שרבינו השמיט כאן את אילו של כהן גדול, והרי בסוף פ"ד פסק שזמנו אחר עבודות היום. וצ"ע. (12) משנה שם ס. (13) כלומר, אע"פ שהתחיל להזות דם הפר אלא שלא גמר את כל ההזאות, והפסיק והזה דם השעיר – פסול. (14) תיבה זו הוסיף רבינו מדעתו, ואינה במשנה. והתכוון לומר שאינו מתחיל ממקום שפסק אלא נותן כל ההזאות כאילו לא נתן כלום. פסק כסתם משנה, ולא כר' אלעזר ור' שמעון בברייתא שם סא. וסובר שדין הקדים כדין נשפך (ראה לקמן בהלכה הסמוכה). (15) ואע"פ ששינוי הסדר אינו פוסל בהיכל (ראה למעלה הערה ב), צריך להזות לכתחילה, ורק בדיעבד אם לא חזר והזה – כשר (לחם-משנה בהלכה א). ולמה אינו כך בדין הקודם? מפני ששם הקדים שחיתת השעיר לפני מתן דם הפר בקודש הקדשים, וזה אי אפשר לתקן, ולפיכך נפסל השעיר הראשון ומביאים אחר במקומו. (16) משנה שם ס. (17) פירוש, ישחוט בהמה אחרת. (18) שם. (19) אבל אינו צריך לחזור ולהזות בקודש הקדשים, מפני שהן כפרה בפני עצמה ונעשתה כמצוותה (ראה בהלכה הסמוכה). (20) שם. (21) ולפיכך אין אחד מעכב את השני. (22) שם סא. ברייתא ומשנה זבחים מז. (23) אפילו אם נתן כבר המתנות בקודש הקדשים ועל הפרוכת, ולא נתן כל המתנות על מזבח הזהב. (24) הכסף-משנה מגיה "אחר", שהרי למעלה בהלכה ב כתב: קטורת שחפנה קודם שחיתת הפר לא עשה כלום. (25) לפי הסדר של הפר הראשון, שהקטורת קודמת להזאות. ובהלכות ה, ו, ז המדובר בדם השעיר. (26) שם סא: מחלוקת ר' שמעון ורבנן, ופסק כרבנן. (27) כתוב בתורה: "והשורף אותם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים" (ויקרא טז, כח). (28) ראה למעלה פ, ג ה"ז הערה מח. והפר שדמו נשפך נשרף בעזרה (ראה פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד). (29) מימרא של ר' ירמיה, שם נז. (30) המדובר כשנתערבו אחר שנתן דם הפר בקודש הקדשים. ומה שאמר אחת למעלה ושבע למטה, הכוונה להזאות שעל הפרוכת. אבל כשנתערבו לפני כן, הרי שחט את השעיר לפני מתן דם הפר בקודש הקדשים ופסול (ראה למעלה הלכה ב), ולפיכך דייק רבינו, וכתב: "קודם שיגמור ההזאות" (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). ורש"י שם פירש: קודם שנתן בפנים כלום. ובתוספות שם תמהו על פירושו זה. (31) פירוש, שנתן על הפרוכת מדם הפר, אחת למעלה ושש למטה (רש"י גורס "במתנות האחרונות", ופירש שנתן מדם הפר אחת למעלה ונתערבו הדמים). (32) כך היא גירסתו בגמרא שם נז: (ורש"י גורס: שבע למטה). (33) שם.

24 למחר - בשרים.
25 טו. מת אחד מהן⁴⁶: אם עד שלא הגריל מת - יקח
26 זוג לשני; ואם משהגריל מת - יביא שנים ויגריל עליהן
27 בתחלה⁴⁷. ורואה אי זהו שמת: אם היה של שם -
28 אומר: זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו; ואם
29 היה המת של עזאזל - יאמר: זה שעלה עליו הגורל
30 לעזאזל - יתקיים תחתיו. והשני מן השנים שהגריל
31 עליהן בסוף⁴⁸ - ירעה עד שיפיל בו מום, וימכר ויפלו
32 דמיו לנדבה⁴⁹; שאין חטאת הצבור מתה.
33 טז. פר ושעיר⁵⁰ של יום הכפורים שאבדו, והפריש
34 אחרים תחתיהן וקברו, ונמצאו הראשונים - ירעו עד
35 שיסתאבו, וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה. וכן אם נמצאו
36 הראשונים קדם שיקברו אלו - יקברו הראשונים⁵¹,
37 וירעו השניים עד שיפיל בהן מום, ויפלו דמיהן לנדבה.
38 שאין חטאת הצבור מתה.
39 יז. המום פוסל⁵² בשעיר המשלח, אפלו מום עובר⁵³.
40 וכן אם נעשה מחסר זמן⁵⁴ - נפסל⁵⁵. כגון שנשחטה
41 אמו לחולה ביום הכפורים. שדחיתו לעזאזל היא
42 שחיתת⁵⁶.
43 יח. היה טרפה - פסול; שנאמר: יעמד חי⁵⁷.
44 יט. חלה⁵⁸ השעיר ואין יכול להלף - מרפיבו על כתפו,
45 ואפלו בשבת.
46 כ. חלה המשלח⁵⁹ - הרי זה משלחו ביד אחר⁶⁰.

1 הפר ואי זה הוא כוס דם השעיר - נותן מאחד מהן
2 אחת למעלה ושבע למטה, ונותן מן השני אחת למעלה
3 ושבע למטה, (וחוזר ונותן מן הראשון³⁴ אחת למעלה
4 ושבע למטה). נמצא מכל מקום שנותן מדם הפר ואחריו
5 מדם השעיר.
6 יב. קבל דם הפר בשתי כוסות, וקבל דם השעיר בשתי
7 כוסות, ונתערבו³⁵ מקצת הכוסות³⁶ ולא נודע כוס דם
8 הפר מכוס דם השעיר - הרי זה מזה כל ההזיות
9 כמצותן מן הכוסות שלא נתערבו, ושופך שירי אלו
10 שהזה מהן על היסוד כמצוה, ואותן הכוסות שנתערבו
11 ישפכו לאמה³⁷.
12 יג. פר³⁸ יום הכפורים, אף על פי שפנה גדול קונה
13 משלו, שנאמר: פר החטאת אשר לו - המקום הפקיר
14 ממונו בו לכל אחיו הפהנים; שאלו לא היה להן בו
15 שתפות - לא היו מתפפרין בו. לפיכך, אם מת כהן
16 גדול קדם שישחט הפר - הפנה שעומד תחתיו אינו
17 מביא פר אחר, אלא שוחט את של ראשון. ואינו חטאת
18 שמתו בעליה שתמות³⁹, שאין חטאת הרבים מתה.
19 שחט את הפר ויתן קדם שיכפר בדמו - הפנה האחר
20 נכנס בדם זה ומכפר בו⁴⁰.
21 יד. שני שעירי יום הכפורים⁴¹ מצותן שיהיו שוין
22 במראה⁴² ובקומה⁴³ ובדמים⁴⁴, ולקחתן כאחת. אף על
23 פי שאינן שוין - בשרינ⁴⁵. לקח אחד מהן היום ואחד

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

34 שמא הכוס הראשונה היא מדם השעיר, והזה אותו לפני דם הפר, ולכן חוזר ומוזה ממנו עוד פעם אחר הזאת דם הפר, ראה למעלה ה"ד (למחוק את הסוגריים הסובבים בבא זו בטעות. לעיני בעל כסף-משנה היתה גירסא עם תוספת מוטעית: "וחוזר ונותן מן השני, אחת למעלה ושבע למטה". ועל תוספת זו אמר: וצריך למוחקה, אבל הבבא "וחוזר ונותן מן הראשון" נשארת. ומי שרשם את הסוגריים, טעה בדברי הכסף-משנה). (35 שם. 36) כלומר, שתי כוסות הוא מכיר איזו דם הפר ואיזו דם השעיר, ושתיים האחרות נתחלפו לו, ואינו יודע איזוהי דם הפר ואיזוהי דם השעיר (ורשי" פירש שהדמים מעצמם נתערבו, ולשון הגמרא מוכיחה כפירושו, שאמרו: "מקצת דמים" נתערבו, ולא אמרו "מקצת כוסות". וכנראה גירסא אחרת היתה לפני רבינו). (37) כעין מרוב היה באמצע רצפת העזרה, שלתוכה שופכים את הדמים שנפסלו, והם יוצאים לחוץ דרך חור שבכותל העזרה. כרב פפא, שהכוסות שנתערבו אין עליהם דין שריים הנשפכים על היסוד, מפני שאינן ראויות למזבח. (38 שם נא: 39) ראה פרק ד מהלכות פסולי המוקדשים הלכה א. (40 שם מט: נחלקו ר' חנינא וריש לקיש בדין זה, ופסק רבינו כריש לקיש, מפני שרב אשי (שם נ. סובר כמותו. (41) משנה שם סב. (42) שלא יהיה אחד שחור והשני לבן. (43) שלא יהיה אחד גבוה מהשני. (44) שיהיה מחירם שוה. בגמרא שם: דרשו דין זה מהכתוב. (45) שם. (46) משנה שם. (47) כמו בהגרלה ראשונה. (48) במשנה כתוב: "והשני ירעה", ורבינו הוסיף: "מן השנים שהגריל עליהם בסוף". בגמרא שם, נחלקו רב ור' יוחנן בדבר איזה מהם קרב ואיזה רועה. רב אומר: השני שבזוג ראשון יקרב, והשני שבזוג שני ירעה. ור' יוחנן אומר להיפך, ופסק רבינו כרב בניגוד למקובל, רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (ביצה ד.). וכן פסק בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כג, ראה הערה שם (ראה לחם-משנה). (49) ראה שם פרק ד הלכה א, והערה שם. (50) ברייתא שם נ: כר' אליעזר ור' שמעון, נגד דעת ר' יהודה האומר: ימותו. (51) כרב, ראה הלכה טו, והערה מזו. (52) שם סג: (53) שיתרפא אחר זמן. (54) עכשיו אינו ראוי, וכשיעבור זמן מסויים יהיה ראוי. (55) שם. (56) והתורה אמרה (ויקרא כא, כח): "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ולפיכך הוא מחוסר זמן, דברי רבא שם סד. (והמדובר כשנשחטה אמו אחי ההגרלה, כי אם נשחטה לפני כן אין אנו צריכים לריבוי מיוחד לשעיר המשתלח מהכתוב קרבן לה', שהרי הוא פסול מפני ששני השעירים צריכים להיות ראויים לה', היינו לקרבן חטאת, ראה שם בגמרא סג:). (57) וטריפה אינה חיה. דין זה מקורו בחולין יא: , ושם נימקו: מפני שאין הגורל קובע לעזאזל אלא את הראוי לה', וטריפה פסולה לקרבן. ורבינו הוסיף נימוק, מפני שהטעם שאמרו בגמרא, כוחו יפה בנטרף לפני ההגרלה בלבד, ומן הכתוב אנו לומדים שאפילו אם נטרף אחרי ההגרלה – נפסל. (משנה-למלך). מפרשי הרמב"ם לא מצאו מקור לדרשה זו, ונראה שמדעת עצמו למד זאת מהכתוב המובא. (58) שם סו: (59) שם. (60) אע"פ שלא הוזמן

24 שֶׁחָפֵן רֹאשׁוֹן⁸³ - כָּל אֵלּוּ סֶפֶק, וְלֹא יִקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר
25 - הִרְצָה.
26 סִלִּיקוּ לָהּ הֵלֶכֶת עֲבוּדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּסִיעָתָא
27 דְּשִׁמְיָא

הֵלֶכֶת מַעֲלָה

28 יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת: אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים
29 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶרֶט: (א) לְשֵׁלֶם הַמוֹעֵל
30 אֲשֶׁר חָטָא בְּתוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ וְקָרָבָן. וְזֶהוּ דִין הַמוֹעֵל. (ב)
31 שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּקִדְשִׁים. (ג) שְׁלֹא לְגַזֵּז קִדְשִׁים.
32 וּבְאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

33 א. אֲסוּר לְהִדְיוּט לְהִנּוּחַ מִקְדָּשֵׁי הַשָּׁם, בֵּין מִדְּבָרִים
34 הַקָּרְבִּין עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקְדָּשֵׁי בֶדֶק הַבֵּית. וְכָל
35 הַנִּהְיָה בְּשָׁנָה פְּרוּטָה מִקְדָּשֵׁי הַשָּׁם - מַעַל.
36 ב. דְּבָרִים שֶׁהָיוּ בְּאִכְלָה מִן הַקָּרְבָּנוֹת, כְּגוֹן בֶּשָׂר
37 חֲטָאת וְאֶשֶׁם אַחֵר זְרִיקַת דָּמָן אוֹ שְׁתֵּי הֶלֶחֶם אַחֵר
38 זְרִיקַת דָּם שְׁנֵי הַכֶּבֶדִּים - אֵין בָּהֶן מַעֲלָה. אֲפִלּוּ אֲכַל
39 הַזֶּר מֵאֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, הוֹאִיל וְהֵן מִתְּרִין לְמַקְצֵת בְּגִי
40 אָדָם לְהִנּוּחַ בָּהֶן - כָּל הַנִּהְיָה מִהֵן לֹא מַעַל. וְאֲפִלּוּ
41 נִפְסְלוּ וְנִאֲסְרוּ בְּאִכְלָה, הוֹאִיל וְהִיתָה לָהֶן שְׁעַת הַתֵּר -
42 אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מַעֲלָה.

1 כֹּא. נִטְמָא⁶¹ הַמִּשְׁלַח - הָרִי זֶה נִכְנָס לְמִקְדָּשׁ⁶² וְנוֹטְלוֹ
2 וְיוֹצֵא; שְׁנֵאמַר: בֶּיֶד אִישׁ עֲתִי הַמִּדְּבָרָה - בֶּיֶד זֶה
3 שֶׁהוֹכֵן, אֲפִלּוּ נִטְמָא.
4 כֹּב. דִּחְפוּ וְנִפֵּל הַשְּׁעִיר וְלֹא מָת - יִרֵד אַחֲרָיו וְיִמִּיתֵנוּ⁶³
5 בְּכָל דְּבָר שֶׁמִּמֵּיתוּ. וְאִיבָרִי שְׁעִיר זֶה מִתְּרִין בְּהִנְיָה⁶⁴.
6 כֹּג. נִפְחָתָה תִּקְרָה שֶׁל הֵיכָל - לֹא הִיָּה מִזֶּה; שְׁנֵאמַר:
7 בְּאֵהָל מוֹעֵד⁶⁵.
8 כֹּד. מִזְבֵּחַ⁶⁶ שְׁלֹא נִתְחַנֵּף בְּקִטְרֶת - לֹא יִזָּה עָלָיו;
9 שְׁנֵאמַר: מִזְבֵּחַ קִטְרֶת הַסָּמִים.
10 כֹּה. חֲסֵר⁶⁷ מִן הַקִּטְרֶת אֶחָד מִסְּמִינֵיהֶם⁶⁸ אוֹ מַעֲלָה עֲשׂוֹן⁶⁹
11 - חֵיב מִיתָה עָלֶיהָ; שְׁנֵאמַר⁷⁰: וְלֹא יָמוּת כִּי בָעֵנָן אֲרָאָה
12 עַל הַכַּפֶּרֶת. וְכֵן חֵיב מִיתָה עַל בִּיאָתוֹ בְּלֹא מִצְוָה⁷¹.
13 לְפִיכָף, אִם שָׁגַג בְּבִיאָה⁷² וְהִזִּיד בְּקִטְרֶת⁷³, אוֹ שְׁנִכְנַס
14 בְּקִטְרֶת שְׁלֵמָה עִם הַחֲסֵרָה⁷⁴ - חֵיב מִיתָה.
15 כֹּו. הַקְטִיר מִן הַקִּטְרֶת שֶׁל קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים כְּזֹית בְּהֵיכָל
16 - חֵיב מִיתָה⁷⁵.
17 כֹּז. חֲפִינַת הַקִּטְרֶת⁷⁶ - עֲבוּדָה, וְהַמְחֻשְׁבָּה⁷⁷ פּוֹסְלָת בָּהּ.
18 וְכֵן חֲתִית הַגָּחִלִים⁷⁸ לְקִטְרֶת נִפְסְלָת בְּמִחְשָׁבָה,
19 שֶׁמִּכְשִׁירִי קָרָבָן בְּקָרְבָּן.
20 כֹּח. חָפֵן בְּרֹאשֵׁי אֲצָבָעוֹתָיו, אוֹ מִן הַצִּדֵּי, אוֹ מִמֶּטֶה
21 לְמַעֲלָה⁷⁹, אוֹ שֶׁחָפֵן בִּידוֹ זוֹ וּבִידוֹ זוֹ וְקָרַב זוֹ לְזוֹ⁸⁰, אוֹ
22 שֶׁנִּתְפָּזְרָה קִטְרֶת מִידוֹ עַל הָאֶרֶץ וְאֶסְפָּה⁸¹, אוֹ שֶׁחָפֵן
23 חֲבָרוֹ וְנָתַן לְחִפְנֵי⁸², אוֹ שֶׁחָפֵן וְנָתַן וְנִכְנַס שְׁנֵי בָמָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לכך מאתמול. ראה פ"ג הלכה ז. (61) שם. (62) ואע"פ שטמא הנכנס למקדש חייב כרת, אין שולחים את השעיר בידי אחר טהור. שם דרשו דין זה מהכתוב. (63) שם. (64) שם. (65) ואין אוהל בלי הכיסוי שלמעלה. (66) משנה מנחות מט. ידעו שאיברי שעיר המשתלח הם וייהנו מהם. (67) ואין אוהל בלי הכיסוי שלמעלה. (68) ובגמרא נ. משמע שגרסו במשנה "של בין הרבים", ובברייתא שם נאמר: בקטורת של שחר. ורבינו כאן סתם והסתמך על מה שכתב למעלה בפ"ג מה' תמידין ומוספין ה"א "בקטורת של בין הערבים", כהכרעתו של אביי. (69) בברייתא שם נג. (70) אחד עשר מיני סממנים היו בקטורת (פ"ב מהלכות כלי המקדש ה"ב). בגמרא כריתות ו: אמר רב הונא שדבר זה הלכה למשה מסיני, והסמיכו את ההלכה על הכתוב (שמות ל): קח לך סמים. (69) מין צמח שמעלה עשן רב כשמבעירים אותו, ואינו במנין אחד עשר הסממנים. שם למדו מן הכתובים שמוסיפים גם מעלה עשן, שאינו ממיני צמחי בושם. (70) נימוק למעלה עשן. בגמרא שם מובא גם הפסוק וכסה ענן הקטורת, ואמר רב אשי: חד למצוה וחד לעכב. ויש לתמוה למה הביא רבינו רק את הכתוב הראשון בלבד. (71) שהרי לא קיים מצוות הקטרה. (72) שלא ידע שאסור להכנס לקודש הקדשים בלי מצוה. (73) ידע שאסור להקטיר קטורת חסרה. (74) וא"כ ביאתו היתה עם מצוה, אבל עבר והקטיר קטורת חסירה. (75) בזבחים קט: משמע שלדעת חכמים החולקים על ר' אליעזר במשנה שם, חייב על הקטרת כזית, ואע"פ ששיעור הקטרה בקודש הקדשים הוא מלא חפניו. והטעם מפני שבהיכל כזית הקטרה היא. (76) בעיא שנפשטה ביומא מח. (77) בהלכות פסולי המוקדשים פ"ג ה"א מבואר מה הן המחשבות הפוסלות. (78) בעיא שנשארה בתיקו. שם מח: ופסק לחומרא. ופלא הדבר, למה לא כתב שזה ספק, כמו שכתב בדינים שבהלכה כח (כסף-משנה). (79) החפינה הנכונה היא כשגב יד הכהן על הקטורת, ומוליכה בלחיצה כשאצבעותיו פשוקות, והקטורת נכנסת לכף ידו. ואם תחב אצבעותיו לתוך הקטורת והעלה לכף ידו – פסולה. (80) שלשה דינים אלה הן בעיות שלא נפשטו (שם מז:). (81) בעיא שלא נפשטה – שם מח. (82) שם מט. (83) שם. בגמרא אמרו שהבעיא היא רק לדעת הסוברים שהכהן הגדול אינו חופף שנית את הקטורת בקודש הקדשים, ומכיון שרבינו פסק (למעלה פ"ד ה"א) שחזור וחופף אין שם בעיא כלל, אלא מחלוקת רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע. ורבינו לא הכריע כאן הלכה כמי, ולכן אמר שהוא ספק. ראה לחם-משנה. (1) יבאר שאסור ליהנות מקדשי השם והנהנה מהם מעל, ואם מעל במזיד או בשוגג.

41 הרי זו כחלין לכל דבר, ותצא לחלין להגזו ולהעבד.
42 חוץ מן הבכור והמעשר, שהקדשה חלה על גופן אף
43 על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחלתן, ואינן יוצאין
44 לחלין להגזו ולהעבד לעולם. ואסור להרביע בבכור או
45 בפסולי המקדשין.

46 י. מתר לתלש את השער לכתחלה מן הקדשים כדי
47 להראות המום לממחה. ואותו השער שתלש או שנשר
48 מן הבמה או מן הבכור והמעשר - הרי זה אסור
49 בהנזה, אפלו לאחר שישחטו מפני מומן; גזרה שמה
50 ישיקה אותן, הואיל ואינן באין לכפרה. אבל צמר
51 הנושר מן החטאת והאשם - מתר בהנזה לאחר
52 שחיטתן מפני מומן; הואיל ולכפרה הן באין, אינו
53 משיקה אותן. ואם נתלש מן העולה - הרי זה ספק. וכל
54 שיתלש מכל הקדשים אחר שנפל בהן מום - הרי הוא
55 מתר בהנזה, שהרי לא תלש בידו; חוץ מן הבכור
56 והמעשר, שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום אסור
57 בהנזה.

58 יא. השוחט בכור או שאר מקדשין - תולש את השער
59 מכאן ומכאן לעשות מקום לסכין, ובלבד שלא יזיזו
60 ממקומו.

61 יב. קדשי בדק הבית אסורין בגזו ועבודה מדברי
62 סופרים, אבל מן התורה אינן אסורין. לפיכך, הגוזז
63 אותן או העובד בהן - אינו לוקה, אבל מכין אותו מכת
64 מרדות.

65 יג. המקדיש עבר למזבח - אמו אסורה בעבודה מדברי
66 סופרים. מפני שעבודתה מכחשת את העבר, גזרו בה.
67 והרי היא מתרת בגזו, שאין בה הפסד לולד. הקדיש
68 אבר אחד מן הבמה, בין לבדק הבית בין למזבח -
69 הרי הדבר ספק אם אסורה בלה בגזו ועבודה או אינה
70 אסורה, לפיכך אין לוקין עליה.

יום ג' כ"ב סיון ה'תשע"ה

פרק שני

73 א. קדשים קלים - אין מוצלין בהן עד שיגזק הדם.
74 נזק הדם - מוצלין באמורייה עד שיצאו לבית הדשן,
75 שהרי הן לאשים, ואין מוצלין בדבר הנאכל, כמו
76 שבארנו. אפלו העלה האמורין שלהן למזבח קדם
77 זריקה - אין מוצלין בהן עד שיגזק הדם. הוציא
78 אמורייה לחוץ קדם זריקה - אין מוצלין בהן עד שיגזק
79 הדם; נזק הדם, אף על פי שזיזין הן בחוץ ולא

1 ג. כל המוצל בידו - לוקה, ומשלם מה שפגם מן
2 הקדש בראשו. ואזהרה של מעילה מזה שנאמר: לא
3 תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך וגומר ונדרך. מפי
4 השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה, הואיל
5 וכלו לשם. והוא הדין לשאר כל קדש שהוא להשם
6 לבדו, בין מקדשי המזבח בין מקדשי בדק הבית, אם
7 נהנה בהן שנה פרוטה - לוקה. מעל בשגגה - משלם
8 מה שנהנה ותוספת חמש, ומביא איל בשני סלעים
9 ומקריבו אשם ומתפפר לו. וזהו הנקרא אשם מעילות.
10 שנאמר: וחסאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו
11 וגומר. ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישתו
12 וגומר. ושלום הקרן בתוספת חמש עם הקצאת הקרן -
13 מצות עשה.

14 ד. תשלום הקרן והקצאת האשם מעבדין הכפרה, ואין
15 החמש מעכב; שנאמר: באיל האשם - איל ואשם
16 מעבדין, ואין החמש מעכב.

17 ה. הביא מעילתו עד שלא הביא אשמו - לא יצא.
18 נסתפק לו אם מעל או לא מעל - פטור מן התשלומין
19 ומן הקרן. והחמש הרי הוא כתחלת ההקדש, ואם
20 נהנה בו - מוסיף חמש על החמש. וכבר בארנו כמה
21 פעמים, שהחמש אחד מארבעה מן הקרן, עד שיהיה
22 הוא וחמשו חמשה.

23 ו. יש דברים שאין חביב עליהן מעילה מדברי תורה,
24 אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים. והנהנה מהן -
25 משלם קרן בלבד, ואינו מוסיף חמש ואינו מביא אשם.
26 ז. כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים,
27 אסורין בגזו ועבודה. שנאמר: לא תעבד בכור שורך
28 ולא תגז בכור צאנך. והוא הדין לשאר קדשים. והגוזז
29 את השור או העובד בצאן - לוקה מן התורה. ותולש
30 אינו בגוזז. ויראה לי, שאינו לוקה עד שיגזו כדי רחב
31 הפיט בפול. לא יקנה זה חמור משבת.

32 ח. ספק קדשים, בגזו בהמה שהיא ספק בכור וכיוצא
33 בה - הרי הן אסורין בגזו ועבודה, והגוזז או העובד
34 בהן - אינו לוקה.

35 ט. בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדת כמו שבארנו -
36 אינה מתרת בגזו ועבודה, והרי היא באסורה עד
37 שתשחט. נשחטה אחר פדיונה - התרה באכילה. כמה
38 דברים אמורים? בשקדם הקדשן את מומן או קדם מום
39 עובר להקדשן; אבל המקדיש בעלת מום קבוע למזבח
40 - אינה אסורה בגזו ועבודה אלא מדבריהם; נפדת -

- 1 הַחֲזִירִין - מוֹעֲלִין בָּהֶן. שֶׁהֲרִיקָה מוֹעֵלֶת לִיּוֹצֵא בֵּין
- 2 לְהַקְלֵם בֵּין לְהַחֲמִיר.
- 3 ב. כָּל קֹדֶשׁ קְדָשִׁים מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֲקֵדְשׁוֹ עַד שִׁינְרָק
- 4 הֵדֶם. נִזְרָק הֵדֶם - מוֹעֲלִין בָּהֶן בְּדָבָר שֶׁכָּלוּ לְאֲשִׁים עַד
- 5 שִׁינְרָף וַיֵּצֵא לְבֵית הַדֶּשֶׁן,⁷ וְאֵין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל,
- 6 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
- 7 ג. כִּיצַד? הַעוֹלָה, אֶחָד עוֹלֶת הַעוֹף וְאֶחָד עוֹלֶת בְּהֵמָה,
- 8 וְהַקֶּמֶץ⁸ וְהַלְבֹנָה⁹, וּמִנְחַת פְּהִינִים¹⁰ וְהַחֲבִיתִין¹¹ וּמִנְחַת
- 9 נִסְכִּים¹² - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁעַת הַקֶּדֶשׁ עַד שִׁינְרָף אַחֵר
- 10 שֶׁרָפְתָּן עַל הַמִּזְבֵּחַ לְבֵית הַדֶּשֶׁן.
- 11 ד. וְכֵן פְּרִים הַנִּשְׂרָפִין וְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִין¹³ - מוֹעֲלִין
- 12 בָּהֶן מִשְׁעַת הַקֶּדֶשׁ עַד שִׁינְרָפּוֹ וְתִגְמֹר שֶׁרָפְתָּן בְּבֵית
- 13 הַדֶּשֶׁן¹⁴ וְיִתְּפֶן¹⁵ הַבָּשָׂר; אֲכָל קֶדֶם שִׁיתֵּף - מוֹעֲלִין בּוֹ
- 14 וְהוּא בְּבֵית הַדֶּשֶׁן.
- 15 ה. וְכֵן פָּרָה אֲדָמָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֲקֵדְשָׁהּ עַד
- 16 שֶׁתַּעֲשֶׂה אֶפֶר. אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה קֶדֶשׁ בְּדָק הַבֵּית¹⁶,
- 17 הָרִי נֶאֱמַר בָּהֶן: חֲטָאת הָיָה. וְתִנָּא בֵּית דִּין הוּא, שְׁלֹא
- 18 יִמְעַל אָדָם בְּאֶפֶר הַפָּרָה¹⁷.
- 19 ו. חֲטָאת בְּהֵמָה וְאֶשֶׁם וְזֹבְחֵי שְׁלָמִי צְבוּרִים¹⁸ - מוֹעֲלִים
- 20 בְּכֶלֶן מִשֶּׁהֲקֵדְשׁוֹ עַד שִׁינְרָק הֵדֶם; נִזְרָק הֵדֶם - מוֹעֲלִין

- 21 בְּאִמּוּרֵיהֶן עַד שִׁינְרָף לְבֵית הַדֶּשֶׁן, וְאֵין מוֹעֲלִין בְּבָשָׂר.
- 22 וְכֵן חֲטָאת הַעוֹף - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֲקֵדְשָׁהּ עַד שִׁינְרָף
- 23 דָּמָה; הִזָּה דָּמָה - אֵין בָּהֶן מְעִילָה. אֲכָל אֲסוּר לְהֵנוֹת
- 24 בְּמִרְאָתָהּ¹⁹ וְנוֹצָתָהּ²⁰, וְהַנֶּהֱנָה בָּהֶן אַחֵר הִזָּה - לֹא מְעַל.
- 25 ז. הַמִּנְחוֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֲקֵדְשׁוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין
- 26 לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שְׂרֵת, עַד שִׁיִּקְטִיר הַקֶּמֶץ. קָרֵב הַקֶּמֶץ
- 27 - הִתְרוּ הַשִּׁירִים בְּאֲכִילָה. וְאֵם נִפְסְלוּ הַשִּׁירִים אוֹ חֲסֵרוֹ
- 28 וְאַחֵר כֶּף הַקֶּטֶר הַקֶּמֶץ, הוֹאִיל וְהַקֶּטֶר זֶה אֵינָה מִתְּרֵת
- 29 הַשִּׁירִים בְּאֲכִילָה - הָרִי הַדָּבָר סֶפֶק אִם יֵצֵאוּ יְדֵי מְעִילָה
- 30 אוֹ לֹא יֵצֵאוּ.
- 31 ח. לֶחֶם הַפְּנִים²¹ - מוֹעֲלִין בּוֹ מִשֶּׁהֲקֵדְשׁוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין
- 32 לֹא נֶאֱפָה, עַד שִׁיִּקְטִיר הַבִּזִּיכִין. הַקֶּטֶר הַבִּזִּיכִין - הִתְרוּ
- 33 בְּאֲכִילָה. וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם²² - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֲקֵדְשׁוֹ, קֶדֶם
- 34 שִׁינְרָפוֹ, עַד שִׁינְרָק דֶּם הַכֶּבֶשִׂים. נִזְרָק דֶּם הַכֶּבֶשִׂים - הִתְרוּ
- 35 בְּאֲכִילָה.
- 36 ט. הַנִּסְכִּים - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֲקֵדְשׁוֹ. יִרְדּוּ לְשִׁיתִין²³ -
- 37 אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. מֵיִם שֶׁמִּנְסְכִים בְּחַג הַסִּכּוֹת, כָּל זֶמֶן
- 38 שֶׁהֵן בְּכַד²⁴ שֶׁל זֶהָב - אֵין נִהְיִין²⁵ בָּהֶן, וְהַנֶּהֱנָה - לֹא
- 39 מְעַל²⁶; נִתְנוּ אוֹתָן בְּצִלּוּחִית - מוֹעֲלִין בְּכֶלֶן²⁷, שֶׁהָרִי הֵן
- 40 מְכַלֵּל הַנִּסְכִּים.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(4) כר' עקיבא. בגמרא שם פירשו דעת ר' עקיבא, שהזריקה אפילו שלא כתיקונה מביאה לידי מעילה. (5) כגון בבשר קדשי קדשים, שמועלים בו עד שייזרק הדם, אבל לאחר זריקה אין בו מעילה ואומר ר' עקיבא (במשנה שם) שאפילו אם הבשר בחוץ בשעת זריקה מוציאה אותו הזריקה מידי מעילה, וכן פוסק רבינו. (6) באימורי קדשים קלים כאמור למעלה (כסף משנה). (7) אבל כל זמן שהאפר על המזבח מועלים בו, כר' יוחנן שם ט. (8) המביא סולת למנחה לוקח ממנה הכהן מלא קומצו ומקטיר על המזבח והשיריים נאכלים לכהנים. (9) מין בושם. כל מנחה, חוץ למנחה שחוטא עני מביא במקום בהמה, טעונה לבונה וכולה למזבח. (10) כהן המביא מנחה מקטירים כולה על המזבח שנאמר (ויקרא ו, טז) "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". (11) כהן גדול מקטיר כל יום עשרון סולת למנחה, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה נקטרת ונקראת מנחת חביתין. (12) רוב הקרבנות - בין קרבנות יחיד ובין קרבנות ציבור מביאים עימם סולת למנחה ונקראת מנחת נסכים מפני שהביאו עימה יין לנסך על המזבח. (13) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר שמביאים בית דין שטעו בהוראה והתירו איסור שיש בו כרת ועשו ישראל על פיהם, ואם שגו והתירו עבודה זרה מביאים פר ושעיר, וכל אלה מקטירים אימוריהם על המזבח ובשרם שורפים בבית הדשן. (14) כאימורי קדשי קדשים. (15) ימס, יתפרק. (16) כלומר, אינה קדשי בדק הבית ממש, אלא כעין קדשי בדק הבית, ולפיכך הוצרכו לדרשה מיוחדת. (17) משנה שקלים פרק ז, ז. ופירש רב אשי בגמרא שם, ששתי תקנות היו, מדאורייתא מועלים בבשרה אבל לא באפרה ומכיוון שראו חכמים שמשתמשים באפרה לצרכי חול התקינו שמועלים גם באפר. וכשנוכחו שספק טמאים מסרבים לקבל הזאות אפר פרה מפני חשש מעילה, ביטלו התקנה והעמידוהו על דין תורה. (18) בחג השבועות מביא הציבור שני כבשים לשלמים והם קדשי קדשים לכל דבר. (19) הזפק. (20) כתוב בתורה גבי עולת העוף (ויקרא א, טז): "והסיר את מוראתה בנוצתה והשליך אותה וגו'" ושנינו בתוספתא שיצאה מידי מעילה אחרי שהשליכוהו על בית הדשן ועל זה אמרו בתמורה לד. שמעילה אין בה אבל אסורה בהנאה. דין זה נמשך אחרי מה שכתב בהלכה ג בעולת העוף, אבל בחטאת העוף אין מסירים כלל את המוראה ונוצה, שהרי אין מקטירים ממנה כלום על המזבח וכולה ניתנת לכהנים ודין המוראה כדין בשרה, או כשאר חלקי הגוף שאינם ראויים לאכילה. (21) שתיים עשרה חלות שמסדרים בכל שבת על שולחן הזהב שבהיכל ועל ידן מעמידים שני בזיכים (כלי מיוחד לכך) ממולאים לבונה, ולשבת הבאה מקטירים את הלבונה והכהנים אוכלים את הלחם. (22) בחג השבועות מביאים עם שני הכבשים גם שתי חלות והן נאכלות לכהנים אחר זריקת דם הכבשים. (23) חלל תחת המזבח שלתוכו נופלים היין והמים שמנסכים על המזבח (רש"י סוכה מט.). (24) המים לניסוך היו שואבים מן נהר השילוח בצלוחית של זהב וממנה מנסכים, ובשבת אסור להביא מן השילוח ואם ישאבו בצלוחית שהיא כלי שרת יוקדשו המים וייפסלו בלינה ככל דבר שנתקדש בכלי שרת, ולפיכך שאבו בערב שבת בכד או בחבית קטנה שאינה כלי שרת ואינה מקדשת את המים להיפסל בלינה ובשבת שופכים את המים לצלוחית וממנה מנסכים. (25) מפני שנלקחו לצורך הקדש. (26) מפני שלא נתקדשו בכלי שרת. (27) מצוה לנסך שלושה לוגין ואם היו בצלוחית יותר משלושה לוגין נחלקו רבי

יג. גחלת שפקעה מעל המזבח, בין לפני חצות בין
לאחר חצות - לא נהנין ולא מועלין. אבל גחלת של
קדשי בֶּדֶק הבית - מועלין בה. והשלֶהֶבֶת - לא נהנין
ולא מועלין.
יד. דֶּשֶׁן המזבח החיצוני⁴⁴, בין קדם הַרְמַת הַדָּשָׁן בין
אחר הַרְמָה⁴⁵ - מועלין בו.
טו. דֶּשֶׁן המזבח הפנימי וְדֶשֶׁן המנוֹרָה - לא נהנין
ולא מועלין⁴⁶.
טז. כל בְּהֵמַת קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שֶׁהִיא בְּעֵלַת מוֹם, בין
שֶׁקֶדֶם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְדֵּשָׁה בין שֶׁקֶדֶם הַקְדָּשָׁה לְמוֹם
קְבוּעַ, וְאִפְלוּ הִיָּתָה מִחֹסֶר זֶמֶן⁴⁷ - מועלין בָּהֶם
מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ עַד שִׁיפְדוּ. אֲבָל תּוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זֶמְנָן⁴⁸
וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעֲבַר זֶמְנָן וְהֵן קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, אֵף עַל פִּי
שְׁאִסּוֹר לְהִנּוֹת בָּהֶן - הַנִּהְיָה לֹא מַעֲלָה⁴⁹. הוֹאִיל וְאִינָה
רְאוּיִין לְפִדְיוֹן - הֲרִי הֵם בְּחַטָּאוֹת הַמִּתּוֹת, לְפִיכָף אֵין
מוֹעֲלִין בָּהֶן.
פֶּרֶק שְׁלִישִׁי
א. קִדְשֵׁי² מִזְבֵּחַ³ שְׁמָתוֹ - יֵצְאוּ מִיַּד מַעֲלָה דְּבַר תּוֹרָה,
אֲבָל מוֹעֲלִין בָּהֶן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְכֵן אִם נִפְסְלוּ בְּדָבָרִים

י. לג שָׁמֶן²⁸ שֶׁל מִצְרֵעַ - מוֹעֲלִין בוֹ מִשְׁהַקְדָּשׁ בְּכָלִי
עַד שִׁיזְרֹק דָּם הָאֵשֶׁם²⁹. נִזְרֹק דָּם הָאֵשֶׁם - לֹא נִהְיָין וְלֹא
מוֹעֲלִין עַד שִׁיתְנוּ מִמֶּנּוּ מִתְנוּתִיו. נִתְנוּ מִמֶּנּוּ הַמִּתְנוּת -
הִתְרוּ הַשִּׁירִים³⁰ בְּאֲכִילָה³¹ בְּכֶשֶׁר חֲטָא וְאֵשֶׁם.
יא. כָּל דָּמִי שֶׁחִיטַּת הַקְדָּשִׁים³² - אֵין מוֹעֲלִין בוֹ, בֵּין
לְפָנֵי כֹפֶרֶת בֵּין לְאַחַר כֹּפֶרֶת, עַד שֶׁיֵּצֵא לְנַחַל קָדְרוֹן³³.
יב. יֵצֵא לְנַחַל קָדְרוֹן - מוֹעֲלִין בוֹ³⁴, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִמְכָּר
לְגִנוֹת וְדָמִיו הַקְדָּשׁ. אֲבָל הַמִּקְזִּי דָּם לְבִהְמַת קִדְשִׁים -
הֲרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנָּה וּמוֹעֲלִין בוֹ³⁵; הוֹאִיל וְאִינָה
יִכּוֹלָה לְחַיּוֹת בְּלֹא דָם, הֲרִי הוּא כְּגֹפֶת³⁶.
יג. הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְרָנִים וְהַטְּלָפִים שֶׁפָּרְשׁוּ
מִקְדְּשֵׁי קִדְשִׁים לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁷;
פָּרְשׁוּ לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁸. עֲצָמוֹת
הָעוֹלָה שֶׁפָּרְשׁוּ לְפָנֵי זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחַר
זְרִיקָה³⁹, שֶׁהִזְרִיקָה מִתַּרְתֵּי אוֹתָם⁴⁰; וְאִם פָּרְשׁוּ אַחֵר
זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם⁴¹. עֲצָמוֹת הָעוֹלָה שֶׁפָּקְעוּ⁴²
מִעַל הַמִּזְבֵּחַ קִדְּם חֲצוֹת הַלֵּילָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן⁴³; לְאַחַר
חֲצוֹת - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. אֵף עַל פִּי שֶׁפָּקְעוּ קִדְּם חֲצוֹת,
כִּינֵן שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת הַלֵּילָה נֶעֱשֶׂה כָּל הָאֵיבָרִים כְּמִי
שֶׁנִּתְאַכְלוּ וְנֶעֱשׂוּ אֶפֶר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

יוחנן וריש לקיש אם מועלים בכל המים או רק בשלושה לוגין, ופסק כר' יוחנן שמועלים בכולם. (28) ברייתא זבחים
מד. מצורע שנתרפא מביא חטאת ועולה ואשם ועימהם גם לוג שמן ואחרי זריקת דם האשם ומתנותיו, מזה הכהן מן
השמן שיצק על כפו שבע הזאות ואחר כך נותן שמן על תנוך אזנו הימנית של המצורע ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן
רגלו הימנית והנשאר על כף הכהן נותן על ראשו (ויקרא יד). (29) כחכמים נגד דעת רבי האומר, שמועלים עד אחרי
המתנות שאמרנו. (30) השמן שנשאר בלוג. (31) לכהנים. (32) שיצאו מן הבהמה אחר שנשחטה. (33) נחל קטן לא
רחוק מבית המקדש וכל הדמים שנשפכו בעזרה או נזרקו על המזבח יורדים לאמה ויוצאים לנחל זה דרך חור שבכותל.
(34) הראב"ד בהשגותיו כותב: "אותה מעילה אינה אלא מדרבנן". ברור שגם דעת רבינו כן, שהרי כך אמרו בפירוש ביומא
נט: הכל מודים שמן התורה אין מועלים. ובפירוש על המשנה שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי שמעון שאמר מועלים
בדמים אחר שיצאו לנחל קדרון. ונראה שחזר בו כאן. (35) מן התורה (כסף משנה) והמדובר בקדשי קדשים, ובקדשים
קלים אין מועלים אבל אסור מן התורה. (36) מפני שאינו ראוי לזריקה מועלים בו, המקראות שלמדו מהם שאין בדם
דין מעילה מדברים בדם הראוי לזריקה. (37) עד שייזרק הדם, אבל אחר שנזרק הדם הותרו כל החלקים שאינם עומדים
להקטרה על המזבח (כסף משנה). (38) אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (39) אבל לפני הזריקה מועלים בהן כמו
בקדשי קדשים אחרים. (40) מפני שהעצמות שפירשו לפני זריקה אינן ראויות להקטרה. (41) כי הזריקה מכשירה
להקטרה את כל העולה על עצמותיה שלא פירשו, ואחרי שפירשו אין מה שיוציא אותן מידי מעילה, מה שאין כן בפירשו
לפני זריקה שהתירה אותן הזריקה כמו שאמרנו למעלה. (42) קפצו ונפלו על הרצפה. (43) דין זה נאמר במשנה שם
גבי אברים שפקעו, וכתב הכסף משנה שרבינו משווה עצמות לאיברים. (44) כשעודנו על המזבח. (45) ואף על פי שאין
מועלים בדבר שנעשה מצוותו, מפני שלא נגמרה מצוותו עם תרומת הדשן אלא אחרי הוצאת כל הדשן מחוץ למחנה,
ככתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה". (46) רש"י מפרש במשנה, שהמדובר אחרי שהניח את הדשן
אצל מזבח החיצון במקום שמניחים תרומת הדשן של מזבח החיצון, אבל כל זמן שהוא על המזבח - מועלים בו.
(47) עכשיו אינה ראוייה להקרבה אבל לאחר זמן מסויים תוכשר להקרבה בלי שום מעשה המכשיר, כגון עגל בתוך שמונה
ימים ללידתו אינו ראוי למזבח שנאמר (שם כב, כז): "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה יירצה וגו'". וכן
בהמה שאמה נשחטה אסור לשוחטה בו ביום בין לצרכי אדם בין לצרכי מזבח ולמחרת היום תהיה מותרת. (48) תורים
כשרים גדולים אבל לא קטנים, ובני יונה רק קטנים כשרים. (49) פסק כחכמים נגד רבי שמעון. ובגמרא שם יב. מנמקים
את הבדל דין הבהמה מדין העוף, מפני שבבהמה יש מעילה בבעלת מום אף על פי שאינה ראוייה להקרבה אלא עומדת
להיפדות, גם מחוסרת זמן כך, אבל לא מצאנו מעילה בעוף שאינו ראוי להקרבה, שהרי אין פדיון לעוף. (1) יבאר קדשי
מזבח שמתו אם יצאו מידי מעילה ואם הותרו שעה אחת.

- 1 שִׁפְסְלוּ בֶּהֱן הַקֶּרְבָּנוֹת, שֶׁכֶּבֶר בְּאֶרְנוֹם - מוֹעֲלִין בֶּהֱן
- 2 מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשָׁלָא הִיָּה לֶהֱן
- 3 שְׁעַת הָתֵר לֹאכִילַת פְּהִינִים; אָבֵל אִם הִיָּה לְקִדְשֵׁי קִדְשִׁים
- 4 הַנֶּאֱכָלִים שְׁעַת הָתֵר וְאַחַר כֶּף נִפְסְלוּ וְנֶאֱסְרוּ בְּאִכְיָלָה,
- 5 הוֹאִיל וְהָתֵר שְׁעָה אַחַת - אֵין מוֹעֲלִין בְּאוֹתוֹ דְּבָר שְׁהִיָּה
- 6 רְאוּי לֹאכִילָה⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. בִּיצֵד? קִדְשֵׁי קִדְשִׁים
- 7 שֶׁנִּפְסְלוּ קִדְשֵׁי שִׁיגִיעַ הֵדֵם לְמִזְבֵּחַ בְּהִלְכָתָן, כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטָן
- 8 בְּדֶרוֹם⁵ אֶף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּצִפּוֹן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָן בְּצִפּוֹן
- 9 וְקָבַל בְּדֶרוֹם, אוֹ שֶׁשְּׁחָט בְּיוֹם וָזֶרֶק בְּלִילָה, אוֹ שֶׁשְּׁחָט
- 10 בְּלִילָה וָזֶרֶק בְּיוֹם, אוֹ שֶׁעֲשָׂאָן בְּמִחְשַׁבַּת הַזְּמַן אוֹ
- 11 בְּמִחְשַׁבַּת הַמָּקוֹם, אוֹ שֶׁקָּבְלוּ הַפְּסוּלִין⁶ אֶת דְּמָן אֶף עַל
- 12 פִּי שְׁזָרְקוּהוּ בְּשָׂרִים, אוֹ שְׁזָרְקוּהוּ פְּסוּלִין אֶף עַל פִּי
- 13 שֶׁקָּבְלוּהוּ בְּשָׂרִים, אוֹ שִׁצְעָא הֵדֵם וְהַבְּשָׂר כְּלוּ⁷ קִדְשֵׁי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(2) מימרא של ר' יוחנן, מעילה יב. (3) ר' יוחנן אמר סתם "קדשים שמתו", ורבינו הוסיף "מזבח" ומכאן ראינו שלדעתו, קדשי בדק הבית שמתו יש בהם מעילה, וכן אמרו (שם טו.): "במאי? (על איזה קדשים אמר ר' יוחנן שאם מתו יצאו מידי מעילה), אילימא (שמא תאמר) בקדשי בדק הבית וכו' לא יהא אלא דאקדיש אשפה (יהיה זה כמו שהקדיש אשפה לבדק הבית)?" ונימוקו של ר' יוחנן נאמר בתמורה לב: מפני שאינם ראויים לכלום, לפדותם אי אפשר, כי בהמת הקדש אינה נפדית בלי העמדה לפני הכהן והערכה, כמו שנאמר (ויקרא כז, יב-יג): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה", ואת המתה אי אפשר להעמיד. ובפסחים כט. אמרו נימוק שני, מפני שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ונבילה אינה ראויה לאדם מישאל אלא לכלבים. נויש לתמוה על רבינו כאן שפסק שקדשי בדק הבית שמתו מועלים בהם, ובפרק מהלכות ערכין הלכה יב כתב בפירוש שגם קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה, ומסיים שם: ולפיכך אם מתה הבהמה קודם שתיערך ותפדה, אין פודים אותה אלא תקבר. ראה כסף-משנה ורדב"ז שם. ונראה שרבינו התכוון כאן למעט כשהקדיש בהמה בעלת מום – "קדשי מזבח" משמע קדשים הראויים למזבח – וסובר כר' יוחנן בתמורה לג. שאינה צריכה העמדה והערכה, שנאמר (שם) "אותה", ולא שקדם מומה להקדשה, והכל מודים שנפדית. וכן משמע מלשונו בהלכות ערכין שם, שכתב: אם נפל בהם מום. אמנם יש להקשות, הלא אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, אבל זה קשה גם על הגמרא עצמה. וראה תוספות פסחים שם ד"ה אין פודים, שפירשו, שקדשי בדק הבית פודים מן התורה, ובמעילה שם ד"ה ואפילו, כתבו, שקדשי בדק הבית מותר לפדות להנאות אחרות חוץ לאכילת כלבים]. (4) במשנה מעילה ב. כתוב סתם: "כל שהיה לו שעת היתר לכהנים אין מועלים בה", ובגמרא שם ה. נחלקו חזקיה ור' יוחנן בפירוש המשנה. חזקיה אומר היתר זריקה שנינו, כלומר, אם השחיטה וקבלת הדם נעשו כמצוותן, ומותר היה לזרוק את הדם – אין מועלים בבשר. ור' יוחנן אומר היתר אכילה שנינו, כלומר, כשנזרק הדם והותר הבשר באכילה אין מועלים בו, אבל כל זמן שלא נזרק הדם – מועלים. ופסק רבינו כר' יוחנן, ואע"פ שהוא תלמידו של חזקיה, מפני שבגמרא שם הביאו כמה ראיות לשיטתו, וגם במנחות קב. כל הסוגיא נאמרה לפי שיטתו (כסף-משנה). (5) בדרומה של מזבח, וטעונים שחיטה וקבלת דמם בצפונה (משנה זכחים מז). רבינו מפרט כאן שורה ארוכה של פסולים, ועל כולם הוא אומר שאין בהם מעילה מן התורה אלא מדברי סופרים. מקור הדין במעילה ב: [אמנם שם פירשו כך את המשנה רק לפי דעת רבה, שאם העלה אימורי הפסולים על המזבח צריך להורידם, אבל דעת רבינו שגם הסוברים אם עלו לא ירדו, מודים לפירוש זה, ולפיכך פסק כאן שאין בהם מעילה מן התורה, ואין בזה ניגוד לדעתו (פסולי המוקדשים פ"ג ה"ז) שלא ירדו (לחם-משנה, ראה כסף-משנה). (6) לעבודת הקרבנות, כגון מי שאינו מזרע אהרן או בעל מום. (7) כלומר, או הבשר. במשנה שם ו: אמר ר' עקיבא שזריקה מועלת ליוצא להוציא מידי מעילה, ובגמרא שם מפרש ר' יוחנן שר' עקיבא לא אמר אלא ביצא מקצתו, אבל ביצא כולו מועלים בו, ורב פפא (שם ז.) אומר: לא אמר ר' עקיבא אלא שיצא בשר, אבל דם אין זריקה מועלת ליוצא. פירוש, אם זרק אותו הדם שיצא אין הזריקה מתרת את הבשר, ולפיכך מועלים בו (רש"י שם). (8) פירוש, בבשר, אבל בדם עצמו אין מעילה כלל (למעלה פרק ב הלכה יא). (9) אפילו לאחר שנזרק הדם. (10) לא נתפרש מה ענין אימורים לכאן? הלא באימורים מועלים משעה שהוקדשו עד שיצאו לבית הדשן (למעלה פ"ב ה"ב), ומהו ההבדל בין נפסלו לפני זריקת הדם או לאחריה. ראה הגהות חזון-איש. (11) טעות סופר, ויש למחוק את המלה "שאר", ולגרוס אין מועלים בבשרם (חזון-איש), שהרי גם מקצת הבשר שיצא אין בו מעילה (ראה רש"י שם ד"ה איתמר). (12) למעלה בהלכה זו. (13) שם ה: (14) פירוש, מקצת הדם. (15) ולא דם העור או הבשר. (16) הדם הנשאר בכלי או בצואר הבהמה אחר זריקת הדם שנתקבל בכלי, נקרא שיריים ומצוותו לשפכו על יסוד המזבח ופסול לזריקה. ומשמיענו רבינו שאם זרקו פסולים לעבודה מקצת הדם, לא נעשה שאר הדם שיריים (ראה פרק א מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כח ובהערות שם), ולפיכך הזריקה השניה כשירה ומוציאה מידי מעילה. (17) שבקרבנות ציבור דוחים את הטומאה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה ט). (18) אפילו בקרבנות יחיד, שאינם דוחים את הטומאה.

- 1 ג. כיצד? קבל הטמא זורק, אף על פי שחזר הפשר¹⁹
 2 וקבל שאר דם הנפש וזרקו – הרי אלו לא היתה²⁰ להן
 3 שעת התר ומועלין בכלן; שעה הדין שירים הוא, ואין
 4 זריקת השירים מועלת. כבר בארנו²¹, שאין בקדשים
 5 קלים מעילה לעולם חוץ מאמורייהן אחר זריקת הדין.
 6 והוא²² שתהיה זריקה המועלת; אבל קדשים קלים
 7 שנתפגלו²³, אף על פי שזרק הדין – אין מועלין²⁴
 8 באמורייהן. וכן אם יצא הדין, אף על פי שהחזירו
 9 וזרקו²⁵ – אין מועלין באמורייהן.
 10 ד. כל חטאות המתות²⁶, כגון ולד חטאת ותמורתה²⁷
 11 וכיוצא בהן²⁸ – אסור להנות בהן, ואם נהנה – לא
 12 מעל²⁹.
 13 ה. וכל חטאת³⁰ שתירצה³¹ עד שיפיל בה מום – מועלין
 14 בה עד שתפדה.
 15 ו. המפריש³² חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה,
 16 ואחר כך נמצאת הראשונה והרי שתייהן עומדות, ושחט
 17 שתייהן כאחת³³ וזרק דם אחת מהן – אין מועלין לא
 18 בבשר זו שזרק דמה ולא בבשר חביתה, ואף על פי
 19 שאינו³⁴ ראוי לאכילה, הואיל ואם רצה מזה זורק ואם
 20 רצה מזה זורק. אבל אם שחט זו אחר זו – אין דמה³⁵
- 21 מועיל לבשר חביתה³⁶, ואפילו לאחר זריקה, שהרי לא
 22 היתה לה שעה הראויה להתיר בשירה³⁷.
 23 ז. כל חטאת עוף³⁸ או עולת עוף שנתפלה בשנוי
 24 עשייתה³⁹ או בשנוי מקום עשייתה⁴⁰ – מועלין בה; חוץ
 25 מעולת העוף שנמלק למטה במליקת חטאת לשם
 26 חטאת, שאף על פי שלא עלתה לבצלים לשם חובה⁴¹
 27 – אין מועלין בה⁴², הואיל ושנה שמה ומקום עשייתה
 28 ושנה מעשיה לשם דבר שאין בו מעילה⁴³.
 29 ח. מנחה⁴⁴ שנתפלה⁴⁵ או שנעשית במחשבת
 30 המקום⁴⁶, וכן שתי הלחם ולחם הפנים שנתפגלו או
 31 שנתפסלו במחשבת המקום – מועלין בהן, שהרי לא
 32 היתה להן שעת התרה⁴⁷.
 33 ט. וכן⁴⁸ קמץ שיצא לחוץ או לן וחזר והקטירו –
 34 מועלין בשירים, שהרי לא היה שם שעת התרה. אבל
 35 אם נטמא הקמץ⁴⁹ והקטירו – אין מועלין בשירים;
 36 שהצייץ⁵⁰ מרצה⁵¹ על הטמא, ואינו מרצה לא על הלץ⁵²
 37 ולא על היוצא. יצאו השירים⁵³ או נטמאו ואחר כך
 38 הקטיר הקמץ, אף על פי שהן אסורין באכילה – אין
 39 מועלין בהן⁵⁴, שהרי קרב הקמץ פמחות.
 40 י. הנהנה מקדשי קדשים כלם לפני זריקת דמים או

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- (19 כלומר, כהן טהור. (20 הבשר לא הותר באכילה, מפני ששתי הזריקות פסולות. (21 למעלה פרק ב הלכה א.
 (22 בתנאי. (23 שחיטת באחת מארבע העבודות לזרוק את הדם או להקטיר את האמורים למחר, והוא-הדין במחשבת
 שלא במקומם (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק יג הלכה א). (24 שם ג: אמר רב גידל אמר רב, זריקת פיגול וכו'
 ואינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. ודין זה לא הופרך שם (הר"י קורקוס, מביאו כסף-משנה). (25 ברייתא שם ז.
 (26 שאסור להקריבן ואין להן פדיון. ראה דינן בהלכות פסולי המוקדשים פרק ד הלכה א. (27 היו לפניו בהמת חולין
 ובהמה שהוקדשה לחטאת, ואמר על בהמת החולין הרי זו תמורת זו, שתייהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): ואם המר
 ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש. (28 חטאת שמתו בעליה, ושכיפרו בעליה באחרת. (29 משנה שם י: (30 שם
 יא: (31 כגון שעברה שנתה לפני שכיפרו הבעלים באחרת. (32 שם ז: ז: (33 כגון ששחטון שני כהנים (רש"י שם).
 (34 השני. (35 של אותה ששחט קודם. (36 להוציאו מידי מעילה. (37 מפני שאסור לזרוק דם החטאת שנשחטה
 באחרונה. (38 משנה זבחים סו. סו: (39 הבדיל הראש מן הגוף בחטאת, וכן אם לא הבדיל בעולה (ראה הלכות מעשה
 הקרבנות פרק ו הלכה כ, ופרק ז הלכה ו). (40 עולת העוף מזים דמה במחיצתו העליונה של המזבח, ושל חטאת העוף
 במחיצתו התחתונה, ואם שינה – פסול. וכן אם מלק עולת העוף למטה – פסולה, אבל חטאת העוף מליקתה כשרה בכל
 מקום (רבינו שם הלכה ט). (41 על הבעלים להביא עולה אחרת (פרק טו מהלכות פסולי המוקדשים ה"א). (42 כר'
 יהושע שם סו: (43 חטאת העוף שעשאה למטה לשם חטאת אין בה מעילה, ולפיכך גם עולת העוף שנעשתה כך אין
 מועלים בה. (44 קרבן קמח. (45 ראה הלכה ג. (46 לזרוק את הדם או להקטיר אימורים שלא במקומם. ההבדל בדין
 שתי מחשבות פסולות אלו הוא: מחשבת הזמן, האוכל בשר הקרבן חייב כרת. ומחשבת המקום, אין כרת באכילתו. בדרך
 כלל קוראים לקרבן שנפסל במחשבת הזמן "פיגול", ולנפסל במחשבת המקום – "פסול", ולפעמים כשאין הבדל בדינם,
 נכללים שניהם במונח "פיגול" או "פסול". (47 כלמעלה בהלכה א. (48 משנה מנחות כה. (49 דינו כדם בקרבנות
 בעלי חיים. ראה למעלה הלכה א דין הדם. (50 ציץ הזהב שהכה הגדול נושא על מצחו. (51 בדיעבד, אם הקריבו
 קרבן יחיד שנטמא, שנאמר (ויקרא כח, לח): וגשא אהרן את עוון הקדשים. (52 במשנה שנינו "על היוצא", אבל
 בתוספתא מנחות פרק ד הלכה ח, נאמר: שאין הציץ מרצה על הלץ ועל היוצא. (53 פירוש, מקצת השיריים, אבל אם
 יצאו כולם – מועלים בהם, כמו בבשר שיצא כולו (למעלה בהלכה א). שהרי בכל מקום דין שיריים במנחה כדין בשר
 בקרבנות בעלי חיים (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק א הלכה ל, ופרק יא הלכה כ). כסף-משנה בשם הר"י קורקוס.
 (54 כר' עקיבא שם בתוספתא, שהקטרת הקומץ מועלת ליוצא להוציא את השיריים מידי מעילה. בהלכות פסולי המוקדשים
 פרק ב הלכה ז, כתב רבינו: "ואם נפסלו השיריים או חסרו השיריים וכו' הרי הדבר ספק אם יצאו מידי מעילה". והר"י
 קורקוס (מובא כאן בכסף-משנה) רואה כאן סתירה גלויה לדבריו שם. ונראה שרבינו התכוון שם לפסול אחר, כגון התלעו
 (הר המוריה).

מת - יפלו לנדבה. היו מפרשים: דמי חטאת - גלכו
 לים המלח, ולא נהנין ולא מועלין; דמי עולה - יביאו
 עולה, ומועלין בהן. אמר: אלו לחטאתי והשאר
 לנזירותי, אם נהנה בכל השאר - מעל; נהנה במקצתו
 - לא מעל. וכן אם אמר: אלו לעולתי והשאר לנזירותי,
 ונהנה בכלן - מעל; נהנה במקצתן - לא מעל. שאין
 בדמי שלמים מעילה. הפריש מעות ואמר: אלו לעולתי
 ואלו לחטאתי ואלו לשלמים, ונתערבו - מועלין בכלן
 ומועלין במקצתן. וכיצד יעשה? יקח שלש בהמות,
 ומחלל דמי חטאת בכל מקום שהוא על החטאת, ודמי
 עולה על העולה, ודמי שלמים על שלמים.
 ד. אחד ממחזבי קנין שהפריש מעות ואמר: אלו
 לחובתי - מועלין בכלן ומועלין במקצתן. ואם מתו -
 יפלו לנדבה, כמו שבארנו בנזירות, ומועלין בהן.
 ה. המפריש חטאת על אכילת חלב והביאה על אכילת
 דם - הרי זה לא כפר, לפיכך לא מעל. הפריש מעות
 לחטאת חלב וקנה בהן חטאת דם: בשוגג - כפר,
 לפיכך מעל; במזיד - לא כפר, לפיכך לא מעל.
 ו. המפריש שתי סלעים לאשם ולקח בהן שני אילים
 לחלין, הואיל וקנה חלין בדמי אשם - מעל. וחיב
 לשלם עשרה דינרים, שהן שתי סלעים וחמש, וביא
 בהן אשם, וביא קרבן אשם על מעילתו. לפיכך, אם
 היה אחד משני האילים שקנה יפה שתי סלעים והשני
 יפה עשרה דינרין - יביא השוה עשרה אשם תחת
 המעילה עם החמש, ויביא השוה שתי סלעים אשם על
 מעילתו. לקח אחד לאשם ואחד לחלין, אם היה של
 אשם יפה שתי סלעים - יביא אותו לאשמו הראשון,
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53

מאמורי קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהנה מן
 העולה בלה או מן הקמץ והלבונה ומנחת פהנים
 והחבתין - פל מה שנהנה⁵⁵ לנדבה⁵⁶. מעל בקרבנות
 הצבור - פל מה שנהנה ללשכה⁵⁷.
 יא. נהנה⁵⁸ קדם זריקה⁵⁹ מבשר קדשי קדשים שנטמא,
 או שנהנה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלן
 לראש המזבח⁶⁰ - הרי זה פטור⁶¹.
 יב. קדשי המזבח⁶² - חלבן וביציהן אסור להנות מהן,
 ונהנה - לא מעל⁶³. לפיכך, ולד הקדשים⁶⁴ וכן ולד
 המעשר לא יינק מאמו, אלא מבהמה אחרת חלין. ויש
 לאדם להתנדב ולומר: חלב בהמה זו החלין יהיה
 הקדש⁶⁵ לולדות הקדשים שיניקוהו כדי שלא ימותו.
 יג. הקדש⁶⁶ בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון
 שאמר: דמי בהמה זו לנסכים⁶⁷, ודמי בן יונה זה
 לשלמים⁶⁸ - הרי הן קדשי בדק הבית ומועלין בחלבן
 ובביציהן, כמו שיחבאר.

פרק רביעי

א. המפריש מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו ולתורין
 ובני יונה - מועלין בהן משעה שהפריש. הפריש
 לשלמים - אין מועלין בהם.
 ב. הקדש אבר אחד לדמיו למזבח - הרי זה ספק אם
 פשטה קדשה בכלן או לא פשטה, לפיכך תקרב ולא
 יפדה. ואם נפדה - אין מועלין בפדיונו.
 ג. המפריש מעות לנזירותו - אסור להנות בהן, ואם
 נהנה - לא מעל; מפני שהן ראויין לבוא בלם שלמים,
 ואין בשלמים מעילה אלא באמורייהן אחר זריקת דמים.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(55) הקרן והחומש. ראה פרק א הלכה ג. (56) לקרבנות נדבת ציבור. (57) לבדק הבית (כסף-משנה בשם הרא"ש).
 בתוספתא סוף מעילה, אנו שונים להיפך: קרבנות ציבור לנדבה והמנויים למעלה ללשכה, כנראה גירסא אחרת היתה לעיני
 רבינו. (58) מימרא של רבא מעילה י. (59) וכל-שכן אחר זריקה (רש"י שם). (60) לפני זריקת הדם, ואע"פ שאמרנו
 (בהלכות פסולי המוקדשים פרק ג הלכה יב) שנעשו לחמו של מזבח ולא ידרו, אין אנו אומרים שההעלאה מבוררת החלק
 שהוא "אשי ה'" ומביאה לידי מעילה (ראה אור-שמה). [דין זה נאמר כבר למעלה בפ"ב ה"א. ואולי כאן המדובר באימורים
 שנטמאו ולאחר זריקה?]. (61) הטעם אמרו בגמרא שם, מפני שאינו מביא כל הפסד לגבוה, שהרי אינם ראויים לכלום,
 וגם נעשית כל מצוותם. [מלשונו של רבינו משמע שפטור לגמרי, ואין בהם מעילה אפילו מדברי סופרים, וזה מנוגד למה
 שכתב למעלה בהלכה א שאם נטמא בשר קדשי קדשים אחר זריקה אין מועלים בו, ומכאן שנטמא לפני זריקה מועלים.
 וראה תוספות שם ד"ה הכל, שהוכיחו, שבנפסל לפני זריקה הכל מודים שמועלים בו, ולפיכך פירשו שהמדובר כשנהנה
 אחרי זריקה מהבשר שנטמא לפני זריקה. והוכחה לדבריהם אנו מוצאים בגירסא שלפנינו בגמרא שם: "נהנה מבשר קדשי
 קדשים שנטמא לפני זריקה". ונראה שיש להזיז כאן ממקומם את המלים "קודם זריקה", ולהעמידן אחרי המלה "שנטמא",
 ובהתאם לגירסא שבגמרא, והמדובר כשנהנה לאחר זריקה, וכשם שזריקה מועלת ליוצא כך מועלת לטמא. (62) משנה
 מעילה יב. (63) מפני שאינם ראויים למזבח (ראה הלכה יג). (64) משנה שם יג. בתוספות פירשו, שהמדובר בוולד
 שנוול לפני שהבעלים הקדישו את הבהמה, וכן "ולד המעושרת" פירושו שנוול לפני שעשרה. ורבינו סתם, ויש מקום
 לפרש שהכוונה גם לוולד שנוול לאחר ההקדש, ואסור לו לינק מאמו מפני שזה כעבודה בקדשים. רבינו בפירושו על
 המשנה אומר נימוק זה. (65) פירוש, יהיה מזומן (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (66) שם יב: (67) אבל אם אמר דמי
 בהמה זו לעולה או לשלמים, חלה עליה קדושת הגוף והיא עצמה תוקרב (רבא, כריתות ה. וכן פסק רבינו בהלכות מעשה
 הקרבנות פרק טו הלכה ה). (68) אין עוף קרב שלמים, ולפיכך דינה כקדשי בדק הבית. ראה בהערה הקודמת. (1) יבאר
 המפריש מעות לחטאת או לעולה או לשלמים אם מועלים בהן.

39 וְלֹא נִקְצָצוּ וְלֹא נִשְׁרָפָה הַטְּלִית - הָרִי הֵם הַקֹּדֶשׁ, וְיִפְדּוּ
40 כְּשֶׁאֵר הַהִקְדָּשׁוֹת וְאַחֵר כִּף יִהְיֶה בָּהֶן. אָבֵל אִם אָמַר:
41 הָרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלּוּ קָרְבָּן עַד שִׁיקָצְצוּ - אֵינּוּ יָכוֹל
42 לִפְדוֹתָן; שֶׁכָּכֵל עַתָּה שִׁיפְדוּ יַחְדָּו הַקֹּדֶשׁ עַד שִׁיקָצְצוּ,
43 וְכִינּוּ שֶׁנִּקְצָצוּ אֵינָן צָרִיכִין פְּדִיּוֹן, אֲלֵא נִהְיִין בָּהֶן מִיָּד.
44 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁפְדָּאֵן הַמִּקְדִּישׁ; אָבֵל אִם
45 פְּדָאֵן אַחֵר - הָרִי אֵלּוּ יוֹצֵאִין לְחִלִּין אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין
46 לֹא נִקְצָצוּ, וְיִהְיֶה מִתְרִין אִף לַמִּקְדִּישׁ.

יום ד' כ"ג סיון ה'תשע"ה

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

49 א. אֶחָד הַמִּקְדִּישׁ לְבָדֵק הַבֵּית דָּבָר הָרָאִי לַחֲזֹק הַבֵּדֵק,
50 כְּגוֹן אָבֵן אוֹ קוֹרָה, אוֹ הַמִּקְדִּישׁ לְבָדֵק הַבֵּית דָּבָר הָרָאִי
51 לַמְּזֻבָּח, כְּגוֹן כִּבְשִׁים וְתוֹרִים, אוֹ הַמִּקְדִּישׁ לַמְּזֻבָּח דָּבָר
52 הָרָאִי לְבָדֵק הַבֵּית, כְּגוֹן אָבֵן וְקוֹרָה, אוֹ הַמִּקְדִּישׁ לְזֶה
53 וְלָזֶה דְּבָרִים שֶׁאֵינָן רָאוּיִן לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה², כְּגוֹן
54 הַמִּקְדִּישׁ תַּרְנֻגּוּלִין וְחֻמָּץ וְצִיר אוֹ קֶרֶק, אֲפֹלוּ הַקֹּדֶשׁ
55 אֲשֶׁפָּה מְלֵאָה זָכֵל אוֹ עֶפֶר אוֹ אֶפֶר - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן
56 מִשְׁעָה שֶׁהִקְדָּשׁוּ עַד שִׁיפְדוּ דְּבָרִים הָרָאוּיִם לְהַפְדוֹתָם.
57 ב. כָּל קֹדֶשׁ בְּדֵק הַבֵּית עִם דְּבָרִים שֶׁמוֹעֲלִין בָּהֶן
58 מִקְדָּשִׁי מְזֻבָּח - מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לַמַּעֲלָה, וְאִם נִהְיָה
59 בְּשֹׁה פְרוּטָה מִכֵּלִם - מַעַל.
60 ג. אָבֵל וְהֶאֱכִיל אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ נִהְיָה וּמִהֲנָה חֲבֵרוֹ,
61 אֲכִילָתוֹ וְהִנֵּית חֲבֵרוֹ אוֹ אֲכִילָת חֲבֵרוֹ וְהִנֵּיתוֹ - כֻּלָּן
62 מִצְטָרְפִין לַמַּעֲלָה, וְאִם נִעְשָׂה מִן הַכֹּל הִנֵּה בְּפֹרוּטָה -
63 מַעַל.
64 ד. הַמַּעֲלָה מִצְטָרְפֶת לְזֶמֶן מִרְבָּה⁴. כִּיצַד? נִהְיָה הַיּוֹם
65 מִן הַהִקְדָּשׁ וְנִהְיָה לְאַחֵר כְּמָה שְׁנֵים בְּהֶעֱלָם אֶתִּיד⁵ - הָרִי
66 אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְפֹרוּטָה וּמַעַל.
67 ה. אֵין מַעֲלָה אֲלֵא בְּתוֹלֶשׁ⁶ מִן הַקֶּרֶק, אָבֵל הִנֵּה
68 בְּקֶרֶק עֲצָמָה אוֹ בְּמִחְבֵּר לָהּ - לֹא מַעַל, אֲפֹלוּ פָגֶם.
69 כִּיצַד? הַחֹרֵשׁ שֶׁדָּה הַקֹּדֶשׁ אוֹ הַזֹּרֵעַ בָּהּ - פְּטוּר. נִטֵּל
70 מִבְּקָה⁷ וְנִהְיָה בָּהּ וּפְגָמָה⁸ - מַעַל. הַדָּשׁ בְּשִׁדָּה הַקֹּדֶשׁ
71 - מַעַל; שֶׁהָאֵבֶק שֶׁלָּה מוֹעִיל לְשִׁדָּה, וְהָרִי נִהְיָה בְּאֵבֶק
72 וּפָגֶם הַשִּׁדָּה. וְכֵן אִם חָרַשׁ שִׁדָּה הַקֹּדֶשׁ כְּרִי לְהַעֲלוֹת
73 אֵבֶק לְעֵשֶׂב שֶׁנִּתֵּן בָּהּ, וְנִטֵּל הָעֵשֶׂב - מַעַל⁹. הָדָר
74 בְּמַעֲרַת הַקֹּדֶשׁ אוֹ בְּצֵל אֵילָן אוֹ שׁוֹכֵף שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אִף

1 וְכֵן אִם הִיָּה זֶה הַחֲלִין יָפָה שְׁתִּים - יָבִיא אוֹתוֹ אֲשֶׁם
2 מַעֲלָתוֹ, שֶׁהָרִי מַעַל בְּסֻלַּע אַחַת מִדְּמֵי הָאֲשֶׁם; וְיִשְׁלַם
3 חֲמִשָּׁה דִּינָרִים וְיִפְלוּ לַנִּדְבָּה.
4 ז. הִנֵּה מִדְּמֵי חֲטָאת עַד שֶׁלֹּא קָרְבָה חֲטָאתוֹ - יוֹסִיף
5 חֲמִשׁ עַל מָה שֶׁנִּהְיָה וְיָבִיא בְּדְמֵי חֲטָאתוֹ, וְיָבִיא קָרְבָן
6 אֲשֶׁם עַל מַעֲלָתוֹ. וְכֵן אִם נִהְיָה מִדְּמֵי אֲשֶׁם עַד שֶׁלֹּא
7 קָרַב אֲשֶׁמוֹ - יוֹסִיף חֲמִשׁ וְיָבִיא בְּדְמֵי אֲשֶׁמוֹ, וְיָבִיא
8 אֲשֶׁם אַחֵר לַמַּעֲלָתוֹ. שֶׁקָּרְבָנוֹת הַמְּזֻבָּח - מַעֲלָמֶן
9 לְקָרְבָנוֹת הַמְּזֻבָּח, וְקֹדֶשׁ בְּדֵק הַבֵּית - מַעֲלָמֶן לְבָדֵק
10 הַבֵּית. נוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעַל וְאַחֵר כִּף קָרְבָה חֲטָאתוֹ וְעֲדִין לֹא
11 הִפְרִישׁ מַעֲלָתוֹ, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁה וְלֹא כָלָה בְּדְמֵי חֲטָאתוֹ
12 - יוֹלִיף הַמַּעֲלָה וְחֲמִשָּׁה לִּים הַמִּלַּח. נוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעַל
13 אַחֵר שֶׁקָּרְבָה חֲטָאתוֹ - יִפְלוּ מַעוֹת הַמַּעֲלָה וְחֲמִשָּׁה
14 לַנִּדְבָּה; שֶׁאֵין מִפְרִישִׁין בְּתַחֲלָה לְאַבּוֹד. וְכֵן כִּף וְכֵן
15 כִּף יָבִיא אֲשֶׁם מַעֲלָתוֹ. וּבְאֲשֶׁם, בֵּין שֶׁנוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעַל
16 קֹדֶם שֶׁקָּרַב אֲשֶׁמוֹ אוֹ אַחֵר שֶׁקָּרַב - תַּפֵּל מַעֲלָתוֹ
17 וְחֲמִשָּׁה לַנִּדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹתֵר אֲשֶׁם. וְיָבִיא אֲשֶׁם
18 מַעֲלָתוֹ.
19 ח. הַמוֹכֵר עוֹלָתוֹ וְשִׁלְמוֹ - לֹא עֲשֶׂה כְּלוּם. וְדִין תוֹרָה,
20 שִׁיחֲזֹרוּ הַמַּעוֹת חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהָיָה; וְקִנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים,
21 שִׁיפְלוּ הַמַּעוֹת לַנִּדְבָה. אֲפֹלוּ הִתְהַה בְּהִמָּה שֶׁוּה
22 אֶרְבָּעָה וּמִכְרָה בְּחִמְשָׁה - הַחֲמִשָּׁה כֻּלָּן יִפְלוּ לַנִּדְבָה.
23 וְאֵין כָּאֵין מַעֲלָה לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
24 ט. יֵשׁ מַעֲלָה בְּנִדְרִים. כִּיצַד? הָאוֹמֵר: כֶּכֶר זֶה עָלִי
25 קָרְבָן אוֹ הַקֹּדֶשׁ, וְאֲכָלָה - מַעַל, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתְרַת
26 לְאַחֲרִים. לְפִיכָף אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן, שֶׁהָרִי אֵינָה קֹדֶשׁ אֲלֵא
27 לְזֶה בְּלִבְד. אָמַר: כֶּכֶר זֶה קֹדֶשׁ אוֹ קָרְבָן, וְאֲכָלָה, בֵּין
28 הוּא בֵּין אַחֵר - מַעַל. לְפִיכָף יֵשׁ לָהּ פְּדִיּוֹן. הִתְהַה לְפָנָיו
29 כֶּכֶר שֶׁל הַפֶּקֶד וְאָמַר: כֶּכֶר זֶה הַקֹּדֶשׁ, נִטֵּלָה עַל מִנֵּת
30 לְאֲכָלָה - מַעַל לְפִי כֻּלָּה; עַל מִנֵּת לְהוֹרִישָׁה - מַעַל לְפִי
31 טוֹבַת הַנִּיָּה שֶׁבָּהּ.
32 י. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: כֶּכֶר עָלִיךְ הַקֹּדֶשׁ, וְחִזֹּר וְנִתְּנָה לוֹ -
33 הַמִּקְבֵּל מִתְּנָה זֶה מַעַל לְכִישׁוּצִיא, שֶׁהָרִי הַנּוֹתֵן אֵינָה
34 אֲסוּרָה עָלָיו. וְכֵן כָּל כִּישׁוּצִיא בְּזֶה מִשְׁאֵר הַקִּנְיָנוֹת יֵשׁ
35 בָּהֶן מַעֲלָה לְנֶאֱסֹר בָּהֶן. וְכָל דְּבָרִים הַנֶּאֱסָרִין עָלָיו מִנְדָּר
36 כְּזֶה מִצְטָרְפִין, וְאִם נִהְיָה מִכֵּלִם בְּשֹׁה פְרוּטָה - מַעַל.
37 יא. הָאוֹמֵר: הַנְּטִיעוֹת הָאֵלּוּ קָרְבָן אִם אֵינָן נִקְצָצוֹת
38 הַיּוֹם, וְטְלִית זֶה קָרְבָן אִם לֹא תִשְׁרַף הַיּוֹם, וְעֵבֶר הַיּוֹם

(1) יבאר המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח או איפכא, ודין קדשי בדק הבית וקדשי מזבח אם מצטרפים למעילה.
(2) אלא למוכרם ולקנות בדמיהם דברים הראויים. (3) להוציא בעלי חיים תמימים הראויים למזבח, שאין להם פדיון.
(4) באיסורים אין שתי אכילות מצטרפות אלא אם אכל כזית שלם בכדי אכילת פרס (שלוש ביצים), אבל במעילה למדו שם (יח): מהכתוב שמצטרפות אפילו לזמן מרובה. (5) שלא נודעה לו הנאה ראשונה לפני שנהנה שנית, אבל נודע לו בינתיים אין ההנאות מצטרפות. (6) למדו בגזירה שווה מתרומה, מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש. (7) האבק שנטל נטלש מן השדה. (8) ואם נהנה ולא פגם - לא מעל. (9) שהאבק תלוש הוא. מובן שהמדובר בפגם, כלמעלה בדישה.

- 1 על פי שנהגה - לא מעל¹⁰. וכן המקדיש בית בנוי, הדר
 - 2 בו - לא מעל¹¹. אבל המקדיש עצים ואבנים ובהנה בהן
 - 3 בית, הדר שם - מעל, כמו שיתבאר.
 - 4 ו. גדולי הקדש - מועלין בהן¹². כיצד? הקדיש שדה
 - 5 והוציאה עשבים, אילן ועשה פרות - מועלין בהן. אבל
 - 6 המקדיש את הבור ריקן ואחר כך נתמלא מים, הקדיש
 - 7 אשפה ואחר כך נתמלא זבל, שוכך ונתמלא יונים,
 - 8 הואיל ואינן גדולי הקדש - אין מועלין בהן¹³. וכן הזבל
 - 9 והפרש שבתצר הקדש¹⁴ - לא נהנין ולא מועלין. ומה
 - 10 יעשו בהן¹⁵? ימכרו ויפלו דמיהן ללשכה¹⁶. מען שהוא
 - 11 יוצא מתוך שדה הקדש¹⁷ - אסור להנות במים שיוצאין
 - 12 ממנו בתוך השדה, והנהגה - לא מעל. יצאו המים חוץ
 - 13 לשדה - מתר להנות בהן. ערכה הגדלה בשדה הקדש
 - 14 - לא נהנין ולא מועלין¹⁸. אילן של הדיוט¹⁹ הסמוך
 - 15 לשדה הקדש ושרשיו יוצאים בתוך השדה²⁰: אם בינו
 - 16 לבין השדה של הקדש עד שש עשרה אמה - הרי אותן
 - 17 השרשין שבתוך השדה אסורין, והנהגה מהן לא מעל;
 - 18 הנה האילן רחוק יתר על שש עשרה - הנהגה בהן מעל.
 - 19 אילן של הקדש הסמוך לשדה הדיוט ושרשיו יוצאין
 - 20 בתוך השדה²¹: אם הנה בתוך שש עשרה אמה -
- מועלין בהן; הנה רחוק יתר על שש עשרה אמה - אותן
השרשין שבתוך שדה הדיוט לא נהנין ולא מועלין.
ז. קן שבראש האילן של הקדש, שפנה אותו העוף
מעצים²² ועשבים וכיוצא בהן - כל הקן עם הביצים²³
שבו עם האפרוחים הצריכים לאמן אין נהנין בהן,
והנהגה - לא מעל²⁴.
- ח. המקדיש²⁵ את היער - מועלין בכלו, בין באילנות
בין בכל קן שבראש האילנות או שביניהן.
- ט. גזברים ששפוי²⁶ עצי הקדש²⁷ וקצצו אותן - מועלין
באותן העצים הקטנים שחתכו מעת שקצצו²⁸; אבל אין
מועלין לא בשפוי²⁹ ולא בנסרת³⁰ ולא בנביה של עצים,
והוא הגוף הקשה העגל שבתוך העץ³¹ הדומה ליבלת,
שלא יצליח למלאכה.
- י. המקדיש עבדו - אין מועלין בו³² ולא בשערו, אף
על פי שהוא עומד להגזז, מפני שהוא מחבר לו, וכל
זמן שהוא מחבר הולך ומשפית.
- יא. הזורע פרות הקדש - פודה אותן בשעת זרען³³.
ואף על פי שלא פדה - הרי הגדולין חליין³⁴, ואין
מועלין בהן, ואין משלמין מהן קרן וחמש³⁵, וחיבין
בחלה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(10) מפני שנהנה מן המחובר. (11) ואף על פי שרבינו פסק (בהלכות עכו"ם פרק ח הלכה ד) שהשתחויה לבית בנוי לשם עבודה זרה אסור, חומרא יתירה היא בעבודה זרה (כסף משנה). (12) כרבי יוסי במשנה שם יג. נגד דעתו של תנא קמא והטעם, מפני שבתוספתא מעילה פרק א הלכה ט נאמר שהתנא קמא הוא רבי מאיר, וכלל בידיו שהלכה כרבי יוסי נגד רבי מאיר. (13) בתוספתא שם: "אמר רבי יוסי רואה אני בכולן (פירוש, בהקדיש בור ונתמלא מים, ושוכך ריק ונתמלא יונים וכדומה) את דברי רבי מאיר (שאינן מועלים) חוץ מן השדה והאילן שדרכם להתמלאות. ובתוספות מעילה שם דיבור המתחיל אבל, הסבירו את ההבדל, שהמים והיונים באו מן ההפקר ולא זכה בהם הקדש, שאין קניין חצר להקדש, אבל שדה ואילן המתמלאים מגוף ההקדש הם ממון הקדש. (14) כלומר, זבל ופרש מבהמות הקדש. (15) בזבל ופרש זה. (16) לשיירי לשכה (כסף משנה). השקלים שנגבו כל שנה (מחצית השקל לגולגולת) הוכנסו לאחת מלשכות המקדש וממלאים שלוש קופות גדולות ומכסף שבקופות קונים קרבנות שהם חובת ציבור, כגון שני תמידים בכל יום ומוספים בשבת ומועדים, ומה שנשאר בלשכה אחר מילוי הקופות נקרא "שיירי לשכה". (17) מלשוננו של רבינו משמע, שהמדובר במעין הנובע בשדה הקדש עצמו, אבל רש"י מפרש שהמעין נובע בשדה חולין והמים באו לשדה של הקדש. (18) מפני שאינה ראוייה לשום דבר. (19) במשנה שם שנינו: שרשי אילן של הדיוט הבאים בשל הקדש ושל הקדש שבאים בשל הדיוט לא נהנים ולא מועלים ובגמרא בבא בתרא כו: הסבירו, שהשרשים שאינם מרוחקים שש עשרה אמה מן האילן, דינם כאילן מפני שהוא יונק דרך אותם השרשים אבל המרוחקים יותר פסק הקשר שבינם ובין האילן ולפיכך הם שייכים לקרקע. עיין שם. ומכאן המקור להלכה זו. (20) של הקדש. (21) של הדיוט. (22) שהביאם ממקום אחר. (23) מפני שהביצים צריכים לאילן דינן כאילן וכן גם אפרוחים הצריכים לאמן. אבל האפרוחים שאינם צריכים לה, שיודעים לפרוח ולמצוא מזונותיהם - מותרים. (24) מפני שגם בקן עצמו אין מעילה, והרי כל האיסור ליהנות בהם הוא מפני שהם זקוקים לקן. (25) משנה שם: "המקדיש את החורש מועלים בכולו". ומפרש רבינו שגם הקנים בכלל והטעם, מפני שבעל היער זכה בהם בקניין חצר וכשהקדיש את היער כל מה שבתוכו הקדיש. (26) החליקו במעצד. (27) שקנאו אותם ביער של חולין. (28) אחרי שקצצו והעבירו לרשות הקדש חתכו מהם במגירה חתיכות קטנות, כדי להתאימם לבניין. (29) השבבים הדקים הנופלים כשמחליקים ומיישרים את העצים. (30) פירורי עץ שהמגירה מפילה. (31) במקום שיוצא ענף חדש (רש"י וראב"ד פירשו: עלים הנובלים ונופלים מאליהם). (32) עבדים דינם כקרקעות. (33) פירוש, בשעה שהוא זורע את הפירות צריך לפדות אותם, אבל אחרי שזרעו וצמחו אי אפשר לפדותם מפני שהם חולין. (34) ואין זה דומה לפירות שגדלו באילן של הקדש, שאמרנו למעלה בהלכה ו שמועלים בהם, כי האילן קיים כמו שהיה והפירות הם תוספת על האילן, אבל פירות שזרעו בקרקע נשתנו ומה שצמח הוא דבר חדש לגמרי. ולא נתבררה דעתו של רבינו בפירות שאין זרעם כלה, אם דינם כפירות האילן או כזרעים. (35) פירוש, אם מעל בהקדש אחר אינו רשאי לשלם את הקרן והחומש מגידולים אלה. בתוספתא תרומות פרק ח הלכה א שנינו שמותר לשלם לפי חשבון כלומר, אם זרע סאה הקדש

- 1 **יב.** שְׁמֵרִים³⁶ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּתַן עֲלֵיהֶם מִים: רֹאשׁוֹן
2 וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי³⁷ – אֲסוּר לִהְנוֹת בּוֹ, וְהִנֵּהנָה לֹא מַעַל³⁸;
3 רְבִיעִי – מֵתָר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקֹדֶשׁ בְּדֶק הַבֵּית;
4 אֲבָל קֹדֶשׁ מִזְבֵּחַ, אֵף מְרִבְעִי וְאֵילָף – לְעוֹלָם אֲסוּר³⁹.
5 **יג.** הַמִּקְדִּישׁ תִּרְנַגְלַת לַמִּזְבֵּחַ – מוֹעֲלִין בָּהּ וּבִבְיָצָתָהּ.
6 הַקֹּדֶשׁ חֲמֹור לַמִּזְבֵּחַ – מוֹעֲלִין בָּהּ וּבִחְלָכָהּ⁴⁰. הַקֹּדֶשׁ
7 תּוֹרִים לְבֶדֶק הַבֵּית⁴¹ – מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבִבְיָצָתָן, כְּמוֹ
8 שֶׁבְּאַרְנוֹ.
9 **יד.** כְּתוּנוֹת כֹּהֵנָה שֶׁבְּלוּ⁴² – מוֹעֲלִין בָּהֶן כְּשֶׁאֵר קֹדֶשִׁים.
10 וְהַחֲדָשִׁים, הוֹאִיל וְנִתְּנוּ לִהְנוֹת בָּהֶן⁴³ – אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.
11 **טו.** קֹדֶשׁ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁴⁴: אִם לְבֶדֶק הַבֵּית הַקֹּדֶשׁ
12 – מוֹעֲלִין בָּהֶן; וְאִם קֹדֶשׁ מִזְבֵּחַ הֵן – אֵין בָּהֶן מַעֲלָה
13 מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִרְבָּנוֹת: דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל
14 אֲסוּר לִהְנוֹת בָּהֶן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
15 **טז.** קוֹלֵל⁴⁵ וּמְרַאֶה⁴⁶ וְרִיחַ⁴⁷ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ – לֹא נִתְּנוּ וְלֹא
16 מוֹעֲלִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֲרִיחַ בְּקִטְרֹת אַחֵר
17 שֶׁעָלָתָה הַתִּמְרָת⁴⁸; אֲבָל אִם הֲרִיחַ בְּקִטְרֹת כְּשֶׁתַּעֲלֶה
18 תִּמְרָתָהּ – מַעַל⁴⁹.
19 **פֶּרֶק שְׁשִׁי**
20 **א.** יֵשׁ דְּבָרִים² שֶׁהָאֲדָם נִהְנֶה בָּהֶן וְלֹא יִפְגְּמוּ, כְּגוֹן
21 הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי זֶהָב טְהוֹר, וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁיִּפְגְּמוּ, כְּגוֹן
22 בְּגָדִים וְכָלִי כֶסֶף וְנִחֹשֶׁת וּכְרִזָּל וְכִיּוֹצָא בָּהֶן. וְהִנֵּהנָה
23 בְּשִׁוּהָ פְרוּטָה מִן הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינוֹ מְחַבֵּר בְּקִרְקַע: אִם
24 נִהְנֶה בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ פֶּגֶם, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי זֶהָב שֶׁל
25 הַקֹּדֶשׁ – מַעַל; נִהְנֶה בְּדָבָר שֶׁנִּפְגַּם, כְּגוֹן שֶׁלְבַשׁ בְּגָדֵי
26 הַקֹּדֶשׁ אוֹ בְּקַע בְּקִרְדָּם – לֹא מַעַל עַד שֶׁיִּפְגַּם³ בְּהַקֹּדֶשׁ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

וגדלו סאתיים ורוצה לשלם מזה את מעילתו, חייב הוא לתת שתי קרנות ושני חומשים, כדי שיהיו בתשלומים אלה קרן וחומש נוסף על דמי ההקדש. ורבינו סתם ואמר: "ואין משלמים" ולא בירר את דבריו. (36) שמרי יין ונותנים עליהם מים ואחרי כמה ימים המים תוססים ומקבלים טעם יין קלוש. ומשקה זה נקרא "תמד" בלשון התלמוד. (37) אחרי שהסירו את התמד נותנים על השמרים מים שנית וגם מזיגה שנייה זו יש בה טעם של יין, ויש עושים כך בפעם שלישית ורביעית. (38) שאיסורו רק מדרבנן. (39) בקדושת הגוף החמורה אסור לעולם. (40) והטעם, מפני שתרגולת וחמורה אינן ראויות למזבח וקדשו קדושת דמים, כלומר, למכרן ולקנות בדמיהן דברים הראויים למזבח וגם הביצים והחלב ראויים לכך. (41) אבל אם הקדישם למזבח אין ביצתם ראוייה לכלום ואין מועלים בה. (42) ואינן ראויות ללבשן בשעת העבודה. (43) שאי אפשר להם לכהנים לפשוט את בגדי הכהונה כהרף עין עם גמר עבודתם ונהנים מהם ולפיכך מתנים עליהם, בשעה שמקדישים אותם, שלא ימעלו כשיהנו בהם. (44) שהגוי הקדישם לגבוה. (45) אם נהנה מקול כלי הנגינה שבמקדש. (46) אם נהנה מיופי בניין המקדש או כלי השרת. (47) ריח הקטורת. (48) עשן הקטורת, מפני שעמוד הקטורת עולה בקו ישר כעץ התמר נקרא "תימורת", ולאחר שעלה העשן כבר נגמרה מצוותו וכלל בידניו: אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלים בו. (49) שהרי טרם נגמרה מצוות ההקטרה. ובקול ומראה אין מועלים לעולם מפני שאין בהם ממש. (1) יבאר הנהנה בדבר שנפגם או שאינו נפגם, קדשי קדשים שתלש מצמרו אע"פ שלא נפגם. (2) משנה מעילה יח. ביקאים היו חז"ל בתכונות המתכות, וידעו שהזהב קשה ואינו נפגם בשימוש קל. (3) כחכמים שם. (4) גמרא שם יח. (5) כל התנאים הכתובים כאן נאמרו בגמרא שם. (6) למעלה פרק ה הלכה ד. (7) משנה שם. (8) שאם יש יותר צמר יעלה מחירים. (9) כרב פפא שם יט. ראה ראב"ד וספח-משנה. (10) משמע בין תמימה ובין בעלת מום. וכן פירש רש"י שם. וראה מה שכתבנו למעלה בפרק ג הלכה א. (11) שם. (12) פקעה קדושתו. (13) מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה במשנה קידושין נב, ובגמרא שם נד: אמרו שהלכה כר' יהודה בהקדש, האומר: בשוגג מתחלל, במזיד אינו מתחלל. (14) שהרי נהנה בחולין. (15) כמו שהיה לפני המעילה. (16) שבשוגג אין מועל אחר מועל. (17) אפילו פגמו, ומכלי-שכן אם נהנה ולא פגם. (18) ראה פרק ד וה.

- ד. ואין מועל אחר מועל במקדשים אלא בבהמה¹⁹
 2 וכלי תשמיש בלבד. פיצד? בקע בקרדס של הקדש
 3 ונהנה בפרוטה ופגם, וכא חבירו ובקע בו ונהנה ופגם
 4 - כלם מעלו. נטל הקרדס ונתנו לחבירו - הוא מעל,
 5 אבל חבירו לא מעל. שתה בכוס של זהב ונהנה
 6 בפרוטה, וכא חבירו ושתה ונהנה, וכא חבירו ושתה
 7 ונהנה - כלם מעלו. נטל הכוס ונתנו לחבירו מתנה
 8 או מכרו - הוא מעל, וחבירו לא מעל. רכב על גבי
 9 החמור ונהנה בפרוטה ופגם, וכא חבירו ורכב עליו
 10 ונהנה ופגם²⁰, וכא חבירו ורכב עליו ונהנה ופגם -
 11 כלם מעלו. נתן החמור לחבירו מתנה או מכרו או
 12 השכירו²¹ - הוא מעל, וחבירו לא מעל. וכן המשאיל²²
 13 קרדס של הקדש - הוא מעל לפי טובת הנאה²³ שבו,
 14 וחבירו מתר לבקע בו לכתחלה²⁴. והוא הדין
 15 לבהמה²⁵.
 16 ה. בהמת קדשי מזבח אינה פן, אלא יש בה מועל
 17 אחר מועל עד כמה פעמים. פיצד? תלש מן החטאת²⁷,
 18 וכא חבירו ותלש, וכא חבירו ותלש - כלן מעלו²⁸. וכן
 19 אם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו - כלן מעלו. ויראה
 20 ל²⁹, שדין המנחות והעופות והנסכים וכלי שרת פדין
 21 בבהמה, שכלן קדשת הגוף הן.
 22 ו. בהמת קדשי הקדשים שנפל בה מום, הואיל והיא
- עומדת לפדיון³⁰ - הרי היא קדשי בדק הבית שהיא
 קדשת דמים; ואם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו -
 הראשון בלבד מעל.
 ז. אמרו חכמים³¹, שהנוטל אבן או קורה של הקדש
 ונתנה לחבירו - שניהם מעלו. ואם נתנה לזה הגזבר
 שהיתה תחת ידו - הוא מעל, והגזבר לא מעל. ויראה
 לי, שאין אלו הדברים אמורים אלא במועל בזדון³²,
 שהרי לא נתחלל הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על
 דעת שהיא שלו³³ - לא מעל עד שיזיז אותה בחפציו
 או עד שיתן אותה במתנה. נתנה לחבירו - הוא מעל,
 וחבירו לא מעל; שאין מועל אחר מועל בשאר
 הקדשות, כמו שבאנו³⁴. וכל פיצא בזה.
 ח. נטל אבן³⁵ או קורה של הקדש - לא מעל, שהרי
 לא נהנה עדין. בנה אותה בתוך ביתו - מעל³⁶. נתנה
 על גבי חלון שבחברה ולא חברה - לא מעל עד שידור
 תחתיה בשוה פרוטה, שאין זו הנה הנפדת³⁷.
 ט. נטל³⁸ פרוטה של הקדש ונתנה לבדן, אף על פי
 שלא רחץ - מעל, שהרי נהנה בהיותו רוחץ בכל עת
 שיירצה. וכן אם נתנה לאחד מבצלי אפניות - מעל, אף
 על פי שעדין לא עשו מלאכתו.
 י. קנה בה חפץ³⁹ ולא משף: אם מן העובד כוכבים -
 מעל⁴⁰, ואם מן ישראל - לא מעל⁴¹.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

19) הלכה זו היא המשך להלכה הקודמת, והמדובר בבהמה טמאה, ולמטה כותב רבינו בפירוש "החמור". כל הדינים
 האמורים בפרק זה בהלכות ג, ד וה, הם לפי התוספתא מעילה פרק ב הלכה ט, ולא ע"פ המשנה מעילה יט: העוסקת
 בקדושת הגוף כמו כלי שרת שבמשנה, ולפיכך שינה רבינו וכתב: "כלי תשמיש", ודעתו שהתוספתא אינה מנוגדת למשנה
 (ראה ראב"ד וכסף-משנה), ומפרש את התוספתא האומרת: "בקע בקורדוס של הקדש, ובא חבירו ובקע בו, כולם מעלו"
 כגון ששגג וחשב שהקורדוס הוא שלו ולא נתכוון כלל להוציא מרשות לרשות, ולכן גם השני מעל. ומשנתינו מדברת,
 כשידע שאינו שלא והתכוון לגזול, אבל לא ידע שהוא של הקדש (אם ידע שהוא של הקדש, הרי הוא מזיד ואפילו קדושת
 דמים אינו מתחלל), ולפיכך אמרו: אין מועל אחר מועל אלא בקדושת הגוף (ראה הלכה ה), אבל בקדושת דמים במתכוון
 לגזול אע"פ שאינו יודע שהחפץ הוא הקדש, מכיון שהתכוון להוציאה מרשות לרשות הוא מעל וחבירו לא מעל. וכן
 פירשו התוספות קידושין נה. ד"ה אין (ראה גירסת הב"ח שם. וגם לפי גירסתו אפשר ליישב דברי רבינו). 20) נחלש.
 21) לזמן מסוים. שכירות דינה כמכר. 22) מימרא של רב אמי, בבבא מציעא צט. 23) שוויה של הנאת המשאיל בזה
 שעשה טובה לשואל. 24) מפני שהקורדוס יצא כולו לחולין ע"י מסירתו לרשות השואל. 25) המשאיל בהמה שקדושת
 דמים עליה. 26) הכוונה לקדשי קדשים, שהרי קדשים קלים אין בהם מעילה לפני זריקת הדם (למעלה פ"ב ה"א).
 27) לשון המשנה מעילה יט: . ראה הערה בהלכה הקודמת. 28) תוספתא שם פרק ב הלכה א. 29) בתוספתא אמרו:
 ובעולה וכו' נתנו לחבירו וכו' כולם מעלו, ורבינו לומד מעולה לכל הדברים שהם קדושת הגוף, ולפיכך אמר "יראה לי".
 30) המדובר כשהבהמה חיה, ואפשר להעמידה לפני הכהן להערכה. אבל אם מתה או אפילו שחטה, אין לה פדיון מפני
 שהיא טעונה העמדה והערכה. ראה למעלה פ"ג הערה א. 31) שנינו שם (יט:): "נטל אבן או קורה של הקדש, הרי זה
 לא מעל. נתנה לחבירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל". ובגמרא שם שאלו: "מאי שנא (מהו ההבדל) הוא, ומאי שנא
 חבירו?" ומתוך שמואל: בגזבר המסורות לו. ומפרש רבינו, שהמדובר במועל בזדון ולא נתחללו האבן והקורה, ולפיכך
 שאל, למה לא מעל חבירו, הרי במועל בזדון למדנו בה"ג שכולם מעלו? ומתוך שמואל שהמדובר כשהמועל הראשון
 נתנה לגזבר, אבל אם נתנה לאחר מעלו שניהם. ומכאן דבריו שבהלכה זו, אבל רש"י וראב"ד פירשו אחרת (ראה
 כסף-משנה). 32) ומה שאמרו: "מעל", הכוונה שעבר על איסור מעילה בקדשים, אבל אינו מביא אשם ואינו מוסיף
 חומש (ראה למעלה פרק א הלכה ג). ומה הכריחו להעמיד דין זה במעילה בזדון? מפני שקדשי בדק הבית מתחללים
 אחרי מעילתו של הראשון ואין השני מועל, כמו שנתבאר כמה פעמים. 33) אבל אם התכוון לגזולה - אע"פ ששגג ולא
 ידע שהוא של הקדש - מעל חבירו. 34) כמה פעמים בפרק זה. 35) משנה שם. 36) אף-על-פי שלא דר תחתיה.
 והטעם, מפני ששינה את הקורה וגם נהנה ממנה הנאה ניכרת. 37) הנחת הקורה בלי חיבור אינה הנאה ניכרת, שהרי
 אפשר לומר שלא לצרכי עצמו הניחה, גמרא שם. 38) משנה שם. 39) ושילם מחירה למוכר. 40) בקנה מן הגוי,
 מעות קונות לדברי הכל. 41) שלא קנה את החפץ כל זמן שלא משך אותו. וסובר רבינו, שאע"פ שמן התורה מעות

- 1 יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חלין⁴²,
2 אף על פי שלא הוציאן בדברי חל - מעל. כיצד?
3 המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר
4 כפרה⁴³ שהביא כפרתו מן ההקדש - מעל. וכלם אין
5 מועלין עד שיגזק הדם⁴⁴. לפיכך, המביא מנחות⁴⁵
6 ונסכים ולחם תודה מן ההקדש, אף על פי שעבר עברה
7 - לא מעל, שאין כאן זריקת דם לכפר עליו.
8 יב. נתן⁴⁶ שקלו⁴⁷ ממעות הקדש - כשיתרמו⁴⁸ התרומה
9 ויקנו ממנה אפלו בהמה אחת ויגזק דמה ימעל השוקל,
10 שהרי חלקו באותה בהמה שגזק דמה⁴⁹.
11 יג. המפריש⁵⁰ שקלו והוציאו בשאר צרכיו⁵¹, בין הוא
12 בין חברו - מעל⁵². נתנו לחברו⁵³ לשקלו על ידי⁵⁴, הלך
13 ושקלו על ידי עצמו⁵⁵: אם כבר נתרמה⁵⁶ התרומה -
14 מעל השוקל⁵⁷; שהתורם תורם על העתיד להגבות⁵⁸,
15 כמו שבארנו בשקלים⁵⁹, וכאלו הגיע שקל זה ללשכה,
16 ולפיכך מעל⁶⁰. ואם עדין לא נתרמה תרומה - לא
17 מעל⁶¹. ולעולם אין מועלין בשיירי הלשכה⁶².
18 **פרק שביעי**
19 א. מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנו
20 לשליח להוציאו בתורת חלין: אם עשה השליח
21 שליחותו - המשלח הוא שמעל; ואם לא עשה שליחותו,
22 אלא עשה השליח מדעת עצמו - השליח הוא שמעל.
23 כיצד? בעל הבית שאמר לשלוחו: תן (לי) מאותו בשר
24 לאורחין, הלך ונתן להן כפר; או שאמר לו: תן להן כפר,
25 ונתן להן בשר; אמר לשלוחו: הבא לי מן החלון, והביא
26 לו מן המגדל; או שאמר לו: הבא מן המגדל, והביא לו
27 מן החלון - השליח מעל. וכן כל פיוצא בזה. הלך השליח
28 והביא מן החלון כמו שאמר לו, אף על פי שאמר השולח:
- 29 לא היה בלבי שיביא אלא מן המגדל - בעל הבית מעל;
30 שהרי עשה שליחות מאמרו, ודברים שבלב אינן דברים.
31 ואפלו היה השליח חרש או שוטה או קטן שאין להן
32 שליחות, אם עשה כמאמרו - בעל הבית מעל, ואם לא
33 עשה שליחותו - בעל הבית פטור. אמר לשלוחו: תן
34 לאורחין חתיכה חתיכה של בשר, הלך השליח ואמר
35 להן: טלו שתיים שתיים - בעל הבית מעל, שהרי נעשה
36 דברו, והשליח פטור, מפני שהוא מוסיף על שליחות בעל
37 הבית ולא עקר השליחות. אבל אם אמר להם השליח:
38 טלו שתיים שתיים מדעתי - שניהן מעלו. נטלו האורחים
39 שלש שלש - אף האורחין מעלו, מפני שכל אחד מהן
40 עשה שליחות חברו והוסיף מדעתו. נמצא חברו חייב, לפי
41 שנעשו דבריו ולא נעקרה השליחות, והוא חייב על זה
42 שהוסיף מדעתו.
43 ב. כמה דברים אמורים? כשהיו החתיכות מקדשי בדק
44 הבית; אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו - לא מעל
45 אלא האוכל בלבד. שהרי הוא חייב באסור אחר יתר על
46 המעילה, ובכל התורה בלה אין שליח לדבר עברה,
47 אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה אסור אחר.
48 ג. הנותן פרוטת הקדש לשלוחו ואמר לו: הבא לי
49 בחצי גרות ובחצי פתילות, הלך והביא לו בכלה
50 גרות או בכלה פתילות; או שאמר לו: הבא לי בכלה
51 גרות או בכלה פתילות, הלך והביא בחצי גרות
52 ובחצי פתילות - שניהם פטורים. בעל הבית לא מעל
53 - שהרי לא נעשה שליחותו בפרוטה; והשליח לא מעל
54 - שהרי לא עקר שליחותו בפרוטה. אבל אם אמר לו:
55 הבא לי בחצי גרות ממקום פלוני ובחצי פתילות
56 ממקום פלוני, והלך והביא גרות ממקום פתילות
57 ופתילות ממקום גרות - השליח מעל.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

קונות, כיון שתיקנו חכמים שלא יקנה בלי משיכה, הרי לא יצא הכסף מרשות המוכר (ראה כסף-משנה. ופוללו האחרונים בזה, אם תקנת חכמים מועילה לבטל דין תורה בכעין זה. וצריך עיון). (42) סבור היה שהמעות חולין. (43) כגון זב וזבה ויולדת שמחוייבים להביא קרבנות אחר טהרתם. (44) ואז נהנה, כי הזריקה מכפרת, מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון במעילה יט. ופסק כר' יהודה. (45) חוץ למנחת חוטא, שהרי הקטרת הקומץ מכפרת. (46) משנה שקלים פרק ב, ב. (47) מחצית השקל, שכל אדם מחויב לתת לבית המקדש אחת בשנה, כדי לקנות קרבנות חובת ציבור. (48) שלוש פעמים בשנה היו ממלאים שלוש קופות גדולות מהשקלים שנצטברו בלשכה, ומה שהכניסו לקופות נקרא "תרומת הלשכה", ומהן קונים קרבנות, ומה שנשאר בלשכה נקרא "שירי לשכה". (49) אבל לפני הזריקה לא נהנה, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת. (50) תוספתא מעילה פרק א הלכה יג. (51) צרכי חולין. (52) ראב"ד וכסף-משנה מפרשים כוונת רבינו, שאם נתנו לחבירו וזה נהנה בו שניהם מעלו. והכסף-משנה מוסר מקור הדין בתוספתא מעילה שם. בתוספתא שלפנינו גירסא אחרת, המפריש שקלו לחבירו הרי זה מעל. (53) משנה שקלים פרק ב, ב. (54) בשביל המשלח. (55) בשביל עצמו. (56) בשעה ששקל. (57) השליח ששקל בשביל עצמו. (58) ולפיכך זכה הקדש בשקל זה בשעה שתרמו הראשון. (59) פ"ב ה"ט. (60) ההנאה היא שאם לא שקל, בית-דין ממשכנים אותו וגוברים ממנו. וקיום מצוות מתן השקל אינה מעילה, מפני ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (קיום מצוה אינה הנאה, אלא מילוי חוב שהטילה עליו התורה. רבינו בפירושו על המשנה לפי הירושלמי שם). (61) מפני שהשקל עדיין לא היה ברשות הקדש, בשעה ששקלו בשביל עצמו. (62) מחלוקת ר' יהודה ור' מאיר בקידושין נד. ופסק כר"י (בירושלמי שם אמרו שמשנתנו ר' מאיר שואה, שסובר מועלים בשיריים. ויש לתמוה על רבינו, שפסק כמשנתנו, ומסיים שאין מועלים בשיריים, וצריך עיון). (1) יבאר מי ששגג ולקח הקדש ונתנו לשליח בתורת חולין מי מעל, ודין אם עשה השליח מדעת עצמו.

36 קשורין קשר משנה, הואיל וג' לו רשות מן הדין
37 להשתמש בהן, אם הוציאו - שניהן פטורין; בעל
38 הפקדון פטור - שהרי לא אמר לו השתמש בהן,
39 והחנני פטור - מפני שאינן קשורין קשר משנה ולא
40 חתומין, וכאלו השתמש ברשות.
41 יא. האשה שהכניסה מעות של הקדש לבעלה, או
42 שהקדיש מורישה ומת ונפלו לה הקדשות בירשה -
43 לכשיצא הבעל המעות בהפציו ימעל.

יום ה' כ"ד סיון ה'תשע"ה

פרק שמיני

44 א. הפועלים שהן עושין בהקדש, אף על פי שפסקו
45 עמיהן מזונות² - לא יאכלו מגורגרות של הקדש, ואם
46 אכלו - מעלו. אלא ההקדש נותן להם דמי מזונות.
47 ב. הדש ברישוי הקדש - הרי זה חוסס את הפרה.
48 שגאמר: לא תחסם שור בדישו - דיש הראוי לו³.
49 ג. אין מחללין את ההקדש⁴ על המלאכה, אלא על
50 המעות. כיצד? אמן שעשה מלאכה בהקדש במנה -
51 אין נותנין לו בהמת הקדש או טלית הקדש בשכרו, עד
52 שמחללין אותן על המעות⁵, ואחר שיעשו חלין נותנין
53 אותן לאמן בשכרו, אם רצו, וחוזרין ולוקחין ממנו
54 בהמה מתרומת הלשכה⁶.
55 ד. כשבנין במקדש - אין לוקחין עצים ואבנים מן
56 ההקדש, ולא בונין את הבנין על דעת שהוא קדש, אלא
57 בונין הכל מן החל⁷; גזרה שמה יהנה בצל הבנין או
58 ישען על אבן או קורה בשעת מלאכה. ואחר שישלם
59 הבנין מחללין מעות ההקדש על הבנין⁸. ואם צרכו
60 הגזברין לעצים לקדש לאותו היום בלבד - לוקחין
61 אותן ממעות ההקדש; שהרי אינן מתאחרין זמם כדי
62 שנחוש להן שמה ישען אדם עליהן וימעול.
63 ה. כשפוסקין⁹ עם האמנין לבנות במקדש ובעזרות -
64 פוסקין עמיהן כך וכך אמה בכך וכך סלע באמה בת
65 עשרים אצבע¹⁰, וכשמושחין¹¹ להן מה שבנו - מושחין
66 ומחשבין להן באמה גדולה בת עשרים וארבע¹²

1 ד. נתן לו שתי פרוטות ואמר לו: הבא לי אתרוג, והלך
2 והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון - השליח
3 מעל, ובעל הבית פטור, שהרי שלחו לקנות לו אתרוג
4 ששנה שתי פרוטות. לפיכך, אם היה האתרוג שהביא
5 לו בפרוטה אחת שנה שתי פרוטות - שניהם מעלו.
6 ה. השולח פרוטה ביד שלוחו לקנות לו בה חפץ,
7 ונזכר בעל הבית שהיה הקדש קדם שתגיע ליד החנני
8 - השליח מעל, שהוא שוגג, ובעל הבית כבר נזכר, ואין
9 המזיד חייב בקרבן מעילה, כמו שבארנו. נזכר אף
10 השליח וידע שהיה הקדש קדם שתגיע לחנני - שניהם
11 פטורים מקרבן מעילה, והחנני חייב כשיצא אותה
12 פרוטה שנתערכה במעותיו, שהרי הוא שוגג. הודיעו
13 לחנני שפרוטה שנתנו לו הקדש - שלשמן פטורין,
14 ונתפס המקח להקדש.
15 ו. וכיצד יעשה כדי להציל החנני מן החטא עד שיהיה
16 מתר להשתמש בכל המעות? נוטל פרוטה של חלין או
17 כלי כל שהוא ואומר: פרוטה של הקדש בכל מקום
18 שהיא מחללת על זה; ותעשה אותה פרוטה או הכלי
19 הקדש, ויתר החנני להשתמש בכל המעות. וכן פרוטה
20 של הקדש שנתערכה בכל הכיס, או שאמר: פרוטה
21 בכיס זה הקדש - מחלל אותה ואחר כך ישתמש בכיס.
22 ואם הוציא ולא חלל - לא מעל עד שיוצא את כל
23 הכיס.
24 ז. אומר: פיס מפיסי הקדש, ושור משורי הקדש -
25 מועלין בכלן ומועלין במקצתן. כיצד עושה? מביא את
26 הגדול שבהם ואומר: אם הקדש הוא - הרי הוא הקדש,
27 ואם לאו - ההקדש בכל מקום שהוא מחלל על זה;
28 ויהנה בקטן.
29 ח. המועל בפחות משנה פרוטה, בין בזדון בין בשגגה
30 - משלם את הקרן, ואינו חייב חמש ולא קרבן. ויגדל
31 לי, שאינו לוקה על פחות משנה פרוטה, אם היה מזיד.
32 ט. המפקיד מעות אצל בעל הבית ונשתמש בהן
33 והוציא - בעל הבית מעל; שהרי אין לו רשות
34 להשתמש בהן, ובעל הפקדון לא הרשהו.
35 י. הפקידן אצל שלחני או חנני ולא היו חתומין ולא

(1) יבאר הפועלים בהקדש שפסקו עמיהם מזונות אם יאכלו מגורגרות של הקדש. (2) במשנה אמרו סתם: הפועלים לא יאכלו מן גורגרות הקדש, ופירש רש"י אף על פי שכתבה תורה (דברים כג, כה) "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשוך שבעך" היינו בחולין אבל לא של הקדש. ובבבא מציעא פז: דרשו "רעך" ולא של הקדש. ורבינו מוסיף שאפילו אם הקדש חייב במזונותיהם אסור להם לאכול מהפירות שהם עסוקים בהם. (3) בגמרא: "ולא דיש של הקדש", ואם נפרש הדברים כפשוטם יצא שהתיבה "בדישו" משמעותה דיש של השור והלא הוא של בעל הבית? ולכן פירש רבינו "דישו" - הראוי לו. (4) דברים הראויים להקדש. (5) פירוש, בתחילה מפרישים שכרם ממעות הקדש ויצאו המעות לחולין ואחר כך מחללים את הבהמה על אותן המעות. (6) כל זה עושים לטובת ההקדש, כדי שאפשר יהיה להקריב את הבהמה לתמידים ומוספים, שהרי אין מקריבים קרבנות חובה של ציבור, אלא כשנקנו משקלים שנתרמו באותה שנה. (7) קונים במעות חולין או בהקפה. (8) ומשלמים במעות הללו, שיצאו לחולין. (9) קובעים שכרם. (10) היינו חמשה טפחים. (11) כשמודדים. (12) באמה גדולה בת ששה טפחים.

39 זוכין הישרים לחיי העולם הבא. והקדימה תורה צווי
40 על החקים, שנאמר: ושמרתם את חקתי ואת משפטי
41 אשר יעשה אתם האדם וחי בהם.
42 סלקו להו הלכות מעילה בסייעתא דשמיא
43 נגמר ספר שמיני, והוא ספר עבודה.
44 הלכותיו תשע, ופרקיו חמשה ותשעים, ואלו הן:
45 הלכות בית הבחירה - שמונה פרקים. הלכות כלי
46 המקדש - עשרה פרקים. הלכות ביאת המקדש -
47 תשעה פרקים. הלכות אסורי מזבח - שבעה פרקים.
48 הלכות מעשה הקרבנות - תשעה עשר פרקים. הלכות
49 תמידין ומוספין - עשרה פרקים. הלכות פסולי
50 המקדשין - תשעה עשר פרקים. הלכות עבודת יום
51 הכפורים - חמשה פרקים. הלכות מעילה - שמונה
52 פרקים.

53 לך אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבִשְׁם ה' אֲקָרָא

ספר תשיעי והוא

ספר הקרבנות

56 הלכותיו שש. וזהו סדורן:

57 א. הלכות קרבן פסח. ב. הלכות חגיגה. ג. הלכות
58 בכורות. ד. הלכות שגגות. ה. הלכות מחסרי כפרה. ו.
59 הלכות תמורה.

הלכות קרבן פסח

61 יש בכללן שש עשרה מצות. ארבע מצות עשה,
62 ושתיים עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א)
63 לשחט את הפסח בזמנו. (ב) שלא לזבח אותו על
64 החמץ. (ג) שלא תלין אמוניו. (ד) לשחט פסח שני. (ה)
65 לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר.
66 (ו) לאכל פסח שני על מצה ומרור בליל חמשה עשר
67 לחדש השני. (ז) שלא יאכל נא ומבשל. (ח) שלא יוציא
68 מבשר הפסח חוץ לחבנה. (ט) שלא יאכל ממנו מומר.
69 (י) שלא יאכל ממנו תושב ושביר. (יא) שלא יאכל ממנו
70 ערל. (יב) שלא ישבר בו עצם. (יג) שלא ישבר עצם
71 בפסח שני. (יד) שלא ישאיר ממנו עד בקר. (טו) שלא
72 ישאיר מפסח שני לבקר. (טז) שלא ישאיר מבשר
73 חגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי.

1 אֶזְבַּעוֹת, כְּדִי שְׁלֹא יָבֹאוּ לַיָּדִי מַעֲלָה, מִפְּנֵי שְׁאִין
2 מִדִּקְדָּקִין בְּמִשְׁחָה¹³.
3 ו. תנאי בית דין שיהיו הכהנים גאותין במלח ובעצים
4 באכילת קרבנות שאוכלין בחלקן; אבל לא יתנו מלח
5 המקדש בחלין שלהן.
6 ז. מלח שעל גבי האבר¹⁴ - מועלין בו¹⁵; שעל גבי
7 הכבש¹⁶ ושעל ראש המזבח¹⁷ - אין מועלין בו.
8 ח. ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה
9 ולידע סוף ענינם פפי כחו. ודבר שלא ימצא לו טעם
10 ולא ידע לו עלה¹⁸ - אל יהי קל בעיניו¹⁹. ולא יחרס²⁰
11 לעלות אל ה', פן יפרוץ בו. ולא תהא מחשבתו בו
12 כמחשבתו בשאר דברי החל. בוא וראה כמה החמירה
13 תורה במעילה! ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר, בין
14 שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד²¹
15 נתקדשו, וכל הנוהג בהן מנהג חל - מעל בה, ואפלו
16 היה שוגג צריך כפרה²²; קל וחמר למצות שחקק לנו
17 הקדוש ברוך הוא, שלא יבט האדם בהן מפני שלא
18 ידע טעמן, ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם, ולא
19 יחשב בהן מחשבתו בדברי החל. הרי נאמר בתורה:
20 ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם.
21 אמרו חכמים: לתן שמירה ועשייה לחקים במשפטים.
22 והעשייה ידועה, והיא שיעשה החקים. והשמירה -
23 שיזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים.
24 והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי וטובת עשייתן
25 בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל, ושפיכות דמים,
26 וכבוד אב ואם. והחקים הן המצות שאין טעמן ידוע.
27 אמרו חכמים: חקים חקתי לך, ואין לך רשות להרהר
28 בהן. ויצרו של אדם נוקפו בהן, ואמות העולם משיבין
29 עליהן. כגון אסור בשר חזיר ובשר בחלב, ועגלה
30 ערופה, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד
31 המלך מצטער מן המינים ומן העובדי פוככים שהיו
32 משיבין על החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו
33 בתשובות השקר שעורכין לפי קצר דעת האדם, היה
34 מוסיף דבקות בתורה. שנאמר: טפלו עלי שקר ידים,
35 אני בכל לב אצר פקודיך. ונאמר שם בענין: כל
36 מצותיך אמונה, שקר רדפוני, עזרני. וכל הקרבנות כלן
37 מקלל החקים הן²³. אמרו חכמים²⁴, שבשביל עבודת
38 הקרבנות העולם עומד. שבפעשית החקים והמשפטים

(13) כלומר, אי אפשר לצמצם ולמדוד בדיוק. (14) האיברים (אימורים) שמקטירים על המזבח טעונים מליחה שנאמר (ויקרא ב, יג): על כל קרבנך תקריב מלח. (15) בכל דבר העומד להקטרה על המזבח. בגמרא מנחות שם למדו דין זה מהכתוב (יחזקאל מג, כד) "והשליכו עליהם הכהנים מלח והעלו אותם לה" משמע שגם המלח נקרא עולה. (16) בתוספתא שם אמרו, שאת הקומץ מולחים על הכבש (המעלה, שבה עולים הכהנים למזבח). (17) מפני שהמלח אינו ראוי לכלום (רש"י במנחות שם). (18) סיבה, נימוק. (19) אל יזלזל בו. (20) על פי הכתוב במתן תורה (שמות יט, כד): "אל יהרסו לעלות אל ה' פן יפרץ בם". (21) שאמר הרי זה קודש. (22) מחוייב להביא קרבן אשם. (23) שלא נתגלו טעמם. (24) אבות פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד ... ועל העבודה" ופירש רבינו שם: עבודת הקרבנות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ה' כ"ד סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קיג

מתוך מהדורת וגשל

ד. שחיטת הפסח - אחר חצות¹²; ואם שחטו קדם חצות¹⁶
 - פסול¹³. ואין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין
 הערבים¹⁴. אחר שמקטירין קטרת של בין הערבים ואחר
 שמטיבין את הגרות¹⁵ מתחילין לשחט את הפסחים עד
 סוף היום. ואם שחטו אחר חצות¹⁶ קדם תמיד של בין
 הערבים - פשר. ויהיה אחד ממרס בדם הפסח¹⁷ עד
 שינרק דם התמיד, ואחר כך ינרק דם הפסח¹⁸ אחריו.
 ואם ננרק דם הפסח קדם דם התמיד - פשר¹⁹.
 ה. השוחט את הפסח בזמנו²⁰ והיה לו כזית חמץ
 ברשותו - לוקה²¹; שנגמר: לא תזבח על חמץ דם זבחי
 - שלא יזבח הפסח והחמץ קים²². אחד²³ השוחט ואחד
 הזורק את הדם ואחד המקטיר את האמורין²⁴, אם היה
 ברשות אחד מהם או ברשות אחד מבני חבורה
 שאוכלין פסח זה כזית חמץ בשעת הקרבנות - הרי זה
 לוקה, והפסח פשר²⁵.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. מצות עשה לשחט את הפסח בארבעה עשר לחודש
 ניסן² אחר חצות³. ואין שוחטין אלא מן הכפשים או
 מן העזים בלבד וזכר בן שנה⁴. ואחד האיש ואחד
 האשה חביבין במצוה זו⁵.
 ב. ומי שבטל מצוה זו בזדון ועבר יום ארבעה עשר
 ולא הקריב, והוא לא טמא ולא בדרך רחוקה - הרי זה
 חייב כרת⁶. ואם בטלה בשגגה - פטור⁷.
 ג. אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה⁸, בפאר
 הקדשים⁹. אף בשעת הטר הפמות לא היו מקריבין את
 הפסח בכמת יחיד¹⁰. וכל המקריב את הפסח בכמת
 יחיד - לוקה; שנגמר: לא תוכל לזבח את הפסח באחד
 שערי. מפי השמועה¹¹ למדו, שזו אזהרה לשוחט
 בכמת יחיד אפלו בשעת הטר הפמות.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר שמצות-עשה לשחוט הפסח בארבעה עשר בניסן, ומאיזה מין יהיה והיכן שוחטין אותו. (2) כמו שנאמר (שמות יב, ו) "והי' לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו וגו'". (3) כמו שנאמר (שם) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים". ובין הערבים נקרא משעה שהצל נוטה, והוא משש שעות ולמעלה (רש"י שמות שם). ובמכילתא בא: ר' אומר הרי הוא אומר (דברים טז, ו) שם תזבח את הפסח בערב, שומע אני כמשמעו ת"ל (שם) מועד צאתך ממצרים, אימתי יצאו (שמות יב, מא). ר' נתן אומר מנין לבין הערבים שהוא משש שעות ולמעלה, אע"פ שאין ראיה לדבר, זכר לדבר "קדשו עלי" מלחמה קומו ונעלה בצהריים, או לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" (ירמ' ו, ד). (4) שנאמר (שמות שם, ה) "שה תמים זכר בן שנה יהי' לכם, מן הכבשים ומן העזים תקחו". (5) כרבי יהודה ורבי יוסי שלמדו כן ממה שנאמר (שם שם, ד) "במכסת נפשות", ולא נאמר "במכסת אנשים", הרי שגם נשים במשמע (פסחים צא: ורש"י שם). ולענין פסח שני, עיין להלן בפ"ב הלכה ד, פ"ה הלכה ח, ופ"ז הלכה ג. (6) שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה, וחזל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". וכנראה שאף אם הקריב פסח שני, כיון שהזיד בראשון חייב כרת. וכן מפורש בספר המצוות (עשה נז) וז"ל: "וכך גם כן הזיד בראשון והקריב בשני הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון, וההלכה בכל זה כרבי" (פסחים צג.). אבל להלן בפרק ה ה"ב, כתב: "הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני אע"פ ששגג הרי זה חייב כרת, שהרי לא הקריב במועדו והיה מזיד". הרי שאם הקריב בשני, אינו חייב כרת על הראשון. (7) מכרת. ואינו מביא קרבן "שכל עבירה שחייבין על זדונה כרת, חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות וכו' הפסח והמילה מפני שהן מצוות-עשה, וחטאת אין מביאים אלא על שגגת לא-תעשה" (פ"א מהלכות שגגות ה"ב). (8) כן הוא במשנה (זבחים נו:): "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיתתן בכל מקום בעזרה", משום שנאמר (דברים טז, ו) "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו, שם תזבח את הפסח" (קרי' ספר). (9) כמבואר בזבחים פרק איזהו מקומן. (10) משנה במגילה ט: "אין בין במה גדולה (=במה ציבורית) לבמה קטנה (=במת יחיד) אלא פסחים" (שאין מקריבים אותו בבמת יחיד). (11) זבחים קיד: (12) ראה למעלה הלכה א והערה ב. (13) משנה פסחים סא: "שחטו קודם חצות פסול, משום שנאמר (שמות יב, ו) בין הערבים". (14) פסחים נח: "יאחור דבר (=פסח) שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים", לדבר (=תמיד) שלא נאמר בו בערב, אלא בין הערבים". (15) מהטעם הנ"ל שיאחור דבר וכו', ואף בקטורת והטבת הנרות לא נאמר אלא "בין הערבים" (שם נט. בברייתא השניה). (16) משנה שם סא. שאע"פ שצריך לאחרו – אין זה אלא למצוה, אבל אין זה פוסל בדיעבד (רש"י שם). (17) "ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש" (פירוש המשניות פסחים שם). וראה להלן הלכה יג והערה נח. (18) המדובר כשכבר שחט התמיד, אבל לכתחילה צריך להקריב הפסח ואחר-כך לשחוט התמיד (פרק ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג – הגר"א). (19) פסחים שם. וכמבואר למעלה בסמוך. (20) ש"בעת שחיטת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה ברשותו חמץ" (ספר המצוות ל"ת קטו). (21) במשנה (שם סג.). "השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא-תעשה", וכיון שהוא לאו שיש בו מעשה ואינו ניתק לעשה – לוקים עליו. ומשמע מירושלמי פסחים פ"ה הלכה ד שאינו לוקה אלא בכזית. (22) שם ה. (23) שם סג: (24) "אימורין נקראים הנשרפים מן הקרבן על גבי המזבח, והם מקרבן פסח האליה הדבוקה בעצם העצה והחלב המכסה את הקרב והכליות וחלביהן ויותר הכבד עמהן" (פיה"מ פסחים סד:), ו"אימורים" הוא מלשון אמירה, שאמר ה' לשורפם (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ לסדר קדשים). (25) תוספתא פ"ד דפסחים, וירושלמי פ"ה דפסחים ה"ד.

- 1 ו. דם הפסח טעון שפיכה²⁶ כנגד היסוד²⁷. ואחר
- 2 ששופכים דמו מפשיטים אותו²⁸ וקורעין את בטנו
- 3 ומוציאין את אמוניו²⁹ ומקטירין אותן חלבין כל זבח
- 4 וזבח לכדו³⁰. ובעל הזבח נוטל פסחו עם העור שלו³¹
- 5 ומביא לביתו לירושלים³² וצולהו ואוכל לערב³³.
- 6 ז. המניח אמונים³⁴ ולא הקטירין עד שלנו³⁵ ונפסלו
- 7 בלינה³⁶ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא ילין
- 8 חלב חגי עד בקר. ואף על פי שעבר - אינו לוקה, לפי
- 9 שאין בו מעשה³⁷.
- 10 ח. ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה³⁸ עד שיצלה
- 11 עמוד השחר. במה דברים אמורים³⁹? בשחל ארבעה
- 12 עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת⁴⁰ קרבינ ביום
- 13 טוב; אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחל - אין
- 14 מקטירין חלבי חל⁴¹ ביום טוב.
- 15 ט. הפסח נשחט בשלש פחות⁴². שנאמר: ושחטו אותו
- 16 כל קהל עדת ישראל - קהל, ועדה, וישראל. ואין
- 17 פוחתין משלשים בני אדם בכל פת וכת⁴³.
- 18 י. היו הכל חמשים⁴⁴ - נכנסים בתחלה שלשים

- 19 ושוחטין, ויוציאים עשרה ונכנסין עשרה, וחזרין
- 20 ויוציאין עשרה ונכנסין עשרה⁴⁵.
- 21 יא. היו פחות מחמשים - אין שוחטין את הפסח
- 22 לכתחלה⁴⁶. [ואם שחטו - כשר⁴⁷]. ואם שחטו כלל בבת
- 23 אחת⁴⁸ - כשר⁴⁹. כיצד נשחטו⁵⁰? נכנסה הפת הראשונה
- 24 עד שתתמלא העזרה, ונועלין דלתות העזרה ומתחילין
- 25 לשחט את פסחיהן. וכל זמן שהן שוחטין ומקריבין
- 26 קוראים הלויים את ההלל⁵¹. אם גמרו ההלל ועדיין לא
- 27 שלמה הפת מלהקריב - שונים⁵²; ואם שנו ולא שלמו
- 28 להקריב - משלשין. ומעולם לא שלשו⁵³.
- 29 יב. על כל קריאה וקריאה⁵⁴ תוקעין שלש תקיעות
- 30 בחצוצרות⁵⁵: תקיעה תרועה ותקיעה⁵⁶. הואל ואין לו
- 31 נסכים לתקע בשעת נסוף, תוקעין בשעת שחטה⁵⁷.
- 32 יג. הפהנים⁵⁸ עומדים שורות שורות וכידיהן מזרקי
- 33 כסף ומזרקי זהב. שירה שפלה כסף - כסף, שירה
- 34 שפלה זהב - זהב. ולא היו מערבים, כדי שיהיה להם
- 35 נוי⁵⁹. ולא היו למזרקין שולים⁶⁰, כדי שלא יניחום
- 36 ויקרש הדם⁶¹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(26 בנחת מן המזרק לקיר המזבח, ולא לזרוק מרחוק מן המזרק למזבח (זבחים לז). (27 של המזבח (פסחים סד). והיינו בשלש זוויות המזבח חוץ מקרן מזרחית דרומית שלא היה לה יסוד, כמבואר במדות פ"ג משנה א. (28 מפשיטים את עורו מעליו. (29 משנה פסחים סד: (30 "שלא יערב חלביו של זה בזה" (גמ' שם). משום שנאמר (ויקרא ג, יא) והקטירו בלשון יחיד (שם). (31 שם סה: "תנא, כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו". (32 משנה זבחים נו: "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים וכו' ונאכלין בכל העיר (=ירושלים)". ועיין להלן בפ"ה ה"ג: "הפסח שיצא מירושלים ישרף מיד". (33 כמו שנאמר (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש". (34 של פסח, וה"ה לשאר קרבנות (ספר המצות ל"ת קטז). (35 היינו שעלה עמוד השחר, ראה להלן הלכ ח. (36 כלומר בלינה בלבד אינו עובר בלא-תעשה, אלא-אם-כן פסלתם לינה זו. כי ישנה לינה שאינה פוסלת, כגון בראשו של מזבח, שאם לא ירדו מקטירים אותם לעולם (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא). (37 ו"כל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו" (פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב). (38 פסחים נט: פירוש, מן התורה. אבל חכמים גזרו שלא יקטירו אלא עד חצות (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב). (39 פסחים שם. (40 חלבי קרבנות שקרבו בשבת. (41 חלבי קרבנות שקרבו בערב שבת. (42 משנה פסחים סד. וכל זה למצוה, אבל בדיעבד אם שחטו בבת אחת - הפסח כשר, ראה להלן הלכה יא. (43 שהם ביחד תשעים בני אדם. שאין עדה פחותה מעשרה, שהרי כתוב אצל המרגלים (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת", והרי יצאו יהושע וכלב, ונשארו רק עשרה ונקראו עדה. וסמכו לומר שאף "קהל" ו"ישראל", הסמוכים במקרא ל"עדה", הם כל אחד ואחד עשרה, שהם ביחד שלשים (מאירי פסחים שם). ומפני שאנו מסופקים אם "קהל עדה וישראל" (שהם שלשים בני אדם) צריכים להיות בבת אחת, או שכוונת התורה לשלש כתות של עשרה לכל כת, בזה אחר זה, לכך עושים שלש כתות ובכל כת שלשים בני אדם להוציא מן הספק, דממה-נפשך עשו: גם בבת אחת וגם בזה אחר זה (שם סד:). (44 אין צורך להמתין עד שיגיעו עוד בני אדם כדי להשלים עד למספר תשעים, אלא נכנסים וכו'. (45 פסחים שם. ומה שיוציאים העשרה בעת שנכנסים העשרה, הוא כדי שיהיה ניכר שיש כאן שלש כתות, שאם לא כן יראה הדבר כאילו עשרה אלו רק נוספו על אלו שבפנים ואין כאן ג' כתות (מאירי פסחים שם). (46 פסחים שם. שבפחות מחמשים אי-אפשר שיהיו שלוש כתות. (47 בדפוס רומי ובכ"י תימן ליתא. וכן נכון שזה כלול בהא דלהלן. (48 בדפוס רומי: "בבת אחת". (49 קידושין מא: "מנין שכל ישראל כולן יוצאין בפסח אחד, שנאמר (שמות יב) ושחטו אותו" (אור שמח). ובמכילתא דרשב"י (יב, מז): "יכול, אם שחטו בבת אחת יהא פסול, תלמוד-לומר כל עדת ישראל יעשו אותו". (50 משנה בפסחים סד. (51 תופסתא פסחים פ"ד. (52 קוראים הלויים פעם שניה. (53 לא הספיקו לגמור את כל ההלל בפעם השלישית (רש"י סוכה נד:), "לפי שהיו שם כהנים מרובין ומהירים במלאכתן" (פסחים שם, רש"י). (54 של ההלל. שכתוב (דברי הימים-ב ה, יג) "ויהי כאשר למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה" (קריית ספר). (55 שכתוב (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", ובספרי זוטא: "על עולותיכם, אלו עולות חובה. ועל זבחיכם, זו זבחת הפסח". (56 משנה פסחים סד. "תקעו הריעו ותקעו". (57 ירושלמי פסחים פ"ה ה"ה: "תמיד שיש לו נסכים תוקעים לנסכים, פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיתתו". (58 משנה פסחים שם. (59 שם סד: (60 שם סד. אלא שתחתיתם עגולה. (61 יקפא הדם ולא יהיה ראוי לזריקה (רש"י שם). [שכן אמרו במנחות כא. בדם חטאות

- 1 יד. שחט השוחט⁶² וקבל הכהן⁶³, נותנו לחברו וחברו
- 2 לחברו, כדי שיתעסקו רבים במצוה⁶⁴, עד שיגיע הדם
- 3 אצל כהן הקרוב למזבח, שופכו שפיכה אחת כנגד
- 4 היסוד⁶⁵, ומקבל מזרק אחד מלא ואחר כך מחזיר את
- 5 הריק⁶⁶. ותולין ומפשיטין את כל⁶⁷, וקורעו⁶⁸ וממחה
- 6 את קרביו עד שמסיר מהן הצואה והפרש⁶⁹, ומוציא את
- 7 האמורין⁷⁰ ונותן בכלי⁷¹ ומולחן⁷² ומקטירן הכהן⁷³ על
- 8 גבי המזבח. וכיצד תולין⁷⁴ ומפשיטין? מסמרות של
- 9 פרזל היו קבועין בפתלים וכעמודים, שבהן תולין
- 10 ומפשיטין. וכל מי שלא מצא מקום לתלות - מקלות
- 11 דקים וחלקים⁷⁵ היו שם, מניח על כתפו ועל כתף חברו
- 12 ותולה ומפשיט.
- 13 טו. שלמו מלהקריב, פותחין דלתות העזרה ויוצאת
- 14 פת הראשונה ונכנסה שניה. יצאת שניה, ונכנסה
- 15 שלישית. כמעשה ראשונה כף מעשה שניה

- 16 ושלשית. שלמה פת שלישית ויצאת, ורוצים את
- 17 העזרה⁷⁶.
- 18 טז. חל⁷⁷ ארבעה עשר להיות בשבת - כמעשהו בחל
- 19 כף מעשהו בשבת. ורוחצין את העזרה בשבת, שאין
- 20 אסור שבות במקדש⁷⁸ אפלו בדבר שאינו צריך עבודה⁷⁹.
- 21 אסור שבות במקדש החר החר הוא⁸⁰.
- 22 יז. אין כל אחד ואחד מוליך את פסחו לביתו בשבת⁸¹.
- 23 אלא פת הראשונה יוצאין בפסחיהם ויושבין בהר
- 24 הבית, והשניה יוצאין בפסחיהם ויושבין בחיל⁸²,
- 25 והשלשית עומדין⁸³ במקומן בעזרה. ושוהים הכל עד
- 26 מוצאי שבת, והולך כל אחד בפסחו לביתו⁸⁴.
- 27 יח. שחיתת הפסח וזריקת דמו ומחוי קרביו⁸⁵ והקטר
- 28 חלקיו⁸⁶ - דוחין את השבת⁸⁷; שאי אפשר לעשותן קדם
- 29 השבת, שהרי קבוע לו זמן, שנאמר: במועדו⁸⁸. אבל
- 30 הרפכתו⁸⁹ והבאתו⁹⁰ מחוץ לתחום⁹¹ וחתכת ובלתו⁹²

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הפנימיות שקרש: "וטבל והזה אמר רחמנא, והאי לאו בר טבילה והזאה הוא". והוא הדין שאינו ראי לשפיקה. וראה למעלה הלכה ד והערה טז. (62) אפי' ישראל, שהשחיטה כשרה בזר (פ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ו). (63) שמקבלה ואילך מצוה על הכהן ואסור בישראל (ביאת מקדש שם). (64) כמו שנאמר (משלי יד, כח) "ברוב עם הדרת מלך" (פסחים סד:). (65) ראה למעלה הלכה ו. (66) ולא להיפך, משום שאין מעבירין על המצוות, מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה, אלא עשה אותה מיד, עיין פסחים שם. (67) מסתימת הלשון נראה שגם ב"ד שחל להיות בשבת עשו כן, וכדעת חכמים של ר"י בנו ר' יוחנן בן ברוקא, שאף-על-פי שאין זה צורך להוצאת האימורים להקטרה – הרי זה לכבוד הקרבן שלא יסריח (שבת קטו: וראה בכס"מ). (68) כלומר, את בטנו. ראה למעלה הלכה ו. (69) בפסחים סח. "מאי מחוי קרביי, רב הונא אומר שמנקבן (למעיו) בסכין (כדי שתצא הצואה), רב חייא בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא (הליחא הדבוקה למעיים שיוצא רק על-ידי שדוחק בסכין). ורבינו כלל את דברי שניהם: "שמסיר מהן הצואה והפרש". (70) ראה למעלה הלכה ו. (71) משנה שם סד: (72) כמו שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח" (מנחות כ. ופ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (73) אבל זר פסול להקטיר (פסחים סה: ופ"ט מהלכות ביאת מקדש הלכות ב"ד). (74) שם סד. במשנה. (75) משופין (פיה"מ שם). (76) פסחים סד. אמת המים היתה עוברת בעזרה, וכשרוצים להדיח את העזרה היו פוקקין (=סותמין) את נקב יציאתה, והמים עולים על גדותיה ומדיחין את כל העזרה, ואחרי כן היו פותחין את הסתימה והמים יורדים ויוצאים (רש"י שם). (77) פסחים שם. (78) כרבנן של רבי אליעזר (שם סה). שאיסור זה אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד, שמא יבוא להשוות גומות. ואסור כן גם בקרקע מרוצף (ראה בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה י, שהעזרה היתה מרוצפת) שמא יבוא להשוות גומות בקרקע שאינו מרוצף (פכ"א מה' שבת הל' ג). (79) שאפשר להניח אצטבאות לעבור עליהם ולא להדיח בשבת. (80) שלא כדעת ר' נתן, הסובר (שם) ששבות שאינה צריכה לא התירו אף במקדש, לפי שרבים חולקים עליו (כסף-משנה). (81) כן הוא במשנה (שם סד:). ואף-על-פי שאין איסור דאורייתא בהוצאה זו, שהרי ירושלים דינה ככרמלית (עירובין קא). – כיון שזהו חוץ למקדש, לא התירו שבות (מאירי). (82) שהיה בין העזרה להר הבית (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג). (83) כן לשון המשנה שם: "והשלשית במקומה עומדת", שאע"פ ששתי הכיתות הראשונות יושבות – זאת אינה יושבת, לפי שהיא בעזרה ואסור לכל אדם לישוב בכל העזרה. כמש"כ בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ו (אור שמח). (84) שבירושלים (ראה למעלה הלכה ו). (85) ראה למעלה הלכה יד. (86) אף כי אפשר להקטירם במוצאי שבת – אין ממתנים להם עד שתחשך, משום שחביבה מצוה בשעתה (פסחים סח:). (87) משנה שם סה: (88) "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", ובגמ' (סו): "נאמר מועדו בפסח, ונאמר מועדו בתמיד (=להקריב לי במועדו - במדבר כה, ב) מה תמיד דוחה את השבת (שכתוב (במדבר שם) "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה", שמשמע שתמיד דוחה את השבת), אף פסח דוחה את השבת". (89) מחוץ לעיר דרך רשות הרבים לעזרה, שאסורה מן התורה, שלא אמרו "החי נושא את עצמו" אלא בנושא את האדם ולא בנושא את הבהמה (ראה בפיה"מ לפסחים סה: ונג: , ובפיה"ח מהלכות שבת הלכה טז). וגם ההעברה בירושלים גופא שאינה אסורה אלא מדרבנן (ראה למעלה הערה עח) – לא הותרה, כיון שאין זה במקדש (ראה למעלה שם). (90) להביאו ברגליו (אף בלי להרכיבו). (91) שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר שאיסורו מדרבנן, וכיון שהוא חוץ למקדש אסור גם שבות (ראה למעלה). וכל-שכן מחוץ לשנים עשר מיל, שאיסורו מן התורה, כמפורש בפ"ז מהלכות שבת הלכה א (מאירי). (92) שהיא מום (ויקרא כב, כב). ובחתיכתה מכשירים את הקרבן להקריבה, ראה להלן.

25 ראוי לאכל את פלו. ומשפדלין שלא ישחט לכתחלה
26 על יחיד, שנאמר: יעשו אתו.
27 ג. אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכל.
28 היה אחד מבני חבורה קטן או זקן או חולה: אם יכול
29 לאכל כזית - שוחטין עליו, ואם לאו - אין שוחטין
30 עליו; שנאמר: איש לפי אכלו - עד שיהיה ראוי לאכל.
31 אפלו חבורה של מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכל
32 כזית - אין שוחטין עליהן.
33 ד. אין עושין חבורה נשים ועבדים או קטנים ועבדים,
34 מפני שלא תהיה קלות ראש ביניהן. אבל עושים חבורה
35 בלה נשים, אפלו בפסח שני, או בלה עבדים. ושוחטין
36 על הקטנים שיהיו מקלל בני החבורה, לא שתהיה
37 חבורה בלה קטנים, שאינן בני דעת. וכן אין עושין
38 חבורה בלה חולים או זקנים או אוננים, אף על פי שהן
39 יכולין לאכל; הואיל ואכילתם מעוטה, שמא ישאירו
40 הפסח ויביאוהו לידי פסול. ואם עברו ושחטו על
41 חבורה זו - פשר. וכן אין עושין חבורה בלה גרים,
42 שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול. ואם שחטו עליהן
43 - פשר.
44 ה. שחטו שלא למנויו או למי שאין כל אחד מהן יכול
45 לאכל כזית או ששחטו לערלים או לטמאים - פסול.
46 שחטו למי שיכול לאכל ולמי שאינו יכול לאכל כזית,
47 למנויו ושלא למנויו, למולים ולערלים, לטהורים
48 ולטמאים - פשר; שאלו הראויין לו ואכלין פהלכה,
49 והאחרים כאלו לא חשב עליהם.

1 בכלי⁹³ - אינן דוחין את השבת; שהרי אפשר לעשותן
2 קדם השבת. ואם יכול לחתך יבלתו בידו⁹⁴ בשבת -
3 חותך⁹⁵. ואם היתה יבשה - חותכה אפלו בכלי⁹⁶. שאין
4 שבות במקדש כלל⁹⁷. וכן צלייתו והדחת קרביו - אינן
5 דוחין את השבת; שהרי אפשר לעשותן לאחר השבת⁹⁸.
6 יט. שכח ולא הביא סבין - לא יביאנה בשבת⁹⁹; אלא
7 נותנה בין קרני הכבש או בצמר¹⁰⁰ ומכישו עד שמביאו
8 לעזרה ומקדישו שם. ואף על פי שהוא מחמר בשבת¹⁰¹
9 - מחמר בלאחר יד הוא¹⁰², ומפני המצוה מתיר¹⁰³. במה
10 דברים אמורים? כשלא הקדיש פסחו צדין¹⁰⁴ ולא אמר
11 'זה פסח'; אבל אם הקדישו - לא יביא סבין עליו, מפני
12 שהוא עובר בקדשים¹⁰⁵. ומפני מה התירו להקדיש
13 פסחו בשבת¹⁰⁶? הואיל וקבוע לו זמן¹⁰⁷, מתיר
14 להקדישו בשבת. וכן מקדיש אדם חגיגתו¹⁰⁸ ביום טוב
15 ואינו חושש¹⁰⁹.
16 כ. השוחט את הפסח ונמצא בעל מום או טרפה - הרי
17 זה שוחט אחר, בין בחל בין בשבת. אפלו מאה זה אחר
18 זה שוחט והולך, עד שיכשר אחד¹¹⁰ או עד שתחשף.
19 וידקה לשני, שהרי אנוס הוא¹¹¹.

פרק שני

20
21 א. אין שוחטין את הפסח אלא למנויו. שנאמר: תכסו
22 על השה - מלמד, שמתמנים עליו כשהוא חי. ואלו
23 המתמנים על הפסח הם הנקראים בני חבורה.
24 ב. יחיד ששחט את הפסח לעצמו - פשר. והוא שיהיה

93 נראה להלן בדברי רבינו שחתיכה בכלי אסורה מן התורה, ואע"פ שאין כאן מלאכת גזוז (פ"ט מהלכות שבת הלכה ח) – יש כאן מלאכת "מכה בפטיש", שהרי בזה מכשירו לקרבן, עיין שם עמוד סד הערה ס בשם צנפת-פענח. 94 שאין הדרך לחתוך בכך כ"אם בסכין, ואין כאן איסור דאורייתא אלא חכמים אסרו זאת משום שבות (רש"י בעירובין קג). 95 במקדש ולא במדינה (עירובין שם במשנה). 96 במקדש. משנה (עירובין שם ופסחים סח): חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה, ואם בכלי כאן וכאן אסור, וכ"ח דאמר בגמרא שם כשהיבלת לחה. אבל יבשה, חותך במקדש גם בכלי, שאין איסורה אלא מדרבנן. 97 אף שהיה אפשר לעשות מערב שבת, כיון שהוא במקדש. ורק הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום (למעלה), וכן הקדשתו (להלן הלכה יט שלא הותרה אלא מפני שקבוע לה זמן) לא הותרו, משום שהם חוץ למקדש, ועיין לחם-משנה. 98 פסחים סה: 99 לא דרך רשות הרבים ולא דרך כרמלית (ראה למעלה), שהרי היה אפשר לו להביאו מערב שבת (פסחים סו. סו: 100) בגמ' (שם סו). "אמרו, מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו. מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו". 101 מנהיג בהמה טעונה משא. ואיסורו בשבת ממה שנאמר (שמות כ, י) "לא תעשה כל מלאכה אתה וגו'", והוא מחמר אחריה (שבת קנג: ורש"י שם, ופ"כ מהלכות שבת הלכות א"ב). 102 שאין דרך הכבש והגדי במלאכה זו. 103 שלא לבטלו ממצות הקרבת הפסח. ואע"פ שחוץ למקדש הוא, וכל שבות אחר לא התירו אם היה יכול לעשותו מערב שבת (ראה למעלה) – כיון שעושהו בשינוי הקילו בו (מאירי). 104 שם סו: 105 וכתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בבכור שורך, ולא תגוז בכור צאנך". ובספרי (שם): "מלמד שהבכור אסור בגיזה ועבודה. אין לי אלא בכור, שאר קדשים מניין, ודין הוא וכו' שאר קדשים וכו' אינו דין שיהיו אסורין בגיזה ועבודה. 106 אפילו שלא במקדש (ראה למעלה הי"ח). 107 לכו ביום (פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת הלכה יד). 108 קרבן חגיגה שצריך להקריב ביום-טוב הראשון של חג בבואו להראות לפני ה'. 109 פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת שם. 110 מתבאר קצת במשנה פסחים סוף פרק אלו דברים (כסף-משנה). 111 [צריך עיון: הרי "נמצא בעל מום", שבו התחיל, אינו אנוס אלא שוגג, כמפורש בפסחים ע"א: ופ"כ מהלכות שגגות הלכה י. ועוד העיר הרה"ג יעקב קצנלנבויגן: הרי הזיד בראשון ולא הקריב בראשון מקריב בשני, כמפורש להלן פ"ה הלכה ב]. 1 יבאר שאין שוחטים הפסח אלא למנויו ועל מי שראוי לאכול, ודין שחטו למי שראוי ולמי שאינו ראוי.

36 רבו ולא משל עצמו, עד שיעשה כלו בן חורין.
37 יד. עד כמה נמנים על הפסח? עד שיהיה בו כזית לכל
38 אחד ואחד. ונמנין עליו ומושכין את ידיהן ממנו עד
39 שישחט. כיון שגשחט אינו יכול למשך את ידו, שהרי
40 גשחט עליו. נמנו עליו וחזרו אחרים ונמנו עליו:
41 ראשונים, שיש להם כזית - אוכלים, ופטורים מעשות
42 פסח שני; ואחרונים, שרבו עד שלא נמצא בו כזית לכל
43 אחד - אינן אוכלין, וחיבים לעשות פסח שני.
44 טו. הממנה אחרים עמו על חלקו ולא ידעו בהן כגני
45 החבורה - הרי כגני החבורה רשאים לתן לו חלקו אחר
46 שיצלה בעת האכילה, וכגני החבורה אוכלין משלהן
47 והוא אוכל חלקו עם האחרים שממנה עליו בחבורה
48 שניה. וכן כגני החבורה שהיה אחד מהם בגרן -
49 רשאים להוציא מהן, ונותנין לו חלקו ויאכלהו
50 בחבורתו. ואם אינו זולל - אינן רשאים לחלק.

יום ו' כ"ה סיון ה'תשע"ה

פרק שלישי

53 א. האומר לעבדו: צא ושחוט עלי את הפסח, אף על
54 פי שדרוך רבו לשחט טלה בכל שנה והלף ושחט עליו
55 גדי, או שהיה דרכו לשחט גדי והלף ושחט עליו טלה
56 - הרי זה יאכל ממנו; שהרי לא פירש ואמר לו שחוט
57 לי ממין פלוני. הלף ושחט גדי וטלה² - אינו אוכל
58 משניהן, אלא יצאו לבית השרפה; שאין נמנין על שני
59 פסחים³. ואם היה מלף או מלכה ואמר לעבדו לשחט
60 עליו ושחט גדי וטלה - יאכל מן הראשון, משום שלום
61 מלכות⁴.
62 ב. האומר לשלוחו: צא ושחוט עלי את הפסח, וקבע
63 לו גדי או טלה, ושכח מה אמר לו רבו - הרי זה שחט
64 גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה
65 שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי. שכח
66 השולח⁵ מה אמר לו - שניהן יצאו לבית השרפה⁶. ואם
67 שכח השולח קדם שיצאק הדם⁷ - חיבין לעשות פסח
68 שני⁸; שכח אחר שגזר הדם⁹ - פטור מלעשות פסח

1 ו. שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וצדלים -
2 פסול; שהזריקה חמורה, שהיא עקר הקרבן. שחטו
3 למולים שיתפפרו בו צדלים - פסול; שהרי יש מחשבת
4 צדלים בזריקה. שחטו לאוכליו לזרק דמו שלא לאוכליו
5 - הפסח פשוט, ואין אדם יוצא בו ידי חובתו, לפי שאין
6 מחשבת אוכלים בזריקה.
7 ז. מי שהוא בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה,
8 או חולה בשעת שחיטה ובריא בשעת זריקה - אין
9 שוחטין וזורקין עליו, עד שיהיה בריא משעת שחיטה
10 עד שעת זריקה.
11 ח. שוחט אדם על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו
12 ושפחתו הפגועים בין מדעתן בין שלא מדעתן; אבל
13 אינו שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו
14 ושפחתו העבדים ולא על ידי אשתו אלא מדעתן. ואם
15 שתקו ולא מחו - הרי זה מדעתן.
16 ט. שחט על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו
17 ושפחתו הפגועים, והלכו ושחטו הן לעצמן - יוצאין
18 בשל רבן.
19 י. שחט על ידי אשתו ובנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו
20 ושפחתו העבדים, ושחטו הן לעצמן - אין לה מחוי
21 גדול מזה, ואינן יוצאין אלא בשל עצמן.
22 יא. האשה שהיא בבית בעלה, שחט עליה אביה ושחט
23 עליה בעלה - תאכל משל בעלה. היתה נחפזת ללכת
24 לבית אביה ברגל הראשון הסמוך לנשואיה בדרך כל
25 הפנות, ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה - תאכל
26 משל אביה. מכאן ואילף - תאכל ממקום שהיא רוצה.
27 והוא שתברר לה מקום שתמצא בשעת שחיטה. וכן
28 יתום ששחטו עליו אפוטרופסין - יאכל ממקום שהוא
29 רוצה. במה דברים אמורים? ביהם קטן; אבל גדול -
30 נעשה כממנה עצמו על שני פסחים, והממנה עצמו על
31 שני פסחים - אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון.
32 יב. עבד של שני שתפין: בזמן שמקפידין זה על זה
33 שלא יגבנו - לא יאכל משל שניהן; ואם אינן מקפידין
34 - ממקום שירצה יאכל.
35 יג. מי שחציו עבד וחציו בן חורין - לא יאכל לא משל

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר האומר לעבדו לך ושחוט לך עלי את הפסח, ואם קבע גדי או טלה. (2) שרבו יאכל מאיזה מהם שיבחר. (3) כדי לאכול מאיזה מהם שירצה בשעת אכילה, לפי ש"אין ברירה" ושמה בשעת שחיטה לא הייתה דעתו על זה. (רש"י שם). אבל אם נמנה על שני פסחים כדי לאכול משניהם - אוכל מן הנשחט ראשון. (4) ומפרש רבינו שמשום שלום מלכות הקלו בה מפני שדעתם קלה לכעוס (מאירי וכסף משנה). וצריך לומר לדעת רבינו שמה שאמרו "אין ברירה" - אין זה מן התורה, אלא מגזירת חכמים, ומשום שלום מלכות לא גזור. (5) אחר ששחט השניים (רש"י). בין ששכח קודם שזרק הדם ובין ששכח אחר שזרק הדם. (6) שהרי אינו ידוע איזה הוא של השולח ואיזהו של השליח, ואינם יכולים לאכלם, כי אין הפסח נאכל אלא למנויו. (7) שבשעת הזריקה לא היו שניהם ראויין לאכילה. (8) שם בגמרא מימרא של אביי: "שכח (רבו) לפני זריקה דכי איזריק דם לא הוה חזי לאכילה חייבין לעשות פסח שני". וכחכמים של ר' נתן (פסחים עח:): שאכילה (אם לא היה הקרבן ראוי לאכילה בשעת זריקה) מעכבת את כשרות הקרבן. (9) שבשעת הזריקה היו ראויים לאכילה.

- שני¹⁰. וכן הדין באומר לעבדו¹¹: צא ושחוט עלי, וקבע לו, ושכח העבד מה אמר לו רבו. והוא שיתן לו רועה של רבו גדי וטלה ויאמר לו: שחוט שניהן, כדי שתשחוט כמו שאמר לך רבך, והרי אחד מהן שלך על מנת שלא יהיה לרבך בו כלום¹². אם עשה הרועה כך, אחר כך יהיה אפשר לעבד להתנות כמו שבאנו¹³.
- ג. בגי חבורה שאמרו לאחד: צא ושחוט לנו את הפסח, ואמר הוא להן: ואתם שחטו עלי, ושחטו הם ושחט הוא - כלם אוכלין מזה שנשחט ראשון, והאחרון יצא לבית השרפה¹⁴.
- ד. חבורה שאבד פסחה, ואמרו לאחד¹⁵: צא ובקש¹⁶ ושחוט עלינו¹⁷, הלה ומצא פסח שאבד ושחטו, והם לקחו פסח אחר ושחטוהו: אם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו, והן אוכלין עמו, והשני ישרף¹⁸; ואם שלחן נשחט ראשון - הן אוכלין משלחן¹⁹, והוא אוכל משלו²⁰. אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת²¹ - הוא אוכל משלו²², והן אינן אוכלין עמו²³, ושלחן יצא לבית השרפה²⁴, ופטורין מלעשות פסח שני²⁵.
- ה. אמר להם זה ששלחוהו לבקש פסח שאבד ולשחטו²⁶: אם אחרי - שחטו אתם עלי, הלה ומצא
- ושחט, והם לקחו ושחטו: אם שלחן נשחט ראשון - הם אוכלין משלחן, והוא אוכל עמם, והשני ישרף; ואם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו, והן אוכלין משלחן²⁷. אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחד²⁸ - הן אוכלין משלחן, והוא אינו אוכל עמם²⁹, ושלחן יצא לבית השרפה³⁰, ופטורין מלעשות פסח שני.
- ו. אבד להן פסחם, ואבד לו פסחו, ואמר להן: צאו ובקשו ושחטו עלי³¹, ואמרו לו: צא ובקש ושחוט עלינו, והלה ומצא ושחט, ומצאו הם ושחטו - כלם אוכלין מן הראשון³², והשני ישרף³³. ואם אין ידוע אי זה נשחט תחלה או ששחטו שניהן כאחד³⁴ - שניהן ישרפו³⁵, ופטורין מלעשות פסח שני. הלה הוא לבקש והלכו הם לבקש ולא אמרו זה לזה כלום, אף על פי שהיה בלבם שישחוט כל אחד מהן על חבירו, או שהיו שם רמיות ודברים שאמרו הדעת בהן שכל אחד שימצא ושחט על חבירו³⁶, הואיל ולא פרושו ולא אמרו זה לזה כלום - אינן אחראין זה לזה³⁷.
- ז. שתי חבורות שנתערבו פסחיהן קדם שישחטו³⁸ - חבורה זו לוקחין כבש אחד מן המעורבות והשניה לוקחין השני, ואחד מבני חבורה זו בא אצל אלו³⁹

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(10) משנה שם ומימרא של אביי בגמרא: "ופטורין מלעשות פסח שני - ששכח אחר זריקה דבעידנא (בשעה) דאזריק דם הוה חזי לאכילה". ואף לרבנן הסוברים "אכילה מעכבת", אין זה אלא באופן שאינו ראוי לאכילה בשעת זריקה. וראה לחם משנה להלן הלכה ד. והוא הדין שפטורים מלעשות פסח אחר אם יש עוד שהות בי"ד בניסן. (11) כלומר, עבד כנעני. (12) שאם לא אמר לו כן, הרי מה שקנה עבד כנעני קנה רבו (גמרא שם). וכוונת רבינו שאמר לו בלשון המועיל שלא יקנה רבו, כגון שאמר לו: על מנת שתאכל אתה הפסח. (13) ששחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי. (14) דברים פשוטים הם, ונלמדים ממה שמתבאר בהלכות שבסמוך (כסף משנה). (15) מבני חבורתם (רש"י בקידושין מא:). (16) חפש את הפסח האבוד. (17) כלומר: כשתמצאנו, תשחטנו בשבילנו. (18) כיוון שאמרו לו שחוט עלינו, הרי נמנו על הקרבן הזה וכיוון שנשחט כבר אין יכולין למשוך את ידיהן מן הקרבן, ומשום כך השני ישרף שהוא פסח בלא בעלים, ראה רש"י שם. (19) שהרי משכו ידיהם מן הקרבן האבוד לפני שנשחט. (20) שהרי הוא לא נמנה איתם על הקרבן השני. (21) שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה. (22) שהרי הוא אוכל משלו בכל אופן. (23) שמה שלהם נשחט ראשון, ונמצא שמשכו ידם מזה ששחט השליח ואסורים לאכלו, כי הפסח אינו נאכל אלא למנויו. (24) שמה שלו נשחט ראשון והם נמנו על שלו ולא על שלחן, ודין פסח שאין לו בעלים - בשריפה. (25) [ובדברי רבינו יש לומר שסמך על מה שכתב למעלה בהלכה ב, שרק אם שכח לאחר הזריקה פטור מלעשות פסח שני, כמו כן כאן מה שאמר "אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת" אין הכוונה שבעת זריקה לא ידעו, אלא שידעו ולבסוף נשכח ושוב לא ידעו, באופן שבני החבורה אינם יכולים לאכול לא משלו ולא משלהם. ומכיוון שבעת הזריקה היה ידוע - פטורים הם מלעשות פסח שני]. (26) לא שאמרו לו שישחוט בשבילם אלא רק שיחפש את הפסח וכשימצאו יביאו אליהם והם ישחטוהו (כסף משנה). (27) שהם לא אמרו לו שישחוט להם. ונמצא שמשכו ידם מהקרבן שלו. (28) שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה. (29) כי שמה שלו נשחט ראשון ולא נמנה כלל על שלחן. (30) שמה שלהם נשחט ראשון והוא נמנה עמם, ושלו הוא פסח שאין לו בעלים, שהוא לשריפה. (31) חפשו את הפסח שאבד לכם ושחטו אותו גם בשבילי. (32) שהרי כולם נמנו עליו, ומשנשחט אין למשוך את ידיהם ממנו. (33) כדין פסח שאין לו בעלים. (34) שוודאי אחד מהם נשחט תחילה. (35) משום שלא ידוע איזה מהם הוא שנמנו עליו. (36) במשנה שם: "לא אמר להן ולא אמרו לו", ומפרש רבינו שהיו שם רמיות, שאם לא כן, הדבר פשוט ואין למשנה להשמיע לנו זאת (כסף משנה). (37) ואין להם לחשוש איזה מהן נשחט ראשון, אלא זה אוכל משלו אף אם שלחן נשחט ראשון, וכן הם אוכלים משלהם, אף אם שלו נשחט ראשון (רש"י שם). (38) והיינו מפני שאז אפשר עדיין למשוך ידיהם מן הפסח. ומכיוון שאין הפסח נאכל אלא למנויו, ואלו אינם יודעים על איזה נמנו, לכן עושים כדלהלן. (39) במשנה שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ"ה סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קיט

מתוך מהדורת וגשל

ט. חמשה⁴⁷ שנתעברו עורות פסחיהן ונמצאת נבלת⁴⁸ בעור אחד מהן - כלם יצאו לבית השרפה⁴⁹. ואם נתעברו קדם זריקת דמן⁵⁰ - תביין בפסח שני⁵¹; נתעברו אחר זריקה - פטורין מלעשות פסח שני⁵². שאם הקריבו פסח שני - נמצא זה שקרב בראשון קרבן פסח מביא חלין לעזרה⁵³. ואם נמנו כלן על פסח אחד⁵⁴ - נמצא נשחט שלא למחיה⁵⁵, וזה כמי שנשחט שלא למנויו⁵⁶. ואם התנה כל אחד מהן ואמר: אם אינו פסח יהיה שלמים - דם הפסח בשפיכה ודם השלמים בזריקה, והנתנין בזריקה אל יתגם בשפיכה לכתחלה⁵⁷. לפיכך פטורין מפסח שני.

פרק רביעי

א. כבר נתבאר בהלכות פסולי המקדשין², שהפסח אינו נשחט³ אלא לשם פסח ולשם בעליה⁴; ואם שחטו במחשבת שני השם⁵ - פסול⁶. השוחט⁷ את הפסח על בני חבורה, ואמר להם לאחר זמן⁸: אותו הפסח

ואחד מבני שניה בא אצל הראשונה, וכל חבורה מהן אומרת לזה האחד שבא אצלם: אם שלנו הוא הפסח הזה - ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו, ואם שלך הוא הפסח הזה - ידנינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך. וכן חמש חבורות של חמשה חמשה⁴⁰ בני אדם, או עשר חבורות של עשרה עשרה - מושכין להן אחד מפל חבורה לחבורה האחרת⁴¹, וכך הם מתנים ואומרים⁴², ואחר כך שוחטין.

ח. שנים שנתעברו פסחיהן - זה לוקח פסח אחד מן התערובות וזה לוקח לו אחד, וזה ממנה על פסחו אחד מן השוק והאחר ממנה עמו אחד מן השוק⁴³, כדי שיהיו שתי חבורות, ואחר כך יבוא אחד משניהם אצל אלו ויבוא אחד מאלו אצל האחר⁴⁴, ומתנה כל אחד עם חברו שבא אצלו מחבורה שניה ואומר: אם שלי הוא פסח זה - ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי⁴⁵, ואם שלך הוא - ידי משוכה מפסח שלי ונמנית על שלך. ונמצא שלא הפסידו כלום⁴⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

והוצרך לכך משום שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעט הבית משה", ומזה למד ר' יהודה (פסחים צט.) "שמתמעטין והולכין (אנשי חבורה מושכין את ידיהן מן הקרבן) ובלבד שיהיה אחד מבני החבורה קיים (נשאר)". (40) בגמרא פסחים שם אמרו "חמשה חמשה" דווקא הוא, אבל של חמשה וארבעה לא, שהרי אם יתפזרו הארבעה אלו לארבע חבורות, יישאר הפסח החמישי בלי אף אחד מבני החבורה שלו. (41) כלומר, שכל חמשת האנשים שבכל חבורה וחבורה מתפזרים לחמשת הפסחים, באופן שלא יישאר אף פסח אחד שלא יהיה בו אחד מבני החבורה הראשונים. (42) הארבעה שבחבורה החדשה לחמישי: אם שלך הוא פסח זה ידי ארבעתנו משוכות מארבעת הפסחים שלנו בכל מקום שהם ואנו נמנים עמך, וכן הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה (רש"י שם). (43) שאם לא כן, לא יוכל להתנות אחד עם השני ולומר לו אם שלך הוא הפסח הזה אני מושך ידי משלי כי על ידי כך הוא מניח את פסחו בלא בעלים, ולמנות עצמו על של חברו וחבירו על שלו לפני שימשכו את ידיהן משלהן אי אפשר, לפי שאין נמנים על שני פסחים כאחד (רש"י שם). (44) משמע שאפילו שני המנויין הראשונים יכולים ללכת כל אחד לפסח של השני ולהשאיר על פסחם את זה שמינו מן השוק. (45) אבל לא יאמר להיפך: נמנית על שלי וידיך משוכות משלך, שכל זמן שלא משך ידו משלו, אינו יכול להימנות על פסח אחר, שאין נמנים על שני פסחים כאחד. (46) שאף אחד מן הקרבנות אינו יוצא לבית השריפה. (47) ברייתא שם פח: ונקט חמישה והוא הדין לפחות וליותר. (48) היא אחד מן המומין הפוסלים בקרבן. (49) שכל אחד ואחד מהם בספק, שמא הוא הבעל-מום. (50) וכל זה כששינו מן הסדר, והפשיטו את עורותיהן לפני ששפכו את הדם על יסוד המזבח, שהרי הסדר הוא "אחר ששופכים דמו מפשיטין אותו". (51) שהרי בשעת זריקה לא היו הקרבנות ראויין לאכילה מצד ספק בעל מום, ונמצא שכולם פסולים. (52) שהרי ארבעת הקרבנות היו ראויין לאכילה בשעת הזריקה, ורק אחד הוא פסול, ואין לחייב כולם מספק. (53) ואין מביאין חולין לעזרה (קדושין נז:), משום שנאמר (דברים יב, כא) "וזבחת מבקר ומצאנך וכו' בשעריך" (רש"י שם). (54) ואין מביא על ידי כך חולין בעזרה שהרי אחד מהם בוודאי מחוייב בקרבן הפסח. (55) שהרי מן הדין כולם פטורים. (56) וראה למעלה פרק ב הלכה א ש"אין שוחטין את הפסח אלא למנויו". (57) אף על פי שבדיעבד יצא. (1) יבאר פסח הנשחט במחשבת שני השם והשוחט על בני חבורה, ואמר: הפסח ששחטתי שלא לשמו היה. (2) פט"ו הלכות א, ג, יא. (3) וכמו כן קבלת הדם והולכתו וזריקתו, ראה שם. (4) שנאמר (דברים טז, א) "שמור את חודש האביב ועשית פסח" - שיהיו כל עשיותיו לשם פסח, הרי שינוי קודש (=שעשאו לשם קרבן אחר). ועוד נאמר (שמות יב, כז) "ואמרתם זבח פסח הוא", שתהא זביחה לשם פסח, אם אינו ענין לשינוי קודש, תנהו ענין לשינוי בעלים (זבחים ז:). (5) שלא לשם פסח או שלא לשם בעליו, ראה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. (6) משנה בזבחים ב. ופט"ו שם הלכות ג-יא. (7) תוספתא תרומות פ"ב ופסחים פ"ג, בשינוי לשון קצת. ובמאירי לגיטין נד: (עמוד 224) הביא כלשון רבינו, מכאן עד סוף ההלכה, בשם ברייתא בפסחים. (8) בתוספתא שם ושם ליתא, אבל כן הוא במאירי שם בלשון הברייתא. והוא לדעת אביי בגיטין שם שכל שבידו, נאמן. ואם אינו בידו, אינו נאמן. וכן כתב רבינו בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה טו: "היה מקריב עמו בזבחים ואמר לו נתפלגו - נאמן; וזבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפלגו - אם היה נאמן לו סומך על דבריו וכו'" וימה שכתב בפ"ג מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ח: "היה עושה עמו בטהרות, ולאחר זמן מצאו ואמר לו בשעה שפגע בו, טהרות שעשיתי עמך נטמאו, הרי זה נאמן" - היינו אם הוא נאמן לו, וכמו שכתב כאן ובהלכות פסולי המוקדשין שם. ועיין בכסף-משנה שם.]

- 1 ששחטתי עליכם - שלא לשמו שחטתי, אם היה נאמן
- 2 להן - סומכין על דבריו, ואם לאו - שורת הדין¹⁰
- 3 שאינו נאמן. והרצה להחמיר על עצמו¹¹ - הרי זה
- 4 משבח, ויביא פסח שני¹².
- 5 ב. בשר הפסח שנטמא נודע לו קדם זריקה, אף על
- 6 פי שהאמורין טהורין - לא יזרק את הדם¹³; שאין
- 7 הפסח בא אלא לאכילה¹⁴. ואם זרק - לא הרצה¹⁵. ואם
- 8 לא נודע לו עד שזזק הדם - הרצה¹⁶; שהציץ מרצה¹⁷
- 9 על שגגת הבשר שנטמא, ואינו מרצה על הדון¹⁸.
- 10 נטמא מקצת האיברים - שזרף את הטמאים ואכל את
- 11 הטהורים¹⁹. נטמא האמורים והבשר קים - זרק את
- 12 הדם והבשר נאכל לערב²⁰. נטמא הבצלים אחר
- 13 ששחטם²¹ - לא יזרק את הדם. ואם זרק - לא הרצה²².
- 14 לפיכך חזקין בפסח שני. שאין הציץ מרצה על טמאת

- 15 הגוף²³ אלא אם נטמא בטמאת התהום²⁴, כמו שבארנו
- 16 בהלכות ביאת המקדש²⁵.
- 17 ג. הפסח שיצא מירושלים²⁶ או שנטמא בארבעה עשר
- 18 - ישרף מיד²⁷. נטמא הבצלים או מתו²⁸ או משכו את
- 19 ידיהם²⁹, אפלו נטמא או מתו קדם זריקת הדם³⁰ -
- 20 מניחין אותו עד שתעבר צורתו³¹ ואחר כך ישרף. זה
- 21 הכלל³²: כל שפסולו בגופו³³ - ישרף מיד³⁴; בדם או
- 22 בבצלים³⁵ - תעבר צורתו ואחר כך ישרף. לפיכך, אם
- 23 שחטו אחר שנודע שמשכו הבצלים את ידיהם או מתו
- 24 או נטמא ונדרחו לפסח שני - הרי זה ישרף מיד³⁶. במה
- 25 דברים אמורים שישרף אם נטמא הבצלים? כשנטמא
- 26 כל בני החבורה; אבל אם נטמא מקצתן - זכו טהורים
- 27 בחלקם של טמאים³⁷. אף על פי שנטמא מקצתן אחר
- 28 שהתחילו לאכל³⁸ - זכו הטהורים שצדין לא התחילו³⁹.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(9) קידושין סו. בההוא סמיא שאמר לו עד אחד: אשתו זינתה, ובא לשאול את מר שמואל, ואמר לו מר שמואל אם הוא נאמן לו - יגרשנה. וכן כתב רבינו בהלכות פסולי המוקדשין שם. (10) "כלומר, הדין נותן" (רש"י גיטין שם). (11) ולעשות לפנים משורת הדין. (12) כן בלשון הברייתא במאירי שם. והראב"ד כתב: "אין כאן שבח, שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים", רוצה לומר, כמו שכתב רבינו בסוף פרק ג, שהניחין בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה. והלחם-משנה מתוך שרק בחמשה אמרו כן למעלה, שאינו בדין שכולם יעברו על איסור לכתחילה כדי לזכות לאחד שחייב בפסח, אבל כאן הוא עצמו חייב בספק והוא עצמו יעבור על איסור לכתחילה כדי להקריב קרבן פסח. (13) משנה בפסחים עח: כחכמים של רבי נתן שאכילה מעכבת. וראה למעלה פרק ג הלכה ב. (14) וכיון שנטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה - אינו זורק את הדם. (15) וחייב לעשות פסח שני. (16) ופטור מלעשות פסח שני. (17) פסחים פ: במשנה. (18) כדברי רבינו בגמרא שם. (19) בתוספתא פסחים פרק ו: נטמא חלבים והבשר קיים, אם יש כזית לכל אחד ואחד, יזרוק. ואם לאו, לא יזרוק. ומשמע לו לרבינו דבנטמא קצת הבשר עסקינן, מדקתני אם יש כזית לכל אחד ואחד (כסף-משנה). (20) במשנה שם עח: "נטמא החלב והבשר קיים, זורק את הדם". (21) שאם נטמא לפני שנשחט - אין שוחטים עליו, ראה להלן פ"ה הלכה א, ופ"ו הלכה א. (22) כלומר, אף אם לא נודע עד שזזק הדם. (23) שם פ: במשנה. (24) מת שלא ידעו עליו, ורק אחר שנטמא נודע שיש שם מת (ברייתא בפסחים פא:). ובמשנה שם: "נטמא טומאת התהום, הציץ מרצה". "ואיזוהי טומאת התהום? כל שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם, ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד, אבל הרג לא, שהרי יודע בו זה שהרגו" (פ"ו מהלכות נזירות הלכה יח). (25) פ"ד הלכה ו. ושם כתב רבינו שאף אם נודע לו שהוא טמא טומאת התהום קודם שיזרוק הדם, וזרק אח"כ את הדם - הורצה, שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהוא מזיד. (26) משנה בפסחים פב. "הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד", ומפרש רבנו בפיה"מ "שיצא מן הבית שנאכל בו", וחזר בו רבינו כאן והעתיק "שיצא מירושלים", שהרי המדובר כשיצא ביום ארבעה-עשר, כמו שכתב רבינו: "שיצא וכו' שנטמא בארבעה עשר", וכן מוכח מזה שאמרו "ישרף מיד". ואילו בליל חמשה עשר, אסור לשרוף, שאין שורפין קדשים ביום-טוב (פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ה). ואם כן, על-כרחינו שיצא מירושלים, שאילו יציאה מחבורתו אינה אסורה אלא בליל חמשה עשר, כמו שנראה מדבריו להלן פ"ט הלכה א. ועייין שם הערה ג. ועייין 'תוספות יום טוב' ותפארת ישראל. (27) ואינו צריך עיבור צורה (ראה להלן), משום שהפסול הוא בגוף הבשר. (28) משנה שם, וכחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא. והמדובר כשנטמא או מתו לפני שחיטה, שלא נודע על זה אלא לאחר שחיטה, ראה להלן. (29) לפני שנשחט, שהרי לאחר שנשחט אינם יכולים למשוך את ידיהם, ראה למעלה פ"ב הלכה יד, אלא שלא נודע עד לאחר שנשחט, שמשכו ידיהם לפני השחיטה. וכל אלה כשלא נודע שנטמא, שמתו ושמשכו ידם על לאחר זריקה, וראה להלן. (30) שם פב: כרב יוסף לפי הלשון השניה, ואליבא דחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא, שאפילו לפני זריקה אין זה פסול הגוף אלא פסול בעלים. (31) מניח את הבשר עד שיסריח, או משאירו לילה אחד ונפסל בלינה. אחרת - אין לשרפו, משום בזיון קדשים. (32) פסחים עג: (33) כגון שנטמא הבשר. (34) ואין צריך להניח עד שתעובר צורתו, משום שהבשר נפסל ואין זה מבזה קדשים. (35) שנטמא הדם או נטמא הבצלים. (36) שזה נחשב פסול בגוף הקרבן (כסף-משנה). ואף-על-פי שבפסחים סוף פרק ו, שנראה משם, שאם לא נודע אלא לאחר שחיטה, ישרף מיד - סמך רבינו על דברי הירושלמי פסחים סוף פרק ו, שנראה משם, שאם לא נודע אלא אחר שחיטה - אין זה פסול הגוף (אור שמח). [ועייין בספר "הר המוריה" להלן פ"ב, מהלכות שגגות הלכה י]. (37) תוספתא פסחים פ"ז, וירושלמי שם סוף פרק ז. (38) כלומר, הטמאים התחילו לאכול (ירושלמי שם). (39) [כלומר, הטהורים עדיין לא התחילו. ובירושלמי שם מפורש, שכל-שכן אם התחילו הטהורים ולא התחילו הטמאים, שזכו הטהורים בחלקם של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ"ה סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קכא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אָבֵל אִם הִתְחִילוּ בִּלְבָן וְנִטְמְאוּ מִקֶּצֶתָן - לֹא זָכוּ טְהוּרִים
- 2 בְּחֻלְקָן שֶׁל טִמְאִים; אֲלֵא הִטְהוּרִים אוֹכְלִין חֻלְקָם,
- 3 וְחֻלְק הַטִּמְאִים יִשְׁרָף⁴⁰. וְהוּא הָדִין אִם מֵתוּ מִקֶּצֶתָן⁴¹.
- 4 נִטְמָא שְׁלֵם⁴² אוֹ רְבֹו⁴³ - שׁוֹרְפִים אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבֵּיכָה⁴⁴
- 5 בִּפְנֵי הַפֶּל, כְּדִי לְבִישֵׁן עַד שִׁזְהֶרוּ בּו⁴⁵. וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ
- 6 מִעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה⁴⁶, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחְשְׁדוּ אוֹתָן וַיֹּאמְרוּ מִעֲצֵי
- 7 הַמַּעֲרָכָה גִּבְבו⁴⁷. לִפְיָכָה, אִם יִשְׁרְפוּהוּ בְּקֶשׁ וּבִקְנִים⁴⁸
- 8 וְרָצוּ לְשׂוֹרֵף מִשָּׁל עֶצֶמֶן - שׁוֹרְפִין⁴⁹. נִטְמָא מִעוּטוֹ⁵⁰ וְכֵן
- 9 הַנּוֹתֵר⁵¹ - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחִצְרוֹתֵיהֶן⁵² מִעֲצֵי עֶצְמָן⁵³,
- 10 אָבֵל לֹא מִעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, שֶׁלֹּא יִשְׁאָרוּ מִקֶּחַ אֲצֵלָם
- 11 וַיִּמְעְלוּ בִּהֶן⁵⁴.

ו. מִי שֶׁאָבֵד פֶּסַח וְנִטְמָא אַחֵר שֶׁהִפְרִישׁ פֶּסַח אַחֵר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הטמאים. והמאירי שם פא: (עמ' 130) כתב "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול, לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו' וכן היא בתלמוד המערב". ונראה שיש לתקן דבריו: "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול [זכו בחלק הטמאים, אבל אם התחילו לאכול] - לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו'", שהכל תלוי באכילת הטהורים. וכן הוא ברמב"ם כ"י תימן להלן בסמוך: "אבל אם התחילו ונטמאו קצתן וכו'", ותיבת "כולן" חסרה. ולפי זה, הכל תלוי באכילת הטהורים כנ"ל. וכן מוכח מזה שרבינו השמיט ולא כתב למעלה דין התחילו הטהורים, אבל הלא בירושלמי שלפנינו מפורש להיפך כנ"ל, וראה עוד להלן]. (40) [שכיון שהתחילו כולן לאכול - נקבעה חבורתם (ראה להלן פ"ט הלכה א והערה ג, ולמעלה הערה כה, ובפ"ב הלכה טו הערה פז) וכיון שנטמאו מקצתם שאינם יכולים עוד להצטרף, נתפרדה החבילה, והרי הם מעתה כשתי חבורות, ואסור לטהורים לאכול מחלקם של הטמאים, לפי ש"אינו אוכל אלא בחבורה אחת" (להלן פ"ט הלכה א), אבל אם לא התחילו כולם לאכול, זכו הטהורים בחלקם של טמאים, שהם קובעים חבורתם במקומם. וכן נראה קצת בירושלמי שם שסמכו לדין הנ"ל ענין של שתי חבורות]. (41) תוספתא שם: "בני חבורה שמתו מקצתן או נטמאו מקצתן, השאר אוכלין ואין חוששין". (42) פירוש, כל הקרבן. (43) רוב הקרבן, ויש כאן פשיעת בעלים, לפיכך שורפין אותו לפני הבירה. (44) משנה בפסחים פא: וכל המקדש כולו נקרא בירה (רש"י שם), ויש שם הרבה אנשים. (45) גמרא שם: "מאי טעמא, א"ר יוסי בר חנינא כדי לבייש", "כדי שישמרו להבא ולא יבואו לידי טומאה" (פירוש המשניות שם). (46) משנה שם. והם עצי הקדש, שהוקדשו לשריפת קרבנות על המזבח, והתירו חכמים לעשות כן, כי כן הוא תנאי ב"ד מתחילה כשהקדישו את העצים, שישתמשו בהם גם לשם שריפת פסח שנטמא (תוס' שם ד"ה נטמא). (47) כרבא, ולא כרב יוסף שאמר "שלא לבייש את מי שאין לו [עצים]" (שם פב). ופירושו של דבר: אם נצריכהו לשרוף במקדש בעצים שלו, - כשישארו לו עצים ויקחם לביתו, יחשדו בו הרואים שמעצי המערכה גנבו. (48) שאין בהם חשד, שהרי "אינם ראויים למערכה, כדתנן בתמיד (כט). באלו היו רגילים במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן" (רבינו חננאל שם). ויש שכתבו שהם פסולים למערכה (מאירי), וכן נראה מלשון הגמרא בפסחים שם "דאייתי קני וחירותא דלא חזי למערכה", ועיין רש"י שם). (49) שם בגמרא: "מאי בינייהו (בין טעמו של רב יוסף לבין טעמו של רבא)? איכא בינייהו דאייתי קני וחירותא (שהביא קנים וענפי דקל) דלא חזי למערכה". לטעם של "חשד" - מותר, שאין חשד. ולטעם "שלא לבייש את מי שאין לו" - אסור, שהרי גם בקש ובקנים יש בושא למי שאין לו, ורבינו פסק כרבא שהטעם הוא משום "חשד". משום כך מותר לשרוף בקש וקנים של עצמן. (50) של הקרבן, ואין כאן פשיעה כלל-כך (מאירי). (51) מן הקרבן. (52) כיון שלא פשעו, אין לביישן לשרוף בבירה בפני קהל רב. (53) שבחצרותיהן אין חשד שיאמרו שגנבו מעצי המערכה. וגם זה במשנה שם. (54) שם פב. "דילמא פיישן מינייהו, ואתי בהו לידי תקלה". (55) והרי "אין שוחטין אלא מן הכבשים ומן העזים בלבד, וזכר בן שנה" (למעלה פ"א הלכה א). (56) משנה בפסחים צז: "המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לשלמים", ובתוס' ד"ה המפריש, וז"ל: אומר ר"ת דהא דקתני ויביא בדמיה שלמים, היינו בשנשתיירה אחר הפסח, אבל קודם הפסח יביא בדמיה פסח, וכן מפורש בברייתא תמורה יט. וראה בלח"מ כאן שמקשה על רבינו שפסק בפ"ג מהלכות פסולי המקודשין הלכה כג, ובפס"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד שאין בעלי חיים נדחים (היינו, שאין אומרים שבהמה שנדחתה בחיים לקרבן שהיא לא ראויה לו, שתידחה גם לקרבן שהיא כן ראויה לו. לדוגמא, בהמת נקבה שהופרשה לפסח, שהיא לא ראויה לזה, אין אומרים שמשום כך לא יקריבו אותה קרבן שלמים שהיא ראויה לזה) ה' לו לפסוק כאן לענין נקבה שהפרישה לפסח שהיא עצמה תיקרב שלמים, ולמה פוסק שיביא בדמיו שלמים. וראה מה שתיירץ שם, ובתוספות יו"ט פסחים פ"ט מ"ז בביאור דברי הרמב"ם. (57) משנה בפסחים צא. (58) ואין עליו מנויים אחרים וזולתו. (59) שהרי אין לו מנויים. וראה למעלה פ"ב הלכה ה. (60) שכל מותר הפסח קרב שלמים, ראה להלן הלכות וז. ואין להקריבו אחר תמיד של בין הערבים, משום "עליה השלם כל הקרבנות". ראה פרק א מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג (מאירי שם). (61) שהרי יש לקרבן עדיין בעלים, ואין זה פסח שמתו בעליו (בריייתא שם). (62) שיביאנו לשם פסח, אם הוא ממונה עליו. (63) ולא חלה עליו אנינות, שמשעת שחיטת הפסח כיוס-טוב הוא חשוב, שאומר בו הלל, לפיכך לא חלה עליו אנינות (רבינו חננאל שם), וכל זה הוא שם בגמרא על דברי הבריייתא. (64) להלן פ"ו הלכה ט. (65) ודין זה הוא גם למ"ד בעלי חיים נדחים, שמכיון שמת קודם חצות לא

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ"ה סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח

מתוך מהדורת וגשל

- 1 וְהָרִי שְׁגִיחָן עוֹמְדִין - יִקְרִיב אִי זֶה מִהֶן שְׁיִרְצָה לְשֵׁם
 - 2 פֶּסַח⁶⁶, וְהַשְׁנִי יִקְרֵב שְׁלָמִים⁶⁷. מִצָּאוֹ אַחֵר שֶׁשָּׁחַט
 - 3 פֶּסַחוֹ - הָרִי זֶה יִקְרֵב שְׁלָמִים⁶⁸. וְכֵן אִם הָמִיר בְּזֶה
 - 4 הַנִּמְצָא⁶⁹ אַחֵר שְׁחִיטָה - הָרִי תְּמוּרָה זֹאת תִּקְרָב
 - 5 שְׁלָמִים⁷⁰. אָבָל אִם מִצָּאוֹ קֹדֶם שְׁחִיטָת זֶה שֶׁהִפְרִישׁ,
 - 6 הוֹאִיל וְזֶה הַנִּמְצָא רָאוּי לְהִקְרִיבוֹ פֶּסַח וְרָאוּי לְהִקְרִיבוֹ
 - 7 שְׁלָמִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷¹, אִם הָמִיר בְּזֶה הַנִּמְצָא, בֵּין
 - 8 קֹדֶם שְׁחִיטָת הַמִּפְרָשׁ תַּחְתּוֹ בֵּין אַחֵר שְׁחִיטָה - אֵין
 - 9 תְּמוּרָתוֹ קִרְבָּה, אֲלָא תִרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְיָבִיא
 - 10 בְּדַמְיָהּ שְׁלָמִים⁷².
 - 11 ז. פֶּסַח שֶׁעֲבָרָה שְׁנָתוֹ⁷³ וְשְׁלָמִים הַבָּאִים מִחֲמַת הַפֶּסַח⁷⁴
- 12 - הָרִי הֵם בְּשָׁלְמִים לְכָל דְּבָר⁷⁵: טַעוּנִין סְמִיכָה⁷⁶
- 13 וְנִסְכִּים⁷⁷ וְתִנוּפֹת חֲזָה וְשׁוֹק⁷⁸, מֵה שְּׁאִין פֶּן בְּפִסְחָ⁷⁹.
- 14 ח. פֶּסַח שְׁנֹחֲרַב בְּשָׁלְמִים - יִקְרָבוּ כָּל שְׁלָמִים⁸⁰.
- 15 נִתְעַרְב⁸¹ בְּזִבְחִים אֲחֵרִים⁸² - יִרְעוּ עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם,
- 16 וְיָבִיא בְּדָמֵי הַיָּפָה שְׁבָהֶן מִמֵּין זֶה⁸³ וּבְדָמֵי הַיָּפָה שְׁבָהֶן
- 17 שְׁלָמִים⁸⁴, וְיִפְסִיד הַמוֹתֵר מִבֵּיתוֹ⁸⁵, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפִסְחֵי
- 18 הַמִּקְדָּשִׁין⁸⁶. נִתְעַרְב⁸⁷ בְּכֹזֶרֶת - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שִׁיפֹל
- 19 בָּהֶן מוֹם⁸⁸, וְיֵאָכְלוּ כְּכֹזֶר בַּעַל מוֹם⁸⁹; וְיָבִיא בְּהִמָּה
- 20 שֶׁהִיא יָפָה כִּיפָה שֶׁתִּעֲרֹבוֹת⁹⁰ וְיֵאָמֵר: כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא
- 21 הַפֶּסַח - קִדְּשָׁתוֹ תַּחֲוִל עַל זֹאת⁹¹. וְיִקְרִיבָנָה שְׁלָמִים, אִם
- 22 קִרְבַּ פֶּסַחוֹ⁹².

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נקבע כלל לקרבן פסח, ולדברי הכל אינו נדחה, ואפשר להקריבו בפסח שני, ראה שם בגמרא בתירוצו רבה. (66) כדברי חכמים בברייתא יומא (סד.). (67) כדברי ר' ליעזר בירושלמי פסחים פ"ט ה"ו, ומה ששינונו במשנה פסחים צו: "הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח, ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים", אינו אלא למאן-דאמר "בעלי חיים נדחים", אבל לפי מה שפסק רבינו, ש"בעלי חיים אינם נדחים" (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כג), - השני עצמו קרב שלמים (כסף-משנה, ועיין ראב"ד). וראה למעלה הלכה ח והערה נט. (68) שם במשנה פסחים צו: "נמצא אחר שחיטת הפסח, קרב שלמים". שכיון שנמצא לאחר שחיטה - לא קבעתו שעת השחיטה בשם פסח ואינו דחוי. (69) שאמר: זו תמורת זו, שדין הוא שהתמורה אף היא קודש. (70) שם במשנה, "אחר שחיטת הפסח, קרב שלמים וכן תמורתו". (71) בהתחלת הלכה זו. (72) אף-על-פי שסובר רבינו "אין בעלי חיים נדחים" - כיון שאין לשני קדושה אחת בלבד אלא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים, אין בו כח להתפסס לתמורתו להיקרב בעצמו, אלא ירעה עד שיסתאב (כסף-משנה, עיין שם). (73) כלומר, הופרש בתוך שנתו, ולפני שהגיע זמן ההקרבה מלאה לו שנה, וראה למעלה פ"א הלכה א, שאין שוחטין אלא בן שנה. וראה להלן. (74) כגון תמורת הפסח או פסח שאבד שנתכפרו בעליו באחר, או חגיגת ארבעה עשר (רש"י פסחים צו:). (75) פסחים שם. ואין זה דומה להפריש פסח בן שתי שנים שירעה עד שיפול בו מום (למעלה הלכה ד) - ששם דחהו בידים, אבל כאן שהפרישו בתוך שנתו ומלאה לו שנה, אינו דחוי בידים, אלא נדחה ממילא, ועיין שם בלחם-משנה. (76) שצריך לסמוך ידיו על ראש הקרבן כשהוא חי. (77) שביא יין עם הקרבן. (78) "מפריש החזה ושוק הימין ונותן האימורין עם החזה ושוק על ידי הבעלים, וכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הכל לפני ה' במזרח" (פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ו). (79) ראה בפ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, שאין הפסח טעון סמיכה, ובפ"ב שם הלכה ג שאינו טעון נסכים, ובפ"ט שם הלכה כה, שאינו טעון תנופת חזה ושוק. (80) "זה פשוט על-פי מה שנתבאר דמותר פסח קרב שלמים (כסף-משנה). ומה שאמרו בתוספתא פסחים פ"ט, וזבחים פ"ח: "שלמים שנתערבו עם שלמים הבאים מחמת הפסח ירעו עד שיסתאבו", אין זה אלא לדעת האומרים שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה (פסחים פט.), ואם יקריבם לשלמים נמצא מביא שלמים, הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, לבית הפסול. אבל מדברי רבינו שהשמיט דברי הגמרא הנ"ל, ולא הביא שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה - נראה שסובר שדינו כשלמים ונאכל לשני ימים ולילה אחד (ראה בצל"ח לפסחים ע:). ולפיכך פסק שיקרבו כולם שלמים. וראה בשער המלך פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יח וב"הר המוריה" וב"אור שמח" כאן. וכתב המאירי (פסחים צח:): "ויקרבו כולן שלמים לאחר זמן הפסח ולא בזמן הפסח, מפני שהשלמים טעונין סמיכה, ופסח אינו טעון סמיכה. ואם סומך בה, עובד עבודה בקדשים". (81) משנה בפסחים צח. (82) כגון באשם ובעולה, שאף הם זכרים. ואינם שווים לא בענין אכילה ולא בענין מתן דמים. (83) פירוש, כשאין דמי הבהמות שוים, יביא עולה בסכום כסף שהיה שוה הקרבן היפה, שמה העולה היתה היותר חשובה, וכמו כן האשם יביא בדמי היפה, שמה הוא היה השוה יותר. (84) זהו בשביל הפסח שקרב עתה לשם שלמים, שמותר הפסח קרב שלמים, שמה הוא החשוב ביותר. (85) כגון שהיה אחד מהם שוה דינר אחר, השני שנים והשלישי שלשה, בסך-הכל ששה דינרים, והוא צריך לקנות כל אחד מהם בשלשה, בסך-הכל תשעה, ונמצא מפסיד שלשה דינרים. (86) פרק ו הלכה ה. (87) פסחים צח: לדעת רבנן החולקים על ר' שמעון. (88) "ולמה לא יקרבו? לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות, והבכור לשני ימים, ואינו נאכל אלא לכהנים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול ואין ממעטים באכילתם" (פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב). (89) ראה פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. (90) שמה הפסח היה היפה שבהם. (91) שהפסח שנפל בו מום, יש לו פדיון. אבל בכור בעל מום אינו נפדה (פ"ג מהלכות תמורה הלכה ב). (92) שמותר הפסח מקריבו שלמים, ואם לא קרב פסחו - מקריבו פסח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ"ה סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קכג

מתוך מהדורת וגשל

עליו, או שהיה בדרך רחוקה, או נאנס באנס אחר, או
ששגג ולא הקריב בראשון - הרי זה מביא פסח
בארבעה עשר לחדש השני בין הערבים. ושחיטת פסח
זה מצות עשה בפני עצמה, ודוחה את השבת; שאין
השני תשלומין לראשון, אלא רגל בפני עצמו. לפיכך
חייבין עליו כרת.
ב. כיצד? מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון, אם
הזיד ולא הקריב בשני - חייב כרת; ואם שגג או נאנס
אף בשני - פטור. הזיד ולא הקריב בראשון - הרי זה
מקריב בשני; ואם לא הקריב בשני, אף על פי ששגג
- הרי זה חייב כרת, שהרי לא הקריב קרבן ה' במועדו
והיה מזיד. אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא
עשה את הראשון, אף על פי שהזיד בשני - אינו חייב
כרת, שפטר בפסח ראשון מן הכרת.
ג. ומי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו את הדם,
אף על פי שביא לערב - לא הרצה, וחייב בפסח שני.
ד. טמא שיכול לטהר בפסח ראשון שלא טבל אלא
ישב בטמאתו עד שעבר זמן הקרבן, וכן ערל שלא קל
עד שעבר זמן הקרבן - הרי זה מזיד בראשון. לפיכך,

ט. המפריש⁹³ פסחו עד שלא נתגזר⁹⁴ ונתגזר, עד שלא
נשתחרר⁹⁵ ונשתחרר, עד שלא הביא שתי שערות
והביא⁹⁶ - הרי זה מקריבו לשם פסח⁹⁷; שאין בעלי
חיים נדחין⁹⁸, כמו שבארנו בפסולי המקדש⁹⁹.
י. המפריש מעות לפסחו והותירו¹⁰⁰ - יביא המותר
שלמים¹⁰¹. המקנה אחרים¹⁰² על פסחו ועל חגיגתו¹⁰³
- הרי המעות שיקח מהן בחלקם חלין¹⁰⁴. אף על פי
שזה הפריש טלה לפסחו וזה הפריש מעות לפסחו,
ולקח ממנו המעות ומנחו על פסחו¹⁰⁵ - הרי המעות
חלין; שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ואת
חגיגתן ואת מעות פסחיהן וחגיגתן¹⁰⁶.
יא. עצים של צלית הפסח - בפסח. וכן מצה ומרור,
הואיל והן מכשירי הפסח - הרי הם בפסח. ואם לקח
ממעות הפסח ממי שמנה אותו עמו כדי למנותו עמו
במצה ומרור או להיות לו חלק בעצים שצולה בהן -
הרי המעות חלין¹⁰⁷.
פרק חמישי
א. מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח, שאין שוחטין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(93) לפי ירושלמי פסחים פ"ל הלכה ב, ראה להלן. (94) שאז אינו ראוי לפסח, ראה להלן פ"ט הלכה ז. (95) כלומר, חצי עבד כנעני וחצי בני חורין, שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, עד שיעשה כולו בן חורין (למעלה פ"ב הלכה י"ג), ובהגהות "טוב ירושלים" על הירושלמי שם נדחק בזה. (96) קטן שהפריש פסח כדי להקריבו לאחר שיגדיל והגדיל. והמדובר כשהיה בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד, שהוא "מופלא סמוך לאיש" שנדרו נדר והקדשו הקדש (ראה בכסף-משנה למעלה פ"ב הלכה ד). (97) אע"פ שבשעה שהפרישו לא היו מחוייבים, ועכשיו כשהשתחרר או נתגדל או נתגזר, הוא כאדם אחר, יכול להקריב את הפסח הזה, משום שבעלי חיים אינם נדחים, וראוי עכשיו הפסח להקריבה. ואילו היה דבר זה לאחר שחיטה היה הקרבן נדחה, אבל אם הקריבו עליו כשהיה קטן, ושוב גדל - יצא בקרבן שהקריבו עליו בטעותו (לקמן פ"ה הלכה ז). (98) בירושלמי פסחים פ"ח ה"ב: "א"ר יוחנן, הפריש פסחו עד שלא נתגזר ונתגזר; עד שלא נשתחרר ונשתחרר; עד שלא הביא ב' שערות והביא ב' שערות, צריך להמנות על פסח אחר", וסובר רבינו שזה אינו אלא למאן-דאמר בעלי חיים נדחים, ור' יוחנן לשיטתו שסבר כן ביומא סד (אור שמח). אבל לדעת רבינו שאין בעלי חיים נידחין, הרי זה מקריבו לשם פסח (כסף-משנה). (99) פ"ג הלכה כג. (100) הפריש סכום כסף כדי לקנות שם או כבש לקרבן פסח, והשיג שם או כבש בפחות מן הסכום שהפריש. (101) פסחים ע: "אמר רב נחמן וכו' מניין למותר הפסח שקרב שלמים, שנאמר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר, וכי פסח מן הבקר בא, והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים? אלא מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר (שהוא שלמים). (102) פסחים פט: בבביתא. שהפרישו מעות לשם קניית פסח או חגיגה, והלך הוא ומינה אותם על שלו, והם נתנו לו את המעות כל אחד לפי חלקו. (103) חגיגת ארבעה עשר, שאף היא באה לכל המנויים (רש"י). [והמאירי שם כתב: "שלא היתה נאכלת אלא למנויים". אבל זה אינו אלא לבן תימא (פסחים ע.), אבל לדעת חכמים אין דינה כפסח, ראה להלן פרק י הלכה יב, ובפ"ח מהלכות חמץ ומצה ולחם-משנה שם, ובצל"ח פסחים ע.]. (104) שקדושת המעות (שהפרישו לשם פסח או חגיגה) נתחללה על הטלה שנמנו עמו, והמעות יוצאות לחולין. (105) כלומר, אין חילול אלא כשהקדש נתפס על דבר של חולין, אבל אם שניהם הקדש אין מתחלל הקדש על הקדש, וכאן הרי הוקדש הפסח והוקדשו המעות. (106) שאם ימנו אחד על פסחו, שיהיו המעות חולין ביד מי שימנו. ולא רק לצרכי הפסח, כמו עצים לצלייתו ומצה ומרור, אלא אפילו לקנות בגד לעצמו. ורבי בפסחים צ. וכמאן דמיקל בפלוגתא דרבה ורבי זירא. ולמדו כן גם מהפסוק "אם ימעט הבית מהיות משה" - "החיה עצמך מן השם", כלומר: קנה לעצמך כל צרכיך. וראה משנה-למלך. (107) המדובר כאן כשקיבל המעות שהפריש חבירו לפסח - עבור עצים או עבור מצה ומרור (משנה-למלך). והשמיענו בזה, שלא רק אם מקבל המעות עבור הפסח, המעות חולין, אלא אף אם מקבל המעות עבור עצים או עבור מצה ומרור - המעות מתחללים, שהמצה ומרור והעצים לצליהם הם כפסח עצמו. ודבר זה לא נזכר בגמרא, ולמדו מתוך מה שאמרו בסוגיא שם אליבא דמאן דמיקל (שרבינו פוסק כמותו, ראה למעלה), שהמחלוקת של רבי וחכמים אינה אלא לקנות במעות חלוק וטלית שאינם צרכי הפסח, אבל בעצים ומצה ומרור, אפילו חכמים מודים שמותר לקנות - הרי שהם כפסח עצמו (משנה-למלך). וצריך לומר שגם זה משום על-מנת כן הקדישו ישראל את מעות פסחיהם, כנ"ל. (1) יבאר קרבן פסח-שני ומי חייב להביאו ואם דוחה שבת, ואם מילת בניו הקטנים ומילת עבדיו מעכבים הפסח.

28 וְהִבְטִיחוּהוּ לְצֵאת לְעֶרֶב - שׁוֹחֲטִין עָלָיו, וְכִשְׁנֵי צֵא לְעֶרֶב
29 - יֵאָכֵל. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרִים? כְּשֶׁהָיָה חֲבוּשׁ בְּיַד
30 יִשְׂרָאֵל; אָכַל אִם הָיָה חֲבוּשׁ בְּיַד עֹבְדֵי כּוֹכָבִים - אֵין
31 שׁוֹחֲטִין עָלָיו עַד שְׁנֵי צֵא. וְאִם שָׁחֲטוּ עָלָיו וְנִצָּא - הָרִי זֶה
32 אוֹכֵל; וְאִם לֹא יִצָּא - פֶּטוּר מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, שֶׁהָרִי
33 נִשְׁחַט עָלָיו. וְכֵן הָאוֹנֵן וְהַחֹלֶה וְהַזֶּקֶן שֶׁהֵם יְכוּלִים
34 לֵאכֹל שֶׁשָּׁחֲטוּ עָלֵיהֶן, וְאַחֵר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם נִטְמָאוּ בַּמֵּת
35 וְהָרִי אֵינָן יְכוּלִין לֵאכֹל - הָרִי אֵלּוּ פֶּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח
36 שְׁנֵי.

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ה

פֶּרֶק שְׁשִׁי

37 א. אִי זֶהוּ טָמֵא שֶׁנִּדְחָה לְפָסַח שְׁנֵי? כָּל מִי שֶׁאֵינּוּ יְכוּל
38 לֵאכֹל אֶת הַפֶּסַח בְּלִילִי חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן מִפְּנֵי
39 טְמֵאוֹתוֹ, כְּגוֹן זָבִים² וְנִבְוִים³, נְדוּת וְיֹדְלוֹת⁴ וְכוּצֵלִי
40 נְדוּת⁵. אָכַל הַנוֹגֵעַ בַּנִּבְלָה וְשֶׁרָץ וְכִי צָא בִּהֵן בְּיוֹם
41 אֲרֻבָּעָה עָשָׂר⁶ - הָרִי זֶה טוֹבֵל, וְשׁוֹחֲטִין עָלָיו אַחֵר
42 שִׁטְבָּל⁷, וְלִעֲרֹב כְּשִׁיעָרִיב שֶׁמָּשׁוּ אוֹכֵל אֶת הַפֶּסַח.
43 ב. טָמֵא מֵת⁸ שֶׁחָל שְׁבִיעִי שְׁלוֹ הַלְוִיָּהּ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר,
44 אֶף עַל פִּי שֶׁטְבַל וְהָזָה עָלָיו⁹ וְהָרִי הוּא רְאוּי לֵאכֹל
45 קִדְשִׁים לְעֶרֶב¹⁰ - אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו¹¹, אֲלֹא נִדְחָה לְפָסַח
46 שְׁנֵי. שְׁנֵי צֵא: וְהֵי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם
47 וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בְּיוֹם הַהוּא. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
48 לְמַדּוּ, שֶׁשְׁבִיעִי שֶׁלֶּהֶן הִיחָה¹², וְעַל זֶה שֶׁאֵלּוּ¹³ אִם יִשְׁחַט
49 עָלֵיהֶן וְהֵם יֵאָכְלוּ לְעֶרֶב, וּפְרַשׁ לֶהֱנֹן שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין
50 עָלֵיהֶן¹⁴. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרִים? בְּשִׁנְטָמָא בְּטִמְאוֹת מִן

1 אִם לֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנֵי אֶפְלוּ בְּשִׁגְגָה - חֵיב כָּרַת.
2 ה. כְּשֶׁם שֶׁמִּילַת עֲצָמוֹ מַעֲכָבְתוֹ מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח, כֵּן
3 מִילַת בְּנֵי הַקְּטָנִים וּמִילַת כָּל עֹבְדֵי, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין
4 קְטָנִים, מַעֲכָבְת אוֹתוֹ; שְׁנֵי צֵא: הַמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר וְאִז
5 יִקָּרֵב לַעֲשׂוֹתוֹ. וְאִם שָׁחַט קֹדֶם שִׁמּוֹל אוֹתָם - הַפֶּסַח
6 פֶּטוּר. וְכֵן טְבִילַת אֲמֵהוּתָיו לְשֵׁם עֲבֹדוֹת מַעֲכָבְתוֹ. וְדָבָר
7 זֶה מִפִּי הַקְּבִלָה, שֶׁהַטְּבִילָה לְשִׁפְחוֹת בְּמִילָה לְעֹבְדִים.
8 ו. הַקֶּטֶן - אֵין מִילַת עֹבְדֵי וְטְבִילַת שִׁפְחוֹתָיו מַעֲכָבְתוֹ
9 מִלְּהַמְנוֹת עַל הַפֶּסַח; שְׁנֵי צֵא: וְכָל עֹבֵד אִישׁ - לְהוֹצִיא
10 אֶת הַקֶּטֶן.

11 ז. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בֵּין פֶּסַח רִאשׁוֹן לְפָסַח שְׁנֵי, וְכֵן קֶטֶן
12 שֶׁהִגְדִּיל בֵּין שְׁנֵי פֶסַחִים - חֵיבִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי. וְאִם
13 שָׁחֲטוּ עָלָיו בְּרִאשׁוֹן - פֶּטוּר.
14 ח. נָשִׁים שֶׁנִּדְחָה לְשְׁנֵי, בֵּין מִפְּנֵי הָאֲנָס וְהַשְּׁגָגָה בֵּין
15 מִפְּנֵי הַטְּמָאָה וְדָרָךְ רְחוּקָה - הָרִי פֶסַח שְׁנֵי לָהֶם רְשׁוּת:
16 רְצוּ שׁוֹחֲטִין, רְצוּ אֵין שׁוֹחֲטִין. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹחֲטִין
17 עָלֵיהֶן בְּפָנֵי עֲצָמָן בְּשַׁבָּת בְּפֶסַח שְׁנֵי. אָכַל אִם הִתְהַ
18 הָאִשָּׁה אַחַת מִבְּנֵי חֲבוּרָה - מִתָּר. וְאִי זֶה הִיא דָּרָךְ
19 רְחוּקָה? חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִל חוּץ לְחוּמַת יְרוּשָׁלַם.
20 ט. מִי שֶׁהָיָה בֵּינוֹ וּבֵין יְרוּשָׁלַם יוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר עִם
21 עֲלִית הַשֶּׁמֶשׁ חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִל אוֹ יָתֵר - הָרִי זֶה דָּרָךְ
22 רְחוּקָה. הָיָה בֵּינוֹ וּבֵינָה פָחוֹת מִזֶּה - אֵינוֹ בְּדָרָךְ רְחוּקָה,
23 מִפְּנֵי שֶׁהוּא יְכוּל לְהִגִּיעַ לְיְרוּשָׁלַם אַחֵר חֲצוֹת כְּשִׁיחֲלָף
24 בְּרַגְלָיו בְּנַחַת. הִלָּךְ וְלֹא הִגִּיעַ מִפְּנֵי שֶׁעָכְבוּהוּ הַבְּהֵמוֹת
25 בְּדַחְקָם, אוֹ שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַם וְהָיָה חוּלָה בְּרַגְלָיו וְלֹא
26 הִגִּיעַ לַעֲזָרָה עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרֶבֶן - הָרִי זֶה אָנוּס וְאֵינוֹ
27 בְּדָרָךְ רְחוּקָה. מִי שֶׁהָיָה חֲבוּשׁ חוּץ לְחוּמַת יְרוּשָׁלַם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר אי זהו טמא שנדחה לפסח שני, ומי שחל שביעי שלו להיות בשבת. (2) ברייתא בפסחים צג. "הזב האמור בתורה הוא שכבת זרע הבא מחליי החללים שהיא מתקבצת בהן וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגדר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה המוורת". (3) "אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלושה ימים זה אחר זה בלא עת נדתה". (4) והיא כרבי יהודה האומר נשים בפסח שני רשות. (5) שהן כנידות, כמו שכתוב (ויקרא טו, כד) "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נידתה עליו וטמא שבעת ימים". וכל אלו טמאין בטומאה ארוכה (=כלומר, טומאתם אינה טומאת ערב - רש"י שם). וכגון שנטמאו ביום י"ד או לפני יום י"ד ויום י"ד אינו יום האחרון לטומאתם. (6) שהוא טמא רק טומאת ערב, ואינו מחוסר כיפורים (=אינו צריך להביא קרבן). (7) ואף על פי שאינו טהור עד שיעירב שמשו - הרי שוקע מאליו ואינו מחוסר מעשה טהרה, אבל לפני הטבילה אין שוחטין עליו, שהרי הוא מחוסר מעשה הטבילה, והוא כרב יהודה אמר רב שאמר (פסחים צ. ז): "שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ". (8) שעליו נאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים". (9) טבל במקוה והוזה עליו מי חטאת, כמו שנאמר (שם, יט) "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחתאו ביום השביעי וכיבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב". (10) שהרי נאמר (שם): "וטהר בערב". (11) אף על פי ששוחטין וזורקין על טבול יום אחר - טבול יום זה חמור יותר. (12) ספרי במדבר פרשת בהעלותך: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, לא היו יכולין לעשות בו ביום אבל היו יכולים לעשות ביום שלאחריו. נמצינו למדים שחל ז' שלהם להיות ערב הפסח". (13) למשה רבינו. (14) אף על פי שכבר טבלו והוזה עליהם. שאין לומר שכאן היה לפני הטבילה, אבל לאחר טבילה שוחטין וזורקין על טבול יום זה, - למה אמר להם משה שיעשו פסח שני, יטבלו בו ביום וישחטו עליהם? (ראה בתוספות פסחים צ: דיבור המתחיל שחל). ודעת הראב"ד שכאן מדובר ששחטו עליהם לפני הטבילה ואחר שעבר זמן השחיטה באו ושאלו למשה. אבל לאחר הזאה וטבילה שוחטין וזורקין עליהם כעל כל טבול יום אחר. וויש הוכחה לדעת רבינו ממה שאמרו (פסחים טז) "איש איש כי יהיה טמא לנפש" - "איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני", ואם הפסוק מדבר לפני טבילה והזאה, איך אמרו "איש נדחה ואין צבור נדחים", הלא הלכה היא "טומאה דחוייה בצבור", שאם אפשר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ו סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קכה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 המַת שֶהַנִּזְרִי מְגַלַּח עֲלֵיהֶן¹⁵; אֲבָל אִם הָיָה טָמֵא בִשְׂאֵר
- 2 טָמְאוֹת מִן הַמַּת שֶׁאֵין הַנִּזְרִי מְגַלַּח עֲלֵיהֶן - שׁוֹחֲטִין
- 3 עָלָיו בְּשָׁבִיעִי שְׁלוֹ אַחֵר שִׁטְבֵּל וְיָזָה עָלָיו, וְכִשְׂעִירֵי
- 4 שְׁמִשׁוֹ אוֹכֵל פֶּסַח.
- 5 ג. זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רֵאיוֹת¹⁶, וְסָפַר שִׁבְעָה יָמִים¹⁷ וְטָבַל
- 6 בְּשָׁבִיעִי¹⁸ - שׁוֹחֲטִין עָלָיו וְהוּא אוֹכֵל לְעֶרְב. וְאִם רָאָה
- 7 זֹכֵב¹⁹ אַחֵר שֶׁנִּזְרַק הָדָם - הָרִי זֶה פְטוֹר מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח
- 8 שְׁנֵי²⁰. וְכֵן שׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם²¹ - טוֹבֶלֶת בְּיוֹם
- 9 הַשְּׁמֹרֶת²², כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּבִיאוֹת אֲסוּרוֹת, וְשׁוֹחֲטִין
- 10 עָלֶיהָ²³ וְהִיא אוֹכֶלֶת לְעֶרְב. וְאִם רָאָתָה דָם אַחֵר שֶׁנִּזְרַק
- 11 דָם הַפֶּסַח - פְטוֹרָה מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי²⁴. וְאֵין שׁוֹחֲטִין
- 12 עַל הַנֶּגֶד בְּשָׁבִיעִי שְׁלֹחַ²⁵, שֶׁהָרִי אֵינָה טוֹבֶלֶת עַד לֵיל
- 13 שְׁמִינִי²⁶, וְאֵינָה רְאוּיָה לֶאֱכֹל קֳדָשִׁים עַד לֵיל תְּשִׁיעִי²⁷.

- 14 ד. מְחַסְרֵי כְּפֹרִים²⁸ שֶׁחַל יוֹם הִבָּאת קִרְבָּנוֹתֶיהֶן
- 15 בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן, וּמְקַרְבִּין קִרְבָּנוֹתֶיהֶן
- 16 בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִסָּן בֵּין קֹדֶם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח בֵּין אַחֵר
- 17 שְׁחִיטָתוֹ²⁹, וְאוֹכְלִין פֶּסַחֶיהֶן לְעֶרְב³⁰. וְאֵין שׁוֹחֲטִין
- 18 עֲלֵיהֶן עַד שִׁמְסְרוּ קִרְבָּנוֹתֶיהֶם בְּיַד בֵּית דִּין³¹, שְׁמָא
- 19 יִפְשְׁעוּ וְלֹא יִקְרִיבוּ אוֹתָם.
- 20 ה. מְצַרֵּעַ שֶׁחַל שְׁמִינִי שְׁלֹחַ³² לְהִיּוֹת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וְרָאָה
- 21 קָרִי³³ בּוֹ בְּיוֹם - הָרִי זֶה טוֹבֵל וְנִכְנָס לְעֶזְרַת נָשִׁים וּמְבִיא
- 22 קִרְבָּנוֹתָיו. וְאִף עַל פִּי שֶׁטָּבַל יוֹם אֲסוּר לְהַכְנִס לְעֶזְרַת
- 23 נָשִׁים, הוֹאִיל וְאֲסוּרוֹ לְהַכְנִס שֵׁם מְדַבְּרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
- 24 בְּהִלְכוֹת בִּיאַת מְקַדָּשׁ, יוֹם זֶה הוּא יוֹם הַקִּרְבַּת הַפֶּסַח
- 25 בְּמוֹעֵדוֹ³⁴ - יָבֹא עֲשֶׂה³⁵ שִׁישׁ בּוֹ כֶּרֶת וְיִדְחָה אֲסוּר שֶׁל
- 26 דְּבָרֵיהֶם³⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לעשות בטהרה מחזרים לעשות בטהרה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכות יד"טז), ואם כן גם כאן צריך לטבול ולהזות, ואז אין איש נדחה, שגם על יחיד שוחטין וזורקין כשהוא טבול יום, וכשאין היחיד נדחה אין הציבור עושים בטומאה (ראה בזבחים כב:), אלא על כרחנו שהמדובר לאחר טבילה והזאה וגם אז אין שוחטין על היחיד. (15) שנאמר (במדבר ו, ט) "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו" וגו'. וראה בפרק ז מהלכות נזירות על אלו מן הטומאות הנזיר מגלח. (16) של זיבה, שצריך לספור שבעה ימים שלא יראה בהם ראייה של זיבה ולטבול, ואינו צריך להביא קרבן. (17) ויום השביעי חל ב"ד ניסן. (18) אבל לא לפני שטבל, וכרב יהודה אמר רב שאמר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ורבינו פוסק כמותו. (19) הזב בעל שתי הראיות ראה ראייה שלישית של זוב. (20) ברייתא בפסחים פא. שבעת שזרקו את הדם היה טהור ויצא ידי חובתו בפסח זה. (21) היא זבה קטנה שראתה דם יום אחד בלבד או שני ימים בימי הזיבה, שהם אחד עשר יום שלאחרי שבעת ימי הנידה. ונקראת שומרת יום כנגד יום, מפני שאותו היום שראתה בו דם, כולו טמא, ומשמרת כל הלילה, ואם לא ראתה דם בלילה משכמת למחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום, אם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מותרת לבעלה לערב. (22) ואינה צריכה לחכות לטבול לערב. (23) אחר שטבלה. אבל זבה גדולה שהיא חייבת בקרבן אין שוחטין עליה. (24) משום שאינו צריך שיהיה יום השני, שהוא יום השימור, טהור כולו, כי אם מקצתו, שמקצת היום ככולו, ומכיוון שבעת שזרקו את הדם הייתה טהורה יצאה ידי חובתה בפסח זה. (25) שם צ: אף כי אינה מחוסרת כיפורים, שאין עליה להביא קרבן, בכל זאת אין שוחטין, כדלהלן. (26) כמו שנאמר (ויקרא טו, יט) "שבעת ימים תהיה בנידתה", ודרשו בברייתא פסחים שם "תהא בנידתה כל שבעה", והרי היא עתה מחוסרת טבילה ואין שוחטין עליה. (27) כלומר, חוץ מהטעם הנ"ל יש עוד טעם נוסף, שאפילו למי שסובר שוחטין וזורקין על טמא שרץ, אין זה אלא אם הוא ראוי לאכול לערב, אבל זו אינה ראוייה לאכול לערב, עד ליל תשיעי, וכן הוא בגמרא שם. (28) הן הזבה והיולדת, הזב (=שראה שלוש ראיות של זב) והמצורע. ונקראו מחוסרי כפרה, שאף על פי שטהרו מטומאתם וטבלו והעריב שמשם, לא גמרה טהרתם לאכול בקדשים עד שיביאו קרבנם (למחר). (29) אחר שחיטת הפסח. ומשמיענו שאף על פי שאסור לשחוט שום קרבן אחר תמיד של בין הערביים משום שנאמר (ויקרא ו, ה) "והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים" ודרשו חז"ל (פסחים נח:): "השלמים, עליה (על של שחר) השלם כל הקרבנות כולם" - באה עשה של הקרבת פסח שיש בה כרת ודוחה עשה של "השלמה" (שם נט). והלכות תמידין ומוספין שם הלכה ד) שאם לא יקריב קרבנותיו ולא יהיה ראוי לאכול הפסח אין הפסח כשר, והרי עבר בעשה שיש בה כרת. [ובדין "שוחטין ומקריבין - קודם שחיטת הפסח" משמענו, שאף על פי שאין שוחטין הפסח עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמא יפשעו ולא יקריבו אותם, אין זה אלא בהקרבת קרבנותיו, שיטעו לחשוב שכיוון שכבר שחטו עליהם קרבן פסח, שוב אין עליהם כרת אף על פי שלא יקריבו קרבנותיהם ולא יאכלו הפסח, שהרי אכילת פסחים אינה מעכבת (כשאירע לו פסול לאחר הזריקה), אבל מותר להקריב קרבנותיהם לפני שחיטת הפסח, ולא חששו שמא יפשעו ולא יקריבו הפסח, ונמצא עבר על עשה של "השלמה" מבלי שיקיים עשה של פסח שיש בה כרת - שפסח שיש בו כרת, חמור הוא בעיני בני אדם ולא יבואו לידי פשיעה. וראיה לכך, שלא נזכר בגמרא חשש זה של "שמא יפשע" אלא בקרבנותיהם ולא בפסח]. (30) להלן (הלכה ט) באונן כתב רבינו: "שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל". (31) "חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות". (32) דין המצורע לטבול ביום השביעי שלו, כמו שנאמר (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר". וביום השמיני שלו מביא קרבנותיו, כמו שנאמר (שם יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגו' והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' פתח אהל מועד". (33) שהוא משתלח חוץ לשתי מחנות: מחנה שכינה ומחנה לויה ועזרת נשים מחנה לוי היא. (34) ואם לא יוכל להיכנס לעזרת נשים להקריב קרבנותיו, לא יוכל להקריב את הפסח. (35) של הקרבת הפסח. (36) איסור כניסתו של הטבול-יום לעזרת נשים.

- 1 ו. טמא מת³⁷ שחל שביעי שלו להיות בשבת³⁸ - אין
- 2 מזין עליו³⁹ אלא למחר⁴⁰. ואפלו חל שביעי שלו
- 3 להיות בשלשה עשר בניסן והוא שבת - ידחה ליום
- 4 ארבעה עשר⁴¹; ומזין עליו, ואין שוחטין עליו⁴², כמו
- 5 שבאנו⁴³, אלא ידחה לפסח שני. והלא אסור הנה
- 6 בשבת משום שבות, והפסח בכרת, והיאך יעמידו
- 7 דבריהם במקום כרת⁴⁴? מפני שביום שהוא אסור
- 8 בהנה משום שבות⁴⁵ אינו זמן הקרבן⁴⁶ שחביבין עליו
- 9 כרת, לפיכך העמידו דבריהם במקומן, אף על פי
- 10 שהדבר גורם לעתיד לבוא לעמד במקום כרת.
- 11 ז. ישראל ערל⁴⁷ שחל בערב הפסח - שוחטין עליו
- 12 אחר שחל⁴⁸. אבל גר שנתגיר ביום ארבעה עשר ומל
- 13 וטבל - אין שוחטין עליו; שאינו אוכל לערב, והרי הוא
- 14 כפורש מן הקרבן⁴⁹ שצריך שבעה ימים ואחר כך יטהר.
- 15 גזרה שמא יטמא גר זה למת לשנה הבאה⁵⁰ ביום

- 16 ארבעה עשר ויטבל ויאכל לערב, ויאמר: אשתקד כן
- 17 עשו לי ישראל, כשמלתי טבלתי ואכלתי לערב. והלא
- 18 גזרה זו מדבריהם, ופסח בכרת, והיאך יעמידו דבריהם
- 19 במקום כרת ביום הקרבן שהוא יום ארבעה עשר⁵¹?
- 20 מפני שאין הגר מתחייב במצות עד שימול ויטבל⁵²,
- 21 ואינו טובל עד שיירפא מן המילה, כמו שבארנו בענין
- 22 הגרות, לפיכך העמידו דבריהם במקום זה, שהרי זה
- 23 המל יש לו שלא לטבל עד שיכריא ולא יבוא לידי
- 24 חיוב כלל.
- 25 ח. מי שבא בבית הפרס⁵³ - הרי זה מנפח והולך⁵⁴,
- 26 ואם לא מצא עצם⁵⁵ ולא נטמא - שוחט ואוכל פסחו⁵⁶
- 27 ואף על פי שהלך בבית הפרס. שטמאת בית הפרס
- 28 מדבריהם, כמו שבארנו בהלכות טמא מת, ולא העמידו
- 29 דבריהם במקום כרת⁵⁷, כמו שבארנו⁵⁸. וכן בית הפרס
- 30 שנדוש⁵⁹ - טהור לעושה פסחו⁶⁰.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(37) שטמא שבעת ימים, כמו שנאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" וצריך להזות עליו מי חטאת בשלישי ובשביעי שלו. (38) וצריך להזות עליו בו ביום. (39) משנה בפסחים סה: וכרבי עקיבא שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים (שם סט.). וכן פסק רבא שהזאה אינה דוחה את השבת. (40) שהוא יום שמיני שלו. וסובר רבינו שאין צריך להזות ביום השביעי דווקא. וכן כתב בפרק י"א מהלכות פרה אדומה הלכה ב: "מי שהזזה עליו בשלישי ולא הזזה עליו בשביעי ושהה כמה ימים, טובל בכל עת שירצה אחר השביעי בין ביום בין בלילה, ומזין ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה, אפילו טבל בליל תשיעי או בליל עשירי מזין עליו למחר אחר הנץ החמה". והראב"ד חולק עליו גם כאן וגם שם (כסף משנה). (41) במשנה בפסחים סה: "השיב רבי עקיבא ואמר הזזה תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות", ומפרש רש"י "הזזה תוכיח שהיא מצוה, בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו". אבל לדעת רבינו שפוסק למעלה הלכה ב שטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח אין שוחטין עליו מגזירת הכתוב, על כרחנו שדברי המשנה מתפרשים כששביעי שלו חל להיות בשבת י"ג ניסן, וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם. [אבל צריך עיון, שהרי גם לדעת רבינו אם נטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו (למעלה הלכה ב) וכאן אמרו סתם שהזאה אינה דוחה שבת ומשמע שגם באופן הנ"ל שבוים ההזאה הוא גם זמן חיוב הכרת. ונראה שזוהי כוונת הראב"ד בהשגתו על רבינו, ועיין כסף משנה]. (42) הפסח. (43) למעלה הלכה ב, שטמא מת שחל שביעי שלו ב"ד אין שוחטין עליו. (44) כלומר, למה קיימו דבריהם ולא ביטלו מחמת עשה שיש בו כרת כשם שעשו כן במצורע (למעלה הלכה ה), בבית הפרס (להלן הלכה ח) ובאונן (להלן הלכה ט). (45) יום השבת שחל ב"ג ניסן. (46) שהרי זמנו למחר ביום י"ד. (47) שנמנע מלמול מחמת איזה סיבה ואסור לו לאכול מן הפסח, כמו שנאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". (48) בפסחים צב. "אמר רבה בר בר חנא אמר רב יוחנן וכו' דברי הכל ישראל טובל ואוכל את פסחו לערב". ותמחו בתוספות שם דיבור המתחיל אבל, דלא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן, אבל המאירי ביבמות עא: פירש "שנטמא במת והזה שלישי ושביעי קודם שימול ואחר הזאת שביעי מל בערב הפסח וטבל לטומאתו - שאין אומרים שהזאתו שנעשית כשהוא ערל אינה הזאה". (49) משנה פסחים צב. "גר שנתגיר בערב פסח בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר". ופוסק כבית הלל. (50) שם בגמרא: אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן מחלוקת בערל נכרי, שבית הלל סברי גזירה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר: אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי, עכשיו נמי אטבול ואוכל, ולא ידע שאשתקד היה גוי ולא קיבל טומאה, ועכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. (51) וכאן אין מקום למה שכתב למעלה הלכה ו "שביום שהוא אסור בהזייה אינו זמן הקרבן", כי כאן הגזירה היא לאותו יום שעליו להקריב את הקרבן, שהוא י"ד בניסן. (52) כן הוא בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו "גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול". (53) "איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו בכל השדה וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר". (54) יקח את העפר שהלך עליו וינפחהו. (55) בגודל שעורה, שהוא מטמא במגע ובמשא. (56) משנה אהלות פרק י"ח הלכה ד "ומודים בית שמאי לבית הלל שבדקין לעושה פסח". ובפסחים צב: "מאי בודקין אמר רב יהודה אמר שמואל מנפח בית הפרס והולך". (57) פסחים צב. "אמר רבא וכו' אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת". (58) למעלה הלכה ה לעניין מצורע. (59) ברגל, שדריסת הרגליים העבירתן (רש"י פסחים צב:). (60) פסחים שם, "ר' יהודה בר אביי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ו סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קכו

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ט. האונן⁶¹ ראוי לאכל הפסח לערב⁶². מפני שאנינות
- 2 לילה מדבריהם⁶³, לא העמידו דבריהם במקום פרת
- 3 בדבר זה⁶⁴; אלא שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל⁶⁵,
- 4 כדי שיפרש מאנינותו ולא יסיח דעתו⁶⁶. במה דברים
- 5 אמורים? שמת לו המת אחר חצות, שפכר נתחייב
- 6 בקרבן פסח⁶⁷; אבל אם מת לו המת קדם חצות⁶⁸ – אין
- 7 שוחטין עליו⁶⁹, אלא ידחה לשני⁷⁰. ואם שחטו עליו
- 8 וזרקו הדם – טובל ואוכל לערב⁷¹. מת לו מת בשלישה
- 9 עשר וקברו בארבעה עשר – הרי הוא ביום קבורה אונן
- 10 מדבריהם⁷², ואינו תופס לילו מדבריהם⁷³. לפיכך
- 11 שוחטין עליו וטובל ואוכל לערב אף בשאר הקדשים⁷⁴.
- 12 יום שמועה⁷⁵ יום לקוט עצמות⁷⁶ – הרי הוא ביום
- 13 קבורה⁷⁷. לפיכך, מי שלקט עצמות מתו⁷⁸ ביום ארבעה
- 14 עשר⁷⁹ או ששמע שמת לו מת – שוחטין עליו⁸⁰
- 15 וטובל⁸¹ ואוכל בקדשים לערב.

- 16 י. מי שחופר בגל⁸² לבקש על המת⁸³ – אין שוחטין
- 17 עליו⁸⁴, שפא ימצא שם המת בגל⁸⁵ והרי הוא טמא
- 18 בשעת שחיטה⁸⁶. שחטו עליו⁸⁷ ולא נמצא שם מת –
- 19 הרי זה אוכל לערב. נמצא שם מת אחר שזרק הדם: –
- 20 אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת הדם, כגון
- 21 שהיה גל עגל⁸⁸ – הרי זה חייב בפסח שני; ואם ספק
- 22 הדבר⁸⁹ ושפא לא היה עומד על הטמא בעת זריקה
- 23 ולא נטמא אלא אחר זריקה – הרי זה פטור מפסח
- 24 שני⁹⁰.
- 25 יא. מי שעבר בדרך, ומצאו מתו⁹¹ משכב לרחבה של
- 26 דרך, אם היה המת טמא התהום⁹², אף על פי שהוא⁹³
- 27 טמא לתרומה – הרי זה טהור לפסח ושוחט ואוכל
- 28 פסחו⁹⁴. ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל והיא טמאת
- 29 התהום – טהור לפסח⁹⁵. ואף על פי שהמת שלם⁹⁶ והוא
- 30 מן הקצה אל הקצה⁹⁷ – הרי זה עושה פסחו, עד שיגיע

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

טהור. ובכתובות כח: "מאי טעמא? – אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל". (61) בפרק ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ט כתב רבינו: "אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן, ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". ואונן אסור לאכול בקדשים כמו שכתוב (דברים כו, יד) "לא אכלתי באוני ממנו". (62) משנה בפסחים צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (63) שנאמר (ויקרא י, יט) "הן היום הקריבו וכו' ואכלתי חטאת היום" – היום אסור ולילה מותר (זבחים ק:). (64) שם צב. בגמרא: "קסבר אנינות דלילה דרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת". (65) משנה שם צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (66) בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאה הלכה טו כתב: "ומפני מה הצריכום (=לאונן ומחוסר כיפורים) טבילה לקודש, שהרי עד עתה היו אסורין לאכול את הקודש והסיחו דעתן ושפא נטמאו הם ולא ידעו". (67) והאנינות אינה דוחה אותו מלשלם חיובו שנתחייב מכבר. (68) שעדיין לא חל עליו חיוב קרבן פסח. (69) ממה שנאמר (דברים כו, ז) "וזבחת שלמים ואכלת" ודרשו חכמים (זבחים צט): "שלמים כשהוא שלם מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, ומניין לרבות בכור מעשר ופסח (שאונן אין מביאין) מרבה אני בכור מעשר ופסח שכן אינן באין על חטא (כמו שלמים)". (70) לפסח שני בי"ד אייר. (71) כן אמר רבא (זבחים ק:) "אידי ואידי אחר חצות – כאן קודם ששחטו וזרקו עליו, כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו", כלומר, אם עברו ושחטו וזרקו – כשר (כסף משנה). (72) בזבחים צט: "רב אסי אמר וכו' כאן שמת לו מת בי"ג וקברו בי"ד, יום קבורה לא תפיס לילו מדרבנן". ופירש רש"י שיום קבורה גופו מדרבנן וכו' ולילו לא תפיס אפילו מדרבנן. (73) כלומר, בליל ט"ו אינו אונן אף מדרבנן. (74) כאוקימתא דרב אסי שם. ואילו מת ביום י"ד אינו אוכל לערב שאר קדשים, חוץ מן הפסח, שבליילה הוא אונן מדרבנן, ורק בפסח שהוא בכרת לא העמידו דבריהם, אבל בקדשים שאין שם אלא עשה בלבד – העמידו דבריהם במקום עשה (פסחים צב). (75) שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, והמדובר הוא ששמע בתוך שלושים יום מיום מותו. (76) של אביו ואמו ומוליכין למקום אחר לקוברן בקברות אבותם (רש"י מועד-קטן ח.), שביום זה נוהג אבילות. (77) והוא אונן מדרבנן (רש"י פסחים צא:). (78) פירוש שציווה לאחר ללקוט את העצמות והוא בעצמו לא נטמא, אבל אם לקט בעצמו, הרי הוא טמא שבעת ימים – פסחים צב. בגמרא. (79) כתב כן בכדי לכלול גם קרבן פסח. (80) משנה שם: "השומע על מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים". (81) כדין אונן שטובל. (82) של אבנים שנפלו על אדם. (83) מחפש למצוא שם מת כדי להוציאו. (84) בפני עצמו, אבל ביחד עם אחרים אין חשש – ומותר. (85) ונמצא שבעת שחפר האהיל על הטומאה. (86) ואין שוחטין עליו, אלא הוא נדחה לפסח שני. (87) כלומר, עברו ושחטו. (88) שהגל מכסה רק את המת ולא יותר, שבוודאי האהיל עליו. (89) כגון שהיה גל ארוך, שמכסה את המת וגם יותר מזה. (90) שם בגמרא: "אמר רבה בר בר חנא לא שנו אלא גל עגול, אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני, אימא טהור היה בשעת שחיטה (וזריקה)", ואין להקריב מספק. (91) פירוש, לאחר שעבר מצאו שם מת. (92) "אי זהו טומאת התהום? כל שלא הכיר בה (=ידוע בה) אחד בסוף העולם. הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום, וכו'" (בריייתא בפסחים שם). "ונקראת טומאת תהום שהטומאה היא נעלמת מן הכל כאילו הייתה בתהום". (93) זה שעבר בדרך. (94) כלשון שני של רב אשי (פסחים שם), שאפילו אם נודע לו לפני זריקה (שהמת שם) הציץ מרצה, ומשמע לו לרבינו שאפילו לכתחילה שוחט קרבן פסח, שהוא קרבן חובה והיא מצוה עוברת, אבל בשאר קרבנות, אם נודע לו קודם זריקה לא יזרוק לכתחילה ורק אם זרק בדיעבד הורצה. (95) בגמרא פסחים פא: אמרו שטומאת התהום הלכתא גמירא לה. (96) שאילו היה משובר ומפורק היה מקום לתלות שעבר בין החלקים, אבל כיוון שהוא שלם אין לומר כן והוא טמא לתרומה, ובכל זאת הוא טהור לעניין פסח. (97) לשון הבריייתא שם: "שאין לו מקום לעבור".

- 1 בודאי שנטמא בו. במה דברים אמורים? בשהיה מנהלך
2 ברגליו⁹⁸, שהרי אפשר שלא יגע; אבל אם היה רוכב
3 או טעון משא⁹⁹ - הרי זה טמא אף על פי שהיא טמאת
4 התהום, לפי שאי אפשר שלא יגע ושלל יסיט¹⁰⁰ ושלל
5 יאהיל. וכבר בארנו טמאת התהום בהלכות נזירות.
6 יב. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע
7 לו שהיה טמא בטמאת התהום - אינו חייב בפסח
8 שני¹⁰¹. ודבר זה הלכה מפי הקבלה¹⁰². אבל אם נודע
9 לו שהיה טמא בטמאה ידועה - חייב בפסח שני¹⁰³.
10 יג. מי שנטמא במת והזה עליו שלישי ושביעי,
11 ובשביעי שלו נטמא בקרב התהום ולא ידע, ועשה
12 פסח¹⁰⁴ בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהוא
13 טמא בטמאת התהום - אינו חייב בפסח שני; שפירן
14 שטבל בשביעי פסקה טמאה הראשונה¹⁰⁵. אבל אם
15 נטמא בטמאת התהום בפשי לטמאת¹⁰⁶ ולא ידע עד
16 שעשה הפסח - הרי זה חייב בפסח שני; שחזקת הטמא
17 - טמא, עד שהיה טהור ודאי, שרגלים לדבר¹⁰⁷.
18 **פרק שביעי**
19 א. רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון: אם היו
- מעוט הקהל - הרי אלו נדחין לפסח שני² כשאר
הטמאים³; אבל אם היו רב הקהל טמאי מת⁴, או
שהיו הכהנים או כלי שרת טמאים⁵ טמאת מת - אינן
נדחין, אלא יקריבו כלן הפסח בטמאה, הטמאים עם
טהורים⁶. שגאמר: ויהי אנשים אשר היו טמאים
לנפש אדם - יחידים נדחים, ואין הצבור נדחה⁷. ודבר
זה בטמאת המת בלבד⁸, כמו שבארנו בביאת
המקדש⁹.
ב. היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת - כלן
עושין בראשון, והטהורים עושין לעצמן בטמאה,
והטמאים עושין לעצמן בטמאה¹⁰ ואוכלין אותו
בטמאה¹¹. ואם היו טמאי המת עודפין על הטהורים
אפלו אחד - יעשו כלן בטמאה¹².
ג. היו האנשים¹³ מחצה טמאי מת ומחצה טהורים,
ובזמן שאתה מונה הנשים בכלל האנשים יהיו הרב
טהורים - הטהורים עושים את הראשון, והטמאין אינן
עושין לא את הראשון ולא את השני. אין עושין ראשון
- מפני שהן מעוט¹⁴; ואין עושין את השני - מפני
שהנשים בשני רשות¹⁵, ונמצאו הטמאים מחצה, ואין
מחצה עושין את השני¹⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

98 ברייתא שם. ומפרש רבינו שזה מוסב על הרישא שם, שאמרו שאם מושכב לרחבו של דרך שטהור לעושה פסח, אף על פי שהמת מושכב לרוחב הדרך מן הקצה אל הקצה והוא שלם, ועל זה אמרו שזהו רק במהלך ברגליו, שאפשר שנטה קצת מן הדרך ולא נגע ולא הסיט ולא האהיל. ולרש"י שם זה מוסב על הסיפא, כשמצאו משובר שהוא טהור לתרומה. 99 "ועל כרחו הולך הוא נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו" (רש"י שם). 100 שלא יניד את המת, וראה בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ז שמסיט בכלל נושא הוא. 101 תוספתא פסחים פרק ו: "היה הולך לשחוט פסחו וכו' אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית וכו' ונודע לו וכו' משהביא פסחו אינו צריך לעשות פסח שני". 102 שם פא: התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא (כסף משנה). 103 דתנן בפרק בתרא של נזיר (סג. במשנה) נזיר שגלח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר את הכל וכיוון דבטומאת התהום שווים נזיר ועושה פסח, כדתניא בברייתא (פסחים פא: ונזיר סב). הכי נמי שווים הם גם בטומאה ידועה לענין סותר גם כן בעושה פסח, וחייב בפסח שני. 104 אם המדובר כשהזה בערב הפסח, על כרחו שנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה, ואם המדובר בכל הטומאות, על כרחו שביעי שלו היה ב"ג ניסן. 105 מימרא של רב המנונא בנזיר סד: שטומאת התהום אינה סותרת את טהרתו אחרי שטבל והזה עליו, וטומאת התהום גופא אינה מחייבתו בפסח שני אם נודע לו אחר כך שהיה טמא. 106 שעדיין לא נטהר מטומאת המת הידועה. והוא הדין אם נטמא בטומאת התהום בשביעי לפני שהזה וטבל (כסף משנה). 107 שוודאי נטמא, כיוון שהחזק בטומאה. 1 יבאר אם היו רוב הצבור טמאים או הכהנים או כלי שרת, אם נדחים. 2 משנה בפסחים עט. "נטמא מיעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני". 3 בטומאה אחרת, כגון זבים וזבות וטמאי שרץ ונבלה, שלעולם אין עושין בטומאה בראשון אלא נדחים לפסח שני (להלן בסוף ההלכה, ובפ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יב). 4 דוקא טמאי מת, אבל הטמאים בטומאה אחרת - נדחים ואינם עושים בטומאה, ראה להלן. 5 שהרי אי אפשר בלא כהנים ובלא כלי שרת (תוספות יו"ט). 6 משנה בפסחים שם. ובגמרא שם מפרש למה גם המיעוט שהם טהורין עושין ביחד עם הטמאים בטומאה - משום שאין קרבן ציבור חלוק, "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהם פורשין מהן ונזהרין מהן" (מאירי שם). 7 שם סז. וספרי במדבר פרשת בהעלותך. 8 בפסחים שם למדו ממה שנאמר (במדבר שם) "לנפש" - שרק בטמא מת עושין הציבור את הפסח בטומאה, אבל בשאר טומאות אין הציבור עושין בטומאה. 9 פ"ד הלכה יב. 10 שם פט. כדעת רב "שמחצה כרוב". ומכיון שלשניהם דין רוב - עושים הטמאים בטומאה, כדין רוב שאינו נדחה לפסח שני, והטהורים עושים בטמאה ואינם בטלים כלפי הטמאים. 11 משנה שם עו: "הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה". וראה להלן הלכה ח. 12 מחלוקת תנאים ברייתא (שם עט:): ופסק רבינו כתנא קמא, שגם היחיד מכריע את הציבור. 13 הגברים. 14 שהרי נשים בראשון חובה (למעלה פ"א הלכה א), והן מצטרפות עם האנשים להיות רוב טהורים (שם עט:), ומיעוט קהל אינם עושים בטומאה (למעלה הלכה א). 15 למעלה פ"ה הלכה ח. ואינן מצטרפות להיות רוב (שם). 16 ראה למעלה הלכה ב. וכל הלכה זו היא ברייתא שם עט: "הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, טהורין עושין את

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ו סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קכט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ד. היו רב הקהל זבים ומצרעים ובוזעלי נדות¹⁷, ומעוטן
- 2 טמאי מת - אותן טמאי מת אינן עושין בראשון, לפי
- 3 שהן מעוט¹⁸; ואין עושין השני, שאין היחידים עושין
- 4 את השני אלא בזמן שעשו רב הקהל את הראשון,
- 5 וכן, הואיל ולא עשה רב הקהל בראשון - לא יעשו
- 6 אלו המעוט הטמאים למת את השני¹⁹.
- 7 ה. היו רב הקהל טמאי מת ומעוטן זבים וכיוצא בהן
- 8 - טמאי מת עושין את הראשון²⁰, והזבין וכיוצא בהן
- 9 אינן עושין את הראשון ולא את השני. אינן עושין
- 10 בראשון - שאין נדחית בצבור אלא טמאת המת
- 11 בלבד²¹; ואינן עושין בשני - שאין עושין פסח שני
- 12 אלא אם בא הראשון בטירה, אבל אם נעשה ראשון
- 13 בטמאה - אין שם פסח שני²².
- 14 ו. היו שליש הקהל טהורים, ושליש זבים וכיוצא בהם,
- 15 ושליש טמאי מת - אותן טמאי מת אין עושין את
- 16 הראשון ולא את השני. אינן עושין ראשון - שהרי הן

- מועטים לגבי טהורים עם הזבים²³; ובשני לא יעשו -
- שהרי מעוט עשו בראשון, כמו שבארנו²⁴. כיצד
- משערים הפסח לידע אם רב הקהל טמאים או
- טהורים? אין משערין בכל האוכלין, שאפשר שיהיו
- עשרים נמנין על פסח אחד ומשלחין אותו ביד אחד
- לשחט עליהן²⁵, אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה²⁶.
- ועד שהן מבחוץ קדם שתכנס פת הראשונה משערין
- אותן²⁷.
- ז. יחיד שנטמא בספק רשות היחיד, כמו שיתבאר
- במקומו²⁸, הרי זה ידחה לפסח שני²⁹ כשאר טמאי
- מת³⁰. וצבור שנטמא בספק רשות היחיד - יעשו פלן
- בטמאה³¹.
- ח. פסח שהקריבוהו בטמאה - הרי זה נאכל
- בטמאה³², שמתחלתו לא בא אלא לאכילה³³. ואינו
- נאכל לכל טמא, אלא לטמאי מת, שנדחית להם
- הטמאה הזאת, ולכיוצא בהן מטמאי מגע טמאות³⁴.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הראשון, וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני". ולפי דעת רב ש"מחצה כרוב" (ראה למעלה), פירשו שם ברייתא זו באופן שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין, והנשים עודפות על הטהורים, וכנ"ל. (17) שאינם עושים בטומאה בראשון, שהרי טומאת מת בלבד הותרה. ראה למעלה הלכה א. וגם בשני אינם עושים שאין הציבור נדחה לפסח שני (ראה למעלה הלכות א-ג). (18) ראה למעלה הלכה א. (19) מימרא של רב בפסחים פ. (20) כמבואר למעלה הלכה א. (21) כמבואר למעלה שם. (22) פסחים (שם) כרב הונא, שאין תשלומין לפסח שבא בטומאה. (23) ומיעוט טמאי מתים אינם עושין בטומאה אלא נדחין לפסח שני, ראה למעלה הלכה א. (24) למעלה הלכה ד "שאיין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון". [והנה בגמרא שם אמרו: "בשני לא עבדי, נצרפו זבין עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון, הוו להו רובא, ורובא לא מדחו לפסח שני". ופירש"י: "דהואיל וטהרו זבין עכשיו, נמצאו רוב ציבור צריכין לו". אולם לפי טעמו של רבינו - אפילו אם לא טהרו הזבים, אין טמאי מת עושים פסח שני, הואיל ובראשון לא היו אלא מיעוט הציבור (וראה בצ"ח ובהגהות הגרע"א על הרמב"ם). וסבור רבינו שר' מני בר פטיש אינו סובר כרב (שם פ.) ש"כל היכי דלא עבדי ציבור בראשון, לא עבדי יחיד בשני", ולפיכך דיבר רק באופן שהזבים נטהרו, אבל אליבא דרב שרבינו פוסק כמותו (למעלה הלכה ד) - אפילו אם לא טהרו אין עושין טמאי מת את השני, כנ"ל. וכתב המאירי שם: "שאף הזבים אין עושין את השני, כטעם טמאי מת, אלא שבטמאי מתים הוצרך לפרש הטעם מפני מה אינו עושה את הראשון, אבל בזבים אינו צריך". (25) ואינם נכנסים לעזרה. (26) ירושלמי פסחים פ"ז ה"ו: "לטומאה הילכו אחר רוב הנכנסים לעזרה", ומה שאמרו בבבלי פסחים צד: "בטמאין הלך אחר רוב העומדין בעזרה", היינו דוקא לר"י ב"ר יהודה, הסובר שהעומד בחוץ לעזרה הרי הוא כבדרך רחוקה, אבל אין הלכה כמותו, ראה למעלה פ"ה הלכה ט (הר המוריה). (27) שם בירושלמי: "מה בכל כח וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד, אמר רבי יוסה ברבי בון עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן". פירוש, לפני שנכנסה כת הראשונה משערין בכל העומדין בחוץ כדי להיכנס לעזרה. (28) בפט"ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ח: "היתה ברה"י, ספק נגע בה ספק לא נגע בה, ספיקו טמא". (29) כרבי הושעיה רבה, בירושלמי פסחים פ"ח הלכה ח. (30) שנטמאו בוודאי. (31) ירושלמי שם: "ציבור שנטמאו בספק רשות היחיד בפסח, רבי יוחנן אמר יעשו בספיקן. רבי הושעיה רבה אמר, יעשו בטומאה", ופסק כרבי הושעיה שהוא רבו של ר' יוחנן (כסף-משנה). [ואע"פ שאמרו שם "אף רבי הושעיה מודה שיעשו בספקן, לא אמר רבי הושעיה אלא לחומרא" - סובר רבינו שלדעת הבבלי אינו כן, שהרי אמרו בנדה ג. שספק טומאה ברשות היחיד שלמדו מסוטה הוא כמו סוטה: כשם שסוטה עשאה הכתוב כוודאי, כמו כן ספק טומאה ברשות היחיד הרי הוא כוודאי. ועיין תוספות נזיר נז. ד"ה באומרא]. (32) משנה בפסחים עו: (33) שם במשנה. ופירש"י "כשנצטוו עיקר פסח, לאכילה נצטווה, דכתיב (שמות יב, ד) "לפי אכלו", וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה וכו' אדעתא למיכליה שרייה", בניגוד לשאר קרבנות ציבור הקרבים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה, שאינם באים בעיקר לצורך אכילה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יא). (34) שנטמא בשאר טומאות שאינם מן המת, על-ידי מגע. ומקור הדברים במשנה פסחים צה: "הפסח שבא בטומאה, לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות". ואמרו בבכורות לג. שלא מיעטה המשנה אלא אלה שהטומאה יוצאה מגופם, אבל שאר טמאין שאין הטומאה יוצאה מגופם - אוכלים (כסף-משנה). ולענין הקרבת הפסח לטמאי מגע טומאות, ראה בהלכות ביאת מקדש שם הלכה יב, ובספר "הר המוריה" שם.

- 23 ב. ואין מצה ומרור מעכבין. אם לא מצאו מצה ומרור
24 - יוצאין ידי חובתן באכילת בשר הפסח לבדו. אבל
25 מרור בלא פסח אינו מצוה, שנאמר: על מצות ומרורים
26 יאכלהו.
27 ג. מצוה מן המבחר לאכל בשר הפסח אכילת שבע.
28 לפיכך, אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר - אוכל
29 מהן תחלה ואחר כך אוכל בשר הפסח, כדי לשבע
30 ממנו. ואם לא אכל אלא פזית - יצא ידי חובתו. וכן
31 אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר לחדש איר -
32 מצוה עשה, שנאמר בו: על מצות ומרורים יאכלהו.
33 ד. ושניהן אינן נאכלין אלא צלי אש. והאוכל מהן
34 פזית נא או מבשל בלילי פסחים - לוקה, שנאמר: אל
35 תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים. אבל נא ובשל
36 פאחת - אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהן נכללות
37 בלאו אחד. אבל ממנו נא או מבשל מבדור יום - אינו
38 לוקה. שנאמר: כי אם צלי אש; בשעה שמצוה לאכלו
39 צלי - חייב על אכילת נא ובשל, אבל מבדור יום -
40 פטור.
41 ה. אבל ממנו פזית צלי מבדור יום - עבר על מצות
42 עשה; שנאמר: ואכלו את הבשר בלילה הזה - בלילה
43 ולא ביום, ולא הבא מכלל עשה - עשה הוא.
44 ו. נא שהזהירה עליו תורה הוא הבשר שהתחיל בו
45 מעשה האור ונצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדין.
- 1 אכל הטמאים שהטמאה יוצאה עליהן מגופן, כגון
2 זבים וזבות³⁵, נדות ויולדות ומצרעים³⁶ - לא יאכלו
3 ממנו. ואם אכלו - פטורין³⁷. מפי השמועה למדו³⁸,
4 שהנאכל לטהורים³⁹ - חייבין עליו משום טמאה,
5 והנאכל לטמאים⁴⁰ - אין חייבין עליו משום טמאה.
6 אפלו אכלו טמאי המת⁴¹ מהאמורים שלו - פטורין⁴².
7 במה דברים אמורים שהפסח יאכל בטמאה?
8 כשנטמאו הצבור קדם זריקת הדם⁴³; אבל אם נטמאו
9 לאחר זריקת הדם - לא יאכל.
10 ט. שחטוהו בטהרה ונטמאו רב הצבור קדם זריקה -
11 זורק את הדם והפסח לא יאכל. גזירה שמה יטמאו אחר
12 זריקה בשנה אחרת ויאכלוהו בטמאה⁴⁴. היו כלי שרת
13 טמאים בש"ץ⁴⁵ וכיוצא בו, הואיל ואינן מטמאין את
14 האדם⁴⁶ כמו שיתבאר במקומו⁴⁷, אף על פי שמטמאין
15 את הבשר - לא יעשוהו אלא הטהורים, ויאכל אף
16 על פי שהוא⁴⁸ טמא. מוטב שיאכל בטמאת בשר
17 שהיא בלאורי⁴⁹, ולא יאכלוהו טמאי הגוף שהם
18 בקרית⁵⁰, כמו שבארנו בפסולי המקדשין⁵¹.
- 19 פרק שמיני
- 20 א. אכילת בשר הפסח בליל חמשה עשר - מצוה עשה,
21 שנאמר: ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות
22 על מרורים יאכלהו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(35 צריך לומר, שכל אלה נטמאו אחרי השחיטה, שאם נטמאו לפני השחיטה, הרי אין שוחטין עליהן (ראה למעלה הלכה ח), ואם כן אסורין לאכול הפסח משום "שאין הפסח נאכל אלא למנויו", כמפורש בזבחים נו: (צל"ח). אולם עצם איסור אכילת הפסח שלא למנויו אינו מפורש בדברי רבינו, שהרי למעלה פ"ב הלכה א כתב: "אין שוחטין את הפסח אלא למנויו", ולא כתב מאיסור אכילה כלל. וראה להלן פ"ט הלכה ז בכסף-משנה. ועיין בשו"ת בית זבול חלק א סימן כג אות יא בסוף. (36 במשנה פסחים שם ליתא, אבל כן הוא בבכורות לג. בהבאת דברי המשנה הנ"ל. וצריך לומר שהמדובר כשעבר על דין שילוח מחנות, ונכנס לירושלים באיסור. וראה בצ"ח ובתפארת ישראל במשניות. (37 [במשנה שם: "פטורין מכרת". וכתב הצ"ח שאינם פטורים אלא מכרת, אבל חייבים מלקות. ומדבר רבינו נראה שפטורים גם ממלקות]. (38 ממה שנאמר (ויקרא ז, יט"ב) "כל טהור יאכל בשר, והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (גמרא שם). (39 קרבן שנקרב בטהרה. (40 קרבן פסח שרוב הציבור נטמאו, שמקריבין אותו בטומאה. (41 כן בגמרא שם (ראה להלן), ולא נתברר מה הדין אם אכלו זבין וזבות מהאמורים שלו, אם יש בהם כרת או לא. (42 בגמרא שם: "בעי רב יוסף: דחקו טמאי מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה, מהו - מדאיתרי טומאת בשר, איתתרי נמי טומאת אימורין. או דילמא מאי דאיתתרי איתתרי, מאי דלא איתתרי לא איתתרי. אמר רבא, מכדי טומאת אימורין מהיכא איתרבי מטומאת בשר, דכתיב (ויקרא שם) "אשר לה" לרבות את האימורין, כל היכא דאיתיה לטומאת בשר, איתיה לטומאת אימורין. כל היכא דליתיה לטומאת בשר, ליתיה לטומאת אימורין". (43 שאז נאכל בטומאה מדין התורה, אבל מדרבנן אסור באכילה (להלן הלכה ט). וראה למעלה שהמדובר כאן כשנטמאו אחר שחיטה, לפני זריקה. (44 שיאמרו: "אשתקד לא נטמאנו? - ואכלנו, השתא נמי ניכול". ולא ידעי דאשתקד בעת שזרקו את הדם הבעלים היו טמאים, וזה נחשב לפסח הבא בטומאה שנאכל בטומאה, אבל השתא הבעלים טהורין הם בעת זריקת הדם, ואין זה פסח הבא בטומאה, ואסור לבעלים שנטמאו אח"כ לאכול את הפסח (פסחים עח:). אבל מצד הדין, היה מותר לאכול אם נטמאו הבעלים לפני זריקת הדם, ראה למעלה הלכה ח. (45 ראה למעלה הלכה א, שאם כלי שרת נטמאו במת, עושין את הפסח בטומאה. (46 שהרי הכלי אם נגע בש"ץ, הוה הכלי ולד הטומאה שנטמא רק אוכלין ולא אדם. (47 להלן בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ז. (48 הברש. (49 שכתוב (ויקרא ז, ט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". (50 שנאמר (שם, כ) "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". ובין בקודש טמא ובין בקודש טהור חייב כרת (פי"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יג). וכל זה כדברי רב חסדא בפסחים (ע"ט). (51 שם. (1 יבאר שאכילת בשר פסח בליל חמשה עשר מצות-עשה, ואם מצה ומרור מעכבין.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ' סיון – ספר זמנים – הלכות שקלים קלא

מתוך מהדורת חזק

24 יתנם בתוכו, שנה כמין בשול הוא. וישפוד של רמון היו
25 בוררין לצליהו, כדי שלא יורק את מימיו ויבשלהו.
26 יא. נגע הפשר בחסו של תנור - יקלף את מקומו,
27 מפני שהוא צלי החרס.
28 יב. נטף מרטבו על החרס וחזר עליו - יטל את מקומו;
29 שכל המרק והלחה שתפרש ממנו פשיצלה אסורה,
30 שהרי אינה בשר צלי.
31 יג. נטף מרטבו על הסלת - יקלף את מקומו וישליכנו.
32 יד. סכו בשמן של תרומה: אם חבורת הכהנים -
33 יאכלו; ואם של ישראל: אם חי הוא - ידיחנו וינגב,
34 ואם צלי - יקלף את החיצון. סכו בשמן של מעשר שני
35 - לא יעשנו דמים על בני חבורה; שאין פודין מעשר
36 שני בירושלים, כמו שבארנו במקומו. ואין צולין שני
37 פסחים כאחת, מפני התערובות. אפלו גדי וטלה.
38 טו. כבד בארנו בכמה מקומות, שאין הפסח נאכל
39 אלא עד חצות, כדי להרחיק מן העברה, ודין תורה
40 שיאכל כל הלילה עד שיצלה צמוד השחר. וכבד
41 בארנו בהלכות חמץ ומצה, שהוא טעון הלל בשעת
42 אכילתו, ושאין בני חבורה חוזרין ואוכלין אחר
43 שנרדמו בשנה, אפלו בתחלת הלילה.

1 אכל אם אכל ממנו בשר חי - אינו לוקה, ובשל מצות
2 עשה; שנאמר: צלי אש, הא שאינו צלי - אסור. צלהו
3 כל צרכו עד שנתחרף ואכלו - פטור.
4 ז. מבשל שהזהירה עליו תורה - בין שנתבשל במים
5 בין שנתבשל בשאר משקין או במי פרות; שנאמר:
6 ובשל מבשל - רפה הכל.
7 ח. צלהו ואחר כך בשלו, או שבשלו ואחר כך צלהו,
8 או שעשהו צלי קדרה ואכלו - חייב. אכל מתר לסוף
9 אותו בנין ושמן ודבש ובשאר משקין ומי פרות חוץ מן
10 המים. ומתיר לטבל הפשר אחר שנצלה במשקים ובמי
11 פרות.
12 ט. אין צולין את הפסח על גבי כלי אבן או כלי
13 מתכות; שנאמר: צלי אש - לא צלי דבר אחר. לפיכך,
14 אם היה כלי מנגב כדי שתשלט בו האור - צולין עליו.
15 ואין צולין אותו בשפוד של מתכת, שהרי השפוד פלו
16 חם וצולה מקומו.
17 י. הסיק את התנור וגרף את כל האש ותלהו בתנור
18 וצלהו - הרי זה אסור, שאין זה צלי אש. חתכו ותלהו
19 על גבי גחלים - הרי זה צלי אש. צלהו על גבי סיד או
20 חרסית או חמי טבריה - הרי זה אסור, שאין זה צלי
21 אש. כיצד צולין אותו? תוחבו מתוך פיו עד בית
22 נקובתו בשפוד של עץ ותולהו לתוך התנור והאש
23 למטה. ותולה כרעיו ובגיו מעיו בתנור חוצה לו. ולא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ו סיון ה'תשע"ה

62 ג. סלע היה ארבעה דינרין, והדינר שש מעין; ומצה,
63 היא הנקראת בימי משה רבנו 'גרה', ומצה היתה שני
64 פונדיונין; ופונדיון שני אפרים, ופרוטה אחת משמונה
65 באסר. נמצא משקל המצה, והיא הגרה, שש עשרה
66 שעורות; ומשקל האסר ארבע שעורות, ומשקל
67 הפרוטה חצי שעורה.
68 ד. ועוד מטבע אחר היה שם, שהיה משקלו שתי
69 סלעים, והוא היה הנקרא 'דרכון'. ואלו המטבעות כלן
70 שאמרנו ובארנו משקל כל אחד מהן, הן שמשערין בהן
71 בכל מקום; וכבר בארנו, כדי שלא אהיה צריך לפרש
72 משקלם בכל מקום.
73 ה. מחצית השקל זו – מצותה שיתן מחצית מטבע של
74 אותו הזמן, אפלו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש;
75 ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי
76 משה רבנו, שהיה משקלו מאה וששים שעורה.
77 ו. בזמן שהיה מטבע של זמן דרכונות, היה כל אחד
78 ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע; ובזמן שהיה
79 המטבע סלעים, היה כל איש נותן במחצית השקל שלו
80 חצי הסלע, שהוא שני דינרין; ובזמן שהיה המטבע
81 חצי הסלע, היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ה

הלכות שקלים

44 יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ה
45 הלכות שקלים
46 מצות עשה אחת, והיא לתן כל איש מחצית שקל בכל
47 שנה. ובאור מצוה זו - בפדיון אלו.
48 פרק א
49 א. מצות עשה מן התורה, לתן כל איש מ ישראל
50 מחצית השקל בכל שנה ושנה; אפלו עני המתפרנס מן
51 הצדקה - חייב, ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל
52 כתפו, ונותן מחצית השקל כסף, שנאמר: "העשיר לא
53 ירבה, והדל לא ימעט וגו'". ואינו נותנו בפעמים
54 רבות, היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו בלוי כאחת,
55 פעם אחת.
56 ב. מנין כסף האמור בתורה באונס ובמפתה ובמוציא
57 שם רע והורג עבד, הוא שקל הנאמר בכל מקום
58 בתורה; ומשקלו, שלש מאות ועשרים שעורה. וכבר
59 הוסיפו חכמים עליו, ועשו משקלו כמשקל המטבע
60 הנקרא 'סלע' בזמן בית שני; וכמה הוא משקל הסלע?
61 שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינוניות.

45 לחטאתו ולקח חטאת והותר מן המעות, ישליף השאר
 46 לתוכה; תשיעית, למותר אשם; עשירית, למותר קנין -
 47 תורים בוני יונה זבים וזבות וילדות; אחת עשרה,
 48 למותר קרבנות נזיר; שתיים עשרה, למותר אשם מצרע;
 49 שלש עשרה, למי שהתנדב מעות לעולת בהמה.
 50 ג. ושם כל דבר שיהיו מעותיו בתוך התבה, כתוב על
 51 התבה מבחוץ. ותנאי בית דין הוא על כל המותרות,
 52 שיקרבו עולת בהמה. נמצאת למד, שכל המעות
 53 הנמצאות בשש התבות האחרונות, לעולת בהמה;
 54 ועורותיהן לפהגים, בשאר כל העורות. וכל המעות
 55 שבתבה שלישית, ילקח בהן עופות - חצן עולות,
 56 וחצן חטאות. ושבביעית, כלן עולת העוף.
 57 ד. בכל מדינה ומדינה כשגובין השקלים, משלחין
 58 אותם ביד שלוחין למקדש; ויש להם לצרף [להחליף]
 59 אותן בדינרי זהב, מפני משאי הדרך. והכל מתקבץ
 60 למקדש, ומניחין אותו בלשכה אחת מן הלשכות
 61 במקדש, וסוגרין דלתותיה במפתחות, וחותרמין עליה
 62 חותמות. וממלאין מכל השקלים שיתקבצו שם, שלש
 63 קפות גדולות - שעור כל קפה, כדי שתכיל תשע סאין;
 64 והשאר, מניחין אותו בלשכה. וזה שבתוך הקפות, הוא
 65 הנקרא 'תרימת הלשכה'; וזה שישאר שם יתר על מה
 66 שיש בקפות, הוא הנקרא 'שירי הלשכה'.
 67 ה. בשלשה פרקים בשנה תורמין את [מ-] הלשכה -
 68 בראש חודש ניסן, ובראש חודש תשרי קדם יום טוב או
 69 אחריו, וקדם עצרת בחמשה עשר יום. וכיצד תורמין
 70 אותה? אחד נכנס לפנים מן הלשכה, והשומרין עומדים
 71 בחוץ; והוא אומר להם: 'אתם?' והן אומרים לו:
 72 'תם! תם! תם!' שלשה פעמים. ואחר כך ממלא
 73 שלש קפות קטנות, כל קפה מהן מכילה שלש סאין
 74 מאותן השלש קפות הגדולות; ומוציאן לחוץ, כדי
 75 להסתפק מהן עד שיכלו [- יתרוקנו]. וחוזר וממלא אותן
 76 השלש קפות הקטנות מן השלש הגדולות פעם שניה
 77 קדם עצרת, ומסתפקין [משתמשים] מהן עד שיכלו.
 78 ו. וחוזר וממלא אותן פעם שלישית מן השלש הקפות
 79 הגדולות בתשרי, ומסתפקין מהן עד שיכלו, עד ראש
 80 חודש ניסן. ובראש חודש ניסן, תורמין מתרימה חדשה.
 81 לא הספיקו להם השקלים שבשלש קפות הגדולות,
 82 וכלו עד שלא הגיע ניסן - חוזרין ותורמין משירי
 83 הלשכה.
 84 ז. שלש קפות הקטנות שהוא תורם בהן ומוציאן לחוץ,
 85 כתוב עליהן 'אלף', 'בית', 'גימל' - כדי שיתפקו מן
 86 הראשונה עד שתכלה, ואחר כך מסתפקין מן השנייה,
 87 ואחר כך מסתפקין מן השלישית. ותורם ראשונה
 88 מהקפה האחת הגדולה, ומחפה אותה הגדולה
 89 במטפחת; ותורם השנייה מהקפה הגדולה השנייה,
 90 ומחפה אותה במטפחת. ותורם השלישית מהקפה

1 אותו חצי הסלע. ומעולם לא שקלו ישראל במחצית
 2 השקל, פחות מחצי שקל של תורה.
 3 ז. הכל חזבין לתן מחצית השקל, כהנים לוויים
 4 וישראלים וגרים ועבדים משחררים. אבל לא נשים,
 5 ולא עבדים, ולא קטנים; ואם נתנו, מקבלין מהן. אבל
 6 הגוים שנתנו מחצית השקל, אין מקבלין מהן. קטן
 7 שהתחיל אביו לתן עליו מחצית השקל, שוב אינו
 8 פוסק, אלא נותן עליו בכל שנה ושנה, עד שיגדיל ויתן
 9 על עצמו.
 10 ח. השקלים, אינן נוהגין אלא בפני הבית. ובזמן
 11 שהמקדש קים, נותנין את השקלים, בין בארץ ישראל,
 12 בין בחוצה לארץ; ובזמן שהוא חרב, אפלו בארץ
 13 ישראל אינן נוהגין.
 14 ט. באחד באדר משמיעין [מכריזים] על השקלים, כדי
 15 שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד
 16 לתן. בחמשה עשר בו, ישבו השלחנים [הגובים] בכל
 17 מדינה ומדינה, ותובעין בנחת; כל מי שיתן להם,
 18 יקבלו ממנו, ומי שלא נתן, אין כופין אותו לתן.
 19 בחמשה ועשרים בו, ישבו במקדש לגבות, ומפאן
 20 ואילף, כופין את מי שלא נתן עד שיתן; וכל מי שלא
 21 יתן - ממשכנין אותו, ולוקחין עבטו [משכונן] בעל
 22 כרחו, ואפלו כסותו.
 23 י. כל מי שאינו חזב בשקלים - אף על פי שדרךו לתן,
 24 או הוא עתיד לתן - אין ממשכנין אותו. ואין ממשכנין
 25 את הפהגים לעולם, מפני דרכי שלום; אלא כשיתנו,
 26 מקבלין מהן, ותובעין אותן עד שיתנו.

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ה

פרק ב

29 א. כיצד כונסין [אוספים] השלחנים את השקלים? בכל
 30 מדינה ומדינה, מניחין לפניהם שתי תבות - שולי
 31 התבה ורחבין מלמטה, ופיה צר מלמעלה כמין שופר,
 32 כדי שישליכו לתוכן, ולא יהיה אפשר לקח מהן בנחת
 33 [בקלות]. ולמה עושין שתי תבות? אחת שמניחין בה
 34 שקלים של שנה זו, והשנייה מניחין בה שקלי שנה
 35 שעברה, שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה.
 36 ב. ובמקדש היה לפניהן תמיד שלש עשרה תבות, כל
 37 תבה כמין שופר - ראשונה, לשקלי שנה זו; שנייה,
 38 לשקלי שנה שעברה; שלישית, לכל מי שיש עליו קרבן
 39 שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת,
 40 משליף דמיהן לתבה זו; רביעית, לכל מי שיש עליו
 41 עולת העוף בלבד, משליף דמיה לתבה זו; חמישית,
 42 למי שהתנדב לקנות בהן עצים למערכה; ששית, למי
 43 שהתנדב מעות ללבונה; שביעית, למי שהתנדב זהב
 44 לפפרת; שמינית, למותר חטאת, כגון שהפריש מעות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר זמנים - הלכות שקלים קלג

מתוך מהדורת חזק

45 להם חצי השקל על ידם [בשבילם] דרך הלואה, עד
46 שיחזירו לו כשתמצא ידם - חייב בקולבון.
47 ד. האחים שעדין לא חלקו מה שהניח להם אביהם,
48 וכן השתפים שנתנו שקל על ידי שניהם - פטורין מן
49 הקולבון. במה דברים אמורים? בשתפין שנשאו ונתנו
50 במעות השתפות, ונשתנה עין המעות [נתחלפו הכספים
51 שבהם השתתפו]; אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו,
52 וערכום ועדין לא נשתנו המעות ולא הוציאו - הרי
53 אלו חייבין בקולבון. נשאו ונתנו ואחר זמן חלקו, וחזרו
54 ונשתתפו - חייבין בקולבון; עד שינשאו ויתנו בשתפות
55 זו האחרונה, וישתנו המעות.
56 ה. האחין והשתפין שהיה להם בהמה וכספים, וחלקו
57 בכספים - חייבין בקולבון, אף על פי שעדין לא חלקו
58 הבהמה; חלקו בהמה, ולא חלקו הכספים - פטורין
59 מן הקולבון עד שיחלקו הכספים, ואין אומרים: 'הרי
60 הם עומדים לחלקה'.
61 ו. הנותן שקל להקדש כדי שיחשב לו מחצית השקל
62 שהוא חייב בה, ויטל חצי שקל ממה שנגבה מן החצאים
63 [מאנשים אחרים] - חייב שני קולבונות; שאילו היה
64 השקל פלו לשקלים, היה חייב קולבון אחד.
65 ז. במה הוא שעור הקולבון? בזמן שהיו נותנין
66 במחצית השקל שני דינרין - היה הקולבון חצי מעה,
67 שהוא אחד משנים עשר דינרין; ומעולם לא נתן
68 הקולבון פחות מזה. והקולבונות אינן כשקלים, אלא
69 מניחין אותן השלחנים בפני עצמן, עד שיתפסק מהן
70 ההקדש.
71 ח. מי שאבד שקלו - חייב באחריותו, עד שימסרנו
72 לגזבר. בגי העיר ששלחו את שקליהם ביד שליח,
73 ונגנבו או אבדו - אם שומר חנם הוא - הרי זה נשבע
74 להם ונפטור, כדין כל שומר חנם; והם חוזרים ונותנים
75 שקליהם פעם שניה. ואם אמרו אנשי העיר: 'הואיל
76 ואנו משלמים, אין רצוננו שישבע השליח, שהוא נאמן
77 לנו' - אין שומעים להן; תפנית חכמים היא, שאין
78 הקדש יוצא בלא שבועה. נמצאו השקלים הראשונים
79 אחר שנשבע השליח - אלו ואלו שקלים, ואין עולים
80 להן לשנה אחרת; והראשונים יפלו לשקלי השנה,
81 והאחרונים יפלו לשקלי שנה שעברה.
82 ט. שלחו את שקליהם ביד שומר שכר, שהרי הוא חייב
83 בגובה ואבדה, ואבדו ממנו באנס, כגון שלקחום
84 לסטים מזינים, שהוא פטור - רואים: אם אחר שנתרמה
85 התרומה נאנס, נשבע השליח לגזברים, ובגוי העיר
86 פטורים - שהתורם תורם על הגבוי ועל העתיד לגבות,
87 ובכרשות הקדש הן; ובגוי העיר, מה היה להם לעשות?
88 - הרי לא מסרו אלא לשומר שכר, שהוא חייב בגובה
89 ואבדה, אבל האנס אינו מצוי. ואם אבדו קדם שנתרמה
90 התרומה, עדין בכרשות בגוי העיר הם, והשליח נשבע

1 הגדולה השלישית, ואינו מחפה אותה - כדי שתהיה
2 נפרת שבה סים, ויתחיל ממנה בתחלה בפעם שניה
3 כשיכנס קדם עצרת, ותורם הראשונה מן הגדולה
4 שהיתה מגלה, ומחפה אותה; ותורם השניה מן הגדולה
5 שתם ממנה בראשונה תחלה, ומחפה אותה; ותורם
6 השלישית מן הגדולה הסמוכה לה, ואינו מחפה אותה
7 - כדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שלישי כשיכנס
8 בתשרי; עד שנמצא תורם ראשונה ושניה ושלישית
9 הקטנות, מפל אחת ואחת מן הגדולות.
10 ח. כשהוא תורם שלש קפות אלו, תורם את הראשונה
11 לשם ארץ ישראל; והשניה, לשם הכרפין המקפין
12 [הסמוכים] לה ולשם כל ישראל; והשלישית, לשם בכל
13 ולשם מדי ולשם המדינות הרחוקות ולשם שאר כל
14 ישראל.
15 ט. כשהוא תורם, מתפנן לתורם על הגבוי שיש בלשכה,
16 ועל הגבוי שעדין לא הגיע ללשכה, ועל העתיד לגבות
17 - כדי שיהיו אלו השקלים שהוציאן להסתפק מהן,
18 כפרה על ישראל, וכאלו הגיעו כל שקליהן ללשכה
19 ונתרמה מהן תרומה זו.
20 י. כשיכנס התורם לתורם, לא יכנס בכגד שאפשר
21 להחבוא [להחביא] בו כסף, ולא במנעל, ולא בסנדל, ולא
22 בתפלה [תפילין], ולא בקמיע - שמא יחשדו אותו העם,
23 ויאמרו: 'החביא ממעות הלשכה תחתיו כשתרמה';
24 ומדברים היו עמו משה שכינס עד שעה שיצא - כדי
25 שלא יתן לתוף פיו. ואף על פי שנוהרים כל כך - עני או
26 מי שהוא נכהל להון, לא יתורם מפני החשד, שנאמר:
27 "והייתם נקיים מה' ומישראל".

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ה

פרק ג

30 א. חציי השקלים - הפל צריכין להם, כדי שיחזיקו כל
31 אחד ואחד חצי שקל שהוא חייב בו; לפיכך, כשהיה
32 אדם הולך אצל השלחני ומצרך [פורט] שקל בשני
33 חציין, יתן לו תוספת על השקל [דמי חילוף], ואותה
34 התוספת נקראת 'קולבון'. לפיכך, שנים שנתנו שקל על
35 שניהם, חייבין בקולבון [אחד].
36 ב. כל מי שאינו חייב בשקלים, כגון שתי נשים או שני
37 עבדים שנתנו שקל - פטורין מן הקולבון; וכן אם היה
38 אחד חייב ואחד פטור, ונתן החייב על יד [בשביל]
39 הפטור - כגון איש שנתן שקל עליו ועל אשה, או עבד
40 - פטור מן הקולבון. וכן הפהנים, פטורין מן הקולבון;
41 והשוכל על יד הפהן, פטור מן הקולבון.
42 ג. הנותן שקל עליו ועל העני, או על שכנו, או על בן
43 עירו - אם נתנו להם מתנה, פטור מן הקולבון, שהרי
44 נתן חצי שקל מתנה, כדי להרבות בשקלים. ואם נתן

מתרומת הלשכה, עד שהוא מחלל על הבהמות
שלוקח לקרבנות.

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ה

פרק ד

א. תרומת הלשכה [חצאי השקלים], מה יעשה בה? לוחחין ממנה תמידין של כל יום, והמוספין, וכל קרבנות הצבור ונספיהם, והמלח שמולחין בו כל הקרבנות; וכן העצים, אם לא הביאו עצים ולא מצאו אלא בדרמים; והקטרת ושכר עושה, ולחם הפנים ושכר עושה לחם הפנים, והעמר, ושתי הלחם, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח [ביום הכיפורים] ולשון של זהורית שקושרים בין קרניו - כל אלו באין מתרומת הלשכה. ב. אכל פר העלם דבר [שוגג] של צבור, ושעירי עבודה זרה - בתחלה גובין להם [מגבית מיוחדת], ואינן באין מתרומת הלשכה. פרוכות של היכל - תחת בגן עשויות, ואינן באין מתרומת הלשכה אלא מקדשי בדר הבית; אכל פרוכות של שערים, באין מתרומת הלשכה. המנורה וכלי שרת, מצותן שיבואו ממותר הנסכים - ובהלכות כלי המקדש והעובדים בו, יתבאר מה הוא מותר הנסכים; ואם לא היה להם מותר נסכים, יבואו מתרומת הלשכה. בגדי כהנה - בין בגדי כהן גדול, בין שאר בגדי כל הכהנים שעובדין במקדש - הכל באין מתרומת הלשכה. ג. כל הבהמות הנמצאות בירושלים, או חוצה לה בקרוב ממנה, הבאות עולות, כמו שיתבאר בפסולי המקדשין - נספיהן באין מתרומת הלשכה; וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת, ולא שלח עמה דמי נסכים - יבואו נסכיה מתרומת הלשכה. ד. גר שמת והניח זבחים - אם יש לו נסכים, קרבין משלו; ואם לאו, באין מתרומת הלשכה. כהן גדול שמת, ולא מנו אחר תחתיו - מקריבין את החבתין מתרומת הלשכה. מבקרי [בזדק] מומין שבירושלים, ותלמידי חכמים המלמדים הלכות שחיטה לכהנים, והמלמדים להם הלכות קמיצה, ונשים המגדלות בניהן [בטהרה] לפרה אדמה - כלם נוטלין שכרם מתרומת הלשכה; וכמה הוא שכרם? כמה שיפסקו להם בית דין. ה. בשנת השמיטה שהיא הפקר, שוכרין בית דין שומרין שישמרו מקצת ספיהם שצמחו [מאליהם], כדי שיביאו מהם העמר ושתי הלחם, שאינן באים אלא מן הקדש; ואלו השומרין, נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. ו. מי שהתנדב לשמר בחנם - אין שומעין לו; גזרה משום בעלי זרוע, שמא יבואו ויטלו מהם. לפיכך

לאנשי העיר, והם משלמין. נשבע וגבו שקלים שנית, ואחר כך החזירוהם הלסטים - אלו ואלו שקלים, ואין עולים להן לשנה אחרת; והשנים יפלו לשקלי שנה שעברה. יש מי שאומר, שהשקלים הראשונים שיפלו לשקלי השנה, הם השקלים שנגבו בתחלה ואבדו או נאנסו וחרו; ויש מי שאומר שהשקלים הראשונים, הם שהגיעו ליד הגזבר תחלה [שנתנו בני העיר בשנית]. י. הנותן חצי שקל לחברו להוליו לשלחני לשקל אותו על ידו [לתת מחצית השקל בשבילן], הלה ושקלו על ידי עצמו [בשביל עצמו] כדי שלא ימשכנו אותו - אם נתרמה התרומה [מהשקלים שבלישכה], מעל השקל [השליח]; שנה השקל ברשות הקדש הוא, שכבר תרמו על העתיד לגבות, ונמצא זה הציל עצמו בממון ההקדש, ונהנה בזה השקל. ואם לא נתרמה התרומה, לא מעל; והוא חייב לתן לחברו חצי שקל שנתן לו. וכן הגזול או הגונב חצי שקל ושקלו, יצא; והוא חייב לשלם לבעלים שנים, או להוסיף חמש [אם נשבע לשקר והודה]. יא. הנותן מחצית השקל מן ההקדש, ונתרמה תרומה, פשיטתפקו ממנה [כשיקריבו קרבן מתרומה זו] - יתחייב במעילה, ויצא ידי מחצית השקל. נתנו ממעות מעשר שני, יאכל כנגדו [פדיונו] בירושלים; מדמי שביעית, יאכל כנגדו בקדשת שביעית. היו של עיר הנדחת, לא עשה כלום. יב. המפריש שקלו וסבור שהוא חייב בו, ונמצא שאינו חייב - לא קדש. המפריש שנים, ונמצא שאינו חייב אלא אחד - אם בזה אחר זה, האחרון לא קדש; ואם בבת אחת, האחד שקלים והשני מותר שקלים. הפריש שקלו ומת, יפל לנדבה. יג. הלוקח מעות בידו, ואמר: 'אלו לשקלי', או שהיה מלקט מעה מעה או פרוטה פרוטה, וכשהתחיל ללקט אמר: 'הריני מלקט מעות לשקלי' - אפלו לקט מלא פיס, נותן מהן חצי שקל שהוא חייב בו, והשאר חלין; שמותר השקלים - חלין. יד. מעות שנמצאו בין תבה של שקלים לתבה של נדבה - קרוב לשקלים, יפלו לשקלים; קרוב לנדבה, יפלו לנדבה; מחצה למחצה, יפלו לנדבה - מפני שהנדבה פלה עולה לאשים, והשקלים מסתפקין מהם לעולות ולדברים אחרים. טו. וכן כל המעות הנמצאות בין כל תבה ותבה, יפלו לקרוב. נמצאו מחצה למחצה - אם בין עצים ללבונה נמצאו, יפלו ללבונה; בין קנים [תורים ובני יונה] לגזלי עולה, יפלו לגזלי עולה. זה הכלל: הולכין אחר הקרוב, בכלן; מחצה למחצה, להחמיר. וכל המעות הנמצאות בהר הבית - חלין; שאין הגזבר מוציא מעות

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ה

הלכות קידוש החדש

מצות עשה אחת, והיא לחשב ולידע ולקבוע באיזה יום הוא תחלת כל חדש וחדש מחדשי השנה. ובאור מצוה זו - בפ' קמ"ט.

פרק א

א. חדשי השנה הם חדשי הלכנה [משך זמן שבין מפגש אחד של הירח והשמש, לבין מפגש שני], שנאמר: "עלת חדש בחדשו", ונאמר: "החדש הזה לכם ראש חדשים" - כך אמרו חכמים: 'הראה לו הקדוש ברוך הוא למשה במראה הנבואה דמות לכנה, ואמר לו: כזה ראה וקדש'. והשנים שאנו מחשבים - הן שני החמה, שנאמר: "שמור את חדש האביב".

ב. וכמה יתרה שנת החמה על שנת הלכנה? קרוב - מעט פחות [מאחר עשר יום. לפיכך, כשיחשבין מן התוספת הזאת כמו שלשים יום, או פחות מעט או יותר מעט - מוסיפין חדש אחד, ועושין אותה השנה שלשה עשר חדש, והיא הנקראת 'שנה מעברת'; שאי אפשר להיות השנה שנים עשר חדש וכך וכך ימים, שנאמר: "לחדשי השנה" - חדשים אמה מונה לשנה, ואין אמה מונה ימים.

ג. הלכנה נסמרת בכל חדש וחדש, ואינה נראית כמו שני ימים או פחות או יתר, כמו יום אחד קדם שתדבק [בכו מקביל] בשמש בסוף החדש, וכמו יום אחד אחר שתדבק בשמש; ונראה במעבר בערב, ובלייל שתראה בערב אחר שנסמרה - הוא תחלת החדש, ומוזין מאותו היום תשעה ועשרים יום. ואם יראה הירח ליל שלשים, יהיה יום שלשים ראש החדש; ואם לא יראה, יהיה ראש החדש יום אחד ושלשים, ויהיה יום שלשים מחדש שעבר. ואין נזקקין לירח בלייל אחד ושלשים, בין שנראה בין שלא נראה; שאין לה חדש לכנה יותר על שלשים יום.

ד. חדש שיהיה תשעה ועשרים יום, ונראה הירח בלייל שלשים - נקרא 'חדש חסר' [חודש ב' 29 יום]; ואם לא יראה הירח, ויהיה החדש שעבר שלשים יום - נקרא 'חדש מעבר', ונקרא 'חדש מלא'. ונראה שיראה בלייל שלשים, הוא הנקרא 'ירח שנראה בזמנו'; ואם נראה בלייל אחד ושלשים, ולא נראה בלייל שלשים - הוא נקרא 'ירח שנראה בלייל עבור'.

ה. אין ראית הירח מסננה לכל אדם, כמו שבת בראשית [שבתות השנה] שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעי. אלא לבית דין הדבר מסור, עד שיקדשוהו בית דין ויקבעו אותו היום ראש חדש - הוא שיהיה

1 תקנו להם חכמים שיטלו שכר מן הלשכה, כדי
2 שיפשו הפל מאותו מקום שאלו שומרין שם [משום
3 השכר מתפרסם הדבר שלהקדש הן].

4 ז. מגיה ספרים שבידו שלם, נוטלין שכרן מתרומת
5 הלשכה; דינין שדינין את הגולגין בירושלים, נוטלין
6 שכרן מתרומת הלשכה. וכמה היו נוטלין? תשעים
7 תשעים מנה בכל שנה; ואם לא הספיקו להם - אף על
8 פי שלא רצו - מוסיפין להם כדי צרכן, הם ונשיהם
9 ובניהם ובני ביתם.

10 ח. כבש היו עושין מהר הבית להר המשחה, שעליו
11 מוציאים פרה אדמה, וכן היו עושין כבש, שמוציאין
12 עליו שעיר המשתלח; ושיניהם נעשים משירי הלשכה.
13 וכן מנזח העולה, וההיכל, והעזרות - באין משירי
14 הלשכה. אמת [תעלת] המים שבידו שלם [העוברת
15 בעזרה], וחומת ירושלים, וכל מגדלותיה, וכל צרכי
16 העיר - באין משירי הלשכה. וגוי שהתנדב מעות
17 לדברים האלו, או לעשות עמהם בחנם - אין מקבלין
18 ממנו, ואפלו גר תושב [גרי שקיבל ד' מצוות], שנאמר:
19 "לא לכם ולגו לבנות בית לאלהינו וגו'", ונאמר:
20 "ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים".

21 ט. מותר תרומת הלשכה, וכן מותר שירי הלשכה -
22 לזקנים בו זכרים, ויזקריהו פלן עולות; שתנאי בית דין
23 הוא על כל המותרות, שיקרבו עולת בהמה; אבל לא
24 עולת העוף, שאין בקרבנות הצבור עוף. ואלו העולות
25 הבאין ממותר השקלים, הם הנקראים 'קנין למזבח'.

26 י. שקלים שלא הספיקו להם לכל קרבנות הצבור,
27 מוציאים את הראוי להם מקדשי בך הבית; אבל אין
28 בך הבית מוציא את הראוי לו מקדשי המזבח.

29 יא. משיגיע ראש חדש ניסן, אין מקריבין קרבנות
30 הצבור אלא מתרומה חדשה; ואם לא באה חדשה,
31 לזקחין מן הישנה. לפיכך, אם הגיע ראש חדש ניסן,
32 ויש עמהם בהמות לתמידים מתרומה ישנה - פודין
33 אותן ומוציאין אותן לחלין אף על פי שהן תמימין,
34 ויפלו דמיהן לתרומה ישנה שמקצצין בה את המזבח;
35 שתנאי בית דין הוא על כל הבהמות שלזקחין לתמידין,
36 שאם לא יהיו צריכים להן, יצאו לחלין.

37 יב. וכך היו עושין במותר הקטרת משיגיע ראש חדש
38 ניסן: מחללים [פודים] אותו על שכר האמנים [מפסמי
39 הקטורת], וחוזרין מעות השכר לקנין המזבח, ונוטלין
40 האמנים מותר הקטרת בשכרם, וחוזרין ולזקחין את
41 הקטרת מהם מתרומה חדשה - כדי להקריבה ממעות
42 תרומה חדשה. ואם אין להם תרומה חדשה, מקטירין
43 אותה מתרומה ישנה.

ברוך רחמנא דסיען

קלו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש

מתוך מהדורת חזק

45 ונמצאו זממין בעדות זו - הרי זה מקדש; לפיכך היו
46 בראשונה מקבלים עדות החדש מפל אדם מישראל,
47 שפל ישראל בחזקת פשויות, עד שיודע לה שזה פסול.
48 משקלקלו המינים, והיו שוכרים אנשים להעיד שראו,
49 והם לא ראו - התקינו שלא יקבלו בית דין עדות
50 החדש, אלא מעדים שמכירים בית דין אותן שהם
51 פשרים, ושיהיו דורשים וחוקרים בעדותן.
52 ג. לפיכך, אם לא יהיו בית דין יודעים [מכירים] את
53 העדים שראו את הירח - משלחין אנשי העיר שגראה
54 בה עם העדים שראו, עדים אחרים שמזכין אותן לבית
55 דין [מעידים על כשרותם] ומודיעין אותן שאלו כשרין
56 הן, ואחר כך מקבלין מהן.
57 ד. בית דין מחשבין בדרךים שהאצטגנינין מחשבין
58 בהם, ויודעים הלכנה כשתראה בחדש זה, אם תהיה
59 בצפון השמש או בדרומה, ואם תהיה רחבה או קצרה,
60 ולהיכן יהיו ראשי קרניה [נ קרני אורה] נוטין. וכשיבואו
61 העדים להעיד, בודקים אותם: 'ביצד ראיתם אותה,
62 בצפון או בדרום? להיכן היו קרניה נוטות? כמה היתה
63 גבוהה [מן האופק] בראית עיניכם, וכמה היתה רחבה?'
64 אם נמצאו דבריהם מכוננין למה שנודע בחשבון,
65 מקבלים אותם; ואם לא נמצאו דבריהם מכוננין, אין
66 מקבלים אותם.
67 ה. אמרו העדים: 'ראינוהו [בבואת הירח] במים' או
68 'בעבים' [מבעד לעננים] או 'בעששית' [משתקפת בכלי
69 זכוכית], או שראו מקצתו ברקיע ומקצתו בעבים או
70 בעששית או במים - אין זו ראיה, ואין מקדשין על
71 ראיה זאת. אמר אהד: 'ראיתו גבוה בעיני כמו שתי
72 קומות', ואמר השני: 'כמו שלש קומות הנה גבוה' -
73 מצטרפים; אמר האהד: 'כמו שלש קומות', והשני
74 אומר: 'כמו חמש' - אין מצטרפים; ומצטרף האהד
75 מהם עם שני שיעיד כמותו, או יהיה ביניהם קומה
76 אחת.
77 ו. אמרו: 'ראינוהו בלא פונה, וכיון שהתבוננו בו
78 ונתפנונו לראותו להעיד, שוב לא ראינוהו' - אין זו
79 עדות, ואין מקדשים עליה, שמא עבים נתקשרו ונראו
80 כלכנה, והלכו להם. אמרו עדים: 'ראינוהו ביום תשעה
81 ועשרים שחרית במזרח קדם שתעלה השמש, וראינוהו
82 ערבית במערב בליל שלשים' - הרי אלו נאמנים,
83 ומקדשין על ראיה זו, שהרי ראוהו בזמנו; אבל הראיה
84 שאמרו שראוהו בשחרית, אין נזקקין לה, שאין אנו
85 אחראים לראית שחרית, ובכדוע שהעבים הם
86 שנתקשרו, ונראה להם כלכנה. וכן אם ראוהו בזמנו,
87 ובליל עבורו לא נראה - הרי אלו נאמנים; שאין אנו
88 אחראים אלא לראית ליל שלשים בלבד.
89 ז. ביצד מקבלין עדות החדש? כל מי שראוי להעיד
90 שראה את הירח, בא לבית דין; ובית דין מכניסים

1 ראש חדש, שנאמר: "החדש הזה לכם", עדות זו תהיה
2 מסורה "לכם".
3 ו. בית דין מחשבין בחשבונות בדרך שמחשבים
4 האצטגנינין [חזים בכוכבים], שיודעין מקומות
5 הכוכבים ומהלכם, וחוקרים ומדקדקים [בחישובים] עד
6 שיודעו אם אפשר שיראה הירח בזמנו שהוא ליל
7 שלשים, או אין אפשר. אם ידעו שאפשר שיראה,
8 יושבים ומצפים לעדים כל היום בליל, שהוא יום
9 שלשים. אם באו עדים, ודרשום וחקרום בהלכה,
10 ונאמנו [אומתו] דבריהם [בהצלבה לחשבון] - מקדשין
11 אותו; ואם לא נראה, ולא באו עדים - משלימים
12 שלשים, ויהיה החדש מעבר. ואם ידעו בחשבון שאין
13 אפשר שיראה - אין יושבים יום שלשים, ואין מצפים
14 לעדים; ואם באו עדים - יודע בודאי שהן עדי שקר,
15 או שנראת להם דמות לכנה מן העבים, ואינה הלכנה
16 הודאית [האמיתית].
17 ז. מצות עשה מן התורה על בית דין, שיחשבו וידעו
18 אם יראה הירח או לא יראה, ושידרשו את העדים, עד
19 שיקדשו את החדש; וישלחו ויודיעו שאר העם, באי
20 זה יום הוא ראש החדש, כדי שיודעו באי זה יום הם
21 המועדות, שנאמר: "אשר תקראו אתם מקראי קדש",
22 ונאמר: "ושמרת את החקק הזאת למועדה".
23 ח. אין מחשבין וקובעין חדשים ומעברים שנים אלא
24 בארץ ישראל, שנאמר: "פי מציון תצא תורה, ודבר ה'
25 מירושלים". ואם היה אדם גדול בחכמה, ונסמך בארץ
26 ישראל, ויצא לחוצה לארץ, ולא הניח בארץ ישראל
27 כמותו - הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים
28 בחוצה לארץ; ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם
29 גדול כמותו, ואין צריך לומר גדול ממנו - הרי זה אסור
30 לקבץ ולעבר בחוצה לארץ; ואם עבר וקבע ועבר, לא
31 עשה כלום.
32 יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ה
33 פרק ב
34 א. אין פשר לעדות ראש החדש, אלא שני אנשים
35 פשרים הראויין להעיד בכל דבר ודבר; אבל נשים
36 ועבדים - הרי הם פשאר פסולי עדות, ואין מעידים.
37 אב ובנו שראו את הירח, ילכו לבית דין להעיד - לא
38 מפני שעדות החדש פשרה בקרובים, אלא שאם ימצא
39 אחד מהם פסול מפני שהוא גזלן וכיוצא בו משאר
40 הפסלנות, יצטרף השני עם אחר, ויעיד; וכל הפסול
41 לעדות מדברי סופרים - אף על פי שהוא פשר מן
42 התורה, פסול לעדות החדש.
43 ב. דין תורה, שאין מדקדקין בעדות החדש [לחקור מתי
44 ראו והיכן, שהרי]. אפלו קדשו את החדש על פי עדים,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קלז

מתוך מהדורת חזק

המועדים]; ובזמן שבית המקדש קיים, מחללין על כלם, 45
מפני קרבן מוסף שבכל ראש חדש, שהוא דוחה את 46
השבת. 47
ג. כשם שמחללים העדים שראו את החדש את השבת 48
- כך מחללים עמהם העדים שמזכירים אותם [מעידים על 49
כשרותם] בבית דין, אם לא היו בית דין מכירים את 50
הרואים; ואפלו היה זה שמודיע [מכשיר] אותן לבית 51
דין עד אחד - הרי זה הולך עמהם ומחלל מספק, שמה 52
ימצא אחר ויצטרף עמו. 53
ד. היה העד שראה את החדש בליל השבת חולה - 54
מרכיבים אותו על החמור, ואפלו במטה. ואם יש להן 55
אורב [אנשים האורבים] בדרך, לוקחים העדים בידם כלי 56
זין; ואם היתה דרך רחוקה, לוקחים בידם מזונות. 57
ואפלו ראוהו גדול ונראה לכל - לא יאמרו: 'כשם 58
שראינוהו אנחנו, כך ראוהו אחרים, ואין אנו צריכין 59
לחלל את השבת'; אלא כל שראה החדש, ויהיה ראוי 60
להעיד, ויהיה בינו ובין המקום שקבוע בו בית דין 61
לילה יום או פחות, מצוה עליו לחלל את השבת, 62
לילך ולהעיד. 63
ה. בראשונה היו מקבלים עדות החדש כל יום שלשים. 64
פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין הערפבים, 65
ונתקלקלו [נבכו] במקדש [לפני שהעדים הגיעו] ולא 66
ידעו מה יעשו - אם יעשו עולה של בין הערפבים, שמה 67
יבואו העדים, ואי אפשר שיקריבו מוסף היום אחר 68
תמיד של בין הערפבים. עמדו בית דין, והתקינו שלא 69
יהיו מקבלים עדות החדש אלא עד המנחה, כדי שיהא 70
שהות ביום להקריב מוספין ותמיד של בין הערפבים, 71
ונסיקיהם. 72
ו. ואם הגיע מנחה, ולא באו עדים - עושין תמיד של 73
בין הערפבים; ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה - 74
נוהגין אותו היום קדש, ולמחר קדש, ומקריבין מוסף 75
למחר, לפי שלא היו מקדשין אותו אחר מנחה. משחבר 76
בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זבאי ובית דינו, 77
שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום כלו, ואפלו באו 78
עדים יום שלשים בסוף היום סמוך לשקיעת החמה, 79
מקבלין עדותם ומקדשין יום שלשים בלבד. 80
ז. כשמעבירין בית דין את החדש, מפני שלא באו עדים 81
כל יום שלשים - היו עולין למקום מוכן, ועושין בו 82
סעודה ביום אחד ושלשים שהוא ראש חדש. ואין 83
עולין לשם בלילה, אלא בנשף קדם עלות השמש; ואין 84
עולין לסעודה זו פחות מעשרה; ואין עולין לה אלא 85
בפת דגן וקטנית, ואוכלין בעת הסעודה. וזו היא 86
סעודת מצוה של עבור החדש האמורה בכל מקום. 87
ח. בראשונה כשהיו בית דין מקדשין את החדש, היו 88
משיאין משואות [מדליקים אבוקות] בראשי ההרים 89
[בליל שלושם ואחד] כדי שידעו הרחוקים; משקלקלו 90

אותם כלם למקום אחד, ועושים להם סעודות גדולות, 1
כדי שיהיו העם גלילים לבוא. וזוג [עדים] שבא ראשון, 2
בדקים אותו ראשון בבדיקות שאמרנו. מכניסים את 3
הגדול, ושואלים אותו; נמצאו דבריו מכונים להשבון, 4
מכניסים את חברו; נמצאו דבריהם מכונים, עדותם 5
קיימת. ושאר כל הזוגות, שואלים אותם ראשי דברים - 6
לא שצריכים להם, אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש 7
[מאוכזבים], כדי שיהיו רגילין לבוא. 8
ח. ואחר כך, אחר שתתקיים העדות, ראש בית דין 9
אומר: 'מקדש', וכל העם עונים אחריו: 'מקדש', 10
מקדש. ואין מקדשים את החדש אלא בשלשה, ואין 11
מחשבים אלא בשלשה, ואין מקדשים אלא חדש 12
שנראה בזמנו [ליל ג']. ואין מקדשים אלא ביום; ואם 13
קדשוהו בלילה, אינו מקדש. אפלו ראוהו בית דין וכל 14
ישראל, ולא אמרו בית דין 'מקדש' עד שחשכה ליל 15
אחד ושלשים, או שנחקרו העדים, ולא הספיקו בית 16
דין לומר 'מקדש' עד שחשכה ליל אחד ושלשים - אין 17
מקדשין אותו, ויהיה החדש מעבר, ולא יהיה ראש 18
חדש אלא יום אחד ושלשים, אף על פי שנראה בליל 19
שלשים; שאין הראיה קובעת, אלא בית דין שאמרו 20
'מקדש' הם שקובעים. 21
ט. ראוהו בית דין עצמם בסוף יום תשעה ועשרים - 22
אם צדין לא יצא כוכב בליל שלשים - בית דין אומרים 23
'מקדש', מקדש, שצדין יום הוא. ואם ראוהו בליל 24
שלשים, אחר שיצאו שני כוכבים - למחר מושיבים 25
שני דינים אצל אחד מהם, ויעידו הם השנים בפני 26
השלשה, ויקדשוהו השלשה. 27
י. בית דין שקדשו את החדש - בין שוגגין, בין מטעין, 28
בין אנוסין - הרי זה מקדש, ומביין הכל לחמן 29
המועדות על יום שקדשו בו; אף על פי שזה ידע 30
שטעו, חייב לסמוך עליהם, שאין הדבר מסור אלא להם, 31
ומי שצוה לשמור המועדות, הוא צוה לסמוך עליהם - 32
שנאמר: "אשר תקראו אתם". 33

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ה

פרק ג

א. עדים שראו את החדש - אם היה ביניהם ובין מקום 36
שיש בו בית דין מהלך לילה יום או פחות, הולכין 37
ומעדין; ואם היה ביניהם יתר על כן, לא ילכו, שאין 38
עדותם אחר יום שלשים מועלת, שבכך נתעבר החדש. 39
ב. עדים שראו את החדש - הרי אלו הולכין לבית דין 40
להעיד, ואפלו היה שבת, שנאמר: "אשר תקראו אתם 41
במועדם"; וכל מקום שנאמר 'מועד', דוחה את השבת. 42
לפיכך, אין מחללין אלא על ראש חדש ניסן ועל ראש 43
חדש תשרי בלבד, מפני תקנת המועדות [קיום תקני של 44

קלח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש

מתוך מהדורת חזק

41 אָהד נָאָמֵן. וְלֹא שְׁלִיחַ בְּלִבְדּוֹ, אֲלֵא אָפְלוּ תִּגְר [סוחר]
42 מִשְׁאָר הָעַם שָׁבָא לְדַרְכּוֹ וְאָמַר: 'אֲנִי שְׁמַעְתִּי מִפִּי בֵּית
43 דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בְּיוֹם פְּלוּנִי' - נָאָמֵן, וּמִתְקַנֵּין
44 אֶת הַמוֹעֲדוֹת עַל פִּי; שֶׁדָּבָר זֶה דְּבַר הָעֲשׂוֹי לְהַגְלוֹת
45 הוּא, וְעַד אָהד כָּשֶׁר נָאָמֵן עָלָיו.
46 טו. בֵּית דִּין שֶׁיֵּשְׁבּוּ כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים וְלֹא בָּאוּ עֲדִים,
47 וְהִשְׁכִּימוּ בַּנֶּשֶׁף [קודם עלות השחר] וְעִבְּרוּ אֶת הַחֹדֶשׁ
48 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפָרֶק זֶה, וְאַחַר אֲרֻבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה יָמִים
49 בָּאוּ עֲדִים וְחֻקִּים וְהִעֲדִיּוּ שָׂרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בְּזִמְנוֹ
50 שֶׁהוּא לֵיל שְׁלֹשִׁים, וְאָפְלוּ בָּאוּ בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ - מֵאֲיָמִין
51 [מסילין אימה] עֲלֵיהֶם אִיוִם גָּדוֹל וּמִטְרִיפִים אוֹתָם
52 בְּשִׂאֲלוֹת, וּמִטְרִיחִין עֲלֵיהֶם בְּכִדְּיוֹת וּמִדְּקָדְקִין
53 בְּעִדּוֹתָן, וּמִשְׁתַּדְּלִין בֵּית דִּין שֶׁלֹּא יִקְדְּשׁוּ חֹדֶשׁ זֶה,
54 הוּאִיל וְיִצָּא שְׁמוֹ 'מַעֲבָר'.
55 טז. וְאִם עָמְדוּ הָעֲדִים בְּעִדּוֹתָם וְנִמְצְאוּ מְכֻנָּת, וְהָרִי
56 הָעֲדִים אֲנָשִׁים יְדוּעִים וְנִבְנוּנִים [ולא נתבלבלו], וְנִתְקַרְּהָ
57 הָעֲדוֹת כְּרֹאֵי - מִקְדָּשֵׁין אוֹתוֹ, וְחוֹזְרִין וּמוֹנִין לְאוֹתוֹ
58 הַחֹדֶשׁ מִיוֹם שְׁלֹשִׁים, הוּאִיל וְנִרְאָה הִרְחַת בְּלִילוֹ.
59 יז. וְאִם הִצְרִיכוּ בֵּית דִּין [מאיוו טיבה] לְהַנִּיחַ חֹדֶשׁ זֶה
60 מַעֲבָר, כְּשֶׁהִיָּה קֹדֶם שֶׁיִּבְאוּ אֵלָיו הָעֲדִים [ואח"כ הגיעו
61 עדים שלפי עדותם יש לחסר את החודש, למרות זאת לא
62 משנים ו] - מִנִּיחִין; וְזֶה הוּא שְׁאָמְרוּ: 'מַעֲבְרִין אֶת
63 הַחֹדֶשׁ לְצִרְף'. וְיֵשׁ מִן הַחֲכָמִים הַגְּדוֹלִים מִי שֶׁחֹלֵק
64 בְּדָבָר זֶה וְאוֹמֵר: 'לְעוֹלָם אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַחֹדֶשׁ לְצִרְף';
65 הוּאִיל וּבָאוּ עֲדִים - מִקְדָּשֵׁין, וְאֵין מֵאֲיָמִין עֲלֵיהֶם' [אין
66 מבלבלים אותם כדי לדחות עדותם ולעבר את החודש].
67 יח. יִרְאָה לִי, שְׂאִין מִחֲלָקַת הַחֲכָמִים בְּדָבָר זֶה אֲלֵא
68 בְּשָׂאֵר הַחֲדָשִׁים, חוּץ מִן גִּיסָן וְתִשְׁרִי, אוֹ בְּעֲדֵי גִיסָן
69 וְתִשְׁרִי שֶׁבָּאוּ אַחַר שֶׁעִבְּרוּ הַרְגָּלִים, שֶׁכָּבֶר נַעֲשֶׂה מֵה
70 שְׁנַעֲשֶׂה, וְעִבְּרָ זִמְן הַקְּרָבָנוֹת וְזִמְן הַמוֹעֲדוֹת; אָבֵל אִם
71 בָּאוּ הָעֲדִים בְּגִיסָן וְתִשְׁרִי קֹדֶם חֲצִי הַחֹדֶשׁ, מִקְבָּלִין
72 עֲדוּתָם, וְאֵין מֵאֲיָמִין עֲלֵיהֶם כָּלֵל, שְׂאִין מֵאֲיָמִין עַל
73 עֲדִים שֶׁהִעֲדִיּוּ עַל הַחֹדֶשׁ שֶׁרְאוּהוּ בְּזִמְנוֹ כְּדִי לְעִבְּרוֹ.
74 יט. אָבֵל מֵאֲיָמִין עַל עֲדִים שֶׁנִּתְקַלְקְלָה [הוכחשה]
75 עֲדוּתָם, וְהָרִי הַדָּבָר נוֹטָה שֶׁלֹּא תִתְקַם הָעֲדוּת וְיִתְעַבֵּר
76 הַחֹדֶשׁ - מֵאֲיָמִין עֲלֵיהֶם [על המכחישים] כְּדִי שֶׁתִּתְקַם
77 הָעֲדוּת, וְיִתְקַדֵּשׁ בְּזִמְנוֹ; וְכֵן אִם בָּאוּ עֲדִים לְהִזִּים אֶת
78 הָעֲדִים שֶׁרְאוּהוּ בְּזִמְנוֹ, קֹדֶם שֶׁיִּקְדְּשׁוּהוּ בֵּית דִּין - הָרִי
79 אֵלָיו מֵאֲיָמִין עַל הַמְּזֻמִּין עַד שֶׁלֹּא תִתְקַם הַהֲזָמָה,
80 וְיִתְקַדֵּשׁ הַחֹדֶשׁ בְּזִמְנוֹ.

1 הַכּוֹתִים - שֶׁהָיוּ מִשְׂאִין מִשְׁוֹאוֹת כְּדִי לְהַטְעוֹת הָעַם -
2 הַתְּקִינוּ שֶׁהָיוּ שְׁלוּחִים יוֹצְאִין וּמוֹדִיעִין לְרַבִּים.
3 וְשְׁלוּחִים אֵלָיו אֵינָם מְחַלְלִין אֶת יוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיף
4 לוֹמַר שֶׁבֵּת - שְׂאִין מְחַלְלִין אֶת הַשַּׁבָּת לְקִיּוֹמוֹ, אֲלֵא
5 לְקִדְּשׁוֹ בְּלִבְדּוֹ [על העדות שמקדשת החודש].
6 ט. עַל שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים הָיוּ שְׁלוּחִין יוֹצְאִין: עַל גִּיסָן, מִפְּנֵי
7 הַפֶּסַח. וְעַל אָב, מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית. וְעַל אֲלוּל, מִפְּנֵי רֹאשׁ
8 הַשָּׁנָה, כְּדִי שֶׁיֵּשְׁבּוּ מִצַּפִּין בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים לְאַלוּל - אִם
9 נוֹדַע לָהֶם שֶׁקִּדְּשׁוּ בֵּית דִּין יוֹם שְׁלֹשִׁים, נוֹהֲגִים אוֹתוֹ
10 הַיּוֹם קֹדֶשׁ בְּלִבְדּוֹ; וְאִם לֹא נוֹדַע לָהֶם, נוֹהֲגִים יוֹם
11 שְׁלֹשִׁים קֹדֶשׁ וְיוֹם אָהד וְשְׁלֹשִׁים קֹדֶשׁ, עַד שֶׁיִּבְאוּ לָהֶם
12 שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי. וְעַל תִּשְׁרִי, מִפְּנֵי תַקְנַת הַמוֹעֲדוֹת. וְעַל
13 כְּסִלּוֹ, מִפְּנֵי חֲנֻכָּה. וְעַל אָדָר, מִפְּנֵי הַפּוּרִים. וּבְזִמְן שֶׁבֵּית
14 הַמִּקְדָּשׁ קָם - יוֹצְאִין עַל אֵיֶר, מִפְּנֵי פֶסַח קָטָן [- שני].
15 י. שְׁלוּחֵי גִיסָן וְשְׁלוּחֵי תִשְׁרִי - אֵין יוֹצְאִין אֲלֵא בְּיוֹם
16 רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אַחֵר שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ, עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי בֵּית
17 דִּין 'מִקְדָּשׁ'; וְאִם קִדְּשׁוּ בֵּית דִּין בְּסוֹף יוֹם תִּשְׁעָה
18 וְעֶשְׂרִים, כְּמוֹ שְׁאָמְרָנוּ, וְשִׁמְעוּ מִפִּי בֵּית דִּין 'מִקְדָּשׁ' -
19 יוֹצְאִין מִבְּעָרָב. וְשְׁלוּחֵי שָׂאֵר הַשָּׁשָׁה חֲדָשִׁים - יֵשׁ לָהֶם
20 לְצִאָת מִבְּעָרָב אַחֵר שֶׁנִּרְאָה הִרְחַת, אִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא
21 קִדְּשׁוּ בֵּית דִּין אוֹתוֹ הַחֹדֶשׁ; הוּאִיל וְנִרְאָה הַחֹדֶשׁ, יִצָּאוּ,
22 שֶׁהָרִי לְמַחֵר בּוֹדָאֵי מִקְדָּשֵׁין אוֹתוֹ בֵּית דִּין.
23 יא. כָּל מְקוֹם שֶׁהָיוּ הַשְּׁלוּחִין מְגִיעִין, הָיוּ עוֹשִׂין אֶת
24 הַמוֹעֲדוֹת יוֹם טוֹב [ביום] אָהד, כְּכַתוּב בַּתּוֹרָה;
25 וּמִקּוֹמוֹת הַרְחֻקִּים שְׂאִין הַשְּׁלוּחִים מְגִיעִין אֲלֵיהֶם, הָיוּ
26 עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַפֶּסַח - לְפִי שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים יוֹם
27 שֶׁקִּבְּעוּ בוֹ בֵּית דִּין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, אִי זֶה יוֹם הוּא.
28 יב. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁהָיוּ מְגִיעִין אֲלֵיהֶן שְׁלוּחֵי גִיסָן, וְלֹא
29 הָיוּ מְגִיעִין אֲלֵיהֶן שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי; וּמִן הַדִּין הִיָּה שֶׁיַּעֲשׂוּ
30 פֶּסַח יוֹם טוֹב אָהד, שֶׁהָרִי הִגִּיעוּ לָהֶם שְׁלוּחִין וְיִדְּעוּ
31 בְּאִתָּהּ יוֹם נִקְבַּע רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְיַעֲשׂוּ יוֹם טוֹב שֶׁל חַג
32 הַפֶּסַח שְׁנֵי יָמִים, שֶׁהָרִי לֹא הִגִּיעוּ אֲלֵיהֶן שְׁלוּחִין. וְכִדִּי
33 שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בְּמוֹעֲדוֹת, הַתְּקִינוּ חֲכָמִים שֶׁכָּל מְקוֹם שְׂאִין
34 שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי מְגִיעִין לוֹ, עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים, אָפְלוּ יוֹם
35 טוֹב שֶׁל עֲצָרָת.
36 יג. וְכַמָּה בֵּין שְׁלוּחֵי גִיסָן לְשְׁלוּחֵי תִשְׁרִי? שְׁנֵי יָמִים -
37 שֶׁשְׁלוּחֵי תִשְׁרִי אֵינָם מְהַלְכִּין בְּאַהֲד בַּתִּשְׁרִי, מִפְּנֵי
38 שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְלֹא בְּעֶשְׂרִי בוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם
39 הַכְּפּוּרִים.
40 יד. אֵין הַשְּׁלוּחִין צָרִיכִין לְהִיּוֹתם שְׁנַיִם, אֲלֵא אֶפְלוּ

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ב"ו סיון ה'תשע"ה

1

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ה

2

מצות עשה מט.

3

המצוה המ"ט — הצווי שנוצטוינו בעבודת היום, כלומר: כל-הקרבנות והודוין ש'הן חובה ביום צום כפור לכפר בהם כל-העונות, כמו שאמר הכתוב. והיא כל-החקה האמורה בא'חרי מות' (ויקרא טו, א). והראיה שהכל מצוה אחת, אמרם בסוף פרק ה' מכפורים (ס): "כל-מעשה יום הכפורים האמור על הסדר, הקדים מעשה לחברו — לא עשה כלום". וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת המיחדת לה, והיא מסכת יומא.

11

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ה

12

מצות עשה מט. קיח.

13

המצוה המ"ט נדפסה ביום הקודם.

14

המצוה הקי"ח — הצווי שנוצטוינו שכל-הנהנה מן-הקדש או אוכל קדש, כלומר: תרומה בשגגה — יחזיר מה שאכל או כדי מה-שנהנה עם תוספת חמש, והוא אמרו יתעלה: "ואת אשר חטא מן-הקדש ישלם ואת-חמישתו יוסף עליו" (ויקרא ה, טז), ואמר עוד: "והאיש כי-יאכל קדש בשגגה וגו'" (שם כב, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעילה (טו). וגם במסכת תרומות (פרק ז).

22

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ה

23

מצות לא תעשה כיג.

24

המצוה הקי"ג — האזהרה שהזהרנו מלעבד בקדשים (כגון: לחרוש בבהמת קדשים) והוא אמרו יתעלה: "לא תעבד בבכר שורך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר קדשים מן-הבכור שיהיו כלם אסורים בעבודה. וכבר נתבאר בסוף מסכת מכות (כא), שהעובד באחד מן-הקדשים — לוקה.

30

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ה

31

מצות לא תעשה קיד.

32

המצוה הקי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגז (לגזוז) צמר הקדשים והוא אמרו: "ולא תגז בכור צאנך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר קדשים מן-הבכור שיהיו כלם אסורים בעבודה וגז. וכבר נתבאר דיני שתי המצוות האלה כלומר: גזז ועבודה, במסכת בכורות. וגם הגוזז דבר (כמות קטנה ביותר) מן-הקדשים — לוקה.

38

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ה

39

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

40

מצות לא תעשה קטו. קטז.

41

המצוה הקי"ד נדפסה ביום הקודם.

42

המצוה הנ"ה — הצווי שנוצטוינו לשחוט כבש הפסח ביום י"ד בניסן, והוא אמרו יתעלה: "ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים" (שמות יב, ו). וכל-העובר על מצוה זו ונמנע מלהקריבו בזמנו במזיד — הרי זה חייב כרת, בין שהוא איש או אשה. לפי שפבר נתבאר בגמרא פסחים (צא), שפסח ראשון חובה לנשים ודווקא את-השבת. כלומר, הקרבתו בארבעה עשר שחל להיות בשבת, כמו כל-איש ואיש מיישראל. ומאמר התורה בו הוא כרת, והוא אמרו: "והאיש אשר-הוא טהור ויכרך לא-היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה" (במדבר ט, יג). ובריש מסכת כריתות (פרק א משנה א), פאשר מנו את המצות שהעובר עליהן חייב כרת — והן כלן מצות לא-תעשה — אמרו: "והפסח והמילה במצות עשה". וכבר הקדמנו הקדמה זו (ב"הקדמה" שבסוף הכללים). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פסחים.

58

המצוה הקט"ו — האזהרה שהזהרנו מלשחוט כבש הפסח על החמץ והוא אמרו: "לא-תזבח על-חמץ דם-זבח" (שמות כג, יח), וכבר נכפל לאו זה בלשון זה עצמו (".. על חמץ דם זבחי": לא-תשחט וכו') (שם לד, כה), וענינו: שמזמן שחייטת הפסח, והוא בין הערבים, לא יהא ברשותו חמץ, לא ברשות השוחט ולא ברשות הזורק ולא ברשות המקטיר ולא ברשות אחד מבני חבורה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות"; כמה משתתפים על קרבן אחד); וכל-אחד מאלו שיש ברשותו חמץ באותה העת — לוקה. ובמקלטה (פרשת משפטים שם): "לא-תשחט על-חמץ דם-זבחי" — לא תשחט הפסח וצדין החמץ קדם. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' מפסחים (סג).

71

המצוה הקט"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשאיר אמורי הפסח בלי הקרבה עד שיפסלו ויעשו נותר, והוא אמרו: "ולא-ילין חלב-חגי עד-בקר" (שם כג, יח). ולשון המקלטה (פרשת משפטים שם): "לא-ילין" בא הכתוב ללמד על החלבים שהם נפסלים בלינה על גבי הרצפה (למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו: "ולא-ילין לבקר זבח חג הפסח" (שם לד, כה).

79

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ה

מצות עשה נז. נו. נח.

1 המצוה הנ"ז — הוא הצווי שנגצטינו על שחיטת
2 פסח שני (בי"ד אייר) למי שנגנע ממנו פסח ראשון, והוא
3 אָמרו יתעלה: "בחדש השני בארבעה עשר יום בין
4 הערבים יעשו אותו" (במדבר ט, יא). גם כאן ראוי למקשה
5 שיקשה בדברי יאמר לי: מדוע תמנה פסח שני וזה
6 סותר מה שהקדמנו בכלל השביעי באמרך, שהלכות
7 המצוה אינן נמנות בפני עצמן? ידע המקשה קשיוא זו,
8 שכבר נחלקו חכמים בפסח שני, אם הוא המקשה קשיוא זו,
9 הראשון או שהוא צווי מיוחד בעצמו. ופסק ההלכה,
10 שהוא צווי מיוחד בעצמו — ולפיכך ראוי למנותו בפני
11 עצמו. ובגמרא פסחים (צג.) אמרו: "חייב פרת על
12 הראשון וחייב פרת על השני — דברי רבי; רבי נתן
13 אומר: חייב פרת על הראשון ופטור על השני; רבי חנניה
14 בן-עקיבא אומר: אף על הראשון אינו חייב פרת אלא-
15 אם-כן לא עשה שני". אחר-כך שאל התלמוד ואמר:
16 "במאי קא מפלגי? רבי סבר: שני רגל בפני עצמו הוא,
17 ורבי נתן סבר: שני תשלומין לראשון הוא". הגה נתבאר
18 מה-שרמזנו עליו. ושם נאמר: "הלכך הזיד בזה וכו' —
19 כלומר לא הקריב פסח ראשון ולא פסח שני בזדון —
20 דברי הכל חייב; שגג בזה וכו' — דברי הכל פטור;
21 הזיד בראשון ושגג בשני — לרבי ורבי נתן חייב, ולרבי
22 חנניה בן-עקיבא פטור". וכך גם פן אם הזיד בראשון
23 והקריב בשני — הוא חייב לזעת רבי, לפי שאין אצלו
24 השני תשלומין לראשון; וההלכה בכל-זה כרבי. ומצוה
25 זו אין הנשים חייבות בה, לפי שנתבאר שם (פסחים צא):
26 שאשה בשני רשות. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו
27 בגמרא פסחים (צב.).

30 המצוה הנ"ו — הצווי שנגצטינו לאכול כבש הפסח
31 בליל ט"ו בניסן פפי תנאיו הנזכרים, והם: שיהא צלי,
32 ושיאכל בבית אחד, ושיאכל עם מצה ומרור, והוא אמרו
33 יתעלה: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות
34 על-מררים יאכלהו" (שמות יב, ח). ואולי יקשה עלי
35 מקשה יאמר: מדוע אתה מונה אכילת פסח ומצוה
36 ומרור כמצוה אחת, ואינך מונה אותן כשלוש, מאחר
37 שאכילת מצה ומצוה ואכילת מרור מצוה ואכילת בשר
38 הפסח מצוה? אז אומר: זה שאכילת מצה ומצוה בפני
39 עצמה — הריהו נכון כמו שנתבאר (מצות עשה קנח); וכן
40 נכון שאכילת בשר הפסח מצוה כמו שהזכרנו; אבל
41 המרור הרי הוא טפל לאכילת הפסח ואין למנותו מצוה
42 בפני עצמה. הראיה לכך: שבשר הפסח נאכל לקיים
43 המצוה, בין שיש מרור ובין שאין מרור; אבל המרור
44 אינו נאכל אלא עם בשר הפסח, שכן הוא אומר יתעלה:
45 "על-מצות ומררים יאכלהו" (במדבר ט, יא). ואלו אכל

מרור בלי בשר — לא עשה כלום בהחלט, ולא נאמר
שקיים מצוה אחת, היא אכילת מרור. ולשון המכלתא
(פרשת בא): "צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו" —
מגיד הכתוב, שמצות פסח צלי, מצוה ומרור. כלומר:
שהמצוה היא כללותם. ושם נאמר: "מניין אתה אומר,
שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח?
תלמוד לומר יאכלהו", כלומר הבשר לבדו. "וכל כשם
שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח,
כך אם אין להם פסח, יוצאין ידי חובתם במצוה ומרור?
הרי אתה דן: הואיל והפסח מצות עשה ומצוה ומרור
מצות עשה, אם למדת שאם אין להם מצוה ומרור הם
יוצאין ידי חובתם בפסח, כך אם אין להם פסח יוצאין
ידי חובתם במצוה ומרור? תלמוד לומר: יאכלהו". ושם
נאמר: "יאכלהו — מכאן אמרו: הפסח נאכל אכילת
שבע (שישבע ממנו, ואם אינו מספיק לכדי שביעה יאכל לפני
זה מבשר החגיגה), ואין מצוה ומרור נאכלים אכילת
שבע", (ומדוע דווקא על בשר הפסח צריך להיות על השובע
(— לפי ששקרו המצוה אכילת הבשר, כמו שאמר:
"ואכלו את-הבשר בלילה הזה"; והמרור מטפלי בשר
הפסח וחובותיו, כמו שמתבאר מאמרות אלו למי
שהבינו והראיה הברורה בזה הוא הוסד שאמר
התלמוד, והוא אמרם (פסחים קכ.). "מרור בזמן הזה
דרבנן", לפי שזמן-התורה אין חובה לאכול בפני עצמו
אלא נאכל עם בשר הפסח. וזו ראיה ברורה ומפושטת,
שהוא מטפלי המצוה, לא שאכילתו מצוה בפני עצמה.
וגם דיני מצוה זו מבארים במסכת פסחים.

המצוה הנ"ח — הצווי שנגצטינו לאכול בשר פסח
שני בליל ט"ו באיר על מצוה ומרור, והוא אמרו יתעלה
גם על זה: "על-מצות ומררים יאכלהו" (שם). וגם דיני
מצוה זו נתבאר בפסחים (צה.). וברור, שאינו חובה
לנשים, כי כשם ששחיטתו אינה חובה להן — כמו
שבארנו (מצות עשה נו) — כך גם לא אכילתו בלי
ספק.

יום שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ה

מצות לא תעשה קכה. קכג. קכח.

קכו. קכז. קכא. קכב.

המצוה הקכ"ה — האזהרה שהזכרנו מלאכול קרבן
הפסח מבשל או נא (מבושל לחצאין), אלא צלי בלבד,
והוא אמרו יתעלה: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל"
(שמות יב, ט). וכבר נתבאר לך בכלל התשיעי ממאמר זה,
שהעובר על לאו זה — לוקה.

המצוה הקכ"ג — האזהרה שהזכרנו מלהוציא
כלים מבשר הפסח מן-המקום שנתקבצו התבונה

תושב (בן נח שקיבל על-עצמו ז' המצוות) מן-הפסח, והוא
 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "תושב ושְׂכִיר לֹא-יֵאכֹל בּוֹ" (שם, מוה).
 הַמִּצְוָה הַקֹּכֶ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָר מְלַאֲכֹל
 הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "וְכָל-עֶרֶל לֹא-יֵאכֹל בּוֹ" (שם, מח);
 וְהַאֲכֹל עֶרֶל — לֹקֵה.
 הַמִּצְוָה הַקֹּכֶ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָרֵנוּ מְלַשְׁבֹּר עֶצֶם
 מַעֲצָמוֹת קָרֵבן פֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעֶצֶם לֹא-תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ"
 (שם, מו); וְהַשֹּׁבֵר עֶצֶם מַעֲצָמֵינוּ — לֹקֵה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ
 (פסחים פד): "הַשֹּׁבֵר אֶת-הָעֶצֶם בְּפֶסַח טָהוֹר — הָרִי זֶה
 לֹקֵה".
 הַמִּצְוָה הַקֹּכֶ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָרֵנוּ מְלַשְׁבֹּר עֶצֶם
 מַעֲצָמוֹת פֶּסַח שְׁנֵי גַם כֵּן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בּוֹ: "וְעֶצֶם
 לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ" (במדבר ט, יב); וְהַשֹּׁבֵר בּוֹ — גַּם הוּא
 חָיִב מִלְּקוּת. וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (פה). אָמְרוּ: "כִּשְׁהוּא אוֹמֵר
 "וְעֶצֶם לֹא-תִשְׁבְּרוּ בּוֹ" בְּפֶסַח שְׁנֵי, שְׁאִין תִּלְמֹד לֹמֵר
 (אינו בא רק למשמעות הפשוטה כי זאת כבר ידענו); שְׁכֵבֵר
 נֶאֱמַר (שֵׁשׁ לְנַהוּג בַּפֶּסַח שְׁנֵי), כְּכָל-חֻקֵּי הַפֶּסַח (הראשון)
 (שם) — הָאֵנִי (ומה שֵׁשׁ בְּכָל זֹאת לִלְמוּד מִכָּאן שֶׁ:אֶחָד
 עֶצֶם שֵׁשׁ בּוֹ מֵחַ (השָׁמֶן שֶׁבְּתוֹךְ הַעֲצָמוֹת) וְאֶחָד עֶצֶם שְׁאִין
 בּוֹ מֵחַ". וּכְבָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי שְׁבִירַת הָעֶצֶם בְּפָרָק ז'
 מְפָסָחִים (פג).

1 (החברים הנמנים על ה"פסח") לֹאֲכֹלוּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
 2 "לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבֵּית מִן-הַבֶּשֶׂר חוּצָה" (שם, מז). וּלְשׁוֹן
 3 הַמִּכְלָתָא: "חוּצָה" — חוּץ לְמָקוֹם אֲכִילָתוֹ. וְהַדְּבָר
 4 הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ אֲסוּר לֹאֲכֹלוּ וְהוּא בְּמִדְרַגַּת טְרֵפָה (שהיא
 5 בעלת חומרות יתרות). וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (פה). אָמְרוּ:
 6 "הַיּוֹצִיא בֶּשֶׂר הַפֶּסַח מִתְּבוּרָה לְחִבּוּרָה, אֶף-עַל-פִּי
 7 שֶׁהוּא בְּלֹא-תַעֲשֶׂה — טָהוֹר (אף שֶׁרַבֵּן גִּזְרוּ עַל פְּסוּלֵי
 8 קִדְשִׁים כְּמוֹ פִּיגּוּל וְנוֹתֵר שִׁיטְמָאוּ אֶת הַיָּדִים), וְהַאֲכֹלוּ הָרִי
 9 זֶה בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְשֵׁם (פה): אָמְרוּ: "הַיּוֹצִיא בֶּשֶׂר פֶּסַח
 10 מִתְּבוּרָה לְחִבּוּרָה — אֵינוֹ חָיִב עַד שְׁנֵינִים (במקום
 11 שֶׁנִּמְצְאוּ הַחֲבוּרָה הַשְּׁנִיָּה אוֹ מִחוּץ לְבֵית, וְאִינָה מִסְפִּיקָה
 12 עֲקִירָה בְּלִבָּד, שֶׁהִיא 'הוֹצָאָה' כְּתוּבָה בּוֹ (ב"פסח). וְדִינוּ
 13 שׁוּדָה לְמָקוֹם נֹסֵף שֶׁכְּתוּב לִשּׁוֹן זֶה: בְּשִׁבְתָּ; וְאִם הֵנִיחַ אֹז
 14 יִתְחַיֵּב מִלְּקוּת. וּכְבָּר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרָק ז'
 15 מְפָסָחִים.
 16 הַמִּצְוָה הַקֹּכֶ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָרֵנוּ מְלַהֲאָכִיל
 17 אֶת-הַפֶּסַח לִישְׂרָאֵל שְׁנֵשְׁתֵּמֵד, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כָּל-
 18 בֶּן-נֶכֶד לֹא-יֵאכֹל בּוֹ" (שם, מג). אָמַר הַמִּתְרַגֵּם ("אוֹנְקִלוֹס")
 19 עַל-פִּי הַקְּבָלָה: כָּל-בֶּר יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתֵּמֵד. וּלְשׁוֹן
 20 הַמִּכְלָתָא: "כָּל-בֶּן-נֶכֶד — זֶה יִשְׂרָאֵל מִשְׁמֵד שְׁעָבֵד
 21 עֲבוּדָה זָרָה".
 22 הַמִּצְוָה הַקֹּכֶ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָרֵנוּ מְלַהֲאָכִיל לְגֵר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

מרת חי' בתי' תחי'

ברכה ושלוש!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבה מיי סיון עם המצורף אליו, ובהתעניינות ראיתי את הבול המצורף.

ובכלל הרעיון נכון הוא ומכמה טעמים, אלא שלפלא קצת ציור הלוחות אשר בודאי יודעת שצריכים להיות מרובעות גם מלמעלה ולא בחצי עיגול, וכמבואר ממאמרי חז"ל בכ"מ [ומהם בבא בתרא יד, א] וכמפורסם ג"כ ע"י הציור שעל השיחות לנוער וכו' כוונתי בהנ"ל לא לשם בקורת סרק אלא שכאשר יתמו כולם (בולים אלה) לתקן בהדפסה הבאה ועד"ז בשאר המקומות בהם נמצא ציור לוחות.

אף שאין מזכירה עד"ז תקותי שהתייעצה בנוגע לבולים עם שאר בתי ספר הרשת, שהרי גם בזה יש להשתדל שיהי' קו אחיד בכל בתי הספר.

לפלא שאינה מזכירה מענייני ביה"ס בכלל ובפרט ובטח תמלא בהזדמנות הבאה.

כיון שאינה מזכירה בנוגע לבריאות התקוה שזהו סימן שהכל בסדר.

בברכה לבשו"ט.

ישעיה ז יח-כד

(פ) יח והיה | ביום ההוא ישרק יהוה לזכוב אשר בקצה יארי מצרים ולדבורה אשר בארץ אשור: יט ובאו ונחו כלם בנחלי הפתות ובנקיקי הסלעים ובכל הנעצוצים ובכל הנחללים: כ ביום ההוא יגלח אדני בתער השכירה בעברי נהר במלך אשור את הראש ושער הרגלים וגם את החזק תספה: (פ) כא והיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן: כב והיה מרב עשות חלב יאכל חמאה פייחמאה ודבש יאכל פליחנות בקרב הארץ: (ס) כג והיה ביום ההוא יהיה כל מקום אשר יהיה שם אלף גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה: כד בחצים ובקשת יבוא שמה פיישמיר ולשית תהיה כל הארץ:

רש"י

הזקן. שלטוניי ורבותינו אמרו גילוח ממש וספת הזקן חריכתה באש הזקן זקן סנחריב כדאיתא באגדת חלק: (כא) יחיה איש וגו'. ולפי שתהא ארצם ריקנית שיכוזו החיילות את הבהמות ובמעט הנותר אתן ברכה: (כב) והיה מרוב. חלב, שיעשו ב' הצאן הללו יכוזו בעיניהם החלב ויאכלו החמאה הוא שומן החלב: כל הנותר. הצדיקים הפלטים מחרב סנחריב בשורה גדולה הוא מבשר להם שתזדמן להם פרנסה אחר כל השממון ההוא: (כג) והיה ביום ההוא. אשר תהיה הארץ שממה יהיה מקום שהיו שם לפני בא חיילות: אלף גפן. שוות אלף כסף יהיו לשמיר ולשית כי יניחום בעליהם ובורחין והם מעלות קימשונים ותולעים ועקרבם: (כד) בחצים ובקשת יבא שמה. כל הרוצה ליכנס לתוכו יהא צריך קשת וחצים בידו למלט עצמו מחיות רעות ונחשים ועקרבם:

מצודת ציון

(יח) ישרוק. ענין השמעת קול בקבוץ השפתים וכן שרוק ויניעו ראשם (איכה ב): יאורי. בתורה ת"א נהרא: (יט) בנחלי. ענין עמק וכן ויחפרו עבדי יצחק בנחל (בראשית כו): הבהמות. השוממות כמו ואשיתהו בתה (לעיל ה): ובנקיקי. ענינו שן הסלע וכן בנזיק הסלע (ירמיה יג): הנעצוצים. מין קוצים וכן תחת הנעצוצין (לקמן נה): הנחללים. שם אילני סרק פחותים ונבזים: (כ) השכירה. מל' שגר, או הוא ענין גדלות וחשיבות וכן גם שכירה בקרבם (ירמיה מו): תספה. ענין כליון כמו ספו תמו (תהלים עג): (כג) לשמיר ולשית. שמות מיני קוצים:

מצודת דוד

(יח) ביום ההוא. ביום בוא סנחריב מלך אשור: ישרוק. ר"ל יעיר לבם: לזכוב. חיילות רבות כזכובים: אשר וכו'. כי כל חיל מצרים מקצוהו יבואו בעזרת סנחריב: יאורי מצרים. אמר כן לפי שכל ארץ מצרים עשויה יאורים ואורים והנילוס עולה דרך שם להשקות השדות: ולדבורה. חיילות גבורים עוקצים כדבורים: (יט) בנחלי הבהמות. על כי יהיו רבים לזה יחנו אף במקומות ההם: (כ) ביום ההוא. כאומר אבל אחריתו עדי אובד כי ביום ההוא יגלח וכו' והתער הוא משל על החרב והתגלחות על ההרג: השכירה. כי התער ששוכרין אותה בדמים היא חדה מאד: בעברי נהר. כאנשי עבר הנהר ובמי במלך אשור: את הראש. יגלח את שער הראש ואת שער

הרגלים, רצה לומר השרים ויתר העם: וגם את הזקן תספה. התער ההוא תכלה גם שער הזקן וזהו סנחריב כי גם הוא נהרג אז מבניו: (כא) יחיה איש. כל אחד יגדל בכיתו עגלת בקר ושתי צאן ומרוב הברכה יהיה די לו בהם: (כב) מרוב. מחמת רוב עשיית החלב לא יחוש על החלב ויאכל החמאה: כי חמאה וכו'. מרוב: (כג) באלף כסף. הנמכר באלף כסף: לשמיר ולשית. לא יעבדו הגפנים, והקוצים יצמחו שם כי לא יחושו על היין כי דורו של חזקיה הרבו לעסוק בתורה וחדלו מן היין: (כד) בחצים ובקשת. הרוצה ליכנס שמה יהיה צריך לכלי זיון למלט נפשו מהחיות הטורפות אשר ישכנו שמה על כי לא יהיה שם דריסת רגלי אדם:

משלי יג ז-טז

ז יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב: ח כפר נפש איש עשרו ורש לא שמע גערה: ט אור צדיקים
 ישמח ונר רשעים ידעך: י רק בודון יתן מצה ואת נועצים חכמה: יא הון מהבל ימעט וקבץ עליך
 ירבה: יב תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאווה באה: יג בז לדבר יחבל לו וירא מצוה הוא
 ישלם: יד תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות: טו שכל טוב יתן דרך ודרך בגדים איתן:
 טז כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרש אולת:

רש"י

זה שם דבר כמו (שמות כ"ג) והסירותי מחלה מקרבך
 אלא כמו (ויקרא י"א) מעלה גרה: ועץ חיים תאווה
 באה. מסורס הוא, כלומר תאווה באה הרי הוא כעץ
 חיים תוחלת שהוחלל הקדוש ברוך הוא לישראל וצפה
 שישבו והם לא שבו סוף באה להם למחלת לב
 וכשתאותו באה שהם עושין רצונו עץ חיים היא להם:
 (יג) בז לדבר יחבל לו. הבוזה אחד מד' סוף
 מתמשכן עליו: וירא מצוה הוא ישולם. יקבל שכר,
 ומדרש תהלים דורש בז לדבר יחבל לו על דוד שאמר
 לפני הקב"ה רבוננו של עולם מה הנאה בשוטים
 שבראת אמר לו חייך סוף שתצטרך לשטות כשבא
 לפני אכיש להשתגע ויורד רירו על זקנו וגומר (שמואל
 א' כא): (יד) תורת חכם מקור חיים. שהיא מלמדתו
 לסור ממוקשי מות: (טו) ודרך בגדים איתן. קשה
 לו ולאחרים: (טז) כל ערום יעשה בדעת. מעשהו
 כגון דוד יבקשו לאדוני המלך נערה בתולה וגומר
 (מלכים א' א): וכסיל יפרוש אולת. זה אחשוורוש ויפקד
 המלך (אסתר ב) יודעים היו שלא ישא לכולם ומי שהיה
 לו בת הטמינה:

מצודת ציון

(ז) מתרושש. מל' רש ועני: (ח) כופר. פדיון: גערה. צעקת
 נזיפה: (ט) ידעך. ענין ניתור וקפיצה וזהו כבוי הנר כי
 השלהבת קופצת מהפתילה וכן ידעך נרו (לקמן כ): (י) מצה.
 ענין מריבה כמו הן לריב ומצה תצומו (ישעיה נח): (יא) על יד.
 ביד וכן עמדתם על חרבכם (יחזקאל לג) ומשפטו בחרבכם:
 (יב) מחלה. מלשון חולי ומכאוב: (יג) יחבל. מל' חבלה
 ומכה: (טו) איתן. ענין חזק כמו איתן מושבך (במדבר כד):
 (טז) יפרוש. מל' פרישה ושטיחה:

מצודת דוד

(ז) יש. ר"ל לפעמים ימצא המתעשר להתעשר ואין לו כל
 מאומה והמתעסק להעני את עצמו ישיג בזה הון רב, כי
 המרבה הון בגזל יעני והממעט ההון בצדקה יעשיר:
 (ח) כופר. מהעושר יוכל איש לפדות נפשו כאשר יתן ממנו
 לדל וזהו כאשר הרש לא שמע גערה ולא הכלימו בעת
 הנתינה: (ט) אור. נשמת הצדיק תשמח בגן עדן אבל נשמת
 הרשע תהיה כבויה ולא תאיר: (י) רק בודון. מי שמעשיו רק
 בודון והרשע הוא יתן מריבה בין בני אדם, ועם אנשים
 העושים מעשיהם בעצה ובמתון עמהם תמצא החכמה כי לא
 תבוא מריבה על ידם: (יא) הון מהבל. הון הבא מהבל ר"ל

לא מיגיע כפיים כ"א מגזל וחמס ההון ימעט ככל עת ולא תתקיים אבל הקובץ הון על יד ר"ל עם מלאכת היד ההון
 ההוא יתרבה: (יב) תוחלת. המיחל לדבר מה והיא נמשכת ומתאחרת לכוא היא לו לכאב לב וכאשר באה התאוה היא לו
 לעץ המגדל חיים וירופא מכאב הלב: (יג) בז לדבר. המבוזה מה ממצות ה' הוא חובל בעצמו אבל הירא מן המצוה ומגדל
 מעלתה ישולם לו שכר גם בעבור זה: (יד) מקור. הוא כמקור הנובע חיים כי תלמדו לסור מהמוקשים המביאים את המיתה
 והם העונות: (טו) שכל טוב. השכל הטוב שיש לאדם הוא יתן אותו לחן בעיני כל ועכ"ז דרך הבוגדים הוא חזק מאד ולא
 יועיל בעל השכל עם שכלו ורב חנו להסירם מדרך ההוא: (טז) כל ערום. מעשה הערום המה בדעת וכוונה מיוחדת ואם כי
 לא יבינו כל אבל הכסיל פורש אולתו למען יכירו הכל כי אולת הוא:

ג. יש בשער לבן מה שאין במחיה, ויש במחיה מה שאין בשער לבן. ששער לבן מטמא בשחין ובמכה, במכנס ובמפזר, במבצר ושלל במבצר. יש במחיה, שהמחיה מטמא בקרחת ובגפחת, הפוכה ושלל הפוכה, ומעפכת את ההופך בלוי לבן, ומטמא בכל מראה, מה שאין פן בשער לבן.
ד. שתי שערות, עקרון משחיר וראשן מלבין — טהור. עקרון מלבין וראשן משחיר — טמא. כמה יהא בלבנונית? רבי מאיר אומר: כל שהוא; רבי שמעון אומר: כדי לקרוץ בזה. היתה אחת מלמטה, ונחלקה מלמעלה, והיא נראית בשתיים — טהור. בהרת ובה שער לבן או שער שחור — טמא. אין חוששין שמה מעט מקום שער שחור את הבהרת, מפני שאין בו ממש.

פירוש ברטנורה

ג. ובמכנס. שהשתי שערות במקום אחד בנגע: במפורד. זה במורה הנגע וזה במערכ: מבוצר. שתי שערות באמצע הנגע, כמבצר שבאמצע העיר: שאינו מבוצר. כחוט היוצא מן הנגע, ויש ברחבו שתי שערות. מה שאין כן במחיה דבעינן מבוצרת ומכוסת: הפוכה ושלל הפוכה. בין שהבהרת קדמה למחיה, בין שהמחיה קדמה לבהרת. מה שאין כן בשער לבן, שאם קדם לבהרת, טהור: ומעפכת את ההופך בלוי לבן. דאם הוחלט במחיה. ופרחה הצרעת בכולו חוץ ממקום המחיה, עדיין טמא הוא. אבל אם פרחה בכולו א"ע" דכל גופו מלא שער לבן, טהור, שאין שער לבן מעכב:
ד. עיקרון משחיר וראשן מלבין טהור. דאמר קרא (ויקרא י"ג) ושער בנגע הפך לבן, העיקר הסמוך לנגע הפך לבן: כדי לקרוץ בזה. כדי שינטל בפי הזוג של מספרים. והלכה, דשיעור שער לבן, ארכו אין פחות מכדי שינטל בפי הזוג, אבל הלבנונית שבו בכל שהוא: ונראית בשתיים טהור. שיש שערות שמתחלקות בראשן לשתיים ובעיקרן אינן אלא אחת: הכי גרסין, בהרת ובה שער לבן ושער שחור טמא. בהרת שהיא כגרים מצומצם ובה שתי שערות לבנות, והשאר מלאה שערות שחורות, טמא. ולא אמרין שמקום השערות שחורות ממעט הבהרת מכריס:

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה ג

משנתנו דנה בהבדלים שבין סימני הטומאה שער לבן ומחיה.

י. ג. "ושער בנגע הפך לבן". ומשמע שעיקרו של שער הסמוך לנגע הפך לבן, כלומר הולכים אחר שורש השערות, שאם שרשן לבן טמא הנגע, שסימן הוא שמחמת הנגע נתלבנו; אבל אם רק ראשן לבן, טהור, שזה מורה שאין הלבנונית מחמת הנגע, שאילו היה מחמת הנגע היה גם שרשן לבן (יתורה תמיהה). כמה יהא בלבנונית — כמה יהא אורך הלבן בשערות? רבי מאיר אומר: כל שהוא; רבי שמעון אומר: כדי לקרוץ בזה — כדי שיהא אפשר לחתוך את השער הלבן במספרים, והוא שיעור אורך השער הלבן בנגע (כדעת רבי עקיבא במסכת נידה ו. יב). וסובר רבי שמעון, שהשער צריך להיות לבן בכל השיעור. ואמנם ההלכה היא, ששיעור אורך השער הלבן כדי לקרוץ בזה, אבל בכל שהוא לבנונית סמוך לעיקרו דיו לטמא. היתה אחת מלמטה — היתה שיערה לבנה אחת מלמטה, בעיקרה, ונחלקה מלמעלה, והיא נראית בשתיים — כשתי שערות, טהור — הנגע, שצריכות להיות שתי שערות בעיקרן. בהרת — והוא הדין מראה אחר, שכן כל נגעי עור הבשר נקראים במסכתנו בשם "בהרת" (כמו שכבר העירונו בסוף הפתיחה למסכתנו). ובה שער לבן — כלומר בהרת שהיא כגרים מצומצם, ויש בה שערות לבנות יותר משתיים, או שער שחור — או בהרת שהיא כגרים מצומצם ויש בה שערות שחורות, טמא — כלומר שאם יש בה שערות לבנות יותר משתיים אין השערות ממעטות את שיעור הגרים של הבהרת, והוא טמא מוחלט; ואם יש בה שערות שחורות, הרי הוא צריך הסגר (והריש), שכן אין חוששין שמה מעט מקום שער שחור את הבהרת — משיעור המצומצם כגרים, מפני שאין בו ממש — שמקום השער הוא זעיר ביותר ואין בו שיעור של ממש. ויש גורסים במשנתנו: בהרת ובה שער לבן ושער שחור. והם מפרשים: בהרת שהיא כגרים מצומצם ויש בה שתי שערות לבנות ואף שערות שחורות, טמא — הנגע, ואין חוששים שמה מעט מקום שער שחור את הבהרת, מפני שאין בו ממש (דמבט: ברטנורה; "תפארת ישראל").

בתורת נהלים מובא: "שאלו תלמידיו את רבי יוסי: בהרת ובה שער שחור, החוששים אנו שמה מיעט מקומה את הבהרת כגרים? אמר להם: ובה שער לבן, כלום חוששים אנו שמה מיעט מקומה את הבהרת כגרים?! אמרו לו: לא, אם אמרת בשער לבן שסימן טומאה הוא, תאמר בשער שחור שאינו סימן טומאה? אמר להם: הרי שיש בהן שש שערות לבנות, כלום הם סימני טומאה אלא שתיים, החוששים אנו על המותר שמה מיעט מקומן את הבהרת כגרים?! אמרו לו: לא, אם אמרת בשער לבן שהוא מין טומאה, תאמר בשער שחור שאינו מין טומאה? אמר להם: אף שער שחור הופך והוא מין טומאה, ואמר: "ושערה לא הפך לבן והסגיר" — אם יש בה שער שחור אינו ממעט"

יש בשער לבן מה שאין במחיה, ויש במחיה מה שאין בשער לבן. ששער לבן מטמא בשחין ובמכה, במכנס ובמפזר, במבצר ושלל במבצר. יש במחיה, שהמחיה מטמא בקרחת ובגפחת, הפוכה ושלל הפוכה, ומעפכת את ההופך בלוי לבן, ומטמא בכל מראה, מה שאין פן בשער לבן.
ד. שתי שערות, עקרון משחיר וראשן מלבין — טהור. עקרון מלבין וראשן משחיר — טמא. כמה יהא בלבנונית? רבי מאיר אומר: כל שהוא; רבי שמעון אומר: כדי לקרוץ בזה. היתה אחת מלמטה, ונחלקה מלמעלה, והיא נראית בשתיים — טהור. בהרת ובה שער לבן או שער שחור — טמא. אין חוששין שמה מעט מקום שער שחור את הבהרת, מפני שאין בו ממש.
ג. ובמכנס. שהשתי שערות במקום אחד בנגע: במפורד. זה במורה הנגע וזה במערכ: מבוצר. שתי שערות באמצע הנגע, כמבצר שבאמצע העיר: שאינו מבוצר. כחוט היוצא מן הנגע, ויש ברחבו שתי שערות. מה שאין כן במחיה דבעינן מבוצרת ומכוסת: הפוכה ושלל הפוכה. בין שהבהרת קדמה למחיה, בין שהמחיה קדמה לבהרת. מה שאין כן בשער לבן, שאם קדם לבהרת, טהור: ומעפכת את ההופך בלוי לבן. דאם הוחלט במחיה. ופרחה הצרעת בכולו חוץ ממקום המחיה, עדיין טמא הוא. אבל אם פרחה בכולו א"ע" דכל גופו מלא שער לבן, טהור, שאין שער לבן מעכב:
ד. עיקרון משחיר וראשן מלבין טהור. דאמר קרא (ויקרא י"ג) ושער בנגע הפך לבן, העיקר הסמוך לנגע הפך לבן: כדי לקרוץ בזה. כדי שינטל בפי הזוג של מספרים. והלכה, דשיעור שער לבן, ארכו אין פחות מכדי שינטל בפי הזוג, אבל הלבנונית שבו בכל שהוא: ונראית בשתיים טהור. שיש שערות שמתחלקות בראשן לשתיים ובעיקרן אינן אלא אחת: הכי גרסין, בהרת ובה שער לבן ושער שחור טמא. בהרת שהיא כגרים מצומצם ובה שתי שערות לבנות, והשאר מלאה שערות שחורות, טמא. ולא אמרין שמקום השערות שחורות ממעט הבהרת מכריס:

באור משנה ד

משנתנו עוסקת במראה שער לבן ובשיעורו.

שתי שערות — לבנות שבנגע, עקרון משחיר וראשן מלבין — אם רק ראשן לבן, אבל עיקרון הסמוך לנגע שחור, טהור — הנגע; עקרון מלבין וראשן משחיר, טמא — שנאמר (ויקרא

ה בהרת פגרים וחוט יוצא ממנה, אם יש בו רחב שתי שערות — זוקקה לשער לבן ולפשויו, אבל לא למחיה. שתי בהרות וחוט יוצא מזו לזו, אם יש בו רחב שתי שערות — מצרפן; ואם לאו — אין מצרפן. ו בהרת פגרים ובה מחיה פעדשה, ושער לבן בתוך המחיה, הלכה המחיה — טמאה מפני שער לבן; הלך שער לבן — טמא מפני המחיה. רבי שמעון מטהר, מפני שלא הפכתו בהרת. בהרת היא ומחיתה פגרים, ושער לבן בתוך הבהרת, הלכה המחיה — טמאה מפני שער לבן — טמא מפני המחיה. רבי שמעון מטהר, מפני שלא הפכתו בהרת פגרים. ומודה, שאם יש במקום שער לבן פגרים — שהוא טמא. ז בהרת ובה מחיה ופשויו, הלכה המחיה — טמאה מפני הפשויו; הלך הפשויו — טמאה מפני המחיה. וכן בשער

פירוש ברטנורא

ה זוקקה לשער לבן ולפשויו. דאי איכא באותו החוט שער לבן, מחליטו. או אם פשה אצל החוט בסוף שבוע, טמא. אבל אם אין ברוחב החוט שתי שערות ואית ביה שער לבן לא טמא, דלא חשיב מן הנגע. וכן אם פשה אצל החוט שאין ברחבו שתי שערות, כפסיון רחוק מן הנגע הוא חשוב, ובעי כגרים: אבל לא למחיה. דאפילו יש ברוחב החוט שתי שערות, אין מחיה שבו מטמאה. שהמחיה צריך שתהא מבוצרת באמצע הנגע כמבצר שהוא באמצע העיר: מצרפן. ונדרונים כנגע אחר, ואם פשה אחת מהן משהו או נולד שער לבן באחד מהן, מחליט על שתיהן: ואם לאו אינו מצרפן. ונדרונים כשני נגעים, ואם פשתה האחת והאחרת לא פשתה, מחליט בזה ומסגיר בזה. ונפקא מינה, דלכי מיטרה, בעי לאתויי שתי קרבנות: ו בהרת כגרים. בלא מקום מחיה. דהיינו תשע עדשות בהרת, ועדשה אחת מחיה. עשר עדשות בין הכל: גרים. הן תשעה עדשות, ומחיה אין פחות מעדשה. וכל היכא דתנינן בהרת, הוא הדין לשאר מראות חלקות ופתוכות: והלכה המחיה. שבא הנגע על מקומה: הלך שער לבן. שנשר, או הפך לשחור: ר' שמעון מטהר. אהלכה מחיה קאי: שלא הפכתו בהרת. ששער לבן קדם לבהרת של מקום המחיה: שלא הפכתו בהרת כגרים. ששער לבן קדם לבהרת כגרים, דמקום המחיה היה חסר מכגרים. וכאן נמי לא פליג ר"ש אלא אהלכה מחיה. ואין הלכה כר' שמעון: ז בהרת ובה מחיה ופשויו. בהרת כגרים והסגירה, ולסוף שבוע מצא בה מחיה ופשויו והחליטו: הלכה המחיה. כגון שבא עליה הנגע, טמא הבהרת מפני הפשויו: הלך הפשויו. כגון שכנסה הבהרת וחזרה לכגרים: וכן שער לבן ופשויו. אם הלך האחר, טמא מפני השני: הלכה וחזרה בסוף השבוע. כגון

משניות מבוארות — קהתי

הפכה את השער ללבן אלא המחיה הפכתו. בתורת כהנים מובא טעם המחלוקת, שרבי שמעון דורש ממה שנאמר (ויקרא יג, כ): "ושערה הפך לבן" — "ושערה" ולא שער מחייתה. וחכמים דורשים ממה שנאמר (שם שם, ג): "ושער כנגע הפך לבן", נגע זה מכל מקום, כלומר שהנגע הפכו, והרי היה כאן נגע קודם שהפך (הר"ש). פהרת היא ומחיתה פגרים — אם הבהרת אינה כגרים אלא כצירוף מחייתה, ושער לבן בתוך הבהרת — לא בתוך המחיה, הלכה המחיה — ובאה הבהרת במקומה, טמאה מפני שער לבן — שהרי הוא בבהרת כשיעור גרים: הלך שער לבן, טמא מפני המחיה — שנשארה. רבי שמעון מטהר — כשהלכה המחיה, מפני שלא הפכתו פהרת פגרים — שלא הפכה בהרת כשיעור גרים את השער ללבן, מאחר שהשער הלבן נולד בבהרת כשהיתה פחותה מכגרים. רבי שמעון דורש: "ושערה לא הפך לבן" — "שערה" ולא שער מקצתה (תורת כהנים). ומודה — רבי שמעון, שאם יש במקום שער לבן פגרים — שאם הבהרת כגרים ובה מחיה כעדשה, כמו ששינו ברישא, ויש שער לבן בתוך הבהרת, שהוא טמא — לפי שהבהרת כגרים הפכה את השער ללבן ולא המחיה שבה, מאחר שהשער אינו במחיה אלא בבהרת.

בעל "תוספות יום טוב" כותב, כי נראה לו שהסיפא באה להשמיענו, שאף על פי שאין אנו יודעים אם קדמה הבהרת לשער לבן אם לא, מכל מקום מודה רבי שמעון שאם יש במקום שער לבן בהרת כגרים, שהוא טמא (עין "משנה אחרונה" שמבואר שם חידוש אחד בסיפא).

באור משנה ז

בהרת — כגרים או יותר, ובה מחיה ופשויו — שלאחר ההסגר, בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני, מצא בה מחיה ופשויו, וטימאה: הלכה המחיה, טמאה מפני הפשויו; הלך הפשויו, טמאה מפני המחיה — הלכה זו פשוטה היא, ולא נשנתה כאן אלא אגב הלכות שבמשנה הקודמת ("משנה אחרונה"; עין "תפארת ישראל" שמצא חידוש בהלכה זו). וכן בשער לבן ופשויו — אם הלך האחד טמאה מפני השני. הלכה והחזרה בסוף שבוע — הלכה הבהרת בתוך ימי ההסגר, ובסוף השבוע חזרה למקומה כמו שהיתה (ברטנורא), או שבסוף השבוע הלכה הבהרת וחזרה בו ביום

(שמשמע: אף על פי שעדיין שחור הוא יסגיר — הר"ש). ברייתא זו המובאת גם בתוספתא, מסייעת קצת לגרסה שבמשנתנו: ובה שער לבן או שער שחור (כפירוש הר"ש). כן מתיישב גם מה שנקטה המשנה: אין חוששין שמא מיעט מקום שער שחור את הבהרת, ולא נקטה גם "שמא מיעט מקום שער לבן את הבהרת", משום שדין שער לבן שאינו ממעט הוא פשוט וברור ("תוספות יום טוב").

באור משנה ה

בהרת פגרים וחוט יוצא ממנה — מן הבהרת, הנמשך על העור, אם יש בו רחב שתי שערות, זוקקה לשער לבן ולפשויו — שאם יש שתי שערות לבנות בחוט, או אם החוט פשה במשהו בסוף השבוע של הסגר, טמא; אבל לא למחיה — שאם נולדה בחוט מחיית בשר חי, אינו טמא, שכן המחיה צריך שתהא כשיעור שתי שערות על שתי שערות, וצריך שתהא מבוצרת באמצע הנגע, היינו שיהא הנגע בכל צד לא פחות מרוחב שתי שערות, והרי כל רוחב החוט אינו אלא כשתי שערות ("תפארת ישראל"). ברם, אם אין בחוט רוחב שתי שערות, אף שער לבן ופשויו אינם מטמאים בו, הואיל והם חשוכים כרחוקים מגוף הנגע (הר"ש; ברטנורא; "תפארת ישראל"; עין "תוספות יום טוב"). שתי בהרות וחוט יוצא מזו לזו, אם יש בו רחב שתי שערות — מצרפן — החוט מצרף את שתי הבהרות, ודינן כנגע אחד, שאם יש שער לבן או פשויו באחת מהן, שתיהן טמאות (הר"ש; ברטנורא); ויש כותבים, שאם נולדה שערה לבנה אחת בזה ושערה אחת בזה, הרי זה סימן טומאה לשתייהן ("כסף משנה"). ואם לאו — שאין בחוט רוחב שתי שערות, אין מצרפן — ונידונות כשני נגעים נפרדים.

באור משנה ו

בהרת פגרים ובה מחיה פעדשה — שהיא שיעור מחיה, והבהרת היא כגרים חוץ ממקום המחיה, ושער לבן בתוך המחיה — והרי הבהרת טמאה מחמת המחיה, ולא משום השער הלבן, מאחר שאינו בתוכה: הלכה המחיה — ובאה הבהרת במקומה, טמאה מפני שער לבן — שהרי עכשיו השער הלבן הוא בתוך הנגע. הלך שער לבן — שנשרו השערות או השחירו, טמא — המנוגע, מפני המחיה — שנשארה בבהרת. רבי שמעון מטהר — כשהלכה המחיה, מפני שלא הפכתו בהרת — שלא הבהרת

לְבָן וּבְפִשְׁיוֹן. הִלְכָה וְחֹזְרָה בְּסוֹף שְׁבוּעָה — הָרִי הִיא כְּמוֹת שְׁהִיתָה. לְאַחַר הַפֶּטוּר — תִּרְאֶה בַּתְּחִלָּה. הִיתָה עֶזְהָ וְנַעֲשִׂית כְּהָה, כְּהָה וְנַעֲשִׂית עֶזְה — הָרִי הִיא כְּמוֹ שְׁהִיתָה, וּבִלְבָד שְׁלֹא תִתְמַעַט מֵאַרְבָּעָה מֵרָאוֹת. כְּנֶסֶה וּפְשָׁתָה, פְּשָׁתָה וְכֶנֶסֶה — רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין.

ח בְּהֶרֶת כְּגָרִים וּפְשָׁתָה כְּחֻצֵי גָרִים, וְהִלָּךְ מִן הָאוֹם כְּחֻצֵי גָרִים — רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: תִּרְאֶה בַּתְּחִלָּה; וְחֻכְמִים מְטַהְרִין.

ט בְּהֶרֶת כְּגָרִים וּפְשָׁתָה כְּחֻצֵי גָרִים וְעוֹד, וְהִלָּךְ מִן הָאוֹם כְּחֻצֵי גָרִים — רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין.

פירוש ברטנורא

הסגירו על בהרת כגרים, והלכה בהרת באמצע השבוע, ובסוף השבוע חזרה: הרי היא כמות שהיתה. ומסגירו הסגר שני: לאחר הפטור. דראה אותה הכהן בסוף השבוע כשהלכה לה ופטור, אם אחרי כן חזרה, תיראה בתחילה. והיא חזרה היינו במקומה הראשון, דאי במקום אחר א"כ הרי זו בהרת אחרת: היתה עזה. כשלם כשהסגירו: ונעשית כהה. בסוף שבוע ראשון, כגון כסיד או בקרום. או שהיתה בקרום בשעת הסגר, ונעשית עזה כשלם בסוף שבוע ראשון: הרי היא כמות שהיתה. וטעונה הסגר שני, כמו עמד בעינו: ובלבד שלא תתמעט מארבע מראות. שאם נתמעטה מארבע מראות, פוטרו מיד וטהור: כנסה ופשתה. היכא דהסגירה בבהרת כגרים, ובסוף שבוע כנסה, ואח"כ פשתה את מקום הכנסה ולא יותר. או שפשתה בסוף שבוע, ואח"כ כנסה את מקום הפשיון ולא יותר: ר' עקיבא מטמא. שהרי פשה: וחכמים מטהרים. שאין זה פשיון, אלא הרי היא כמו שהיתה. ואי קאי בסוף שבוע ראשון, מסגירו הסגר שני. ואי קאי בסוף שבוע שני, פוטרו וטהור:

ח ופשתה כחצי גרים. לצד המורה: והלך מן האום כחצי גרים. לצד מערב: תיראה בתחלה. דחשיב כנגע אחר, ונגע חדש הוא זה ויסגיר: וחכמים מטהרים. דלא חשיב פסיון אלא אם כן מוסיף על שיעור הנגע שהיה בתחלה, וזה שאינו עכשיו אלא כגרים, נחשב כראשון שעמד בעינו וטהור:

ט ופשתה כחצי גרים ועוד כו'. רבי עקיבא מטמא. משום ועוד דאשתייד ביה מן הפסיון. ובפשתה לאחר הפטור איירי: וחכמים מטהרים. דכיון דאולי

משניות מבוארות – קהתי

(הר"ש). הָרִי הִיא כְּמוֹת שְׁהִיתָה — שאם הוא בסוף שבוע ראשון, מסגירו לשבוע שני; ואם הוא בסוף שבוע שני, מטהרו הכהן. לְאַחַר הַפֶּטוּר — אם כבר טיהרו הכהן, כגון שהלכה הבהרת בסוף שבוע ראשון, או כגון שעמדה בעינה בשני שבועות של הסגר, ולא פשתה ואחר כך הלכה, ושוב חזרה למקומה, תִּרְאֶה בַּתְּחִלָּה — כבהרת חדשה, וטעונה שני הסגרים. הִיתָה עֶזְה — כשלם, כשהסגירה, וְנַעֲשִׂית כְּהָה — ובסוף השבוע נעשתה כהה במראיתה כגון כסיד ההיכל או בקרום ביצה, כְּהָה — או שהיתה כהה כשהסגירה, כגון שהיתה בקרום ביצה, וְנַעֲשִׂית עֶזְה — ובסוף השבוע נעשתה עזה כשלם, הָרִי הִיא כְּמוֹ שְׁהִיתָה — כאילו עמדה בעינה, וּבִלְבָד שְׁלֹא תִתְמַעַט מֵאַרְבָּעָה מֵרָאוֹת — שאם נתמעטה מארבעה המראות הטמאים, הרי היא כאילו הלכה, ומטהרו הכהן. כְּנֶסֶה וּפְשָׁתָה — הסגיר הכהן בהרת כגרים ובסוף השבוע כנסה, היינו נתמעטה מכגרים, ואחר כך פשתה, והרי היא כגרים כמו שהיתה, פְּשָׁתָה וְכֶנֶסֶה — או שפשתה בסוף השבוע ואחר כך כנסה את מקום הפשיון, ונעשתה כמו שהיתה, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא — את הבהרת, שהרי פשתה; וְחֻכְמִים מְטַהְרִין — שאין זה פשיון, אלא הרי היא כמו שהיתה, ואם הוא בסוף שבוע ראשון מסגירו לשבוע שני, ואם הוא בסוף שבוע שני, פוטרו, וטהור.

(תפארת ישראל; "משנה אחרונה").

ומהר"ם מפרש, שמדובר כאן לאחר הפטור, כלומר שנגע כגרים עמד בעינו שני שבועות וטיהרו הכהן, ואחר כך פשה כחצי גרים מצד אחד והלך מן האום כחצי גרים, רבי עקיבא סובר: כשם שאם עמד הנגע בעינו שני שבועות ופטרו ואחר כך פשה, הריהו מטמא משום פשיון, ואין אומרים, שהואיל ופטרו הרי עיקר הנגע נחשב כאילו איננו, אף כאן כשללאחר הפטור הלך כחצי גרים מן האום ופשה כחצי גרים, אין אומרים שכחצי גרים שנשתייר מן האום נחשב כאילו איננו, אלא מצטרף הוא עם כחצי גרים שפשה, ולפיכך תיראה בתחילה, שנחשב הוא כנגע חדש. וחכמים סוברים, שדווקא אם נשאר כגרים מהאום אין אומרים שנחשב כאילו איננו, ומצטרף לפשיון להיטמא. אבל כאן, הואיל ולא נשאר אלא כחצי גרים מן האום, הריהו נחשב כאילו איננו, ושוב אינו ראוי להצטרף עם כחצי גרים שפשה, הלכך טהור לגמרי. ועדיין קשה, כיצד מתיישבים דברי רבי עקיבא במשנתנו עם דבריו בסיפא של המשנה הקודמת: "כנסה ופשתה, פשתה וכנסה, רבי עקיבא מטמא". וזהו שהזכרנו בשולי המשנה הקודמת, שמקשים על פירושו של הרב מברטנורא. ואמנם יש מפרשים שאף מה ששנינו ב"כנסה ופשתה" רבי עקיבא מטמא, הכוונה היא שתיראה בתחילה (כסוף משנה) והגר"א מפרש, שהמשניות ח ר"ט הם פירוש למחלוקת ששנינו בסיפא של המשנה הקודמת ("אלוהו רבא" על המשנה הקודמת).

באור משנה ט

בְּהֶרֶת כְּגָרִים וּפְשָׁתָה — לאחר ההסגר, בסוף שבוע ראשון או שני ('תוספות יום טוב'; רמב"ם); ויש מפרשים: לאחר הפטור (הר"ש; בוסטנורא). כְּחֻצֵי גָרִים וְעוֹד — משהו יותר מכחצי גרים, וְהִלָּךְ מִן הָאוֹם — מעיקר הבהרת, כְּחֻצֵי גָרִים — והרי שיש עכשיו כחצי גרים מן האום וכחצי גרים ועוד מן הפשיון, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא — שמצטרפים האום והפשיון לכגרים ועוד, וכיון שיש כאן משהו פשיון יותר מכגרים, הריהו טמא, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין — שלא

בארנו את הסיפא לפי הרב מברטנורא, שפירשה בעקבות הרמב"ם, אבל יש מקשים על פירוש זה, ומביאים פירושים אחרים (עי' "תוספות יום טוב"; תפארת ישראל; "משנה אחרונה").

יש כותבים, שאם הבהרת היתה כגרים וכנסה ופשתה או פשתה וכנסה, כמו שבארנו, אף רבי עקיבא מודה שטהורה, ולא נחלקו במשנתנו אלא בכגון שהיתה הבהרת בתחילה משהו יותר מכגרים והסגירה, ובסוף שבוע שני או לאחר הפטור כנסה ופשתה, כלומר שנתמעטה ועמדה על כגרים, ואחר כך פשתה וחזרה לכמות שהיתה בתחילה, רבי עקיבא מטמא, שהרי פשתה, וחכמים מטהרים, שהואיל וחזרה לכמות שהיתה אין כאן פשיון. וכן גם אם פשתה וכנסה, רבי עקיבא מטמא, הואיל ופשתה; וחכמים מטהרים, מהטעם שבארנו לעיל (הר"ש; עי' "תפארת ישראל").

כן כותב הר"ש שמדובר כאן, בכגון שבסוף השבוע כנסה ופשתה לעיני הכהן, וקודם שפטרו. אבל אם פטרו, לדברי הכל טהור, מאחר שכבר נסתלק, והבהרת חזרה לכמות שהיתה. אבל הרא"ש כותב, שמדובר במשנתנו לאחר הפטור (ועי' "משנה אחרונה").

באור משנה ח

בְּהֶרֶת כְּגָרִים — והסגירה, וּפְשָׁתָה כְּחֻצֵי גָרִים — מצד אחד,

בַּהֲרַת כְּגָרִים וּפְשֻׁתָּה כְּגָרִים וְעוֹד, וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם — רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: תִּרְאֶה בַּתְּחִלָּה. י בַּהֲרַת כְּגָרִים, וּפְשֻׁתָּה כְּגָרִים, נִזְלָדָה לְפִשְׁיוֹן מַחֲיָה אוֹ שְׁעָר לָבָן, וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם — רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: תִּרְאֶה בַּתְּחִלָּה. בַּהֲרַת כְּחֻצֵי גָרִים וְאֵין בָּהּ כְּלוֹם, נִזְלָדָה בַּהֲרַת כְּחֻצֵי גָרִים וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת — הָרִי זֶה לְהַסְגִּיר. בַּהֲרַת כְּחֻצֵי גָרִים וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת, נִזְלָדָה בַּהֲרַת כְּחֻצֵי גָרִים וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת — הָרִי זֶה לְהַסְגִּיר. יא בַּהֲרַת כְּחֻצֵי גָרִים וְאֵין בָּהּ כְּלוֹם, נִזְלָדָה בַּהֲרַת כְּחֻצֵי גָרִים וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת — הָרִי זֶה לְהַחֲלִיט. מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ: אִם בַּהֲרַת קִדְמָה לְשַׁעַר לָבָן — טָמֵא, וְאִם שְׁעָר לָבָן קִדְם לְבַהֲרַת — טָהוֹר; וְאִם סָפֵק — טָמֵא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָהָה.

פירוש ברטנורא

ליה חצי גרים מן האום, ליכא מנגע חדש אלא חצי גרים ועוד: ופשתה כגרים ועוד. לאחר הפטור, ואחר כך הלכה לה כל האום ולא נשתיר אלא הגרים ועוד החדש: רבי עקיבא מטמא. דהא פשה ליה משיעור קמא. ורבנן סברי, כיון דאיל ליה קמא כוליה, והאי נגע דקאי חדש, תיראה בתחלה ויסגור: י בהרת כגרים ופשתה כגרים. כשפשתה לאחר הפטור איירי: ר' עקיבא מטמא. דיש כאן נגע וסימן טומאה עמו: תיראה בתחלה. ואע"ג דכשתיראה בתחילה נמי יטמאנה הכהן מיד, דמחיה ושער לבן מטמאים בתחילה, מ"מ נפקא מינה דלרבנן בעי אתווי קרבן אכל חד וחד, ולרבי עקיבא כנגע ראשון חשיב, וכי מתסי מהאי מייתי חד קרבן. ובכל הקד דפליגי ר"ע וחכמים במתניתין, הלכה כחכמים: ואין בה כלום. אין בה שער לבן: ובה שערה אחת ונולדה בהרת כ' הרי זו להסגיר. ואע"פ שקדם כגרים בהרת לשער האחרון, כיון דלא קדמה את הראשון, לא מהני, דבעינן שתקדים כגרים בהרת לשתי השערות: בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות כ' הרי זו להסגיר. ואע"ג דחצי גרים הראשון קדם לשתי שערות, לא מהני עד שיקדים הגרים שלם לשתי שערות: יא ונולד בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות כ' הרי זו להחליט. כל היכא דתנן ובה שתי שערות או ובה שערה אחת, לאו דאתו שערות ובהרת

משניות מבוארות — קהתי

אחת — לבנה, הרי זו להסגיר — שיש כאן בהרת כגרים, ואין בה אלא שערה לבנה אחת. בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת — לבנה, נולדה בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת — אף על פי שיש כאן בהרת כגרים ושתי שערות לבנות בה, מכל מקום הרי זו להסגיר — שאין שער לבן סימן טומאה אלא אם כן בהרת כגרים קדמה לשתי השערות הלבנות, שנאמר (ויקרא יג, ט): "והיא הפכה שער לבן", שהבהרת כולה, ששיעורה כגרים, הפכה את שתי השערות ללבן, אבל כאן לא הפכה בהרת כגרים אלא שערה אחת ללבן, היינו השערה השנייה, אבל השערה הראשונה נהפכה ללבן על ידי כחצי גרים (תורת כהנים). בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות — לבנות, נולדה בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת — לבנה, אף על פי שכחצי גרים הראשון קדם לשתי שערות, והבהרת כגרים הפכה עוד שערה אחת ללבן, הרי זו להסגיר — לפי שלא קדמה בהרת כגרים לשתי השערות הלבנות, שכן בהרת כחצי גרים הפכה שתי השערות ללבן ולא בהרת כגרים.

באור משנה יא

בהרת כחצי גרים ואין בה כלום — אין בה כל שער לבן, נולדה — אצלה, בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות — לבנות; יש מפרשים, שלא נולדה הבהרת ושתי השערות כאחד, אלא הבהרת קדמה ואחר כך באו שתי שערות (הר"ש; הר"א); ויש מפרשים, שמדובר כאן אפילו בכגון שהבהרת ושתי השערות באו כאחת (תפארת ישראל), הרי זו להחליט — לטומאה, לפי שהבהרת כגרים קדמה לשתי השערות (ולדעת בעל "תפארת ישראל", אף על פי שהבהרת השנייה כחצי גרים באה עם שתי השערות ביחד, מכל מקום אנו אומרים, הואיל והבהרת הראשונה כחצי גרים קדמה לשערות, בודאי גם הבהרת השנייה כחצי גרים קדמה לשערות, ומצטרפות להיטמא). וטעם כל הדינים הללו, מפני שאמרו: אם בהרת קדמה לשער לבן — אם בהרת כגרים קדמה לשתי שערות לבנות, טמא — שבכגון זה השער הלבן הוא סימן טומאה, כמו שהבאנו לעיל את הכתוב (ויקרא יג, ט): "והיא הפכה שער לבן", שהבהרת הפכה את השער ללבן; ואם שער לבן קדם לבהרת, טהור — כלומר אין השער הלבן סימן טומאה; ועל כל פנים צריך הנגע הסגר (תפארת ישראל); ואם ספק — אם בהרת קדמה או שער לבן קדם, טמא — במפרשים מבואר, שאין הולכים כאן אחר חזקת טהרה של הגוף, משום שמסתבר יותר שהבהרת

חשוב פשוט אלא אם כן מוסיף על שיעור הנגע שהיה בתחילה, וכיון שלא נשאר מן האום אלא כחצי גרים, אין כאן נגע שלם ואינו מיטמא מחמת הפשיון (רמב"ם); ולדעת המפרשים שמדובר כאן לאחר הפטור, טעמם של חכמים הוא, שאותו כחצי גרים שנשאר מן האום הריהו נחשב כאילו איננו, ואין כאן אלא נגע חדש של כחצי גרים ועוד, הלכך טהור לגמרי (הר"ש; ברטנורא). בהרת כגרים ופשתה כגרים נעוד — בסוף שבוע ראשון או שני ("תוספות יום טוב"), או דווקא לאחר הפטור (הר"ש; ברטנורא). והלכה לה האום — עיקר הנגע הלך לגמרי, ונשאר רק הפשיון, רבי עקיבא מטמא — שהרי פשתה הבהרת מבתחילה; ונחכמים אומרים: תראה בתחלה — שהרי שהאיל והבהרת הראשונה הלכה כולה, אין כאן אלא בהרת חדשה כגרים ועוד, ויסגינה.

באור משנה י

בהרת כגרים, ופשתה כגרים — לאחר הפטור (הר"ש; ברטנורא), ואחר כך נולדה לפשיון מחיה או שער לבן, והלכה לה האום — עיקר הנגע הלך לו, ונשאר הפשיון כגרים, והמחיה או השער הלבן שבו, רבי עקיבא מטמא — שיש כאן נגע וסימן טומאה בו, ונחכמים אומרים: תראה בתחלה — שהבהרת הראשונה הלכה לה, ועכשיו יש בהרת חדשה כגרים. ואף על פי שגם כשיראה הכהן בתחילה יטמאנה מיד משום המחיה או השער הלבן שבה, מכל מקום יש הבדל בין רבי עקיבא לחכמים, שלדעת חכמים אין הבהרת טמאה עד שיראנה הכהן, וכיון שצריכה ראייה חדשה יש בזה קולה, כגון ברגל, שאין הכהן נזקק לראיית הנגע עד אחר הרגל, ואולי בינתיים יתרפא הנגע ויישאר בטהרתו; אבל לדעת רבי עקיבא עדיין זה הנגע הראשון, ומדובר כאן בכגון שכבר הוחלט לטומאה מחמת הפשיון (מהר"ם), הלכך אף על פי שהלכה לה האום, מכל מקום הואיל ויש עוד נגע כגרים ובו סימן טומאה, הריהו נשאר בטומאתו (הרא"ש; תפארת ישראל). ויש מפרשים שנפקא מינה לענין קרבנות, שלדעת חכמים יש כאן נגע חדש וצריך להביא קרבן על כל נגע ונגע, ולדעת רבי עקיבא נגע אחד הוא ואינו מביא לכשיתרפא אלא קרבן אחד (הר"ש; ברטנורא; ועיי' "תוספות יום טוב"). ובכל אותן המחלוקות של רבי עקיבא וחכמים ששינו בפרקנו הלכה כחכמים. בהרת כחצי גרים ואין בה כלום — אין בה שום שער לבן, נולדה בהרת כחצי גרים — אצל כחצי גרים הישן, ובה שערה

פ ר ק ח מ י ש י

א כָּל סֶפֶק נִגְעִים טָהוֹר, חוּץ מִזֶּה, וְעוֹד אַחֵר. וְאִיזֶה זֶה? מִי שֶׁהֵיטָה בּוֹ בִּהְרֵת בְּגָרִים וְהִסְגִּירָה, בְּסוֹף שְׁבוּעַ וְהָרִי הָיָה כְּפֻלָּע, סֶפֶק שֶׁהָיָה הָיָה, סֶפֶק שֶׁאַחֲרֵת בָּאָה תַּחְתֶּיהָ — טָמֵא.

ב הִחְלִיטוּ בְּשֶׁעַר לָבָן, הִלָּךְ שֶׁעַר לָבָן, וְחֹזֵר שֶׁעַר לָבָן; וְכַפְשִׁיּוֹן; בְּתַחֲלָה, וּבְסוֹף שְׁבוּעַ רָאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחֵר הַפֶּטוּר — הָרִי הָיָה כְּמוֹ שֶׁהֵיטָה. הִחְלִיטוּ בְּמַחֲתָה, וְהִלָּכָה בְּמַחֲתָה, וְחֹזֵר הַמַּחֲתָה; וְכֵן

פירוש ברטנורא

בהרי הדר, אלא דבהרת קדמה ואח"כ באו שערות: ואם שער לבן קודם לבהרת טהור. דכתיב (ויקרא י"ג) והיא הפכה שער לבן, הבהרת היא שגרמה לשער שיהפך ללבן: ספק אם שער לבן קדם לבהרת או בהרת קדמה לשער לבן, טמא: ורבי יהושע קהה. גרסין. מלשון תקינה שינוי. כלומר, היו שינוי קהות מדברי האומר ספק טמא. דאיתו סבר ספק טהור. ואין הלכה כר' יהושע:

ה א כל ספק נגעים. חוץ מזה. דספק בהרת קדמה ספק שער לבן קדם: הרי הוא כסלע. נעשית רחבה וגדולה כסלע: ספק שהיא היא. וראויה להחליט שהרי פשה: ספק שאחרת באה תחתיה. והראשונה הלכה וראויה להסגיר, דאין פשיון מטמא בתחלה: טמא. ומחליטו:

ב הלך שער לבן. שהוחלט בעבורו: וחזר שער לבן. אחר תחתיו: וכן במחית וכן בפשיון. או שלא חזר שער לבן, אלא שנולדה בו מחיה שהיא ג"כ סימן טומאה, או שפשה הנגע: בתחילה בסוף שבוע ראשון. כלומר, בין שהחליט היה בתחילה כשהובא אל הכהן, בין בסוף שבוע ראשון, בין בסוף שבוע שני, בין לאחר הפטור כגון שעמד בעיניו שני שבועות ופטור ואחר הפטור בא שער לבן והחליטו, בכל הני גזונו אם הלך לו שער לבן וחזר שער לבן, או מחיה או פשיון הרי הוא כמות שהיתה. כלומר, נשאר בטומאה כמו שהיה, הואיל ויש בו סימן טומאה, אע"פ שאין זה אותו סימן שהיה בשעת

משניות מבוארות – קהתי

פסירתו אמר: "טהור, טהור". יצאה בת קול ואמרה: אשריך רבה בר נחמני, שגופך טהור ויצאה נשמתך ב"טהור".

ב א ו ר מ ש נ ה א

כָּל סֶפֶק נִגְעִים טָהוֹר, חוּץ מִזֶּה — ששינוי בסוף הפרק הקודם, ספק בהרת קדמה ספק שער לבן קדם; יש מפרשים, שמשנתנו סתמה כאן שלא כרבי יהושע (יבספ משנה"ע עפ"י הרמב"ם הל' סומאת צרעת ב, ט; ויש מפרשים: חוץ מזה — שיש בו מחלוקת תנאים, וְעוֹד אַחֵר — ועוד ספק נגעים אחר, שאינו טהור. וְאִיזֶה זֶה? מִי שֶׁהֵיטָה בּוֹ בִּהְרֵת בְּגָרִים וְהִסְגִּירָה — לשבוע, בְּסוֹף שְׁבוּעַ וְהָרִי הָיָה כְּפֻלָּע — ובסוף השבוע ראה הכהן והיא גדולה כסלע, כלומר שנשתנתה מאד והיא נראית כבהרת אחרת, סֶפֶק שֶׁהָיָה הָיָה — אותה הבהרת שהסגירה, אלא שפשתה הרבה, וראויה להחליטה לטומאה, סֶפֶק שֶׁאַחֲרֵת בָּאָה תַּחְתֶּיהָ — שהבהרת הראשונה הלכה, וזו בהרת חדשה, וטעונה הסגר, טָמֵא — מחליטה לטומאה, שספק זה טמא.

יש מפרשים שבספק נגעים שבמשנתנו טמא מן התורה אף לדעת הרמב"ם, שהואיל והיתה בתחילתה בהרת כגרים, הרי היא כמוחזקת לטומאה (ענין "תוספות יום טוב": "משנה אחרונה").

ב א ו ר מ ש נ ה ב

הִחְלִיטוּ — החליט הכהן את המנוגע, בְּשֶׁעַר לָבָן — מחמת שתי שערות לבנות שהיו בנגע, ואחר כך הִלָּךְ שֶׁעַר לָבָן — נעלמו שתי השערות הלבנות שבנגע, וְחֹזֵר שֶׁעַר לָבָן — ובאו שתי שערות אחרות במקומן, וְכַפְשִׁיּוֹן, וְכַפְשִׁיּוֹן — שלא חזר שער לבן, אלא שנולדה בנגע מחיה, או שפשה הנגע; בְּתַחֲלָה — בין שהחליטו בשער לבן בתחילה כשהובא אל הכהן, וּבְסוֹף שְׁבוּעַ רָאשׁוֹן — ובין שהחליטו בסוף שבוע ראשון, או בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי — של הסגר, או לְאַחֵר הַפֶּטוּר — כגון שעמד הנגע בעיניו שני שבועות ופטור, ולאחר הפטור נראה שער לבן, והחליטו לטומאה; בכל האופנים הללו, אם הלך השער הלבן וחזר שער לבן או שבאה מחיה או שפשה הנגע, הָרִי הָיָה כְּמוֹ שֶׁהֵיטָה — הבהרת נשארית בטומאתה כבתחילה, ואין הכהן צריך לחזור ולטמא, משום סימן הטומאה החדש. ואף על פי שפשיון אינו מטמא בתחילה, מכל מקום כאן, הואיל והוחלטה הבהרת מתוך שער לבן, לפיכך אם הלך השער הלבן ובא הפשיון במקומו, הבהרת טמאה כבתחילה ("אליהו וברא"). הִחְלִיטוּ בְּמַחֲתָה — מחמת מחיית בשר חי שהיתה בבהרת, וְהִלָּכָה

קדמה לשער הלבן, לפי שהשערות דרכן להיות שחורות, אלא שהנגע הוא שהופך אותן ללבן, והואיל ויש כאן ריעותא בחזקת הגוף, לפיכך אם ספק, טמא (תוספות יתד יט, א; וענין הר"ש ויתוספות יום טוב" שהאריכו בענין זה). ולפי הטעם האמור, נראה למפרשים, שהוא טמא מן התורה, שהרי לא מטעם ספק סוכרים חכמים, שהוא טמא, אלא משום שתולים במצוי, שדרך השער להיות שחור, ומן הסתם מחמת הנגע הוא שנתלבן (ענין "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). אבל הרמב"ם כותב: "וייראה לי שטומאתו בספק" (הל' סומאת צרעת ב, ט). ורַבִּי יְהוֹשֻעַ קָהָה — כלומר היו שינוי קהות מדברי האומר ספק טמא, שכן הוא סוכר: ספק טהור (ברטנורא עפ"י הרמב"ם); ויש מפרשים: קיהה — דקדק בדבר הרבה ויטהר (תוספות יבמות קי, ב); ויש מפרשים, שהוא לשון אסיפה (כלשון הכתוב ב' ויחז': "ולו יקחה עמים"). כלומר שאסף חכמים להסכים עמו לטהר בכגון זה ("תפארת ישראל").

בעל "תפארת ישראל" כותב (בעקבות פירושו של הגר"א), שלאחר שסיים התנא את כל המחלוקות של רבי עקיבא וחכמים, בא להשיענו, שהואיל וכתוב (ויקרא יג, ג): "ושער בנגע הפך לבן", שמשמע שכבר היה כל הנגע קודם שנראה השער הלבן, וכתוב גם (שם שם, כ): "ושערה הפך לבן" במפיק ה"א", שמשמע כל שער הראוי לה צריך שהפכנה הנגע ללבן, נמצאנו למדים, שכל הנגע צריך שיהפוך את כל השער, ולפיכך נקט התנא ארבע בבות: א) בהרת כחצי גריס ואין בה כלום, נולדה בהרת כחצי גריס ובה שערה אחת, דהיינו שהפכה כל הבהרת מקצת שער, אינה אלא להסגיר; ב) בהרת כחצי גריס ובה שערה אחת, נולדה בהרת כחצי גריס ובה שערה אחת, והרי שהפכה מקצתה שערה אחת ומקצתה האחרת הפכה שערה האחרת, אף על פי כן אין זה נחשב כאילו הפכה כולה את כולה, ואינה אלא להסגיר; ג) בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות, נולדה בהרת כחצי גריס ובה שערה אחת, שהפכה מקצת הבהרת את כל השער, ומקצתה האחרת הפכה על כל פנים שערה אחת, אף על פי כן אינה אלא להסגיר; ד) בהרת כחצי גריס ואין בה כלום, נולדה בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות, היינו כפי שצריך להיות באמת, שהפכה כולה את כל השער, הלכך הרי זו להחליט. ועל כך מסיים התנא: מפני שאמרו וכו' כלומר לפיכך הוצרכתי לפרש לך בכל הבבות הללו, באיזה אופן תהיה הקדימה שיוחלט על ידה, שצריך שתקדים כל הבהרת לכל השער הראוי לה.

בגמרא מובא (בבא מציעא פו, א): "נחלקו במתיבתא דרזיקע אם בהרת קודמת לשער לבן — טמא; ואם שער לבן קודם לבהרת — טהור: ספק (ואם ספק — מהו הדין)? הקב"ה אמר: "טהור", וכל הפסילי של מעלה אמרה: "טמא". אמרו: מי יוכיח? — יוכיח רבה בר נחמני, שאמר רבה בר נחמני: "אני יחיד בנגעים, אני יחיד באהלות". שלחו שליח אחריו — ולא יכול מלאך המוות ליגע בו, משום שלא פסק פיו מתלמודו. בתוך כך נשב רוח וקם רעש בין הקנים, סבר לגיון של פרשים הוא (הורדף אחריו) — אמר: אמות ביד מלאך המוות ולא אמטר ביד מלכות בשעת

בשער לבן, ובפשיזן; בתחלה, בסוף שבוע ראשון, בסוף שבוע שני, לאחר הפטור — הרי היא כמו שהיתה. החליטו בפשיזן, הלך הפשיזן וחזר הפשיזן; וכן בשער לבן; בסוף שבוע ראשון, בסוף שבוע שני, לאחר הפטור — הרי היא כמות שהיתה.

ג שער פקודה — עקביא בן מהללאל מטמא; וחכמים מטהרין. איזה הוא שער פקודה? מי שהיתה בו בהרת ובה שער לבן, הלכה הבהרת והניחה לשער לבן במקומו, וחזרה — עקביא בן מהללאל מטמא; וחכמים מטהרין. אמר רבי עקיבא: מודה אני בזה שהוא טהור. איזה הוא שער פקודה? מי שהיתה בו בהרת בגדים ובה שתי שערות, והלך הימנה כחצי גרים, והניחו לשער לבן במקום הבהרת, וחזר. אמרו לו: בשם שבטלו את דברי עקביא, אף דבריך אינן מקימין.

ד כל ספק נגעים בתחלה — טהור, עד שלא נזקק לטמאה. משנזקק לטמאה — ספקו טמא. כיצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת בגדים, ובזה פסלע; בסוף שבוע בזה פסלע ובזה פסלע, ואין ידוע באיזה מהן פשה, בין פאיש אחר בין בשני אנשים — טהור. רבי עקיבא אומר: פאיש אחד — טמא, ובשני אנשים — טהור.

פירוש ברטנורא

החלט: וחזר הפשיזן וכן בשער לבן. הא דלא קתני הכא וכן במחיה, לפי שכשהלך הפשיזן ובאת המחיה, פעמים שיהיה טהור, כגון שהמחיה מיעטה הנגע מכגרים:

ג שער פקודה. לשון פקדון, שהפקודה הבהרת את השער בעור הבשר והלכה לה: וחכמים מטהרים. ומעמייהו, דכתיב והיא הפכה, שהפכתו היא ולא הפכתו חברתה: אף דבריך אינן מקימין. דהאי נמי טהור. והלכה כחכמים:

ד בין פאיש אחד. אע"ג דמה נפשך יש בו בהרת אחת שפשתה, אותה שתחלתה כגרים ועכשיו כסלע, והיה ראוי להחליטו, אפילו הכי הואיל ואינו יודע על איזה נגע מחליט, טהור, מגזרת הכתוב דכתיב (ויקרא י"ג) ואם פשה תפשה בעור וטימא הכהן אותו, את הנגע הורא הוא מטמא, ואינו מטמא את הנגע

משניות מבוארות — קהתי

המחיה — שהתפשטה הבהרת במקומה, וְחִזְרָה הַמְּחִיָּה — שנולדה מחיה אחרת; וְכֵן בַּשֹּׁעַר לָבָן, ובפשיזן — שלא חזרה המחיה אלא שבא שער לבן או פשיזן, בתחלה — בין שהחליטו במחיה בתחילה, כשהובא אל הכהן, בסוף שבוע ראשון — בין שהחליטו בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני — של הסגר, או לאחר הפטור — בכל האופנים הללו הרי היא כמו שהיתה — הבהרת נשאת בטומאתה. החליטו בפשיזן — משום שפשה הנגע, ואחר כך הלך הפשיזן וחזר הפשיזן; וְכֵן בַּשֹּׁעַר לָבָן — שלא חזר הפשיזן אלא בא שער לבן, בסוף שבוע ראשון — בין שהחליטו בפשיזן בסוף שבוע ראשון, בסוף שבוע שני — אבל בתחילה אין פשיון מטמא, הרי היא כמות שהיתה — הבהרת נשאת טמאה כמו שהיתה.

ורמא לא נקטה המשנה בסיפא "וכן במחיה"? יש מבארים הטעם, לפי שכשהלך הפשיזן ובאה המחיה, פעמים שהבהרת טהורה, כגון שהמחיה מיעטה אותה מכגרים, כמבואר בפרק הבא משנה ב (ורמב"ם: ברטנורא: ועיין "תוספות יום טוב" שמביא טעם אחר בשם הר"ש, אבל מקשה על טעמו: ועיין "תפארת ישראל", שמקשה גם על טעם הרמב"ם שהבאנו, ומביא טעם אחר).

באור משנה ג

שער פקודה — כמפורש לקמן במשנתנו, עקביא בן מהללאל מטמא — את הבהרת משום אותו שער, וחכמים מטהרין — שלדעתם אינו סימן טומאה. איזה הוא שער פקודה? מי שהיתה בו בהרת ובה שער לבן, ואחר כך הלכה הבהרת — שנתרפאה, והניחה לשער לבן במקומו, וחזרה — הבהרת, כלומר שחזרה בהרת שנייה במקום הראשונה, והרי השער הלבן בתוכה; שער זה נקרא "שער פקודה". מלשון פיקדון, כאילו הפקידה אותו הבהרת בעור הבשר עד שתחזור, עקביא בן מהללאל מטמא — את הבהרת שחזרה מחמת שער הפקודה, שסימן טומאה הוא לה; ואף על פי ששער לבן שקדם לבהרת אינו סימן טומאה, כמו ששינו בסוף הפרק הקודם, מכל מקום סובר עקביא בן מהללאל בשער פקודה שהוא מטמא, אף על פי שקדם לבהרת, שהואיל והפך לבן בבהרת הראשונה ונעשה סימן טומאה, הריהו סימן טומאה אף לבהרת שחזרה (ורמב"ם:

באור משנה ד

כל ספק נגעים בתחלה — כשהנגוע עדיין בחזקת טהור, טהור — ספקו טהור, עד שלא נזקק לטמאה — כל זמן שלא החליטו הכהן לטומאה. משנזקק לטמאה — לאחר שכבר הוחלט לטומאה, ספקו טמא — שמעמידים אותו על חזקתו. כיצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת בגדים, ובזה פסלע; בסוף שבוע בזה פסלע ובזה פסלע, ואין ידוע באיזה מהן פשה — איזה נגע היה בתחילה כגרים והוא פשה, בין פאיש אחד — שהיו לו שתי בהרות, ואחת מהן פשתה, ואין ידוע איזו מהן היא שפשתה, בין בשני אנשים — שהיה באחד מהם בהרת כגרים ובאחר בהרת כסלע, ובסוף השבוע היתה בכל אחד מהם בהרת כסלע, ואין ידוע במי מהם פשתה, טהור — אף על פי שבאיש אחד הרי ממה נפשך

ה מִשְׁנוֹקֵק לְטַמְּאָה סִפְקוֹ טָמֵא, בִּיצֵד? שְׁנִים שָׂבָאוּ אֶצֶל כֹּהֵן, בָּזָה בַּהֲרַת כְּגָרִים וּבָזָה כְּפָלֶע; בְּסוֹף שָׁבוּעַ, בָּזָה כְּפָלֶע וְעוֹד וּבָזָה כְּפָלֶע וְעוֹד – שְׁנִיָּהּ טָמְאִין. אִף עַל פִּי שְׁחֹזְרוּ לְהִיּוֹת כְּפָלֶע וְכְפָלֶע – שְׁנִיָּהּ טָמְאִין, עַד שְׁיִחְזְרוּ לְהִיּוֹת כְּגָרִים. זֶה הוּא שְׁאֲמָרוֹ: מִשְׁנוֹקֵק לְטַמְּאָה סִפְקוֹ טָמֵא.

פירוש ברטנורא

ש"ש בו ספק: בין בשני אנשים. אע"פ שאחד מהם טעון הסגר שבעת ימים שנית בסוף שבוע ראשון, והאחר מוחלט, הואיל ואינו יודע איזה להסגיר ואיזה להחליט, שניהם טהורים מגזירת הכתוב: ר' עקיבא אומר כו'. ואין הלכה כר' עקיבא:

ה שניהם טמאין. דבשניהם פשה: אף על פי שחזרו להיות כפלע. דהשתא אחר מהם טהור, הואיל והוחזקו לטומאה, שניהם טמאים. דכתיב (שם) וטוהרו הכהן, את הוראי הוא מטהר ואינו מטהר את הספק: עד שיחזרו להיות כגרים. דהשתא ודאי שניהם טהורים, שהפסיון שבעבורו הוחלטו הלך משניהם:

משניות מבוארות – קהתי

הבהרת. אף על פי שחזרו להיות כפלע וכפלע – ונמצא שהלך הפשיון מן הנגע שהיתה בו בהרת כסלע, וטהרו הוא, מכל מקום הואיל והוחזקו לטומאה, שְׁנִיָּהּ טָמְאִין – מספק, שנאמר (ויקרא יג, כג): "וטוהרו הכהן". ודרשו את הוראי הוא מטהר, ואינו מטהר את הספק (תורת כהנים), עד שחזרו להיות כגרים – שבכגון זה ודאי שניהם טהורים, הואיל והפשיון הלך משניהם. זֶה הוּא שְׁאֲמָרוֹ: מִשְׁנוֹקֵק לְטַמְּאָה סִפְקוֹ טָמֵא – שכיון שהוחלט לטומאה מעמידים אותו על חזקתו.

בענין ששנינו במשנתנו: "אף על פי שחזרו להיות כסלע וכסלע, שניהם טמאין", בארנו הטעם כפי הרב מברטנורא (נעל פי תורת כהנים). שנאמר: "וטוהרו הכהן" – את הוראי הוא מטהר, ואינו מטהר את הספק.

אבל בעל "משנה אחרונה" כותב, שאמנם אין צורך בפסוק, שבלאו הכי הרי מספק אין לטהרו, שבחזקת טומאה הוא, אלא הואיל וגילה הכתוב בענין ששנינו במשנה הקודמת שאין הולכים אחר חזקה, שהרי אף על פי שהוחזק להסגר, מכל מקום טהור הוא, הואיל ועדיין לא נזקק לטומאה, לפיכך צריך להביא כאן פסוק, שמשנוקק לטומאה הולכים אחר חזקה כמו בכל מקום (עיין "משנה אחרונה" על המשנה הקודמת ועל משנתנו).

ב א ו ר מ ש נ ה

מִשְׁנוֹקֵק לְטַמְּאָה סִפְקוֹ טָמֵא, בִּיצֵד? שְׁנִים שָׂבָאוּ אֶצֶל כֹּהֵן, בָּזָה בַּהֲרַת כְּגָרִים וּבָזָה כְּפָלֶע; בְּסוֹף שָׁבוּעַ, בָּזָה כְּפָלֶע וְעוֹד וּבָזָה כְּפָלֶע וְעוֹד – שְׁנִיָּהּ טָמְאִין – שהרי בשניהם פשתה

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שלישי עמ' א

שפירש שתי אפשרויות לגבי 'שבועה שאוכל' לפי תירוצו של אביי.

אָלֵא – מסיק רב אשי שעל כרחק התנא פסקה – פסק את הדין בלא חילוק, שכל האומר 'שאוכל' – דאִכִּילָנָא מִשְׁמַע, ואין משמעות אחרת לדבריו, וְשִׁלָּא אוֹכֵל – לא אוֹכֵל מִשְׁמַע, ודלא כאביי שתלה את הדין לפי המעשה שקדם לנדרו.

משנה

המשנה מונה את החומרות שישנן בנדרים ואיןן בשבועות: זֶה חוֹמֵר – מה שלמדנו עד עתה הן חומרות שיש בִּשְׁבֻעוֹת יותר מִבְּנִדְרִים. וְחוֹמֵר מִבְּנִדְרִים מִבְּשְׁבֻעוֹת – ויש גם חומרות בנדרים שאינן בשבועות.

מבארת המשנה, בִּיצֵד, אִמֵּר קוֹנֵם סוֹכָה שְׁאֵנִי עוֹשֶׂה – שאסר עליו בנדר את הישיבה בסוכה בחג הסוכות, או שאמר קוֹנֵם לֹלֵב שְׁאֵנִי נוֹטֵל – שאסר עליו בנדר את נטילת הלולב בחג הסוכות, או שאמר קוֹנֵם תְּפִילִין שְׁאֵנִי מֵנִי – שאסר עליו בנדר את הנחת התפילין. בכל המקרים האלו נדר חמור משבועה, שרק בִּנְדְרִים חל הנדר באופן זה ואִסּוּר לו לעבור על נדרו לישב בסוכה או ליטול את הלולב או להניח את התפילין, משום שהנדרים חלים לבטל מצוה, ואם יקיים את המצוה יעבור בלא יחל דבריו. אבל אם אסר דברים אלו על עצמו בִּשְׁבֻעוֹת, כגון שנשבוע שלא ישב בסוכה או שלא יטול לולב או שלא יניח תפילין, מותר לו לישב בסוכה וליטול לולב ולהניח תפילין, לפי שְׁאֵנִי נִשְׁבָּעִין לַעֲבֹד עַל הַמִּצְוֹת – אין שבועה חלה לעבור על המצוה.

הגמרא מפרשת מפני מה מיאן אביי בתירוצו של רב אשי, ורב אשי בשל אביי:

אָבִי לֹא אָמַר מַעַם כָּרֵב אֲשִׁי שהעמיד המשנה באומר 'שבועה שאי אוכל, משום דְּלֹא קָתַנִּי במשנה שְׁאֵנִי אוֹכֵל' אלא 'שאוכל, ולכן הוצרך לתרץ שהאומר 'שבועה שאוכל' שתי לשונות משמע.

וְרַב אֲשִׁי נֹאדִי – נדר והתרחק מן מַעַם דְּאָבִי – מהתירוצו של אביי, כלומר שסירב לתרץ שהאומר 'שבועה שאוכל' שתי לשונות משמע, קִפְּכֵר – לפי שסבר שכמו שאמר אביי לגבי 'שאוכל', הוא הדין לגבי האומר 'שבועה שלא אוכל' נִמִּי מִשְׁמַע שְׁתִּי לְשׁוֹנוֹת, וכגון אִם הָיָה מִסְּרִיבִין וּמִפְּצִירִין בִּי לֵאמֹר, וְאָמַר לֹהֵם לֹא אִכִּילָנָא לֹא אִכִּילָנָא – איני אוכל, איני אוכל, בלשון תמיהה, כלומר וכי הינך סבור שלא אוכל עמך, ודאי אוכל עמך, וְאָמַר נִמִּי שְׁבֻעָה – ואחר כך נשבע, בִּין אִם נִשְׁבַּע 'שאוכל', בִּין אִם נִשְׁבַּע 'שלא אוכל', הָדִין וְהִשְׁבֻעָה הַזֹּאת 'אִכִּילָנָא מִשְׁמַע דְּאָמַר – משמעות דבריו שנשבע שיאכל, ואף אם אמר 'שבועה שלא אוכל' כוונתו לומר 'וכי נשבעתי שלא אוכל עמכם שאתם מפצירים בי כל כך שאוכל', ובא לקיים מה שתמנה ואמר וכי לא אכילנא. וְאָבִיָּא לְתִירוּצָה נִמִּי לִישְׁנָא 'שְׁבֻעָה שְׁלֹא אוֹכֵל' – וכמו כן אפשר לפרש את מה שאמר 'שבועה שלא אוכל' דהיינו 'שְׁבֻעָה דְּלֹא אִכִּילָנָא קְאָמַר – שכונתו להשבע שלא יאכל. ונמצא שבין האומר 'שבועה שאוכל' יכול להתפרש שלא יאכל, ובין האומר 'שבועה שלא אוכל' יכול להתפרש שיאכל, ולמה סתם התנא וקבע שהאומר 'שבועה שלא אוכל' אסור לאכול, ולא פירש את שתי האפשרויות. מכיון שדינו תלוי במעשה שקדם לשבועה, וכשם

רש"י

דף עז עמוד א. מים קרים על נפש עיפה. אלמא מרחיצה מיקרי עיף ולא מנעילת הסנדל וקרי ליה עינוי דכתיב בכל אשר התענה אבי: מרסקא. שוט הסוס: ויעש כן. בישיעה כתיב ישעיה לא היה רגיל במרכבת סוסים ויחף ידיה בנעילת סנדל הוא והוא יגלה על יחוף דדוד נמי דמנעילת הסנדל הוא: שלא יבוא רגלך לידי יחוף. בצאתך בגולה:

דף עז עמוד ב: אם תענה מתשמיש. להשבית עונתך: ואם תקח מצרות. השביעו כמשמעו שלא יוסיף להן צרות: ה"ג ואימא אידי ואידי מצרות מי כתיב אם תקח ואם תקח כתיב ואימא אידי ואידי מצרות חד לצרות ידיה וחד לצרות דאתין ליה מעלמא דומיא דואם תקח מי כתיב אם תקח ואם תענה אם תענה ואם תקח כתיב. והכי פירושא ואימא אידי ואידי מצרות וה"ק אם תענה את בנותי ליקח נשים עליהן מי כתיב אם תענה אם תקח דליהוי אם תקח פי' דאם תענה ואם תקח כתיב מילתא אחריתא היא: ואימא אידי ואידי מצרות חד לצרות ידיה. שלא יעשה בלחה וזלפה גבירות שוות להן והדר אשבעיה אם תקח נשים דהיינו צרות דאתין להו לבתר הכי מעלמא והכי מסתברא דומיא דואם תקח: מי כתיב אם תקח ואם תענה. צרות דעלמא קשות להן מן הראשונות וברישא הוה ליה לאשבעיה אצרות דעלמא והדר הוה ליה לאשבעיה אצרות ידיה דלא מישתעי איניש הכי להזהירו תחילה על הקל ולבסוף על הקשה:

ביאור עם "שפה ברורה – עזי והדר"

דף עז עמוד א. דוחה הגמרא: וְדִילֵמָא מְנַעֲלֵת הַסַּנְדָּל - שמא דוד היה עיף מחמת שלא נעל מנעלים. אֵלָא אֲמַר רַבִּי יִצְחָק מְהֵבָא נלמד ש'עיף' הוא ממניעת רחיצה, שנאמר (משלי כה כה) 'מִים קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֵיפָה', הרי שכל זמן שלא רחץ הנפש עיפה. מקשה הגמרא: וְדִילֵמָא עיפה הנפש כי נמנעה מְשִׁיחָה. מתרצת הגמרא: מִי בְּתִיב שהמים באו 'בְּנֶפֶשׁ עֵיפָה' דהיינו שתיה, הרי 'עַל נֶפֶשׁ עֵיפָה' בְּתִיב, דהיינו רחיצה הבאה על הגוף מבחוץ.

מבררת הגמרא: ומניעת נְעִילַת הַסַּנְדָּל מָנָא לָן שהיא עינוי. דְּבְתִיב בדוד כשברח מאבשלום (שמואל ב' טו ל), 'וְדָוִד עָלָה בַּמַּעְלָה הַזֹּאתִים עָלָה וּבִזְכָּתָה, וְרָאֵשׁ לֹו חֲפוּי, וְהוֹלֵךְ יַחֲף, יַחֲף מִמָּאִי, לֹא מְנַעֲלֵת הַסַּנְדָּל. הרי, שמניעת נעילת הסנדל היה בכלל מה שארע עם דוד, שאותם כינה הכתוב 'עינוי' [כמובא לעיל].

דוחה הגמרא: וְדִילֵמָא יַחֲף מִסּוּסִיָּא וּמִרִמְקָא - מסוס ושוטו, שלא היה לו על מה לרכב. אֵלָא אֲמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, מְהֵבָא, כשהתאבל ישעיה על עשרת השבטים נאמר לו (ישעיה כ ב) 'לֵךְ וּפְתַחְתָּ חֶשֶׁק מַעַל מִתְּנִיָּה, וְנַעֲלֶךְ תַּחְלִין מַעַל רִגְלֶיךָ, וּבְתִיב 'וַיַּעַשׂ בֶּן הָלֶךְ עָרוֹם וַיַּחֲף'. והרי 'יַחֲף' האמור כאן, מִמָּאִי הוא, לֹא מְנַעֲלֵת הַסַּנְדָּל, שהרי ישעיה לא היה רגיל לרכב על סוסים. אם כן, אף בדוד שנאמר בו 'יחף' מנעילת הסנדל הוא.

דוחה הגמרא: וְאִימָא 'יחף' האמור בישיעה היינו שחלץ מנעליו הטובים והלך בְּמִנְעָלִים הַמְטוּלָּאִים. דָּאִי לֹא תִימָא חֲכִי, אלא יחף כפשוטו, וכי גם 'עָרוֹם' האמור שם תפרש עָרוֹם מִמָּשׁ. אֵלָא בודאי שהלך בְּבִגְדִים בְּלִיָּיִם, הָבָא נָמִי שהלך בְּמִנְעָלִים הַמְטוּלָּאִים.

אֵלָא אֲמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, מְהֵבָא (ירמיה ב כה), 'מִנְעֵי רִגְלֶךָ מִיַּחֲף וּגְרוּנֶךָ מִצִּמְמָה'. שהנביא התריע בישראל, מִנְעֵי עֲצֻמְךָ מִן הַחֲמָא בְּרִי שְׁלֹא יָבֹא רִגְלֶךָ לִידֵי יַחֲוֶה כשתלכי בגלות, וּמִנְעֵי לְשׁוֹנֶךָ מִדְּבָרִים בְּטָלִים בְּרִי שְׁלֹא יָבֹא גְרוּנֶךָ לִידֵי צִמְמָה. ומכאן ש'יחף' הוא ללא מנעל כלל, כדרך ההולכים בגלות.

מבררת הגמרא: ומניעת תְּשֻׁמִּישׁ הַמָּטָה דְּאִיכְרִי עֲנוּי מָנָא לָן. דְּבְתִיב בדברי לבן ליעקב (בראשית לא ג) 'אִם תַּעֲנֶה אֶת בְּנֹתַי וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל בְּנֹתַי', דף עז עמוד ב: 'אִם תַּעֲנֶה' מִתְּשֻׁמִּישׁ - שתמנע עונתך, 'וְאִם תִּקַּח' מִצָּרוֹת - שתשא נשים נוספות עליהן. הרי שמניעת תשמיש עינוי היא.

מקשה הגמרא: וְאִימָא אִידִי וְאִידִי מִצָּרוֹת - ושמא נאמר ששתי האזהרות הן שלא ישא נשים נוספות, וכך יתפרש הפסוק, אל תענה את בנותי בכך שתקח נשים נוספות. מתרצת הגמרא: מִי בְּתִיב 'אִם תִּקַּח' שאז היה זה פירוש ל'אם תענה', הרי 'וְאִם תִּקַּח' בְּתִיב, ומשמע שאזהרה נוספת היא.

מקשה הגמרא: וְאִימָא אִידִי וְאִידִי מִצָּרוֹת, אלא שחזר 'אִם תִּקַּח' לְצָרוֹת דִּידִיהָ - לאותן הנשואות אליו כבר, בלחה וזלפה, שלא יעשה אותן גבירות שוות ללאה ורחל, וְחֵד [וְאִם תַּעֲנֶה] לְצָרוֹת דְּאִתִּין לִיהָ מַעֲלָמָא - שלא ישא עליהן נשים אחרות. ובכך יתפרש 'אם תענה' דְּוִמְיָא - באותו ענין דְּ'אִם תִּקַּח'. מתרצת הגמרא: מִי בְּתִיב 'אִם תִּקַּח וְאִם תַּעֲנֶה', שאז אפשר לפרש שתחילה הזהירו שלא יקח נשים זרות, שיותר קשה לאשה לקבלן, ורק אחר־כך הזהיר אפילו על בלחה וזלפה, שאף־על־פי שאינן זרות, עדיין קשות הן לאשה. הלא 'אִם תַּעֲנֶה וְאִם תִּקַּח' בְּתִיב, ואין דרך בני אדם להזהיר על הקל תחילה ואחר־כך על הקשה.

1 לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הוּא, שְׂרָבִי מֵאִיר סוֹבֵר שֶׁהָאוֹמֵר 'לֹא' לֹא מְסִיקִים
 2 מִדְּבָרָיו אֵת ה'הוּא', וְאֵם כֵּן אִי אִפְשָׁר לוֹמֵר שֶׁהָאוֹמֵר 'לֹא חוֹלִין'
 3 נִחְשָׁב כְּאוֹמֵר 'קִרְבֵּן'. וְאֵלֵּא עַל כִּרְחָק מִשְׁנֵתֵינוּ רַבִּי יְהוֹדָה הִיא,
 4 הַסּוֹבֵר שֶׁמִּכְלָל לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הוּא, וְעַל כֵּן הָאוֹמֵר 'לֹא חוֹלִין', הִרִי
 5 הוּא כְּאוֹמֵר 'קִרְבֵּן'. אֲלֵא שֶׁאֵם כֵּן הָיִינוּ רִישָׁא – שְׁהָרִי לַעֲלִיל (ו)
 6 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁהָאוֹמֵר 'לְחוֹלִין שְׁאוּכָל לֶךְ' חֵל הַנֶּדֶר וְאִסּוּר
 7 בִּאֲכִילָה, וְהִגְמֵרָא שֶׁם הַעֲמִידָה אֶת הַמִּשְׁנָה כְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁמִּכְלָל
 8 לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הוּא, וּמְדוּעָה הוֹצֵרָךְ הִתְנָא לִשְׁנוֹת שׁוֹב דִּין זֶה כֵּאֵן.
 9 מִתְרַצָּת הַגְּמֵרָא, אֲבָן אֵין חִידוּשׁ בְּאוֹמֵר 'חוֹלִין שְׁאוּכָל לֶךְ'
 10 שְׁמוּתָר, וְאֵף אֵין לוֹמֵר שֶׁהִטְעַם שֶׁהַמִּשְׁנָה שְׁנֵתָה דִּין זֶה הוּא כְּדִי
 11 לְדִיקָא שֶׁאֵם אִמֵּר 'לְחוֹלִין שְׁאוּכָל לֶךְ' חֵל הַנֶּדֶר, אֲלֵא אֵיִדִּי דְקִתְּנִי
 12 –כִּיּוֹן שִׁנְשָׁנוּ בַּמִּשְׁנָה אוֹפְנִים שֶׁלֹּא חֵל בְּהֵם הַנֶּדֶר, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר
 13 בְּבִשָּׁר חֲזִיר אוּ פְעֻבּוֹת פּוֹכְכִים שְׁאוּכָל לֶךְ, וְשִׁבְחָהּ הַחִידוּשׁ
 14 שֶׁהַמִּתְפִּיס בְּדָבָר אִסּוּר אֵין נִדְרוֹ חֵל, לְהֵבִי קִתְּנִי גַם 'חוֹלִין שְׁאוּכָל
 15 לֶךְ' שֶׁלֹּא חֵל נִדֵּר בְּלִשׁוֹן זֶה.
 16 רַבִּינָא אִמֵּר תִּירוּץ אַחֵר, שֶׁהַמִּשְׁנָה מְקַדֶּמָּה 'חוֹלִין שְׁאוּכָל לֶךְ' כְּדִי
 17 לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁבִּלְשׁוֹן זֶה הוּא מוֹתֵר לַגְּמֵרִי מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אִסּוּר
 18 עַל עֲצֻמָּה כְּלוּם, כִּךְ גַּם הַמִּתְפִּיס בְּדָבָר הָאִסּוּר מוֹתֵר לַגְּמֵרִי. וְהֵבִי
 19 קִתְּנִי – כִּךְ נִפְרַשׁ אֶת הַמִּשְׁנָה, וְאֵלֵּא מוֹתְרִין – אֵלֵּא נִדְרִים מוֹתְרִים
 20 מֵאֵלִיהֶם וְאֵינִם צְרִיכִים שְׁאֵלָה כְּמוֹ בְּאוֹמֵר 'חוֹלִין שְׁאוּכָל לֶךְ'
 21 שְׁאֵינוּ נִדֵּר כֻּלָּל, הָאוֹמֵר מַה שְׁאוּכָל לֶךְ יֵהָא עַלִי בְּבִשָּׁר חֲזִיר, אוּ
 22 פְעֻבּוֹת פּוֹכְכִים, אוּ כְּשֶׁאֵר דְּבָרִים הַמְּנִיחִים בַּמִּשְׁנָה, שֶׁהֵם דְּבָרִים
 23 הָאִסּוּרִים מִן הַתּוֹרָה וְלֹא עַל יְדֵי נִדְרֵי בְּנֵי אָדָם. וְאֵי לֹא תִנָּא
 24 בַּמִּשְׁנָה 'חוֹלִין שְׁאוּכָל לֶךְ', לְלַמֵּד עַל כֵּךְ, הִנֵּה אִמְרִינָא שֶׁהַמִּתְפִּיס
 25 בְּדָבָר הָאִסּוּר אֵינוּ נִיתֵר מֵאֵלָיו, אֲלֵא בְּעֵי – צִרְךָ שְׁאֵלָה לַחֲכָם
 26 מִדְּרַבְּנָן.
 27 הַגְּמֵרָא דּוּחָה אֶת בִּיאורוֹ שֶׁל רַבִּינָא בַּמִּשְׁנָה: מִקְשָׁה הַגְּמֵרָא, וְיָמִי
 28 אִיבָא לְאַסְכּוּךְ עַל דְּעִתָּא הֵבִי – וְכִי אִפְשָׁר לְטַעוֹת וְלַהֲעֵלוֹת עַל
 29 הַדַּעַת כֵּן וְשִׁמְתִּפִּיס בְּדָבָר הָאִסּוּר צִרְךָ שְׁאֵלָה, הָא מְדַקְּתִי סִפָּא
 30 שֶׁל מִשְׁנֵתֵינוּ – הָאוֹמֵר לְאַשְׁתּוּ הִרִי אֶתָּה אִסּוּרָה עַלִי בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה
 31 בְּאִיבָא שְׁלִי שֶׁאִסּוּרָה עַלִי, הַחֲמִירוּ עֲלֵיו חֻכְמִים שֶׁלֹּא יֵהָא נִיתֵר
 32 מֵאֵלָיו אֲלֵא פּוֹתְחִין לוֹ פֶּתַח מְקוֹמָא אַחֵר, כְּלוֹמֵר, צִרְךָ שְׁאֵלָה
 33 לַחֲכָם, מְכַלֵּל דְּרִישָׁא לֹא בְּעִינָא שְׁאֵלָה – מִתּוֹךְ זֶה נִשְׁמַע שֶׁבִּלְשׁוֹנוֹת
 34 שֶׁהַזְכוּרָה בַּמִּשְׁנָה עַד כֵּאֵן הַנֶּדֶר מוֹתֵר מֵאֵלָיו וְאֵין צִרְךָ שְׁאֵלָה
 35 לַחֲכָם, וְרַק בְּסִיפָא שֶׁאוֹסֵר אֶת אֲשֶׁתּוֹ הַצְּרִיכוֹ שְׁאֵלָה. שֶׁאֵם גַּם
 36 בְּלִשׁוֹנוֹת שְׂבָרִישָׁא צִרְךָ שְׁאֵלָה, יִקְשָׁה מְדוּעָה לֹא כֻלָּלָה הַמִּשְׁנָה
 37 יַחַד אֶת כָּל הַדִּינִים לוֹמֵר עַל כּוֹלָם 'וּפּוֹתְחִין לוֹ' וְכו'. וְאֵם כֵּן גַּם
 38 לּוֹלֵא שֶׁנִּקְטָה הַמִּשְׁנָה 'חוֹלִין שְׁאוּכָל לֶךְ' אֵנוּ יוֹדְעִים שֶׁכֵּל
 39 הַלְשׁוֹנוֹת הָאֵלֵּא אֵינִם צְרִיכִים שְׁאֵלָה כֻּלָּל אֲלֵא מוֹתְרִים מֵאֵלִיהֶם.
 40 וְשׁוֹב חוֹרֵת הַשְּׁאֵלָה לֵאמֹר צוּרֵךְ נִקְטָה הַמִּשְׁנָה 'חוֹלִין שְׁאוּכָל
 41 לֶךְ'.
 42 מִסְקֵנָה הַגְּמֵרָא: אֵלֵּא מְחַוִּיתָא – הַתִּירוּץ הַבְּרוּר הוּא כְּמוֹ
 43 שֶׁתִּירְצֵנוּ בְּתַחֲלִילָה, שֶׁ'חוֹלִין שְׁאוּכָל לֶךְ' מְכַלֵּל נִכְכָּה – בְּחֵנֶם נוֹכֵר
 44 בַּמִּשְׁנָה, וְהוּבָא אֵגֶב הַלְשׁוֹנוֹת הָאֲחֵרִים.
 45 עֵתָה מִבְּרַת הַגְּמֵרָא אֶת הַמְקוֹר לִכְךָ שֶׁהַמִּתְפִּיס בְּדָבָר הָאִסּוּר
 46 אֵינוּ נִאֲסֵר:
 47 שׁוֹאֵלָת הַגְּמֵרָא, מְנַהֵי מִלֵּי – מִנֵּינָן שְׁנֵדֵר שֶׁהַתְּפִיסוֹ בְּדָבָר הָאִסּוּר
 48 אֵינוּ נִדֵּר. מִשְׁבִּיבָה הַגְּמֵרָא, אִמֵּר קְרָא (במדבר ל א) 'אִישׁ בִּי יִדֵּר נִדֵּר
 49 לְה' אוּ הִשְׁבַּע שְׁבָעָה לְאַסֵּר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כִּכְלֵּל הִצֵּא
 50 מִפִּי יַעֲשֶׂה, וְהַלְשׁוֹן 'יִדֵּר נִדֵּר' כְּפוֹל, וּמִשְׁמַעוֹתוֹ נִדֵּר בְּנוֹסַח שֶׁל
 51 הַתְּפִיסָה בְּנִדֵּר אַחֵר, וְכֵאֵן הַכְּתוּב לְלַמֵּדֵינוּ שֶׁכְּשֶׁנִּדֵּר בְּאוֹפֵן זֶה אֵינוּ
 52 נִאֲסֵר עַד שֶׁיִּדֵּר בְּדָבָר הַנִּדּוּר, כְּלוֹמֵר, שֶׁאֵם אֵינוּ מִפְּרַשׁ אֶת הָאִסּוּר
 53 אֲלֵא מִתְפִּיס נִדְרוֹ בְּדָבָר אַחֵר, צִרְךָ לְהַתְּפִיסוֹ בְּדָבָר שֶׁנִּאֲסֵר עַל יְדֵי
 54 אָדָם, אֲבָל אֵם הַתְּפִיסוֹ בְּדָבָר שֶׁנִּאֲסֵר מִן הַתּוֹרָה וְלֹא עַל יְדֵי נִדֵּר
 55 אֵינוּ נִאֲסֵר בְּכֵךְ.
 56 מִקְשָׁה הַגְּמֵרָא, לְדַבְּרִיךְ שֶׁהַכְּפִילוֹת בַּפְּסוּק 'יִדֵּר נִדֵּר' מוֹרָה עַל

57 נִדֵּר בַּהֲתַפְסָה, אִי הֵבִי אִפְּלִי אוּם מִתְפִּיס נִדְרוֹ בְּדָבָר הָאִסּוּר נְמִי – גַּם
 58 יִחַל הַנֶּדֶר, דִּהָא בְּתִיב בַּהֲמַשְׁךְ הַפְּסוּק 'לְאַסֵּר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ',
 59 וְתִיבַת 'אִסֵּר' מִיִּזְוֵתָהּ, וְנִאֲמַר שֶׁכְּפִילוֹת הַלְשׁוֹן מוֹרָה עַל נִדֵּר
 60 הַמּוֹתֵפֵס בְּדָבָר הָאִסּוּר, וּמֵאֲחֵר שֶׁמִּלְּאִסּוּר אִסֵּר' לוֹמְדִים הַתְּפִיסָה
 61 בְּדָבָר הָאִסּוּר, שׁוֹב אִי אִפְשָׁר לוֹמֵר שֶׁכְּפִילוֹת הַלְשׁוֹן 'יִדֵּר נִדֵּר' בֹּא
 62 לְמַעַט נִדֵּר הַמּוֹתֵפֵס בְּדָבָר הָאִסּוּר, אֲלֵא נִאֲמַר שְׁנֵי הַפְּסוּקִים
 63 בְּאִים לְגוֹפֵם – לְלַמֵּד שֶׁאִפְשָׁר לְהַתְּפִיס בְּדָבָר הַנִּדּוּר וּבְדָבָר
 64 הָאִסּוּר.
 65 מִתְרַצָּת הַגְּמֵרָא, הַכְּפִילוֹת 'לְאַסּוּר אִסֵּר', מְכַנֵּי לִיָּה לְבִדְתָּנִיא
 66 –נִצְרַת לְדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא, אֵיזוּהוּ אִסֵּר הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה בּו' הָאוֹמֵר
 67 הִרִי עַלִי שֶׁלֹּא אוֹכֵל בִּשָּׂר וְשֶׁלֹּא אֲשֶׁתָּה יֵין כִּיּוֹם שְׁמַת בּוֹ אֲבִיו כִּיּוֹם
 68 שְׁמַת בּוֹ רַבּוֹ, כְּלוֹמֵר שֶׁהַכְּפִילוֹת בֹּאָה לְרַבּוֹת שֶׁאֵף שֶׁהַתְּפִיס בְּדָבָר
 69 שֶׁנִּאֲסֵר רַק לוֹ לְבַדּוֹ וְכִיּוֹם שְׁמַת בּוֹ אֲבִיו חֵל הַנֶּדֶר. וְכִיּוֹן
 70 שֶׁמִּהַכְּפִילוֹת לוֹמְדִים דִּין זֶה, מִמְּלֵא אִפְשָׁר לְמַעַט מִתְפִּיס בְּדָבָר
 71 הָאִסּוּר מִיִּדּוּר נִדֵּר'.
 72 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: הָאוֹמֵר לְאַשְׁתּוּ הִרִי אֶתָּה עַלִי בְּאִיבָא בּו' פּוֹתְחִין לוֹ
 73 פֶּתַח מִמְקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא יִקָּל רֵאשׁוֹ לִכְךָ:
 74 מִקְשָׁה הַגְּמֵרָא, וְרִמְיָנָהּ – אֲשֵׁאל אוֹתָךְ מִמָּה שִׁנְשָׁנוּ בְּבִרְייתָא,
 75 הָאוֹמֵר לְאַשְׁתּוּ הִרִי אֶתָּה אִסּוּרָה עַלִי בְּתַשְׁמִישׁ בְּבִשָּׁר אִיבָא –כְּאִמֵּי
 76 שֶׁהִיא עַלִי בְּאִסּוּר עֲרוּהָ, אוּ בְּבִשָּׁר אַחֲזוּתִי, אוּ פְעֻבּוֹת וְכִכְלֵּלֵי
 77 הַבְּרִי, הַמִּתְפִּיס כֻּלָּל אֶחָד מֵאֵלֵּא לֹא אִמֵּר כְּלוּם – אֵין נִדְרוֹ חֵל לְפִי
 78 שֶׁהַתְּפִיס נִדְרוֹ בְּדָבָרִים הָאִסּוּרִים, וּמִשְׁמַע שֶׁאִפְּלִי מִדְּרַבְּנָן אֵין
 79 צִרְךָ הַתְּרָה. וְבִרְייתָא זֶה סוֹתֵרֵת מַה שִּׁנְשָׁנוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁצִּרְךָ הַתְּרָה
 80 מִדְּרַבְּנָן וּפּוֹתְחִין לוֹ מִמְקוֹם אַחֵר.
 81 מִתְרַצָּת הַגְּמֵרָא, אִמֵּר אִבֵּי, כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא בְּדַבְּרִיָּה שֶׁלֹּא אִמֵּר
 82 כְּלוּם, שֶׁאֵין הַנֶּדֶר חֵל מִדְּאִוִּרִיתָא, וְנִמָּה שִׁנְשָׁנוּ בַּמִּשְׁנֵתֵינוּ שֶׁצִּרְךָ
 83 שְׁאֵלָה, מְדַקְּתִי הוּא, שֶׁהַחֲמִירוֹ וְהַצְּרִיכוֹ הַתְּרָה אֵף בַּמִּתְפִּיס בְּדָבָר
 84 הָאִסּוּר.
 85 רַבָּא אִמֵּר תִּירוּץ אַחֵר, הָא – מַה שֶׁכְּתוּב בְּבִרְייתָא לֹא אִמֵּר כְּלוּם
 86 וְאֵין צִרְךָ הַתְּרָה, מְדוּבָר בְּתַלְמִידֵי חֻכְמִים שֶׁהִדִּירוֹ אֶת נִשְׁוֹתֵיהֶם,
 87 וְאֵין חֲשֵׁשׁ שִׁיבּוּא לְהַתִּיר לְעֲצֻמָּם בְּלִי פֶתַח גַּם כְּשִׁיתְּפִיסוֹ נִדְרָם
 88 בְּדָבָר הַנִּדּוּר. וְהָא – מַה שֶׁכְּתוּב בַּמִּשְׁנָה שֶׁצִּרְךָ שְׁאֵלָה, מְדוּבָר
 89 בְּעֵם הָאִרְיָן שֶׁאֵינוּ בָקִי בְּנִדְרִים, וְאֵם נִתִּיר לוֹ כְּשֶׁהוּא מִתְפִּיס אֶת
 90 הַנֶּדֶר בְּדָבָר הָאִסּוּר, יֵבֵא לְהַתִּיר גַּם כְּשִׁיתְּפִיס נִדְרוֹ בְּדָבָר הַנִּדּוּר,
 91 שֶׁזֶּה הַנֶּדֶר חֵל מִן הַתּוֹרָה.
 92 נִמְצָא שֶׁכִּיּוֹן שֶׁבְּתַלְמִיד חֲכָם הָדִין הוּא שֶׁלֹּא אִמֵּר כְּלוּם, שִׁיךְ
 93 לְכַתּוּב לִשׁוֹן זֶה בְּבִרְייתָא, וְאֵף שְׁעָם הָאֵרֶץ הַנִּדּוּר צִרְךָ שְׁאֵלָה.
 94 וּמִבִּיבָה הַגְּמֵרָא רֵאשִׁי מִבְּרִיתָא שֶׁכְּתוּב בָּהּ 'לֹא אִמֵּר כְּלוּם' אֵף
 95 שְׁעָם הָאֵרֶץ צִרְךָ שְׁאֵלָה בְּאוֹתוֹ עֵינִי:
 96 וְהַתְּנִיא וְ–אֲכָן מִצְאָנוּ בְּרִיתָא הַמִּתְפִּרְשָׁת כֵּן, הַנִּדְרֵי בְּתוֹרָה
 97 –הַנִּשְׁבַּע בְּתוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁהִיא סֵפֶר תּוֹרָה מוֹנֵחַ לְפָנָיו וְנִשְׁבַּע וְאִמֵּר
 98 'בּוֹזֵאת הַתּוֹרָה שֶׁאֲעֲשֶׂה כִּךְ וְכו'' אוּ 'שֶׁלֹּא אֲעֲשֶׂה כִּךְ וְכו'', לֹא אִמֵּר
 99 כְּלוּם, וְאֵין זֶה שְׁבוּעָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין כּוּוֹנֵתוֹ לְהַשְׁבַּע בְּמַה שֶׁכְּתוּב
 100 בְּתוֹרָה, אֲלֵא בְּגוֹלִין שֶׁהַתּוֹרָה כְּתוּבָה בְּהֵם, וְשְׁבוּעָה צְרִיכָה
 101 לְהִיטֵב בִּשְׁם.
 102 וְאִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵף שֶׁלֹּא אִמֵּר כְּלוּם מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע בִּשְׁם, מִכֵּל
 103 מִקּוֹם מִדְּרַבְּנָן הַחֲמִירוּ וְצִרְךָ שְׁאֵלָה לְהֵכָם, כְּמוֹ שִׁיבּוּאֵר לְהֵל (ע"ג)
 104 שֶׁחֲשָׁשׁוּ שֶׁאֵם נִתִּיר לוֹ אֶת הַשְּׁבוּעָה בְּאוֹפֵן זֶה, יִבּוֹא לְהַתִּיר לְעֲצֻמוֹ
 105 גַּם בְּאוֹפְנִים שֶׁמֵּן הָדִין חֵלָה שְׁבוּעָתוֹ, וְאִמֵּר רַב נְחֶמֶן – הוֹסִיף עַל
 106 דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, וְתַלְמִידֵי חֻכְם הַנִּדּוּר בְּתוֹרָה אֵינוּ צִרְךָ שְׁאֵלָה
 107 לַחֲכָם, מִשּׁוּם שֶׁתַּלְמִיד חֲכָם יוֹדֵעַ שָׂרָק בְּאוֹפֵן זֶה לֹא חֵלָה
 108 הַשְּׁבוּעָה, וְלֹא יִבּוֹא לְטַעוֹת לְהַתִּיר בְּאוֹפֵן שֶׁחֵלָה הַשְּׁבוּעָה. וְאֵם כֵּן
 109 רַק בְּתַלְמִיד חֲכָם נִאֲמַר בְּבִרְייתָא הָדִין שֶׁאֵינוּ צִרְךָ הַתְּרָה, וּבְכָל
 110 זֹאת נִקְטַת הַבְּרִייתָא לִשׁוֹן 'לֹא אִמֵּר כְּלוּם', וּמוֹכַח שֶׁשִּׁיךְ לְכַתּוּב
 111 לִשׁוֹן 'לֹא אִמֵּר כְּלוּם' אֵף בְּאוֹפֵן שְׁעָם הָאֵרֶץ צִרְךָ הַתְּרָה.

אלא רבי יהודה היא. דאית ליה מכלל לאו הן. היינו רישא. כלומר, כבר תנינא בפירקין דלעיל (דף י:): "לחולין שאוכל לך" – לא בשור' וכו', ומוקמין לה כרבי יהודה, ומאי קא משמע לן הכא? אלא ודאי לא איצטריך הכא חולין, אלא אידי דבעא למיתני "בבשר חויר" "כעבודה זרה" – תנא נמי חולין. **רבינא** אומר. הא דקתני חולין – לאו דאמר "חולין שאוכל", אלא הכי קתני: אלו מותרין בחולין – תנא חולין. דמשמע מותר בחולין הוא – הוה אמינא בעי שאלה לחכם, היכא דאמר "בבשר חויר" או "כעבודה זרה", בעי למישאל אי הוה נדר אי לא. ולהכי תנא חולין. למימר דחולין גמורין נניהו, דלא בעי שאלה. ומי איכא לאסוקי **אדעתא**. דבעי שאלה היכא דנדר בהאי גזונא, אי לא תני נמי חולין? והא מוקתני **סיפא** האומר לאשתו הרי את אסורה כאימא. אע"ג דנדר בדבר האסור, דלא הוי נדר. פותחין לו פתח ממקום אחר. לנדר זה לדתסה, שצריך לבא לפני חכם. ואין פותחין לו לומר: הואיל וגדרת בדבר האסור – לא כלום גדרת. אלא מפתח אחר מראין לו הדיהר, כדי שלא יקל את ראשו לך. כלומר, לא תני "בבשר חויר" והא מוקתני לו פתח ממקום אחר – כדי שלא יהא קל בעיניו לידור בכך, להוכיח אמו לגנאי. ומדקתני בהא סיפא דצריך שאלה – מכלל דרישא דלא קתני – לא צריך שאלה, ואפילו אי לא אמר חולין – לא מצריכין ליה שאלה. **אלא** חולין ממילא נסבא. כדי נסבא. דהא כתב נמי לאסור איסר. ונימנא נמי: עד שידור בדבר האסור! לא אמר כלום. אלמא: אפילו שאלה לא בעי. לא אמר כלום מדאורייתא. הואיל דנדר בדבר האסור, ומי' צריך שאלה כדי שלא יקל את ראשו בכך. תלמיד חכם. לא בעי שאלה. דאקרי בעלמא היא דאירע לו, וקל יקל את ראשו בכך. ומתני' מיירי בעם הארץ, דאי אמרת אפילו שאלה לא בעי – יקל את ראשו להיות נודר כך.

מתבעי לבדנתיא איזהו איסר וכו'. לאשמועינן דאע"ג דתלי נדרו בנדר שלא נאסר אלאל לו לבדו, דהיינו יום שמת בו אביו – חיל נדרא. דאי לאו האי קרא – הוה אמינא: "כי ידור נדר" – עד שידור בדבר שהוא הנדור למורי, שנאסר מכל מחמת אותו נדר, קמיל קרא ד"לאסור איסר". וא"ת: אי' היכי מקשינן חתם בריש פרק "שבעות שנים בתרא": כיום שמת בו אביו פשיטא והא טובא קמ"ל, וכדתיבנא! – נראה בעיני: דמדלא נקט תנא בנדר על כבד ומתפיס על כבד אחר בו – משמע דאגב אורחיה מילתא אחריתי אתא לאשמועינן, דמתפיס בימים שאפילו בלא נדר לא היה אוכל בהם בשר, כיון דמי' משום נדר ג"כ הם נאסרים עליו, כי מתפיס בהו – חיל נדרא. והיינו יום שמת בו אביו ויום שמת בו רבו. ואפילו בלא נדר, משום צעריה לא הוה אכיל בהו בשרא ושתי חמרא. ומש"ה פריך: יום שמת בו אביו פשיטא! דהא כל איסוריה ליתיה אלא מחמת נדר, ואע"ג דממילא נמי הוי ממנע – מאי נפקא לן מיניה, מי' מתפיס בנדר הוא. ואסור. ואם תאמר: דהכא משמע דההיא דאיזהו איסר האמור בתורה נפקא לן מקרא ד"לאסור איסר", ואילו התם בפרק "שבעות שנים בתרא" מייתי לה: מנא ה"מ? אמר קרא "איש כי ידור נדר לה" – עד שידור בדבר הנדור, דאלמא בולה מילתא מהאי קרא נפקא לן, ולא מצטריך לן "לאסור איסר" כללו וי"ל: דהתם משום דלא קאי בעיקרא דהא דינא – לא דק, ונקט קרא ד"כי ידור נדר" משום דההוא קרא נמי משמע דנדר הוי ע"י התפסה. אבל אין ה"נ, דקרא "לאסור איסר" מבעי לן למתפיס בדבר שלא נאסר אלאל לו לבדו, דחיל נדריה. **והילכך**, לענין הלכה. נקטין דמתפיס בדבר האסור – לא הוי נדר, ולא צריך שאלה כלל, ואפילו בעם הארץ, אלא במדיר אשתו בלבד ומהאי טעמא דבתיבנא במתני'. אבל מתפיס בדבר הנדור, ואפי' בדבר שאינו נדור אלאל לו בלבד – חיל. וה"מ מתפיס בנדר, אבל מתפיס בשבועה – לא מהני, דק"ל בפרק "שבעות שנים בתרא" דמתפיס בשבועה לאו כמוציא שבעה מפיו דמי. דהיינו טעמא, משום דנדר חל על החפץ, שאסר את החפץ עליו בנדר, ולפיכך כשהוא מתפיס חפץ בחפץ – ראוי הוא שיתול. אבל שבועה – הוא אוסר עצמן מן החפץ, אבל גוף החפץ אין עין נדר וקדושה כלל. הילכך, אי אמר "זה כהו" – לא אמר כלום, וכן נמי אם אמר "שלא אוכל בשר כיום שמת בו אביו" והוא היה מושבע על אותו יום – לא אמר כלום, דהא באותו יום מתפיס, ואותו יום ליכא בגופיה נדרא כלל. ואיכא מד' דנדר דמתפיס בשבועה לאו כמוציא שבעה מפיו דמי, וה"מ לענין קרבן ומלקות, אבל איסורא מיהא איכא. וזה אינו מחזור, וכמו שכתבתי שם בס' ד"ה **הא** בת"ח. דכיון דתני "לא אמר כלום" – משמע שאינו צריך שאלה כלל, ואפי' מדרבנן, ומיירי בת"ח. **והתנאי**. בניחוחא. כלומר, דאף על גב דצריך שאלה בעם הארץ – תני "לא אמר כלום", כיון דת"ח אין צריך שאלה. **הכי** גרסין: ואמר רבי יוחנן ואמר רב נחמן.

אלא רבי יהודה היא. דאית ליה מכלל לאו הן. היינו רישא. כלומר, כבר תנינא בפירקין דלעיל (דף י:): "לחולין שאוכל לך" – לא בשור' וכו', ומוקמין לה כרבי יהודה, ומאי קא משמע לן הכא? אלא ודאי לא איצטריך הכא חולין, אלא אידי דבעא למיתני "בבשר חויר" "כעבודה זרה" – תנא נמי חולין. **רבינא** אומר. הא דקתני חולין – לאו דאמר "חולין שאוכל", אלא הכי קתני: אלו מותרין בחולין – תנא חולין. דמשמע מותר בחולין הוא – הוה אמינא בעי שאלה לחכם, היכא דאמר "בבשר חויר" או "כעבודה זרה", בעי למישאל אי הוה נדר אי לא. ולהכי תנא חולין. למימר דחולין גמורין נניהו, דלא בעי שאלה. ומי איכא לאסוקי **אדעתא**. דבעי שאלה היכא דנדר בהאי גזונא, אי לא תני נמי חולין? והא מוקתני **סיפא** האומר לאשתו הרי את אסורה כאימא. אע"ג דנדר בדבר האסור, דלא הוי נדר. פותחין לו פתח ממקום אחר. לנדר זה לדתסה, שצריך לבא לפני חכם. ואין פותחין לו לומר: הואיל וגדרת בדבר האסור – לא כלום גדרת. אלא מפתח אחר מראין לו הדיהר, כדי שלא יקל את ראשו לך. כלומר, לא תני "בבשר חויר" והא מוקתני לו פתח ממקום אחר – כדי שלא יהא קל בעיניו לידור בכך, להוכיח אמו לגנאי. ומדקתני בהא סיפא דצריך שאלה – מכלל דרישא דלא קתני – לא צריך שאלה, ואפילו אי לא אמר חולין – לא מצריכין ליה שאלה. **אלא** חולין ממילא נסבא. כדי נסבא. דהא כתב נמי לאסור איסר. ונימנא נמי: עד שידור בדבר האסור! לא אמר כלום. אלמא: אפילו שאלה לא בעי. לא אמר כלום מדאורייתא. הואיל דנדר בדבר האסור, ומי' צריך שאלה כדי שלא יקל את ראשו בכך. תלמיד חכם. לא בעי שאלה. דאקרי בעלמא היא דאירע לו, וקל יקל את ראשו בכך. ומתני' מיירי בעם הארץ, דאי אמרת אפילו שאלה לא בעי – יקל את ראשו להיות נודר כך.

אפשר, דבשר חויר אסריה רחמנא והוא לא אסריה. **מתבעי** לבדנתיא איזהו איסר וכו'. לאשמועינן דאע"ג דתלי נדרו בנדר שלא נאסר אלאל לו לבדו, דהיינו יום שמת בו אביו – חיל נדרא. דאי לאו האי קרא – הוה אמינא: "כי ידור נדר" – עד שידור בדבר שהוא הנדור למורי, שנאסר מכל מחמת אותו נדר, קמיל קרא ד"לאסור איסר". וא"ת: אי' היכי מקשינן חתם בריש פרק "שבעות שנים בתרא": כיום שמת בו אביו פשיטא והא טובא קמ"ל, וכדתיבנא! – נראה בעיני: דמדלא נקט תנא בנדר על כבד ומתפיס על כבד אחר בו – משמע דאגב אורחיה מילתא אחריתי אתא לאשמועינן, דמתפיס בימים שאפילו בלא נדר לא היה אוכל בהם בשר, כיון דמי' משום נדר ג"כ הם נאסרים עליו, כי מתפיס בהו – חיל נדרא. והיינו יום שמת בו אביו ויום שמת בו רבו. ואפילו בלא נדר, משום צעריה לא הוה אכיל בהו בשרא ושתי חמרא. ומש"ה פריך: יום שמת בו אביו פשיטא! דהא כל איסוריה ליתיה אלא מחמת נדר, ואע"ג דממילא נמי הוי ממנע – מאי נפקא לן מיניה, מי' מתפיס בנדר הוא. ואסור. ואם תאמר: דהכא משמע דההיא דאיזהו איסר האמור בתורה נפקא לן מקרא ד"לאסור איסר", ואילו התם בפרק "שבעות שנים בתרא" מייתי לה: מנא ה"מ? אמר קרא "איש כי ידור נדר לה" – עד שידור בדבר הנדור, דאלמא בולה מילתא מהאי קרא נפקא לן, ולא מצטריך לן "לאסור איסר" כללו וי"ל: דהתם משום דלא קאי בעיקרא דהא דינא – לא דק, ונקט קרא ד"כי ידור נדר" משום דההוא קרא נמי משמע דנדר הוי ע"י התפסה. אבל אין ה"נ, דקרא "לאסור איסר" מבעי לן למתפיס בדבר שלא נאסר אלאל לו לבדו, דחיל נדריה. **והילכך**, לענין הלכה. נקטין דמתפיס בדבר האסור – לא הוי נדר, ולא צריך שאלה כלל, ואפילו בעם הארץ, אלא במדיר אשתו בלבד ומהאי טעמא דבתיבנא במתני'. אבל מתפיס בדבר הנדור, ואפי' בדבר שאינו נדור אלאל לו בלבד – חיל. וה"מ מתפיס בנדר, אבל מתפיס בשבועה – לא מהני, דק"ל בפרק "שבעות שנים בתרא" דמתפיס בשבועה לאו כמוציא שבעה מפיו דמי. דהיינו טעמא, משום דנדר חל על החפץ, שאסר את החפץ עליו בנדר, ולפיכך כשהוא מתפיס חפץ בחפץ – ראוי הוא שיתול. אבל שבועה – הוא אוסר עצמן מן החפץ, אבל גוף החפץ אין עין נדר וקדושה כלל. הילכך, אי אמר "זה כהו" – לא אמר כלום, וכן נמי אם אמר "שלא אוכל בשר כיום שמת בו אביו" והוא היה מושבע על אותו יום – לא אמר כלום, דהא באותו יום מתפיס, ואותו יום ליכא בגופיה נדרא כלל. ואיכא מד' דנדר דמתפיס בשבועה לאו כמוציא שבעה מפיו דמי, וה"מ לענין קרבן ומלקות, אבל איסורא מיהא איכא. וזה אינו מחזור, וכמו שכתבתי שם בס' ד"ה **הא** בת"ח. דכיון דתני "לא אמר כלום" – משמע שאינו צריך שאלה כלל, ואפי' מדרבנן, ומיירי בת"ח. **והתנאי**. בניחוחא. כלומר, דאף על גב דצריך שאלה בעם הארץ – תני "לא אמר כלום", כיון דת"ח אין צריך שאלה. **הכי** גרסין: ואמר רבי יוחנן ואמר רב נחמן.

1 הא דמסקין חבא דבגודר בתורה בעם הארץ צריך שאלה, ואילו במתפס בדבר האסור
2 דייקין ממתיני דלא צריך שאלה כלל אלא בגודר אשון, כדאיתא לעיל בסמוך. והיינו
3 טעמא: משום דבגודר בתורה – איכא גווי דמתסר, כדאמרין בסמוך. והוא פלוגתא לעם
4 הארץ לא משמע ליה, ואתי לאיחלופי. מש"ה אמרין דאפילו בההוא גווא דשרי – צריך
5 שאלה לעם הארץ. **הגודר** בתורה. כלומר,
6 שנשבע בתורה. דקרי ליה תנא לנשבע נודר,
7 וכדכתיבנא לעיל. ומיירי שהיתה תורה מונחת
8 לפניו ואמר: בוז התורה שלא אעשה, או שאעשה
9 דבר פלוני – לא אמר כלום. דעתיה אנכרילין.
10 כדאמרין בסמוך. **הא** דמחא אורייתא על
11 ארעא הא דנקט לה בידיה. רישא דהגודר בתורה
12 לא אמר כלום – דנקט לה בידיה, ואפילו הכי לא
13 אמר כלום. דמאי "בתורה" דקאמר – בגברילין
14 שהיא כתובה. אבל "במה שכתוב בה" – דבריו
15 קיימין. דעתיה אהוכרות שבה, והרי הוא נשבע
16 בשם. אבל סיפא דמחא אורייתא על ארעא
17 עסקין, ולפיכך אילו אמר "במה שכתוב בה"
18 בלבד – לא אמר כלום, כיון דמחא אארעא –
19 אמרין דדעתי אנגילי. דהכי קאמר: במה שכתוב
20 בה התורה – דהיינו הגוילין. אבל כי אמר "בה
21 ובמה שכתוב בה" – מהני דכיון דאמר בה כבר
22 חזכיר הגוילין וכי אמר במה שכתוב בה על כרחך
23 דעתיה אהוכרות שבה. **ואי** בעית אימא
24 דמחא על ארעא. כלומר, כולה דמחא על
25 ארעא, ואפילו הכי, כי קאמר "במה שכתוב בה" –
26 דבריו קיימין. וסיפא דקתני "בה ובמה שכתוב בה"
27 דבריו קיימין – לא צריכא לגופה, אלא לגלוי
28 ארישא דברמנחא על ארעא היא. וסיפא דהא,
29 כיון דאמר "בה ובמה שכתוב בה", אפילו מנחא
30 אארעא – מהני, ומינה ד"מה שכתוב בה" בלחוד
31 נמי, אפילו מנחא אארעא – מהני. דלא סבירא
32 לן לך אוקמא לאוקמא ברייתא בתרי גווי.

33 הכי גרסין: **ואי** בעית אימא סיפא הא קמ"ל דכיון דנקט לה בידיה אע"ג דלא אמר אלא בה כמאן דאמר במה שכתוב בה דמי. וה"פ: דרישא דקתני: הגודר בתורה לא אמר כלום. במה
34 שכתוב בה דבריו קיימין – ברמנחא על ארעא, ומש"ה כי אמר "בה" לא מהני עד דקאמר "במה שכתוב בה". אבל סיפא דבנקט לה בידיה עסקין, ומש"ה קתני, דכיון דנקט לה בידיה, אע"ג
35 דלא אמר אלא "בה" – כמאן דאמר "במה שכתוב בה" דמי. ואיכא נסחא אחרתא דלא מחוורא, ומש"ה לא חיישין לפרושה. אבל הראב"ד ו"ל פירש: דכי קתני נודר – נודר ממש קאמר,
36 שאמר "כבר זה עלי בתורה", ולא אמר כלום – לפי שאין זה מתפס אלא בגוילין. אבל אמר "במה שכתוב בה", כלומר: כבר זה עלי במה שכתוב בה – הרי זה אסור כמתפס בדבר הנודר,
37 משום דדעתיה אהוכרות, והוכרות שבה – נדורים הן, שע"י הכתיבה והכנה לשם קדושה הם קדושות. והביא ראה מן הירושלמי, דגרסין התם: "בתורה" – לא אמר כלום, "במה שכתוב בה"
38 – דבריו קיימים. "בתורה" – בקדושת התורה, "במה שכתוב בה" – בקרבנות הכתובין בה. ונודי דירושלמי אמר קרבנות, ובגמרא דילן אמרין הוכרות – מ"מ שית הירושלמי מוכח דבמתפס
39 בגדר עסקין. א"נ, דכי אמרין דעתיה אהוכרות שבה – על כל מה שנתפס בה קאמר, דהיינו קרבנות וכלי שרת. והרמב"ם ז"ל הביא דין זה בנשבע ובגודר, שסובר הרב ז"ל דשמעתין בנשבע
40 עסקין, מדאמרין "דעתיה אהוכרות שבה", ובירושלמי עסקין במתפס בגודר, ושניהם אמת. **מתני'** קונם שאני ישת, בכולהו גרסין "שאני" בלא יוד, ובשבעות גרסין "שאני" ביו"ד.
41 דמשום דנדרים מתפס חפצא אנפשיה תני ליה בלשון "שאני", כלומר: מה שאני. ומשום דבשבעות אסר נפשיה תני ליה בלשון "שאני" ביו"ד. והאי דתנא בגדרים הרי זה ב"חל דבר" ובשבעות קתני "אסור" – נפרש בגמרא בסיד. **גמ'** כי לא חזיר בתנאיה. כיון שאני עיקר האיסור, אלא תנאי ליום ראשון. אבל באיסור, כיון שהוא עיקר האיסור אפי"ם שאני אסור מצד
42 עצמו אלא בצרופו של יום ראשון, אפילו הכי מוזדר. **היכי** דמי. כלומר, באיזה לשון נדר. **אלימא** בדרקתני. שאני ישת מי הוי נדרא. נראה בעיני דהכי פירושו: דאילו מצעין למימר
43 דהכי קתני – לא תיקשי מתני' לרב יהודה, דמצעין למימר דמתניתין לאו בתנאה ואיסורא עסקין, אלא בגודר "שאני ישת" לחוד. וקמ"ל דאע"ג דליכא חבא חפצא – חייל נדרא. אבל לא
44 מצעין למימר הכי, דהתנאי דכי האי גווא לא חייל. **ואלא** דאמר קונם עיני בשניה. כלומר, וקא משמע לן דנודי דאי אפשר בלא שניה, אפילו הכי אי ישת שלא מתוך האונס – הרי זה ב"לא
45 יחל" ומי שבקין ליה עד דעבר איסורא בל יחל. כלומר, בבי האי גווא מי חייל נדרא כלל? כיון דאי אפשר לו לקיימו בסופו. ונקט לישנא דמי שבקין ליה, משום דבעי לאתויי עלה הא
46 דרבי יוחנן שהיא בשבעה, ובשבעה שייך האי לישנא, כלומר, דלא שבקין מלהלקות עד דעבר איסור "בל יחל", אלא לאלתר מלקין אותו משום שבעות שוא. ואף על גב דבגודר לא שייך
47 הכי, דנדר שוא לא אשכח דאסור – משום שבעה נקט האי לישנא.

1 הגודר בתורה. "שאוכל לך" – לא אמר כלום. **אי מחתא ספר תורה אארעא**, ואמר "במה
2 שכתוב בה". דעתיה אנגילי. דכשנדר לא נדר אלא בגוילין שכתוב בהן התורה. דכיון שהיה
3 רואה אותה מונחת על הארץ, סבר: הואיל ומונחת על הארץ, ודאי אין כתוב בה, ולא נדר
4 אלא בגוילין, ולא אמר כלום. אבל אי אמר "בה ובמה שכתוב בתוכה", אפילו אי מחתא
5 אארעא – מוכחא מילתא דודאי שבעה גמורה
6 עשה, ודבריו קיימין אע"ג דמחא אארעא,
7 דלחכי אמר "בה ובמה שכתוב בה". **אבל אי**
8 מנקיט ליה בידיה, אפילו אמר "במה שכתוב בה"
9 – דבריו קיימין, ובהכי מיידי הא דקתני: "במה
10 שכתוב בה" דבריו קיימין. דכיון דמנקיט ליה
11 בידיה בכבוד, ורואה ויודע מה שכתובה, כי אמר
12 "במה שכתוב בה" – דבריו קיימין. דשבעה
13 גמורה חשיבא. וכי"ש כי אמר "בה ובמה שכתוב
14 בה" : תרוייהו מיידי בדנקיט לה בידיה, ואחכי
15 תנא בה "ובמה שכתוב בה", דהא קמ"ל: דכיון
16 דנקיט לה בידיה, דידוע שהיא כתובה, אי אמר
17 "בה" גרידא – כמאן דאמר "במה שכתוב בה"
18 דמי, ודבריו קיימין. **מתני'** קונם שאני ישת שאני
19 מחלך. האומר "איסר עצי כקרבן אם אני ישת" או
20 "אני מחלך". והכי גרסין גבי נדר – "בל יחל",
21 וגבי שבעה – "אסור". משום דהאי "לא יחל"
22 נדר מוקי לה בגמרא דמדרבנן הוא, ודשבעה
23 הוי איסור דאורייתא. **גמ'** קונם עיני בשניה
24 היום אם אני אישן למחר. מה שאני ישת היום
25 היא עלי בקונם, על מנת אם אישן למחר. דאם
26 ישת הוא למחר – לוקח על מה שישן אתמול. **אל**
27 ישת היום. דשמן ישת מיד למחר ולא מיקים
28 תנאיה, ונמצא עובר ב"בל יחל" על מה שישן
29 אתמול. ורב נתנן אומר ישת היום ולא חיישי'
30 שמא ישת למחר. דלמחר מיוחדר חזיר שלא
31 ישת, כדי שלא ילקח על מה שישן אתמול.

נדרים דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון) קנה

לעיל (ד.) הביאה הגמרא ברייתא להוכיח שהתנא כותב 'לא אמר כלום' אף במקרה שהדיון כן רק בתלמיד חכם ולא בעם הארץ. ועתה מביאה הגמרא את כל הברייתא ומבארת את הדינים שבה: תניא בברייתא, הנדר – הנשבע בַּתּוֹרָה, שהיתה תורה מונחת לפניו ואמר 'בזאת התורה שאעשה דבר פלוני' או 'בזאת התורה שלא אעשה דבר פלוני', לא אָמַר כָּלום – שבועתו אינה חלה ואינו חייב לקיים דיבורו, מפני שאנו אומדים שדעתו להישבע בקדושת הקלף שהתורה כתובה עליו, ואין זו לשון המועילה בשבועה. אבל אם אמר 'במה שכתוב בה' שאעשה או שלא אעשה דבר פלוני, דַּבְּרִי קִיּוּמִין – שבועתו חלה וחייב לקיים דיבורו, משום שאנו אומדים שדעתו במה שאמר 'במה שכתוב בה' להישבע באזכרות שבה, והרי זה כמו שנשבע בשם. ומבארת הברייתא אופן שלישי, אם אמר 'בה וּבְמָה שִׁכְתוּב בָּהּ', דַּבְּרִי קִיּוּמִין, כיון שדעתו להישבע גם בקדושת הגוילין וגם באזכרות שבה.

הגמרא הבינה שבסיפא משמענו התנא שכיון שאמר גם 'בה' וגם 'במה שכתוב בה' חלה השבועה, ולכן מקשה הגמרא שהסיפא של הברייתא מיותרת:

מקשה הגמרא, מאחר וכבר קִתְּנִי בברייתא [בדיון השני] שהאומר 'במה שכתוב בה' דַּבְּרִי קִיּוּמִין, אם כן, הדיון שנאמר לאחר מכן שאם אמר גם 'בה' וגם 'ובמה שכתוב בה' דבריו קיימים, צָרִיךְ לְמִימַר – וכי היה צורך לאומרו, ולשם מה ראה התנא צורך לומר שאם הוסיף ללשון 'במה שכתוב בה' את המילה 'בה' דבריו קיימים. ואדרבה, בלשון שבסיפא ברור לנו יותר שכשאמר 'במה שכתוב בה' התכוון לאזכרותיה, שהרי הזכיר כבר את הקלף באומר 'בה'.

מתרצת הגמרא, אָמַר רַב נְחֻמִּין, לֹא קִשְׁיָא – אין להקשות מדוע צריך היה התנא לומר את הסיפא של הברייתא, מפני שהברייתא מדברת בשני אופנים שונים, הָא דְּמִתְּתָא אוּרְיָתָא אֲמָרָא – הסיפא של הברייתא שדווקא האומר 'בה ובמה שכתוב בה' דבריו קיימין, מדברת באופן שהתורה אינה בידו אלא מונחת על הארץ, וְהָא דְּנִקְטִין לָהּ בְּיָדָהּ – והרישא של הברייתא שאף האומר 'במה שכתוב בה' דבריו קיימין, מדובר באופן שהוא מחזיק את ספר התורה בידו. מבאר הגמרא, מִתְּתָא עַל אֲרֵעָא – כשהתורה אינה מונחת בידו אלא על הארץ, ואמר רק 'במה שכתוב בה', אפשר לפרש שדעתיה להישבע אֲגִילִי – בקדושת הקלף שעליו התורה כתובה, ולא בשמות הקדושים הכתובים בה, ולכן אין שבועתו חלה. אבל אם אמר 'בה ובמה שכתוב בה' דבריו קיימים, כיון שכבר הזכיר את הגוילים כשאמר מתחילה 'בה', כשסיים 'ובמה שכתוב בה' על כרחך דעתו על האזכרות שבה. אבל נִקְטִין לָהּ בְּיָדָהּ – אם הוא מחזיק את התורה בידו, אפילו אם אמר רק 'במה שכתוב בה', אנו אומדים שדעתיה בלשון זו להישבע עַל הַאֲזְכָּרוֹת שִׁכְתוּב בָּהּ, בשמות הקדושים הכתובים בה, שכיון שאוחזה בידו אם היתה כוונתו להישבע בקדושת הקלף שכתובה עליו התורה, היה לו לומר 'בה' דהיינו במה שהוא אוחז. אבל כשמונחת על הקרקע אין להוכיח ממה שלא אמר 'בה' שדעתו על האזכרות.

הגמרא מעמידה את הברייתא באופן נוסף: וְאִיכְעִית אִימָא – ואם תרצה אפשר, להעמיד את הברייתא שכולה מדברת באופן אחד דְּמִתְּתָא עַל אֲרֵעָא – שהתורה מונחת על הארץ ואינו מחזיקה בידו, וְהָא קָא מְשַׁמַּע לָן – עיקר החידוש בברייתא הוא, דָּאָא עַל גַּב דְּמִתְּתָא עַל אֲרֵעָא – שהתורה מונחת על הארץ ואינו מחזיקה בידו, אף על פי כן בִּיּוֹן דָּאָמַר 'במה שכתוב בה' מִהֲנִי – מועיל הלשון שאמר וחלה השבועה, כיון שמפרשים דיבורו 'במה שכתוב בה' שהתכוון לשמות הקדושים הכתובים בה. וְזוּ וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר זֵו קִתְּנִי – ועל קושיית הגמרא לשם מה צריך לומר את הסיפא שהאומר 'בה ובמה שכתוב בה' דבריו קיימים, התירוץ הוא שהתנא סידר את דבריו בדרך של 'זו ואין

צריך לומר 'זו', שמתחילה כתב התנא את הדיון שיש בו יותר חידוש, ואחר כך כתב את הדיון הפחות מחודש. וכך פירושה של הברייתא, האומר 'במה שכתוב בה' דבריו קיימים אף אם התורה מונחת לפניו על הארץ, ואין צריך לומר שאם אמר 'בה ובמה שכתוב בה' שדבריו קיימים בכל ענין.

הגמרא מעמידה את הברייתא באופן שלישי: וְאִי בְּעִית אִימָא – ואם תרצה אפשר לומר בפירוש הברייתא שכוּלָּהּ מְצִיעָתָא נְמִי – כל החלק שבברייתא מהבבא האמצעית ואילך, כלומר שתי הבבות האחרונות, מדובר בהן בְּדִקְנִישׁ לִיָּה בְּיָדָהּ – שמחזיק את התורה בידו. ועל מה שהקשטה הגמרא לשם מה צריך לומר את הסיפא שהאומר 'בה ובמה שכתוב בה' דבריו קיימים, התירוץ הוא שאין כוונת התנא שאמר גם 'בה' וגם 'במה שכתוב בה', אלא וְהָא קָא מְשַׁמַּע לָן בִּיּוֹן דְּנִקְטִין לִיָּה בְּיָדָהּ – מכיון שהנשבע מחזיק את התורה בידו, אָא עַל גַּב דָּלָא אָמַר אֵלָא 'בה' בלבד, כְּמָאן דָּאָמַר – דינו כאילו אמר 'במה שכתוב בה' דְּמִי, שדעתו להישבע בשמות הקדושים הכתובים בה וחלה שבועתו.

משנה

במשניות הבאות מתבארים החילוקים הקיימים בין נדר לשבועה, והחילוק הראשון מבואר במשנה הבאה ובמשנה שלאחריה (לקמן טז) שבנדר צריך לידור בדבר שיש בו ממש, ובשבועה אין צריך להישבע בדבר שיש בו ממש, ולאחר מכן מפורטים במשניות חילוקים נוספים בין נדר לשבועה:

האומר 'קונם שְׂאֵנִי יִישׁוּן', שאסר עליו את השינה בנדר כקרבן, או שאמר 'קונם שְׂאֵנִי מְדַבֵּר' עלי, שאסר עליו את הדיבור כקרבן, או שאמר 'קונם שְׂאֵנִי מְחַלֵּף' עלי, שאסר עליו את ההילוך כקרבן. וכן בעל הָאָמַר לֵאשֶׁה שְׁלוֹ קוֹנָם שְׂאֵנִי מְשַׁמֵּשׁ – דהיינו שמה שאני משמשך יהיה אסור כקרבן באיסור נדר, הֲרִי זֶה לֹא יִחַל דְּבָרִי.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בנידון המסתעף ממשנתינו כדי להוכיח את הדיון בזה ממשנתינו, ובכך מתבארת המשנה: אִיתְקַר – נאמר על ידי האמוראים, האומר 'קונם עֵינִי בְּשִׁינָה הַיּוֹם אִם אֵישׁוֹן לְמַחָר', שאסר עצמו בנדר שלא יישן בעיניו היום, והתנה את האיסור אם יישן למחר, ורק אם יישן מחר, יתברר שנאסרה עליו השינה של היום למפרע, ועובר למפרע בכל יחל על מה שישן היום. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אֵל יִישׁוֹן הַיּוֹם – אסור לו מדרבנן לישון היום, משום שחוששים שְׂמָא יִישׁוֹן גַּם לְמַחָר, ובזה יתברר למפרע שחל הנדר ועבר בשנתו היום על כל יחל. ואף על פי שעדיין חלות הנדר תלויה בתנאי אם יישן מחר, אסור לישון היום, כיון שהשינה מחר אינה עיקר הנדר אלא רק תנאי לנדר, ודרך בני אדם שאינם נזהרים כל כך בדבר שאינו גוף האיסור. וְרַב נְחֻמִּין אָמַר יִישׁוֹן הַיּוֹם – מותר לו לישון היום, וְלֹא תִּישְׁנִין שְׂמָא יִישׁוֹן גַּם לְמַחָר ויעבור למפרע על נדרו, מפני שבדיו הדבר תלוי, שהוא יכול לדקור את עצמו בקוצים או לעשות דברים כיוצא בהם שמפגיגים את העייפות, ועל ידי כך להימנע מלישון למחר.

הגמרא מבארת שרב יהודה סובר שחוששים שיעבור על התנאי רק אם התנאי הוא אחרי עיקר האיסור: וְאִין שְׂבָאוֹמַר 'קונם עֵינִי בְּשִׁינָה הַיּוֹם אִם אֵישׁוֹן לְמַחָר', דעת רב יהודה שאסור לו לישון היום מפני שחוששים שמא יישן גם למחר, מוֹדָה רַב יְהוּדָה בְּאָמַר 'קונם עֵינִי בְּשִׁינָה לְמַחָר אִם אֵישׁוֹן הַיּוֹם' – שאסר עצמו לישון מחר, והתנה את האיסור אם יישן היום, שְׂאֵישׁוֹן הַיּוֹם – שמוותר לו לישון היום, מפני שלא חוששים שמא יישן גם למחר ויעבור על הנדר.

המשך בעמוד יג

טעם החילוק בין האומר 'קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר'
לבין האומר 'קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום', **כִּי לֹא מוֹדֵרִי בְּתַתָּא** – שכל מה שחששו שמא יישן ויעבור על הנדר,
הוא רק בשינה שהיא תנאי לאיסור, ואינה עיקר האיסור, ולכן
בשואמר 'קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר' סובר רב יהודה
שאסור לישון היום, משום שחוששים שמא יישן גם מחר ושבשינה
זו הוא מקיים את התנאי, ונמצא שעבר בכל יום על המפרע ובשינה
שישן היום, **אֵכָל בְּאִיסוּרָא מוֹדֵרִי** – בשינה שהיא עיקר האיסור,
מן הסתם אדם נזהר שלא לישון כדי שלא לעבור על הנדר. ולכן
באומר 'קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום' מודה רב יהודה
שמוותר לו לישון היום ולא חוששים שמא יישן גם מחר, כיון
שבשינה של מחר הוא נזהר שהיא עיקר האיסור.
הגמרא מקשה ממשנתנו על דעת רב יהודה שהאומר 'קונם עיני
בשינה היום אם אישן למחר' אסור לו לישון ביום התנאי
ובתחילה מבררת הגמרא שאכן המשנה מדברת במקרה שندر
בלשון זו:
הֵנֵן במשנה, האומר '**קוֹנֵם שְׂאֵנִי יוֹשֵׁן**' – שאסר על עצמו בקונם את
השינה, או שאמר 'קונם **שְׂאֵנִי מְחֹלֵף**' – שאסר על עצמו בקונם את
ההילוך, או שאמר 'קונם **שְׂאֵנִי מוֹדֵרִי**' – שאסר על עצמו בקונם את
הדיבור, **וְכִי** הרי זה בלא יחל דברו.
מבררת הגמרא, **הִיבִי דָּמִי** – באיזה לשון מדובר שאסר על עצמו
את השינה בנדר, **אֵלֶּימָא** – אם נאמר **בְּדִקְתָּנִי** – שמדובר כשנדר
בלשון הכתובה במשנה, שאמר 'קונם **שְׂאֵנִי יוֹשֵׁן**' או שאמר 'קונם
שאני מחלף', או שאמר 'קונם שאני מודר', ועל זה שנינו במשנה
'הרי זה בכל יחל דברו', כלומר שהנדר חל ואסור לו לישון, אם כן
קשה **מִי הֵוִי נִדְרָא** וכי בלשון כזו הנדר חל, **וְהֵתֵּן חוּמְרָא בְּשִׁבְעוֹת**
מבנדרים – יש חומרא בדיני שבועה שאינה נהגת בדיני נדר,
והיא, **שֶׁהַשְּׁבֻעוֹת חֲלוֹת** בין אם נשבע על דבר שיש בו **מִשָּׁשׁ** –
לאסור או לחייב את עצמו בדבר שיש בו ממשות, כגון שאמר
'שבועה שאוכל ככר זו', ובין אם נשבע על דבר שיש בו **מִשָּׁשׁ** –
לעשות או שלא לעשות פעולה מסויימת, אף שהפעולות
כשלעצמן אין בהן ממש, **מָה שְׂאֵנִי בֵּן בְּנֵדְרִים** שהם חלים רק על
דבר שיש בו ממש, וכיון ששנינו שהנדרים אינם חלים אלא על
דבר שיש בו ממש, אם כן קשה והלא **שִׁינָה דְּבִרְךָ שְׂאֵנִי בּוֹ מִשָּׁשׁ הוּא**,
ונדר כזה אינו חל. **אֵלָּא** מוכרחים לפרש את המשנה באופן דאָמַר
'**קוֹנֵם עֵינִי בְּשִׁינָה**', והאיסור חל על עיניו, שאסור לו ליהנות מהם
הנאת שינה, ובלשון זו הנדר חל כיון שהעיניים יש בהן ממש.
אחר שהוברר שהמשנה מדברת באופן שאמר 'קונם עיני בשינה',
מקשה הגמרא, **וְאִי דְלֹא הִיבִי שְׁעוּרָא** – אם מדובר שלא נתן קצבה
וגבול לנדרו לכמה זמן הוא אסור את עיניו בשינה, אלא אמר
סתם, ודיבורו מתפרש שהוא אסר את עיניו בשינה לעולם, אם כן
קשה **מִי שֶׁכִּינֵן לֵיהּ** – וכי מניחים לו עד דַּעֲבַר אִיסוּר בֵּל יַחַל –
הרי כיון שאי אפשר לקיימו אין נדר כזה חל כלל, ואף מי שעובר
על הנדר וישן אינו עובר בכל יחל, ומלשון המשנה 'הרי זה בכל
יחל דברו', מוכח שהנדר חל, ומוכיחה הגמרא שאין הנדר חל,
וְהָאֵמַר – שהרי אמר רבי יוחנן, האומר '**שִׁבְעָה שְׁלֹא אִישָׁן שְׁלֹשָׁה**
יָמִים', מִלְּקֵין אוֹתוֹ משום שנשבע שבועת שווא, שהרי אדם אינו
יכול שלא לישון שלושה ימים רצופים, יוֹשֵׁן לֵאלֶּמֶת רִצְהָ,
שכיון שאי אפשר לקיימה, איך השבועה חלה עליו כלל אפילו
לאסור בשינה בפרק זמן שיכול לעמוד בו. וכמו שאמר השבועה
חלה לאסור עליו את השינה מפני שאי אפשר לקיימה, כך גם
הנודר 'קונם עיני בשינה' לא חל הנדר ולא אסרה השינה עליו,
מפני שהוא דבר שאי אפשר לקיימו.
אֵלָּא מוכרחים לפרש שהמשנה מדברת במקרה דאָמַר '**קוֹנֵם עֵינִי**
בְּשִׁינָה לְמָחָר אִם אִישָׁן הַיּוֹם' – שאסר על עצמו לישון מחר בתנאי
שיישן היום, והשמיענו התנאי של המשנה שאסור לו לישון היום
(שבזה קיים את התנאי, משום שחוששים שמא יישן גם מחר
ויעבור על הנדר. אך הגמרא דוחה את המשנה זו ומשא אי אפשר
לפרש את המשנה, דֵּהָא אִמְרַת – שהרי אמרנו שבאופן כזה לכולי

מלקין אותו. משום שבועת שוא. וישן לאלתר. אם ירצה, שאין שבועה חלה לאסור כלל. והבא נמי היכי חייל נדרא? ואלא דאמר קונם עיני בשניה למחר אם אישן היום. משום דליכא לאוקומא באומר "קונם עיני בשניה היום", דאי הכי - פשיטא. אלא היק: יוחר שלא יישן ביום ראשון של תנא, כדי שלא יבא לידי "לא יחל". ומשיה קתני "הרי זה בבל יחל דבר", ולא קתני "אסור" - משום דלא מיתני ליה, שהרי יום ראשון אינו אסור מצד עצמו, אלא כדי שלא יבא ביום שני לידי "לא יחל". והא אמרת כל באסוריה מוודה. הלכך לא מצית אמרת הכי. אלא לאו בדניים אלמא איתיה דניים. ומתניתין דא קמיל: הרי זה בבל יחל דבר. כלומר, הרי זה מותר לבא לידי ספק "בל יחל", שאם רצה לישן ביום ראשון - לא אמרינן דלא יישן, כדי שלא יהא אפשר לו לבא לידי "בל יחל". וקשה בעיני: כי פרכין לעיל בסמוך. הא אמרת כל באסוריה מוודה - מאי קושיא? נימא דהכי קאמר: הרי זה בבל יחל, כלומר מותר לו לישן ביום ראשון ולהכניס עצמו בספק "בל יחל", משום דבאסוריה מוודה. דהשתא נמי הכי האי גזיטא מפרשין לחו ונל דהיינו טעמא דלא מצנין למימר הכי, משום דאי שריותא אשמועינן, דבאסוריה מוודה - ברישא היל לאשמועינן איסורא, דבתנאיה לא מוודה. דהא דאמר רב יוחנן דבתנאיה לא מוודה - חששא דרבנן בעלמא הוא, ולא פשיטא נמי כולי האי, דהא רב נחמן פליג עלה, והכי רהט תנא לאשמועינן שריותא דממלא שמעין לה, וכולי עלמא מודו בה, ולא אשמועינן איסורא בתנאיה דצריכה רבה? ומשיה מסקין דרואי בשריותא דתנאיה עסקי, דאשמועינן תנא דאפי' בתנאיה מוודה, ותויבטא דרב יוחנן. כי קתני דאי ניים. ואדרבה, מתניתין דא דרב יוחנן דאמא לאשמועינן. והכי קתני: יוחר שלא יישן יום ראשון, דאי יישן - קרוב הוא לבא לידי "בל יחל דבר", דבתנאיה לא מוודה. רבינא אמר לעולם כדקתני. כלומר "שאני ישן", ולא קאמר "עניני בשניה". דאע"ג דשיניה אין בה ממש - איכא "בל יחל" מדרבנן. דאשכחנא תנא דתני דרבנן "לא יחל דבר". ומשיה תנא במתני' בנדרים הרי זה "בל יחל דבר" ולא תנא "אסור" כדקתני בשבועות, משום דשבועות אסור מדינא, ובנדרים לא מתסר אלא מדרבנן, משום לתא ד"בל יחל". תנן שאת נהנית לי. כלומר, משלי, אם תלכי לבית אביך וכו'. הלכה - אסורה, אבל לא הלכה - לא. דמותרת להנות קודם הפסח כל זמן שלא תלך, אע"ג ד"שאת נהנית לי" - איסור, ו"אם תלכי לבית אביך" - תנא. ושימא דאפילו בתנאיה מוודה. הלכה אסורה בהנאתו ולוקה. כלומר, לוקה היא. אבל הוא אינו לוקה, שהרי לא עשה שום איסור אלא שהדירה. ואפשר דתנא נמי הא אשמועינן אגב ארזיה, דעלה רכיבא איסורא אבל לא עליו כלל. אבל הרמב"ם ד"ל כתב: לוקה הוא שהדירה, אם הנהג אותה. אבל היא אינה לוקה, דכיון דלא נדרה כלל - לא שייך בה "לא יחל דבר". וליתא, דודאי דא אינו לוקה, מדאמרינן לקמן בפרק "אין בין המוחר" (ק"ק נ"ה) גבי שי מעילה בקונמיה: אמר ליה רב אחא בריה דרב איקא לרב אשי: "כברי עליו" ונתנה לו במתנה, מי מעיל? למעול נתן - הא לא אסירא עליה. אלמא אין האסור עובר כלל, והמוחר נמי דאי עבר. דאף על גב דכתבי "לא יחל דבר" - לא יחל אדבור קאמר. וראיה לזרבי מדאמרינן בפרק "רוצא דופין" (ק"ק נ"ה): לפי שמצינו שהשוה הכתוב את הקטן לגדול לזון שבועה לאיסור ול"בל יחל", ומפרש דהם: לאיסור "בל יחל" קאמר, ובזון שהקדישו הוא ואכלו אחים, שהאחרים לוקין על

כי לא מוודה בתנאיה. דכיון דיום של מחר הוי תנאיה ליום אתמול, כגון דאמר "קונם עיני בשניה היום אם אישן למחר" - הוי אותו היום דלמחר תנאי לאותו היום דאתמול, דאם יישן למחר - הוי לקי מאותו שניה דאתמול, ואם לא יישן - לא לקי. משום הכי אמרינן דלא יישן היום, דשנא כי אתי למחר לא מוודה בתנאי, ונמצא עובר ב"בל יחל". אבל באיסורא. דאמר "קונם עיני בשניה מחר אם אישן היום", דאותו יום של מחר נטוי לאיסורא - ודאי מוודה וזיזי ביה, דאי לא מקיים תנאי שישן באותו היום, ודאי כי אתי למחר - לא הוי ישן, דהא איתסר בנדר. אימינא כדקתני שאני ישן מי הוי נדר. הא שניה דבר שאין בו ממש הוא! אלא דקאמר קונם עיני בשניה. ועין שנדר בו יש בו ממש. ואי דלא יהיב שיעורא, עד כמה זמן אינו ישן. מי שבקינן ליה. הא עבר ודאי באיסור "לא יחל", דלא מצי למיקם בנפשיה דלא יישן והאמר ר' יוחנן וכו'. לאלתר מלקין אותו שישן, הואיל דנדר דבר שאין יכול לעמוד בו. ואי ניים היום כי ניים למחר מאי איסור בל יחל איכא. דקתני אסור, הרי לא יישן אתמול כלום! אלא בדניים. אתמול, דהכי מיירי מתניתין: אם יישן היום וישן למחר - אסור. אלמא אית ליה דניים. אלמא דשבקינן ליה לישן היום, ולא חיישינן שמוא יישן למחר, ותויבטא דרב יוחנן: אמר לך רב יוחנן הכי קתני מתני': "קונם שאני בשניה היום אם אישן למחר" דאסור כי ניים למחר - דאי ניים מאתמול דיעבד. אבל לכתחילה אין מניחין אותו לישן היום, דחיישינן שמוא יישן למחר. לעולם כדקתני. "שאני ישן". והאי דקאמר: והא שניה דבר שאין בו ממש ולכא "בל יחל" - דאי מוארייתא ליכא "בל יחל", ומאי "בל יחל" איכא דקתני מתניתין - דאסור מדרבנן. ופי איכא בל יחל מדרבנן, דמלקין ליה מדרבנן. א אתה רשאי לנהוג בהן חיתר לפניהם. לבטל מנהגם, דעובר משום "בל יחל". ומן התורה אינו ב"בל יחל", אלא מדרבנן. קונם שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך מכאן עד חג. בפ' "הנדר מן הידק". כגון דקאי באור, ואמר: קונם תהא הנאתי עליך מאכל ומשקה עד הפסח אם תלכי לבית אביך מכאן עד חג, עד סוכות. אם הלכת, לבית אביה קודם הפסח - אסורה להנות ממנו קודם הפסח, כמו שנדר. הא אם לא הלכת, לפני הפסח - אינה אסורה עד הפסח, ולא חיישינן שמוא תלך לאחר הפסח, ונמצאת למפרע נהנית באיסור. וקשה לרב יוחנן, דאמר: אל יישן היום שמוא יישן למחר. דאם איתא לזרבי יוחנן - הוה אסר לה מתני' עד הפסח אפי' אם לא הלכה עד הפסח, דחיישינן שמוא תלך לאחר הפסח, ונמצאת נהנית ממנו באיסורא. אמר ר' אבא. תריץ הכי למתניתין: הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו ולוקה, דעוברת על "בל יחל". ואם לא הלכה לפני הפסח ואפילו הכי אסורה בהנאתו עד הפסח - איסורא בעלמא, דחיישינן שמוא תלך לאחר הפסח, ונמצאת נהנית למפרע באיסורא. הלכה, חייבת מלקות, דהא עברה. הכי מסקנא דמתני': הלכה לאחר הפסח עוברת משום "בל יחל". ומקשינן מינה: ואי דלא איתנהי לפני הפסח מי איכא "בל יחל"? אלא לאו פשיטא דאיתנהי. לפני הפסח, וסברה לא אלך אחר הפסח, והלכה לאחר הפסח.

ותויבטא

על הקדשו משום "בל יחל". אלמא מודר לוקה, אע"ג דלא אמר מידי. הלכך הכא כי אמרין
"לוקה" – אשחא קאי. **ב'** קתני דאיתנהו הרי זה בכל יחל דברו. כלומר, והיא גופה
קמשמע לן שתייחר מלהנות קודם הפסח, כדי שאם תלך לאחר הפסח – לא תבא לידי "בל
יחל". **מותרת** לילך לאחר הפסח. ולא חיישין שמא לא תזכור שעברה על תנאה קודם

הפסח, ואי מותרין לה לילך – אתאי לאיתנהו,
ס"א תסור בהליכה מדרבנן, כדי שתזכור
שאסורה להנות, קמ"ל. **אבל** הרי הוא בכל
ילך. הא דסיד דהאי "אכל" – אוכל הוא, משום
דתנא כלולה איסורי קתני: אבל – הרי הוא בכל
ילך, הלך – הרי הוא ביביל יחל דברו. ואם איתא
דלכתחלה לא מצי אכיל – האי איסורא נמי היל
למתני? ומפרקין: מי קתני "אוכל"? "אכל" קתני.
כלומר, וכיון ד"אכל" קתני, דמשמע דיעבר – הא
אשמועינן דלכתחלה לא מצי אכיל. ומקשינן תו:
אימא סיפא: הלך הרי הוא ביביל יחל דברו,
מהלך לא קתני. כלומר, אם איתא לרב יודור –
היל למתני: מהלך אינו ביביל יחל דברו. ומילתא
באפי נפשח הויה ולא קאי ארישא, אלא הכי היל
למתני: מהלך ואינו ב"לא יחל". דמסתמא הכי
הוא. דהא בינן א' לא שרי ליה למיכל, והכי
פסק ואמר: הלך הרי הוא ביביל יחל, כיון שאין
לו לאכול ביום א' ופרקי: אמר ר"י, ה"ה
דליתני "מהלך", ואידי דתני רישא "אכל", דלא
מתני אוכל – תנא סיפא נמי "הלך", כלומר, אין
ה"ה, דאי בעי למתספ מילתא באפי נפשח – ה"ה
תני "מהלך", אלא משום דלעיל מיניה תנא
"אכל", ולא מצי למיתני "אוכל" – מש"ה לא תנא
"מהלך" ואינו בכל יחל, דאי הוה תני הכי – ה"ה
משמע דאע"ג דאכל ביום ראשון – מהלך ביום
שני וליכא "בל יחל", והוה מפרשין לה כלולה
בריתא הכי: דומנין אבל הרי הוא ביביל יחל,
כלומר כשאכל במיד – דהיינו שזכר שאיסור
ההליכה תלוי באכילתו. דומנין דאע"ג דאכל
בראשון – מהלך בשני, וכגון שאכל יום ראשון

בשוגג, כלומר שלא היה זכור בשעה שאכל שאיסור ההליכה תלוי באכילתו, ובכי האי
גוגא מהלך ביום שני, כדמוכח שמעתא דבכורות בפ' "שבועות שתים בתרא" (ק"ה).
ומשום דתנא לאו בהאי דינא עסקי – תנא סיפא "הלך". זה נראה לי, וזו היא הגרסא הנכונה
ופירושה. ואיכא נסחא אחרת, ומשום דלא דייקא לא חיישנא למכתבה ולפרושה. וכי
תימא: כיון ד"הלך" דסיפא ארישא קאי, למה לי למתני: ה"ו ביביל יחל? פשיטא וי"ל: סד"א:
כיון דבעידנא דאכיל לא עבר, כי הלך נמי – לא ליחול עליה "בל יחל" למפרע, קא משמע
לן. **ולענין** הלכה. קי"ל ברב יודור, מדאמרין לעיל: מודה רבי יודור באומר "קונם עיני
בשניה למחר", ומדשקלין וטרינן אליביה – ש"מ הלכתא כותיה. **והא** מן התורה משעבר
לה. ואם תאמר ומאי קשיא ליה? והא אמרין בפרק "אע"פ" (מכונות דף נ"ט): דקונמות קרושת
הגוף ניהו ומפקיע מידי שעבוד! י"ל: דכי הכי דאמרין הוה דאלמנה רבנן לשעבריה,
דבעל – ה"ו אלמנה רבנן לעבודתה אשחא. ומפרקין: באומר הנאת תשמישך עלי. כלומר,
דאי דאסר גופיה עילוח – ה"ו דלא מצי עבדי, דמדאורייתא משעבר לה, והוי כאסור נכסי
חברו על חברו. אבל הכא – באומר "הנאת תשמישך עלי" עסקין, שהוא אסור על עצמו
תשמישהו, ולאסור על עצמו – הרשות בידו, וכדבר כהנא דאמר שהאשה יכולה לאסור
הנאת תשמיש בעלה עליה. וכיון דנדרא משבח ורואה – חייל, וממילא פקע שיעבדא.

וא"ת: והא האי נדרא דרבנן הוא, דהנאת תשמיש לית בה ממשא! וליכא למימר דבאומר "קונם גופך עלי תשמישך" עסקי – דהא דומיא ד"שאני ישן" – שאני מדבר" קתני לה, ואוקמא
רבינא ביביל יחל" מדרבנן, וכיון דמרבנן בעלמא, לאפקיעי מצות עונה ומצות פריה ורביה: י"ל כיון דנדרא מיהא חייל ממילא
פקיע ליה הנך מצות, דחכמים מנחין לעקר דבר מן התורה בשב ואל תעשה. וא"ת: וכי אמר "הנאת תשמישך" אמאי מתסר? והא מצות לאו ליחול עליה ניתנה יש לומר: דכי אמרין מצות לאו
ליהנות ניתנו – ה"ו לומר שאין קיום המצות חשוב הנאה, אבל מי"מ אי מתנהי גופיה בהדי דמקיים מצוה – הנאה מקרי. ומשום הכי אמרין בפ' "ראוהו ביד" (נ"ה דף ט"ז): הנודר הנאה מן
המעין – טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה. **מתני'** קרבן לא אוכל לך הא קרבן שאוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר. משום דכי אמר "קרבן לא אוכל לך"

ותיובתא דרב יודור, דאמר "אל יישן היום שמא יישן למחר", דהא חזינן הכא דשבקינן
לה ליהנות לפני הפסח. דבתנאה נמי מודדור. **אמר** לך רב יודור לעולם **אימא** לך אל
יישן היום שמא יישן למחר וכו' קתני מתניתין הלכה אחר הפסח וכו' דאי איתנהו. אם
עברה ונהנית לפני הפסח, ועברה והלכה לאחר הפסח – עוברת משום "בל יחל". **קונם**
שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך
מכאן עד הפסח תלכי וכו'. אבל אם לא הלכה
לפני הפסח – אינה אסורה ליהנות מאדור עד
הפסח, דלא חיישין לשמא תלך עדיין לפני
הפסח, ותיובתא דרב יודור דאמר: אל יישן בו,
א"ר אבא. הכי קאמר: הלכה וכו', לא הלכה –
איסורא בעלמא, דחיישין שמא תלך עדיין לפני
הפסח. **כבר** זה. קונם עלי היום אם אכל למקום
פלוני למחר, אם אכלו היום והלך למחר – עובר
על אכילתו משום "בל יחל". קתני "אכל היום",
ולא קתני "לא יאכל היום". אלמא דשבקינן ליה
למיכל לאתמול, ולא חיישין שמא ילך למחר.
מי קתני אוכל. כלתחילה, ולא ילך למחר:
"אכל" קתני, דיעבר, אבל לכתחילה – אסור
לאכול ודאי היום, דחיישין שמא ילך למחר.
והא קתני **סיפא** הלך הרי הוא בכל יחל **אבל**
מהלך לא קתני. דמשמע דלא שבקינן ליה
למיכל אתמול, אלא קתני "הלך" דיעבר, ש"מ
דאתמול שבקינן ליה למיכל. ולחכי, כיון דאכל
אתמול, אם הלך היום – הרי הוא ביביל יחל".
ותיובתא דרב יודור, דאמר: אל יישן בו. **אמר**
לך רב יודור הוא הרינן דליתני מהלך. דמשמע
דאינו אוכל ומהלך למחר, דודאי לא שבקינן
ליה למיכל אתמול, אלא אידי דתנא רישא
"אכל", דלא מצי למיתני "אוכל" לרב יודור,
דלא מצי למיכל לכתחילה. תנא **סיפא.** נמי
ה"לך". שאני משמשך הרי זה בכל יחל, אם
משמש עמה. והכי מצי למימר שאינו משמש
והא משתעבד לה. לתשמיש. **באומר הנאת**
תשמישך עלי. כלומר, הנאה דאתי לי

ותיובתא דרב יודור! פי קתני – דאי איתנהו, הרי זה
ב"ב יחל דברו". תנן: "שאת נהנית לי עד החג אם
תלכי לבית אביך עד הפסח", הלכה לפני הפסח –
אסורה בהנאתו עד החג, ומותרת לילך אחר הפסח.
הלכה – אסורה, לא הלכה – לא! **אמר רבא:** הוא
הדין דאפי"ו לא הלכה אסורה; הלכה – אסורה ולוקה,
לא הלכה – אסורה בעלמא. מיתבי: **"כבר זו עלי היום**
אם אֶלְךָ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי לְמָחָר", אָכֵל – הרי זה ב"ב
יֵלֵךְ". מי קתני "אוכל"? "אכל" קתני, דכי אכל הרי זה
ב"ב יֵלֵךְ". הלך – הרי זה ב"ב יחל דברו". **מהלך** –
לא וקשיא דרב יודור! אמר ק"ר רב יודור: ה"ה דליתני
"מהלך". אידי דקתני רישא "אכל", דלא מיתני ליה
"אוכל" – תני סיפא "הלך". האומר לאשחא "קונם שאני
משמישך" הרי זה ב"ב יחל דברו". והא משתעבד דה
מדאורייתא, דכתיב "שארה כסותה וענתה לא יגדע!"
באומר "הנאת תשמישך עלי", והא קא ניהא ליה
בתשמיש. דאמר רב כהנא: "תשמישך ע"יך" – בופין
אותה ומשמישתו, דשעבודי משעבדת ליה. הנאת
תשמישך עלי" – אסור, שאין מאכילין לו פֶּאֶרֶם דְּבָר
הָאָסוּר לוֹ. מתני' "שבועה שאני ישן" שאני מדרב"ר
"שאני מהלך" – אסור. קרבן לא אוכל ק"ר. הא קרבן
שאוכל ק"ר" ל"א קרבן לא אוכל ק"ר" – מותר.
גב'

מתשמישך – קונם עלי. והא לא ניהא ליה בתשמישהו. ויכול לאסור הנאתה עליו, והוי
נדר. **דאמר רב כהנא.** אשה האומרת "קונם הנאת תשמישי עליך" – כופה ומשמישתו,
דלאו כל כמינה לאסור נפשה עליו, דהוי משועבדת לו להנאתו. **אבל אמרי קונם הנאת**
תשמישך עלי. שאוסרת הנאה שיש לה מתשמישו על עצמה – אסור לשמשהו, וצריך
להפר לה. **לפי שאין מאכילין לו פֶּאֶרֶם דְּבָר האסור לו.** והנאת תשמישו אסורה עליה.
ה"ה, כי אמר "הנאת תשמישך עלי" – ודאי הוי נדר, ואסור לשמשהו, מפני שנהנה ממנה.
מתני' שבועה שאני ישן שאני מדבר וכו'. דשבועה חלה על דבר שאין בו ממש. קרבן
לא אוכל לך. דהיינו כמו "אימרא לא אוכל לך" דמותר. **הא קרבן שאוכל לך** נמי מותר,
דלא נדר אלא בחי קרבן, לא קרבן לא אוכל לך. משמע: בשביל איסור לא אוכל לך,
שאם אוכל לך – ליהוי אסור עלי בקרבן. ומותר לטעמא דר"מ דלית ליה מכלל לאו וכו'.
דאי רבי יודור – בין אמר "קרבן שאוכל לך", בין אמר "הא קרבן שאוכל" – בתריוויהו
מתיר רבי יודור אפילו אמר "קרבן שאוכל לך", כדאמרין בפירקין דלעיל: "קרבן"
הקרבן "בקרבן" שאוכל לך" אסור, מני – רבי מאיר היא, דלא שני ליה בין "אימרא"
ל"באימרא". דלרבי יודור "קרבן שאוכל לך" מותר.

גב'

וא"ת: והא האי נדרא דרבנן הוא, דהנאת תשמיש לית בה ממשא! וליכא למימר דבאומר "קונם גופך עלי תשמישך" עסקי – דהא דומיא ד"שאני ישן" – שאני מדבר" קתני לה, ואוקמא
רבינא ביביל יחל" מדרבנן, וכיון דמרבנן בעלמא, לאפקיעי מצות עונה ומצות פריה ורביה: י"ל כיון דנדרא מיהא חייל ממילא
פקיע ליה הנך מצות, דחכמים מנחין לעקר דבר מן התורה בשב ואל תעשה. וא"ת: וכי אמר "הנאת תשמישך" אמאי מתסר? והא מצות לאו ליחול עליה ניתנה יש לומר: דכי אמרין מצות לאו
ליהנות ניתנו – ה"ו לומר שאין קיום המצות חשוב הנאה, אבל מי"מ אי מתנהי גופיה בהדי דמקיים מצוה – הנאה מקרי. ומשום הכי אמרין בפ' "ראוהו ביד" (נ"ה דף ט"ז): הנודר הנאה מן
המעין – טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה. **מתני'** קרבן לא אוכל לך הא קרבן שאוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר. משום דכי אמר "קרבן לא אוכל לך"

אי

נדרים דף טו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קנט

נוסף, שמהלך ואינו בבל יחל דברו, כיון שאתמול היה אסור לו
מדרבנן לאכול את הככר, ומן הסתם הוא לא אכל אותו, ואם כן
מותר לו למחרת ללכת לאותו מקום שאמר. ומכך שכתוב
בברייתא 'הלך הרי זה בבל יחל', מוכח שמדובר שאכל את הככר
אתמול, ומן הסתם מותר לו לאכול, וקשה על רב יהודה.
מתרצת הגמרא, אָמַר לָךְ רַב יְהוּדָה, הוּא הָיִן דְּלִיתִי מְהֵלָךְ –
באמת היה ראוי שיכתוב התנא 'מהלך ואינו בבל יחל' וולא 'הלך
הרי זה בבל יחל', אלא אִינְדִי דְקָתְנִי רִישָׁא – כיון שברישא של
הברייתא כתוב 'אָכַל', את הככר ביום הראשון הרי זה בבל ילך
ביום השני, דִּלְא מִיתְנִי לִיה – ולא יכל התנא לכתוב 'אָכַל'
לכתחילה את הככר ביום הראשון, ומפני שלרב יהודה אסור לו
מדרבנן לאכול את הככר ביום הראשון, לפיכך תִּנִּי – שנה התנא
גם את הַסִּפָּא בלשון 'הֵלָךְ' – אף על פי שלשון זה הוא רק אם עבר
על איסור דרבנן ואכל את הככר ביום הראשון:
שנינו במשנה (לעיל דף), בעל הָאִמְרָא לֵאשָׁה [לְאִשְׁתָּה] קוֹנֵם שְׂאִנִּי
מִשְׁמִשָּׁךְ מִדֵּי שְׂאִנִּי מִשְׁמִשָּׁךְ יִהְיֶה אִסּוּר עָלֶיךָ בִּקְרָבָן, חֲרִי זֶה בָּבֶל יִחַל
דְּרָבִי, וְאִסּוּר לוֹ לִשְׁמֹשׁ עִמָּה:
כעת מבניה הגמרא שמדובר שהבעל אסר את גופו על אשתו
שלא תינהג ממנו, ומקשה הגמרא, כיצד יכול הבעל לאסור על
אשתו את התשמיש בנדר, וְהָא – הלא הוא מִשְׁתַּעֲבָד לָהּ משעת
נישואיהם מִדְּאִוְרֵייתָא לתשמיש, דְּכִתְבִּי (שמות כ"ט) 'שֹׁמְרָה בְּסוּתָהּ
וְנִתְּנָה לֹא יִגְדֹעַ' ו'עונתה' זה תשמיש שהבעל חייב בו מן התורה,
וכיון שהוא משועבד לה מן התורה לתשמיש, אינו יכול לאסור
את תשמישו עליה, שהרי זה כאוסר נכסי חבירו על חבירו.
מתרצת הגמרא, אכן אדם אינו יכול לאסור על אשתו את
התשמיש בנדר משום שהוא משועבד לה, ובמשנה מדובר בְּאִמְרָא
'קוֹנֵם הַנָּתָת תְּשִׁמִּישָׁךְ עָלֶיךָ', שאסר על עצמו בקונם את הנאת
התשמיש עמה, וְהָא לֹא קָא נִיקָא לִיה בְּתִשְׁמִישָׁא – והרי הוא אינו
רוצה ליהנות מהתשמיש, וחכותו לאסור את הנאתו, ולפיכך הנדר
חל, ואסור לו לשמש עמה.
ומוכיחה הגמרא שאף שהבעל משועבד לאשתו ואין בכוחו
להפקיע שעבוד זה, הוא יכול לאסור על עצמו את הנאת
התשמיש, דְּאָמַר רַב כְּהֵנָּא, אִשָּׁה הָאוֹמֶרֶת לְבַעְלָהּ קוֹנֵם תְּשִׁמִּישִׁי
עָלֶיךָ – שאסרה על בעלה ליהנות ממנה הנאת תשמיש, לא חל
הנדר ואין הבעל נאסר, אלא בּוֹפִין אוֹתָהּ וּמְשַׁמְשִׁתּוּ כְּשִׁירָצָה
הבעל בכך, משום דְּשִׁעְבָדִי מִשְׁעָבֶדֶת לִיה – שהאשה משועבדת
לבעל לתשמיש, ולא חל נדרה, כיון שאין בידה לאסור עליו את
הנאתו, שהרי היא כמי שאוסר נכסי חבירו על חבירו. אבל אם
אמרה קוֹנֵם הַנָּתָת תְּשִׁמִּישָׁךְ עָלֶיךָ – שאסרה על עצמה את ההנאה
מהתשמיש עם הבעל, אִסּוּר לְבַעַל לִשְׁמֹשׁ עִמָּה, משום שְׂאִין
מִאֲבִילִין לוֹ לְאֶדָם דְּכָר הָאִסּוּר לוֹ, ולכן, אף שהאשה אינה יכולה
להפקיע את שעבודה לבעלה, מכל מקום היא יכולה לאסור על
עצמה את ההנאה מהתשמיש, וממילא לא נבוקף אותה ליהנות
ממה שאסרה על עצמה. וכמו כן בעל, אף על פי שאינו יכול
להפקיע את השעבוד שנשעבד לה לתשמיש, מכל מקום הוא
יכול לאסור על עצמו את ההנאה ממנה, ולא נוכל לכופ אותו
לשמש עמה.

משנה

האומר 'שְׂבוּעָה שְׂאִנִּי יִשֹּׁן', או 'שְׂבוּעָה שְׂאִנִּי מְדַבֵּר', או 'שְׂבוּעָה
שְׂאִנִּי מְהַלֵּךְ', אִסּוּר לִישֹׁן אוֹ לְדַבֵּר אוֹ לְלַכֵּת, משום ששְׂבוּעָה חלה
אף על דבר שאין בו ממש כמו פעולת שינה ודיבור והליכה.
האומר לחברו 'קִרְבֵּן לֹא אוֹכֵל לָךְ' אינו כלום, שאם כוונתו לישבע
בחי הקרבן שלא אוכל, הרי אין שְׂבוּעָה בקרבן חלה, שהנשבע
בשום דבר אינו כלום אלא אם כן נשבע בשם, ואם כוונתו שקרבן
ו-אסור בקרבן יהא מה שלא אוכל ממנו, אף זה אינו כלום, שהרי
עשה כאיסור קרבן רק את מה שלא יאכל ממנו, אבל את מה
שיאכל ממנו לא עשה קרבן. או שאמר 'הָא קִרְבֵּן שְׂאוּכֵל לָךְ',
וכוונתו לישבע בחיי הקרבן שלא יאכל לו, אין זו שְׂבוּעָה.

המשך בעמוד לג

וּתִיבְתָּא דְרַב יְהוּדָה – וקשה על רב יהודה הסובר שבתנאי
חוששים שלא יזהרו בו, ולדבריו בנדר כזה צריך להיות הדין
שאסור לה ליהנות מהבעל, מחשש שמא תלך לבית אביה, שהרי
אדם אינו נזהר בקיום התנאי, אלא נזהר רק מלעבור על עיקר
האיסור.
מתרצת הגמרא, כִּי קָתְנִי – מה שכתוב במשנה שאם הלכה אחר
הפסח 'בבל יחל', פירושו דִּאִי אִיתְּנִי – שאם נהנתה משל בעלה,
והלכה אחר הפסח וְהָ בָּבֶל יִחַל דְּרָבִי – היא עוברת בבל יחל
הפסח, על מה שנהנתה משלו. ודין זה עצמו בא התנא
להשמיענו, שתיזהר מליהנות משל בעלה קודם הפסח, כדי שאם
תלך אחר כך לבית אביה לא תבוא לידי 'בל יחל'.
הגמרא מקשה על רב יהודה מהמשך משנה זו:
תִּנִּי – בסיפא של המשנה שהובאה לעיל, האומר לאשתו אחר חג
הסוכות, שְׂאִתְּ נִתְּנִית לִי – קונם מה שאת נהנית משלי עַד תִּחַג –
חג הסוכות הבא, ותלה את הנדר בתנאי אִם תִּלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ עַד
חג הַפֶּסַח של שנה זו, הדין הוא שאם הִלְכָה לבית אביה לִפְנֵי
הַפֶּסַח, התקיים התנאי וחל הנדר, והיא אִסּוּרָה בְּהִנָּתָה עַד תִּחַג
[סוכות] הבא. וּמִתְקַרֵּי לִילָךְ לבית אביה אַחֵר הַפֶּסַח, כיון שלא אסר
עליה ללכת לבית אביה לאחר הפסח. ומדייקת הגמרא מהמשנה,
שדווקא אִם הִלְכָה לבית אביה קודם הפסח, וחל הנדר, אִסּוּרָה
ליהנות משל בעלה, אבל אם לא הִלְכָה לבית אביה, לא אסורה
ליהנות משל בעלה קודם הפסח, כיון שאין אנו חוששים שמא
תעבור על התנאי ותלך לבית אביה. ואם כן קשה על רב יהודה
הסובר שאסור לעבור על הנדר אף קודם שהתקיים התנאי, כיון
שחוששים שלא יזהר בתנאו, ומהמשנה מוכח שלא חוששים לזה.
מתרצת הגמרא, אָמַר רָבָא, הוּא הָיִן דְּאִפְּלִי אִם לֹא הִלְכָה לבית
אביה, אִסּוּרָה ליהנות משל בעלה קודם פסח, וכדעת רב יהודה.
וכך הוא פירושה של המשנה, אִם הִלְכָה לבית אביה לִפְנֵי חג
הפסח, היא אִסּוּרָה באיסור גמור מן התורה ליהנות משל בעל עד
חג הסוכות הבא, וְלֹקָה משום בל יחל אם עברה על הנדר ונהנתה
משל בעלה, אבל כל זמן שלא הִלְכָה לבית אביה, אינה אלא
אִסּוּרָה בְּעָלְמָא – איסור דרבנן, שחששו שמא תלך לבית אביה
ויתברר למפרע שעברה על הנדר, אבל אינה לוקה אם נהנתה
משלו לפני שהלכה לבית אביה.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת להקשות על רב יהודה:
מִיתְבִּי – הקשו בבית המדרש מדברי הברייתא, האומר 'קוֹנֵם כְּכָר
זו עָלֵי הַיּוֹם' [ותלה את הנדר בתנאי] אִם אֵלֶךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי לְמַחֵר,
הדין הוא שאם אָכַל את הככר היום, חֲרִי זֶה בָּבֶל יִלָּךְ – אסור לו
ללכת מחר למקום שאמר, כי אם ילך יתקיים התנאי ויחול הנדר
למפרע, ונמצא עובר בבל יחל במה שאכל את הככר. ודייקה
הגמרא מכך שלא כתוב בברייתא שאסור לו לאכול שמא ילך
למקום שאמר, משמע שמותר לו לאכול את הככר היום
לכתחילה, ואין אנו חוששים שמא ילך לאותו מקום פלוני למחר,
ובזה יתקיים התנאי ונמצא שעבר בבל יחל למפרע באכילת
הככר. ואם כן קשה על רב יהודה הסובר שאינו רשאי לעבור על
הנדר היום, כיון שחוששים שלמחרת לא יזהר בתנאי ויעבור על
הנדר למפרע.
מתרצת הגמרא, מִי קָתְנִי – וכי כתוב בברייתא 'אָכַל' – שמשמע
שמותר לו לכתחילה לאכול את הככר היום, הלא 'אָכַל' קָתְנִי
– לשון דיעבד, והיינו דִּכִּי – שאם עבר ואָכַל היום את הככר, חֲרִי
זֶה בָּבֶל יִלָּךְ למחר, כיון שאם ילך מחר נמצא שעבר למפרע על
הנדר. והטעם שכתוב 'אָכַל' בלשון דיעבד, כיון שיש בזה איסור
לכתחילה, וכדעת רב יהודה, שאינו רשאי לאכול היום כיון שאנו
חוששים שמא לא יזהר בתנאי וילך מחר, ויעבור בבל יחל למפרע.
מקשה הגמרא על רב יהודה מהמשך הברייתא:
[אימא סיפא] כתוב בסיפא של הברייתא, אִם הִלָּךְ למחרת לאותו
מקום פלוני, חֲרִי זֶה עוֹבֵר בָּבֶל יִחַל דְּרָבִי למפרע, על אכילת הככר
אתמול, ומדייקת הגמרא, מְהֵלָךְ, לֹא, וְשִׁנְיָא דְרַב יְהוּדָה – כלומר,
שלדעת רב יהודה היה צריך להיות כתוב בסיפא של הברייתא דין

גמרא

1 הגמרא מבררת, מני תנינן – כדעת מי שנויה משנתנו. כלומר,
2 מי הוא הסובר שהאומר 'קרבן שאוכל לך' נדרו נדר, שהרי כן
3 עולה מדברי המשנה שנקטה 'קרבן לא אוכל לך מותר', ומשמע
4 שאם אמר 'קרבן שאוכל לך' אסור.
5 משיבה הגמרא, רבי מאיר היא – משנתנו שנויה כשיטת רבי
6 מאיר, הסובר (לעיל יג.) שהאומר 'קרבן שאוכל לך' אף בלא כ"ף
7 הדמיון ('בקרבת') נדרו נדר, ולכן נקטה המשנה דוקא 'קרבן לא
8 אוכל לך מותר', משום שעשה בקרבן את מה שלא יאכל ולא אסר
9 את מה שיאכל אבל האומר 'קרבן שאוכל לך' אסור, שכוונתו
10 לאסור בקרבן את מה שאוכל משלך. ומפרשת הגמרא, רבי רבי
11 יהודה – שאם תבקש להעמיד המשנה כרבי יהודה, תמצא שאי
12 אפשר לומר כן, שהרי רבי יהודה לא שני ליה – אין חילוק לפי
13 דבריו בין אם אומר 'קרבן שאוכל לך' ולא שני ליה אם אומר
14 'תקרין שאוכל לך', ובשניהם מותר כיון שלא אמר 'בקרבתן שאוכל
15 לך'. ולפי שיטתו היה לתנא לשנות 'קרבן שאוכל לך' להשמיענו
16 שאפילו באופן זה מותר, ולא רק אם אומר 'קרבן לא אוכל לך'.
17 ושבזה גם רבי מאיר מתיר כיון שאסר את מה שלא יאכל.
18 הגמרא מקשה שהסיפא אינה עולה יפה כשיטת רבי מאיר:
19 אימא סיפא – הרי בסיפא שנינו, 'לקרבן לא אוכל לך' מותר – לפי
20 שהוא כאומר 'לא יהיה קרבן מה שלא אוכל' וזה אינו כלום שהרי
21 לא אמר על שום מאכל שיהיה קרבן. ואין אפשר להעמיד את
22 המשנה בשיטת רבי מאיר, והתנן שהאומר 'לקרבן לא אוכל לך'
23 רבי מאיר אומר, ואמר רבי אבא שטעם האיסור משום שאנו
24 מחלקים את דבריו ומפרשים שנקטה כאומר 'לקרבן' יהא מה
25 שאוכל משלך, לפיכך 'לא אוכל לך', כלומר, שסיום דבריו 'לא
26 אוכל לך' אינו מלשון הנדר אלא שמעלה מסקנא שהואיל ונדר
27 לא יאכל, ואם כן הדין המוזכר במשנה שאם אמר 'לקרבן לא
28 אוכל לך' מותר, לא נאמר בשיטת רבי מאיר.
29 מתרצת הגמרא, לא קשיא, לעולם משנתנו כרבי מאיר, ואין
30 להקשות שהסיפא סותרת את דברי רבי מאיר לעיל, דהא – דקתני
31 לעיל 'לקרבן לא אוכל לך אסור', מיירי דאמר 'לקרבן', ומפרשים
32 דבריו 'לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך', והא – משנתנו שהתירה
33 מיירי דאמר 'לא לקרבן' – בשתי תיבות ווגירסת הר"ן: דאמר
34 'לקרבן' – הלאמר בפת"ח, שמשמעו 'לא' 'דלא הוי קרבן' קאמר,
35 וכיון שכן אין לפרש דבריו שיהא קרבן, אלא שמה שלא יאכל לא
36 יהיה קרבן, ולזה אין שום משמעות.

משנה

37 במשנה זו מתבאר שכל הלשונות שנוכרו במשנה הקודמת
38 ושאנים מועילים לגבי נדר, אם אמרם בלשון שבועה מועילים
39 וחלה השבועה.
40 האומר שבועה לא אוכל לך, ופירושו 'שבועה עלי שלא אוכל
41 משלך', או שאמר ה' שבועה שאוכל לך – שכוונתו 'בשבועה יהא
42 עלי אם אוכל משלך'. או שאמר לא שבועה לא אוכל לך –
43 שמשמע 'מה שלא אוכל ממך לא יהא אסור בשבועה', אבל מה
44 שאוכל יהיה אסור בשבועה. בכל אחת מלשונות הללו אסור לו
45 לאכול ממנו, מפני שחלה עליו שבועה. ולא כדן הנדר שאינו חל
46 בלשונות אלו כמו שנתבאר במשנה הקודמת. והחילוק בין נדר
47 לשבועה, באופן הראשון פשוט מפני שהנדר חל על חפצא,
48 שאומר על חפץ או מאכל שיהיה אסור עליו, אבל לא שיהיה
49 לאסור עצמו באיסור קרבן 'שלא יאכל', משא"כ שבועה חלה
50 באופן זה. ובאופן השני, כשאומר 'הא קרבן' אנו מפרשים שנשבע
51 בחיי הקרבן ולפיכך אין השבועה חלה, אבל בלשון שבועה אין
52 לפרש כן מכיון שאין בני אדם נשבעים בחיי השבועה, שהרי אינה
53 דבר חי, ובודאי כוונתו לאסור באיסור שבועה מה שיאכל ממנו.
54 ובאופן השלישי, אף שהתנא של משנתנו סובר שבנדר אין
55 אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן', מודה בשבועה שאומרים בה
56 'מכלל לאו אתה שומע הן'.

גמרא

57 מן המשנה נראה שהאומר 'הא שבועה שאוכל לך' אסור לו
58 לאכול, והגמרא מקשה מן המבואר במקום אחר שלשון 'שאוכל'
59 מתפרש שנשבע שיאכל:
60 הגמרא מודקדקת בדברי המשנה, מכלל – מתוך דברי המשנה 'הא
61 שבועה שאוכל לך אסור' מבואר דהאומר 'הא שבועה שאוכל לך'
62 – דלא אכילנא משמע – שלשון זה משמעו שלא יאכל ממנו, ולכן
63 אסרתו המשנה לאכול ממנו. ורמיהו – אקשה על זה סתירה
64 ממשנה שנשנית לגבי קרבן האב על שבועת ביטוי, שהנשבע ועבר
65 על שבועתו מביא קרבן, ושנינו, שבועות שתיים – שני אופני
66 שבועת ביטוי מפורשים בתורה שהעובר עליהם מביא קרבן, שכן
67 ארבע – בצירוף שני אופנים נוספים שאינם מפורשים בתורה אלא
68 שחכמים דרשו מן הכתוב, הרי הן ארבע. ואלו הן: הנשבע
69 'שאוכל' ועבר על שבועתו ולא אכל, והנשבע 'שלא אוכל' ועבר
70 ואכל – שני אלו מפורשים בתורה שמביאים קרבן, שנאמר (ויקרא
71 ה) 'נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב, ומשמעות
72 'להרע' או להיטיב' הוא שבועה על להבא, וכוונת הכתוב שנשבע
73 'להרע' לעצמו כגון 'שלא אוכל', או 'להיטיב' לעצמו כגון
74 'שאוכל', ואם עבר על שבועות אלו מביא קרבן. וחכמים הוסיפו
75 ודרשו עוד שתי שבועות לשעבר שגם העובר עליהם מביא קרבן,
76 ואלו הן, הנשבע 'שאכלת' לשעבר, ושבועת שקר היא כי באמת
77 לא אכל, והנשבע 'שלא אכלת' ובאמת אכל. ומדייקת הגמרא,
78 מדקאמר התנא 'שאוכל' ו'שלא אוכל' ואחר כך שנה 'שאכלת'
79 ו'שלא אכלת' שהם בודאי מתפרשים הן ולאו – להרע ולהיטיב,
80 מכלל – יש ללמוד מכך ד'שאוכל לך' – שלשון 'שאוכל לך',
81 ד'אכילנא' משמע – משמעו שנשבע שיאכל, והוא לשון הן כנגד
82 'שלא אוכל' שמשמעו לאו. וזה סותר למה שמדויק במשנתנו
83 שלשון 'שאוכל' מתפרש לשבועה שלא יאכל, דהיינו מה שאוכל
84 יהא באיסור שבועה.
85 מתרץ אביי, אמר אביי, האומר 'שבועה שאוכל' – שתי לשונות
86 משמע, כלומר יש בכלל דיבורו שתי משמעויות ואפשר לפרשו
87 בשני אופנים הפוכים, או שיאכל או שלא יאכל. ולכן הדין תלוי
88 מה היה המעשה שהביאו לידי נדר, אם קודם לכן ה'ו' מפרש
89 ו-מפצירין) ב' לאכול, ואמר להם אכילנא אכילנא – אוכל אוכל,
90 שעל כל הפצרה השיבם שיאכל – והמתינו מעט ואוכל, ותו –
91 ועוד הוסיף ואמר להם 'שבועה שאוכל', באופן זה ד'אכילנא' משמע
92 – משמעות דבריו היא שיאכל, ונשבע כדי להניח דעתם שבודאי
93 ישמע להם ויאכל. ובאופן זה מדובר במשנה בשבועות. אבל אם
94 בתחילה כשהפצירו בו לאכול, אמר לא אכילנא לא אכילנא – בכל
95 פעם השיב להם 'לא אוכל', ותו – ושוב הוסיף ואמר 'שבועה
96 שאוכל', באופן זה אנו מפרשים 'דלא אכילנא' קאמר – שכוונתו
97 לישבע שלא יאכל, ומסרתו שיפסיקו להפציר בו. ופירוש 'שבועה
98 שאוכל' – בשבועה יהא עלי אם אוכל משלך. ובאופן זה נאמר
99 במשנה כאן שהאומר 'שאוכל' אסור.
100 תירץ נוסף על הקושיא משבועות:
101 רב אשי אמר, לעולם האומר 'שבועה שאוכל' פירושו שיאכל,
102 ולשון 'שאוכל' ד'שבועה' שנינו כאן לגבי שבועה, שא' אוכל'
103 קאמר – כוונת התנא לאופן שאמר 'שבועה שאי אוכל', ולכן אסור
104 לאכול.
105 מקשה הגמרא על רב אשי, אם כן שמדובר באומר 'שאי אוכל',
106 פשיטא אסור לו לאכול, ונא' למימרא – מה בא התנא לומר
107 בדין זה ולשם מה הזכירו.
108 מתרצת הגמרא שאין דין זה מובן מאליו, כי מהו דתימא – שמה
109 היה עולה על הדעת לומר שיתכן שבאומר 'שאי אוכל' לא
110 נתכוין לישבע שלא יאכל אלא ביקש לומר 'שאוכל', ותיקם לישנא
111 היא ד'איתקיל ליה – גימגום ועיכוב לשון הכשילו, ועל ידי זה יצא
112 מפיו 'שאי אוכל', ומאחר שיתכן כן, אם יאמר שכן היה נקבל
113 דבריו ולא נאסרנו לאכול, קא משמע לן המשנה שאינו נאמן לומר
114 שלכן נתכוין אלא חלה עליו שבועה שלא יאכל.

גמ' מתניתין. דהבא לא קתני דלחוי מותר אלא "הקרנן שאוכל", ו"לא קרנן שאוכל", ואהבי רבי מאיר היא ולא רבי יהודה. אימא סיפא לקרנן לא אוכל לך מותר והא תנן. באידך פירקין: "לקרנן לא אוכל לך" וכו'. הא דאמר לקרנן. אסור. ומתניתין דקתני מותר - דאמר "לא לקרנן", דמשמע: לא לחוי קרנן מה שלא אוכל לך, דאם אוכל - ליהוי קרנן, דהיינו מכלל לאו הן, ולית ליה לרבי

מאיר מכלל לאו הן. מתני' שבועה לא אוכל לך וכו' הא שבועה שאוכל אסור. כדמפרש בגמרא דהאי "שאוכל" - לא אוכל משמע. כלומר, שבועה תהא חלה עלי אם אוכל. והאי שבועה ליכא למימר דחיי שבועה קאמר, דשבועה לית בה ממש כמו בקרנן, אלא שבועה ממש קאמר. לא שבועה לא אוכל לך אסור. אפי' לרבי מאיר, דחיי גמירין במסכת שבועות (דף לו.), דבשבועה אית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן. גמ' שאוכל שתי לשונות משמע חיי מסרבין, מפצירים שיאכל, ואמר "אבילנא" שבוטלנא, ומותר כן אמר "שבועה שאוכל" - משמע "דאבילנא" קאמר: (כשלא היו מסרבין בו, אלא מעצמו אמר שבועה שאוכל). רב אשי אומר. הא דקתני "הא שבועה שאוכל" - "שאי אוכל" קתני, ולחבי אסור, "דלא אבילנא" הוא. פשיטא. דודאי אי קאמר "שאי אוכל" - ודאי "לא אבילנא" הוא, ואסור. מהו דתימא. האי דקאמר "שאי אוכל" מיקם לישנא, כלומר תקון הלשון הוא, דבדעתו היה לומר "שאוכל", ותתקל ואמר "שאי אוכל". ונימא: לעולם לחוי כמאן דאמר "שאוכל", קא משמע לן דלא, דודאי אסור. אבי לא אמר כשנאמר רב אשי ולא קתני. במתני' "שאי אוכל", ורב אשי הוה נארי. נרוד וסור מטעמיה דאביי, דכי היו מסרבין בו לאכול ואמר "לא אבילנא לא אבילנא" ותו אמר שבועה, בין אם אמר "שבועה שאוכל" בין אם אמר "שבועה שלא אוכל" - משמע דקאמר "אבילנא", אם אמר "שבועה שאוכל" משמע קאמר "אבילנא", דחיי קאמר בתמידי: לא אבילנא לא אבילנא? שבועה שאוכל בודאי. ואם אמר "שבועה שלא אוכל" הדין משמע נמי "דאבילנא", דמשמע: לא אבילנא? שבועה אי לא אבילנא? והיינו חרד לישנא. והא אימא נמי לתרצי. בניהוטא, דמשמע לישנא אחרתא. והאי דאמר "שבועה שלא אוכל" - "דלא אבילנא" משמע, דהאי דאמר "לא אבילנא" בניהוטא קאמר, אם כן לא לחוי אסור אי נמי כי אמר במתניתין "שבועה לא אוכל!" אלא ודאי ליתא לטעמא דאביי. אלא ודאי תנא במסכת שבועות ד"שאוכל" - "דאבילנא" משמע, ולא ענין אחר. רשלא אוכל" משמע - "דלא אבילנא", ולא דבר אחר. הלכך מתרץ מתניתין "שאי אוכל", ד"כשאוכל" ודאי לאו משמע אלא אי אמר "מתני' זה חומר בשבועות מנדרים. הא דאמרן "שבועה שלא אוכל" כו', דבשבועות אסור ובנדרים מותר.

גמ' מני מתניתין - ר' מאיר היא, דאי רבי יהודה - לא שני ליה "קרנן" ולא שני ליה "הקרנן". אימא סיפא: "לקרנן לא אוכל לך" - מותר. והתנן: "לקרנן לא אוכל לך" רבי מאיר אסור, וא"ר אבא: נעשה כאומר: לקרנן והא פסיק דלא אוכל לך! לא קשיא: הא דאמר לקרנן, הא דאמר לקרנן, ד"לא היו קרנן" קאמר. מתני' "שבועה לא אוכל לך" הא "שבועה שאוכל לך" "לא שבועה לא אוכל לך" - אסור. גמ' מפרש דהא "שבועה שאוכל לך" - "דלא אבילנא" משמע. ורמיהו: שבועות שתיים שהן ארבע: "שאוכל" ו"שלא אוכל", "שאבילנא" ו"שלא אבילנא". מדרקאמר "שלא אוכל" "שאבילנא" ו"שלא אבילנא", מפרש ד"שאוכל לך" "דאבילנא" משמע! אמר אביי: "שאוכל" שתי לשונות משמע: היו מסרבין בו לאכול ואמר: "אבילנא אבילנא", ותו: "שבועה שאוכל" - "דאבילנא" משמע. אבא אומר: "לא אבילנא, לא אבילנא", ותו אמר: "שבועה שאוכל" - "דלא אבילנא" קאמר. רב אשי אומר: "שאוכל" ד"שבועה" "שאי אוכל" קאמר. א"כ פשיטא, מאי מיימרא? מהו דתימא: מיקם לישנא היא דאיתקיל ליה, קמ"ל. אביי לא אמר טעם פרב אשי - דלא קתני "שאי אוכל". ורב אשי נאדי מן טעם דאביי - קסבר: "שלא אוכל" נמי משמע שתי לשונות; היו מסרבין בו לאכול, ואמר: "לא אבילנא לא אבילנא", ואמר נמי: "שבועה" בין "שאוכל" בין "שלא אוכל" - הדין "אבילנא" משמע דאמר. ואיכא תירוץ נמי לישנא "שבועה שלא אוכל" - "שבועה דלא אבילנא" קאמר. אלא תנא פסקה: "שאוכל" "דאבילנא" משמע, ו"שלא אוכל" - "לא אוכל" משמע. מתני' זה חומר בשבועות מנדרים. וחומר

אי אמרינן דבחי קרנן משתבע - שרי, דקרנן לאו בר אשתובעי הוא. ואי אמרינן דקרנן ידא מה שלא אוכל משלך קאמר - נמי שרי, דלא שוי איסור קרנן אלא מה שלא יאכל. "הא קרנן שאוכל לך" - נמי שרי, דחי קרנן קאמר, דעביד איניש דמשתבע ביה, ולא מידי קאמר. ונראה בעיני ד"הא קרנן" גרסינן, ובדכתיבנא, ודכוותה בשבועה "הא שבועה", דתנא דמותר בקרנן קתני דבשבועה אסור. וליכא למימר ד"הקרנן" גרסינן, דהתנא בפרקין דלעיל ד"הקרנן" אסור לרבי מאיר וחיבי תנן הבא דשרי: דהא מתני' (נמי) כר"מ אוקימנא לה בגמרא. אלא ודאי כדאמרן. "לקרנן לא אוכל לך" - נמי שרי, דבין דבכלמ"ד פתוחה קאמר - לא קרנן משמע. וליכא למימר דמכלל לאו משמע: הא מה שיאכל יתא קרנן, דהא מתני' כר"מ אוקימנא לה. ור"מ - הא לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. מתני' שבועה לא אוכל לך הא שבועה שאוכל לך לשבועה לא אוכל לך אסור. משום ד"שבועה לא אוכל לך" משמע: בשבועה לא אוכל לך. ו"הא שבועה שאוכל לך" הכי משמע, דלחוי לפרושי לישנא דחי שבועה קאמר, כדאמרין חי קרנן - דלא משתעי איניש הכי. ר"לשבועה לא אוכל" נמי, אפילו בלמ"ד פתוחה - אסור. דאע"ג דלמ"ד פתוחה "לא" משמע, ומתני' רבי מאיר היא, דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן - אפילו הכי בשבועה אסור. ונראה בעיני דהיינו טעמא: משום דהא מסקנא בוסף פרק "שבועות העדות" (פשוטו ל.) דכי לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן - ה"מ בממונא, אי נמי באיסורא דאית בי' ממונא, אבל באיסורא גרידא - אית ליה. ונדרים - איסורא דאית ביה ממונא גינהו, משום דלא משכחת בהו בלא פחצא, דהא אינן חלין על דבר שאין בו ממש. אבל שבועות אינן אלא איסורא גרידא שהווא חל בגופו, ובין דאיסורא גרידא גינהו - אפילו רבי מאיר מודה דאמרין בהו מכלל לאו אתה שומע הן. גמ' (לעיל) מני מתני' רבי מאיר היא. דלא שני ליה "קרנן" ולא שני ליה "בקרנן", דלא בעי כ"ף הדמיון. דאי רבי יהודה - מאי איריא "קרנן לא אוכל לך" דשרי, אפילו "קרנן שאוכל לך" נמי שרי. הא דאמר לקרנן הא דאמר לקרנן, כלומר בלמ"ד שבאית - משמע: לקרנן יתא, אבל לקרנן בלמ"ד פתוחה - משמע: לא קרנן.

מכלל

פירוש. קוים סוכה שאני עושה" "לרוב שאני נוסף" תפסין שאני מניח, בנדרים - אסור, בשבועות - מותר, שאני נשבעין לעבור על המצוות.

גמ'

הלכך מתרץ מתניתין "שאי אוכל", ד"כשאוכל" ודאי לאו משמע אלא אי אמר "מתני' זה חומר בשבועות מנדרים. הא דאמרן "שבועה שלא אוכל" כו', דבשבועות אסור ובנדרים מותר.

גמ'

מכלל דשאוכל דאכילנא משמע. דהא נקט לאו ודן. **היי** מסרבים בו לאכול ואמר אכילנא אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל דאכילנא משמע וכו'. לפום האי לשנא משמע דכי היכי דצריך הוכחה לומר ד"שאוכל" דלא אכילנא משמע. ה"נ צריך הוכחה ד"שאוכל" אכילנא משמע. ובריש פרק "שבועות שנים בתרא" באוקמתיה דאביי

גופיה לא משמע הכי, אלא דסתמא בלא שום הוכחה "שאוכל" – דאכילנא משמע. וכבר כתבתי שם שזו מן הסוגיות המתחלפות. וכתבתי שם גם כן דסוגיא דהתם עדיפא טפי. **מיעקם** לשניה הוא. כלומר, שהאריך באלף ונראה כאומר "שאי אוכל". ותיסק אדעתך הכי, לפי שאין דרך בין אדם לומר "שאי אוכל" אלא "שלא אוכל". **ואמר** שבועה שלא אוכל דאכילנא משמע. לאו למימרא שיהא מושבע שיאכל, אלא לומר שאינו מושבע שלא יאכל. דהכי אמר ליה: וכי נשבעתי שלא אוכל עמך? והלא כבר אמרתי לך דאכילנא. **ולענין** הלכה. כבר כתבתי בפ' ובסוגיא דהתם, והארכתי שם בטעמו של דבר בס"ד. אבל הרמב"ן דל פסק ברב אשי, דלעולם "שאוכל" – דאכילנא משמע, ו"שלא אוכל" – שלא אוכל משמע. **פיסקא** זה חומר בנדרים מבשבועות וכו'. **גמ'** מכלל דנדר הוא. דמדקתני דשבועה חמורה מנדר – משמע דבנדר גמי איכא איסורא, אלא דלא חמיר בשבועה. **והא** מותר קתני. דתנן: "לא אוכל לך" – מותר. **על** סיפא דאיך קתני לה שבועה שאני ישן שאני מדבר שאני מולך אסור. ובהא שייך למימר חומר בשבועות מבנדרים. דנדרא מיהא הוי מדרבנן, וכרינא דאוקמא לעיל ב"ל יחל" מדרבנן. אלא דשבועה חמורה מנדר, דאסור ובשרים, משום דקושטא דמילתא כוותיה היא. ד"ב יחל" דמתני – דרבנן קאמר. והאי דלא דייקנן גמי גבי חומר בנדרים מבשבועות: מכלל דשבועה מיהא איתא – משום דאין הכי נמי דאיתא, ולק ביה משום שבועת שוא, אלא שאינה חלה לבטל את המצוה. **אבל** בשבועתו בטול חפצי שמים – מיחל שבועתו. **לח'** לא יחל דברו. אפילו יש בנדרו בטול מצות השם – לא יחל. **שבועה** גמי היא כתיב או השבע וכו'. ד"לח" קאי גמי א"השבע שבועה". **הא** דאמר הנאת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אהנה מסוכה. כלומר, סברא הוא ד"לח" לא קאי אשבועה אלא א"כי ידור נדר", משום דנדר בדין הוא שיהיה על דבר מצוה, לפי שהוא אסור על עצמו הנאת סוכה. שלשון נדר כך הוא. ואין מאבילין את האדם דבר האסור לו. אבל לשון שבועה היינו שלא אשכ בסוכה, ולא כל הימנו להפקיע עצמו ממצות סוכה שהוא מצוה בה. **אמר** רבא וכי מצות ליהנות נתנו. רבא לאו אטעמיה דאביי מקשה, דודאי שפיר קאמר. אלא אלישניה, דאי אמר "הנאת סוכה עלי" – יושב בה ישיבה של מצוה, דמצות לאו ליהנות נתנו. **אלא** אמר רבא הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שלא אשכ בסוכה. ואית' וכי אמר "ישיבת סוכה עלי" מאי הוי? הא דבר שאין בו ממש הוא! יל: דהכא בנאי עסקין – כגון דאמר "קונם סוכה לישיבתה עלי", ורבא לא חש לתרוצי אלא לשון הנאה דאמר אביי, אבל אין ה"נ דבאומר "סוכה לישיבתה" עסקין. אבל

בתוספות אמרו שאפילו אמר "קונם ישיבת סוכה עלי" מהני, דלא מקרי דבר שאין בו ממש אלא בשאינו מזכיר שם החפץ שאסור עליו, כגון "שאיני ישן" "שאיני מדבר", אבל בשמזכיר החפץ הנאסר – דבר שיש בו ממש הוא. ולפי זה, מאי דאמרין בפרק "אע"פ" (פסחים דף נה:) ובפרק בתרא דמכילתין (ק"פ ע"ב) גבי מקדיש מעשה ידי אשתו, דמוקמינן באומר "יקדשו ידי לעושיהן" – לאו דוקא באומר, אלא נעשה באומר קאמר, כיון שהזכיר את הידים. ואית' ואפילו כי אמר "ישיבת סוכה עלי" למה אסור בישיבה של מצוה? והא כיון דמצות לאו ליהנות נתנו הרי אינו נהנה מן הסוכה כלל! תירצו בתוספות: דמי"מ. כיון שאסר ישיבתה עלי, אע"פ שאין לו בו הנאה – חל. ולפי זה אמר "קונם וזרקת צרור לים עלי" – אסור, אע"פ שאין לו בזריקתו הנאה אסור לזרוק. מידו, דוקא במפרש ישיבת סוכה או זריקת צרור, אבל באומר "קונם סוכה עלי" – "קונם צרור זה עלי" – יושב ישיבה של מצוה, וזרק אותו צרור שנאסר בו לים אם רצה, דמסתמא לא אסר על עצמו אלא הנאה בלבד. דהא מקדיש בדמיתו אסרה ועל כל העולם, ואפ"ה אינה אסורה בנגיעה. הכא נמי, איסור סתם – אכילה והנאה משמע. אבל כל שפירש לאסור על עצמו, אפילו נגיעה – חייל.

גמ' מוקאמר חומר בשבועות מבנדרים. כלומר, דוה חומר טפי בשבועות מחומרא בנדרים – מכלל דנדר מיהא הוי כי אמר "קרבן לא אוכל לך" וכו', דאיסור נדר איכא מדרבנן, אלא דלא לקי מדאורייתא, ולא מייחייב קרבן שבועה, כי היכי דמחייב בשבועות. והא מותר קתני. בנדרים, דאפילו שום איסור ליכא! **אסיפא**. הא דקתני חומר בשבועות מבנדרים, דמשמע דנדר חשיב – לא קאי ארשא דקתני "קרבן לא אוכל לך", אלא אסיפא דאיך בבא (לעיל יד:) דקתני "קונם שאני ישן" "שאיני מדבר" – הרי זה ב"לא יחל דברו". ואומר רבינא עלה לעיל (טו.) לעולם דקתני "שאיני ישן", ומאי "בל יחל" – "בל יחל דרבנן, דהיינו איסור דרבנן. אבל שבועה "שאיני ישן" "שאיני מדבר" – מדאורייתא אסור. וזה חומר בשבועות מבנדרים, שבועה חלה על דבר שאין בו ממש וחייב קרבן, מה שאין כן בנדרים. אבל מיחל הוא לחפצי שמים. שאם נדר לעבור על אחת מן המצוות – אין שבועה חלה עליו. ומיחל לאותה שבועה. דמושבע ועומד הוא לקיימה, ואין שבועה חלה עליו, ויכול לחלל דברו. **מאי שנא נדר**. דאמר כי נדר על המצוה חל עליו הנדר, וכי עבר ועשה המצוה – קם ליה ב"לא יחל". וכתב כי ידור נדר לה, דאפילו בחפצי שמים דלח" – לא יחל דברו. שבועה נמי. תחול עליה אם נשבע לעבור על המצוה. והכתיב גמי או השבע שבועה לה' לא יחל דברו. ד"לח" סמוך א"או השבע", דמשמע גמי: לה' השבע שבועה – לא יחל דברו. **אמר אביי** הא דאמר הנאת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אהנה מן הסוכה. כלומר, הא דקתני מתניתין שנודרין על המצוה – כגון דאמר "הנאת סוכה עלי", דהשתא קאסר חפצא עליה, דהכי מצי למידר אפי' לכתחילה. כדאמרין לעיל, אע"ג דמושבע לאשתו בתשמיש – חל עליו הנדר כי אמר "הנאת תשמיש עלי", שאינו אסור עצמו עליה, אלא לדידה אסור עליו. וקסבר אביי, דבכל לשון שבועה לא מצינו דתיחול עליה, דאי אמר "שבועה הנאת סוכה עלי" דהנאתה אסור עלי, דהא ודאי לא היא שבועה אלא נדר, דכיון דקאמר "עלי" – היינו נדר, דכל חיוב דקאמר "עלי" – אמרין היינו נדר, וחייב באחריותו, ונדר הוא. כי אמר הכי – אפילו לכתחלה מצי נדר, וקאסר חפצא עליה. אבל שבועה לא מצי לאוקמי אלא כגון דאמר "שבועה שלא אהנה", וכדאי גזנא לא חייל עליה, דלא מצי למיסר נפשיה עליה דמצוה: כי קאמר "שלא אהנה" – דאסור עצמו במצוה שהוא מושבע לו. וכד"ג מיירי חומר בנדרים מבשבועות, דבנדרים אומר "קונם הנאת סוכה עלי", ובשבועה "שלא אהנה". וכי מצות ליהנות ניתנו. דקאמר "הנאת סוכה עלי" הא לא ליהנות ניתנו, ולא מצי למיסר נפשיה בהנאתה, דהא לא חשיבה הנאה מצוה, דלא ניתנו בשביל הנאה. **אלא אמר רבא** וכו' ישיבת סוכה עלי. כדאמרין דבי"שיבת סוכה עלי" קאסר חפצא עליה. ובשבועה שלא אשכ. קאסר נפשיה מן חפצא, והא לא מצי למיעבד, דמושבעד הוא למצוה, ולכיה לא חיילא עליה שבועה. יבול היא חיוב. קרבן שבועה.

תלמוד

נדרים דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קסג

נמרא

הגמרא מבארת את דברי המשנה 'זה חומר בשבועות מבנדרים':
מקשה הגמרא. מלשון התנא במשנה 'זה חומר בשבועות
מבנדרים' ולא שנה 'זה דבר בשבועות ואינו מבנדרים' מכלל
משמע, הנדר הוא – שהנדר חל, אלא שבשבועה יש חומרא שאין
בנדר. והגמרא סוברת עתה ש'זה חומר' מוסב על הדין ששנינו
למעלה (טז), שהאומר 'שבועה לא אוכל לך' אסור, ובוה שבועה
חמורה מנדר, ועל כן מקשה שאין זה רק חומרא, והא מותר קתני
– והרי על הנדר בלשון 'קרבן לא אוכל לך' שנינו במשנה שהוא
מותר, ולא שייך לשון 'חומר' בשבועות מבנדרים כשבנדרים הוא
מותר לגמרי.

מתרצת הגמרא, דברי המשנה 'זה חומר בשבועות מבנדרים' אכן
אינם עולים על מה ששנינו למעלה 'שבועה לא אוכל לך אסור',
אלא אסיפא דאידך קבא קתני – על הסיפא של המשנה הקודמת
למשנתינו, דהיינו מה ששנינו (לעיל טז) שהאומר 'שבועה שאני יושן,
או שבועה שאני מדבר, או שבועה שאני מהלך, אסור לו לעבור
על דבריו מן התורה, כיון ששבועה חלה גם על דבר שאין בו
ממש, ובוה חומר בשבועות מבנדרים, שאילו אמר קונם שאני יושן,
או קונם שאני מדבר, או קונם שאני מהלך, שנינו (לעיל יד) שאינו
חייב לקיים דבריו מן התורה, שכן התורה אין נדר חל על דבר
שאין בו ממש, ורק מדרבנן חייב לקיים דבריו, ועל זה שייך לומר
לשון 'חומר' שבנדרים אסור רק מדרבנן, ושבועות חומר שאסור
מן התורה.

שנינו במשנה, חומר בנדרים מבשבועות, ביצד בו אמר קונם סוכה
שאני עושה וכו', בנדרים אסור בשבועות מותר. והגמרא מבארת
את החילוק בין שבועה לנדר:

רב כהנא קתני – רב כהנא היה שונה את המימרא המובאת להלן,
אמר רב גידל אמר רב – שרב גידל אמר זאת בשם רב. ורב מביימי
מתני – ורב טביומי היה שונה, אמר רב גידל אמר שמואל – שרב
גידל אמר זאת בשם שמואל. מנין – מהיכן למידין שאין נשבעין –
שאין שבועה חלה לעבור על המצות – כגון אם נשבע שלא ישב
בסוכה או שלא יניח תפילין, תלמוד לומר – בפרשת נדרים
ושבועות (במדבר ל א) איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה וגו' לא
יחל דבריו, ומתיבתא דברו' דורשת הגמרא, שרק דבריו –
כשהשבועה היא על דברים שלו, לא יחל – אסור לו לחלל דברו,
אבל מיחל הוא לחפצי שמים – אבל אם נשבע לבטל מצות ה' שאין
זה דברו, רשאי לחלל דברו.

מקשה הגמרא, מאי שנא נדר שחל לבטל מצוה, הלא הטעם הוא
משום דקתיב 'איש כי ידור נדר לה' לא יחל דבריו' ודורשים את
תיבת 'לה' שאפילו אם נדר ואסר לה, כלומר שאסר עליו לעשות
חפצי שמים, חל הנדר לבטל את המצוה, ואסור לו לחלל דברו,
ואם כן שבועה נמי – נאמר כן גם לגבי הנשבע לבטל מצוה,
ונדרוש מתיבתא 'לה' שחלה שבועתו לבטל מצוה, דהא קתיב
– שהרי גם לענין שבועה כתובה תיבת 'לה', שכתוב או 'השבע

השבע שבועה לה' וגו' לא יחל דבריו' – שתיבת 'לה' כתובה בין ידור
נדר' להשבע שבועה, וכמו שדורשים אותה על נדר הכתוב
קודם, כך נדרוש תיבת 'לה' גם על 'השבע שבועה' הכתובה אחריו,
ובאלו היה כתוב 'השבע שבועה לה' ונלמד שגם הנשבע לה,
היינו שיש בשבועתו ביטול חפצי שמים, אסור לו לחלל דברו.
אביי מבאר את החילוק בין נדר לשבועה.

אמר אביי, הטעם שתיבת 'לה' נדרשת רק לפני לגבי נדר שחל
לבטל מצוה, משום שהא – לשון נדר הוא דאמר הנאת סוכה עלי
– שאסור את הנאת הסוכה וחל האיסור על ההנאה מהסוכה, ולא
אסור את עצמו בסוכה, ומאחר שהנאת הסוכה אסורה עליו אסור
לו לישב בה – שאין מאבילין את האדם דבר שאסור לו. אבל הא
– לשון שבועה הוא דאמר שבועה שלא אהנה מן הסוכה – שאסור
את עצמו מליהנות מן הסוכה, וכיון שמשועבד הוא למצוה, אינו
יכול לאסור את עצמו מקיום המצוה, ולכן תיבת 'לה' אינה
נדרשת גם לאחריה – לגבי שבועה.

רבא מקשה על משמעות דברי אביי, שהנדר מהנאת סוכה נאסר
לישב בסוכה:

אמר רבא, וכי מצות ליהנות ניתנו – האם הנאת קיום המצוה
נחשבת הנאה, הרי לא ניתנו המצוות בשביל הנאה, ואם כן אין
המצוה נחשבת הנאה, ואף אם אסור על עצמו הנאת ישיבת סוכה
אינו אסור בזה את קיום המצוה שאינה חשובה הנאה.

רבא מפרש את החילוק שבין נדר לשבועה בלשון אחר:

אלא אמר רבא, אם אמר 'הנאת סוכה עלי' אכן מותר לו לישב
בסוכה לצורך קיום המצוה, משום שהנאת קיום המצוה אינה
נחשבת הנאה. והא – ומה ששנינו במשנתינו שנדרים חלים לבטל
מצוה ואסור לישב בסוכה, כגון דאמר 'ישיבת סוכה עלי', שפירש
שהישיבה בסוכה תהא אסורה עליו, ולכך אף שהנאת קיום
המצוה מותרת לו, אסור הוא לישב בסוכה שהרי אסר על עצמו
את עצם הישיבה בסוכה. והא – ומה ששנינו שאין שבועה חלה
לאסור לישב בסוכה, כגון דאמר 'שבועה שלא אשב בסוכה', שאסר
את עצמו לישב בסוכה, וכיון שהוא מחויב לישב בסוכה, אין בכוח
לאסור את עצמו מלישב בה, ומה שאין כן בנדר שאינו אסור את
עצמו בקיום מצוה, רק אסור את הסוכה עליו וממילא אינו יכול
לקיים את המצוה.

רב גידל אמר שהלימוד ששבועה לא חלה לבטל מצוה, הוא מ'לא
יחל דברו' אבל מיחל הוא לחפצי שמים:

שואלת הגמרא, ושאין נשבעין לעבור על המצות – וכי דין זה
שבועה לא חלה לבטל מצוה, מהכא נפקא ליה – ממה שנאמר
'לא יחל דברו' הוא נלמד, הלא מהתם נפקא ליה – ממקום אחר
למידין זאת, דתניא בברייתא, כול – הייתי חושב, שהנשבע לבטל
את המצוה ולא ביטל, אלא קיים את המצוה, יכול יהא חייב קרבן
על שבועת ביטוי, שכל העובר על השבועה מביא קרבן עולה
ויורד,

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שבת קודש עמ' ב

– יאסרו בקרבן דמי המקח שאקבל ממך שאני – אם אני פוחת לך
מן הפלע שהוא ארבעה דינרים. כלומר, שאין המוכר מסכים
למכור את מקחו בפחות מסלע, וכדי לחזק את דבריו ולזרז את
הלוקח לשנות את דעתו ולהוסיף על דמי המקח, אסר על עצמו
בקונם את דמי המקח אם ימכור בפחות מסלע. וכמו כן אם חלה
– הלוקח אומר למוכר קונם – יאסר בקרבן המקח שאני קונה ממך
שאני – אם אני מוסיף לך על הפלע שהוא שני דינרים. כלומר,
שאין הלוקח מסכים לשלם יותר משני דינרים על מקחו, וכדי לזרז
את המוכר שיסכים לכך אסר על עצמו בקונם את המקח אם
ישלם יותר משקל. ובאה המשנה ללמדנו שבין נדרו של המוכר
ובין נדרו של הקונה אינם חלים, ואף אם המוכר יתקיים לבסוף
ביותר משקל או בפחות מסלע, אין אחד מהם נאסר במה שנדר

ג. ונדרין שנגזרו – שהיה לו טעות בשעת הנדר, ונמצא שאסר עליו
דבר בשוגג. כגון שאמר קונם פירות עלי אם אכלתי, ובשעה שנדר
טעה וחשב שלא אכל, ואחר כך נזכר שאכל. וכן אם היה שוגג
בשעת קיום התנאי, כגון שאמר קונם כבר זה עלי אם אוכל היום,
ושכח את נדרו ואכל, גם זה בכלל נדרים שגגות המותרים, כי
בשעה שאכל שוגג הוא ואינו זוכר לנדרו.
ד. ונדרין אונסין – שאירע לו אונס ולא היה יכול לקיים את נדרו.
כגון אדם שביקש מחבירו שיזמינו לסעוד עמו וכדי לחזק את
ההזמנה ביקש המוזמן מהמוזמן שידור נדר, שאם לא יאכל אצלו,
יאסור המוזמן את נכסיו על המוזמן. והמוזמן נאנס שחלה או
עיכבו נהר, ולא יכל לבא לסעודה.
מפרשת המשנה את האופן הראשון:
נדר ירויון ביצד, היה מוכר חפץ לחברו, ואמר המוכר ללוקח קונם

1 תלמוד לומר גבי קרבן שבעת ביטוי (ויקרא ה ד) 'נפש כי תשבע
2 לְבָטָא בְשָׁפְתֵי לְהָרַע ו-כגון שנשבע שלא אוכל' או לְהִיטִיב'
3 ו-כגון שנשבע שאוכל. וכיון ששני השבועות להרע ולהיטיב
4 סמוכים זה לזה, מקשים אחד לשני, ואומרים, מה שבועה של
5 הַמָּכָה בהכרח שהיא בדבר הַרְשָׁוָה, דהיינו שנשבע לאכול דבר
6 המותר, ולא בביטול מצוה, כגון שנשבע לאכול נבילות וטריפות,
7 אף שבועה של הַרְעָה, בדבר הַרְשָׁוָה היא, דהיינו שנשבע שלא
8 יאכל דבר שהרשות בידו שלא לאכול, יצא – למעט אם נשבע
9 לְכַמֵּל אֶת הַמָּצוֹה, כגון שנשבע שלא יאכל מצה בליל פסח, או
10 שלא ישב בסוכה בחג הסוכות, ולא בִּפְּטֹל את המצוה, אלא קיימה
11 ועבר בכך על שבועתו, שפטור, משום שְׁאֵין זה שבועה של הרעה
12 בדבר שְׁהִרְשָׁוָה בִּידוֹ שלא לעשותו, כי מחייב הוא בקיום המצוה.
13 אי לכך מקשה הגמרא, מדוע צריך את הפסוק 'לא יחל דברו',
14 להשמיענו שהנשבע לבטל את המצוה אין שבועתו חלה, והרי
15 מהפסוק 'להרע או להיטיב' ממעטת הברייתא שהנשבע לבטל את
16 המצוה אין שבועתו חלה, משום שלא נשבע בדבר שהרשות בידו
17 לעשותו.
18 מתרצת הגמרא, ששני הלימודים נצרכים, כי תִּד קרא – פסוק
19 אחד, 'להרע או להיטיב' האמור בפרשת קרבן שבועה, נצרך
20 לְמִפְּטִירָה – לפטור את הנשבע לבטל מצוה מִקְרָבֵן שְׁבוּעָה, שכל
21 העובר על שבועתו בשוגג מביא קרבן, אבל הנשבע לבטל מצוה,
22 כשעובר על שבועתו ומקיים את המצוה פטור מקרבן. וְחֵד קרא –
23 והפסוק של 'לא יחל דברו', נצרך לְמִפְּטִירָה – לפטור אותו מן לאו
24 דְּשְׁבוּעָה – שכשעובר על שבועתו ומקיים את המצוה אינו עובר
25 כלל על הלאו של 'לא יחל דברו' ואינו לוקה.

משנה

26 למדנו במשנה הקודמת (טז.) שיש חומרא בנדרים יותר מבשבועות,
27 שנדרים חלים על דבר מצוה, ושבועות אינן חלות על דבר מצוה.
28 המשנה כאן היא המשך למשנה הקודמת, מציינת חומרא נוספת
29 שיש בנדרים ואינה בשבועות.
30 יֵשׁ נֶדֶר בְּתוֹךְ נֶדֶר – יש אופנים שנדר חל על נדר, שאם נדר ואסר
31 עליו דבר שכבר אסרו בנדר, הנדר השני חל, אבל וְאֵין שְׁבוּעָה
32 בְּתוֹךְ שְׁבוּעָה – שבועה אינה חלה על שבועה בשום אופן, שאם
33 נשבע וחזר ונשבע, אין השבועה השנייה חלה. מבארת המשנה
34 בַּיָּצֵד נדר חל על נדר, כגון אם אָמַר הָרִינִי נֶדֶר אִם אוֹכֵל – שקיבל
35 עליו נזירות אם יאכל את הככר שלפניו, וחזר ואמר, הָרִינִי נֶדֶר אִם
36 אוֹכֵל את הככר, וְאִכֵּל את הככר ונתקיים התנאי, חַיִּיב למנות
37 נזירות עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – על כל אמירת 'הריני נזיר' חייב למנות
38 נזירות בפני עצמה, ומונה שלשים ימי נזירות עבור קבלת הנזירות
39 הראשונה, ומביא קרבן ומגלה, וחזר ומונה שלשים ימי נזירות
40 נוספים לקבלת נזירותו השנייה. ונמצא שחל עליו חיוב נזירות
41 שניה כשהוא בתוך הנזירות הראשונה, וזה הוא 'נדר בתוך נדר'.
42 אבל שבועה אינה חלה בתוך שבועה, שאם אמר שְׁבוּעָה שְׁלֹא
43 אוֹכֵל, וחזר ואמר שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוֹכֵל, וְאִכֵּל את מה שאסר עליו
44 בשבועתו, אֵינוֹ חַיִּיב קרבן אם אכלו בשוגג, ומלוקות אם אכלו
45 במזיד, אֲלֵא על שבועה אַחַת, שאין השבועה השנייה חלה לחייבו
46 עליה.

גמרא

47 גירסת הר"ן: שנינו במשנה, 'הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם
48 אוכל, ואכל, חייב על כל אחת ואחת':

51 מקשה הגמרא, מדוע צריך שיאמר כל זה כדי להתחייב על כל
52 אחת ואחת, והלא בִּין דָּאָמַר הָרִינִי נֶדֶר לחוד ויחזור ויאמר הריני
53 נזיר לחוד, גם בלא שיתלה הדבר ב'אם אוכל', הָנָה לִיה נֶדֶר על
54 כל קבלה וקבלה, וחייב למנות שתי נזירות. ועוד, שאם קיבל
55 נזירותו בתנאי ש'אם אוכל', למא צריך שיאמר פעמיים 'הריני נזיר'
56 הריני נזיר' כדי להתחייב על כל אחת ואחת, אפילו אם יאמר פעם
57 אחת הריני נזיר, וְכִי אִכֵּל מוֹכֵא – אם יאכל הרבה הרי הוא
58 כזיתים, וּמִתְרִין בִּיה על כל כזית וכזית שהוא אוכל, מתחייב על
59 ידי אכילתו לנהוג נזירות, והרי הוא מְחַיֵּב נזירות בפני עצמה על
60 כָּל אִכִּילָה וְאִכִּילָה – על כל כזית וכזית, על הדרך ששנינו בגמרא
61 שבועות (כז.) שמי שנשבע שלא יאכל ככר זה, על כל כזית וכזית
62 שבו נשבע, כלומר כל כזית שיאכל חייב מלקות, אם כן אנו רואים
63 שבכל כזית וכזית יש חיוב בפני עצמו על ידי נדרו ושבועתו, ואם
64 כן כאן שתלה את נזירותו ב'אם אוכל' גם כן נפרש שעל כל כזית
65 וכזית נדר, ועל כל כזית שיאכל יתחייב בנזירות נוספת. ולמה היה
66 צריך התנא להעמיד, שאמר פעמיים 'הריני נזיר הריני נזיר'.

67 מתרצת הגמרא, שבאמת גם אם אינו תולה נזירותו ב'אם אוכל',
68 כיון שאמר 'הריני נזיר הריני נזיר' חייב למנות שתי נזירות, אלא
69 אֵינִי דִּקְתָּנִי – אגב ששנינו בסוף המשנה לגבי שבועה, שְׁבוּעָה
70 שְׁלֹא אוֹכֵל, ושם היינו צריכים לומר שבועה שלא אוכל, וכן היינו
71 צריכים לומר פעמיים שבועה שלא אוכל, תָּנָא גְבִי גְבִי נזיר שאמר
72 הָרִינִי נֶדֶר אִם אוֹכֵל, וְלַעֲלֹם גְבִי נֶדֶר לֹא צָרִיד לְמִימַר אִם אוֹכֵל,
73 וכשאומר הריני נזיר הריני נזיר, צריך למנות שתי נזירות. ואם
74 אמר הריני נזיר אם אוכל, אפילו שלא כפל את לשונו, צריך
75 למנות נזירות על כל כזית וכזית שאוכל. עד כאן גירסת הר"ן.

76 הגמרא מבארת באיזה אופן נזירות חלה על נזירות: אָמַר רַב הוּנָא,
77 לֹא שָׁנו שבנדר נזירות יש נדר בתוך נדר, אֲלֵא דָּאָמַר הָרִינִי נֶדֶר
78 הַיּוֹם, וחזר ואמר הָרִינִי נֶדֶר לְמָחָר, דְּמִיּוֹ דָּקָא מִיתוּסַף יוֹמָא וְיִתְרָא
79 – שמתוך שמוסיף בנזירות השנייה על הראשונה יום נוסף של
80 נזירות, שהוא יום השלשים ואחד מהיום, לכן חַיִּיב – חלה עליו
81 חובת נזירות שנייה עַל הַנִּזְיוֹת הראשונה, וחייב למנות שלשים ימי
82 נזירות נוספים, לאחר שגומר למנות שלשים ימי נזירות עבור
83 נזירותו הראשונה, ואף שלא הוסיף בקבלת הנזירות השנייה אלא
84 יום אחד, מונה שלשים יום, משום שאף המקבל עליו להיות נזיר
85 יום אחד, מונה שלשים יום בעל כרחו (נדר ט.). אֲכֵל אִם אָמַר הָרִינִי
86 נֶדֶר הַיּוֹם, וחזר ואמר הָרִינִי נֶדֶר הַיּוֹם, שלא הוסיף בקבלתו השנייה
87 כלום, שהרי הוא נזיר באותם שלשים יום מצד נזירותו הראשונה,
88 אֵין חֵלָה הַנִּזְיוֹת השנייה עַל הַנִּזְיוֹת הראשונה, ומונה רק נזירות
89 אחת. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, אֲפִילוּ אִם אָמַר הָרִינִי נֶדֶר הַיּוֹם הָרִינִי נֶדֶר הַיּוֹם,
90 שלא הוסיף כלום בקבלת הנזירות השנייה, גם כן חֵלָה נִזְיוֹת זו
91 עָלֶיהָ מלבד הנזירות הראשונה, וחייב למנות שתי נזירות.

92 מקשה הגמרא מהמשנה על רב הונא:
93 וְלִרְבִּי הוּנָא שְׁסוּבָר שבאומר 'הריני נזיר היום הריני נזיר היום' אין
94 נזירות חלה על נזירות, אֲדִקְתָּנָא – עד שהתנא במשנה מחלק בין
95 נדר, שיש נדר בתוך נדר, לשבועה, שֵׁאֵין שְׁבוּעָה בְּתוֹךְ שְׁבוּעָה –
96 שמשמע שבנדר עצמו בכל ענין יש נדר בתוך נדר, והרי לדברי רב
97 הונא גם בנדר יש פעמים שאין נדר בתוך נדר, כגון אם אמר 'הריני
98 נזיר היום הריני נזיר היום', ואם כן לִיתָנִי התנא כך, 'פעמים שיש
99 נדר בתוך נדר, ופעמים שאין נדר בְּתוֹךְ נֶדֶר', ויבאר התנא כיצד,
100 אם אמר הָרִינִי נֶדֶר הַיּוֹם הָרִינִי נֶדֶר לְמָחָר, או יֵשׁ נֶדֶר בְּתוֹךְ נֶדֶר,
101 והנזירות השנייה חלה עליו, אבל אם אמר הָרִינִי נֶדֶר הַיּוֹם הָרִינִי
102 נֶדֶר הַיּוֹם,

- 1 תלמוד לומר להרע או להיטיב מה הטבה רשות. דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל – חייב
2 בקרבן על השבועה, אף הרעה דמחייב עלה קרבן – הרעה דרשות, ולא נשבע לבטל את
3 המצוה, דהיא שבועה דהרעה – לאו הרשות בידו. חד קרא. קא אתי למיפטריה מקרבן
4 שבועה, דהאי קרא ד"להרע או להיטיב" בקרבן מיירי, ואידך "לא יחל דברו" דבלאו מיירי
5 – אתי למיפטריה מן לאו דשבועה. **מתני'** יש
6 נדר בתוך נדר. דנדר חל אחר נדר. כיצד אמר
7 חריני נזיר אם אוכל. וחזר ואמר כו' – חייב על
8 כל פעם ופעם נזירות אחת. אין שבועה בתוך
9 שבועה, ואם אמר "שבועה שלא אוכל" כו', אינו
10 חייב אלא על אכילה אחת. קרבן שבועה אחת.
11 **גמ'** לא שנו. דיש נדר בתוך נדר. אלא דאמר
12 כו'. דמינו דאיתוסף יומא יתירא בנזירות
13 ראשונה, דכי אמר "חריני נזיר היום" – קבל
14 עליו נזירות שלשים, וכי חזר ואמר "חריני נזיר
15 למחר" – משמע: חריני נזיר שלשים יום ואחר,
16 ואין נזירות ליום אחד – הלכך חל נזירות על
17 נזירות, והוי נזיר שלשים אחרים. אבל אם אמר
18 וכו', ולרב הונא. דקאמר דכי אמר "חריני נזיר
19 היום" לא חייל עליה שתי נזירות, אם כן לפלוג
20 בדידה בנדרים, וניתני נמי: יש נדר בתוך נדר
ואין
14 **אפילו אמר "חריני נזיר היום, חריני נזיר היום"** – חלה נזירות עליה. **ולרב הונא, אדתנא**
15 **אין שבועה בתוך שבועה, ליתני: יש נדר בתוך נדר, ואין נדר בתוך נדר; "חריני**
16 **נזיר היום, חריני נזיר למחר"** יש נדר בתוך נדר, "חריני נזיר היום, חריני נזיר היום"
אין
שנים, מה שאין כן בשבועות. **גמ'** כיון דאמר חריני נזיר הוה ליה נזיר וכי אכיל טובא ומתירין ביה מחייב על כל אכילה ואכילה. אידי דקתני "שבועה שלא אוכל" תנא נמי "חריני
נזיר אם אוכל", ולעולם גבי נזיר לא צריך למימר "אם אוכל". זו הגרסא כתובה במקצת נוסחאות. והכי פירושא: כיון דאמר "חריני נזיר" וכו', חזא דאית בה תרתי קשיא ליה: חדא –
למה ליה למתלייה לנזירות באכילה, דהא מכיון דאמר "חריני נזיר חריני נזיר" – הוה ליה נזיר, וחייב למנות שנים! וקשיא ליה תו: דאיתלי לנזירות באכילה ב"חריני נזיר אם אוכל"
– חדא זימנא סגי! דהא ק"ל בפ' "שבועות שנים בתרא" (עטות כז:) דמי שנשבע "שלא אוכל כבר זח" – על כל זית וזית שבו נשבע. הלכך, מי שתלה נזירותו ב"אם אוכל" – על כל
זית וזית שבו תלה נזירותו, וכי אכיל טובא כלומר זיתים הרבה, ומתירין ביה בין כל זית וזית לומר שאם יאכלנו יתחייב עליו נזירות אחת – חייב על כל אכילה ואכילה! ונראה בעיני
דלחכי בעינן דליתור ביה בין כל זית וזית – משום דלא עדיפי אכילות הללו להתחייב עליהם נזירות כשתלנו בהן, מלאתחייב עליהן קרבן ומלקות כשנשבע שלא יאכל כבר זו. וכשם
שלתחייב קרבן ומלקות בעינן חלוק בין כל זית וזית, אי למלקות בהתראה, אי לקרבן בשתי העלמות – ה"נ כשתלה נזירות בהם בעינן שיהו התראות מחלקות. דודאי נזי דאמרין
דמי שנשבע שלא יאכל כבר זו – על כל זית וזית נשבע, אפי' הכי, אם לא התרו בו אלא התראה אחת – אינו לוקה אלא אחת. דבכל איסורין שבתורה על כל זית וזית שבחן הוא
חייב, ואפי' אינו לוקה שנים אלא בהתראות מחלקות, ולקרבן נמי אינו חייב אלא אחת אלא בשתי העלמות. ה"נ כי תלה נזירות באכילת כבר – צריך שיהו התראות מחלקות בין
כל זית וזית שבו, דאי לא – לא מקריא אלא אכילה אחת, ולא מחייב עלה אלא חד נזירות. כג"ל. וראיתי למפרשים אחרים בזה מה שלא נראה בעיני. ומתרגם: אידי דקתני שבועה
שלא אוכל וכו' דאין ה"נ דב"חריני נזיר חריני נזיר" סגי ליה, ואי נמי תלה נזירותו ב"אם אוכל" – כחז "חריני נזיר אם אוכל" – סגי ליה. אלא דאידיד דאיצטרך למתלי לשבועה באכילה
למכפל בה נמי "שלא אוכל שלא אוכל" דאי לא פשיטא שאינו חייב אלא אחת – תלה ליה נמי לנזירות באכילה, וכפליה. **דמנו** דמתוסף יומא יתירא. כלומר, דכשאמר "חריני
נזיר למחר" – יש במשמעות דבריו שימנה מיום מחרת ואילך ל' יום, נמצא שנתחייב מחמת נדר שני יום א' מוסף על נזירות ראשונה. וכיון דק"ל במסכת נזיר דהאומר "חריני נזיר יום
זה בלבד" מונה שלשים, אף זה, כיון שנתחייב מחמת נדרו שני למנות יום אחד מוסף על נזירות ראשונה – על כרחו מונה ל'. ושמואל אמר: אפי' "חריני נזיר היום חריני נזיר היום"
– נזירות חלה על נזירות. דמשמע ליה דמ"נזיר לחזיר" נפקא לן, דבכי האי גונא מונה שתי נזירות. **לרב** הונא אדתני אין שבועה בתוך שבועה ליתני יש נדר בתוך נדר ואין נדר
בתוך נדר. ואפי' ולשמואל נמי מי נחיא? הא לדידה נמי הוה ליה לפלוג ולמיתני: אין נדר בתוך נדר, ומשכחת לה באומר "קונם עלי כבר זה קונם עלי כבר זה" שאינו חייב אלא
אחת, דהא במתני' לא תנן יש נדר בתוך נדר אלא למנות שנים, כדפרי'. וכיון שכן – לשמואל גופיה מצי לפלוגי בגדר גופיה! וי"ל: דכי מקשי לרב הונא: ליתני יש נדר בתוך נדר
ואין נדר בתוך נדר – לא מקשי לומר: אדמפלגי בין נדר לשבועה לפלוג בגדר גופיה, כדרך כל "לפלוג וליתני בדידה" שבש"ס, דאי הכי מקשינן – לשמואל נמי תקשי, כדפרישית.
אלא הכי אי גונא לא מקשינן, דלא קשיא כלל, דתנא אחומר בנדרים מבשבעות קאי, ומשי"ה בעי למתני חומרא דאיכא בגדר מבשבעות לענן נדר בתוך נדר, הלכך לא שייך
לאקשוי

1 לאקשויי "לפלוג וליתני ברדידה", אלא חכי מקשינן לרב הונא: היכי פסק תנא ותנא:
2 יש נדר בתוך נדר, דמשמע בכל ענין? הוה ליה לפרושי מלתיה, כי היכי דלא ניטעי
3 ביה, ובתר הכי ליתני מאי דחמיר כהאי גוונא נדר משבועה! והא מילתא קשיא לרב
4 הונא, אבל לשמואל לא קשיא כלל, דהא לדידיה בגוירות בכל ענין יש נדר בתוך נדר.

מאי אמרת – מ"מ ב"קונם על כבר זה קונם על
כבר זה? אין בך בתוך דבר – והא כי האי גוונא
ליכא למטעי במאי דתנא תנא. דנירות קתני ולא
קנומא. ואדרבא, מדנקיט מיליתא בגוירות ולא
ב"קונם – אשמעי' דבנקיטין אין נדר בתוך נדר.
תנן יש נדר בתוך נדר וכו'. ה"כ דמי אילמא
דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר ודכותה
גבי שבועה אמר שבועה שלא אוכל תאנין חזור
ואמר שבועה שלא אוכל ענבים אמאי לא חיילא
שבועה על שבועה. יל לומר דהאי מדמה לה
מקשה לאמור שבועה "שלא אוכל תאנין" חזור
ואמר "שבועה שלא אוכל ענבים", וכי מפרקינן
מדמינן לה ל"שבועה שלא אוכל תאנין וענבים"
– ברא נחתינן וסלקינן: דמקשה אויל בטר דינא,
ומתרץ בטר לישנא. והכי מקשה ודיא כי אמרת
ב"הריני נזיר היום הריני נזיר למחר" דנירות חלה
על נירות – היינו משום דכי אמר "הריני נזיר
היום" קבל עליו שלשים יום הראשונים, וכי אמר
"הריני נזיר למחר" – קבל עליו שלשים ואחד,
ולפי שאין נירות פחותה משלשים יום צריך
למנות שלשים אחרים, נמצא שאין נדרו שני
משותף עם נדר ראשון כלל, אלא כל חד חד קאי
באפי נפשיה. וכיין שכן, דכותה גבי שבועה – נמי
לא משפחת לה באמור "שבועה שלא אוכל
תאנין" חזור ואמר "שבועה שלא אוכל ענבים",
וכי האי גוונא אפי' בשבועות נמי חלה שבועה על
שבועה! אלא ודיא מדתנן בשבועות דאין שבועה
בתוך שבועה. ועל כרחיך בששתי שבועות חלות
על דבר אחד מתוקמה, ודכותה בגררים קתני יש
בך בתוך נדר, וקשיא לרב הונא! ומפרקינן, אמר
לך רב הונא: מתני' דאמר "הריני נזיר היום הריני
נזיר למחר", כלומר, לא תחיל בטר דינא. אלא
זיל בטר לישנא – דכי אמר "הריני נזיר למחר" –
ממחר ועד שלשים יום קאמר, והוה ליה כאילו
אמר "הריני נזיר היום ומחר" שאף כאן כ"ט יום
מנדר השני מעורבין בזמן הגדר ראשון. וארע'
שאותן כ"ט ימים אינן חזין כל מחמת נדרות שני
– מ"מ בהאי לישנא חילי נדרה, לענין שיהא יום

43 שלשים וא' סוף שלשים יום של נזירות שניה; שהרי הוא כן נדר. נמצא שעל כ"ט ימים מניח
44 פחותה משלשים יום – צריך למנות עוד לתשלום שלשים בשביל נדר שני. ודכותה גבי שבוע
45 שבועה בתרייתא על האנים כלל, דלית ליה לרב הונא שתחול שבועה על שבועה אפילו
46 שכבר נשבע עליהם – כן נזירות שניה אינה חלה בעשרים ותשעה יום ראשונים, מפני שכבר
47 קאמר: שלא אוכל אותם באתר, ובכך האי גונא נמי מפרש' האי לישאנ' בי"פ "שבועות שנות
48 אכל תאנים וענבים בהעלם שבועה ראשונה, וחתרו בו משום שניה – לוקה. ואמרין דרב
49 כלל, דכיון דאתאנים לא חיילא – אין לה מקום כלל, שהוא על שנים יחד נשבע ולא על
50 נזירות שניה – ביום שלשים נמי לא חיילא, שהרי כשאמר "ורייני נזיר למחר" – שלשלי יום
51 **אל**אמר דאמר רייני נזיר היום רייני נזיר היום ותויתבר' דרב הונא, כלומר, חיילי
52 ואם אתאמר: תמיא קושיא; נזר דאילו לא נשאל על הראשונה לא חיילא שניה, וכדבר חזקאי.

ואין גדר בתוך גדר כיצד הריני נזיר היום הריני נזיר למחר יש גדר בתוך גדר וכו'. דבוחות
נבי שמועה. דאמר בדבורו שני מה שלא אמר בדבור ראשון, מי איכא למיד שלא תחול
שבעה על שבעה כחאי גונא? אלא היכי דמי וכו'. אמר לך ר' הונא מתני' בנזן דאמר
הריני נזיר היום הריני נזיר למחר. כדאמינא אנא, והיני יש גדר בתוך גדר. ודבוחות איירי

בשבועה - כגון דאמר: שבועה וכו', וקסבר רב
הוא דבהאי גזונא לא חיליל שבועה על
שבועה, האי דאמר בשבועה שניה תאנים
שמושבע מקח, ומ"מ, דומיא דגדר הוא, שהוסף
בשניה ענבים, ומ"ל חיליל שבועה על שבועה,
בבב"ז, והאמר רבה וכו', ואכל תאנים, והפריש
קרן על שבועה ראשונה, שעבר ואכל תאנים.
וחזר ואכל ענבים, ולא תאנים. הואי לזו ענבים.
שאכל חצי שיעור על שבועה שניה, לפי שהוא
נשבע בשבוע' שניה על תאנים וענבים, ועכשיו
שלא אכל אלא ענבים - לא ביטל אלא חצי
שיעור, והיינו חצי שבועה, ואין מבית אלא
חצי שיעור. אלמא, טעמא משום דלא אכל אלא
חצי שיעור - משום הכי פטור מקרבן, הא אי
אכל תאנים וענבים, דאכל כוליה שיעור
דשבועה - חייב קרבן. דיימו דהכל שבועה על
ענבים, דהוי חידוש, שלא נשבע עליהן עדיין -
חיליל נמי אתאנא ע"פ שכבר מושבע מקח,
וקשה לרב הונא. לא כבב"א ליה. לרב הונא הא
דברה, ולכיא למירמא ליה מיניה, והפריש קרבן,
וקודם שהפריש נשאל על נזירות ראשונה
שכבר נדר, ואמרו ליה שבטעת נדר, ושלא
לצורך היה נדר ארום שלשים, עלתה לו אותה
נזירות שכבר נדר בשניה, שעדיין חייב, ומקריב
הקרן על נזירות השניה ביום שהשלים נזירת
ראשונה. הא איבא יומא יתירא, דהיינו נזירת
למחר, דקאמר, אורחו יום ונזירות שניה אינו חל
אלא לאחר שלשים, דהיינו לאחר נזירות
ראשונה, ואמאי עלתה לו שניה בראשונה ויהא
נפטר מנזירות שניה קודם שיבא יום שלשים
ואחרי? והא נדר להיות נזיר ביום שלשים ואחד,
דהיינו למחר! אלא כגון וכו'.
והיובתא

נָזִיר לְמַחֲרָה אֲמַאי עָלְתָה לוֹ שְׁנֵיהָ בְּרֵאוֹשׁוֹנָה? הֲאֵל
אֶפְשִׁימָא דְאֶמֶר "הֲרִינִי נָזִיר הַיּוֹם, הֲרִינִי נָזִיר הַיּוֹם",
וּתְיֻבָּתָא

בראשונה חלה נזירות שניה, לענין שתהא יום שלשים ואחד לנזירותו, אלא לפי שאין נזירות
 כ"ה, כי אמר "שבעה שלא אוכל תאנים" חזר ואמר "שלא אוכל תאנים וענבים" – לא חיילא
 ללל. ועדיין אין דעתי נוחה בזה, דמימי כי היכי דבשבעה שניה אינה חלה על תאנים מפני
 רבם. לפיכך אני אומר דכי אמרין: חזר ואמר "שבעה שלא אוכל תאנים וענבים" – הכי
 בתרא'. ואמר רבה: דמגו דחיילא שבעה על ענבים חיילא נמי אתאננים, ונפקא מינה שאם
 לא אסבירא ליה דרבה, דבכי האי גונא סבירא ליה לרב הונא דלא חיילא שבעה שניה
 ס' כלבד. ובגדרים נמי, אילו היה יתין כשבעות – היה לו לומר דכיון דאב"ט יום לא חיילא
 אחד נתכון, ולא ליום שלשים בפני עצמו, הוה ליה כ"ט יום כתאנים, ויום שלשים כענבים.
 נזירותו היא גונא. דאי לא – מה עלתה לו שניה בראשונה? הרי לא חלה שניה כלל!
 משתליל עלה – משכחת רוחא חיילא, ובדאמר רבא לקמן, דאף על גב דאין שבעה חלה על
 שבעה

נדרים דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קסז

על השבועה הראשונה שנשבע שלא אוכל תאנים, וחזר ואכל
אחר כך בשוגג עוד כזית ענבים, ועל ידי זה עבר גם על שבועתו
השנייה שנשבע שלא יאכל תאנים וענבים יחד. מכל מקום אנו
אומרים כיון שקודם אכילת הענבים הפריש קרבן על אכילת
התאנים, הוּיָא לְהוּ אכילת הענבים חצי שיעור של האיסור,
שהפרשת הקרבן מחלקת את אכילת התאנים מאכילת הענבים,
ואכילת ענבים לבד ללא אכילת תאנים, חשובה כאכילת חצי
שיעור, ואין מביאים קרבן על חצי שיעור, ולכן אינו חייב קרבן נוסף
על אכילת הענבים. ומדייקת הגמרא מזה, שרק משום שהפריש
קרבן על התאנים אינו חייב קרבן על אכילת הענבים, אבל אם לא
היה מפריש קרבן על התאנים, היה חייב שתי קרבנות, אחד משום
השבועה הראשונה ואחד משום השבועה השנייה. אַלְמָא הִיכָא
(ומוכח שבמקרה) דאמר שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוכל תאנים וחזר ואמר
שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוכל תאנים וענבים חלה שבועה על שבועה, משום
שאומרים מינו דחל שְׁבוּעָה על ענבים – מתוך שהשבועה השנייה
חלה לאסור באכילת ענבים, שהרי לגבי הענבים אין כאן שבועה
על שבועה, חֵילָא נָמִי – חלה השבועה השנייה גם על תאנים, אף
על פי שעל התאנים הוא כבר מושבע שלא לאכלם מחמת
השבועה הראשונה. ואם כן נדחים דברי הגמרא למעלה,
שהמשנה (לשיטת רב הונא) מדברת בנשבע שלא אוכל תאנים
וחזר ונשבע שלא אוכל תאנים וענבים, שהרי באופן זה שבועה
חלה על שבועה, כדברי רבה. מתרצת הגמרא, רב הונא שפירש
את המשנה 'יש נדר בתוך נדר' באומר הריני נזיר היום הריני נזיר
למחר, ואין שבועה בתוך שבועה' באומר שבועה שלא אוכל
תאנים שבועה שלא אוכל תאנים וענבים, לא סְבִירָא לֵיהּ – אינו
סובר בְּרַבָּה ששבועתו השנייה שלא אוכל תאנים וענבים חלה,
אלא סובר שכיון שאין השבועה יכולה לחול על הענבים בלי
שתחול על התאנים, ועל תאנים הוא מושבע ועומד, אין שבועתו
חלה כלל.

הגמרא מוסיפה להקשות על רב הונא ממקום אחר:
מִיתִיב, מִי שָׁנֹר שְׁתֵּי נְזִירוֹת, וּמָנָה אֶת הַנְּזִירוֹת הָרִאשׁוֹנָה, וְהַפְּרִישׁ
קֶרֶבֶן בְּסִיּוּם נְזִירוֹתוֹ, וְנִשְׁאַל עָלֶיהָ לַחֲכָם וְהִתִּיר לוֹ אֶת הַנְּזִירוֹת
הָרִאשׁוֹנָה, וְהַחֲכָם עֹקֵר אֶת הַנֶּדֶר מֵעִיקְרוֹ, וְכֵאלּוֹ לֹא קִיבַל עָלָיו
כָּלל אֶת הַנְּזִירוֹת הָרִאשׁוֹנָה, לְפִיכָךְ עָלְתָה לוֹ – יצא ידי חובת
הַנְּזִירוֹת הַשְּׁנִיָּה, בְּיָמִים שֶׁמָנָה עֲבוּר הַנְּזִירוֹת הָרִאשׁוֹנָה, ואינו צריך
לנהוג עוד ימי נזירות עבור הנזירות השנייה.

מבררת הגמרא, הִיכָי דְּמִי – באיזה אופן יצא ידי חובת הנזירות
השנייה בימים שמנה עבור הנזירות הראשונה. אִלֵּימָא – אם
תאמר שמדובר במקרה דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר, אם
כן קשה, אֲמַאי עָלְתָה לוֹ שְׁנֵי בְּרִאשׁוֹנָה – מדוע עלו לו הימים
שמנה עבור נזירות הראשונה בשביל הנזירות השנייה, הָא אִיכָא
יֻמָּא יְתִירָא – הרי יש לו עדיין יום נוסף שחייב לנהוג בו בנזירות
השנייה, כִּי הַנְּזִירוֹת הַשְּׁנִיָּה הַתַּחֲלִילָה רַק מִמְחִירָה, וּמִסְתַּיִמָה רַק
בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁים ואחד של הנזירות הראשונה. אִלֵּא פְּשִׁימָא שֶׁדִּין זֶה
שֶׁהַשְּׁנִיָּה עָלְתָה לוֹ בְּרִאשׁוֹנָה, מדובר במקרה דאמר הריני נזיר היום
הריני נזיר היום, שבאופן זה זמן הנזירות השנייה הוא אותו הזמן של
הנזירות הראשונה, שזמן שניהם החל באותו יום, ולכן הימים
שמנה לנזירות הראשונה, יכולים לעלות לו למנין הנזירות השנייה,

אין נדר בתוך נדר, ואין הנזירות השנייה חלה עליו. מסיקה הגמרא
על קושיא זו, קָשְׁיָא – אכן קשה מהמשנה על רב הונא.
הגמרא מקשה קושיא נוספת על רב הונא:
תַּנְן – שנינו במשנתנו, 'יש נדר בתוך נדר, ואין שְׁבוּעָה בְּתוֹךְ שְׁבוּעָה.
מבררת הגמרא, הִיכָי דְּמִי – באיזה אופן נאמרה הלכה זו שיש נדר
בתוך נדר, אִלֵּימָא – אם תאמר, שמדובר במקרה דאמר הריני נזיר
היום הריני נזיר למחר, שכיון שהוסיף בנזירות השנייה יום אחד,
שהוא יום שלשים ואחד מהיום, חלה הנזירות על אותו היום,
וממילא מונה שלשים ימי נזירות, כדן האומר הריני נזיר שיום אחד,
שמונה שלשים יום. ודְּבָנֵיהּ – וכמו כן גַּם שְׁבוּעָה שנינו אין
שבועה בתוך שבועה, צריך לפרש שמדובר במקרה דומה, דהיינו
שהוסיף לאסור בשבועה השנייה דבר שלא נשבע עליו בראשונה,
כגון שאמר שבועה שְׁלֹא אוכל תאנים, וחזר ואמר שְׁבוּעָה שְׁלֹא
אוכל ענבים, שאף שהוסיף בשבועתו השנייה לאסור גם אכילת
ענבים, אין שבועתו השנייה חלה. אם כן קשה אֲמַאי לֹא חֵלָה
שְׁבוּעָה עַל שְׁבוּעָה, והרי בשבועתו הראשונה לא אסר את עצמו
מלאכול ענבים, ואין סיבה ששבועתו השנייה לא תחול. אִלֵּא הִיכָי
דְּמִי – באיזה אופן מדברת משנתנו דלא חלה שְׁבוּעָה עַל שְׁבוּעָה –
שהשבועה השנייה אינה חלה, רק כגון דאמר שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוכל
תאנים, וחזר ואמר שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוכל תאנים, שכיון שמושבע
ועומד הוא שלא לאכול תאנים מחמת שבועתו הראשונה, אין
השבועה השנייה חלה. ודְּבָנֵיהּ – וכמו כן גַּם נְזִירוֹת שנינו
שחלה נזירות על נזירות, הִיכָי דְּמִי – באיזה אופן מדובר, במקרה
דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום, שקיבל עליו שני פעמים
נזירות על אותם הימים, וקָתְנִי במשנה, שבאופן זה 'יש נדר בתוך
נדר וחלה עליו גם הנזירות השנייה. ואם כן קָשְׁיָא לְרַב הוּנָא שסובר
באומר הריני נזיר היום הריני נזיר היום, אין הנזירות השנייה חלה
עליו, ומדיק המשנה מבואר שבמקרה זה חלה נזירות על נזירות.
מתרצת הגמרא, אֲמַר לְרַב הוּנָא – רב הונא יענה לך, שמה
ששנינו בפתגמיתין 'יש נדר בתוך נדר', מדובר באופן דאמר הריני
נזיר היום הריני נזיר למחר, שהוסיף יום אחד בנזירות השנייה על
הנזירות הראשונה, ולכן חלה עליו הנזירות השנייה, אולם נפרש
דְּבָנֵיהּ – וכמו כן גַּם שְׁבוּעָה מדובר במקרה דאמר שבועה שְׁלֹא
אוכל תאנים, וחזר ואמר שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוכל תאנים וענבים יחד,
שהדין הוא שאף שהוסיף בשבועתו השנייה על השבועה
הראשונה ואסר על עצמו אכילת תאנים וענבים יחד, דלא חֵילָא
– השבועה השנייה אינה חלה, משום שאין לו אפשרות לעבור על
השבועה השנייה בלי שיעבור על השבועה הראשונה, שהרי רק
על ידי אכילת תאנים יוכל לעבור על השבועה השנייה ואם יאכל
עמהם ענבים, ועל אכילת תאנים הוא מוזהר ועומד מחמת
השבועה הראשונה. מה שאין כן לגבי נזירות, שאף שאין הנזירות
השנייה חלה על העשרים ותשעה ימים שהוא נזיר בהם מצד
נזירות הראשונה, חלה הנזירות על היום השלשים, שבו אינו נזיר
מצד הנזירות הראשונה.

הגמרא שואלת על מה שהסיקה ששבועה שניה שלא אוכל
תאנים וענבים יחד אינה חלה:
וְהָאֲמַר רַבָּה, הָאֲמַר שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוכל תאנים, וחזר ואמר שְׁבוּעָה
שְׁלֹא אוכל תאנים וענבים ביחד, ואכל תאנים בשוגג, וְהַפְּרִישׁ קֶרֶבֶן

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שבת קודש עמ' א

מְסַפְּרִים (ו-מדברנים) בְּשַׁעַת תְּשַׁמִּישׁ, וכיון שחוטאים בדיבור
ושמיעה, לכן לוקים הבנים בדיבור ובשמיעה. כוּמִין (ו-עיוורין)
מְסַנִּי מַה הוּיָן, מְסַנִּי שְׁמִשְׁתַּכְּלִים בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, וכיון שחוטא בעיניו,
לכן הבנים לוקים בראיה.
הגמרא מקשה סתירה מבריתא אחרת:
וְרַמְיָנָה, שְׁאֵלּוּ אֶת אִימָא שְׁלוֹם אֲשֶׁתוֹ שֶׁל רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר, מְסַנִּי מַה

אמר רבי יוחנן בן דהבאי, אֲרַבְּעָה דְּבָרִים שֶׁהַשְּׁמִישׁ מְזִיק לַבְּנִים,
כְּחוֹ לִי מִלֵּאבִי הַשָּׂרָה, חִיגְרִין, מְסַנִּי מַה הוּיָן – מדוע נולדים לידים
חגרים, מְסַנִּי שְׁהוּפְּכִים אֶת שׁוּלְחָנָם – שמשמשים בצורה הפוכה,
שכיון שמשנים בדרך לוקים בדרך. אִלְלִים מְסַנִּי מַה הוּיָן – מדוע
נולדים לידים אילמים שאינם מדברים, מְסַנִּי שְׁמַנְשָׁקִים עַל אוֹתוֹ
מְקוֹם, וכיון שחוטאים בפה, לוקים הולדות בפה. חֲרָשִׁים – שאינם
שומעים ואינם מדברים, מְסַנִּי מַה הוּיָן, מְסַנִּי שְׁהַבֵּעַל וְהָאֵשׁה

וְיִזְכְּרָהּ דָּרָב הוּנָא שְׁטוּבָא שְׁטוּבָא אִמְרַה הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם, אֵין נִזְיוֹת שְׁנִיָּה חִלָּה, וְכַאֲן מוּכַח שְׁבִאוּמַר הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם חִלָּה גַּם הַנִּזְיוֹת הַשְּׁנִיָּה.

יִשׁוּב הַבְּרִייתָא לְדַעַת רַב הוּנָא:

מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, לֹא – אֵין הַכְּרַח לְהַעֲמִיד אֶת הַבְּרִייתָא בְּאוּמַר הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם, אֲלֵא לְעוֹלָם – בְּאִמַּת הַבְּרִייתָא מִדְּבַרְתָּ בְּאוּפִן שְׁבִאוּמַר הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם [נִזִּיר] לְמַחֲרָ, שְׁבִאוּפִן זֶה גַּם רַב הוּנָא מוֹדֵה שֶׁהַנִּזְיוֹת הַשְּׁנִיָּה חִלָּה עָלָיו, וְכַאֲן – וְמֵה כּוֹנֵת הַבְּרִייתָא 'עֲלֵהָ לֹא שְׁנִיָּה בְּנִזְיוֹת שְׁנִיָּה אִמְרַה' שְׁמִשְׁמַע שְׁשִׁתִּי הַנִּזְיוֹתִיּוֹת הֵן בְּאוּתוֹ זְמַן, הֵלֵא בְּנִזְיוֹת שְׁנִיָּה אִמְרַה 'לְמַחֲרָ, וְחֹסֶר לֹא יוֹם אֶחָד לְהַשְׁלִים נִזְיוֹת שְׁנִיָּה, לְכָר מִתְּהוּמָא יוֹמָא יִתְקַדַּח – כּוֹנֵת הַבְּרִייתָא בְּאִמַּרְה 'עֲלֵתָה לֹא שְׁנִיָּה בְּרִאשׁוֹנָה' עַל עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה יָמִים מִהַנִּזְיוֹת הַשְּׁנִיָּה שְׁעָלוּ לֹא בִּימִים שְׁמֵנָה לְנִזְיוֹת רִאשׁוֹנָה, אֲבָל עֲדִיין צָרִיךְ הוּא לְהַשְׁלִים אֶת יוֹם הַשְּׁלֹשִׁים שֶׁל הַנִּזְיוֹת הַשְּׁנִיָּה שֶׁלֹּא הִיָּה כָּלֹל בְּנִזְיוֹת הַרִאשׁוֹנָה.

תִּירוּץ נוֹסֵף לִישֵׁב אֶת הַבְּרִייתָא לְדַעַת רַב הוּנָא:

אֵין נִמֵּי – עוֹד אִפְשָׁר לְתַרֵּץ, שֶׁהַבְּרִייתָא מִדְּבַרְתָּ בְּגוֹן שְׁקִיבֵל שְׁתִּי נִזְיוֹת כְּבֵת אַחַת, שְׁאִמְרַה 'הִרִי עָלֵי שְׁתֵּי נִזְיוֹת', אוּ שְׁאִמְרַה 'הִרִינִי נִזִּיר הָרִינִי נִזִּיר אִם אוֹכְלִי, שְׁבֹחַ מוֹדֵה רַב הוּנָא שְׁשִׁתִּי הַנִּזְיוֹתִיּוֹת חִלּוֹת.

קוּשִׁיא נוֹסֵפֶת עַל רַב הוּנָא:

מִתִּיב רַב הַמְּנוּנָא, שְׁנִיָּה בְּבְרִייתָא, כְּתוּב בְּתוֹרָה (מִדְּבָר ו' א) 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלִיא לְגִדּוֹר נָדָר לְהִזִּיר, וְלִשׁוֹן נִזִּיר לְהִזִּיר' הוּא כְּפוֹל וּמִיּוֹתָ, אֲלֵא לּוֹמְדִים מִכָּאן, שֶׁהַנִּזְיוֹת הֵן עַל הַנִּזְיוֹתִיּוֹת, שְׁקִיבֵל, וְהֵלֵא דִּין הוּא – שְׁלֹאֵל הַפְּסוֹק הֵינּוּ לְמִדִּין מִקֵּל וְחֹמֶר שְׁאֵין נִזְיוֹת חִלָּה עַל נִזְיוֹת, וְכֵּה שְׁבֹעָה שְׁהִיא מְסוּדָה מְנִזְיוֹת, אֵין שְׁבֹעָה חִלָּה עַל שְׁבֹעָה, נִזְיוֹת שְׁהִיא קִלָּה מְסוּדָה, לֹא כֹל שֶׁכֵּן שְׁאֵין נִזְיוֹת חִלָּה עַל נִזְיוֹת. תְּלִמּוֹד לּוֹמֵר – לְכָךְ כְּפֹל הַכְּתוּב 'נִזִּיר לְהִזִּיר, לְלַמֵּד מִכָּאן שֶׁהַנִּזְיוֹתִיּוֹת חִלָּה עַל הַנִּזְיוֹתִיּוֹת.

מִבְּרִית הַגְּמָרָא, חִיבִי דָּמִי – בְּאִיָּה אוּפִן אוֹמַרְתָּ הַבְּרִייתָא שְׁנִזְיוֹת חִלָּה עַל נִזְיוֹת, אֵילִימָא דְּאִמְרַה הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר לְמַחֲרָ, כְּדַעַת רַב הוּנָא, וְרַק בְּאוּפִן זֶה נִזְיוֹת חִלָּה עַל נִזְיוֹת, אִם כֵּן קִשָּׁה, הֵא קָרָא פְּעֻזָּא – וְכִי לְאוּפִן זֶה צָרִיךְ פְּסוֹק לְלַמְדֵּנוּ שֶׁחִלָּה נִזְיוֹת עַל נִזְיוֹת, וְהֵלֵא מֵאַחֵר שֶׁבְּנִזְיוֹת הַשְּׁנִיָּה הוֹסִיף יוֹם אֶחָד עַל הַנִּזְיוֹת הַרִאשׁוֹנָה, וְדֹא שְׁנַתְחִיב לְמַנּוֹת נִזְיוֹת שְׁנִיָּה. אֲלֵא לֹא – וְדֹא הַכְּתוּב שְׁבֹא לְלַמְדֵּנוּ שֶׁנִּזְיוֹת שְׁנִיָּה חִלָּה, מִדְּבָר בְּאוּפִן דְּאִמְרַה הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם, וְלֹא הוֹסִיף בְּנִזְיוֹת הַשְּׁנִיָּה שׁוּם יוֹם עַל הַנִּזְיוֹת הַרִאשׁוֹנָה, וְקִתְנִי בְּבְרִייתָא, שְׁבִאוּפִן זֶה נִזְיוֹת חִלָּה עַל נִזְיוֹת, וְקִשָּׁה עַל רַב הוּנָא שְׁטוּבָא שְׁהִיא אוֹמַר הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם חִלָּה גַּם הַנִּזְיוֹת הַשְּׁנִיָּה חִלָּה.

מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, לֹא – הַפְּסוֹק אֵינוֹ בֹּא לְחַדֵּשׁ שְׁנִזְיוֹת חִלָּה עַל נִזְיוֹת בְּאוּמַר הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם, כִּיּוֹן שְׁבִאוּפִן זֶה בְּאִמַּת אֵין נִזְיוֹת חִלָּה עַל נִזְיוֹת. אֲלֵא הֵקָא בְּמִיָּה עֲסָקִין שְׁנִזְיוֹת חִלָּה עַל נִזְיוֹת, בְּגוֹן שְׁקִיבֵל עָלָיו שְׁתִּי נִזְיוֹת כְּבֵת אַחַת, שְׁאִמְרַה 'הִרִי עָלֵי שְׁתֵּי נִזְיוֹת', אוּ שְׁאִמְרַה 'הִרִינִי נִזִּיר הָרִינִי נִזִּיר אִם אוֹכְלִי, וּבְאוּפִן כּוֹה מוֹדֵה רַב הוּנָא שְׁשִׁתִּי הַנִּזְיוֹתִיּוֹת חִלּוֹת.

מִבְּאִרְתָּ הַגְּמָרָא אֶת גּוֹף הַבְּרִייתָא שְׁשִׁבְעָה חֲמוּרָה מִנְּדָר:

שׁוֹאֲלָת הַגְּמָרָא, וְכַאֲן חוֹמְרָא דְּשְׁבֹעָה מְנָדָר – בְּמֵה שְׁבֹעָה חֲמוּרָה מִנְּדָר, אֵילִימָא – אִם תֹּאמַר מִשּׁוּם דְּחִיָּלָא – שְׁהִיא חִלָּה אִפְּלִיל עַל דְּכָר שְׁאֵין בּוֹ מִשְׁשׁ, כְּגוֹן הַנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִישָׁן יוֹם אֶחָד שְׁבֹעָתוֹ חִלָּה, אִם שְׁנִשְׁבַּע עַל שְׁנִיָּה שְׁהִיא דְּבַר שְׁאֵין בּוֹ מִשְׁשׁ. מֵה שְׁאֵין כֵּן נִזִּיר אֵינוֹ חַל עַל דְּבַר שְׁאֵין בּוֹ מִשְׁשׁ. וְהֵלֵא מִצְאֵנוּ שֶׁנִּדָּר נִמֵּי חֲמוּר מִשְׁבֹּעָה, שֶׁכֵּן הִנֵּדֵר חֵל עַל הַמְּצֻנָּה פְּרָשׁוֹת – שְׁנִדָּר חַל לְבַטֵּל מִצְוָה כְּשֶׁם שְׁהוּא חַל עַל דְּבַר הַרְשׁוֹת, כְּגוֹן הָאוּמַר קוֹנֵם יִשִּׁיבֵת סוֹכֵה עָלֵי, חַל הִנֵּדֵר וְאִסוּר לֹא לִישֵׁב בְּסוֹכֵה, מֵה שְׁאֵין כֵּן שְׁבֹעָה אֵינָה חִלָּה עַל דְּבַר מִצְוָה כְּרִשׁוֹת, שְׁהִיא אוֹמַר שְׁבֹעָה שֶׁלֹּא אִשְׁבֵּי בְּסוֹכֵה אֵין הַשְּׁבֹעָה חִלָּה. אֲלֵא צָרִיךְ לּוֹמַר שֶׁהַחֲמוּרָא בְּשִׁבְעָה הִיא

מִשּׁוּם דְּכִתְיִב בָּהּ בְּשְׁבֹעָה (שְׁמוֹת כ' ו) 'כִּי לֹא יִנָּקֶה ה' אֶת אִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹ לְשׁוֹא', שֶׁהַנִּשְׁבַּע לְשׁוֹא אִף עַל פִּי שְׁלָקָה עַל שְׁבֹעָתוֹ, אֵין עוֹנוֹ מְנוּקָה, אֲבָל בְּנִדָּר כִּיּוֹן שְׁלָקָה נִפְטָר מִן הָעֵבִירָה.

שְׁנִיָּה בְּמִשְׁנָה, הָאוּמַר שְׁבֹעָה שְׁלֹא אוֹכְלִי שְׁבֹעָה שְׁלֹא אוֹכְלִי, וְכַאֲן, אֵינוֹ חִיב מְלָקוֹת אֲלֵא אַחַת, עַל שְׁבֹעָתוֹ הַרִאשׁוֹנָה, אֲבָל עַל שְׁבֹעָתוֹ הַשְּׁנִיָּה אֵינוֹ חִיב:

אִמְרַה דְּרַבָּא, אִף שְׁאֵין הַשְּׁבֹעָה הַשְּׁנִיָּה חִלָּה, אֲבָל אִם נִשְׂאָל לְחֹכֶם עַל הַשְּׁבֹעָה הַרִאשׁוֹנָה, וְהַחֲכָם הַתִּירָה, שְׁבֹעָה שְׁנִיָּה חִלָּה עָלָיו, וְאִם עֵבֶר עַל שְׁבֹעָתוֹ וְאֲבָל, חִיב מִשּׁוּם הַשְּׁבֹעָה הַשְּׁנִיָּה. מִפְּנֵי שֶׁהַחֲכָם עוֹקֵר אֶת הַשְּׁבֹעָה לְמַפְרַע, וְכִיּוֹן שְׁבֹעָה רִאשׁוֹנָה נִעְקָרָה לְמַפְרַע, חִלָּה עָלָיו הַשְּׁבֹעָה הַשְּׁנִיָּה.

שׁוֹאֲלָת הַגְּמָרָא, מִכָּאן – מִנֵּין לֹא לְרַבָּא הִלְכָה זֶה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא, שְׁרַבָּא דְּקִדָּק הִלְכָה זֶה מִמִּשְׁנֵתוֹ, מִכָּלָא קִתְנִי – מֵזֶה שֶׁהַמִּשְׁנָה לֹא נִקְטָה לְשׁוֹן 'אֵינוֹ אֲלֵא אַחַת', שְׁמִשְׁמַע שְׁאֵין כַּאֲן אֲלֵא שְׁבֹעָה אַחַת וְהַשְּׁבֹעָה הַשְּׁנִיָּה אֵינָה כְּלֹם, וְקִתְנִי – אֲלֵא נִקְטָה לְשׁוֹן 'אֵינוֹ חִיב אֲלֵא אַחַת', שְׁמִשְׁמַע שֶׁהַשְּׁבֹעָה הַשְּׁנִיָּה חִלָּה, וְרַק אֵינוֹ חִיב עָלֶיהָ, מֵזֶה נִרְאֶה שֶׁרַק רְוִוְהָא הוּא דְּלִית לָהּ – אֵין לְשִׁבְעָה הַשְּׁנִיָּה מְקוֹם לְחֹל, מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁבֹעָה הַרִאשׁוֹנָה קִיַּמְתָּ, אֲבָל כִּי מִתְּשִׁיל עַל חִבְדָּתָהּ – כְּשִׁנְשָׁל עַל הַשְּׁבֹעָה הַרִאשׁוֹנָה, תְּחִילָא – חִלָּה הַשְּׁבֹעָה הַשְּׁנִיָּה.

אוּפִן שׁוֹנֵה לְבֹאֵר הוֹכַחְתָּ רַבָּא מִהַמִּשְׁנָה:

לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא – לְשׁוֹן אַחֵר מִפְּרַשׁ אֶת דִּיקוֹן שֶׁל רַבָּא כְּךָ, שְׁמִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'אֵינוֹ חִיב אֲלֵא אַחַת' נִרְאֶה, שֶׁרַק חִיבָא הוּא דְּלִיבָא – חִיב עַל הַשְּׁבֹעָה הַשְּׁנִיָּה אֵין, הֵא שְׁבֹעָה אִיבָא – אֲבָל שֶׁם שְׁבֹעָה קִיַּים.

מִסִּימַת הַגְּמָרָא אֶת הוֹכַחְתָּ רַבָּא לְשִׁתִּי הַלְשׁוֹנוֹת, וְלִמְאִי הִלְכָּתָא – לְצוֹרֵךְ אִיזוֹ הִלְכָה רִמּוֹ הַתָּנָא שֶׁהַשְּׁבֹעָה הַשְּׁנִיָּה קִיַּימְתָּ, לְכִדְרָבָא – לְדִינוֹ שֶׁל רַבָּא, דְּאִמְרַה דְּרַבָּא, שְׁאִם נִשְׂאָל עַל הַשְּׁבֹעָה הַרִאשׁוֹנָה, עֲלֵתָה לֹא – חִלָּה שְׁבֹעָה שְׁנִיָּה תְּחִיבָתָהּ.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאזִיָּה נוֹסֵפֶת לְדִינוֹ שֶׁל רַבָּא:

לִימָא מְסִיעָה לִיָּה לְרַבָּא מִהַבְּרִייתָא שְׁלַפְנִיָּה, מִי שְׁנִדָּר שְׁתִּי נִזְיוֹת בְּאוּפִן שְׁאֵין שְׁתִּי הַנִּזְיוֹתִיּוֹת חִלּוֹת, וְכַאֲן אֶת הַנִּזְיוֹתִיּוֹת הַרִאשׁוֹנָה, וְהַפְּרִישׁ עָלֶיהָ קִרְבָּן, כִּדִּין כֹּל נִזִּיר שְׁבִסוּף יָמֵי הַנִּזְיוֹתִיּוֹת מְבִיא קִרְבָּן, וְנִשְׂאָל עָלֶיהָ – עַל הַנִּזְיוֹתִיּוֹת הַרִאשׁוֹנָה לְאַחַר שֶׁהִפְרִישׁ אֶת הַקִּרְבָּן, עֲלֵתָה לֹא נִזְיוֹת שְׁנִיָּה בְּרִאשׁוֹנָה, כְּלֹמֶר, שֶׁהִימָּם שְׁמֵנָה לְנִזְיוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנָה עוֹלִים לֹא לְנִזְיוֹתִיּוֹת שְׁנִיָּה. וְכַהֲכַרְח הַבְּרִייתָא מִדְּבַרְתָּ בְּאוּפִן שְׁאוּמַר הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם, וְלִכֵּן עֲלֵתָה לֹא נִזְיוֹת שְׁנִיָּה בְּרִאשׁוֹנָה, שְׁהִרִי אִם מְדוּבָר בְּאוּמַר הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר לְמַחֲרָ, קִשָּׁה מְדוּעָה עֲלֵתָה לֹא נִזְיוֹת שְׁנִיָּה בְּרִאשׁוֹנָה, הֵלֵא יֵשׁ עוֹד יוֹם אֶחָד שֶׁל הַנִּזְיוֹתִיּוֹת הַשְּׁנִיָּה שְׁהוּא עֲדִיין לֹא מִנָּה. וְהַגְּמָרָא כַּאֲן סוֹבֵרֵת כְּרַב הוּנָא, שְׁאֵין נִזְיוֹת חִלָּה עַל נִזְיוֹת. וְאִם כֵּן כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא נִשְׂאָל עַל נִזְיוֹת רִאשׁוֹנָה לֹא חִלָּה נִזְיוֹת שְׁנִיָּה, וְאִף עַל פִּי כֵּן כְּשִׁנְשָׁל עַל נִזְיוֹת רִאשׁוֹנָה חִלָּה נִזְיוֹת שְׁנִיָּה, לְמַדְנָה מִזֶּה, שֶׁשְׂאֵלָה לְחֹכֶם מוֹעִילָה לְהַחֲלִיל אֶת הַנִּזְיוֹתִיּוֹת הַשְּׁנִיָּה, וְהוּא הַדִּין בְּשִׁבְעָה שְׁאֵינָה חִלָּה עַל שְׁבֹעָה, אִם יִשְׂאָל עַל הַשְּׁבֹעָה הַרִאשׁוֹנָה, תַּחֲלוֹל הַשְּׁבֹעָה הַשְּׁנִיָּה, וְכִדְבְּרֵי רַבָּא.

דוּחָה הַגְּמָרָא, שְׁאֵין רֵאזִיָּה מִבְּרִייתָא זֶה לְדִינוֹ שֶׁל רַבָּא, כִּיּוֹן שֶׁאִפְשָׁר לּוֹמַר שֶׁהַבְּרִייתָא מִדְּבַרְתָּ בְּגוֹן שְׁקִיבֵל עָלָיו שְׁתִּי נִזְיוֹת כְּבֵת אַחַת, שְׁאִמְרַה 'הִרִי עָלֵי שְׁתֵּי נִזְיוֹת', אוּ שְׁאִמְרַה 'הִרִינִי נִזִּיר הָרִינִי נִזִּיר אִם אוֹכְלִי, שֶׁזֶּה גַּם אִם לֹא נִשְׂאָל עַל הַנִּזְיוֹתִיּוֹת הַרִאשׁוֹנָה חִלּוֹ שְׁתִּי הַנִּזְיוֹתִיּוֹת, אֲלֵא שִׁישׁ לֹא לְמַנּוֹת שְׁתִּי יָמֵי נִזְיוֹת, וְלִכֵּן כְּשִׁנְשָׁל עַל נִזְיוֹת רִאשׁוֹנָה עֲלֵתָה נִזְיוֹת שְׁנִיָּה בִּימִים שְׁמֵנָה לְנִזְיוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנָה, אֲבָל בְּאוּמַר 'הִרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם הָרִינִי נִזִּיר הַיּוֹם' שְׁאֵין הַנִּזְיוֹתִיּוֹת הַשְּׁנִיָּה חִלָּה כְּלָל וְלִרְבִּי הוּנָא, יֵשׁ לּוֹמַר שֶׁגַּם אִם יִשְׂאָל עַל הַנִּזְיוֹתִיּוֹת הַרִאשׁוֹנָה, לֹא תַּחֲלוֹל הַנִּזְיוֹתִיּוֹת הַשְּׁנִיָּה. וְהוּא הַדִּין לְעִנֵּין שְׁבֹעָה, שֶׁלֹּא תַּחֲלוֹל שְׁבֹעָה שְׁנִיָּה גַּם לְאַחֵר יִשְׂאָל עַל הַרִאשׁוֹנָה.

- ותיבתא דרב הונא. דמדקתני "עלתה לו שניה בראשונה" – מכלל דנזירות שניה נמי
חיילא עליה. לא לעולם דאמר וכו' ומאי עלתה לו לבר מזההו יומא. למשלים אותו,
ושבו מקריב קרבנו, ונמצא נזיר אותו יום שנדר עם ימי נזירות של שלשים יום. אי נמי.
להכי חיוב נזירות שניה, כגון שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת, דאמר "דרי עלי שתי
נזירות" – להכי חיוב שתיים, אי לאו שנשאל.
- אבל אי אמר "הריני נזיר היום הריני נזיר היום" –
– אין נזירות חל על נזירות, והלא דין הוא. שלא
תהא נזירות חל על נזירות, ולא שאר נדרים נדר
על נדר. ומה שבועה חמורה. מפרש לקמן, אפי' –
אין שבועה חלה על שבועה. הא קרא בעי.
פשיטא, ודאי, דהא איכא חד יומא יתירא אם
נשאל על הראשונה. שבא לפני חכם ושאל על
שבועה ראשונה, והתיר. שניה חלה עליו. שאם
עובר חיוב משום שבועה שניה. מולא קתני חיוב
אחת. דאילו קתני "חיוב אחת" – הוה משמע נמי
שעל כולן חיוב אחת. וכן אי קתני "אינה אלא
אחת" – הוה משמע נמי שכולן שבועה אחת
היא, ואי בצר לה – אויל ליה חיובא. אלא
מדקתני "אינו חיוב" – ש"מ דחיובא דרא מיהא
איתיה, דאי נשאל על הראשונה – שניה חלה
עליו. דהא דלא חיילא כי לא מיתשיל
אראשונה, משום דלית רווחא, דראשונה
עומדת, דחיוב עליה. אבל כשנשאל על
הראשונה – חיילא השניה. לישנא אחרינא
חיובא הוא דליכא. על השניה במקום הראשונה.
הא שבועה איכא. כלומר, שם שבועה עליה לבי
מיתשיל אקמיתא. לברדבא וכו'. (אבל)
כשנשאל על הראשונה חיילא השניה.
מתני'
- אחת; ונוחא הוא דדי'ת לה, פי מיתשיל על הכרתה – חיילא. לישנא אחרינא: חיובא הוא
דליכא, הא שבועה – איכא, כמאי הלכתא – בברדבא. דאמר רבא: נשאל על הראשונה –
עלתה לו שניה תחתיה. לימא מסייע ליה: מי שנדר שתי נזירות וינה את הראשונה, והפריש
קרבו ונשאל עליה – עלתה לו שניה בראשונה. כגון שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת.
מתני'
- ימי נזירותו חיוב שתיים, ולמה הוא צריך שתעלה לו ועוד: דאמרין בהך תיובתא אחריה: אילימא דאמר "הריני נזיר היום הריני נזיר למחר" הא קרא בעיא? בתמיה. ומאי קשיא? אין הכי
נמי דקרא בעיא לחיובי שתיים בכולל. דהא בשבועות כה' אינו חיוב אלא אחת! אלא ודאי פירושא קמא עיקר. **הלבך** נקטין, דכי היכי דאין שבועה חלה על שבועה לחיובי – כן אין
נדר חל על נדר, ואם אמר "קונם עלי ככר זה, קונם עלי ככר זה" אינו חיוב אלא אחת. דכי תנא יש נדר בתוך נדר – דוקא למנות שתי נזירות הוא דאמרין, כדכתיבנא. מיהו, להא מילתא
עדיף נדרים מבשבועות, שהנדרים חלין על השבועות ואין השבועות חלות על הנדרים. כיצד? נשבע שיאכל ככר זה ואח"כ אסור עליו בקונם – אסור לאכלו, כדאמרין לעיל: "קונם סוכה
שאני עושה" "לולב שאני נוטל" אסור. ובודאי דכי היכי דנדר חל על דבר מצוה – דייל נמי אשבועה, שמצוה ושבועות שתיין איסור גברא קו וחיל עליוהו איסור חפצא דנדרים לבטלן בשב
ואל תעשה. ואפשר ג"כ שכשם שהנדר חל על השבועה לבטלה – כך הוא חל לקימה, שהנשבע שלא יאכל ככר זה, וחזר ואסור עליו בקונם, ואכלו – חיוב שתיים. וכן בדין: אם לבטל קו חלין
– לקיים לא כל שכן? ומזההו טעמא גופיה דכתיבנא. דכין דשבועות ליחנודו אלא איסור גברא – כי אמר "קונם" מיתוסף ביה איסור חפצא. אבל אין השבועות חלות על הנדרים, לא לבטל
ולא לקיים. שאם אסר על עצמו ככר, וחזר ונשבע עליו שיאכלנו – פשיטא שאינו רשאי לאכלו, וכן נמי נשבע עליו שלא יאכלנו – אינו עובר אלא משום "בל יחל" ולכא למימר דכי היכי
דאיסור חפצא דנדרים חייל איסור גברא דשבועות – ה"נ איסור גברא דשבועות ליחול איסור חפצא דנדרים. משום דבנדרים כי היכי דאית בזה איסור חפצא – איסור גברא נמי אית בהו.
שהרי מכיוון שנאסר עליו – קאי עליה ב"לא חל דבר", והאי "לאו" – איסור גברא הוא ככל לא תעשה שבתורה, הלכך אין מקום לשבועה שתחול על הנדרים. והכי איתא בירושלמי פ"ק
דמכילתין, בבכר אחד: מכיון שהוכיז עליו שבועה – כנבלה הוא, מכאן ואילך כמיחל שבועות על האיסורין, ואין שבועות חלות על האיסורין. אמר ר' יודן: והוא שהוכיז נדר ואח"כ הוכיז
שבועה, אבל אם הוכיז שבועה ואח"כ נדר – הנדרים חלים על האיסורין. **לימא** מסייע ליה מי שנדר ב' נזירות וכו'. מאן דמסייע ליה לרבא מזה – על כרחין כרב הונא סבירא ליה, דאמר
דבאמר "הריני נזיר היום, הריני נזיר היום" אין נזירות חלה על הנזירות. דאי כשמואל ס"ל, דאמר דאפי' בכי האי גוונא נזירות חלה על הנזירות – מאי קא מסייע ליה לרבא? דלמא שני
הבא דבשעה שנדר חלה על שתיין, ומשה' כשנשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה. אבל בשבועות, שבשעה שנשבע לא חלה שבועה שניה – לעולם אימא לך דכין דלא חיילא
השתא לא חיילא נמי כי מתשיל אראשונה. אלא ודאי משום דס"ל כרב הונא מסייע ליה. וה"ק: ודאי את מתנתא באומר "הריני נזיר היום, הריני נזיר היום" מתקנא, ואפי' נדי דבשעה
שנדר לא חייל נדר שני, כי מתשיל אנדר ראשון – חייל, וכדברא. דאי באומר "הריני נזיר היום, הריני נזיר למחר" עסקין, ומשה' קתני "עלתה לו שניה בראשונה", לפי שבשעה שנדר חלו
שתיין – איכ' היכי קתני דעלתה לו שניה בראשונה? הא איכא יומא יתירא ודאי. דהבא כגון שקבל עליו שתי נזירות בבת אחת עסקין, ומשה' כי נשאל על הראשונה עלתה לו שניה
בראשונה – לפי שבשעה שנדר היו שתי נזירות ראיות לחלו. אבל בשבועות – לעולם אימא לך דכין דשניה לא חיילא כי אפקדה מפומיה, כי מתשיל אראשונה נמי לא חיילא.
ולענין

ולענין

הלכה. ק"ל כר"ב. דנדי דאדחיא סייעתיה – שמעתיה לא אדחיא. ומותני' דהכא ורשבועות כותיה דייקי, דהחם בפרק "שבועות שתיים" בחרא (שטות סז) נמי מסייעי לרבא ממותני' ד"שבועה שלא אוכל כבר זה" וכו', וכדאיתא התם. **מתני'** סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל. כלומר, מי שנדר ויש לפרש לשונו להחמיר ולהקל, כל שלא

פירש א' מהן למה נכתבין – הולכין בסתמא

להחמיר. ו**ופירושן** להקל. אם פירש אחד, ב

ואמר לבן נכתובתי – סומכין על דבריו אע"פ

שהוא מיקל. וכולה מתני' עד נדר בחרם מפרש

כיצד סתמן להחמיר, ומגדר בחרם ואילן מפרש

כיצד פירושן להקל. **כיצד** הרי עלי כבשר

מליח ויין נסך. כלומר, כיצד קרוי סתם נדרים;

האומר "כבשר מליח ויין נסך", דמשמע של שמים.

וקרי ליה בשר מליח – משום דכתיב "על כל

קרבן תקריב מלח". ומשמע נמי של עבודה וזה

– כה"ג הוי סתם נדרים, דהא אם פירש של שמים

– אסור, ואם פירש של עבודה וזה – מותר. ואם

סתם, דמשמע הכי ומשמע הכי – אסור, הרי

שסתם נדרים להחמיר. אם **כמעשר** בחמה

נדר אסור. דדבר הנדור הוא, כשהיה קורא

לעשרי עשרי, ואסור לכל עד שיקרבו מתירי.

סתם תרומה ביהודה אסורה. לפי שביהודה,

מתוך שהיו קרובין לבהמק – תרומת הלשכה נמי

תרומה סתם קרו לה, והוה ליה סתם נדרים

להחמיר. שאין אנשי גליל מכירין את תרומת

הלשכה. שמתוך שהיו רחוקין מירושלים ולא היו

רגילין בתרומת הלשכה – לא קרו לה תרומה

סתמא, אלא תרומת הלשכה קרו לה. הלכך, כי

נדר בתרומה סתם – ליכא לספוקי כלל בתרומת

הלשכה, ומש"ה שרי. **סתם** חרמים ביהודה

מותרין. שהכהנים מכירין ביניהם, ורגילים בחרמי

כהנים, וקרי להו נמי חרמי סתם בחרמי גבה. ומש"ה מותרין, דדך סיפא ר' אלעזר רבי צדוק

דאי, כדאיתא בגמרא, וס"ל דסתם נדרים להקל, ופליג ארישא. ובגליל אסורין, והיינו דהדר

קתני שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים – דמשמע: טעמא דאין מכירין, דא מכירין

– אלו ואלו מותרין. **שאין** אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים. שמתוך שלא היו כל כך

כהנים בניהם, להרמי כהנים לא קרו להו חרם סתם. הלכך, כי נדר בחרם – ליכא לספוקי

במיד, ודאי חרם גבוה קאמרי'. **נדר** בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים. השתא

מפרש ואזיל כיצד פירושן להקל. והאי דנקט להו בהני גווי דמפרש ואזיל, ולא נקט להו

בהני גווי דרישא, דליתני: נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרם של כהנים – רבותא

אשמעינן, שאע"פ שהוא מפרש נדרו בדבר זה, שאינו כל כך במשמעות לשונו, בחרמו של

ים, והני אחריני דתני – אפי' הכי מהדימן. **בחרמו** של ים. רשת שצדין בה דגים מן היםקרויה חרם. **הרי** עצמי קרבן. כלומר, היה מדבר עם חבירו, ואמר לו: הרי עצמי קרבן. אע"פ

שנראה שאסור עליו גופו כקרבן, כי אמר דלא נדר אלא בעצם שהניח להיות נדר בו,

כלומר, שיש לו עצם אחד בתוך ביתו שהצניעו לכך להיות נדר בו – מהדימן. **ועל** כולן אין

נשאלין עליהן ואם נשאלו וכו'. מפרש בגמרא דה"ק: אין נשאלין עליהן בתלמיד חכם, דכי

נדר בחרם ואמר: לא נדרתי אלא בחרמו של ים – מהדימן, ולא צריך שאלה. ואם נשאלו – דכי

נהגו היתר בדבר: קודם שבאו לישאל. עונשין אותן – שאין מתירין להן עד שיהגו איסור כימים שנהגו בהן היתר, כדאיתא בגמ'. ו**ומתמירין** עליהן, שאין פותחין להן בחרטה, ואין מתיריןאותו עד שימצאו פתח לנדרן. **פותחין** לו פתח ממקום אחר. בתרתי פליגי: חזא – דאין עונשין אותן אם עברו על נדרן, ועוד – שפותחין להם בחרטה. וקרי ליה מקום אחר – משום דלאהויא מגופו של נדר הפתח. ו**ומלמדין** אותן שיהגו איסור. אפי' בגדרים הללו. ודוקא בהני דסיפא, דמשמעוהא דידהו הויא להחמיר טפי מלהקל, אמרין דצריך שאלה, למר כדאית ליהולמר כדאית ליה. אבל בהנך דרישא, ונדר כבשר מליח, אי פריש ואמר דבשל עבודה וזה נדר, וכן כשנדר בחרם אי פריש ואמר דבשל כהנים נדר – אפי' בעם הארץ אינו צריך שאלה. **גמ'**ספק נזירות להקל. משנה היא במסכת טהרות (פ"ג משנ"י), ונזירות על ידי נדר הוא, וקשין אהרדי. **המקדיש** חיותו ובהמתו. חיותו או בהמתו. **לא** הקדיש את חביו. דהוי ספק היהספק בהמה. ואי הקדיש את בהמתו – אמרין דלמא כיו חיה, ואי הקדיש חיותו – אמרין דלמא בהמה הוא. **גופיה** נמי. סבירא ליה דמעיל לספיא, הלכך מתניתין דסתם נדרים להחמיר

– רבנן.

מתני' סתם נדרים להחמיר, ופירושם להקל. כיצד?**אמר** "הרי עלי כבשר מליח" "כ"יין נסך", אם כבשר

(שקמים) נדר – אסור, אם כבשר מליח אסור, וזה נדר

– מותר, ואם סתם – אסור. "הרי עלי כהרם", אם

כהרם של שקמים – אסור, ואם כהרם של כהנים

– מותר, ואם סתם – אסור. "הרי עלי כמעשר",

אם כמעשר בהמה נדר – אסור, ואם של גורן –

מותר, ואם סתם – אסור. "הרי עלי בתרומה", אם

בתרומת הלשכה נדר – אסור, ואם של גורן – מותר,

ואם סתם – אסור, דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר:

סתם תרומה, ביהודה – אסורה, בגליל – מותר, שאין

אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה. סתם חרמים,

ביהודה – מותרין, בגליל – אסורין, שאין אנשי גליל

מכירין את חרמי הכהנים. **גמ'** והתני: ספק נזירותלהקל! **אמר** ר' יודא: **לא קשאי**; הא – ר' אליעזר,הא – רבנן. **דחנניא**: המקדיש חיותו ובהמתו – הקדיש

את חביו, ר' אליעזר אומר: לא הקדיש את חביו.

מאן דאמר ממונו מעייל לספיא – גופיה נמי מעייל,

ומאן דאמר ממונו לא מעייל לספיא – גופיה (נמי)

כל

תמורה (דף לב). אם בחרם של כהנים. שמתור בהנאה לאחר שבא ליד כהנים. **כמעשר**בהמה. והיינו דבר הנדור, שאינו אסור עד שיקרא עליו שם מעשר. **ואם של גורן**. מעשר

דגן, דבר האסור, שמעשר ותרומה בשבילין אסור. תרומת הלשכה. והיינו דבר הנדור

מעיקרא, דמפריש להו לשקלים. שאין אנשי גליל מכירין בתרומת הלשכה, ולפי שהיו

רחוקים מירושלים. שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים. שלא היו כהנים בניהם,

וכשמחרמין – אין מחרימין אלא לשמים. **גמ'** והתני ספק נזירות להקל. דאמרין

במסכת נזיר (דף לב): "הריני נזיר אם זהו פלוני שבא נגדי נזיר" והלך לו אותו, שאין יודע

אם נזיר אם לא – אינו נזיר. ונזירות היינו כנדרים, והכי קתני: סתם נדרים להחמיר?

המקדיש חיותו ובהמתו. שהקדיש כל חיות ובהמות שיש לו. ואם היה לו כיו בניזון

הקדיש נמי, דכיו בכלל היה ובהמה. רבי אליעזר אומר לא הקדיש את חביו. דלא מעייל

איניש ממוניה לספיא, דכיו דספק הוא אי מין בהמה אי מין חיה – מאותה ספיא לא

עיליה להקדיש בכלל חיה ובהמה. וכי היכי דסבירא ליה דלא מעייל ממוניה לספיא

כל

מתני' סתם נדרים. דאינו יודע באיזה ענין נדר. להחמיר. דאזלינן לחומרא, ואמרין: על כל דבר הנדור נדר. ופירושן, אבל אי מפרש ואמר דבדבר איסור נדר. להקל. דהכי הוא כדקאמר. כיצד האומר כבר זו עלי כבשר מליח אם כבשר מליח נדר. כי שילינן ליה, אמר: על של שלמים נדרתי, על שם בשר שלמים שצריכין מלח, דכתיב "וכל קרבן

מנחתך במלח תמלח" (ויקרא ב). ועל יין

המתנסך על גבי המזבח לשמים. **אסור**. שהרי

נדר בדבר הנדור. ואם. על שם יין נסך של

עבודה וזה וכבשר מליח דעבודה וזה – מותר,

שהרי נדר בדבר האסור. ואם סתם. דאמר: אין

יודע לי אם על שם שמים או על שם טומאה

נדרתי. **אסור**. דאמרין: לא נתכוון זה אלא בדבר

הנדור, והיינו סתם להחמיר. ופירושן להקל –

דאם פ' ואמר: לשם עבודה וזה נדרנא – מותר.

ל"א: סתם נדרים – דאמר "כבר זו עלי כבשר

מליח וכיין נסך", דלא הוכיז לא לשם שמים

ולא לשם עבודה וזה – להחמיר. ופירושן –

דאם מפרש בשעה שנדר ואמר "כבשר מליח

של שלמים" – משלמים ודאי קאמר, שצריכות

מלח יותר משאר קרבנות, שהרי נאכלין לשני

ימים ולילה אחת. וכיין נסך שעל המזבח –

דהיינו בדבר הנדור. ואם כיין נסך של עבודה

וזה וכבשר מליח של עבודה וזה – להקל. **אם**

בחרם של שפים. נדר. בגון שהתפיס במה

שהקדיש לגבוה, לקדיש בדיק הבית – הלכך

אסור, דלא ניתן לפדות, כדכתיב (ויקרא כז) "כל

חרם קדש קדשים הוא". בחרם של כהנים.

שהתפיס בחרם של חרמי כהנים, דכתיב "כל

חרם בישראל לך ידוה" (במדבר יח). דהאי הוי

ממון כהנים והוי מותר כחולין לכל דבריהן

לאחר שבא ליד כהן, ודין חרמים מפרש במסכת

תמורה (דף לב). **אם בחרם של כהנים**. שמתור בהנאה לאחר שבא ליד כהנים. **כמעשר**בהמה. והיינו דבר הנדור, שאינו אסור עד שיקרא עליו שם מעשר. **ואם של גורן**. מעשר

דגן, דבר האסור, שמעשר ותרומה בשבילין אסור. תרומת הלשכה. והיינו דבר הנדור

מעיקרא, דמפריש להו לשקלים. שאין אנשי גליל מכירין בתרומת הלשכה, ולפי שהיו

רחוקים מירושלים. שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים. שלא היו כהנים בניהם,

וכשמחרמין – אין מחרימין אלא לשמים. **גמ'** והתני ספק נזירות להקל. דאמרין

במסכת נזיר (דף לב): "הריני נזיר אם זהו פלוני שבא נגדי נזיר" והלך לו אותו, שאין יודע

אם נזיר אם לא – אינו נזיר. ונזירות היינו כנדרים, והכי קתני: סתם נדרים להחמיר?

המקדיש חיותו ובהמתו. שהקדיש כל חיות ובהמות שיש לו. ואם היה לו כיו בניזון

הקדיש נמי, דכיו בכלל היה ובהמה. רבי אליעזר אומר לא הקדיש את חביו. דלא מעייל

איניש ממוניה לספיא, דכיו דספק הוא אי מין בהמה אי מין חיה – מאותה ספיא לא

עיליה להקדיש בכלל חיה ובהמה. וכי היכי דסבירא ליה דלא מעייל ממוניה לספיא

כל

אם בחרם של כהנים. שמתור בהנאה לאחר שבא ליד כהנים. **כמעשר**בהמה. והיינו דבר הנדור, שאינו אסור עד שיקרא עליו שם מעשר. **ואם של גורן**. מעשר

דגן, דבר האסור, שמעשר ותרומה בשבילין אסור. תרומת הלשכה. והיינו דבר הנדור

מעיקרא, דמפריש להו לשקלים. שאין אנשי גליל מכירין בתרומת הלשכה, ולפי שהיו

רחוקים מירושלים. שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים. שלא היו כהנים בניהם,

וכשמחרמין – אין מחרימין אלא לשמים. **גמ'** והתני ספק נזירות להקל. דאמרין

במסכת נזיר (דף לב): "הריני נזיר אם זהו פלוני שבא נגדי נזיר" והלך לו אותו, שאין יודע

אם נזיר אם לא – אינו נזיר. ונזירות היינו כנדרים, והכי קתני: סתם נדרים להחמיר?

המקדיש חיותו ובהמתו. שהקדיש כל חיות ובהמות שיש לו. ואם היה לו כיו בניזון

הקדיש נמי, דכיו בכלל היה ובהמה. רבי אליעזר אומר לא הקדיש את חביו. דלא מעייל

איניש ממוניה לספיא, דכיו דספק הוא אי מין בהמה אי מין חיה – מאותה ספיא לא

עיליה להקדיש בכלל חיה ובהמה. וכי היכי דסבירא ליה דלא מעייל ממוניה לספיא

כל

כל

נדרים דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום חמישי) קעא

משנה

המשנה דנה בנדר בלשון שיש בו שתי משמעויות, אחת להקל ואחת להחמיר, איך מפרשים אותה:
פְּתָם נְדָרִים – הנדר בלשון שיש לו שתי משמעויות גם להקל וגם להחמיר, כלומר, שניתן לפרש את לשונו למשמעות שאינה מועילה לנדר, ולא יחול הנדר, וניתן לפרש את לשונו למשמעות שמועילה לנדר, ויחול הנדר, ונדר בסתם. דנים להחמיר ומפרשים את הלשון כמשמעות החמורה וחל הנדר, ומדין ודאי. ואף שבסתם נדרים למדנו שמפרשים את דבריו להחמיר, מכל מקום ופירושו להקל – אם פירש הנדר לאחר מכן שכוונתו למשמעות שאינה מועילה לנדר, נאמן לפרש את דבריו, ודנים בהם להקל. המשנה מביאה דוגמאות לדין של סתם נדרים להחמיר ופירושו להקל:

בַּיָּצֵד סתם נדרים להחמיר, אם אָמַר הָרִי דָּבָר פְּלוּנִי עָלַי בְּבִשְׁרִי מְלִית, או שאמר הרי דבר פלוני עלי כִּין נֶסֶךְ, וזהו לשון של סתם נדרים שאפשר לפרשו בשני אופנים, דהיינו **אִם בְּשָׁל (שְׁלִים)** [שְׁלִים] נָדָר – שאם כוונתו להתפייס בבשר קרבנות שנקראים בשר מליח, הואיל והצריכה תורה למלוח אותם כמו שנאמר (ויקרא ב יג) 'עַל כֵּן קָרַבְנָךְ תִּקְרֶיב מִלֵּחַ, וכן אם מה שאמר כִּין נֶסֶךְ כוונתו לִין שֶׁמֶנְסָכִים על גבי המזבח לקרבן, אָסוּר – חל הנדר לאיסור, לפי שהתפייס את נדרו בקרבנות ויין של נסכים שהם דבר הנדור, אבל **אִם בְּשָׁל עֲבֹדָת פּוֹכְבִּים** נָדָר – אם כוונתו לבשר מליח שהיו מקריבים אותו לעבודה זרה, או לִין שֶׁמֶנְסָכִים אותו לעבודה זרה, אין הנדר חל ומוֹתֵר, לפי שהתפייס את נדרו בדברים המוקרבים לעבודה זרה שהם דבר האסור ולא דבר הנדור, וְהָדִין הוּא שֶׁאִם אמר פְּתָם כבשר מליח או כִּין נֶסֶךְ ולא פירש לאיזה מהם כוונתו, אָסוּר, משום שמפרשים דבריו להחמיר שהתפייס בבשר קרבנות וביין שֶׁמֶנְסָכִים על גבי המזבח.

אופן נוסף של סתם נדרים:

האומר הָרִי דָּבָר פְּלוּנִי עָלַי בְּחֶרֶם – יהיה אסור עלי כמו חרם, ויש שתי משמעויות לפרש דבריו, אִם כוונתו שהדבר יהיה בְּחֶרֶם שֶׁל שְׁמִים – בדבר שמחרימים לשמים ודינו שניתן לבדק הבית, אָסוּר – חל הנדר ונאסר הדבר שהתפייס, כיון שהתפייס בדבר הנדור לשמים, וְלַעֲוֹמֶת זאת אִם כוונתו שיהיה בְּחֶרֶם שֶׁל בְּהֵימָּה – ודינו שניתן לכהנים, אין הנדר חל ומוֹתֵר, כיון שלאחר שניתן החפץ המוחרם לידי הכהנים הרי הוא ממון כהנים גמור ומותר לכל אדם כחולין. וְהָדִין הוּא שֶׁאִם אמר פְּתָם בחרם ולא פירש לאיזה חרם נתכוין, אָסוּר, משום שמפרשים דבריו להחמיר שהתפייס בחרמי שמים.

אופן נוסף של סתם נדרים:

האומר הָרִי דָּבָר פְּלוּנִי עָלַי בְּמַעֲשֵׂה, אִם בְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה נָדָר – אם נתכוין להתפייס במעשה בהמה, חל הנדר ואָסוּר, משום שמעשר בהמה דבר הנדור הוא, שקדושתו חלה על ידי הבעלים שקורא לה עשירי, ואִם כוונתו למעשר ראשון שֶׁל גֹּזֶן, שמפרשים מהתבואה ללוי אחד מעשרה, אין הנדר חל ומוֹתֵר, משום שלא התפייס בדבר הנדור, וְהָדִין הוּא שֶׁאִם אמר הרי זה כמעשר פְּתָם ולא פירש לאיזה מעשר כוונתו, חל הנדר ואָסוּר, משום שמפרשים דבריו להחמיר שהתפייס במעשר בהמה.

אופן נוסף של סתם נדרים:

האומר הָרִי דָּבָר פְּלוּנִי עָלַי בְּתְרוּמָה, אִם בְּתְרוּמַת הַלֵּשֶׁבֶת נָדָר – שהתפייס במעות שהיו תורמים מן הלשכה לקופות לצורך קרבנות ציבור, חל הנדר ואָסוּר, משום שתְרוּמַת הַלֵּשֶׁבֶת דבר הנדור הוא, ואִם נתכוין להתפייס בתְרוּמַת שֶׁל גֹּזֶן שְׁנוֹתָנִים מן התבואה תְרוּמַה גדולה לכהן, אין הנדר חל ומוֹתֵר, לפי שתְרוּמַה אינה נחשבת דבר הנדור, שדבר הנדור הוא דבר שאסור לזרים מחמת נדרו, אבל תְרוּמַה אינה אסורה לזרים מחמת נדרו והפרשתה, אלא מן התורה, וְהָדִין שֶׁאִם אמר הרי עלי כתרומה פְּתָם ולא פירש לאיזה תְרוּמַה נתכוין, חל הנדר ואָסוּר, משום שמפרשים דבריו להחמיר שהתפייס בתְרוּמַת הַלֵּשֶׁבֶת. ומה ששינוי עתה שהתפייס בתְרוּמַת

סתם, ולא פירש לאיזה תְרוּמַה נתכוין, אסור, אלו דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. המשנה מביאה את שיטת רבי יהודה שיש פעמים שהתפייס בסתם תְרוּמַה ומותר:
רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר פְּתָם תְרוּמָה – המתפייס בתְרוּמַה סתם ולא פירש באיזה התפייס, אם הוא נמצא בְּיְהוּדָה בשעה שנדר, התפייס זו אֲסוּרָה, משום שמבארים שכוונתו להתפייס בתְרוּמַת הַלֵּשֶׁבֶת שהיא דבר הנדור, משום שאנשי יהודה הסמוכים לירושלים, היו קוראים גם לתְרוּמַת הַלֵּשֶׁבֶת תְרוּמַה סתם. אבל הנדר בתְרוּמַה סתם בְּגִלְלִיל, מוֹתֵר, ולא מפרשים שכוונתו לתְרוּמַת הַלֵּשֶׁבֶת, מפני שֶׁאִין מְכִירִין אֶת תְרוּמַת הַלֵּשֶׁבֶת – משום שמקומם רחוק מירושלים, ואינה נקראת בלשונם תְרוּמַה סתם, ולכן אם אמר סתם ולא פירש ודאי כוונתו להתפייס בתְרוּמַת גֹּזֶן שאינה דבר הנדור ומותר.

מבארת המשנה שיטה חדשה שסתם נדרים להקל, ורק באופן שמסתבר שכוונתו לאסור, הדין שאסור:
פְּתָם תְרוּמָה – האומר הרי דבר זה עלי כחרם ולא פירש אם נתכוין לחרמי כהנים או לחרמי גבוה, אם הנדר בְּיְהוּדָה, מוֹתֵר, לפי שיהודה סמוכה לירושלים ומצויים שם כהנים, ואנשי יהודה מכירים את חרמי הכהנים וקוראים להם בלשון חרם סתם, ויתכן שנתכוין לחרמי כהנים, אבל אם הוא נמצא בְּגִלְלִיל, ואמר סתם חרם, אָסוּר, משום שמפרשים שנתכוין לחרמי שמים, לפי שֶׁאִין מְכִירִין אֶת חֲרָמֵי הַכֹּהֲנִים, כיון שאין כהנים מצויים ביניהם, וכשאומר חרם סתם מסתבר שאין כוונתו לחרמי כהנים, אלא לחרמי שמים, והוא נדר ודאי.

גמרא

הגמרא מקשה תיירה ממקומות אחרים שבספק דנים להקל: מקשה הגמרא, שנינו במשנה שסתם נדרים להחמיר, וְהָתֵּן – והרי למדנו במשנה (סדרות פ"ד מ"א) פֶּסֶק נִזְיוֹת לְהֶקֶל – נזירות שיש ספק האם חלה, דינה להקל ואינה חלה כלל. ומדוע בסתם נדרים למדנו שמחמירים, ובספק נזירות מקילים.
מתוך רבי זירא, אָמַר רַבִּי יוֹדָא, לֹא קָשְׁיָא – אין קושיא מהחילוק בין נזירות לנדרים. כיון שכל משנה סוברת כתנא אחר. הָא – המשנה שספק נזירות להקל סוברת כשיטת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, ואילו הָא – המשנה שסתם נדרים להחמיר סוברת כשיטת רַבִּי שְׁחולקִים על רבי אליעזר. שמצינו שנחלקו רבי אליעזר ורבנן האם ספק נכלל בלשון הנדר, או שלשונו כולל רק ודאי ולא ספק.
דְּתַנְיָא בברייתא, הַמְקַדֵּשׁ חֵיתִי וּבְהֵמָתוֹ – אדם שהקדיש את כל חיותו או את כל בהמותיו, הרי זה הַקְדִּישׁ אֶת חֵבִי – חלה קדושה גם על חביו שאין ידוע אם נחשב לחיה או לבהמה, שמספק חלה עליו קדושה שספק שמא חיה הוא או בהמה, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר חולק ואומר לֹא הַקְדִּישׁ אֶת חֵבִי – שכיון שהכחיו ספק חיה ספק בהמה, אינו קדוש מספק, שאם הקדיש את חיותו אין חביו קדוש שמא נחשב בהמה, ואם הקדיש את בהמותיו אין חביו קדוש שמא נחשב חיה ולא בהמה. ומבואר שלדעת רבי אליעזר דעת המקדיש שיחול ההקדש רק על דבר שהוא נכלל בלשונו בוודאות, וחכמים סוברים שדעתו גם על מה שספק אם הוא כלול בלשון ההקדשה וחביו קדוש מספק.
ומבארת הגמרא כיצד תלוייה המחלוקת של ספק נזירות במחלוקת של ספק הקדש. מֵאֵן דְּאָמַר – רבנן הסוברים שְׁמֻנּוֹ מְעִיל לְפִסְקָא – אדם מכניס את ממונו לספק, ובשמקדיש את ממונו כוונתו שיחול ההקדש אף באופן של ספק, אם הוא בכלל דבריו כגון כוי, מסתבר שאת גִּזְפִּיה מְעִיל – גם את גופו הוא מכניס לכלל ספק, ובשמטיל חלות נזירות על עצמו דעתו שתחול הנזירות גם בספק, ולפי דעה זו בין בנדרים ובין בנזירות דנים להחמיר. וּמֵאֵן דְּאָמַר – רבי אליעזר הסובר שְׁמֻנּוֹ לֹא מְעִיל לְפִסְקָא – אין אדם מכניס את ממונו לספק, ובשמקדיש את ממונו כוונתו שיחול רק באופן של ודאי, ולכן כוי אינו קדוש, גִּזְפִּיה (גִּזְפִּיה)

הדבר המסופק פה, משום שמן התורה אין משקים מטמאים
אלא מדרבנן, ובספק דרבנן דנים להקל, דברי רבי מאיר, וכן היה
רבי אלעזר אומר בדרבנן. וקשה וי' כדרי' ליה לרבי אלעזר לטמא
טמא - וכי יתכן שרבי אלעזר סובר שמשקים טמאים מספק,
והתניא בברייתא, רבי אלעזר אומר אין טומאה למשקין מהתורה
כל עיקר - לא לענין עצמם ולא לטמא אחרים, תרע שכן הוא,
שהרי העיר יוסי בן יעזר איש צדקה על איל קמצא - חגב ששמו
איל, שהוא דבן - טהור ומותר לאכלו, ועוד העיד על משקין בית
מטבחיא - משקים הנמצאים בבית המטבחיים (מקום שחיטת
הקרבות בבית המקדש) כגון דם הקדשים והמים שהיו משתמשים
בהם שם, שהם דבן - טהורים, כלומר, שאינם מקבלים טומאה.
ומוכח שאין משקים מקבלים טומאה מן התורה, שאם כן גם
משקים של בית המקדש היו מקבלים טומאה, ונמצאו דברי רבי
אלעזר סותרין, שכיון שלדעתו טומאת משקין עצמן היא רק
מדרבנן אם כן מדוע החמיר בספק אם נגעו בדבר טמא, הלא
חכמים גזרו רק על הודאי ולא על הספק.
מבאר הגמרא שהקושיא אינה לפי כל השיטות:
הניחא - אפשר ליישב לשיטת שמואל דאמר שערות יוסי בן יעזר
שמשקים בית מטבחיא הם דבן - טהורים, היינו רק מלמא אחרים
- משום שטומאת משקים לטמא אחרים מדרבנן,
ולא גזרו במשקים בית מטבחיא. אבל מומא' ע' ע' - שאף
משקים בית מטבחיא מקבלים טומאה, כיון שטומאת משקים
עצמם מן התורה, שפיר - מוכן מה שאמר רבי אלעזר שספק
משקים ליטמא טמא, שכיון שמשקים עצמם מקבלים טומאה מן
התורה, לכן בספק דנים בהם להחמיר, אבל לטמא אחרים שהיא
מדרבנן היא דנים מספק להקל. אלא לשיטת רב דאמר שערות יוסי
בן יעזר היתה שמשקים בית מטבחיא דבן מטמא - טהורים לגמרי
ואף טומאת עצמן אין להם, משום שאף טומאת עצמם מדרבנן
היא ומהתורה אין משקים מקבלים טומאה, מאי איכא למימר -
איך אפשר לתרץ את רבי זירא, שאם המשנה שספק נזירות להקל
היא בשיטת רבי אלעזר, ומוכח שהוא סובר שגם בספק דאורייתא
דנים להקל, אם כן מדוע בספק טומאת משקים שטומאתם מדרבנן
דנים להחמיר. ומוחמת קושיא זו אי אפשר להעמיד את המשנה
שספק נזירות להקל כרבי אלעזר, והגמרא מחפשת תנא אחר
להעמיד המשנה בשיטתו.
אלא הא - המשנה שספק נזירות להקל היא כשיטת רבי יהודה
שמצאנו שמיקל בספק, והא - משנתנו שסתם נדרים להחמיר,
היא כשיטת רבי שמעון.
דתניא בברייתא, האומר הריני נזיר אם יש בכרי ו-בערימת
התבואה הנה מאה כוז' - סך תבואה של מאה כורים, דהיינו
שקיבל עליו נזירות אם יש בערימה שלפניו מאה כורים, והלך
לבדוק כמה תבואה יש בכרי ומצא - את הכרי שנגנב או שאבד,
ואי אפשר לדעת אם היו בו מאה כורים בשעה שנדר נזירות,
או שלא היו בו מאה כורים ואינו נזיר, רבי יהודה פתיר את הנזיר
בשתיית יין ושאר איסורי נזירות, שסובר שלא חלה נזירות מספק.
וטעמו משום שאין דעת הנזיר להיות נזיר רק אם יוברר שיש בכרי
הזה מאה כורים, אבל אין בדעתו להיות נזיר אם לא יתברר הדבר.
ורבי שמעון אומר את הנזיר בשתיית יין ובשאר איסורי נזירות
מספק, שמא היו בכרי זה מאה כורים וחלה עליו נזירות.
נמצא שנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון האם דעת הנזיר שתחול
עליו נזירות מספק, או שדעתו שלא תחול עליו נזירות מספק.
לדעת רבי יהודה אין דעת הנזיר שתחול עליו נזירות מספק,
והמשנה שספק נזירות להקל כמותו. ולדעת רבי שמעון דעת
הנזיר שתחול עליו נזירות אף בספק, והוא התנא של משנתנו
סתם נדרים להחמיר.
הגמרא מקשה סתירה בשיטת רבי יהודה:
ורבי דרבי יהודה אדרבי יהודה - אקשה מדברי רבי יהודה במקום
אחד על דבריו במקום אחר. מי אמר רבי יהודה לא מעיל איניש
נפשיה לספקא - וכי אפשר לומר שרבי יהודה סובר שאין אדם

כל שכן דלא מעיל לספקא - שאינו מכניס עצמו לספק, משום
שאדם מקפיד על גופו יותר מעל ממונו. והמשנה הסוברת שספק
נזירות להקל, היא כשיטת רבי אלעזר שאין אדם מכניס עצמו
לספק שתחול עליו נזירות מספק, ולדבריו גם בסתם נדרים דנים
להקל. ומשנתנו הסוברת שסתם נדרים להחמיר היא בשיטת רבנן
שבהקדש הכוי קדוש, משום שאת ממונו אדם מכניס לספק.
אם כן נמצא שאדם האומר לשון שיש ספק בפירושה, או שמקבל
עליו נזירות בתנאי ואין ידוע אם נתקיים התנאי, אם נאמר שאדם
מכניס עצמו לספק, נדרו חל או מספק או בודאי, ואם אין אדם
מכניס עצמו לספק, אין כאן אפילו ספק נדר או ספק נזירות.
אביי מקשה על תירוצו של רבי זירא:
אמר ליה אביי לרבי זירא, במאי אוקימתא לספק נזירות להקל -
כאיזה תנא העמדת את המשנה שספק נזירות להקל, ברי' אלעזר
סובר לגבי המקדש חיותו או בהמתו שאין הכוי קדוש, אם כן
אימא - באר לי את הנאמר בספא של המשנה שם (טהרות פ"ד מ"ב),
ספק פבורות - ולד שהוא ספק בכור, כגון שנולדו תאומים זכר
ונקבה ולא ידוע מי מהם נולד ראשון, אחר בכור אחר - בין בבכור
אדם שדינו להיפדות בחמשה סלעים כסף, ואחר בכור בהמה, בין
בבכור של בהמה מטמא כגון פטר חמור, שדינו לפדות את החמור
בשה ולתתו לכהן, בין בכור של בהמה פהוה שדינו להינתן לכהן,
המוציא מהבית עליו הרה - הכהן הבא להוציא את הבכור
מבעלי ישראל, עליו להוכיח שהוא בכור, ואם אינו מביא ראיה
אינו יכול להוציאו מיד הישראל המוחזק בו. ותני עלה - שנינו
בברייתא על המשנה של ספק בכור, שאף שהמוציא מחבירו עליו
הראיה, ואין הכהן יכול להוציאו מבעלי ישראל, מכל מקום
הבהמות אצלו רק מספק ואסורים - הם בגיזה ועבודה כדן ודאי
בכור, שהבהמה קדושה ואסור לגזוז ולעבוד בה, וכך גם
הספיקות אסור לגזוז שערן ולעבוד בהן. ואם כן אין להעמיד את
המשנה שספק נזירות להקל כרבי אלעזר הסובר שאין הספק
בכלל ההקדש, שהרי התנא של משנה זו סובר שספק בכורות
קדושים מספק.
מתרצת הגמרא, אמר ליה רבי זירא לאביי לתרץ קושיא, אמאי
קא פדמי' - מדוע אתה מדמך קדושה הפאה מאלה - קדושה
שחלה מעצמה בלא מעשה הקדש של האדם, כגון קדושת בכור,
לקדושה הפאה בדי אדם - לקדושה שהאדם עושה אותה, שרק
בקדושה שבאה על ידי האדם ותלויה בדעתו סובר רבי אלעזר
שאין דעתו שתחול קדושה גם על הספקות, אבל קדושה הבאה
מעצמה חלה גם בספק, ולכן ספק בכור אסור בגיזה ועבודה, כי
קדושתו באה מעצם היותו בכור, וחלה אף בספק.
נאמר בתורה (ויקרא י"א ל"ד) וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה כָּל כְּלִי יִטְמָא.
ונחלקו תנאים (פסחים טו.) כיצד דורשים פסוק זה. יש סוברים
שמשקים מקבלים טומאה מן התורה ואף מטמאים דברים אחרים
במגעם. וכוונת הפסוק היא שמשקה טמא, וגם מטמא אחרים
במגעו. ויש סוברים שמן התורה משקים רק מקבלים טומאה, אבל
אינם מטמאים דברים אחרים במגעם, ומפרשים את הפסוק 'יטמא'
למשקה עצמו, אבל לא לטמא אחרים, וחכמים גזרו שמשקים
מטמאים דברים אחרים. ויש הסוברים שמשקים אינם מקבלים
טומאה כלל מן התורה, ומה שכתוב שמשקה יטמא, הכוונה
שמשקים שבאים על אוכל הם מכשירים אותו לקבל טומאה,
ורבנן גזרו טומאה על משקים.
קושיא אחרת על רבי זירא שהעמיד את המשנה הסוברת שספק
נזירות להקל, כרבי אלעזר:
אלא אי קשיא - אלא אם קשה על רבי זירא, הא קשיא - כך קשה,
כלומר שקושיא אביי אינה קשה, אבל יש קושיא אחרת. שנינו
בברייתא (תוספתא טהרות פ"ה), ספק משקין - משקים טהורים שנולד
בהם ספק טומאה, לטמא - אם הספק הוא אם קבלו טומאה או
לא, הדין הוא שטמא, כיון שטומאת משקין עצמם היא
מדאורייתא ויש להחמיר בהם מספק, אבל לטמא אחרים - אם
הספק הוא על דברים אחרים אם נגעו במשקים טמאים או לא,

נדרים. ואלו מותרין – פרק שני דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

כל שכן דסמיך ליה דלא מעייל גופיה לספינקא, דהיבא דנדר ויש בנזירות ספק – לא
הוי נזיר, ולדידיה סבירא ליה דסתם נזירות להקל. **אימא סיפא**, דספק נזירות להקל.
המוציא מהבית, כהן דבעי אפוקי מיניה – עלוי להביא ראייה שחן בכורות, שלא הפילה
נפל קודם לכן, ואי תפס להו כהן – על הבעלים להביא ראייה דלאו בכור הוא. **ואמורים**

5 בנייה ועבודה. אע"פ דלא היה ודאי. אלמא, ספק

כָּרָשְׁבוֹן דָּלָא מְעִיפִי לְסָפֵי	1 קרשים לחומרא, ואסורין בגיזה ועבודה, והיכי	6
אֲוִקִימָא לְסָפֵי נְזוּרוֹת לְ	2 מצינן לאוקמה רבבי אליעזר? והאמר רבי	7
סִיפָא: סָפֵי בְכוּרוֹת, אֲחֵי	3 אליעזר: אל הקדוש את הבוי, דספן קדשים	8
בְּהֶמָה, בִּין מִמָּאָה בִּין טַהֲרָה, וְתִנִּי עֲלֶה: וְאִסּוּרִי	4 לקולא! אַמַּאי קָא מְדַמִּית. קדושת בכור הבאה	9
אַמַּאי קָא מְדַמִּית קֻדְשָׁהּ ה	5 מאליה לקדושת כוי דע"י אדם. קדושת בכור	10
בִּידֵי אָדָם? אֵלָּא, אִי קָשִׁי	6 באה מאליה - להכי מלמיר דניחא ועבודה,	11
- מִמָּא, לְמִמָּא אַחֲרִים - טַ	7 קדושת כוי דעל ידי אדם - אל הוי קדושה	12
ר' אֶלְעִזֵּר אֹמֵר כְּדַבְּרֵי ר' וְהִתְנִינָא: ר"א אֹמֵר: אִין מִמָּא	8 מספק. הַא קָשִׁי. דקתני סיפא דהוא דספן	13
שְׁהָרִי הָעִיד יוֹסִי בִן יוֹעִזֶּר	9 נזירות להקל. סָפֵי מְשֻׁקָּה. לכל טומאת משקן	14
דָּבָן, וְעַל מִשְׁקָן בֵּית מִטָּה	10 קרי ספן משום דלית להו עיקר מן התורה, לפי	15
דְּאָמַר: דָּבָן - מִלְּמִמָּא אֲחֵי	11 שלא מצינו טומאה למשקן בפרשו מן התורה.	16
בְּהֶן, שְׁפִיר. אֵלָּא חֲרִיב, דְּ	12 והאי דכתיב "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי	17
לְמִימֵר? אֵלָּא, הָא רַבִּי יוֹהֲנָן	13 "טמא" (ויקרא יא) - ההוא דכשר הוא. לִישְׁמָא	18
שְׁאֲבֵר, רַבִּי יוֹהֲנָן מִתִּיר, מִי	14 טומא? לקבל טומאה לעצמן - דא טמאן, אַבְל	19
נִפְשֵׁיהּ לְסָפֵיקָא? וְרַמְבַּנִּי ר' בִּיהוּדָה - אִסּוּרָה, וּבְגִלְגִּיל	15 לְמִמָּא אַחֲרִים שְׁחוּרִין. ואי ר"א היא, הַא	20
מִפְּרִין אֶת תְּרוּמַת הַלֶּשֶׁן	16 דאוקמא לרישא דספן נזירות רבבי אליעזר -	21
	17 ומי סבירא ליה דליטמא טמא? והנביא רבי	22
	18 אליעזר אומר: אין טומאה למשקן כל עיקר	23
	19 תרע כו' הניחא לְשִׁמּוּאֵל. אל קשיא דרבי	24
	20 אביתא אדר' אליעזר, הווא דואי אל מיתוקמא	25
	21 הך ברייתא דספן נזירות להקל כ"ר. א"ע:	26
	27 אלא אי קשיא דרבי אלעזר הַא קָשִׁי: סָפֵי	28
	29 משקן ליטמא טומאת משקן עצמן כו'. הַא	29
	30 ניחא לְשִׁמּוּאֵל אַבְל טוֹמַאת עֶצְמָן ש' בְּהֶן, נִיחָא	31
	31 ליה נמי לרבי אלעזר, דאמר כדבריו דר"מ דספן	32
	32 משקן ליטמא טמא, והבא בספן נזירות אמאי	33
	33 מוקל - משום דקסבר לא מצוה היא לקבל	
	34 נזירות, ור"ש כי "פליא" - וידבר קאמר, הווא	

34 אית ליה ספק גזירות להקל. **אלא לרב דאמר דבן ממש.** דאין טומאה למשקל בן עיקר,
35 אמאי קאמר רבי אלעזר הבא ספק משקין לשיטתא וזבא סבירא ליה ספק גזירות
36 להקל: **אלא ה"א רבי יהודה.** ברייתא דספק גזירות. **והא רבי שמעון.** מתיניתין דקתני: סתם
37 נדרים להחמיר. **ומנא נשנוב או שאבד.** ואין יודע אם אדה שם מאה בור אי לא. **אמר**
38 **רבי יהודה לא מעייל איניש נפשיה לספיקא.** כגון הבא, דכשנדר לא על דעתא דהכי נדר,
39 שאם נגבב הכרי, דהוי ספק אם אדה שם מאה בור, שיהא נזיר באותה ספיקא.
הא

דהוי קדושה הבאה בידי אדם – היכי עדיפא טמואה דרבנן, אע"פ שהיא באה מאליה, מביידי אדם אע"פ שהיא מדאורייתא מקל ר"א בספקיה; דקתני: לא הקדש את הכזיב, וכי איכא למימר דהוא מצטנן לרחוי דחינו טעמא דרבי אליעזר דאמר לא הקדש את הזבח שנגנב או שאבד רבי יהודה מתיר. משום דלא מסיק אדעת' לרחוי נזיר עד שיחברך לו וספיא ולא פריך בגופא דרישא, דקתני: סתם תרומה ביהודה אסורה, אלמא ספקא לה בגילין בתרומת הלשכה – לתרומת הגורן לא קרו לה תרומה סתם, הלכך כי גררי בתרומה לפי שאין מכירין – משמע: הא מכירין – זו זו אטרין, דספקא לה כומר. ואולי

הוי נזיר ומיימי חולין בעורה, וכי נתמא: נזיר דחסאת לא מצי לאתויי בתנאי, שאין חסות נדבה, דהא קיימא לן דאם עלה על אחד משלושת יצאו לז' הני מיילי דביערה, אבל כל

א. - אָמַר לִיה אֲבִי: כְּמָא
ב. - כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, אִימָא
ג. - הַמִּצְוִיָּה מִחֲבִירוֹ עָלָיו
ד. - בְּנִיָּה וְעַבְדָּהּ! אָמַר לִיה:
ה. מִמֶּלֶךְ מִלִּילָה לְקִדּוּשָׁה תִּבְּרָה
ו. קִשְׁיָא: סִפֵּךְ מִשְׁקִין, לִימָא
ז. דְּכָרִי ר' מֵאִיר, וְכֵן הָיָה
ח. ס"ס לר"א לִימָא כְּמָא?
ט. הַלְמִשְׁקִין כֶּף עֶקֶר, תַּדַּע,
י. שֶׁצִּירִיה עַל אִיל קִמְצָא
יא. אֵל דְּכֵן! הִנֵּהוּ לְשִׁמוּאֵל,
יב. אֲבָל טוֹמָאֹת עֲצֻמֵּן יֵשׁ
יג. דְּכֵן מִמֶּשׁ, מֵאִי אִיבָא
יד. וְהָא ר"ש. דְּתִנְיָא: "הִרְנִי
טו. ר", וְהִלֵּךְ וּמִצְאָא שְׁנֻגָּב אוֹ
טז. שְׁמֵעוֹן אוֹסֵר. וְרַמִּי דְּרַבִּי
יז. יְהוּדָה לָא מְעִירָא אִינִישׁ
יח. הִוּדָה אָמַר: כִּסְמֵ תְרוּמָה,
יט. וְתִרְתָּ, שְׂאִין אִנְשֵׁי תִּלְפִיל
כ. מְעָמָא - דְּאִין מִכִּירִין,
כא.

五

כל שכן גופיה לא מעייל לספיא. הלכך מנותנית דסמם נזירות להקל רבי אליעזר.
אחד בכור אדם ואחד בכור בדמה. כגון שלדה זכר ונקבה, ואין ידוע אי זה
הוציא ראשו ראשון. והנני עלה אסורין בגיהה ובעבודה. סיפא מנותנית גופה דספק
נזירות להקל היא. דהבי פריך: בשלמא אי לא מוקמין לה כר"א לא קשיא ירשא אסיפא,
דרשא דספק נזירות להקל – משום דגופו לא
מעיל איניש לספיא, וסיפא דספק בברות –
כיון דממונא הוא אמרין דמעיל איניש ממונא
לספיא. אלא לדידך, דלא שני לך בין גופו
לממונא – קשיא. אמאי קמדרשה קדרשה
הבאה מאליה לקדרשה הבאה בידי אדם. משום
דבקדרשה הבאה בידי אדם הוא דאיכא למימר
דהאי גברא לא גמר לעילוי נפשיה וממוניה
לספיא, אבל בקדרשה הבאה בידי שמים –
ליכא למימר הכי, דאטו בידה הוא. ספק
משקין. כגון שהרשיש טמא ידו לבין משקין, ואין
ידוע אם נגע בן. ליטמא טמא. כלומר,
לטומאת עצמן אולנין לחומרא. אבל לא לטמא
אחרים. איכא נוסחי דגרסי הבא: דברי ר"מ וכן
היה ר"א אומר דבריו ותוספתא היא במסכת
טהרות. ואיכא מאן דלא גריס ליה, דלמה ליה
לאותובי מנותנית, הוא סיפא דמנותנית דספק
נזירות להקל היא, דקתני: ספק משקין ליטמא –
טמא, לטמא אחרים – טהור. ואפשר דגרסינן ליה,
ועדיפא ליה לאקשויי מנותניתא משום דמפרשא
בהדיא דר"א ס"ל דספק משקין ליטמא טמא,
אין טמונא למשקין כל עיקר. מדאורייתא. על
איל קמצא. חב ששמו איל. דכן, טהור, ובשר
לאכילה. ועל משקה כי מטבחיא דכן, דבין
דשמות משקין טומאה בעורה. במשקה כי מטבחיא לא
גזרו. שלא להרבות טומאה בעורה. וכיון דטומאת
משקין מדרבנן היכי מחזירין בספקיהו. הא
ניחא לשמואל דאמר דכן מלמטא אחרים אבל
טומאת עצמן יש בהן. ניהא, דמשום דטומאת
עצמן מדאורייתא אולנין בספקיהו לחומרא. אלא
למאן דאמר דכן ממש. דאפילו
טומאת עצמן מדרבנן. מאי איכא למימר. הוה לן למיזל בספקיהו לקולא ובי תימא:
אם כן אפילו לא מוקמינא לא דספק נזירות להקל כר"א היכי ניהא? הא אבתי קשיא דרבי
אליעזר אדריב אליעזר. דהא אמר בהדיא דטומאת משקין מדרבנן דבוקתני: אין טומאה
למשקין כל עיקר, ואפילו הכי איל בספקיהו לחומרא, כדקתני: וכן היה רבי אליעזר אומר
דבריו. עלה דהדיא דספק משקין ליטמא טמא! יש לומר דהבי פריך: בשלמא אי דך
דספק נזירות להקל לא מיתוקמא כרבי אליעזר – לא קשיא. דאיכא למימר דרבי אליעזר
מחמיר בספק אפילו דרבנן. אבל כיון דאמרת דספק נזירות להקל רבי אליעזר היא, נזי
ת דאורייתא א"פ שהיא באה בידי אדם? ובי תימא: הא חזינן בהדיא דבקדרשה הבאה
שכן אפילו כי לא מוקמיןא לה דספק נזירות להקל כר"א קשיא דר"א אדריב אליעזר –
משום דבי שמו עלה ולא קר ליה איניש דיה ולא בהמה. וזיל וזהלך ומצאו
באיתו רבי מאה כור. מעמא אמר מכיין לה במכירן אסורין. האי דמקשה מדיקא
אי – משום דאיכא לדחויי, דרישא היינו טעמא משום דאנשי יהודה מתוך שהיו יותר
דאי בתרומת הלשכה נדרי. אבל דיוקא דסיפא קשיא: דמדידיב טעמא בהתירא דגליל
ון לא מצי מגלח. לפי שצריך לגלח על הבאת קרבנותיו ולא מצו לאתווינהו, דלמא לא
נאה נדבה – לית' עולה ושלמים וליהו"א "אם נזיר אני הרי אלו לחובתי, ואם לאו היא
לא אינו מגלח אלא איב הקרים חטאת ועולה ושלמים. הלכך לית ליה תקתא לנזירות

קעד

גדרים. ואלו מותרין – פרק שני דף יט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י

הבאה על הספק. **אמר** הריני נזיר עולם מאי. דהא ברייתא ד"אם יש בכרי הזה מאה כור" סתמא תניא. ויש במשמע אפילו נזיר עולם, ואפ"ה שרי רבי יהודה אע"פ שאין ספקו חמור, דהא ודאי נמי לא מצי מגלח. **הריני** נזיר שמשון מאי. דאפי' ודאי לא מצי מגלח בתער. **א"ל** לא תניא. דסתמא לא משמע נזיר שמשון. **והתניא** נזיר שמשון. דאיכא ברייתא דתנא בהדיא דר' יהודה מתיר באומר "הריני נזיר שמשון אם יש בכרי הזה מאה כור", והלך ומצאו שנגנב. **אי** תניא תניא. ולא ידענא לפרוקא דלא תקשי אהדיא דאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה, דמשמע: הא מכירין – אסורין. א"נ: אי תניא תניא – ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה. **אין** אחד מהם נזיר. במס' נזיר (ק' נ"ג) תנן לה בשנים שהיו מהלכין בדרך, וראו אחד אחד בא כנגדן, אמר אחד מהן "הריני נזיר שזה איש פלוני", אמר חברו "הריני נזיר שאיני", ר"ט אומר: אין אחד מהם נזיר. ויהיב רבי יהודה משמיה טעמא להמליטה: לפי שלא נתנה נזירות אלא להפלאה. כלומר, שאין נזירות חל עד שיפרש אותה בלא שום תנאי, כדכתיב "כי יפליא" – דמשמע: שיפרש, ולא שיקבל אותה על הספק. הלכך, ברייתא דהאומר "הריני נזיר שמשון אם יש בכרי הזה מאה כור", דלא הוי נזיר – כותיה. **ובי** להודיעך כח דר"ש דאע"ג דנגנב וכו'. ולי תניא: ליתני דבי איתא בעיניה, להודיעך כח דרבי יהודה, דכחה דהיתרא עדיף ליתא, דכיון דטעמא משום דלא נתנה נזירות אלא להפלאה – ליכא כחה דהיתרא טפי כי איתא בעיניה משנגנב או שאבד. אבל השתא דנקיט לה בנגנב – אשמעינן רבותא דר"ש, דלא חייש לנזירות דהפלאה, ועוד דמעיל נפשיה לספיקא. **הא** מכירין אסורין אלמא ספיקא לחומרא וכו'. הא דפריך מדיוקא דרישא אדיוקא דסיפא, ולא פריך מרישא לסיפא, דרישא קתני: סתם תרומה ביהודה אסורה – אלמא ספיקא לחומרא, וסיפא קתני: סתם חרמים ביהודה מותרין – אלמא ספיקא לקולא משום דהיל' לדחוי: דלמא לעולם ספיקא לקולא, ורישא היינו טעמא – משום דביהודה, מפני שהיו רגילין הרבה בתרומת הלשכה – לא הוי קורין לתרומת הגורן תרומה סתם. אי נמי לאידך גיסא: דלעולם ספיקא לחומרא, וסיפא דקתני: סתם חרמים ביהודה מותרין – היינו טעמא: דמתוך שהיו כהנים הרבה מצויין ביניהן, ורוב חרמיהן היו לכהנים – לא הוי קרי לחרם גבוה חרם סתם. אבל דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא קשיא. **אמר** דמתני' תרי תנאי היא, רישא – רבי יהודה דס"ל ספיקא לחומרא, ולדידיה אין ד"נ דסתם חרמים

ביהודה

נגנב. אפילו איתיה בעיניה נמי, כיון דבשעת הגדר לא הוה בריר ליה, דלא הוה ידע אי היה ביה מאה כור, אע"ג דהוה אפשר למודדן אלא להכי תניא נגנב או אבד להודיעך כחו דר' שמעון. דאמר: אע"ג דנגנב, דלא אפשר למודדן, קאמר ר' שמעון. **הא** מכירין אסורין. אע"ג דמספקא לן אי מתרומת הלשכה קאמר אי מתרומת הגורן. אלמא ספיקא לחומרא. להכי פריך דמסיפא, וואע"ג דמרישא נגמין איכא למפריך, דקתני: ר' יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסורה, אלמא ספיקא לחומרא. אלא קמ"ל דבין רישא ובין סיפא קשיא לאידך רישא וסיפא, להכי פריך דסיפא לסיפא. **ר'** אלעזר ברבי צדוק אומר סתם חרמים בגליל אסורים לפי שאין מכירין אלא חרמי שפים. האם הוא מוכירין חרמי כהנים נמי סתמן מותר, דספיקא לקולא. ורישא ר' יהודה, וסיפא ר' אלעזר.

הא מכירין אסורין. ואע"ג דבסתם נזיר, וספק אי בתרומת הלשכה אי בתרומת הגורן – דמעיל איניש נפשיה לספיקא, דאמרין: על דעת תרומת הלשכה נזיר. **נבי** כרי. להכי מתיר ר' יהודה. **קסבר** לא מעיל איניש וכו'. וכיון דספיקו חמור מודאי – ודאי לא מעיל נפשיה באותה ספיקא לחומרא. אלא על דעת כן ודאי נזיר, שאם הכרי בעין, דמשכח ליה אם יש שם מאה כור – דליהוי נזיר כריניה. אבל לא משכח ליה בעין, דליהוי נזיר מספיקא לחומרא – לא. דבני נזיר מספיקא הוי חומרא יותר מודאי. דאילו נזיר ודאי. איכא הא קולא דלסוף נזירותו מגלח ומביא קרבנו ונאכל, ואילו ספק נזירות דנגנב הכרי – לא מצי מגלח. לפי שאינו מגלח אלא על קרבן, והא לא מצי לאיתוי קרבן, דדלמא לא נזיר הוא וקא מייתי חולין לעזרה, הלכך לא מעיל נפשיה בהאי ספיקא. אבל גבי תרומה אמרין מעיל נפשיה לספיקא. דאפי' אמרין תרומת הלשכה מספיקא – לא הוי טפי חמורה [וספק יותרן] מודאי [יותר]. אם אמר בפירוש "הרי עלי תרומת הלשכה". **אמר** האי הריני נזיר עולם. אם יש בכרי הזה ק' כור, דהכא ליכא למימר ספיקו חמור מודאי. דאפילו בודאי, דמודד הכרי ויש בו ק' כור – לא יתגלח לעליו. מאי איכא למימר? אמאי לא מעיל נפשיה לספיקא! [נזיר עולם נמי]. אפילו היכא דאמר "הריני נזיר עולם" הוי נמי ספיקו חמור מודאי. דאילו נזיר עולם ודאי – הכביד עליו שערו מיקל בתער, ומביא ג' בהמות: חטאת ועולה ושלמים, כיון נזיר. ואילו ספק נזיר עולם – לא מצי לאיתוי קרבן, דשמא לאו נזיר הוא. **אמר** הריני נזיר שמשון, דלא מגלח לעולם כלל, מאי איכא למימר? אמאי קאמר רבי יהודה מותר, הא ליכא למימר דספיקו חמור מודאי? **אמר** ליה לא תניא. לא אשכחן שום ברייתא דקתני "הריני נזיר שמשון", דליתיה כלל, ובי אמר "הריני נזיר שמשון" דליחול עליה נזירות כלל, משום דשמשון לא יצא נזירות מפיו, דהא הוה מטמא למתים כי הוה קטיל להו. הלכך לספיקא לא עיל נפשיה. **והתניא** נזיר שמשון, שאומר "הריני נזיר שמשון" – הרי הוא נזיר שמשון, ואינו מיקל בתער, ומטמא למתים כשמשון. **אי** תניא תניא. אי משכחת ברייתא – תניא, דאיכא לתרוצי הכי: משום הכי מתיר ר' יהודה – דלא מעיל איניש נפשיה לספיקא, וליכא למיירמא דרבי יהודה. **רב** אשי אמר הדיא. ברייתא דכרי דמתיר רבי יהודה בספק נזירות – ר' יהודה משום ר' טרפון היא. אין אחד מהם נזיר. שנים שהיו עומדים, ואמר אחד "הריני נזיר אם זה איש פלוני שבא כנגדנו" ואידך אמר "הריני נזיר אם אינו הוא". אין אחד מהם נזיר. הואיל ובשעת הגדר לא היה ברור לאחד מהן. שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה. דבעין בשעת שנזיר שיהא יודע אי הוי נזיר. **אי** הכי. דמשום הכי מתיר, דלא ניתנה אלא להפלאה. **מאי** איריא

נגנב. אפילו איתיה בעיניה נמי, כיון דבשעת הגדר לא הוה בריר ליה, דלא הוה ידע אי היה ביה מאה כור, אע"ג דהוה אפשר למודדן אלא להכי תניא נגנב או אבד להודיעך כחו דר' שמעון. דאמר: אע"ג דנגנב, דלא אפשר למודדן, קאמר ר' שמעון. **הא** מכירין אסורין. אע"ג דמספקא לן אי מתרומת הלשכה קאמר אי מתרומת הגורן. אלמא ספיקא לחומרא. להכי פריך דמסיפא, וואע"ג דמרישא נגמין איכא למפריך, דקתני: ר' יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסורה, אלמא ספיקא לחומרא. אלא קמ"ל דבין רישא ובין סיפא קשיא לאידך רישא וסיפא, להכי פריך דסיפא לסיפא. **ר'** אלעזר ברבי צדוק אומר סתם חרמים בגליל אסורים לפי שאין מכירין אלא חרמי שפים. האם הוא מוכירין חרמי כהנים נמי סתמן מותר, דספיקא לקולא. ורישא ר' יהודה, וסיפא ר' אלעזר.

מתני'

נדרים דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצה

מתרין רבא, אָמַר לִיה רבא לרב הונא בר יהודה, נִזִּיר שְׁמִשּׁוֹן לֹא
תִּנָּא בברייתא של הריני נזיר אם יש בכרי, אלא הברייתא מבררת
בסתם נזירות דווקא, ולא בנזירות שמשון.
רב הונא דוחה את התירוצו של רבא:
אָמַר לִיה רב הונא בר יהודה לרבא, וְהָאֵמַר רַב אֲדָא בְּרִי אֲהֵבָה,
תִּנָּא נִזִּיר שְׁמִשּׁוֹן – רב אדא בר אבהה היה שונה ברייתא שמפורש
בה שאף בנזיר שמשון נחלק רבי יהודה על רבי שמעון, ואף שזויר
שמשון אין ספיקו חמור מודאי אין אדם מכניס עצמו לספק לפי
רבי יהודה.
רבא חוזר בו מתירוץו:
אָמַר לִיה – השיב לו רבא, אִי תִּנָּא – אם אכן יש ברייתא כזו, תִּנָּא,
ואי אפשר ליישב את הברייתא עם המשנה שנראה ממנה ששיטת
רבי יהודה שסתם נדרים להחמיר.
רב אשי מיישב את הקושיא מהברייתא שמפורש בה גם נזיר
שמשון: רַב אֲשִׁי אָמַר, לעולם דעת רבי יהודה היא שרק בספקו
חמור מודא אין אדם מכניס עצמו לספק, אבל כשספקו שזה
לודא מודה גם הוא שאף בספקו כדא הקיל רבי ברייתא דהריני נזיר
שמשון שמפורש בה שאף בספקו כדא הקיל רבי יהודה, אינה
שיטת רבי יהודה עצמו אלא רַבִּי יְהוּדָה מְשֻׁם רַבִּי מִרְיָן הִיא –
רבי יהודה אמרה בשיטת רבי טרפון שסובר שקבלת הנזירות
צריכה להיות מבוררת, אבל הוא עצמו לא סובר כך. תִּנָּא
ברייתא (נזיר לה) לגבי שנים שהיו מהלכין בדרך ובא אחד כנגדם,
ואמר אחד מהם הריני נזיר אם האדם שבא כנגדו הוא פלוני,
וחבירו אומר הריני נזיר אם אינו אותו פלוני, רַבִּי יְהוּדָה מְשֻׁם רַבִּי
מִרְיָן אָמַר, אִין אף אֲחֵר מִהֶם נִזִּיר ואפילו זה שנמצא כדבריו, לִפִּי
שְׁלֵמָא נִתְּנָה נִזְיוֹת אֱלָא לְהַפְלָאָה – שאין הנזירות חלה אלא
כשמצאנו בלי שום תנאי, משום שנאמר בה (במדבר 1 א) 'אִישׁ או
אִשָּׁה כִּי יִפְלָא' וצריך קבלה מפורשת וברורה, וכיון שקיבל עליו
נזירות בתנאי שזה פלוני לא חלה נזירות. וכמו כן לפי רבי טרפון
כשקיבל עליו נזירות אם יש בכרי הזה מאה כורים, אינה חלה
אפילו אם נמצא שיש בו מאה כורים, כיון שהקבלה היתה בספק.
קושיא על התירוצו של רב אשי:
מקשה הגמרא, אִי הָכִי – אם כן שטעמו של רבי יהודה שאינו נזיר
הוא משום שאין כאן הפלאה, מֵאִי אִירָא – למה כתוב בברייתא
שאינו נזיר באופן שֶׁנִּגְנַב או שֶׁאֲבַד הַכְּרִי שאין ידוע אם יש בו מאה
כור, הלא אפשר להשמיענו חידוש גדול יותר, שאפילו אם הכרי
קיים ומדדוהו ויש בו מאה כור, לא חלה נזירות, כיון שבשעה
שקיבל על עצמו נזירות לא היתה קבלה מוחלטת.
מתרצת הגמרא, אֱלָא לעולם לרב אשי, אפילו בלא נגנב או אבד
גם כן אינו נזיר לרבי יהודה בשיטת רבי טרפון, ומה שהברייתא
כתבה נגנב או שאבד, הוא כדי לְהוֹדִיעָךְ בְּחֹ דְרַבִּי שְׁמַעוֹן שחולק
על רבי יהודה, ולהשמיענו שלא רק באופן שנתקיים התנאי
ושהכרי קיים לפנינו ויש בו מאה כור חלה הנזירות, אלא דְּאֵף עַל
גַּב דְּנִגְנַב או שֶׁאֲבַד הַכְּרִי ולא נתברר אם היו בו מאה כור או לא,
קִסְבָּר רבי שמעון שחלה נזירות מספק, משום שְׁמַעְיִל אִינִישׁ נִפְשִׁיה
לְסַפִּיקָא – אדם מכניס את עצמו לספק, ודעתו שתחול עליו נזירות
אם יש בכרי מאה כורים, אף אם לא יתברר כן בודאות.
שנינו במשנה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, קִתְּם תְּרוּמָה בִּיהוּדָה כּו' אסורה,
בגליל מותרת, שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה.
ומבאר הגמרא את המשנה שנראית לכאורה כסותרת: מדייכת
הגמרא, דווקא משום שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה
מותרת, הָאֵא אַנְשֵׁי גַלִּיל הִיוּ מְכִירִין את תרומת הלשכה, אף
שמכירים גם את תרומת גורן, הִיוּ אִסְוִין בהתפסה בסתם תרומה
בגליל, אף שאפשר שכוונתו לתרומת גורן. אֱלָמָא – אם כן מוכח
מכאן שרבי יהודה סובר סְפִיקָא לְחֻמְרָא – שכשיש ספק האם
הנדר חל או לא, דנים להחמיר וחל הנדר.
מקשה הגמרא, אִימָא סִיפָא – אמור את סוף דברי רבי יהודה, קִתְּם
תְּרוּמָה בִּיהוּדָה מוֹתְרִין, וּבְגַלִּיל אִסְוִין, משום שְׁאִין אֲנָשִׁי הַגַּלִּיל
מְכִירִין אֶת תְּרוּמָה בְּהַתְּנִיחַ, ולכן כשאומרים חרמים בודאי כוונתם

הָאֵא מְכִירִין – אבל אם אנשי גליל היו מכירים את תרומת הלשכה
ורגילים בה, אף שרגילים הם גם בתרומת גורן, היה הדין
שהמתפס בתרומה סתם אִסְוִין – נדרו היה חל, ואף שספק למה
נתכוין, כיון שסתם נדרים להחמיר, ומוכח שרבי יהודה סובר
שאדם מכניס עצמו לספק וזה סתירה לדבריו בברייתא שלא חלה
נזירות בספק.
רבא מתרין את הסתירה בדברי רבי יהודה:
אָמַר רַבָּא, לעולם סובר רבי יהודה שאדם מכניס עצמו לספק, וכפי
שמוכח במשנתו לגבי ספק נדרים שדנים בהם להחמיר אף לפי
רבי יהודה, ומכל מקום אין להקשות מדבריו לגבי נזיר, שמה
שאמר רבי יהודה בברייתא גַּבִּי כְּרִי שאינו נזיר מספק, טעמו מפני
שְׁקִיבָה, כֹּל שְׁסַפִּיקוּ חֲמוֹר מוֹדָא – כל דבר שאם יחול בספק יהא
יותר חמור מאם יחול בודא, לֹא מְעִיל נִפְשִׁיה לְסַפִּיקָא – אין אדם
מכניס עצמו לספק כזה, ובאופן זה אין דעתו שיחול עליו מספק
אלא בתורת ודאי, ולכן לגבי נזירות אמר רבי יהודה שיש להקל
בספק, משום שאם תחול מספק תהא חמורה יותר מנזירות שחלה
בתורת ודאי, וְאִילוּ גַּבִּי נִזִּיר וְדָאִי דינו שבגמרא ימי הנזירות, מִגְלַח
שערו וּמְכִיבָא קִרְבָּן, וְאִתְּכֵל הַקֶּרֶבֶן, ואחר כך מותר לשחות יין,
וְאִילוּ עַל סְפִיקוּ – על ספק נזירות לֹא מְכִיבָא מִגְלַח – אינו יכול לגלח
שערו, מפני שהגילוח ושאר הדברים ניתנים על ידי הקרבת
קרבתו, ואחד מקרבתו של נזיר הוא חטאת, שאינה באה
בספק לפי שאינה באה בנדבה, ואם כן על הצד שלא חלה נזירות
נמצא שמביא חולין לעזרה, ולכן אין דעתו שתחול נזירותו מספק.
אבל בסתם נדרים מודה רבי יהודה שחלים מספק, כי נדרים
החלים מספק אין בהם חומרא יותר מנדרים החלים בתורת ודאי.
רב הונא מקשה על תירוץו של רבא:
אָמַר לִיה רַב הוֹנָא בְּרִי יְהוּדָה לְרַבָּא, לדבריו שטעמו של רבי יהודה
שאינו נזיר מספק, משום שספק נזיר חמור מודאי נזיר, וחומרנו
בכך שאינו יכול לגלח לעולם. אֵם אָמַר הַרְיִנִי נִזִּיר עוֹלָם אם יש
בכרי הזה מאה כורים, ונגנב או אבד ואי אפשר למודדו, מֵאִי –
מה דינו. והרי הברייתא של כרי נשנית באמר הריני נזיר בסתם,
ולכאורה היא בכל אופני נזירות, בין אם אמר סתם נזירות שהיא
שלשים יום ובין אם אמר נזירות עולם או נזירות שמשון, וקשה,
בשלמא בסתם נזיר שספיקו חמור מודאי, לכן לא חלה עליו נזירות
מספק, אבל בנזיר עולם שאינו מסיים את נזירותו ואינו מגלח
ואסור לעולם בין, נמצא שאין ספיקו חמור מודא ששניהם אינם
יוצאים מנזירותם לעולם, ואף על פי כן לרבי יהודה אינו נזיר
מספק, ועל כרחק טעמו משום שאין דעתו על הספק אף באופן
שאין ספיקו חמור מודאי, ואם כן נשאר הסתירה מדברי רבי
יהודה במתפס בסתם תרומה בגליל, שמדויק שאם היו מכירין
את תרומת הלשכה היה חל נדרו מספק.
מתרין רבא, אָמַר לִיה רבא לרב הונא בר יהודה, נִזִּיר עוֹלָם נָמִי –
גם בו יש דבר שְׁסַפִּיקוּ חֲמוֹר מוֹדָא, משום דְּאִילוּ נִזִּיר עוֹלָם וְדָאִי,
אֵם הַכְּבִיד שְׁעָרוּ עָלָיו, מִיָּקֵל מִשְׁעַר ראשו ומספר ממנו קצת בדרך
שינוי – בְּתַעֲרֵר – וּמְכִיבָא שְׁלֹשׁ בְּהֻמָּת נזירותו, וְאִילוּ סְפִיקוּ
– אם הוא ספק נזיר עולם, לֹא – אין לו קולא זו משום שאינו יכול
להביא קרבתו, שהרי אם לא חלה נזירותו נמצא שמביא חולין
בעזרה. ואם כן גם במקבל על עצמו נזירות עולם אין דעתו
שתחול עליו נזירות מספק.
רב הונא בר יהודה מקשה קושיא נוספת על תירוץו של רבא:
אֵם אָמַר הַרְיִנִי נִזִּיר שְׁמִשּׁוֹן אם יש בכרי הזה מאה כורים, ונגנב או
אבד, מֵאִי – האם מודה רבי יהודה שיהא נזיר מספק, שהרי אין
חומרא בספיקו יותר מודא, שבין בספקו ובין בודא אינו מגלח
שערו כלל והוא נזיר לעולם, הרי קשה לומר כן, לפי שהברייתא
לא חילקה בזה ונראה שסוברת שגם בנזירות שמשון לא תחול
נזירות מספק לפי רבי יהודה, אלא מוכח שרבי יהודה סובר שאין
אדם כולל את הספק בכלל דבריו אף באופן שאין הספק חמור מן
הודאי, וְלֹא כְּבִיאוֹרוֹ של רבא, ושוב קשה מהמבואר במשנתו
שמתפס בסתם תרומה אדם מכניס עצמו לספק.

משנה

במשנה הקודמת (לעיל יח) שינו שסתם נדרים להחמיר, ופירושן להקל. משנה זו מפרשת כיצד 'פירושן להקל':

נדר בקרבן – אמר 'דבר זה עלי כחרם', ולאחר מכן חזר ופירש דבריו, ואמר, מה שהתפסתי בחרם לא נדרתי – לא היתה כוונתי להתפיס בחרם של איסור, אלא בקרבן של ים – ברשת צידים בה דגים מן הים, שהוא דבר המותר.

אופן נוסף, כגון שנדר בקרבן, שאמר דבר זה עלי כקרבן, ולאחר מכן חזר ופירש דבריו, ואמר, מה שהתפסתי בקרבן לא נדרתי – לא היתה כוונתי להתפיס בקרבנות שמביאים למקדש, אלא בקרבנות של מלכים – במנות שמביאים לפני מלכים שאף הם נקראים קרבנות, ואין בהם קדושה כלל.

אופן נוסף, כגון האומר לחבירו הרי עצמי קרבן, שיש לפרש דבריו, שאוסר עצמו על חבירו בהנאה כקרבן, ולאחר מכן חזר ופירש דבריו, ואמר, לא נדרתי – לא היתה כוונתי על עצמי, אלא בעצם של בהמה שהנחתי לי בביתי להיות נודר בו כדי להטעות את העולם שיהיו סבורים שאני נודר נדר גמור.

אופן נוסף, כגון שאמר קונם אשתי נהנית לי – נדר שלא תהנה ממנו אשתו, ולאחר מכן חזר ואמר לא נדרתי – לא התכוונתי לאסור את אשתי שנשואה לי עתה, אלא באשתי הראשונה שנידחת.

על כולן – על כל הדוגמאות שהוזכרו, אין נשאלין להם – אין צורך להישאל לחכם כדי להתיר את הנדר, אלא הנדר אינו חל כלל, כיון שנאמן לפרש דבריו.

במה דברים אמורים שלא חל נדר, בתלמיד חכם, אבל עם הארץ אינו נאמן לפרש נדריו להקל, וצריך לנהוג איסור אף בנדרים אלו עד שיתיר לו החכם את נדרו. ואם נשאלו, כלומר, כאשר באים עמי הארץ לפני חכם להישאל על נדרם כדי שיתירו להם, עונשין אותן וכמו בשאר נדרים שאם נהגו היתר בנדרם קודם שנשאלו לחכם, קונסים אותם שאין מתירים להם את הנדר עד שינהגו איסור כמספר הימים שנהגו בהם היתר. ומחמירין עליהן ויותר משאר נדרים, שאין מתירים להם את הנדר על ידי חרטה אלא רק על ידי פתח דברי רבי מאיר. והקמים אומרים, אף שמחמירים על עמי הארץ שהנדר חל, אך אין עונשים אותם אם עברו על נדרם, וכן אין מחמירים להתיר את נדרם דוקא על ידי פתח בגוף הנדר, אלא פותחין להן פתח מפקים אחר – דהיינו אף בחרטה, ומלמדן אותן – את עמי הארץ לנהוג איסור בנדרים אלו, אף שאינם חלים מן הדין, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים שחלים מן הדין.

נמרא

הגמרא מבררת את הפשט בדברי המשנה:

מקשה הגמרא, הא ניפא קשיא – המשנה סותרת את עצמה, אמרת בתחילת המשנה, אין נשאלין להן לנדרים אלו שפירושן להקל, והיינו שנדרים אלו אינם טעונים שאלה. והדר תני – ואחר כך נאמר במשנה, אם נשאלו עונשין אותן ומחמירין עליהן, הרי שנשאלים על נדרים אלו.

מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה, הכי קתני – זו היא כוונת המשנה, וכולן – כל הנדרים השנויים במשנה, אין צריכין שאלה לחכם להתירם, אלא מותרים הם מעצמם, כפי דברים אמורים, בתלמיד חכם שנאמן לפרש דבריו להקל, אבל בעם הארץ שמפרש את נדרו להקל, אינו נאמן וצריך לישאל לחכם שיתיר לו, וכשכא לאשאל, עונשין אותו ומחמירין עליו.

הגמרא מבארת כוונת המשנה 'עונשין':

שואלת הגמרא, בשלמא מה ששינו במשנה שמחמירין על עם הארץ שמפרש את נדרו להקל, היינו דלא פותחין ליה בקרבה – שאין מתירים לו את הנדר על ידי חרטה אלא רק על ידי פתח, אלא מה שנאמר במשנה עונשין אותו, הוי דמי – כיצד עונשים אותו.

משיבה הגמרא, בדינא בברייתא, מי ששנר – מי שקיבל על עצמו נזירות, ועבר על נזירותו, כגון ששתה יין או נטמא למתים, ולאחר מכן בא לישאל על נדר נזירותו, עונשים אותו על כך ואין בית דין נוקטין לו להתיר את נזירותו, עד שינהג בו איסור של נזירות מספר ימים כמספר הימים שנהג בהם היתר, דברי רבי יהודה. אמר רבי יוסי כפי דברים אמורים שצריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר, בנזירות מועצת – נזירות בת שלשים יום, אבל בנזירות קרובה – נזירות שהיא יותר משלשים יום, כגון שקיבל על עצמו נזירות של מאה יום ומתוכם נהג היתר חמישים יום, במקרה כזה אינו צריך לנהוג איסור כמספר הימים שנהג בהם היתר וכדי שיתירו לו את נדרו, אלא די שינהג איסור נזירות שלשים יום כסתם נזירות. וכמו כן יש לפרש במשנתנו, שעם הארץ שנדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים, ונהג היתר בדבר קודם שנשאל על הנדר, כשבא לישאל על נדרו אין מתירין לו את נדרו עד שינהג איסור כנגד הימים שנהג בהם היתר.

הגמרא מבררת את הדין כשהתירו לו קודם שינהג בו איסור: אמר רב יוסף, הואיל ואמר רבן שמי שעבר על נזירותו אין נוקטין להתיר לו את נדרו קודם שינהג איסור כנגד הימים שנהג היתר, לכן די ינא דמנדבן – בית דין שנוקט להתיר את הנדר לפני שנהג איסור, אף שהועיל לו והנדר מותר, אך הבית דין לא עבד שפיר – לא עשו כהוגן, ומוכיחים אותם על כך. רב אחא בר יעקב אומר משמתינן ליה – מנדים את הבית דין שהתירו לו את הנדר. שינו במשנה, והקמים אומרים פותחין לו פתח בו ומלמדן אותו, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים. הגמרא מביאה את הצורך להיזהר בהרגל בכמה דברים, ונדרים אחד מהם:

תנא בברייתא, לעולם אל תהי רגיל בנדרים – לנדר נדרים, שמתוך כך שופך בנוסף למה שתעבור על הנדרים, גם למעול בשבועות – לעבור על השבועות, שהן חמורות מנדרים. וכן אל תהי רגיל אצל עם הארץ, ששופך להאכילך מלכים – שעל ידי שתהיה רגיל אצלו הוא עלול להאכילך מאכלים שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות. וכן אל תהי רגיל אצל בהן עם הארץ, ששופך להאכילך תרומה [ממאח]. וכן אל תרבה שיחה עם האשה, שמתוך כך שופך לבא ליד יאונן. ממשיכה הברייתא, רבי אחא ברבי יאשיה אומר כל הצופה ומביט בפנים, סופו בא ליד עבירה. וכל המסתכל בעקבה – ברגלה של אשה, ובשאר מקומות המכוסים, תניין לו – יהיו לו מכך פנים שאין מהונגין.

הגמרא מבארת את המאמר האחרון בברייתא: אמר רב יוסף, ובאשתו ניה גם כן אמורים הדברים, שאף בה אסור לו להביט בעקבה אפילו שיש לו בה היתר לאחר זמן.

פירוש אחר בברייתא:

אמר רבי שמעון בן לקיש, עקבה דקתני בברייתא שהצופה בה יהיו לו פנים שאינם מהונגים, אין מדובר בשאר מקומות המכוסים, אלא בנים בפקים המנוגות – במקום הערוה, ונקרא עקבה על שם שהוא מכונן בנגד העקב ו-הרגל, ומדובר אף באשתו טהורה.

הגמרא מביאה ברייתא על מעלת הבושה:

תנא בברייתא, מה שנאמר בפרשת יתרו במעמד הר סיני (שמות כ יז) 'בעבור תהיה יראתו על פניכם', זו מדת הבושה, והמשך הפסוק 'לכלתי תחטא', מלמד שהבושה מביאה ליד יראת חטא, והיינו שכאשר תהיה בושה ו-יראה על פניכם, לא תגיעו ליד חטא. מוכן – ומפסוק זה אמר, מימן פה פתחם שהוא ביישן, שעל ידי הבושה הוא ירא חטא. אחרים אומרים שלומדים מהפסוק שכל אדם המתבייש לא במתרה הוא חוטא, כי על ידי הבושה ימנע מלחטא, ומי שאין לו בושת פנים בידעו שלא עמדו אבותיו על הר סיני, שהרי הכתוב נתן טעם למעמד הר סיני 'בעבור תהיה יראתו על פניכם לכלתי תחטא', ודברי הכתוב נאמרו אף על זרעם, שנאמר (דברים כט יד) 'את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום', ומי שאין בו מדת הבושה ודאי שאינו מזרעם.

עוד בענייני צניעות:

מתני' נדר בחרם. דאמר: חפץ זה חרם עלי, ושוב אמר: לא נדרתי אלא בחרמו של ים, על שם הרשת שעדין בו את הדגים, ולא בחרם ממש. אלא בקרבנות מלכים. דהורנות שמקריבין לפני מלכים. וכן אם אמר חרני עצמי קרבן, דמשמע שהקדיש את עצמו. ושוב אמר: לא נדרתי אלא בעצם אחד שיש לי בתוך ביתי, שהנחתיו להיות נדרר בו, ולא

בעצמי ממש. על כל אלו אין נשאלין להן. דאין צריך שאלה, דודאי מותר, דהאיל ואינהו אמרי דעל דעת כן אמרו. ואם נשאלו, אם באו לישאל. והכמים אומרים פותחין להן פתח. בחרטה, ומוכחין אותן, שלא ינהגו קלות ראש בנדרים. גמ' וכולן אין נשאלין. דאין פותחין להם פתח, ואין מותרין להן, דקנסינן להו משום דנדרא ממש משמע. והדר תני אם נשאלו. דמשמע דנשאלין. וכולן אין צריבין שאלה. דמותרין בלא שאלה. בר"א בתלמיד חכם. דאקראי הוא דנדר כה"ג, ולא אתי למיטריך. אבל ע"ה שבא לישראל עונשים אותו ומחמירים עליו. כדי שלא יהא רגיל לנדרר בו. ועבר על נזירותו. דכסבור בטעות נדר, ואחרי כן בא לישאל. אין נוקקין לו. לפתוח לו בחרטה. נזירות מועפת. שקבל עליו נזירות ל' יום. אבל אם קיבל נזירות מרובה, ועבר ושתה ק' יום – אין אומרים ינהג איסור ק' יום שנהג היתר, אלא לעונש ל' יום, כסתם נזירות. הכי נמי עונשין אותו שיהג איסור בנדרו וכימים שעבב כל נדרו, דכשאמר "לא נדרתי אלא בחרמו של ים" ונהג היתר בנדר, עד לאחר זמן שעלה בדעתו לישאל. כי דינא דמודקין ליה. קודם שיהגו איסור בעצמו לא עביד שפיר. שסופך למעול בנדרים. אם תרבה לנדרר. שהופכין. פנים כנגד עורף שבאים על נשותיהן שלא כדרכן. שהופכים שולחנן. היא למעלה ודוא למטה.

אני

שפופך למעול בשבועות. ואף תהי רגיל אצל עם הארץ, שפופך להאבידך טבלים. אף תהי רגיל אצל פהן עם הארץ, שפופך להאבידך תרומה. ואף תרבה שיחה עם האשה, שפופך לבוא לידי ניאוף. רבי אחא ברבי יאשיה אומר: כל הצופה בנשים סופו בא לידי עבירה, וכל המסתכל בעקבה של אשה – הוויין לו בנים שאינן מהוגנין. אמר רב יוסף: ובאשתו נדה. אמר רבי שמעון בן לקיש: עקבה דקתני – במקום הטונפת, שהוא מכון כנגד העקב. תניא: "בעבור תהיה יראתו על פניכם" – זו בושח, "לבלתי תחטאו" – מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא. מיפן אמרו: סימן ופה באדם שהוא ביישן. אחרים אומרים: כל אדם המתבייש – לא במהרה הוא חוטא, ומי שאין לו בושח פנים – בידוע שפלא עמדו אבותיו על הר סיני. אמר רבי יוחנן בן דהבאי, ד' דברים סחו לי מלאכי השרת: חיגורין מפני מה הוויין – מפני שהופכים את שולחנם, אידמים מפני מה הוויין – מפני שמנשקים על אותו מקום, חרשים מפני מה הוויין – מפני שמספרים בשעת תשמיש, סומין מפני מה הוויין – מפני שמסתכלים באותו מקום. ורמינהו: שאלו את אימא שאלום: מפני מה

יראת חטא. ד"על פניכם" משמע בושח פנים, ובתיב בתריה "לבלתי תחטאו". לא עמדו אבותיו על הר סיני. שהרי נתן טעם למעמד הר סיני – לבעבור תהיה יראתו על פניכם, ובתיב (זכיס מ): את אשר ישנו פה הדום ואת אשר איננו פה. ומי שאין לו בושח פנים אינו מורעם. שהופכין את שולחנם. ולפי ששינה בירך לוקה בירך. חרשין. שאין שומעין ואין מדברים.

משמפריים בשעת תשמיש. ונמצא חטאין דיבורו ובשמיעה.

מתני' נדר בחרם, ואמר: לא נדרתי אלא בחרמו של ים. בקרבן, ואמר: לא נדרתי אלא בקרבנות של מלכים. "הרי עצמי קרבן", ואמר: לא נדרתי אלא בעצם שהנחתיו לי להיות נדרר בו. "קונם אשתי נהנית לי", ואמר: לא נדרתי אלא באשתי הראשונה שגירשתי. על כוונת אין נשאלין להם, ואם נשאלו – עונשין אותה, ומחמירין עליה, דכרי ר' מאיר. והכ"א פותחין להן פתח במקום אחר, ומלמדן אותה, כדי שפלא ינהגו קלות ראש בנדרים. גמ' הא גופא קשיא: אמרת: אין נשאלין להן, והדר תני: אם נשאלו – עונשין אותה ומחמירין עליה! אמר רב יהודה, הכי קתני: וכולן אין צריבין שאלה, בר"א – בתלמיד חכם, אבל בעם הארץ שפא לישאל – עונשין אותו ומחמירין עליו. בשלמא מחמירין – דלא פתחין ליה בחרטה. אלא עונשין אותו שיהג איסור בעצמו לא עביד שפיר. שסופך למעול בנדרים. אם תרבה לנדרר. שהופכין. פנים כנגד עורף שבאים על נשותיהן שלא כדרכן. שהופכים שולחנן. היא למעלה ודוא למטה.

בניך

ביהודה נמי אסורין. וסיפא – ר"א בר' צדוק דאמר סתם חרמים בגליל אסורין לפי שאין מכירין את חרמי כהנים, הא מכירין – מותרין, דספיקא לקלא. ומש"ה סתם חרמים ביהודה שדיו מכירין – אלו ואלו מותרין. וסתם תרומה נמי ביהודה לר"א ברבי צדוק מותרת. והאי דנקט רבי יהודה תרומה ונקט רבי אלעזר חרמים – לאו דוקא, דה"ה בתרומה גופה, אי נמי בחרמים גופיהו הוה מצי לאפלוגי. אלא מר דשמעי ליה מרביה קאמר, ומר דשמעי ליה מרביה קאמר. ולפי זה כי מהדרין לעיל אמאן דס"ל לא מעילי איניש נפשיה לספיקא, הוה מצי למימר רבי אלעזר בר' צדוק היא, אלא רבי יהודה עדיף ליה, דקאמר הכי בנזירות גופיה. **ולענין** הלכה. קיימא לן דסתם נדרים להחמיר כסתם מתניתין. אבל בנזירות מרובה. כלומר שהה יותר משלשים יום. **הואיל** ואמור רבנן אין נוקקין לו בי דינא דמודקין ליה לא עביד שפיר. כלומר, דלא תימא: הא דקאמר "אין נוקקין לו" – לומר שאין מחמירין אחריו שישאל על נדרו, אע"פ שמהחזיר אחריו מי שלא עבר על נדרו, שהרי המקיימו נקרא חוטא וכדאמרין בפרקין דלקמן (ק"ה כג). המקיימו כאילו הקריב עליו קרבן. ומיהו אם בא לישאל מעצמו – נוקקין להחזירו. דליתא, אלא בי דינא דמודקין לא עביד שפיר. **ולענין** הלכה. קיימא לן כרבנן דמתניתין, דאמרי בנדרים הללו אין עונשין אותן ופתוחין בהו נמי בחרטה ובדפרישנא במתניתין. והני מילי בנדרים הללו, אבל בנדרים דאורייתא, נהי דפתחין בהו נמי בחרטה. כדילך באידך פרקין דהלכתא פותחין בחרטה, מהו מי שעבר עליהן ובא לישאל – אין נוקקין לו עד שיהגו איסור, וצורבא מרבנן דמודקין ליה מקמי הכי – משמתנין ליה. וה"ה נמי למאן דלא פתח ליה בתני נדרים פתח ממקום אחר, אלא מלמד אותן שזון מותרין – דמשמתנין ליה, דלא עביד שפיר. דהרמב"ן דל' ובתבו בתוס חכמי הצרפתי דל' מעשה באחד שנדר מכל פירות שבעולם חוץ מדגן, ועבר על נדרו, ובא לישאל לפני הרב, ונוקק לו לא לתור וחתירו, ולא חזקין לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר. וטענת הרב היתה דאע"ג דנדרא דאורייתא הוה, ואפילו לרבנן צריך שיהגו איסור, אפ"ה כיון שאם אתה מעכבו באיסורו אתה מכשילו, שהרי נדר בדבר שא"ל לו לעמוד עליו. ועוד, שאם לא יחנה מפירות שבעולם יסור כחו מעליו ולא יוכל להתעסק במלאכת שמים. לכך נוקק לו מיד, אך החמיר עליו כיון שעבר על נדרו – שלא להחזירו בחרטה אלא בפתח. אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות. דחמירי טפי, דכתיב בו (שמות כ') לא ינקה. **להאבילך** תרומה טמאה. להזהיר אפילו כון שלא יזא רגיל אצל כהן ע"ה. **ובאשתו** נדה, אפילו אשתו נדה שיש לו בה שעת היתר. **מלמד** שהבושה מביאה לידי

לא בתחלת הלילה. ואף בסוף הלילה נשים הולכות בשוק ויתן דעתו עליהם. **ובשהוא**
מספר. כשהוא משמש מוטו. **מגלה** טפח ומכסה טפת. בפרק "מי שמתר" (מכסות דף כג.)
אמרין שהתירו (לה לאשה) לגלות טפחים לקטנים. והוא היה מגלה טפח מאותן טפחים
ומכסה טפח. כלומר, וטפח שני נשאר מכוסה. **כמי** שכפאו שד. שהיה ממחר באדם הנטרד

מחמת שד שכופה. אלמא מספר היה בשעת
תשמיש! **הא** במילי דתשמיש. שרי, כדי
לרצותה. **דמציניי** כמלאכי השרת. שהן
מציניי ונבדלין משאר בני אדם כמלאכי השרת.
כדאמרין בהגדה: מלמד שהיו ישראל מציניין
שם. כלומר, שהיו עם בפני עצמן ולא נתערבו
במצרים. **התורה** התירת. דכתיב "כי יקח
איש אשה" שהיא לקחה לו לעשות בה כל חפצה.
ובכתב דרמב"ם ד"ל בפרק כ"א מהא"ב (אלו ט)
ובלבד שלא יוציא שד"ל. **מ"ש** מן בנייתא. דג,
שחלה או שולקו כרצונו. **אל** יתה אדם בבוס
זה. שבשעה שנוקק עם אשתו לא יתן עינו באשה
אחרת. אפי' היא אשתו. **המורדים** והפושעים
בי. אלו בני תשע מדות. שלפי שיש צד עבירה
ביצירתן הוו מורדין ופושעין. **בני** אימה. לשון
יראה, שנטיל אימה על אשתו לדחוק לה שלא
כרצונה. ומותרן כך אין בניו הגונים - לפי שנוהג
שלא כשורה, כדררשינן בפרק "המוצא תפילין"
ר"אן בגמ' דחוטא. **בני** אנוסה. גריעו טפי
מבני אימה, דבני אימה לא הוי אנוסה ממש,
ואנוסה מיירי בשאנסה לגמרי. ומותרן ששני אלו
קרויין לדיות זה כזה חשיב זהו כחד, דהא רבי לוי
אמר תשע מדות ובפרטן אתה מוצא עשר. **בני**
שנואה. ששנואה ומותרן כך נותן דעתו על אשה
אחרת. **בני** נדוי. שבא עליה כשהוא מנודה.
בני תמורה. שבא על אחת מנשיו וכסבור שהיא
צרתה. **בני** מריבה. אפי' שאינו שנואה, אלא
שהיה מריבה ביניהם לפי שעה. **בני** שכרות.
שמותן שכרותו אינו נותן דעתו על אשתו. **בני**
גרושת הלב. שגמר בלבו לגרשה. בני
ערבוביא. שבאו עליה כמה בני אדם. בני
חצופה. שמעידה פניה לדיות תובעתו בפה. **כל**
אדם שאשתו תובעתו. כלאה שיצאה לפני יעקב
ואמרה לו: אלי תבא. ויצא ממנה יששכר, דכתיב
י"מבני יששכר יודיעי בינה לעתים". **דמרציא**
ארצי. שמפתה אותו בדברי רצוי ופיזס כלאה,
שלא אמרה ליעקב אלא לסור באחלה, אבל לא
שתהא תובעתו בפה.

אינו מספר. אינו משמש. מנלה טפח. מבגדה. ומכסה. אותו טפח מבגד, וכן עושה עד
שיבא עליה. ודומה כמי שכפאו שד. שבא אליה בבח, ודומה כמי ששד כפאו. ואית
דאמרין שמתכסה כולו, באדם שמפחד מן השד. **דמציניי**. שעטופים בציצית. **בנייתא**. דג,
שיכול לאכול כמו שירצה. בני **אסנ"ת** משנע"ה. סימן הוא. שנואה. שלבו על אחרת
בשעת תשמיש. ואמרו: כשבא עליה - לאו
ביאה גמורה היא, הואיל וכל כך שנואה, אלא
כזות בעלמא הוא. בני נדוי. שהבעל בנדוי,
ובא עליה, ומתעברת הימנו. בני תמורה. שיש לו
ב' נשים, וכסבור לבא על זו ובא על אחרת. ל"א:
בני תמורה - שהוא סבור לבא על אשה אחרת
ונמצאת שהיא אשתו. וקרויין לממזרות, שהרי
נחבון לניאוף. בני מריבה. שמשמש במריבה.
בני שכרות. שמשמש בשכרות, דביאתו לאו
ביאה גמורה אלא כביאת זנות היא, שאין
מתכוין אלא לבעול בעלמא. בני **ערבוביא**. שבא
על אשה אחת בין הנשים, ואין ידוע על איזו
מתן בא. ל"א: שבאו עליה אנשים הרבה, ואין
ידוע בן מי הוא. ל"א: בני ערבוביא - ספק בן
תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון. **יששכר**
חמור גרם. חמור גרם ליששכר שנטל. אותו
חמור שהיה יעקב רוכב, שפנה לאחל לאה.
דמרציא **ארצי**. אינה תובעת בפה, אלא
דמרציא קמיה - מראה לו מתוך דבריה, כגון
לאה. דמהדיא נפקי בני מעליא.

הדרן ערך ואלו מותרין

ארבעה נדרים התירו חכמי. בלא שום
שאלה. נדרי ורזוין בו' מן הסלע.
שהוא ארבע דינרין. וחלה. הקנה אומר שאינו
מוסיף לו על שקל, שהוא שני דינרין.
שניהם

ויתן עינו כבוס אחר. אומר רבינא: לא נצרכא אלא דאפילו ב' נשיו. "וכרותי מקם המרדים
והפושעים בי" אומר רבי לוי: אלו בני תשע מדות, בני אסנ"ת משנע"ה: בני אימה, בני
אנוסה, בני שנואה, בני נדוי, בני תמורה, בני מריבה, בני שכרות, בני גרושת הלב, בני
ערבוביא, בני חצופה. איני? והאמר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יוחנן: כל אדם שאשתו
תובעתו - הויין לו פנים שאפילו בדרו של משה רבינו לא היו פחותם, שנאמר "הבו לכם
אנשים חכמים ונבנים" וכתיב "ואקח את ראשי שבטיכם" ולא פתיים ונבנים, וכתיב "יששכר
חמור גרם" וכתיב "מבני יששכר יודעי בינה לעתים"! והיא דמרציא ארצי.

הדרן ערך ואלו מותרין

ארבעה נדרים התירו חכמים: נדרי ורזוין, נדרי הבאי, נדרי שנואה, ונדרי
אונסין. נדרי ורזוין כיצד? היה מוכר חפץ ואמר "קונים שאיני פוחת
לך מן הסלע" והלך אומר "קונים שאיני מוסיף לך על השקל"
שניהם

שאיני מוסיף לך על השקל. קונם המקדש עלי אם אני מוסיף לקנות ביתר משקל,
שהוא שני דינרין.

נדרים דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קצט

אמר רבינא לא נצרכא – לא הוצרכה דרשה זו ללמד שלא יתן
אדם עיניו באשה אחרת, אלא ללמד דאפילו אם הם שתי נשים,
שמותרות לו, גם כן לא יהרהר על אחת בשעה שבא על השניה.
הגמרא מבארת כמה דברים שפוגמים את התשמיש:
כתוב בפסוק (יחזקאל כ לה) 'זכרתי מכם המרדנים והפושעים כי'
– הקדוש ברוך הוא אומר, אברור מתוך ישראל את המורדים
והפושעים. ומי הם המורדים והפושעים, אמר רבי לוי אלו בני תשע
מדות, בנים שנוצרו באחד מתשעה אופנים אלו שיש בהם צד
עבירה, ונקראים בני אסנות משנע"ה – סימן נטריקון לתשעת
המידות הפסולות בתשמישו. ואלו הם, בני אימה – שמשיל אימה
על אשתו להזיק לה שלא מרצונה. בני אנוסה – שאונס את
אשתו. בני שנואה – ששונא את אשתו, ומתוך כך נותן עיניו באשה
אחרת בשעת מעשה. בני נידוי – שבא עליה כשהוא מנודה. בני
תמורה – אדם שיש לו שתי נשים, וסבור לבוא על אשתו האחת
ובא על השניה. בני מריבה – שהיתה מריבה ביניהם, ובשעת
התשמיש עדיין לא נתפייסו. בני שכרות – שהוא שיכור בשעת
מעשה, ומתוך שכרותו אינו נותן דעתו על אשתו. בני גרושת הלך
– שגמר בדעתו לגרשה ומשמש עמה, שמתוך כך מהרהר
באחרת, בני ערוביבא – אשה שבאו עליה כמה בני אדם וילדה,
ואין ידוע מיהו אביו של הולד. בני חצופה – אשה שמעוזה פניה
לתבוע את בעלה בפה. הגמרא מקשה על דברי רבי לוי שאשה
התובעת בפה, בניה פגומים משום 'בני חצופה':
איני – וכי כן הוא, האם זהו חסרון לתבוע בפה, והאמר – והלא
אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, כל אדם שאשתו תובעתו
לתשמיש, הוין – יהיו לו בנים שאפילו בדורו של משה רבינו לא
היו בנותם, ודבר זה נלמד ממה שצאמר (דברים א יג) כשמשדד רבינו
אמר לבני ישראל שיבחר מכל שבט אנשים להעמידם ראשים על
העם 'הבו לכם אנשים חכמים ונבונים' שהיו ראשי העם, וכתוב (שם
א טו) לבסוף כשלקח אותם שאמר להם 'ואתם את ראשי שבטיכם
אנשים חכמים וידעים' ולא כתוב נבונים, משום שלא מצא בהם
'נבונים', וכתוב (בראשית מט יד) 'יששכר חמור גרם', שהחמור שרכב
עליו יעקב גרם ללידת יששכר, שפנה החמור מעצמו לאהל לאה,
ועל ידי זה תבעה לאה את יעקב, כמו שכתוב (בראשית טו) 'ותצא
לאה ותאמר אלי תבוא בי שכר שכרתיך' וכתוב (דברי הימים א יב לה)
'מכני יששכר יודעי בינה לעתים', כלומר שמשבט יששכר היו בעלי
בינה מה שלא היו בשאר שבטים, לפי שתבעה את יעקב בפה,
ומוכח שאין חסרון לתבוע את הבעל בפה, אלא אדרבה הבנים
הנולדים מביאה זו יהיו נבונים. מתרצת הגמרא, הוה – התיבוע
של לאה לא היתה באופן של תביעה בפה, אלא באופן דמציצא
אצוני, שהאישה מרצה את בעלה בדברי פיוס כדי שתתחבב עליו
ויבוא עליה, אך אינה תובעת אותו בפה לתשמיש.

הדרן עלך ואלו מותרין

פרק שלישי – ארבעה נדרים

משנה

המשנה מונה ארבעה נדרים שהם מותרים:
ארבעה אופני נדרים הותרו חכמים – הורו חכמים שהם מותרים
מאליהם ואין צריך עליהם התרת חכם, ואלו הם:
א. נדרי זיוון – הנודר כדי לזרז את חבריו שלא יעמוד בדעתו.
הנדר אינו חל כי אנו מניחים שלא נתכוון לכך, אלא כוונתו רק
לזרז את חבריו.
ב. נדרי הבאי – הנודר נדר בדברי גוזמא, כגון שאומר יאסרו
פירות עלי בתנאי אם לא ראיתי כיוצאי מצרים, ואף שודאי לא
ראה ששים רבוא בני אדם, ואם כן מתקיים תנאו, אין הפירות
נאסרים עליו, כי דרך בני אדם לקרוא לעם רב עולי מצרים בדרך
גוזמא.

המשך בעמוד קסג

בניד יפיעין ביותר – בלא מום, אמה לזן אמה שלום, מפני שבעלי
אינו מספר – משמשו עמי, לא בתחלת הלילה, שבשעה זו נשים
מתהלכות בשוק, וחשש שיתן דעתו עליהן, וכן לא בסוף הלילה,
שכבר קמו הנשים משנתם ומתהלכות בשוק, אלא רק בלילה
הלילה, שבשעה זו אינן מתהלכות בשוק. וקשהו מספר, מילה
מפה ומכסה מפה – אינו מגלה אלא טפח אחד, והטפח השני
משאיר מכוסה. ודוקה עליו התשמיש, במי שצפא שד, שממחר
לעשותו כאדם הטורד מחמת שד שכופהו. ואמרתי לו – שאלתי
אותו ואימא שלום את רבי אליעזר, מה הפעם שאתה עושה כן.
ואמר לי, כדי שלא אתן את עיני – את דעתי באשה אחרת בשעת
התשמיש, ועל ידי כך נמצאו בניו בלתי ממוזרות, שהחושב על
אשה אחרת בשעת מעשה יש בבנים צד ממזרות. אם כן יש סתירה
בין ברייתא זו לברייתא שהובאה לעיל שמבואר בה שהמספר
בשעת תשמיש בניו נולדים חרשים, ואילו מדברי אמא שלום
מבואר שאף שרבי אליעזר סיפר עמה בשעת תשמיש, היו בניה
יפיעים. מתרצת הגמרא, לא קשיא – אין סתירה בין שתי
הברייתות, הא – מה שרבי אליעזר שוחח בשעת תשמיש, היה
במילי דתשמיש – בדברים שמענין התשמיש, שבהם מותר לשהות
בשעת התשמיש כדי לרצותה, הא – ומה שאמר רבי יוחנן בן
דהבאי שאין לספר בשעת תשמיש היינו במילי אחרות
– בדברים אחרים שאינם צורך התשמיש, שבהם אסור לספר.
הגמרא מבארת שדברי רבי יוחנן בן דהבאי, שנויים במחלוקת:
אמר רבי יוחנן, זו דברי יוחנן בן דהבאי, אבל אמר חכמים אין הלכה
ביוחנן בן דהבאי, אלא כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה –
משמש באיזה אופן שירצה. משל, לבשר הבא מבית המכה, שאם
רצה לאכלו בלא בישול או צליה אלא במלח במלח, ואם
רצה לאכלו צלי צולחו ואוכלו, רצה לאכלו מבושל מבושלו
ואוכלו, ואם רצה לאכלו שלוק – מבושלו הרבה אוכלו כך, וכן דג
הבא מבית המצוד שאוכלו בכל אופן שרצה. וכמו כן עושה אדם
באשתו מה שרצה.

שנינו בברייתא (לעיל ע"א), אמר רבי יוחנן בן דהבאי, ארבעה דברים
סחו לי מלאכי השרת:
אמר אמרי, מאן מלאכי השרת מי הם מלאכי השרת שרבי יוחנן
בן דהבאי אמר בשמם. רבנן – תלמידי חכמים. דאי תימא – שאם
תאמר שהכוונה למלאכי השרת ממש, אמאי אמר רבי יוחנן (לעיל)
אין הלכה ביוחנן בן דהבאי, אלא בחכמים, הא אינהו – והרי
המלאכים בקריא בצורת הולד טפי – בקיאים בדברים הגורמים
מומים בולדות יותר מהחכמים, כיון שהם שומעים בשמים מחמת
מה נולד הולד פגום וצריך להיות ההלכה כמותם. אלא ודאי
ש'מלאכי השרת' הכוונה לרבנן, ולכן יכולים חכמים לחלוק
עליהם ולומר שבשאר אנשים כל מה שרוצה עושה. ואמאי קרו
לזו – והטעם שנקראו מלאכי השרת, משום דמצינו – שהם
מצויינים מובדלים משאר האנשים, במלאכי השרת שמובדלים
משאר אנשים.

הגמרא מביאה מעשה להתיר הפיכת שולחן:

הוה דתתאי לקמיה דרבי – אשה אחת באה לפני רבי, ואמרה לו,
רבי, ערבתי לו לבעלי שלחן לשמש והפכו – שימש שלא כדרך.
אמר לה רבי, בתי, תורה הותרה – התורה הותרה לבעל לבעול
בכל אופן שרוצה, ואני מה אעשה לך.

מעשה נוסף בהיתר הפיכת שולחן:

הוה דתתאי לקמיה דרבי – היתה אשה שבאה לפני רבי, ואמרה לו,
רבי, ערבתי לו לבעלי שלחן לשמש, והפכו. אמר לה רבי, מאי שנא
מן בינייאת – במה זה שונה מדג, וכשם שרשאי לאכול את הדג כמו
שירצה כך גם מותר לבעל לבעול כרצונו. הגמרא מביאה מקור
לכך שאסור להרהר באשה אחרת בשעת תשמיש:

נאמר בתורה (במדבר טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם, מכאן אמר
רבי, אל ישתה אדם כבוד זה – לא יבעול אדם אשה אחת ויתן עינו
בכוס אחר – ויחשוב באותו זמן על אשה אחרת. מבררת הגמרא
באיזה אופן נאמר איסור זה:

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1. ויש אומרים שאין להתענות תענית חלום בשבת אלא על חלום שראהו ג' פעמים ויש אומרים שבזמן
2. הזה אין להתענות תענית חלום בשבת בכל ענין לפי שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזו טוב
3. ואיזו רע.
4. ויש אומרים שעל אלו חלומות מתענין בשבת אף בזמן הזה הוזה הרוואה ספר תורה או תפלין שנשרפו¹⁰ או
5. יום הכפורים בשעת נעילה¹¹ או קורות ביתו¹² או שניו שנפלו¹³ אבל אם ראה לחייו שנשרו הרי זה סימן
6. טוב שמתו היעצים עליו רעה ויש אומרים הוזה יום הכפורים אף שלא בשעת נעילה ויש אומרים אף
7. הרוואה שקורא בספר תורה¹⁴ (בצבור) ויש אומרים אף הרוואה שנושא אשה¹⁵.
8. ויש אומרים שכל חלומות שבארו פתרוןם בגמרא³⁵ שהם רעים מתר להתענות עליהם בשבת אבל יש
9. אומרים שנשתנו פתרוני החלומות מזמן חכמי הגמרא לזמנינו כמו שנשתנו הרפואות שבזמניהם וכן יש
10. אומרים שהרוואה יום הכפורים אפלו בשעת נעילה אינו חלום רע כי הוא סימן יפה שמחלו עונותיו וכן
11. הרוואה קורות ביתו שנפלו אמרו במדרש³⁶ שחלמה אשה אחת כך ופתרו לה שתלד זכר וכן היה לה.
12. ויש אומרים עוד שאפלו החלומות שמתענים עליהם לדברי הפל לא יתענה עליהם בשבת אלא אם בן
13. התענית ענג לו שנפשו עגומה עליו אם לא יתענה ולפי שענג השבת הוא מן התורה ואף להאומרים שהוא
14. מדברי קבלה כמו שנתבאר בסימן רמ"ב³⁷ מפל מקום להתענות לגמרי לדברי הפל אסור מן התורה כמו
15. שנתבאר בסימן תק"ע³⁸ ותענית חלום אינה חובה ולא מצוה אלא רשות אפלו בחול לפיכך יש להורות
16. בן הלכה למעשה שלא יתענה בשבת על שום חלום אלא אם בן אינו מבטל בו ענג שבת שיש לו ענג
17. מהתענית יותר ממה שיהיה לו בשיאכל וישתה שיצטער מפחד החלום אבל אדם שאינו מתפחד כל כך
18. מהחלום או אפלו אם מתפחד אלא שהתענית קשה לו ומצטער בו הרבה יותר ממה שמצטער בפחד
19. החלום אסור להתענות בשבת על שום חלום.

הלכתא רבנא

- מזן תפלין שנשרפו - מראים לו כאילו עבר על כל
 התורה, או שהוא סיבת שריפת התורה³².
 מזן בשעת נעילה - מראים לו שצריך כפרה.
 יזן קורות ביתו - מי שראה קורות ביתו שנפלו - מראים
 לו שראוי למות³³.
 יחן שנינו שנפלו - מראים לו כאילו לא יאכל עוד.
 יטן בספר תורה - מראים לו שיעלה לבמה לדין³⁴, או
 שאינו עוסק כראוי בתורה.
 כן שנושא אשה - מראים לו שצריך מחילה, ואם לא
 יתענה - יומת בעונו.

ציונים והוספות

- (32) ראש יוסף סימן תקסח וכן פתרון כל החלומות דלהלן.
 כיון שאין מצוי כלל כיום להתענות תענית חלום בשבת, לא
 הובאו פרטי הדברים באיזה אופן היה כל חלום. וכן לא
 הובאו פרטי הפתרונות.
 (33) כשרואה קורת ביתו שבורה הוא סימן לסתירה, שהבית
 סמוך על הקורה.
 (34) כשם שעולה בחלומו לבמה כשנקרא לעלות לתורה.
 (35) מסכת ברכות פרק הרוואה דף נו.
 (36) בראשית רבה פ"ט אות ח: כן הוזה עובדא בההיא
 אנתתא דאתת לגבי רבי אלעזר אמרת ליה חמית בחלמי
 שריתא דביתא תבירא, אמר לה את ילדת בר דכר והוא חיי,
 אזלת והוזה לה כן.
- וראה שם שכשפתרו לאשה חלום באופן אחר היה בפועל
 באופן אחר.
 (37) סעיף א: שני דברים נתפרשו בשבת על ידי הנביאים
 והם כבוד ועונג ... ועיקרן מן התורה ... לענגו בעונג אכילה
 ושתייה.
 ויש אומרים... שהעונג בשבת הן מדברי סופרים.
 (38) סי' זה בשו"ע לא הגיע לידניו, ובשו"ע שם ס"ג: אם
 נשבע להתענות בשבת או ב"ט, בפירוש, לא חלה עליו
 שבועה דאין שבועה חלה על דבר מצוה. משא"כ בחנוכה
 ופורים שאין אלא מדרכן.
 וראה גם קר"א סי' רמב סק"א.

1 ואם הרהר ביום וחלם בלילה לא יתענה עליו בשפת בכל ענין שאין בזה הוראה מן השמים כלל כא:

סימן רפח, דין תענית ודין תענית חלום בשבת סעיף ז

הלכתא רבנא

כא] כלל - אין בחלום הוראה מן השמים כלל דווקא דברים שהרהר ביום³⁹, ונפשו עגומה עליו - יכול כשהרהר ביום על מאורע זה ממש, אבל אם חלם מעין

ציונים והוספות

ושטות, מילי דקשוט ומילי דכזיבין.

אמנם בס' מגדל עז (עמוד רסב) הביא (מזקן א' ר' ליב ציפריס ז"ל חותנו של הרה"צ הרנ"ח ז"ל, עב"ס יבא שילה צד קל"ב): שפעם אחת היה עם אביו הרה"ח המפורסם הר' זאב ז"ל בליובאוויטש אצל דו"ז אדמו"ר בעל הצמח-צדק נ"ע, והי' בליל ש"ק חלם (ל)אביו חלום רע אשר עפ"י דינא דגמ' ופוסקים הי' מותר לו להתענות תענית חלום. וסיפר מזה לחברו החסיד (שכחתי שמו) שבא עמו בצוותא חדא מעיר בעלו מדינת באסראביא, ועפ"י עצת חברו החליט להתענות. אחת התפלה תיכף אמר אדמו"ר ז"ל מאמר ארוך בדא"ח (כמנהג ליובאוויטש) ובתוך המאמר סיבב דבריו הקדושים בענין חלומות בזמן הזה אשר הגליות והצרות נתרבו ומחשבות בני"א טרודים ומבולבלים תמיד וע"כ גם החלומות מבולבלים ואין בהם ממש לפנות אליהם כלל, וע"כ בזה"ז אסור להתענות שום ת"ח בשבת. כמובן אשר הר"ז תיכף אחר סיום הדרוש הלך לאכול בשמחה את סעודת ש"ק.

(39) ביום זה או ביום אחר.

(40) הא דאמרינן בגמרא (ברכות נה:): שבחלום מעורבים דברי אמת ושקר הוא גם כשחולם כעין הרהורי ליבו, וכיון שיש בזה דברי אמת יכול להתענות אם נפשו עגומה עליו. ויתירה מכך מבואר במאמרי אדמו"ר הזקן (כתובים ח"א ע' נז ד"ה 'מציל עני') שכל החלומות באים מהרהורי לבו, (ואם כן ודאי שיכול להתענות עליהם), אלא שהמלאך הממונה על החלומות עושה בהאותיות צירופים משונים מאד בכח המדמה שבנפש שבשעת השינה, עד שנעשה מצירופים הללו בסדר ענין אחר וזו שלא עלה במחשבתו מעולם ענין כזה, אבל זהו רק בדבר שהוא מעין הרהורי לבו.

ומאחר שהאדם הוא מעורב מעץ הדעת טוב ורע ויש בו מחשבות טובות ומחשבות רעות שלא לה' המה, על כן המלאך הממונה על האותיות ומחשבות יכול לעשות השינוי בכמה אופנים שונים בכלבול תערוכות טוב ורע אמת ושקר, ועל כן החלומות יש מהן קצת דברי אמת וקצת דברי שקר

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 1 ג... אבל פירות המוקצים אי אפשר להביאם אף ע"י
- 2 מחיצות כיון שהם אסורים בטלטול וכן אסור להחשיך
- 3 על התחום להביא משם בהמה שאינה יכולה לילך ברגליה
- 4 כגון טלה קטן שצריך לנשאו על כתפו ואי אפשר להביאו
- 5 בשבת אף ע"י מחיצות מפני שהוא מוקצה ואסור בטלטול.
- 6 אבל מותר להחשיך כדי לשמור אותו או פירות המוקצים
- 7 או אפילו המחוברים שהם חוץ לתחום ששמירת המוקצה
- 8 והמחובר הוא דבר המותר בשבת ואם כשהלך להחשיך לא
- 9 נתכוין אלא בשביל לשמרם בלבד ואח"כ נמלך לתלשם
- 10 ולהביאם לביתו במוצאי שבת הרי זה מותר:
- 11 ד אסור לקנות או למכור וכן לשכור או להשכיר בשבת
- 12 גזירה שמא יכתוב בין שמוכר או שמשכיר בפה בלבד
- 13 בין שמוסר לו היום את החפץ (ואף על פי שאינו קוצץ עמו
- 14 דמי המקח והשכירות ואפילו אינו מזכיר לו שם דמים כלל
- 15 אלא שאומר לו לשון מכירה או שכירות ואפילו צריך ליקח
- 16 מאכלים לשבת לא יאמר מכור לי אלא תן לי כמ"ש בסי'
- 17 שכ"ג ואפילו על ידי נכרי אסור לקנות בשבת כמו שיתבאר
- 18 בסי' תקי"ז ושכ"ה ע"ש):
- 19 ה אמירה לנכרי לעשות בשבת היא שבות מדברי סופרים
- 20 אף על פי שאמר לו קודם השבת אבל כשאומרים לו

- 21 או לישראל חבירו בשבת שיעשה לו מלאכה למחר אין בזה
- 22 משום שבות אלא שאסור משום ממצוא חפצך ואין הפרש
- 23 בין איסור זה לאיסור זה אלא לענין צרכי מצוה שאסור
- 24 לעשות מלאכה על ידי נכרי אפילו לצורך מצוה אף על פי
- 25 שאמר לו קודם השבת והוא הדין לשאר כל דבר שהוא
- 26 משום שבות לא התירו לצורך מצוה אלא אם כן הוא שבות
- 27 דשבות כמ"ש שם אבל כשהמלאכה נעשית במוצאי שבת
- 28 שהוא זמן היתר אלא שאומר לו בשבת ואין באמירה זו אלא
- 29 משום שמתעסק בשבת בדבר האסור היום עסק זה התירו
- 30 לצורך מצוה וכן להחשיך על התחום שאין איסורו אלא
- 31 משום שמזמין את עצמו בשבת לדבר האסור היום הזמנה
- 32 זו התירו לצורך מצוה שנאמר חפצך חפצך אסורים חפצי
- 33 שמים מותרים:

- 34 ו לפיכך מחשיכין על התחום כדי לעשות חוץ לתחום
- 35 צרכי כלה או צרכי מת דהיינו ארון ותכריכים ולהביאם
- 36 לעיר ויכול לומר לחבירו שיחשיך על התחום לעשות דברים
- 37 אלו ולהביאם לו ויכול לומר לו לך למקום פלוני למחר ואם
- 38 לא [תמצא] במקום פלוני לך למקום פלוני אע"פ שלדבר
- 39 הרשות אסור לומר לו בלשון זה מפני שלשון זה מוכיח
- 40 שמשלחו לקנות איזה חפץ שהוא דבר האסור בשבת ויכול

השמירה דהיינו כשהתנה עמו שישלם לו כך וכך בעד
שמירת כל החדש אבל זה כל יום ויום ששומר נתחייב לו
בעל הבית לשלם בסוף היום השכר של אותו היום שהרי
אם הוא רוצה לא ישמור לו עוד שבשביל כך התנה עמו
לשלם לו בעד כל יום ויום כדי שיוכל להפסיק באיזה יום
שירצה וא"כ שכר השבת הוא בפני עצמו ואף על פי שהוא
רוצה לגמור שמירת כל החדש ואין בדעתו להפסיק באמצע
החדש מכל-מקום כיון שאם היה רוצה להפסיק באמצע
החדש לא היה משלם לו בעד כל החדש אלא היה מחשב
עמו יום יום מימי החדש כמו שנשכר לו נמצא ששכר
השבת הוא בפני עצמו וכן הדין במשכיר חדר לחבירו
והתנה עמו כך.

וכן הדין במלוי ברבית לנכרים בעד כך וכך לשבוע צריכים
להלוות בענין שאם יפרעו החוב באמצע השבוע יפרעו
הרבית בעד כל השבוע או לא יפרעו כלל החוב בתוך שבוע
זה שאם יוכלו לפרוע באמצע השבוע ויצטרך לחשב עמהם
הימים שעברו משבוע זה אף אם ינכה להם כנגד יום השבת
שעבר משבוע זה אין זה מועיל כלום אלא אם כן ינכה להם
כל השבתות שעברו שהרי בכל שבוע ושבוע אם היו רוצים
היו פורעים באמצע השבוע והיה צריך לחשוב עמהם יום
יום מימות החול נמצא שרבית זו היא נחשבת לכל יום בפני
עצמו ולפיכך אף אם עבר כל השבוע ולא פרעו לו אינו
רשאי ליטול כל הרבית אלא צריך לנכות כנגד יום השבת
כיון שכל יום ויום הוא נחשב בפני עצמו:

ו וכן הדין בכל קנסות שגונסים לאדם כך וכך בעד כל יום
ויום שעובר על תקנת חכמים כמ"ש באה"ע סי' ע"ו או
על תקנת טובי העיר אע"פ שעברו עליו כמה שבועות אינו
משלם בעד השבתות כיון שהיה יכול לחזור בו באמצע כל
שבוע ושבוע אבל אם הקנס הוא לנכות לו מהחוב שיש לו
על אחרים בעד כל יום ויום כך וכך מנכין לו גם בעד
השבתות מפני שהקנס שנוטלים ממנו אינו נראה כשכר
נטילת שבת אלא כשנוטלים ממנו איזה דבר שהוא בעין
אבל לא כשמנכין לו מחוב שיש לו:

יא אסור לשכור חזן להתפלל בשבת או יו"ט אע"פ
ששכרוהו מבעוד יום שאסור לו ליטול שכר שבת או
יו"ט והוא הדין לשכר התוקע בראש השנה ויש מתירין
מפני שבמקום מצוה לא גזרו על שכר שבת שאין איסורו
אלא משום גזירת שכירות בשבת שהיא עצמה אינה אסורה
אלא משום גזרה שמא יכתוב וכן המנהג להקל ומכל-מקום
לדברי הכל אינו רואה סימן ברכה משכר זה לעולם הואיל
והוא שכר השבת אף שהתירוהו לצורך מצוה ואם הוא
מושכר לשנה או לחדש או לשבוע שיתפלל גם בחול
ומשלמין לו בעד השבתות והחול בבת אחת הרי זה שכר
שבת בהבלעה ומותר לדברי הכל:

יב מותר לפקח על עסקי רבים בשבת ואפילו לילך
לטרטאות דהיינו מיני טרקלין של נכרים ששם נאספו
לבית הועד וכן לילך לשלטון לפקח על עסקי רבים ואין
בזה משום ממצוא חפצך ודבר דבר שצרכי רבים הם כמו
חפצי שמים ומכל-מקום לא התירו אלא לפקח ולהתעסק

לומר לו ג"כ בפירוש קח במנה ואם לא [תמצא] במנה קח
במאתים.

(שאף שהלוקח מיני מאכל מחנווני בשבת אסור להזכיר לו
שם דמים כלל מפני שכשמוזכר שם דמים הרי זה מקח
וממכר גמור משא"כ כשאינו מזכיר לו שם דמים אינו נראה
כמקח וממכר אלא כשאלה כמו שיתבאר בסי' שכ"ג וא"כ
גם כשמשלחו בשבת לקנות במוצאי שבת אם מזכיר לו שם
דמים הרי הוא משלחו למקח וממכר גמור האסור לו בשבת
אבל אם לא היה מזכיר שם דמים אזי לא היה נראה
שמשלחו למקח וממכר גמור אלא לשאלה מכל-מקום
הזכרת דמים כאן הוא לצורך מצוה שאם לא יזכיר לו לא
ידע כמה דמים לפסוק ואפשר שיחזור ויקם אם ייקרו השער
וכיון שמוזכר לו הדמים לקנין שלאחר השבת התירו לו).

אבל לא יזכיר לו סכום מקח כלומר שלא יאמר לו סך ידוע
שלא להוסיף עליו לפי שאמירה זו אינה אלא הצלת ממונו
ואין בה צורך למצוה וכן לא יזכיר לו סך דמים דהיינו שלא
יאמר לו לך לאיש פלוני שאני חייב לו כך וכך וקח ממנו
צרכי המצוה הזאת ואהיה חייב לו סך הכל כך וכך (שצירוף
סך זה אין בו צורך למצוה):

ז (וכל זה כשמשלחו שיקנה במוצאי שבת אבל אם נודמן
לו לקנות בשבת ואי אפשר ליקח ממנו בהקפה בלי
שיקצוץ לו דמי המקח אע"פ שהוא בענין שאי אפשר
למצוא חפץ זה לצורך המצוה אלא בשבת בלבד אסור
לקנותו שבשבת עצמה לא התירו לקנות אפילו לצורך מצוה
אלא בדרך המותר אפילו לדבר הרשות דהיינו בהקפה בלי
הזכרת שם דמים ולא שם מדה ולא סכום מנין ולא סכום
דמים כמ"ש בסי' שכ"ג ואם חסר אחד מאלו הרי זה שבות
גמור כשאר השבותים שלא התירו לצורך מצוה כי אם על
ידי נכרי כמו שיתבאר בסי' ש"ז):

ח אין משתכרין בשבת אפילו בדבר המותר גזרה משום
מקח וממכר כיצד כגון השוכר את הפועל לשמור לו
זרעים או דבר אחר ומשלם לו בעד כל יום ויום והוא
משמרם גם בשבת שזהו דבר המותר לשמור אפילו פירות
המחוברים לא יתן לו שכר בעד יום השבת בפני עצמו ואם
נתן לו אסור לו לקבל ממנו לפיכך אין אחריותם עליו בשבת
מגניבה ואבידה ששומר שכר חייב בהם מפני שבשבת אינו
שומר בשכר אלא בחנם ואם שכרו לשבוע או לחדש או
לשנה לא ינכה לו כנגד השבתות שלא אסרו אלא ליטול
שכר יום השבת בפני עצמו אבל מותר ליטול בהבלעה עם
שאר הימים ולא יאמר לו תן לי שכר השבת אלא תן לי
שכר החדש או שבוע או עשרה ימים וכיצא בזה בענין
שהשבת מובלע בחול:

ט אף על פי ששכרו לחדש אם התנה עמו לשלם לו כך
וכך בעד כל יום ויום אף על פי שמשלם לו בסוף
החדש שכר השבתות בהבלעה עם שאר הימים אין זה כלום
שלא נקרא הבלעה מה שמבליע לו יום השבת בשעת פירעון
אלא כשהיה שכר השבת מובלע בשכר שאר הימים בשעת

כמה יתן אלא יאמר לו סתם עשה לי מי שבירך והמנהג
להקל בזה מפני שמותר לפסוק צדקה בשבת אבל מה
שנוהגים קצת כשהחתן דורש בשבת שהם מחייבים עצמם
ליתן כך וכך (מעות) אחר השבת לא יפה הם עושים שלא
התירו לחייב עצמו אלא לצדקה וכיוצא בה משאר מצות
אבל לדבר הרשות אסור משום דבר דבר.

וכן הנוהגים ליתן כלים במתנה לחתן הדורש לא יפה הם
עושים שאסור ליתן שום דבר במתנה לחבירו בשבת ויו"ט
אלא מיני מאכל ומשקה שלצורך היום כמ"ש בסי' שכ"ג
ותק"ז שהרי אפילו להקדיש לגבוה אסור והקדש דומה
למתנה שיוצאה ג"כ לגמרי מרשותו לרשות חבירו ואפילו
נתן לו חדר ורוצה לקנותו ע"י סגירת הדלת שהיא נקראת
חזקה לענין שלא יוכל לחזור בו הנותן אסור לסגרה בשבת
שאינן קנין קנין בשבת בשום דרך מדרכי ההקנאה מפני
שדומה למקח וממכר ואין צריך לומר בקנין סודר שסתמו
עומד לכתיבה ושמה יכתוב בשבת (ועיין סי' של"ט תשלום
הלכות אלו):

טז מה שנוהגין להכריז מצות בבית הכנסת מי שיתן יותר
הוא יזכה בהן היה ראוי לאסור משום מקח וממכר
שהוא שבות גמור ולא הותר לדבר מצוה אלא שאפשר
ליישב המנהג בדוחק ולומר שאין שייך מקח וממכר בדבר
מצוה כי אם בחפץ הנקנה אבל אסור לקנות מקומות בבית
הכנסת או בתים של צדקה והנכון כמו שנוהגין מקצת אנשי
מעשה שכל מה שהוציא בפיו ליתן נותן לצדקה אפילו קנה
חבירו המצוה שאז אינו דומה כלל למקח וממכר אלא
לפסיקת צדקה ובדרך זה מותר אפילו לקנות מקומות ובתים
מהצדקה וכל ירא שמים יזהר בזה:

יז מה שנוהגים למכור האתרוגים אחר גמר מצותן דינם
כמקומות בית הכנסת (שאינן היתר אלא בדרך שנתבאר)
אבל בזמן מצותן שאין קונים אותם אלא לצאת בהם ידי
חובתן ולהחזירם הרי דינם כהכרזת המצות שנהגו להקל
שאינו קונה גוף האתרוג אלא מצותו בלבד ואפילו ביום
ראשון של חג שצריך לקנות גופו של אתרוג מכל-מקום כיון
שקונה אותו על מנת להחזירו נמצא שאינו קונה אותו אלא
מצותו בלבד אבל אסור לקנות לגמרי את האתרוג או השופר
ביו"ט אפילו אם אי אפשר לו לקיים המצוה בענין אחר
שאינן דוחין שבות גמור מפני מצות-עשה כמ"ש בסי' תקפ"ו
ותרני"ה:

חלק ב סימן שו באיזה חפצים מותר לדבר בשבת

בדברים בלבד שאינו אסור בצרכי יחיד אלא משום ממצוא
חפצן ודבר דבר אבל כל דבר האסור משום שבות גמור לא
התירו לצרכי רבים כמו שלא התירו לצורך מצוה כמ"ש
לעיל:

יג וכן מותר לשדך התינוק ליארס שדבור של מצוה הוא
וכן לדבר עם המלמד אם רוצה להישכר ללמדו ספר או
אפילו ללמדו אומנות שזהו ג"כ מצוה שאם לא תהא לו
אומנות לפרנס עצמו ילסטם את הבריות אבל אסור לשכור
המלמד (בשבת ואפילו) להזכיר לו סכום מעות (אסור)
שזהו שבות גמור ולא התירוהו לצורך מצוה:

יד וכן מותר לפסוק צדקה לעניים שדבור של מצוה הוא
ואינו דומה למעריך דהיינו שאומר ערכי עלי או ערך
איש פלוני עלי לגבוה שאסור משום שבות גמור כמ"ש בסי'
של"ט לפי שכשנותן לגבוה כפי ערך שנים של הנערך
ככתוב בתורה הרי זה כקונה את הנערך ע"י שנותן ערכו
לגבוה ודומה למקח וממכר משא"כ בפסיקת צדקה ולא
אסור להקדיש שום חפץ לגבוה כמ"ש שם אלא משום
שכיון שמקדיש חפץ ידוע הרי הוא מוציאו באמירה זו
מרשותו לרשות גבוה ודומה למקח וממכר אבל כשמחייב
עצמו שיתן איזה דבר לגבוה עדיין לא יצא שום דבר
מרשותו על ידי אמירה זו.

ולפי זה אסור להקדיש בשבת לבית הכנסת שום חפץ ידוע
כגון ספר תורה או עטרה או טס לספר תורה ולא נהגו כן
ויש שלימד עליהם זכות שלא אסרו אלא להקדיש חפץ
למזבח או לבדק הבית שאותו החפץ יוצא לגמרי מרשותו
לרשות גבוה שאין לו עוד שום זכות וחלק בו ודומה למקח
וממכר אבל כשמקדיש חפץ לבית הכנסת יש לו חלק וזכות
בו בתוך כל אנשי העיר שיש להם זכות בהקדשות של בית
הכנסת למכרם כשיצטרכו כמ"ש בסי' קנ"ג ואינו דומה
למקח וממכר שיוצא המקח לגמרי מרשות מוכר לרשות
לוקח.

ומכל-מקום טוב ליהזר כשמקדיש חפץ לבית הכנסת בשבת
שיקדישו בפיו מערב שבת אפילו בינו לבין עצמו ואז
אע"פ שבשבת מביאו לבית הכנסת אינו אלא מפרסם
ההקדש שהקדיש מערב שבת וזה מותר לדברי הכל:

טו יש אומרים שבמקום שנוהגין לומר לקורא בתורה מי
שבירך והוא נודר לצדקה או לחזן אסור לו לפסוק

תורה אור

וזהו שאמרו רז"ל כל הקורא ושונה הקב"ה
קורא ושונה בנגדו, לא הכל שוים בבחינה אחת.
מה שנת"ל שהענין ד"משה ידבר והאלקים
יעננו" ישנו בכל דרא ודרא אצל כל אדם, עולה
בקנה אחד עם מאמר רז"ל "כל הקורא ושונה

תוכן הפרק: פירוש מאמר רז"ל "משה ידבר
והאלקים יעננו בקול - בקולו של משה"
[בפרק זה יבאר מאמר רז"ל על "והאלקים יעננו
בקול" - "בקולו של משה", שקולו של הקב"ה בעניינתו
לדברי משה לא הי' גבוה יותר מקולו של משה:]

לא שניתי", שאין שום שינוי לפניו יתברך בין
קודם בריאת העולם ולאחרי הבריאה, דכשם
שקודם הבריאה לא היתה שום נתינת מקום לאיזו
מציאות זולתו, ובלשון האריז"ל שהי' אור אין-סוף
ב"ה ממלא כל מקום החלל (של עולם הזה),
ובמקומו של האין-סוף אין מקום לשום מציאות
ייש", כמובן - כך הוא ממש עכשיו לאחר
שנברא, שמצד הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא
"ממלא" גם עכשיו את "מקום החלל" ואין שום
מציאות זולתו (וכנ"ל בפירוש "יחודא עילאה").

וכל אחד ואחד לפי ערכו צריך להרגיש ביטול זה
(וכנ"ל בפירוש "ולא תחללו" - "שלא לעשות חלל
כו").

והוא בחינת משה, ונחנו מה, ושכינה מדברת
מתוך גרונו של משה, וכן בכל דור ודור, כמו
שאמר המגיד לחבית-יוסף אני המשנה המדברת
בפך.

ביטול מוחלט זה הוא מדריגת משה שאמר
ונחנו מ"ה, ולכן אמרו עליו "שכינה מדברת מתוך
גרונו", לפי שאין משה אלא צינור שעל-ידו
מתגלה אלקות בעולם, וכן ישנה בחינה זו בכל דור
ודור (אצל צדיקים גדולים, שהם בחינת "משה"
שבדור), וכמו שמצינו אצל ה"בית יוסף", שהמגיד
(מלאך) שלמד אתו תורה, אמר לו "אני המשנה
המדברת בפך" (כענין "שכינה מדברת מתוך
גרונו").

ד"ה משה ידבר פרק ו

הקב"ה קורא ושונה כנגדו", שמזה מובן שכל אחד
מישראל הקורא (גם "אם הקורא פחות הערך כמו
קטן ועם הארץ") הקב"ה קורא ושונה כנגדו.

והנה מלשון חז"ל "הקב"ה קורא כנגדו" מובן,
דזה שהקב"ה "קורא ושונה" כתוצאה מקריאת
ושינון האדם, אינו שווה בכל אחד ואחד, אלא רק
לפי ערך הקריאה והשינון של האדם.

אלא כל חד לפום שיעורא דיליה בבחינת
הביטול לאור אין-סוף ב"ה.

פירוש התוכן הפנימי דמאמר זה:

"הקב"ה קורא ושונה כנגדו" הוא גילוי אור
אין-סוף ב"ה בנפש האדם הלומד תורה, אשר גילוי
זה תלוי בהתעוררות בחינת ביטול (כנ"ל), ולכן
אמרו שגילוי זה הוא "כנגד" (היינו לפי ערך)
האדם הלומד תורה, דאין הכוונה ללימוד התורה
במובנו הפשוט, אלא לתוכן הפנימי שבלימוד
התורה, שעל-ידו מתגלה באדם ענין הביטול אל
הקב"ה.

ובהרגשת ביטול זה - לא הכל שווים. וכל אחד
לפי דרגת הרגשת ענין הביטול, כך מתגלה בנפשו
אור אין-סוף ב"ה.

בחינת אין עוד מלבדו, ואני ה' לא שנית, וכמו
שהיה אור אין-סוף ב"ה ממלא כל חלל זה
דעוה"ז קודם שנברא עולם הזה, כך הוא ממש
לאחר שנברא.

ענין הביטול לאין-סוף ב"ה הוא, שנרגש אצל
האדם איך ש"אין עוד מלבדו", שמצד זה "אני ה'

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

שלמעלה מבחי' חו"ג לגמרי דהגם שידוע דאא"ס
למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית משום שהן
בחי' חו"ג שבעצמות כמ"ש במ"א אבל אין זה ערוך
כלל לגבי העצמות ממש שלמעלה לגמרי מבחי' מעלה
ומטה כו' שלא יתכן בו בחי' הירידה ועליה כמשל
העיגול כידוע וראיה לכ"ז שהרי אמר במל"ת ומ"ע זה
שמי לעלם בבחי' ההעלם דל"ת כנ"ל וזה זכרי לדר דר
בבחי' הגילוי דרמ"ח מ"ע וכ"ז אינו רק שמי וזכרי לבד
ולא בחי' עצמותו כלל דלכן נק' בשם עלמין כנ"ל וד"ל:

שערי הפורים

(כג) וזהו ג"כ מ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה
אדם ולא אדם ממש כי עצמות אא"ס ב"ה
לאו מכל אנון מדות כלל וכמ"ש כי לא אדם הוא כו' רק
שנמשך מן העצמות ע"י צמצומים רבים להיות בבחי'
אדם א' דם בשס"ה ל"ת שס"ה גידין ורמ"ח מ"ע רמ"ח
אברים כו' ונק' אדם אדמה לעליון שלמותא דכולא כו'
(ולפי מ"ש בע"ח דרמ"ח מ"ע הן בחי' ה"ח ושס"ה ל"ת
הן בחי' ה"ג ג"כ הוא בבחי' צמצום והתפשטות העלם
וגילוי וכ"ז אין ערוך כלל לגבי עצמות המאציל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו

- 1 **אריב"ל** בשעה שעלה משה למרום בקשו מלאכי
2 השרת שתנתן להם התורה ואמרו תנה הודך
3 על השמים וא"ל כלום יצה"ר יש ביניכם, והודו לו
4 ואמרו מה אדיר שמך בכל הארץ, ואינו מובן דהנה
5 המלאכים לא שאלו תורה [ב]גשמיות רק ברוחניות
6 כמו התורה שבג"ע וכמאמר קמפלגי במתיבתא
7 דרקיעא, וא"כ מהו התירוצ' כלום יצה"ר כו' על תורה
8 רוחניות.
- 9 **ויובן** בהקדם מ"ש שלמה וראיתי אני שיש יתרון
10 לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך
11 וצ"ל דהנה בשלמה כתיב ויחכם מכל האדם, ומהו
12 שהשתבח בזה שראה יתרון החכמה מן הסכלות, מה
13 שכל אדם יכול לראות יתרון זה. וצ"ל ענין מ"ש וישב
14 שלמה על כסא ה' ואיתא במדר' מה כסא ה' מתפשט
15 מסוף העולם ועד סופו אף כסא שלמה כן, ומה כסא
- 16 ה' יש ששה רקיעים, והכסא הוא ברקיע הז' בערבות
17 וכמ"ש רוכב ערבות, כך בכסא שלמה כתי' שש מעלות
18 לכסא והכסא על מעלה הז', וי"ל ענין שעשה שלמה
19 כסאו דמיון לכסא ה', דהנה בזוה"ק פי' ענין הכסא
20 והשש מעלות של כסא על ו' ימי החול ויום השבת
21 וכמא' ביום הז' נתעלה וישב על כסא כבודו, ופי' שם
22 שיש ב' בחי' בזה, אית שית יומין תתאין ושביעאה
23 עליהו, ואית שית יומין עילאין ושביעאה עליהו, וגם
24 בגמרא מצינו כן אלמלא שמרו בני"י שתי שבתות
25 כהלכתן כו' פי' שתי שבתות הם ב' בחי' שבת שבכל
26 שבת ושבת, וכמ"ש את שבתותי תשמורו, והו"ע שבת
27 תתאה ושבת עילאה, מעלי שבתא ויומא דשבתא, וב'
28 בחינות אלו מצינו ג"כ בתפלה בכ"י, וא"ו תיבין
29 דשמע, והוא"ו תיבין דברוך שם כבוד, ועד בחילופי
30 אתון דאחד, יחו"ע ויחו"ת.

אריב"ל בשעה שעלה משה למרום

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 **והענין** כי הנה כתיב לכבודי בראתיו יצרתיו אף
2 עשיתיו כנגד ג' עולמות ביי"ע, בריאה יש
3 מאין, וצורת החומר, ועשי', והם כנגד ג' בחי' מחשבה
4 דיבור ומעשה, מחשבה הוא כנגד בריאה שאותיות
5 המחשבה הוא דבר חדש, כי ראשית ההרגש מאותיות
6 הוא במחשבה, והגם כי שרש האותיות הם מקדמות
7 השכל וכמ"ש באגה"ק ובבה"ז כי ה' מוצאות הפה
8 בומ"ף מהשפתיים וכו' אינם אלא שבהם וע"י עובר
9 הדיבור כמ"ש בס"י וקבעם בפה, אבל שרש האותיות
10 הוא מקדמות השכל ודיבור שרשו ממדבר, מ"מ הרי
11 שם אינם מורגשים עדיין והרי הם כאילו אינם, והראי'
12 דכאשר נופל לאדם איהו בריקת וסקירת השכל הן
13 ממילי דעלמא והן מלימוד התורה, הרי אינו יודע עדיין
14 מהותו האין ומה הוא, אלא כאשר בא לידי השגה
15 והבנה, וההשגה וההבנה הוא ע"י אותיות המחשבה,
16 ואם בריקת וסקירת השכל אינו ידוע בלי אותיות המח',
17 מכ"ש קדמות השכל, ועיקר ההרגש מאותיות הוא
18 באותיות המחשבה, ולכן נק' בשם בריאה יש מאין, כי
- 19 לפי ב' הפי' בפ"י אין, שאין הוא הארה בעלמא או אין
20 שאינו מושג, הפי' הוא שהוא דבר חדש, כי לא יתכן
21 לומר שמציאות היש כמו שהוא עכשיו הי' כלול בהאין
22 הקדום למציאת היש שאל"כ ה"ז השתלשלות, אלא
23 שהי' שם באופן אחר וא"כ ה"ה דבר חדש, וזהו
24 שאמרו שהבריאה היא דבר מלא דבר שהכוונה הוא
25 שהוא מלא דבר ממש, שהאין יתכן לומר שיהי'
26 מציאות כזה קודם, אלא הוא מלא דבר, שא"א לנו
27 לכנות ע"ז שם דבר מאחר שאינו מושג, רק שדוגמתו
28 יש באצי' אבל הוא רוחניות יותר באין ערוך, וכערך
29 ריחוק הבורא מהנברא שהרי כלים דאצי' הם חד עם
30 בחי' איהו לברוא בהן וע"י יש מאין כמ"ש בד"ה איהו
31 וחייה באגה"ק, ולפ"ז אין הפי' מבריאה שהוא דבר
32 חדש שלא הי' כלל אלא שנק' דבר חדש ע"ש שלא
33 הי' מהות כזה בבחי' הרגש הבריאה כמו שהוא עכשיו.
34 וכן יובן באותיות המחשבה שהגם שהיו האותיות
35 קודם בקדמות השכל, אלא מפני ששם הי' באופן אחר
36 בלי הרגש כלל נק' מחשבה דבר חדש, כי פעולת

- 1 המחשבה שמביא גילוי ההעלם העצמי לגבי עצמו, וה"ז העלם וגילוי, וא"כ כמו שהי' בהעלם ה"ז העלם
2 וא"א לכנות לו שם אלא כמו שהוא בא לידי גילוי
3 וכשבא לידי גילוי ה"ז מחשבה. ועד"ז הוא מל' דאצי'
4 הנעשית עתיק לבריאה כי עתיק דבריאה נעשה מגילוי
5 ההעלם דמל' דאצי' כמו שהוא באצי'.
6

שערך כעדר הנזים (הנחה מוגה) (א)

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

- 1 ובפרטיות יש בזה חילוקי מדרגות גם בתוך עולם
2 האצילות עצמו שהרי גם באצילות יש בחינת מוחין
3 בעצם ומוחין השייכים אל המדות, שהרי גם בעולם
4 האצילות יש "פרצוף" שלם, של מוחין, ומידות וכו'.
5 רק בכללות כשמתייחסים למבנה העולמות באופן כללי,
6 הנה ענין המוחין יש לומר דבריאה הן השייכים אל
7 המדות הנקראים מוחין דיניקה – יש מושג של "מוחין
8 גדולות" כמו שכל של אדם בוגר, ויש "מוחין דיניקה"
9 כמו השכל של תינוק יונק, ובעולם הבריאה המוחין
10 נקראים מוחין דיניקה, כיון שלא מדובר על המוחין כפי
11 שהם בטהרתם, אלא כפי שהם בשייכות למידות,
12 שהמדות יונקים ממדרגה זו בו' והן בחינת מוחין
13 דקטנות בו', מוחין שברמה מצומצמת וקטנה.
14 וזהו שבעולם הבריאה הן דחילו ורחימו שכליים כלומר
15 לא אהבה ויראה טבעיים שיש בכל יהודי מצד נשמתו
16 שצריך רק לעוררם, אלא אהבה ויראה הנולדים
17 מהתבוננות שכלית בגדולתו של ה', כמו שכתוב בספר
18 של בינונים – תניא - פרק ל"ט¹² והן המדות הבאים
19 מהבינה והדעת בו', הנה למרות שיש כאן השגה גדולה
20 באלוקות, הרי זה נקרא עדיין "מוחין דיניקה" כיון
21 שהעיקר כאן זה הרגש, אהבה ויראה, אלא שהם יונקים
22 ומקבלים מהשכל, ובאצילות העיקר שם זה לא
23 ההתפעלות, אפילו לא ההתפעלות השכלית, אלא
24 דביקות בעצם הענין של האלוקות, כפי שהוא מופשט
25 מלבושי ההשגה, ולכן זה בחינת מוחין גדולות בו'.
26 ועולם היצירה העיקר הוא בחינת המדות כלומר מה
27 שמורגש בעולם היצירה זה המידות של אהבה ויראה

- 28 כשלעצמן, אהבה ויראה טבעיות (ולא שכליות) והיינו
29 בחינת רוח בו', - כידוע ההתחלקות בין נפש רוח
30 ונשמה, שנשמה היא בחינת המוחין והיא כנגד עולם
31 הבריאה, ורוח היא בחינת המידות, ונפש היא בחינת
32 העשיה.
33 ויש גם בן מוחין בעולם היצירה ורק מה ששייך להנהגת
34 המדות, - כלומר בניגוד לעולם הבריאה ששם המוחין
35 מולידים את המידות וכל קיומם הוא מההתבוננות
36 השכלית, הרי בעולם היצירה יש קיום למידות בפני
37 עצמן, אלא שגם שם יש מוחין המתבטאים בזה
38 שהמידות מונהגות על ידם (אך לא יוצרות אותם).
39 ומביא הרבי נ"ע דוגמא לענין הנהגת המידות: וכמו
40 שיש הפרש בין קטן לגדול במדות טבעיים שהרי גם
41 הגדול נמשך אחר הטבע, אבל אין זה כלל כמו הקטן
42 הנמשך לדברים קטנים פחותי הערך¹³, והסיבה היא לא
43 בגלל שהטבע אצל הגדול הוא יותר מזוכך וכדומה אלא
44 מפני השכל שבו (בגדול) שפועל בהמדות להיות
45 הנהגתן על פי השכל בו', וכיון שאצל הגדול יש
46 התפתחות שכלית, הרי ממילא הוא מנווט את המידות
47 למקום גבוה ונעלה יותר. וכך בנמשל בעולם היצירה
48 למרות שהעיקר שם הוא המידות, הרי הן מונהגות על
49 ידי השכל, והן לא מוחין בעצם כבעולם האצילות,
50 ואפילו לא מוחין השייכים למידות כבעולם הבריאה,
51 אלא רק מוחין השייכים להנהגת המדות לבד בו'.
52 ועולם העשיה הוא כנגד בחינת נפש והוא ענין המעשים
53 בפועל ממש, ללא התפעלות של מידות או הבנה
54 שכלית, ואמנם יש בזה גם בן מוחין אבל הן בקטנות

עובדי ה' בדחילו ורחימו הנמשכות מן הבינה ודעת דגדולת א"ס ב"ה
שאהבה זו נקרא רעותא דלבא כנ"ל ומרעותא דלבא נעשה לבוש לנשמה
בעולם הבריאה שהוא ג' עדן העליון כדלקמן וכמ"ש בזהר ויקהל.

13. ראה תניא לקוטי אמרים פרק ו': כי המדות הן לפי ערך
השכל כי הקטן חושק ואוהב דברים קטנים פחותי הערך לפי ששכלו קטן
וקצר להשיג דברים יקרים יותר מהם. וכן מתכנס ומתקצף מדברים קטנים
וכן בהתפארות ושאר מדות.

12. וזה לשונו שם: וההבדל שביניהם הוא כי בעולם היצירה
מאירות שם מדותיו של א"ס ב"ה לבדן שהן אהבתו ופחדו ויראתו כו'.
וכמ"ש [בתיקונים וע"ח] דשית ספירין מקניין ביצירה ולכן זאת היא עבודת
המלאכים תמיד יומם ולילה לא ישקוטו לעמוד ביראה ופחד וכו' והיינו
כל מחנה גבריאל שמהשמצאל ועבודת מחנה מיכאל היא האהבה כו'. אבל
בעולם הבריאה מאירות שם חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה שהן מקור
המדות ואם ושרש להן וכדאיתא בתיקונים דאימא עילאה מקנא בתלת
ספירין ככרטיא שהוא עולם הבריאה ולכן הוא מדור נשמות הצדיקים

- 1 לגמרי דהיינו רק מה ששייך לעשיה לבד בו'. כלומר,
2 בעולם היצירה העיקר הוא המידות אלא שיש לשכל
3 השפעה על המידות שמנווט אותן לפי ערך השכל,

שבת פרשת ואתחנן תע"ב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תש"י

1 שרש כל הנבראים – מעולם האצילות, אבל רק ממדרגה תחתונה שבכל עולם שלמעלה
2 מהנברא, והנברא למטה הוא רק דוגמא לגבי מדרגה תחתונה שבעליון שהוא מקורו

- 3 **אֲשֶׁר** בְּדִגְמָא פְּזֹאת יוֹבֵן גַּם בְּהִתְהוּוּת הַבְּעַל-גְּבוּל
4 מְאָלְקוּת, דְּהֵינּוּ הִתְהוּוּת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה
5 מְאָצִּילוּת, וְכִמּוֹ נִשְׁמַת אַבְרָהָם אָבִינוּ עַל־יֹד־הַשְּׁלוֹם
6 בְּבַחֲנִיַת חֶסֶד דְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה מִתְּהוּהָ מִבַּחֲנִיַת חֶסֶד
7 דְּאָצִּילוּת, וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב "וַיַּעַל אֱלֹקִים מֵעַל אַבְרָהָם",
8 שֶׁהוּא הַכַּח הַפֶּעַל הָאֱלֹקִי שְׁפּוּעַל וּמִתְּהוּהָ נִשְׁמַת אַבְרָהָם
9 אִישׁ הַחֶסֶד מֵאִין לִישׁ, וְכֵן חֲכָמָה שְׁבַחֲחֶסֶד¹¹ שְׁנִמְשָׁךְ
10 וּמִתְּהוּהָ מִמְּנָה נִשְׁמַת שְׁלֵמָה, דְּמַחֲסֵד דְּבְרִיאָה נִמְשָׁךְ
11 לְחֶסֶד דִּיצִירָה וּמַחֲסֵד דִּיצִירָה לְחֶסֶד דְּעֲשִׂיָּה עַד הַשְּׁכָל
12 הָאֲנוּשִׁי שְׁלֵמָטָה, וְכֵן הוּא בְּכָל הַנִּבְרָאִים כָּלָם, וְהֵינּוּ
13 דְּשֶׁרֶשׁ הַכָּל הוּא מִבַּחֲנִיַת חֲכָמָה וְחֶסֶד דְּאָצִּילוּת, דְּכָל
14 זֶה הוּא כְּעֵין וְדִגְמָת גְּדוּל הַעֲשִׁב שְׁלֵמָטָה מִהַמְזָל
15 הַרוּחָנִי, דְּבַחֲנִיַת חֶסֶד דְּעֲשִׂיָּה הִיא מִהַמְדְּרָגָה
16 הַתַּחְתּוֹנָה דְּחֶסֶד דִּיצִירָה, וְחֶסֶד דִּיצִירָה הִיא מִהַמְדְּרָגָה
17 הָאֲחֵרוֹנָה דְּחֶסֶד דְּבְרִיאָה, וְחֶסֶד דְּבְרִיאָה הוּא
18 מִהַמְדְּרָגָה הָאֲחֵרוֹנָה דְּבַחֲנִיַת חֶסֶד דְּאָצִּילוּת, דְּחֶסֶד

קונטרס חג השבועות, תש"י

רמ"ז לזח"ג קעו, ב. (הובא בלקו"ת ד"ה שה"ש פ"ג). סהמ"צ
להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ב. וצ"ע.

11 חכמה שבחסד . . נשמת שלמה: כן הוא בהעתקה שאצלי
(נכת"ק כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ לא מצאתי לע"ע). - ועיין

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

- 1 מסביב לליובאוויטש היו ישובים יהודיים קטנים
2 בהם חיו ועסקו בעבודת האדמה מספר משפחות
3 יהודיות. ראשי המשפחות היו ברובם בני תורה
4 וחסידיים גדולים.
5 אחד מהם - ר' זלמן¹ קראו לו - בן תורה וחסיד
6 גדול, חי בישוב שצערבינע - 25-30 קילומטר
7 מליובאוויטש. למרות שבאותו ישוב היה מנין יפה

(1) יושב ראש המיניסטרים בעת ההיא.

- 1 בשנת תרמ"ח או תרמ"ט, בערב יום כיפור, נכנס
2 ר' זלמן אל אבי מיד אחרי התפלה ב"גוט יום טוב"
3 שמח ורחב.
4 אבי היה אז במצב רוח רציני מאד ושקוע בספר
5 שלמד בו, וענה לו:
6 אכן, כעת חג, וחג הוא מועדים לשמחה, אך זה
7 הרי ערב יום כיפור, צריכים להיות במצב של
8 התעוררות תשובה מעומקא דליבא, ותשובה היא
9 חרטה על העבר וקבלה טובה על להבא.
10 ר' זלמן ענה:
11 רבי, אנחנו חיילים. ערב יום כיפור עד לצהרי
12 היום, אמר השי"ת שהוא חג וציווה להיות בשמחה,
13 אחרי הצהריים צריכים להתפלל מנחה, לומר "על
14 חטא" ולעשות תשובה. וסיים:
- 15 רבי, תנו לי מזונות [לעקח].
16 אבי היה מרוצה מאד מתשובתו של ר' זלמן, נתן
17 לו חתיכת עוגה ואמר: אני נותן לכם חתיכת עוגה
18 והשי"ת יתן לכם שנה מתוקה.
- * * *
- 19 סיפור זה מתאים למצב רוחי העכשווי. לבי המריר
20 מצרות הכלל אינו כלל במצב רוח של שמחה. אך
21 אנחנו חיילים, כשהשי"ת מצווה לשמח עצמנו
22 בשמחת פורים - מוכרחים אנו לשמח את עצמנו. אך
23 מוכרחים אנו לזכור את מצב אחינו בכלל ותלמידי
24 הישיבות בפרט, וזכות מסירות הנפש על יהדות של
25 אחינו ומשפחותיהם, תגן על כלל ישראל.

בסעודת פורים ש"ת, ניו יורק

אגרות קודש

- 8 דבר נסיעת הרב הנ"ל שמה אל הפועל, ויכתוב מכתבים
9 למכיריו שבלונדון לזרזם על זה, וכן לעזור לו בהשגת
10 רשיון הכניסה, או אם יודרש לו איזה סכום גמ"ח, כי
11 טובה כפולה היא בעזרתו ית'.
12 ידידו הדו"ש ומברכו
- 13 **יוסף יצחק שניאורסאהן**
14 בבקשה להמציא המכתב הלוטה פה ליד הרב רמ"ז
15 שי' גוטניק, כי מפני סיבה נאבדה אדרעסטו, ולבקשו
16 שיכתוב לנו מחדש אדרעסטו, ותראו שיב[ו]א לידו ממש.
17 אם תוכלו לשלוח את הס' בונה ירושלים שהדפיס
18 ביחאווסקי.
- 1 ב"ה. כ"ז אדר, תרפ"ז
לענינגראד
כבוד ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז
שי'
שלום וברכה.
- 2 במענה על מכתבו מ"ד אדר, הנה עניתי להתלמיד שי'
3 אשר יתמיד בלימודו. ובד"כ צריכה היתה הנהגת תו"א
4 להנהיג, להעמיד, בכל זמן או פעם אי' בשנה, תלמידים
5 מוכשרים לקבל משרת רב, שו"ב, משפיע וכדומה.
6 כתבתי ללונדון ע"ד תלמידנו הרב רמ"ז שי' גוטניק,
7 וע"כ אבקש את כבודו בזה להשתדל בכל האפשרי להוציא
-
- אג"ק מוהריי"צ כרך יד

פרק ג משנה ג

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה שְׁאֵבְלוּ עַל שְׁלֹחַן אֶחָד וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו דְּבַר־תּוֹרָה, כָּאִלוּ אָכְלוּ מִזְבַּחֵי מִתִּים, שְׁנַאֲמַר: בִּי כָּל שְׁלֹחַנוֹת מְלֹאוֹ קִיָּא צָאָה בְּלִי מְקוֹם. אָכַל שְׁלֹשָׁה שְׁאֵבְלוּ עַל שְׁלֹחַן אֶחָד וְאָמְרוּ עָלָיו דְּבַר־תּוֹרָה, כָּאִלוּ אָכְלוּ מִשְׁלַחֲנוֹ שֶׁל מְקוֹם, שְׁנַאֲמַר: וַיִּדְבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלֹחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה':

נקודות משיחות קודש

מסיחין בסעודה, ועם זאת כתב "כל שולחן שלא אמרו עליו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים". וצריך לומר שכוונתו היא, קודם האכילה או לאחריה? או כדברי האליהו-רבה שהביא המשנה-ברורה⁸ שבין תבשיל לתבשיל מותר לדבר.

(ליקוטי שיחות, כרך לה, עמ' 225)

יש להבין את דברי התנא, ששלושה שאכלו יחדיו ולא אמרו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים - הלוא ביטול תורה הוא ענין חמור מאוד והעונש עליו חמור יותר (מ"כאילו אכלו מזבחי-מתים") וכפי שלמדנו⁹, "כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" נאמר עליו¹⁰ "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר - הכרת תכרת!"

ולאידך גיסא - המשנה ממשיכה ואומרת, "שלושה שאכלו.. ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום", וצריך להבין: האם זהו כל השכר בעבור אמירת דברי-תורה, והרי השכר על לימוד תורה רב ונעלה באין-ערוך¹¹! כן יש להבין את הלשון "שלושה שאכלו", מדוע דוקא "שלושה"?

ביאור הענין: משנתנו לא באה לתאר את השכר על לימוד תורה ואת העונש על ביטול תורה, אלא להשמיענו את גודל מעלת הלימוד והשפעתו על האכילה. אומרת לנו המשנה כי שולחן שנאמרו עליו דברי-תורה - המאכל עצמו נעשה חלק מ"שלחנו של מקום".

מעלה מיוחדת זו קיימת רק אם בסעודה השתתפו לפחות "שלושה", שכן אז יש קביעות; כמו לענין "זימון" ובדוגמת "בתלת זימני הווי חזקה" (בשלוש פעמים הרי זו "חזקה"). כל ענין רוחני שיש בו "קביעות" - פועל ומשפיע גם על הגשמיים. לכן, תורה שלומדים באופן של "קביעות", בזמן הסעודה, מעלה את האכילה ועושה אותה לחלק מ"שלחנו של מקום".

ולאידך גיסא - אם בעת קביעות האכילה לא נאמרו דברי-תורה, הרי זה "כאילו אכלו מזבחי-מתים". זאת מכיון שהתורה היא "תורת חיים"¹² ובלעדיה אין "חיות"; לכן מוגדרת אכילה שכזו כאכילה מ"זבחי מתים" (היפוכה של אכילה שנאמרו עמה דברי-תורה "תורת חיים").

(שיחות קודש תשכ"ח - פרשת שלח)

נשאלת השאלה: כיצד מותר לדבר (אפילו דברי-תורה) בעת הסעודה, הרי למדנו¹ "אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבוא לידי סכנה" ("כשיצא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן.. מאכל ומשתה הולך דרך הושט" - רש"י)?

ויש לומר כי אמנם נחלקו בכך אמוראים:

נאמר בגמרא²: "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא; אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, 'לימא מר מילתא' (יאמר אדוני דבר-מה); אמר ליה, 'הכי אמר רבי יוחנן - אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה'".

ולכאורה יש לתמוה, וכי רב נחמן לא ידע ש"אין מסיחין בסעודה"?!

זאת ועוד: מכיון שרב יצחק סבר שאסור לדבר בשעת הסעודה, כיצד אמר מה שאמר? ואף אם נאמר כי מוכרח היה להשמיע לרב נחמן את הדין ש"אין מסיחין" - היה עליו לקצר בדבריו ולומר רק את עצם ההלכה ואילו את הטעם לכך ("שמא יקדים וכו'") יכול היה לדחות לאחר מכן:

ונראה לבאר, שבאמת גם רב נחמן ידע את ההלכה ש"אין מסיחין בסעודה". כוונתו באומרו "לימא מר מילתא" היתה לא לסתם דברים, אלא לדברי תורה. זאת משום שלדעת רב נחמן הדין ש"אין מסיחין בסעודה" מפני הסכנה חל אך ורק על שיחת חולין ולא על דברי-תורה. בדברי-תורה - סובר רב נחמן - אין לחוש לסכנה שכן "תורה מגנא ומצלא"³ מפני כל סכנה אפשרית.

על כך הסיב לו רב יצחק - כי מכיון שטעם הדין ש"אין מסיחין בסעודה" הוא, "שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה" - הרי שהלכה זו חלה גם על דברי-תורה. כדוגמת דברי הגמרא⁴ לגבי עשיית מצוה - שאף כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"⁵ ו"שלוחי מצוה אינן נזוקין", בכל-זאת - "היכא דשכיח הזיקא, שאני" (במקום שההיזק מצוי, שונה הדבר ואין להסתכן אף לא לצורך מצוה). לכן האריך רב נחמן והוסיף את הטעם לאיסור - "שמא יקדים קנה לוושט" - כדי להדגיש שבמקרה זה חל הגדר של "שכיח הזיקא" (הנזק מצוי) ולכן אין מסיחין בשעת הסעודה, אפילו לא בדברי-תורה.

להלכה, כתב המגן-אברהם⁶ שאף בדברי-תורה אין

(1 תענית ה, ב. 2) שם. (3 סוטה כא, א. 4) פסחים ח, ב. 5) קהלת ח, ה. 6) אורח-חיים סימן קע ס"ק א. 7) כמו שכתב ה"ערוך השלחן" שם. (8) שם ס"ק א. 9) סנהדרין צט, א. 10) שלח טו, לא. 11) ראה לדוגמה להלן פ"ו משנה א. 12) ברכת "שים שלום" בתפילת שמונה-עשרה.

פרשת שלח

יג « וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹל גִּשְׁיָא בָהֶם: ^ב וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֶרָן עַל־פִּי יְהוָה כָּלֶם אֲנָשִׁים רֹאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה: ^ג וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם לְמִטָּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן־זִפּוֹר: ^ד לְמִטָּה שִׁמְעוֹן שָׁפַט בֶּן־חֹרִי: ^ה לְמִטָּה יְהוּדָה פֶּלֶב בֶּן־יִפְנֹה: ^ו לְמִטָּה יִשְׁשָׁכָר יִגָּאֵל בֶּן־יוֹסֵף: ^ז לְמִטָּה אֶפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן: ^ח לְמִטָּה בִּנְיָמִן פִּלְטִי בֶן־רְפוּא: ^ט לְמִטָּה זְבוּלֹן גַּדְיָאֵל בֶּן־סוּרִי: ^י לְמִטָּה יוֹסֵף לְמִטָּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶן־סוּסִי: ^{יא} לְמִטָּה דָּן עַמִּיאֵל בֶּן־גַּמְלִי: ^{יב} לְמִטָּה אֲשֶׁר סֹתוּר בֶּן־מִיכָאֵל: ^{יג} לְמִטָּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־וּפְסִי: ^{יד} לְמִטָּה גָּד גִּאוּאֵל בֶּן־מְכִי: ^{טו} אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שְׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ: ^{טז} (ישראל) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עָלוּ זֶה בְּנֹגֵב וְעֲלִיתֶם אֶת־הָהָר: ^{יז} וּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מִהִּי הִיא וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֲחֹזֵק הִוא הֲרַפָּה הֲמַעֲט הִוא אִם־עָרֵב: ^{יח} וּמִהָ הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הִוא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הִוא אִם־רָעָה וּמִהָ הָעָרִים אֲשֶׁר־הִוא יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמִחְנִים אִם בְּמִבְצָרִים: ^{יט} וּמִהָ הָאָרֶץ הַשְּׂמִנָּה הִוא אִם־דָּוָה הַיִּשְׁבָּה עַן אִם־אֵין וְהִתְחַזְקֹתָם וּלְקַחְתָּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהַיִּמִּים יְמֵי בְּפוּרֵי עֲנָבִים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות מוצש"ק ש"פ שלח תשל"ח)

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (יג, כ)

המשמעות של לקיחת הפרות היא - הפיכת פרותיה של ארץ כנען, שמצטייה משחתים ומקלקלים מפל האמות, לפרות השיבים לעם היהודי. בכך שנשיאי ישראל יתחזקו ויקחו מפרי הארץ - יש, אפוא, משום 'פתיחת הצנור' לכבוש הארץ על ידי בני ישראל והפיכתה לארץ קדושה וטהרה.

שני כא וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת־הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר־צֹן עַד־רָחֹב לְבָא חֲמַת: ^ב וַיַּעֲלוּ בְּנֹגֵב וַיָּבֹאוּ עַד־חֲבֹרֹן וְשֵׁם אַחִימֶן שֹׁשִׁי וְתַלְמִי וְיִלְדֵי הָעֵנֶק וְחֲבֹרֹן שִׁבְעַ שְׁנִים נִבְנָתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרַיִם: ^ג וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁפֵּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וְאֲשַׁפּוּל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׁאַחוּ בְּמוֹט בִּשְׁנַיִם וּמִן־הַרְמָנִים וּמִן־הַתְּאֲנִים: ^ד לְמַקּוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁפּוּל עַל אֲדוֹת הָאֲשַׁפּוּל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ה וַיִּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם: ^ו וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּאֶרָן קְדָשָׁה וַיִּשְׁבּוּ אֹתָם דָּבָר וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת־פְּרֵי הָאָרֶץ: ^ז וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנֹו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדִבַּשׁ הִוא זֹה פְּרִיָּה: ^ח אָפֶם פִּי־עֵזוּ הָעָם הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם־יִלְדֵי הָעֵנֶק רָאִינוּ שָׁם: ^ט עַמְלֹק יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ הַנֹּגֵב וְהַחֲתִי וְהַיִּבּוֹסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן: ^י וַיֵּהָם כָּלֶם אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֶה נַעֲלֶה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נוֹכַח לָהּ: ^{יא} וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלֹת אֶל־הָעָם כִּי־חָזֵק הִוא מִמֶּנּוּ: ^{יב} וַיִּצְיִאוּ דְבַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אָרֶץ אֲכָלֹת וְיֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אֲנָשִׁי מְדוֹת: ^{יג} וְשָׁם רָאִינוּ אֶת־הַנִּפְלִיּוֹת בְּנֵי עֵנֶק מִן־הַנִּפְלִיּוֹת וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כְּחַגְבִּים וְכֵן חִיָּינוּ בְּעֵינֵיהֶם: ^{יד} « וְתִשָּׂא כָל־הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בְּלִילָה תְּהִיָּה: ^{טו} וַיָּלְנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל־הָעֵדָה לֹא־מָתָנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם אוֹ מִדְבַּר הַזֶּה לֹא־מָתָנוּ: ^{טז} וְלָמָּה יְהוָה מֵבִיא אֹתָנוּ

אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לִנְפֹל בְּחֶרֶב נֶשִׁינוּ וְנִטְפְּנוּ יְהוּ
לָבוּ הַלֹּא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרֵימָה: ^ד וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־אָחִיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשׁוּבָה מִצְרֵימָה: ^ה וַיִּפֹּל
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־קְהֵל עַד־תָּבוֹ
יִשְׂרָאֵל: ^ו וַיַּהֲשִׁעַ בֶּן־נֹון וְכָלכָּל בֶּן־יִפְתָּה מִן־
הַתָּרִים אֶת־הָאָרֶץ קָרְעוּ בְּגֵדֵיהֶם: ^ז וַיֹּאמְרוּ אֶל־
כָּל־עַדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ
כָּה לָתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א עמ' 103)

וַיִּהְיֶה כָּלכָּל אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה (יג, ל)

יֵשׁ לְשֹׂאֵל, הֲרֵי הַמִּרְגָּלִים הִשִּׁיבוּ עַל שְׁאוֹלוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה,
וּמָה רָצָה כָּלכָּל שֶׁהִשְׁתִּיקָם. וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּהְיֶה מֹשֶׁה דָּרַשׁ מֵהֶם
לְחַקֵּר אֹדוֹת הַמִּלְחָמָה וְהַכּוּשׁ ("הַחֲזֹק הוּא"), וְאִתְּרִיפּוּ
אֹדוֹת הַרוּחַ וְהַשְׂכָּר ("הַשְׂמָנָה הִיא"), אֲךָ הַמִּרְגָּלִים שָׁנוּ אֶת
הַסֵּדֶר וְהִקְדִּימוּ אֶת הַשְׂכָּר ("זָבַת חֵלֶב וּדְבָשׁ"). וּמִכֵּינֹן
שֶׁשָּׂמוּ אֶת הַדָּגֵשׁ עַל הַשְׂכָּר, עֲבוּדָה עַל־מִנַּת לְקַבֵּל פָּסֵם -
עֲמֵד כָּלכָּל וְהִשְׁתִּיקָם.

שְׁלִישִׁי ^ח אִם־חָפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהִבִּיא אֶתְנוּ אֶל־
הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הוּא זָבַת
חֵלֶב וּדְבָשׁ: ^ט אָךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי־מִרְדֹּךְ וְאַתֶּם
אֱלֹהֵי־יִרְאֹהוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לִחְמֹנֵנוּ הֵם סוֹר
צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיְהוֶה אֶתְנוּ אֱלֹהֵי־יִרְאֵם: ^י וַיֹּאמְרוּ
כָּל־הָעֵדָה לְרֹגֹם אֹתָם בְּאַבְנִים וּבַכּוֹד יְהוָה
נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{יא} פ
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אֲנִי יִנְאַצְנִי הָעָם
הַזֶּה וְעַד־אֲנִי לֹא־יֵאֱמִינוּ כִּי בְּכָל־הָאֹתוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: ^{יב} אֲכַנּוּ בְּדַבָּר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאַעֲשֶׂה
אֶתְךָ לְגוֹי־גֵדוּל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ: ^{יג} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי־הָעֲלִיתָ בְּכַחֲךָ אֶת־
הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ: ^{יד} וַיֹּאמְרוּ אֶל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אַתָּה יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָעָם הַזֶּה
אֲשֶׁר־עֲנִין בְּעֵין נִרְאָה | אַתָּה יְהוָה וְעַנְנְךָ עֹמֵד
עֲלֵיהֶם וּבַעֲמֹד עֲנִין אַתָּה הַלֹּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם
וּבַעֲמֹד אֵשׁ לַלַּיְלָה: ^{טו} וְהִמַּתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה

כְּאִישׁ אֶחָד וַיֹּאמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־
שְׁמֶעֱךָ לֵאמֹר: ^{טז} מִכְּלָתִי יִכְלֹת יְהוָה לְהִבְאִי
אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם
וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר: ^{יז} וְעַתָּה יִגְדֹל־נָא כַּחַ אֲדֹנִי
כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר: ^{יח} יְהוָה אֲרֹךְ אַפָּיִם וְרַב־
חֶסֶד נִשְׂא עֵוֹן וּפֹשַׁע וְנִקָּה לֹא יִנְקָה פֶלֶךְ עֵוֹן
אֲבוֹת עַל־בְּנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבְעִים:
^{יט} סִלַּח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כַּגְּדֹל חֶסֶדְךָ וְכֹאֲשֶׁר
נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַנֶּה: ^כ וַיֹּאמֶר
יְהוָה סִלַּחְתִּי כְּדַבְּרְךָ: ^{כא} וְאוֹלָם חִי־אֲנִי וַיִּמְלֹא
כְבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ: ^{כב} כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים
הָרָאִים אֶת־פְּכֻדִי וְאֶת־אֹתוֹתִי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עָשָׂר פְּעֻמִּים
וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: ^{כג} אִם־יִרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם וְכָל־מִנְאֲצִי לֹא יִרְאוּהָ:
^{כד} וְעַבְדִּי כָלכָּל עֲקֹב הָיִתָּה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ
וַיִּמְלֹא אַחֲרֵי וְהִבִּיאוּתִּי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בָּא
שְׁמָה וְזָרְעוּ יֹרֶשְׁנָה: ^{כה} וְהָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי יֹשֵׁב
בְּעֶמְקֵי מִזְרָח פָּנָיו וַיִּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ
יַם־סוּף: ^{כז}

~ נקודות משיחות קודש ~ (190 המאמרים מלוקט ג עמ' שצו)

וְעַתָּה יִגְדֹל נָא כַּחַ אֲדֹנִי (יד, יז)

אָמְרוּ רַ"ל, שֶׁהַקֶּבֶ"ה אָמַר לְמֹשֶׁה הִנֵּה לְךָ לַעֲזָרָנִי, מִיָּד
אָמַר לוֹ וְעַתָּה יִגְדֹל גּוֹ'. וּמִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת, שֶׁעַל יְדֵי עֲבוּדָה
פּוֹעֲלִים הַגְּדֹלָה בְּבַחֲנֵינָה 'כַּח אֲדֹנִי', הֵינִי שֶׁהָעֲבוּדָה הִיא
'צִרְף גְּבוּרָה'. דִּהְיֶה כְּתִיב לְמַעַשְׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹּף, תִּכְסֹּף מִלְּשׁוֹן
תַּעֲנוּג, וְכֵינֵן שֶׁתַּעֲנוּג תְּמִידִי אֵינוֹ תַּעֲנוּג, לָכֵן רַק עַל יְדֵי
עֲבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא חֲדוּשׁ, נַעֲשֶׂה אֲמִתִּית תַּעֲנוּג
לְמַעַלָּה.

רַבִּיעִי ^{כז} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
^{כח} עַד־מָתִי לַעֲדָה הָרַעַל הַזֶּה הַזֹּאת אֲשֶׁר הִמָּה
מִלִּינִים עָלַי אֶת־תְּלָלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה
מִלִּינִים עָלַי שְׁמַעְתִּי: ^{כט} אָמַר אֱלֹהִים חִי־אֲנִי
נֹאם־יְהוָה אִם־לֹא כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּם בְּאָזְנִי כֵּן

בַּהֲרָה הָהוּא וַיָּכּוּם וַיִּפְתּוּם עַד־הַחֲרָמָה: פ
 זו « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ד דַּבֵּר אֶל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ
 מִוִּשְׁבֹּתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם: ג וְעִשִּׂיתֶם אֵשָׁה
 לַיהוָה עֹלָה אוֹזֶבֶת לְפֶלֶא־נֹדֶר אוֹ בְנִדְבָה אוֹ
 בְּמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן־הַבֶּקֶר אוֹ
 מִן־הָעָאן: ו וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה
 מִנְחָה סֶלֶת עֲשׂוֹן בָּלוּל בְּרִבְעִית הַהֵין שָׁמֶן:
 ז וַיֵּין לְנֶסֶד רִבְעִית הַהֵין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ
 לֹזֶבֶת לַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד: ו אוֹ לְאִיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה
 סֶלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרִים בָּלוּלָה בְּשָׁמֶן שְׁלִשִּׁית הַהֵין:
 וַיֵּין לְנֶסֶד שְׁלִשִּׁית הַהֵין תִּקְרִיב רִיח־נִיחֹחַ
 לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 85)

עד מתי לעדה הרעה הזאת (יד, כז)

רז"ל למדו מכאן שעשרה מישראל נקראים 'עדה'.
 וקשה, מדוע נלמד דין זה מעדה רעה דוקא. ויש לומר,
 שפניה נרמז שחטא המרגלים לא היה חטא במוכן הפשוט,
 אלא טעות – הם חשבו שפדי להגיע לדיקות בה' יש
 להתבודד במדבר, ולא להכנס לארץ ולהתעסק עם גשמייות
 העולם. אלא שמצד גדל מעלתם ודרגתם בעבודת ה' הרי
 זה חטא גדול וחמור.

חמישי ח וכי־תַעֲשֶׂה בֶן־בֶּקֶר עֹלָה אוֹזֶבֶת לְפֶלֶא־
 נֹדֶר אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה: ט וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבֶּקֶר
 מִנְחָה סֶלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים בָּלוּל בְּשָׁמֶן חֲצִי
 הַהֵין: וַיֵּין תִּקְרִיב לְנֶסֶד חֲצִי הַהֵין אֵשָׁה רִיח־
 נִיחֹחַ לַיהוָה: י כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְשׁוֹל הָאֶחָד אוֹ
 לְאִיל הָאֶחָד אוֹ־לִשָּׁה בְּכָשִׁים אוֹ בְּעִזִּים:
 יב בְּמִסְפַּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֹכָה תַעֲשׂוּ לְאֶחָד
 בְּמִסְפָּרם: יג כֹּל־הָאוֹרֶחַ יַעֲשֶׂה־כֹּכָה אֶת־אֵלֶּה
 לַהֲקָרִיב אֵשָׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: יד וְכִי־יִגֹּר
 אֶתְכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וַעֲשֶׂה
 אֵשָׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֶן יַעֲשֶׂה:
 טו הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר חֻקָּה עוֹלָם

אֲעִשֶׂה לָכֶם: ט במדבר הִזָּה יָפְלוּ פְגִרֵיכֶם
 וְכָל־פְּקָדֵיכֶם לְכָל־מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
 וּמַעְלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶם עָלַי: י אִם־אַתֶּם תָּבֹאוּ
 אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לְשָׂפָן אֶתְכֶם
 בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:
 יא וּמִפְּנֵי אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבִנֵּי יִתְיָה וְהִבִּיאתִי
 אֹתָם וַיִּדְעוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר מְאַסְתֶּם בָּהּ:
 יב וּפְגִרֵיכֶם אַתֶּם יָפְלוּ בְּמִדְבַּר הַזֶּה: יג וּבְנֵיכֶם
 יִהְיוּ רָעִים בְּמִדְבַּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנָשְׂאוּ אֶת־
 זְנוּתֵיכֶם עִדְתֶּם פְּגִרֵיכֶם בְּמִדְבַּר: יד בְּמִסְפַּר
 הַיָּמִים אֲשֶׁר־תִּרְתֶּם אֶת־הָאֶרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם
 לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנֵיכֶם אַרְבָּעִים
 שָׁנָה וַיִּדְעֶתֶם אֶת־תְּנוּאַתִּי: טו אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי
 אִם־לֹא ו זֹאת אֲעִשֶׂה לְכָל־הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת
 הַנּוֹעֲדִים עָלַי בְּמִדְבַּר הַזֶּה יִתְמוּ וְשָׁם יָמָתוּ:
 יז וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאֶרֶץ
 וַיָּשֻׁבוּ כְּתִיב וַיִּלְוּ קָרִי וַיִּלְוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה
 לְהוֹצִיא דָבָה עַל־הָאֶרֶץ: יח וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים
 מוֹצֵאֵי דַבַּת־הָאֶרֶץ רָעָה בְּמַגִּפָּה לִפְנֵי יְהוָה:
 טט וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֶה חִיו מִן־הָאֲנָשִׁים
 הָהֵם הַהֹלְכִים לְתוֹר אֶת־הָאֶרֶץ: כ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה
 אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד: כא וַיִּשְׁכְּמוּ בִּבְקָר וַיַּעֲלוּ
 אֶל־רֹאשֵׁי־הָהָר לֵאמֹר הִנֵּנוּ וְעֵלֵינוּ אֶל־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי חָטָאנוּ: כב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּמָּה
 זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תִצְלַח:
 כג אֲל־תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּפְּאוּ
 לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם: כד כִּי הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם
 לִפְנֵיכֶם וַיַּפְלִתֶם בַּחֲרֹב כִּי־עַל־פֶּן שְׁבַתֶּם מֵאַחֲרֵי
 יְהוָה וְלֹא־יְהִיֶּה יְהוָה עִמָּכֶם: כה וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת
 אֶל־רֹאשׁ הָהָר וְאֶרֶץ בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׁוּ
 מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה: כו וַיֵּרֶד הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב

בו, אלא הם בעלי שליטה והשפעה עצמית. ומצות חלה מבטלת אמונה זו, שהרי האדם המקיים את המצוה מזהיר בכך ששעה זו, שקבל באמצעות כחות השבע, באה בעצם מהקב"ה.

שביעי כ וְאִם־נִפֶּשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עֹז בַּת־שָׁנָה לַחֲטָאתָּ: כח וְכִפֹּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשּׁוֹגְגָה בַּחֲטָא בְשִׁגְגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֹּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ: כט הָאֲזִיזָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֵי הַגֵּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשֹׂה בְשִׁגְגָה: ל וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה א בֵּיד רָמָה מִן־הָאֲזִיזָה וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא מִגִּדֶּף וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּה: לא כִּי דִבַּר־יְהוָה בְּזֶה וְאֶת־מִצְוָתוֹ הִפֵּךְ הִפְרָת א תִּפְרַת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֹנָה בָּהּ: פ כֹּד וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקִּשֵׁשׁ עֵצִים בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁית: כב וַיִּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמִּצְאִים אֹתוֹ מִקִּשֵׁשׁ עֵצִים אֶל־מִשְׁחֵה וְאֶל־אֶהֱרֹן וְאֵל כָּל־הָעֵדָה: כג וַיִּנְיחוּ אוֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מִהִיעֲשֶׂה לוֹ: כד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוֹמָת הָאִישׁ רְגוֹם אוֹתוֹ בָּאֲבָנִים כָּל־הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: כה וַיֵּצִיאוּ אוֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ בָּאֲבָנִים וַיָּמָת בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כז דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַפָּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת: כח וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וַיִּזְכַּרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם נוֹתִים אַחֲרֵיהֶם: כט לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתֵי וְהִייתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: מא אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכֶם בְּגֵר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה: טו תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלִגְרֵי הַגֵּר אִתְּכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ שלח תשמ"א)

וכי יגור אתכם גר . . . ולגר הגר אתכם (טו, יד-טז) בכל פסוק יש חדוש. וכי יגור - בפרשת נזקים "בשר להם שיכנסו לארץ", כי בני ישראל הצטערו מכך שגאמר להם לאחר חטא המרגלים שלא יכנסו לארץ; ומכיון שצער זה היה גם לגרים שהיו בשעת חטא זה, חל הצווי גם על גר. הקהל - לא רק בנזקים, אלא אף בכל המצוות. חקת עולם - גם במצוות שנצטוו לדורות. תורה אחת - לא רק בחקים, אלא גם בעדות ובמשפטים.

ששי י וידבר יהוה אל־משה לאמר: יח דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם בבאכם אל־הארץ אשר אני מביא אתכם שמה: יט והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה: כ ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה בתרומת גרן בן תרימו אתה: כא מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה לדרתֵיכם: כב וכי תשגו ולא תעשו את כל־המצוות האלה אשר־דבר יהוה אל־משה: כג את כל־אשר צוה יהוה אליכם ביד־משה מן־היום אשר צוה יהוה והלאה לדרתֵיכם: כד והיה אם מעיני העדה געשתה לשגגה ועשו כל־העדה פר בן־בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו ונסכו במשפט ושעיר־עזים אחד לחטת: כה וכפר הכהן על־כל־עדת בני ישראל בני ישראל ונסלח להם פי־שגגה הוא והם הביאו את־קרבתם אשה ליהוה וחטאתם לפני יהוה על־שגגתם: טו ונסלח לכל־עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל־העם בשגגה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 183)

ראשית ערסתיכם חלה תרימו תרומה (טו, כ) איתא במדרש, שקל המקום מצות חלה כאלו בטל עבודה־זרה. ויש לבאר, דהנה החטא של עבודה־זרה הוא גם האמונה שפוכבים ומזלות אינם רק כגרזן ביד החוצב

שְׁבִשְׁכִּילָה נִכְרָאוּ הָעֵינִים – הָרִי הוּא 'סוּמָא' לְפִי שְׁעָה, וְעוֹד גְּרוּעַ מִכָּד. וְהָרִי אָמְרוּ בְּ"ל: "סוּמָא חָשׁוּב כְּמֵת".

מִפְטִיר ל וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֹא דִבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדָרְתָם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצֵת הַכֹּהֵן פֶּתִיל תְּכֵלֶת: לט וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתְּוֹרוּ אַחֲרָי לִבְכַּכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: מ לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: מא אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

ק"ט פסוקים, פל"ט סימן.

◆ ◆ ◆

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדַּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעָנְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְכַד רַבָּא לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְּרַד, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדַּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

◆ ◆ ◆

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש יט עמ' שדח)

ולא תתורו אחרי עיניכם (טו, לט)

מי שמסתכל בעיניו באפן האסור, הפך התכלית

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַבִּי־נָעֻם, וְכָל־נִתְיבְתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֶפֶץ לִמְעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, נֶגֶד הַתּוֹרָה, שֶׁמֶקוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בִּאֲמֻצָּה הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. *הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֹּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדִּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוֹקֵן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

(א) מַרְגְּלִים, לראות מאיזה מקום יקבשנה בקלות. חֶרֶשׁ, בשתיקה, שאיש לא ידע בדבר, רק הם לבדם. וְאֵת יְרִיחוֹ, שהתה קשה לכבוש כנגד כל הארץ. אִשָּׁה וְזָנָה, מוכרת מיני מזון. (ב) לַחֲפֹר, לחלל ולחפש את הסתרים שבה. (ד) וּתְצַנְּנוּ, את כל אחד במקום מיוחד. ובמדרש

מִתְחַוָּמָא אֲמַר, שְׁהִמְרָגְלִים הִיוּ פִינְחָם
וְכֻלָּב, וּפִינְחָם עָמַד לִפְנֵיהֶם וְלֹא
רָאוּהוּ, לִפִּי שְׁהָיָה כְּמִלְאָד. וְרַק אֵת
כָּלֵב הָיָה אֲרִיד לְהַצִּיץ.

(ו) וְתִמְנַמְנֶנּוּ, כִּפְתָּהּ אוֹתָם בְּתִמְנָנָהּ
לְמִי. בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ, בְּגִי פִשְׁתָּן
שֶׁהֵם עֵדֶן כְּמוֹ עֵצִים. (ז) עַל
הַמַּעֲבָרוֹת, כְּמוֹ עַד הַמַּעֲבָרוֹת
שֶׁהֵיוּ מְקוֹם מַעְבְּרֵי הַמַּיִם שֶׁל הַיַּרְדֵּן.
(ח) נִמְנוֹנָה, נִסְסָה. (י) הַחֲרָמֹתָם,

שְׁמָה: ד וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ יִרְיָחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִים בָּאוּ הִנֵּה הַלִּילָה
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחֲפֹר אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יִרְיָחוֹ אֶל־רַחֲב
לֵאמֹר הֲוָצִיאי הָאָנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַי אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי
לַחֲפֹר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאָנָשִׁים
וַתַּצְפֶּנּוּ וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאָנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאֵין הֵמָּה:
ה וַיְהִי הַשַּׁעַר לְסָגֹר בַּחֲשָׁךְ וְהָאָנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנָּה
הָלְכוּ הָאָנָשִׁים וְדָפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם כִּי תִשְׁוֹנוּם: ו וְהִיא הֶעֱלָתָם
הַגִּגָּה וַתִּמְמַנֵם בַּפִּשְׁתִּי הָעֵץ הָעֲרֻכּוֹת לָהּ עַל־הַגִּגָּה: ז וְהָאָנָשִׁים
וְדָפוּ אַחֲרֵיהֶם בְּדֶרֶךְ הַיַּרְדֵּן עַל הַמַּעְבְּרוֹת וְהַשַּׁעַר סָגֹר אַחֲרָי
כֹּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם: ח וְהֵמָּה טָרִם יִשְׁכַּבּוּן וְהִיא
עָלְתָה עֲלֵיהֶם עַל־הַגִּגָּה: ט וַתֹּאמֶר אֶל־הָאָנָשִׁים יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן
יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וְכִי־נִפְלָא אִימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְגּוּ
כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: י כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹכִישׁ יְהוָה
אֶת־מִי יַם־סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לִשְׁנֵי
מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וּלְעֹג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם
אוֹתָם: יא וְנִשְׁמַע וַיָּמָס לְבָבָנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם
כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מַפְעֵל וְעַל־הָאָרֶץ

עֲשִׂיתֶם לְשֵׁנֵי הָאָמָרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הִירְדֵן לְסִיתוֹן וְלַעֲוֹה אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם הַשְׁמַדְתֶּם אוֹתָם: יֵא וְנִשְׁמַע וַיָּבֹאוּ לְבָבָנוּ וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ גְּבוּרָה בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם לְחַלֵּם כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשִׁמּוֹס מִמֶּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת וְכִי יִלָּחֶם וַיִּצָּחֵם אֶת הָאֱלֹהִים הָאֲדֻרִים הָאֵל:

א וישלח יהושע בן־נון מִיְהוֹשֻׁעִים שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מִגִּבּוֹרִים חֲשֵׁשׁ (ת"י) ברו, בפתר שלחם כי לא רצה שידעו כל ישראל בדי שלא יפחזו בשלחו מרגלים לאמור וזה אמר לבו ראו את־הארץ ואת־יריחה וכל־זו ויבאו בית־אשה וזנה מוכרת מזון וישמה רחב וישכבו־שמה לילה אחד:

ב וַיֹּאמֶר לְמֹלֶךְ יִירֵחוֹ לֵאמֹר
הִנֵּה אֲנִישִׁים בָּאוּ הֵנָּה לְעִיר הַזֹּאת
הַלֵּילָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּר לָרֹגֶל
אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יִירֵחוֹ
אֶל־רֹחֵב לֵאמֹר הֲוֹצִיֵא הָאֲנָשִׁים
הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֶשְׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ
כִּי לַחֲפֹר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ:
ד וּתְקַח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי
הָאֲנָשִׁים וּתְצַפֵּנּוּ כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם
מִיּוֹחָד וּתֹאמַר כֵּן בָּאוּ אֵלַי
הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאִזֹּן הַמָּוֶה:
ה וַיְהִי הַשָּׁעַר עוֹמֵד לְסָגוֹר
בַּחֹשֶׁךְ שֶׁחֹשֶׁךְ הָיָה וְהָאֲנָשִׁים
יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנֹכָה הִלְכוּ
הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם
הָיִיתָ זֶה מְקוֹבֵר יָצְאוּ כִּי תִשְׁוֹנוּ:
ו וַהֲיֵא הָעֹלְתָם תִּגְנֶה וּתִמְנַמֵּן
בְּמָקוֹם יוֹרֵר נִסְתָּר בְּפִשְׁתִּי הַעֵץ
בְּפִשְׁתִּים שָׁחַם עָרֹן בְּחוּךְ קָנִים
הַעֲרֻכּוֹת הַמְסוּדָרִים לָהּ עַל־תִּגְנֶה:
ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְּפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ
הַיַּרְדֵּן עַל עַד הַמַּעְבְּרוֹת מָקוֹם
מַעְבַר הַיַּרְדֵּן, שָׁחִי סְבוּרִים שָׁחִירוּ
לְעֻרְבוֹת מוֹאָב וְהַשָּׁעַר סָגֹר
הַשְׁעָרִים אַחֲרָי כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ
הַרְדָּפִים אַחֲרֵיהֶם שָׁחַם עָרֹן לֹא
יָצְאוּ מִן הָעִיר לֹא יוֹכֵל לַצֵּאת מִשָּׁם:
ח וְהַמָּוֶה הַמְּגֻזָּלִים טָרַם יִשְׁכְּבוּן
וְהָיָה עֲלֵתָה עֲלֵיהֶם אֲזָלָם עַל־
הַגֵּן: ט וּתֹאמַר אֶל־הָאֲנָשִׁים
יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־
הָאָרֶץ וּמֵאִזֹּן יָדַעְתָּ וְזֹאת? מִכֵּיָן, וְכִי־
נָפְלָה אִימָתְכֶם עָלֵינוּ מִפְּנֵי
גְדֻלַּתְכֶם וְרוֹמְמוֹתְכֶם, וְעוֹד וְכִי נִמְנָגוּ
כָּל־יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיהֶם מִפְּנֵי
יְרֵאת הָרַע שֶׁנָּעַץ לָהֶם מִכָּס: י כִּי
שָׁמַעְנוּ אֵת אֶשְׁר־הוֹבִישׁ יֵשׁ
יְהוָה אֶת־מִי יִסְסוּה מִפְּנֵיהֶם
בַּצֵּאתָם מִמִּצְרַיִם וְאִשְׁרֵי

עֲשִׂיתֶם לְשָׁנִי מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר
רוּחַ גְּבוּרָה בָּאִישׁ מִפְּנִיכֶם לְהִלָּחֵם בִּי

שי למורא

עטרת מרים

השְׁמֵדָתָם. יב) אות אֶמֶת, סִימֶן בְּרוּר שֶׁתִּכְוִינָהוּ. יז) נְקִים אֲנַחְנוּ, חֲרִי אֲנִי תוֹלִים הַדָּבָר בְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הָאוֹת הַזֶּה. יח) תִּקְנוֹת, לְשׁוֹן קוֹ וְחֻבֵּל.

הַשְּׁנִי, הַצָּבֹעַ בְּצֹבֵעַ אָדָם שֶׁנִּקְרָא "שְׁנִי". כג) וַיַּעֲבְרוּ, עָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן. כד) כִּי נָתַן ה' בְּיָדְנוּ, מִנֵּה שְׂרָאוֹ שֶׁהֻצְלָם ה' בְּיָדָם גַּם.

מִתַּחַת: יב וְעַתָּה הַשְּׁבַע־נָא לִי בִיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעִשִּׂיתֶם גַּם־

אִתָּם עַם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנִתַּתֶּם לִי אוֹת אֶמֶת: יג וְהִחִיתֶם אֶת־אֲבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֲחִי וְאֶת־אֲחִיוֹתִי וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמּוֹת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַּחְתִּיכֶם לָמוֹת אִם לֹא תִגִּידוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בֵּיתָה יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאֶמֶת: טו וְתוֹרְדֶם בַּחֲבֹל בְּעַד הַחֲלוֹן כִּי בֵיתָה בְּקִיר הַחוּמָה וּבְחוּמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת: טז וְתֹאמַר לָהֶם הִתְּרָה לָכֹן פֶּן־יִפְגְּעוּ בָכֶם הָרֹדְפִים וְנִחַבְתֶּם שְׁמָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוֹב הָרֹדְפִים וְאַחֵר תֵּלְכוּ לְדֹרְכְכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נְקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הַשְּׁבַעְתָּנוּ: יח הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת־תִּקְנוֹת חוּטֵי הַשְּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדְתָנוּ בּוֹ וְאֶת־אֲבִיד וְאֶת־אֶמֶד וְאֶת־אֲחִיד וְאֶת כָּל־בֵּית אֲבִיד תֹּאסֶפִי אֵלָיךְ הַבֵּיתָה: יט וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדִּלְתִּי בֵיתְךָ הַחוּצָה דָּמּוּ בְּרָאשׁוֹ וְאֲנַחְנוּ נְקִים וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אֶתְךָ בְּבֵית דָּמּוּ בְּרָאשֵׁנוּ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ: כ ואִם־תִּגִּידִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהִינֵנוּ נְקִים מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הַשְּׁבַעְתָּנוּ: כא וְתֹאמַר בְּדַבְרֵיכֶם כֵּן־הוּא וְתִשְׁלַחֶם וַיִּלְכוּ וַתִּקְשֶׁר אֶת־תִּקְנוֹת הַשְּׁנִי בַּחֲלוֹן: כב וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הִתְּרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרֹדְפִים וַיִּבְקְשׁוּ הָרֹדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ: כג וַיֵּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִהָרָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֶת כָּל־הַמִּצָּאוֹת אוֹתָם: כד וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדְנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נִמְגְּנוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

בְּיָדְנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נִמְגְּנוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

יב וְעַתָּה הַשְּׁבַע־נָא לִי בִיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד כִּי עָרֹן לֹא עָשִׂיתִם לִי טוֹבָה מֵאוֹתָהּ, לָכֵן וְעִשִּׂיתֶם גַּם־אִתָּם עַם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנִתַּתֶּם לִי אוֹת אֶמֶת סִימֶן אֱמִתִּי, לִמְעַן יִדְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְכָל מַעֲלָתוֹ כֵּנוּ: יג וְהִחִיתֶם אֶת־אֲבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֲחִי וְאֶת־אֲחִיוֹתִי וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמּוֹת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ נַפְשֵׁנוּ תַּחְתִּיכֶם לָמוֹת אִם לֹא תִגִּידוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה אֶת הָאוֹת שֶׁנִּתְּנָה לָךְ, שְׁלֹא יַעֲשׂוּ אֲחֵרִים עִם בֵּית בַּחוּמָה לְהַצִּיל יְהוָה בֵּיתָה יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד שְׁתֵּנוּ לָכֵם מִתְּנוֹת רַבּוֹת וְכָבוֹד וְאֶמֶת, כִּמְהָ שֶׁנִּתְּנָה אִתְּכֶם: טו וְתוֹרְדֶם בַּחֲבֹל בְּעַד הַחֲלוֹן כִּי שַׁעֲרֵי הָעִיר סָגֹר כִּי בֵיתָה בְּקִיר הַחוּמָה כֵּן הַחֲלוֹן אֵל מַחוּץ לַחוּמָה וּבְחוּמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת: טז וְתֹאמַר לָהֶם הִתְּרָה לָכֹן פֶּן יִפְגְּעוּ בָכֶם הָרֹדְפִים כְּשֶׁתֵּלְכוּ עִמָּה לְדֹרְכְכֶם וְנִחַבְתֶּם שְׁמָה תַּפְתְּרוּ בְּמִקוֹם מַחְבֹּא שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוֹב הָרֹדְפִים וְאַחֵר תֵּלְכוּ לְדֹרְכְכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נְקִים נְהִיָּה נְקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הַשְּׁבַעְתָּנוּ: יח חֲרִי אֲנִי תוֹלִים הַדָּבָר בְּךָ לַעֲשׂוֹת הָאוֹת הַזֶּה הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת־תִּקְנוֹת כָּל חוּטֵי הַשְּׁנִי הַצָּבֹעַ בְּצֹבֵעַ אָדָם הַזֶּה אֲשֶׁר הוֹרְדְתָנוּ בּוֹ, תִּקְשְׁרִי לְהִיּוֹת לֹאֹת וְסִימֶן בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדְתָנוּ בּוֹ וְאֶת־אֲבִיד וְאֶת־אֶמֶד וְאֶת־אֲחִיד וְאֶת כָּל־בֵּית אֲבִיד תֹּאסֶפִי תַּסְפִּי תַּסְפִּי חֲסִנִּי אֵלָיךְ הַבֵּיתָה: יט וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדִּלְתִּי בֵיתְךָ הַחוּצָה דָּמּוּ בְּרָאשׁוֹ הוּא נִתְחַב כְּדָמּוֹ שְׁלֹא עָשָׂה עֲצָמוֹ וְאֲנַחְנוּ נְקִים כִּי לֹא הָיָה אֲפֶשֶׁר לְשַׁמְרוֹ מִן הַמִּיתָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אֶתְךָ בְּבֵית דָּמּוּ בְּרָאשֵׁנוּ אִם־יָד

תִּהְיֶה־בּוֹ: כ ואִם־תִּגִּידִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה בְּאִפְסֵי שִׁמְלָטוֹ שֶׁאֵר יוֹשְׁבֵי הָעִיר כֹּה־הֵבִית וְהִינֵנוּ נְקִים מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הַשְּׁבַעְתָּנוּ: כא וְתֹאמַר בְּדַבְרֵיכֶם כֵּן־הוּא וְתִשְׁלַחֶם דָּרֵךְ הָהָר וַיִּלְכוּ וַתִּקְשֶׁר אֶת־תִּקְנוֹת הַשְּׁנִי בַּחֲלוֹן: כב וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הִתְּרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרֹדְפִים וַיִּבְקְשׁוּ הָרֹדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ: כג וַיֵּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִהָרָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֶת כָּל־הַמִּצָּאוֹת אוֹתָם מִה שֶׁקָּרָה לָהֶם: כד וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדְנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נִמְגְּנוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שָׁפֵל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵנו, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם רַבִּיעִי, שְׁעָה 2 בַּבּוֹקֶר, 55 דְּקוֹת 61 חֲלָקִים.

רִאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז, בְּיוֹם הָרַבִּיעִי וּבְיוֹם הַחֲמִישִׁי, הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שישי עמ' ב

13 ואף שמכירים גם חרמי הכהנים ויתכן שנתכוונו לחרמי כהנים,
14 מכל מקום מספק מחמירים. והסיפא של המשנה 'סתם חרמים
15 ביהודה מותרין', היא שיטת רבי אלעזר בר צדוק, ולדבריו אין
16 אדם מכניס את עצמו לספק וספק נדרים וחרמים להקל, ולכן סתם
17 חרמים דווקא בגליל אסורים, משום שאין מכירים את חרמי
18 הכהנים והאומר חרם בגליל ודאי כוונתו לחרמי גבוה, אבל
19 במכירים את חרמי הכהנים מותרים, משום שיש ספק למה
20 נתכוונו.
21 הגמרא מביאה ברייתא שמפורש בה ששתי הבבות של תרומה
22 וחרמים שני תנאים הם:
23 דתניא, רבי יהודה אומר קתם תרומה פיהודה אסורה אבל בגליל
24 מותרת, רבי אלעזר ברבי צדוק אומר קתם חרמים בגליל אסורין.

1 לחרמי גבוה, ויש לדייק בדבריו, קא אם היו אנשי גליל מְכַרְיִין גם
2 את חרמי הכהנים, שיתכן שכוונתם לחרמי הכהנים, מותרין, כיון
3 שיש להסתפק אם באמרם חרם נתכוונו לחרמי גבוה או לחרמי
4 כהנים, אִלְמָא – אם כן מוכח מכאן שלרבי יהודה פְּסִיקָא לְקוּלָא –
5 כשיש ספק אם הנדר חל דנים להקל ואין הנדר חל, והרי ברישא
6 ולגבי סתם תרומה בגליל משמע שדעת רבי יהודה שבספק דנים
7 לחומרא.
8 מסקנת הגמרא שהרישא והסיפא של המשנה הם שני תנאים:
9 מתרצת הגמרא, אָמַר אֲבִי הַסִּיפָא של המשנה שמשמע שסתם
10 חרמים להקל, אינה המשך של דברי רבי יהודה, אלא רְבִי אֱלֵעָזָר
11 בְּרַבִּי צִדּוּק הִיא, והוא חולק על רבי יהודה. שרבי יהודה סובר
12 שספק נדרים לחמיר, ולשיטתו גם סתם חרמים ביהודה אסורים.

לוח זמנים לשבוע פרשת שלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:36	5:36	8:25	8:25	9:06	9:06	10:19	10:19	19:43	19:46	20:13	20:15	19:25	20:27
חיפה (ק)	5:32	5:31	8:21	8:21	9:03	9:04	10:16	10:17	19:49	19:52	20:16	20:19	19:22	20:32
ירושלים (ק)	5:33	5:33	8:23	8:23	9:04	9:04	10:16	10:17	19:48	19:51	20:13	20:15	19:10	20:27
תל אביב (ק)	5:34	5:34	8:24	8:24	9:05	9:06	10:18	10:19	19:46	19:49	20:15	20:18	19:28	20:30
אוסטריה, וינה (ק)	4:55	4:54	7:40	7:38	8:52	8:52	10:14	10:14	20:52	20:56	21:35	21:40	20:37	21:59
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:30	7:33	9:13	9:15	9:52	9:54	10:42	10:44	17:09	17:08	17:39	17:39	16:50	17:50
אוקראינה, אודסה (ק)	5:05	5:04	7:54	7:52	8:59	8:59	10:19	10:19	20:47	20:51	21:28	21:32	20:32	21:50
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:31	4:29	7:16	7:14	8:27	8:27	9:49	9:49	20:25	20:29	21:08	21:13	20:10	21:32
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:40	4:38	7:24	7:21	8:37	8:37	9:59	9:59	20:38	20:42	21:22	21:27	20:23	21:46
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:57	4:55	7:32	7:26	8:58	8:58	10:22	10:22	21:12	21:16	21:59	22:04	20:58	22:26
אוקראינה, קייב (ק)	4:48	4:46	7:22	7:14	8:51	8:50	10:14	10:14	21:06	21:10	21:53	21:58	20:51	22:20
איטליה, מילאנו (ק)	5:36	5:34	8:25	8:24	9:27	9:27	10:47	10:47	21:12	21:15	21:49	21:53	20:57	22:10
אקוואדור, קיטו (ח)	6:10	6:11	8:38	8:39	9:09	9:10	10:12	10:13	18:16	18:17	18:40	18:41	17:59	18:51
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:55	7:58	9:44	9:46	10:22	10:24	11:13	11:15	17:51	17:51	18:19	18:19	17:33	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:05	9:08	10:40	10:42	11:22	11:25	12:11	12:13	18:23	18:22	18:56	18:56	18:04	19:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:40	5:39	8:32	8:31	9:21	9:21	10:37	10:37	20:31	20:34	21:05	21:08	20:15	21:23
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:25	5:24	8:17	8:16	9:08	9:08	10:25	10:25	20:24	20:28	21:00	21:03	20:09	21:18
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:25	5:25	8:17	8:17	9:08	9:08	10:25	10:26	20:25	20:28	21:00	21:04	20:10	21:19
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:56	5:55	8:47	8:47	9:42	9:42	10:59	11:00	21:06	21:10	21:43	21:47	20:51	22:02
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:20	6:20	9:09	9:09	9:48	9:49	11:00	11:01	20:21	20:24	20:49	20:52	20:05	21:04
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:41	8:31	8:31	9:14	9:14	10:28	10:28	20:01	20:04	20:32	20:35	19:45	20:47
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:29	9:15	9:15	9:52	9:53	11:03	11:04	20:11	20:13	20:38	20:41	19:55	20:52
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:19	5:18	8:10	8:10	9:03	9:03	10:20	10:20	20:22	20:26	20:58	21:02	20:07	21:17
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:16	5:15	8:07	8:07	9:01	9:01	10:18	10:19	20:23	20:26	21:00	21:03	20:08	21:18
בוליביה, לה-פס (ח)	6:56	6:58	9:10	9:11	9:42	9:43	10:40	10:41	18:07	18:07	18:32	18:32	17:49	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:29	5:26	7:48	7:42	9:33	9:32	10:57	10:57	21:54	21:58	22:43	22:49	21:40	23:12
בלגיה, בריסל (ק)	5:31	5:29	7:59	7:43	9:34	9:34	10:58	10:58	21:52	21:57	22:41	22:46	21:38	23:08
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:44	6:46	8:49	8:50	9:23	9:24	10:18	10:20	17:32	17:32	17:53	17:54	17:14	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:30	6:32	8:36	8:38	9:10	9:12	10:06	10:07	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	4:45	4:43	6:59	7:00	8:50	8:50	10:15	10:15	21:16	21:20	22:04	22:09	21:04	22:32
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:42	4:40	7:08	7:09	8:53	8:52	10:19	10:19	21:33	21:38	22:29	22:35	21:23	23:02
גרמניה, ברלין (ק)	4:46	4:43	7:05	7:06	8:54	8:53	10:19	10:19	21:27	21:32	22:18	22:23	21:13	22:48
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:17	5:15	7:54	7:48	9:19	9:18	10:42	10:42	21:31	21:36	22:19	22:23	21:17	22:45
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:50	6:52	8:51	8:53	9:26	9:28	10:21	10:22	17:29	17:30	17:49	17:49	17:11	18:00
הודו, מומבאי (ח)	6:00	6:00	8:42	8:43	9:17	9:17	10:25	10:26	19:15	19:17	19:40	19:42	18:58	19:53
הודו, פונה (ח)	5:57	5:58	8:39	8:40	9:13	9:14	10:21	10:22	19:10	19:12	19:35	19:37	18:53	19:48
הונגריה, בודפשט (ק)	4:48	4:46	7:34	7:32	8:43	8:43	10:04	10:05	20:38	20:42	21:20	21:25	20:23	21:44
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:29	5:28	8:20	8:20	9:12	9:12	10:29	10:29	20:30	20:33	21:06	21:09	20:15	21:24
יוון, אתונה (ק)	6:03	6:02	8:54	8:54	9:41	9:42	10:57	10:57	20:45	20:48	21:19	21:22	20:30	21:36
מולדובה, קישינב (ק)	5:11	5:09	7:58	7:56	9:05	9:05	10:26	10:26	20:57	21:00	21:39	21:43	20:42	22:01

לוח זמנים לשבוע פרשת שלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:57	8:39	8:40	9:14	9:14	10:22	10:23	19:13	19:15	19:39	19:41	18:56	19:51
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	8:03	8:07	9:28	9:30	10:14	10:16	11:00	11:02	16:53	16:52	17:29	17:28	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:07	5:07	7:55	7:55	8:33	8:34	9:44	9:45	18:58	19:00	19:26	19:28	18:42	19:40
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:59	9:27	9:28	9:58	10:00	11:01	11:03	19:09	19:10	19:33	19:34	18:52	19:44
פולין, ורשא (ק)	4:17	4:14	6:35	6:36	8:24	8:23	9:49	9:49	20:53	20:58	21:45	21:51	20:39	22:15
פרו, לימה (ח)	6:24	6:25	8:42	8:43	9:13	9:15	10:13	10:14	17:50	17:51	18:15	18:15	17:33	18:25
צרפת, ליון (ק)	5:52	5:50	8:41	8:40	9:44	9:44	11:04	11:04	21:28	21:31	22:08	22:12	21:13	22:29
צרפת, פריז (ק)	5:49	5:47	8:31	8:28	9:47	9:47	11:09	11:09	21:53	21:57	22:36	22:40	21:38	23:00
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:45	8:16	8:17	8:47	8:48	9:51	9:52	18:07	18:08	18:31	18:32	17:50	18:42
קנדה, טורונטו (ק)	5:37	5:35	8:28	8:27	9:25	9:25	10:43	10:44	21:00	21:03	21:34	21:38	20:45	21:54
קנדה, מונטריאול (ק)	5:06	5:05	7:56	7:55	8:58	8:58	10:18	10:18	20:42	20:45	21:20	21:24	20:27	21:42
קפריסין, לרנקה (ק)	5:32	5:31	8:22	8:22	9:06	9:06	10:20	10:21	19:57	20:00	20:28	20:31	19:41	20:44
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:21	4:18	6:55	6:56	8:36	8:35	10:04	10:04	21:29	21:34	22:29	22:36	21:16	23:07
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:48	3:45	6:28	6:30	8:06	8:05	9:35	9:35	21:13	21:19	22:13	22:20	21:00	22:55
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:26	4:25	7:14	7:12	8:21	8:21	9:42	9:42	20:14	20:18	20:56	21:01	19:59	21:19
שווייץ, ציריך (ק)	5:30	5:29	8:17	8:15	9:26	9:25	10:47	10:47	21:25	21:28	22:02	22:06	21:10	22:25
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:50	8:29	8:29	9:01	9:02	10:08	10:09	18:44	18:46	19:09	19:11	18:28	19:21

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00481
07/06/2015

P.P.

שולם

1949

תל אביב

